

262

B44

**Győregyházmegye
multjából**

II. szám

A győregyházmegyei papnevelés története

Irta: Bedy Vince dr

Győr, 1937

Győregyházmegyei Aranyosokháza - 12.898

KÖZTÖRTÉNETI KÖNYVTÁR

4

Városi Könyvtár
182004
GYŐR

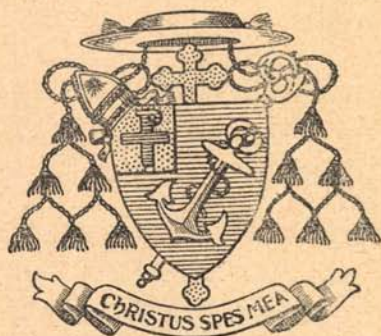
Győregyházmegye
multjából

II. szám

Galgóczi Erzsébet
Városi Könyvtár, Győr

00062275

A győregyházmegyei papnevelés története

Írta: Bedy Vince dr

Győr, 1937.

Győregyházmegyei Alap Nyomdája. — 12.898.

280
B 44

Városi Könyvtár

182004

GYÖR

Nihil obstat.

Jaurini, die 22. Novembris 1937.

Dr. Adalbertus Szabady m. p.
censor dioecesanus.

Nr. 2396/1937.

Imprimatur.

Jaurini, die 24. Novembris 1937.

L. S.

Dr. Rudolphus Ragats m. p.
vicarius generalis eppalis.

BEVEZETŐ SZAVAK.

Szemináriumi igazgatóságunk idejében többször tapasztaltuk, hogy egyes intézeti szokások, intézkedések és javadalmak eredetét, elindító okát a feledés homálya takarta el. Egyik igazgató átvette a másiktól, egyik számadás átirta a másikból, de kezdetének ideje, oka ismeretlenné vált. Ez a körülmény adta az első indítást kutatásunk megkezdésére. A szeminárium hatalmas anyagú irattára után a püspöki és káptalani levéltárak átböngészéséhez fogtunk hozzá; majd a győrvárosi levéltár anyagából szedtünk ki a szemináriumot érintő okiratok adatait; kutatásunk elvezetett a piaristák budapesti székházának levéltárához, a budapesti egyetemi könyvtár kéziratosztályához, a budapesti országos levéltárhoz: összeszedgettük a szemináriumra vonatkozó adatokat. A bécsi Pazmancum levéltárából, sőt az egyes plébániák irattárából is kiemeltük az intézetünket érdeklő adatokat. A vonatkozó nyomtatott forrásmunkákat is átforgattuk: így akkora adathalmazunk gyűlt össze, hogy történeti keretben való feldolgozásra elégségesnek és alkalmasnak gondolhattuk. A hasznossági cél mellett az a gondolat is hatott ránk, hogy az egyházmegyei hitélet kifejlődésében kétségtelenül nagy és fontos tényező a papnevelés milyensége. De tisztán a nemzeti művelődés szempontjából is nagy jelentősége van a papnevelésnek. A papnevelés célját szolgáló értékes intézmény nemcsak az egyház érdekét mozditja elő, hanem az államháza alakult nemzetét is. A nagyterjedelmű egyházmegye papságának nevelése és képzése folytán az országtestnek jelentékeny részét olyan szellemi és erkölcsi levegő járta át, amilyenben a győri papnevelő-intézet falai között hivatásuk

teljesítésére készültek a növendékek. A tudásnak, a vezetésre hivatott irányító szellemnek, a komoly erkölcsi alapra épített nemzeti érzésnek a melegágya volt ez az intézet, tehát megokolt, hogy méltó helyet nyerjen egyházmegyénk multjának ismertetésében annak története. Ámde egyházmegyei papnevelésünk korábbi a szeminárium keletkezésénél. Ezért előbbi századokig kellett visszamennünk történetünk kezdetével és a szeminárium történetét ki kellett bővítenünk a győri papnevelés történetévé. Az Árpádok koránál kezdtük meg a gyér adatok összehordását. A káptalani iskola, mint alig ismert győri tanítóintézmény kínálkozott első fejezetnek a papnevelés történetének megírásához. A külföldi egyetemekről, illetőleg az azokból hazatérő papokról is szólnunk kellett. A fokozatos fejlődés folyamata egymásután felölelte a jezsuiták győri gimnáziumát, akadémiáját és a kialakult egyházmegyei hittudományi főiskolát: így jutottunk el napjainkig.

Dolgozatunkat három részre osztottuk: az elsőben az egyházmegyei papnevelés általános történetét, a szakszerű kiképzés történeti ismertetését; a másodikban a papnevelőház — a szeminárium — viszontagságos életét rajzoljuk. Ide tartozik az anyagi erők csoportosítása, a növendékek élete, az előljárók működése. Harmadik részként belekapcsoljuk a kisszeminárium történetét. Ez az intézet korban fiatal, de működésének értékében számottevő tényezője papnevelésünknek. Ez készíti elő a gimnázium V—VIII. osztályából toborzott ifjakat a teológiai főiskolára is és módot és alkalmat ad a hivatást nyert növendékek kiválasztására.

Egyes dolgokat apró részletességgel tárgyalunk; de talán dolgozatunk irodalmi értékét evvel nem rontottuk meg; a világosság pedig nyer vele. Ha nem tudtunk tökéletes művet alkotni, az a gondolat vigasztal, hogy könnyebb a hibák kijavítása, a hiányok pótlása, mint a nagy anyag összehordása és céltudatos elrendezése.

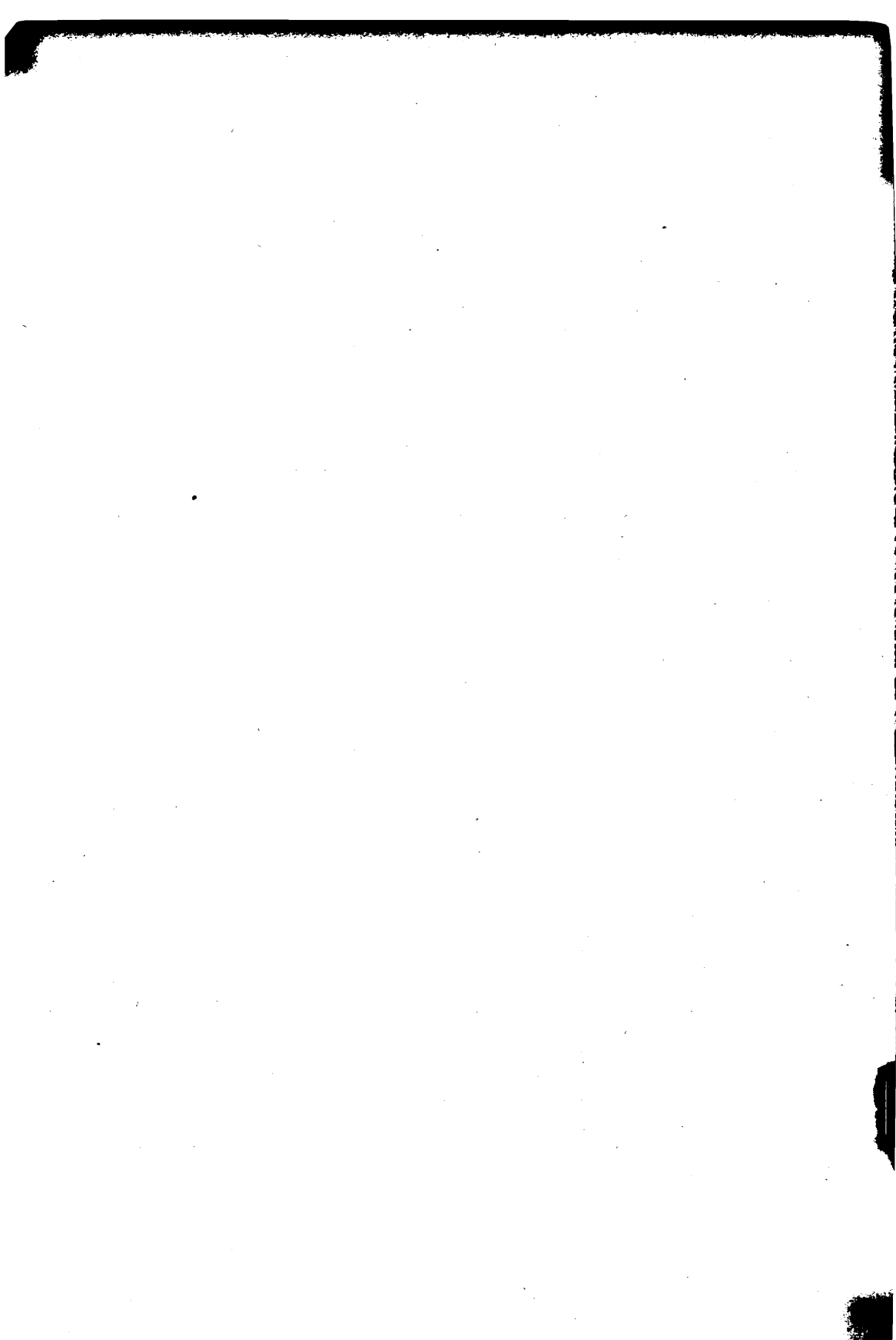
1938-ban 250 esztendeje lesz annak a papnevelés történetében nagy fontosságú eseménynek, hogy Szé-

chényi György győri püspök a szemináriumot megalapította, megépítette: szerény dolgozatunkkal a nagy alapító emlékének hálaáldozatot akarunk bemutatni. Ez az év az államszervező szent király, István halálának is 900 éves fordulója: így a nemzetmentő, a lélek üdvét kereső, a kultúrát terjesztő két nagy szellem emléke előtt egyszerre hódolhatunk szerény dolgozatunkkal.

Szívből köszönjük mindazok szíves támogatását, akik e törekvésünkben segítségünkre voltak. Különösen pedig Szabady Béla dr. tanár urnak, aki munkánk folyamán is, a sajtó alá való rendezésnél is támogatott bennünket értékes tudásával.

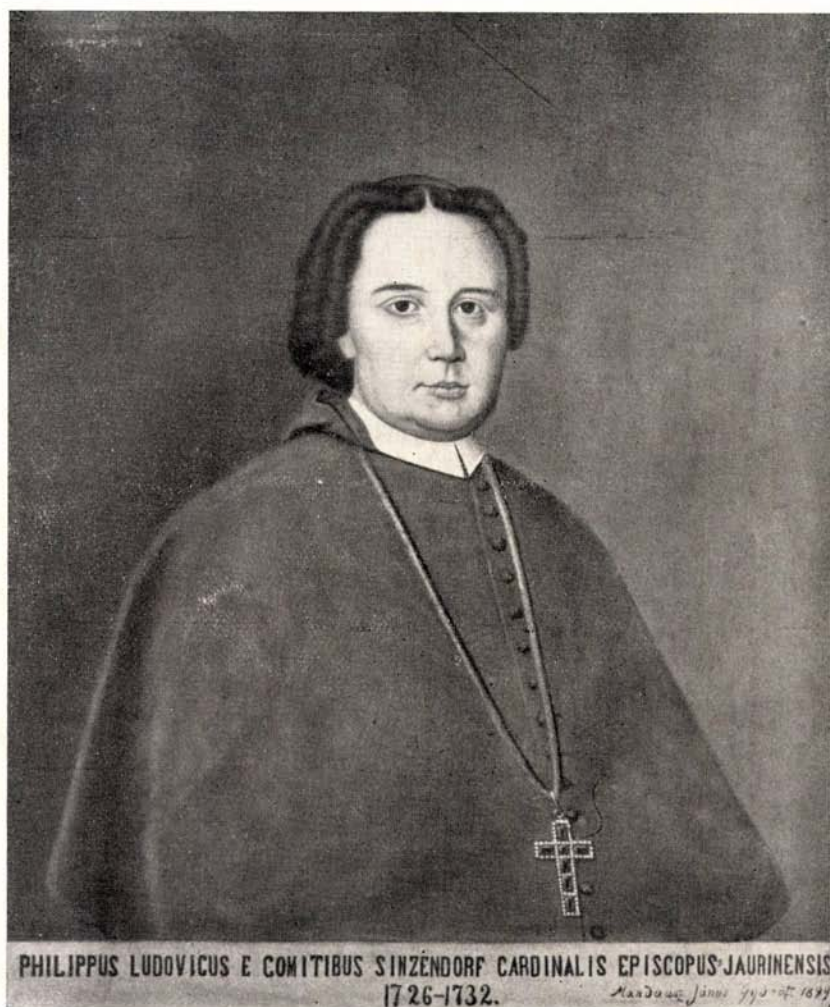
Győrött, 1937. szeptember 8-án.

Bedy Vince dr.
nagyprépost.

ELSŐ RÉSZ.

**A PAPNEVELÉS TÖRTÉNETE
A PÜSPÖKSÉG MEGALAPÍTÁSÁ-
TÓL NAPJAINKIG.**

Gróf SINZENDORF FÜLÖP LAJOS bíbornok, győri püspök
(1726–1732).

GROLL ADOLF győri püspök
(1733–1743).

I. A győri káptalani iskola.

A hithirdetés munkáját Magyarországon Piligrin passauai püspök papjai, majd olaszországi papok végezték; résztvettek benne a Szent István-alapította pannonhalmi kolostor bencés papjai is; de bizonyos, hogy a püspökök is neveltek a megtért magyarok közül papokat, akik a faji összetartás, a rokoni kötelék révén könnyebben hozzáférhettek a keményvágású pogány magyarok lelkéhez. E papnevelés a *káptalani* más néven *székesegyházi* iskolákban történt. Ezt az iskolát a győri püspökök is korán megszervezték ugyanoly keretek között, mint amelyek között Csanádon, Budán, Fehérvárott, Váradon, Esztergomban működött. Az iskola keletkezésének pontos idejét nem tudjuk megállapítani. Szívesen visszamegyünk vele Szent István király idejéig, mert szinte a püspökség és káptalan velejárójának tekintjük a szellemi és vallási előrehaladás eszközeinek megteremtését. Az istentisztelet kezdettől fogva nem nélkülözhetette az írás, olvasás, éneklés elemeiben jártas segítőköt. A nagyelterjedésű egyházmegye napról-napra több hazai vallásoktatót is kívánt. Győr fekvésénél fogva egyébként is számottevő városa volt az országnak, vizi- és a rómaiaktól épített szárazföldi útjai is nagyobb forgalmat biztosítottak számára. E körülmények a szellemi központ kiépítésének elsőrendű szorgalmazói lehettek. Mindez azonban csak a valószínűséget mutatja. Írott bizonyítékunk, más történelmi emlékünknem tanuskodik róla. Mikor egyházi sürgetések is követelték ez iskola felállítását, akkor már bizonyára Győrött is megszervezték. Az 1215. évi lateráni zsinat 12. kánonja elrendelte, hogy a magyarországi püspökök székesegyházuk mellett a grammatikában és más tudományokban jártas mestereket tartsanak a fiatal klérus és más tanulásra vágyó szegény ifjak oktatására. III. Honorius pápa 1220-ban még erősebben sürgette, hogy minden székesegyházban legyen legalább egy teológus tanító. A budai 1308. évi zsinat 8. fejezete már tovább is ment és elrendelte, hogy minden metro-

politai egyházban a jogtudományokban jártas kanonok működnek.

Győrnek jeles püspökei e rendelkezések után, bizonyára megszervezték a káptalani iskolát. Nem is kételkedünk benne, hogy legalább is a 13. század elejétől él és működik ez iskola. A 14. század közepén, 1345-ben találkozunk első ízben okmányszerűen az iskola tanítójával, a sublektorral. Okiratunk nem említi, hogy ez az intézmény és az állás új volna.¹⁾

Az iskola szervezete, tanítói.

Csak általános intézkedéseket sorolhatunk fel. A győri iskolára vonatkozó külön adatok nem maradtak ránk. Ámde a másutt is érvényes rendelkezéseknek kellett a győri káptalani iskolát is irányítaniok. A tanítási anyag és módszer nem változott iskolánként. Az iskolai tanítás elsősorban a trivium és quadrivium ismert anyagát foglalta magában. A papi hivatásra készülő ifjak ezenkívül természetszerűleg a hittudomány elemeiből és az énekből is oktatást nyertek. VIII. Bonifác pápa 1303-ban elrendelte, hogy a székesegyházakban a grammatikában, logikában gyakorlott férfiú legyen a papjelöltek és mások oktatására. Ennek kötelessége a szegény tanulók ingyenes oktatása. Viszont a püspököknek és káptalannak a IV. lateráni zsinat előírása szerint a kiválasztott, alkalmas oktató részére javadalmat, prebendát kellett biztosítani. Hogy ez az általános rendelkezés a magyarországi gyakorlatban is megvalósult, bizonyítják a váradi káptalan statutumai.²⁾ Ezek szerint: a lektor kötelessége az iskolások tanítása a laterani zsinat határozata szerint. A mestereknek kanonoki prebendát adjanak a püspökök, hogy a szegény ifjak is tanulhassanak. Az iskola tanulói klerikusok és világiak. Tantárgyuk: a grammatika, logika, filozófia — a poétika csak rendkívüli tárgy —. Bizonyos napokon, ünnepek előtt az éneket tanítsa; de ez utóbbi nem a lektor, vagy sublektor kötelessége, hanem a kántoré, vagy succentoré. A tanító tanítványaitól mégis kívánhat valamely csekély díjat: karácsonykor egy kappant és két kenyeret; husvétkor két kenyeret, egy saj-

¹⁾ Békefi Remig: A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. 113. l.

²⁾ Fejér: C. D. 8/7. 59. l. De magistris metropolitanarum et cathedralium scholarum constitutis.

tot, nyolc tojást; Szent Gál napján egy kakast vagy tyúkot. Ezenkívül télen fát és egy dénárt. A kolduló deákoktól azonban még e keveset sem igényelheti.³⁾

Az esztergomi 1397. évi egyházlátogatási okirat ugyancsak így részletezi a tanítás módját és anyagát: a lektor az iskola vezetője, aki sublektort tarthat az érsek és káptalan beleegyezésével. Naponként nyolc előadást tart; a szegény tanulókat ingyen oktatja. Engedélye nélkül senki előadást nem tarthat az iskolában. A tanulókat büntetheti, be is börtönözheti. Senki éjjelre egy órán túl ki nem maradhat az iskolából. A succentor pénteken és szombaton, valamint ünnepek vigiliáin tartja előadásait. E napokon őt illeti a teljes joghatóság is: azért büntetheti is növendékeit.⁴⁾ A felsorolt okiratok magukban foglalják a tanítás anyagán kívül az iskola tanítóiról szóló ősi rendelkezést is. Az iskola első tanítói a lektorkanonok, vagy helyettese a sublektor; és a kántorkanonok, vagy helyettese a succentor. A javadalomhalmozásnak ebben a korszakában gyakran megtörtént, hogy az iskola vezetői, a lektor- és kántorkanonok, nem is tartózkodtak az iskola székhelyén, azért a 14. századtól kezdve Győrött is állandóan csak a sublektor és succentor jelentkeznek okiratainkban az iskola vezetőiként.

A sublektor élelmezését a lektorkanonok asztalánál nyerte;⁵⁾ a káptalani tized- és negyedjövődelemből pedig fél részt kapott. Egyéb káptalani jövődelemből: a vám- és vásárpénzekből, a büntetéspénzekből, a jobbágytelkek termeléséből, az allodialis birtokok jövődelméből nem részesedett.⁶⁾ Állásába és javadalmába a kanonokok módjára be is iktatta a káptalan;⁷⁾ de azért nem számította a rendes kanonokok közé, hacsak nem volt tényleg kanonok is, ami többször megtörtént.⁸⁾ A 14. században (1345.) Demetert, a 16. században egymásután több sublektort ismerünk a kanonokok névsorában.⁹⁾ Természetes dolog, hogy ez esetben kanonoki prebendáján felül kanonoki fél jövődelemben nem részesült és a lektorkanonok asztalánál élelmezést nem kapott. Találkozunk sublektorokkal,

³⁾ Fejér: C. D. 9/4. 605. l. 1374. Lectoribus et sublectoribus incumbens educatio.

⁴⁾ Fejér: C. D. 10/2. 506. l. Acta Visitationis Eccles. Strigon.

⁵⁾ Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 607. sz.

⁶⁾ U. o. III. Számadókönyv, 232. 262. ll.

⁷⁾ U. o. IV. Szám. k. 94. l.

⁸⁾ U. o. III. Szám. k. 104. l.

⁹⁾ U. o. I. II. Szám. k. L. alább a sublektorok névsoránál.

akik nem voltak felszentelt papok;¹⁰⁾ ami nem feltűnő, mivel még első dignitásban levő kanonokok sem voltak mindig presbyterek, sőt rövidebb-hosszabb ideig püspökök sem vették fel a szent rendeket.

1512-ben a teológiai tudományok két borostyánkoszorusa (baccalaurei) tanított az iskolában, akiknek a káptalan 2 frt tiszteletdíjat adott.¹¹⁾ Tanítottak világi emberek is: 1529-ben idegenből hívott meg a káptalan egy iskolást a tanítói állásra, akinek útiköltségül 1 frtot adott.¹²⁾ 1546—7. években Márton deákot találjuk az iskola rendes tanítói állásában, kinek fizetésén felül segítségül 1 frtot, majd rókamállyal bélelt subát ajándékozott a káptalan.¹³⁾ E tanítót 1547-ben Bécsbe küldte a káptalan, hogy ott a magasabb tudományokban képezze ki magát.¹⁴⁾ Ez a tanító nem jött többé vissza Győrré. Helyére Ujlaky Ferenc püspök Olaszországból hozott tanítót. A jeles tanító iskolájába özönlött is a fiatalság. A püspökség zilált anyagi viszonyai mellett azonban hamarosán kimerült a főpásztor fizetőképessége. Ezért a magyar helytartótanács maga kérte I. Ferdinánd királyt 1549-ben, hogy a pozsonyi 1548. évi országgyűlés 6—8. cikkelyei értelmében adja neki az elpusztult zirci apátság birtokát a tanító fizetésének és az iskola fenntartási költségeinek fedezésére.¹⁵⁾ Meddig tanított e világi tudós férfiú az iskolában, arról nem tanuskodnak okirataink. 1593-ban ismét világi embert találunk az iskola élén, Welikay Gáspár személyében. Okiratunk nem nevezi sublektornak, hanem scole rectornak. Úgy látszik, állandóbb lakosa akart lenni Győrnek, mert Győrött házat is vett 80 forintért.¹⁶⁾

A törökök közeledésekor a káptalan elmenekült Győrből. A tanulók is követték a példát és így az iskola is szünetelt Győr visszavételéig, illetőleg a káptalan visz-

¹⁰⁾ U. o. III. Szám. k. 94. l.

¹¹⁾ U. o. I. Szám. k. 317. l.

¹²⁾ U. o. II. Szám. k. 27. l. Item cuidam scolari, qui fuerat vocatus ad rectoratum scole Jauriensis, pro suis expensis dedimus flor. 1.

¹³⁾ U. o. III. Szám. k. 47—8. 65. l.

¹⁴⁾ U. o. III. Szám. k. 67. l. Item undecimo die mensis Februarii ex voluntate dominorum Capitularium Magistro scole eunti ad Gymnasium Viennense gratia studendi bonas litteras, dedimus flor. 2.

¹⁵⁾ Egyházt. Eml. v. 163. l.

¹⁶⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 5. felvallási jk. 255—6. l.

szaköltözködéséig. E század lezárásakor az elsorolt adatokból megállapíthatjuk, hogy a káptalani iskola a 16. század folyamán a tudományosságnak méltó tűzhelye volt. Nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy e század csak jeles folytatása az előbbi idő iskoláztatásának.

A 17. század első évében már ismét régi feladatát végezte Győrött a káptalani iskola: 1601-ben, 1616-ban okiratunk névszerint megemlékezik róla.¹⁷⁾ Tanítóját ez időtől fogva felváltva majd sublektornak, majd scolemagisternek nevezik okmányaink, talán azért, mert már többször világi emberek, mint papok.

A sublektorok és világi tanítók közül felsoroljuk azokat, akiknek neveit okirataink megőrizték. 1345-ben Demeter kanonok,¹⁸⁾ 1497—1502-ben Dalus Gáspár kanonok,¹⁹⁾ 1506-ban György kanonok,²⁰⁾ 1511-ben Kayáry István kanonok,²¹⁾ 1515-ben Ferenc²²⁾ 1535—6-ban a bécsi egyetemen tanult Püspöky Orbán kanonok.²³⁾ 1537—39-ig Gyulay Ferenc kanonok,²⁴⁾ 1546—7-ig Márton deák,²⁵⁾ 1593-ban Velikay Gáspár,²⁶⁾ 1600-ban Mátyás,²⁷⁾ 1628—33-ig Krupicz Márton,²⁸⁾ 1633-ban Makác Ádám,²⁹⁾ 1634-ben Laky Péter,³⁰⁾ 1637—8-ig Kuzmich Mátyás³¹⁾ 1639-ben Tolnay Ferenc,³²⁾ 1641-ben Szegedy Gergely.³³⁾

Succentorok.

Az ének tanítása az iskolában a succentor feladata volt. A 14. század közepétől fogva találkozunk velük okiratainkban. A székesegyházban is fontos munkát vég-

¹⁷⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 6. felvall. jk. 122². 525. l.

¹⁸⁾ 1877. évi egyházmegyei névtár.

¹⁹⁾ Győri kápt. m. lvt. I. Szám. k. jelzett évek.

²⁰⁾ U. o. 170. l.

²¹⁾ U. o. 170. 233. l.

²²⁾ U. o.

²³⁾ U. o. II. Szám. k. 127.

²⁴⁾ U. o. II. Szám. k. 144. 198. l.

²⁵⁾ U. o. III. Szám. k. 9. 47—8. l.

²⁶⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 5. felvall. jk. 215. 256. l.

²⁷⁾ Kápt. m. lvt. III. Szám. k. 9. 47—8. l.

²⁸⁾ U. o. 1628. évi jan. 15. feljegyzés; 4. Szám. k. 5. l.

²⁹⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 8. felv. jk. 46. l.

³⁰⁾ U. o. 8. Clh. 607. (magán lvt.).

³¹⁾ U. o. IV. Szám. k. 143. 154. l.

³²⁾ U. o. 176. l.

³³⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 7. Lad. 20. fasc. 718. sz.

zett, mert a kar vezetése úgy a szentmisék, mint a kánonoki zsolozsma alatt az ő kötelessége volt. A succentorok a 17. század közepéig kevés kivétellel felszentelt papok, többször a kánonokok közül kerültek ki. A 17. század elején még egy papot ismerünk e hivatalban, a többi már világi ember. E század közepén túl már nem tanít az iskolában, inkább a kántorok (koralisták) közé tartozik.

Az okiratainkból ismert succentorok nevét a következőkben soroljuk fel: 1359—67-ig Pál kanonok,³⁴⁾ 1394-ben Csirke Miklós fia János,³⁵⁾ 1394-ben Domonkos fia Domonkos,³⁶⁾ 1396-ban János fia László,³⁷⁾ 1398—1402-ig nemes Nórápi Tamás kanonok, később kántorkanonok,³⁸⁾ 1408—12-ig Nyéki Simon kanonok,³⁹⁾ 1420—25-ig János karbeli pap,⁴⁰⁾ 1437-ben Bereck pap,⁴¹⁾ 1541—2-ig Péter,⁴²⁾ 1553—4-ig Thury Lőrinc kanonok,⁴³⁾ 1603—9-ig Kupferschmidt György, aki felvette a papi rendet és megvált hivatalától,⁴⁴⁾ Szalatnay Jakab 1631—50-ig, aki felváltva az iskolamesteri hivatalt is viselte.⁴⁵⁾

Mikor a succentor nem tartozott a tényleges kánonokok közé, akkor a kántorkanonok asztalánál kapott élelmezést és 100 forintot évi fizetésül.⁴⁶⁾ Ha a kántorkanonoki stallum üresedésben volt, akkor élelmére havonként 4 magyar forintot kapott e stallum jövődelméből.⁴⁷⁾ Igen gyakran fel is cserélte állását a sublektoré-

34) Hazai okmt. 4, 204. l. — Fejér: C—D. 9/3. 105. l.

35) Békefi i. m. 113. l.

36) U. o.

37) U. o.

38) Monumenta Vatic. Hung. 4, 47. l. Tud. Akad. Czech jegyzetei. Lukesics Pál: A XV. század pápáinak oklevelei. 108. l.

39) Liber Cantoralis. (A kánonokok névsorát tartalmazó könyv, melyet a kántorkanonok vezet.)

40) Hazai okmt. 3, 315. l. — Szent Benedek-rend tört. 8, 461. l.

41) Hazai okmt. 2, 408—11. — Héderváry-család oklvt. 1, 181.

42) Győri kápt. m. lvt. III. Szám. k. 252. 273. l.

43) U. o. 105. l.

44) Győri kápt. hit. h. lvt. 6. felv. jk. 219/2. l. — U. o. m. lvt. 6. Cth. 265. l. III. Szám. k. 58. l.

45) U. o. IV. Szám. k. 356. l. — Hit. h. lvt. 8. felv. jk. 213. l. — 5. T. 25010. sz.

46) Győri kápt. m. lvt. III. Szám. k. 1631. évi jún. 28-iki feljegyzés.

47) U. o. IV. Szám. k. 11. l.

val a 17. században, mikor még kanonoki fél jövödelmet élvezett a sublektor abban az esetben is, ha nem is volt felszentelt áldozópap.⁴⁸⁾

Az iskola tanulói.

A fentebb ismertetett okmányok igazolják, hogy a papi pályára készülő növendékek, klerikusok voltak elsőrendű tanulói az iskolának. De különös bizonyítékaink is tanuskodnak erről: Kanizsay Lőrinc fia István, aki később budai prépost, 1345—55. években pedig bácsi lektorkanonok lett, győri klerikus volt.⁴⁹⁾ 1422-ben Peresztegi Kelemen fia, Mátyás szerpap, Sabariai Péter fia, Pál alszerpap, Asszonfalvi Jakab fia, Imre, győri klerikusok voltak.⁵⁰⁾ 1497-ben Bálint győri klerikust ismerjük, akit a kanonokok szolgálattételre magukkal vittek Zánkra.⁵¹⁾ Az iskola növendégeit oly megbízásokra, küldetésekre használta fel a káptalan, amelyek inkább klerikusokhoz illettek: 1499-ben négyen egész hónapon át a káptalan szentmiséin énekeltek.⁵²⁾ 1514-ben a Szent Ferenc-kápolnában kifüggesztendő búcsuhirdető bullát írták.⁵³⁾ 1539-ben Hodászy Mihályt ismerjük az iskola növendégei között, aki később győri kanonok lett.⁵⁴⁾ 1543-ban Bálint iskolást Pozsonyba küldte a káptalan Újlaky Ferenc püspökhöz a nagyprépost ellen írt panaszlevéllel.⁵⁵⁾ 1562-ben Vitál iskolás a káptalani Constitu-tiókat másolta és hivatalos leveleket írt.⁵⁶⁾

Okiratunk megkülönböztetés nélkül iskolásoknak (scolares) írja a növendégeket, csak ritka esetben használja a klerikus kifejezést: azért a papságra készülő és világi növendégeket más körülményekből kell megismer-nünk.

Tanulói másodsorban gyermekek, serdülő ifjak, meglettkorú fiatalemberek, akik elemi oktatásban részesültek és a hét szabad művészetet tanulták. E tekintetben

⁴⁸⁾ U. o. IV. Szám. k. 6. l. 1628. év.

⁴⁹⁾ Békefi i. m. 67. l.

⁵⁰⁾ Győri kápt. m. lvt. I. T. 189. sz.

⁵¹⁾ U. o. I. Szám. k. 95. l.

⁵²⁾ U. o. 54. l.

⁵³⁾ U. o. 331. l.

⁵⁴⁾ U. o. II. Szám. k. 203. l.

⁵⁵⁾ U. o. 325. l.

⁵⁶⁾ U. o. III. Szám. k. 93. l.

csak a 15. századtól kezdve tudunk okiratszerű bizonyítékokat felsorolni, — de az iskola szervezete maga is bizonyíték rá. 1451-ben Rumi János nemes ember fiai, Miklós és László Győrött jártak iskolába, innét irtak szülőiknek könyörgőhangú levelet: Fiui üdvözlétünk előre-bocsátásával tudják meg, hogy mi egészségesek vagyunk, és ismét tanulunk; kívánjuk, hogy Atyaságodról is az egészség hírért halljuk. Atyaságodnak jelenleg azért könyörgünk, hogy köpönyegünket a költségekkel együtt minél előbb küldje el. Tudjátok, hogy a tejet igen szeretjük, küldjeteek tehát nekünk egy tehenet, melyet gazdánknaak már meg is ígértünk. Ne hagyjatok bennünket hazugságban. Ha felnövünk, Isten segítségével egy tehénnél többet adunk. Kelt Győrött Havi — Boldogasszony ünnepén, az Úrnak 1451. évében. Saját kezemmel irtam fiatok Rumi Miklós. Én is Rumi László fiatok, mint Miklós írja, én is kérem a mondottakat. Mivel szemem fáj, többet nem irtam.⁵⁷⁾

Az a kérdés merül fel itt, hogy a Rumi-fiuk a káptalani iskola növendékei voltak-e, vagy volt-e Győrött más iskola is, melyet látogathattak. A Héderváry-nemzetiség 1221. körül Győrött megtelepítette Szent Domonkos rendjét,⁵⁸⁾ melynek kolostora és temploma a Szent Domonkos-utcában állott. Ez utcát a mai városháza és a törvényszéki palota környékén keressük.⁵⁹⁾ A rend szabályai szerint minden kolostorban iskolának is kellett lennie. Tényleg Győrött is nyitott iskolát a rend.⁶⁰⁾ A Margit-legenda 1271-ben Péter nevű lektort említ meg, aki itt tanított.⁶¹⁾ Ez iskola még Kún László király korában is virágzott.⁶²⁾ Ez iskola azonban csak a rend növendékeinek a teológiai és bölcséleti tudományokban való kiképzését szolgálta, világi ifjak nem látogatták.⁶³⁾

Városi iskoláról semmiféle tudósítást nem adnak okirataink ebből az időből, de nem is volt rá szükség.

57) Békefi Remig: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 108. l.

58) Lányi Károly: Magyarország tört. 1, 534. l. — Balics Lajos: A róm. kat. egyház tört. 2, 353. l.

59) Villányi Szaniszló: Győrvár és város helyrajza, erődtése, háztelek és lakossági viszonyai a 16. 17. században. 16. l.

60) A M. Tud. Társaság évkönyve 2, 202. l.

61) Mihályfi Ákos: A papnevelés története és elmélete. 1, 84. l.

62) Toldy Ferenc: Irodalomtört. 1. 69. l.

63) Mihályfi i. m. 81. l.

A város lakossága elég kisszámú, azért több iskolát nem igényelt. Mikor Újlaky Ferenc püspök a káptalani iskolához Olaszországból hozatott jeles tanítót, Győr vidékéről özönlött a tanulószereg az iskolába, és be tudta fogadni e tömeget.⁶⁴⁾

Csak a város végvárra alakulásával és a vallási viszonyok megváltozásával vált szükségessé új iskola létesítése. A 16. század utolsó negyedében hallunk is a katonaság, a sereg iskolájáról, melynek tanulói a protestáns katonák gyermekei és más idegenből jövő tanulók voltak.⁶⁵⁾

A Rumi-fiuk tehát csak a káptalani iskola növendékei lehettek, melynek tehetősebb tanulói a külvárosokban kerestek maguknak megfelelő és kényelmes lakást, ahol szállásadó gazdáiknál még tehenet is helyezhettek el jobb élelmezésükre.

Más világi tanulókról is tudunk: 1515-ben Ferenc deák (literatus) az iskolában lakott és a káptalan megbízásából tizedszedésre is kiment.⁶⁶⁾ 1543—1553. években Bálint deákról (literatus) beszél okiratunk, aki az iskolában lakott és többféle káptalani kiküldetésben járt el.⁶⁷⁾ Nagy (de Langi) Benedek kőszegi iskolamester 1609-ben azt vallja, hogy gyermekkorában, a török háború előtt, a győri káptalani iskolában tanult.⁶⁸⁾

A 16. század folyamán oly munkát, megbízatást is teljesítettek az iskola tanulói, minőt inkább világi ifjak szoktak elvégezni: 1503-ban, 1522-ben a káptalan boroshordóit vitték le a pincébe;⁶⁹⁾ 1518-ban a pincét tisztogatták;⁷⁰⁾ 1539-ben és 1540-ben a kimérésre szánt bort hozták fel a pincéből;⁷¹⁾ 1621-ben a fehérvári kapu előtt

64) Békefi i. m. 142. sz. okmány. Cum igitur his diebus intelligamus virum ex Italia doctum Jaurinum conductum esse per dominum Jauriensem, qui pueros adolescentesque bonas artes docere iam inceperit adeo, ut magna discentium multitudo eo confluerit, confluatque in dies, — videatur autem diutius dominus Jauriensis sumptus hos ad scolam necessarios sustinere non posse, nisi aliunde adjuvetur.

65) Győri kápt. hit. h. lvt. 6. felv. jk. 143. l.

66) Győri kápt. m. lvt. I. Szám. k. 374. l.

67) U. o. II. Szám. k. 321—2. 289. 291. II. — III. Szám. k. 102. l.

68) Győri kápt. hit. h. lvt. 6. felv. jk. 309—II. 1.

69) Győri kápt. m. lvt. I. Szám. k. 125. 565. l.

70) U. o. 450. l.

71) U. o. II. Szám. k. 192. 207. l.

egyik tanuló a borszállító kocsikat irta össze.⁷²⁾ E példákkal meg akartuk világítani azt a tényt, hogy a káptalani iskolát világi növendékek is látogatták.

A 16. század végeig szokásos *scolaris* elnevezés megszűnt és helyette a *studiosus* névvel találkozunk a következő időben okiratainkban.

Az iskola internátusa.

A növendékek nagyobb része az iskola épületében is lakott, — kivéve azt a nagyobb számú tanulót, akik a 16. század közepén az Ujlaky püspök által fogadott olasz mester előadásaira jelentkeztek. A már fentebb említett megbízásokat feltétlenül bennlakó növendékek végezték, akiket a káptalan élelemben, de legtöbbször pénzbeli jutalomban részesített, amit ruhára és egyéb szükségletükre fordíthattak. De ezenkívül is juttatott nekik itt-ott segítséget. 1497-ben nagyhétfőn 1 frtot adott nekik,⁷³⁾ 1546-ban hushagyókedden vacsorához borra 25 dénárt, 1547-ben farsangon élelemre 20 dénárt adott nekik.⁷⁴⁾ A továbbképzésre idegenbe utazó ifjakat is segítette: 1610-ben Grázba menő 3 iskolásnak 1 frtot adott.⁷⁵⁾

A növendékek alkották a székesegyház énekkarát is. E szolgálatukért külön jutalomban részesültek. 1499-ben négy iskolás egész héten át énekelt szentmise alatt, ezért 1 forintot kapott jutalmul.⁷⁶⁾ 1500-ban a szentmiséken való éneklésért 4 frtot kaptak az iskolások;⁷⁷⁾ 1548-ban szorgalmas kórusi szolgálatukért 50 dénár jutalomban részesültek.⁷⁸⁾

Temetéseken is résztvettek és ott is megfelelő tiszteletdíjat kaptak. Pozsgay Mátyás kanonok, locsmándi főesperes 1627-ben kelt végrendeletében a tanulóknak, akik temetésén majd a zsoltárokat éneklik, és a temetési menetben résztvesznek, 6 frtot hagyott.⁷⁹⁾ Ősi szokás szerint az iskola növendékei nagyobb ünnepek alkalmával magánházaknál is *kántáltak*; karácsonyt, újévet, vízke-

72) U. o. III. Szám. k. 113/2. l.

73) U. o. I. Szám. k. 21. l.

74) U. o. III. Szám. k. 47. 67. l.

75) U. o. III. Szám. k. 30. l.

76) U. o. I. Szám. k. 54. l.

77) U. o. 3. l.

78) U. o. III. Szám. k. 69. l.

79) Győri kápt. hit. h. lvt. 7. felvall. jk. 274—77. l.

resztet, husvétot, pünkösödöt köszöntöttek, amiért valami jutalom szintén járt nekik. Az ének — bizonyára — az ünnep tárgyával foglalkozott és így teljesen vallásos-jellegű volt. Ez a szokás a kántoroknál igen sokáig fenn-tartotta magát, és mellékjövödelmül szolgált. A székes-egyházi koralistáknál a 19. század első felében szüntette meg a püspök és káptalan; az elmaradt jövödelem pótlására a püspök évenként 6 db aranyat, a káptalan pedig 70 váltó forintot utalt ki számukra.⁸⁰⁾ A kántálás tehát nem is megvetendő jövödelmet hozott. Az iskolások kántálása a 17. század elején kellemetlenséget is okozott úgy a fiuknak, mint a káptalannak. Ugyanis 1615-ben egyik husvét ünnepén kántáló iskolást Gróf Tóbiás katonatiszt fiainak protestáns nevelője megtámadta. Gróf Tóbiás maga is szidta, gyalázta a katolikusokat: pápistáknak csúfolta őket, és azt mondta: itt az ideje, hogy a katolikusokat kiűzzék Győrből. Az iskola privilégiuma ellenére behatolt az épületbe, az iskolást ott akarta elfogni; egyik tanulótársát pedig, aki a kántálónak pártját fogta, arcul ütötte. A káptalan e sértésért Kollonich Ernő vicegenerálisnál panaszt emelt, de az a protestánsoknak fogta pártját. A káptalan br. Prainer János főkapitánytól kért elégtételt.⁸¹⁾ Az iskola jogai, kiváltságai, tanulói felett a káptalan mindig szigorúan őrködött, még akkor is, mikor már a klerikusok nem tartoztak tanulói közé, hanem kántori szolgálatot teljesítő ifjak nyertek benne oktatást. 1640-ben valamely okból kifolyólag káptalani határozattal adta ki a következő nyilatkozatot: Elődeinktől átvett és eddig sértetlenül megőrzött, és a jövőben is megőrzendő ősi szokás szerint mindeneket, akik egyházunknak és nekünk szolgálnak, jelesen az iskolánkban lakó tanulókat, vagyis kántorokat, amint minden támadó ellen védelmünkbe vesszük, úgy azok hibáival szemben a büntetés kiszabását is magunknak tartjuk fenn. Azért, ha valakinek kifogása van ellenük, vagy egyikük ellen, hozzánk forduljon panaszával. Ha a vétkest a bíróság elé kellene állítani, akkor is nem káptalanunk egyes tagja, hanem maga a káptalan folytatja le ellene az eljárást.⁸²⁾

Az iskola internátusából legelőször a klerikusok váltak ki, és a Dallos Miklós püspök által adományozott

⁸⁰⁾ Győri kápt. m. lvt. 5. T. 1484—5. sz.

⁸¹⁾ U. o. 14. T. 2480. sz.

⁸²⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 8. felvall. jk. 411—12. l. 1640. Reminiscere vagyis bőjt 2. vasárnapja.

házba költöztek át, melyet később okirataink már *Alumnatus*-nak neveztek.⁸³⁾ Azt is tudjuk, hogy Sennyey István püspök magában a püspöki palotában adott a klerikusoknak lakást; majd Altabak János szentadalberti prépost rendelkezett 1637-ben házáról a klerikusok javára. Sarok-kőháza a Bécsi-kapuvál szemben elég tágas, 17 év előtt épült, halála után a Dallos püspök által a apított szemináriumé legyen, a növendékek prefektusukkal együtt benne lakjanak; felszentelésük után egy szentmisét mondjanak érette.⁸⁴⁾ Tényleg lakták is a klerikusok e házat, amíg Draskovich György püspök le nem foglalta azt. A növendékek még mindig a káptalani iskolában végezték tanulmányaikat. Mikor már az egyetemeken tanultak, az istentiszteletnél való szolgálatra itthon maradt 6—10 klerikus még egy ideig szintén a káptalani iskolában nyerte kiképzését. Lassankint azonban ez iskola elvesztette régi szervezetét az 1640—1650 évek között.

Az iskola fenntartása.

Az iskola fenntartása elsősorban a káptalan kötelességei közé tartozott, aki az iskolaházat is adta, a sublektor és succentor javadalmát is szolgáltatta az élmezőnyen kívül, amit a lektor- és kántorkanonok asztalánál nyertek. Lakásuk valószínűleg az iskola épületében volt, melytől hivatásuknál fogva távol nem is lakhattak. A püspök is hozzájárult a tanítók javadalmához. Mikor Újlaky Ferenc püspök 1549-ben Olaszországból hívott tanítót, a helytartótanács azt jelentette a királynak, hogy a püspök *nem sokáig viselheti* a szükséges költségeket; azért javasolta, hogy a Podmaniczky által elpusztított zirci apátság birtokát kösse le az iskola eltartására.⁸⁵⁾ I. Ferdinánd, a király ugyan nem teljesítette ezt a kérést, de később, 1559 május 25-én kelt okiratában — Gregoriancz Pál püspök kérésére — Kóny falut adta a káptalannak az iskola fenntartására.⁸⁶⁾ A kir. kamara azon a címen, hogy a birtok a káptalan kezén nem jövedelmez megfelelő módon, saját gondozása alá vette Kónyt. I. Rudolf király 1593-ban, Kuthassy János püspök közbenjárására újból adományozta a káptalan tulajdonául. A pozsonyi káptalan birtokba is vezette a győri kápta-

⁸³⁾ Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 607. l. 1636. év.

⁸⁴⁾ U. o. 7. T. 1709. sz.

⁸⁵⁾ Békefi: i. m. 104. l.

⁸⁶⁾ Győri kápt. m. lvt. 4. Cth. 729. sz.

lant.⁸⁷⁾ A birtok felügyeleti jogát a püspök gyakorolta, aki azt egy-egy kanonoknak adta bérbe: 1593-ban Draskovich Mátyás nagyprépost bérelte 210 frtéért.⁸⁸⁾ A pozsonyi kir. kamara 400 frt. bérösszeget követelt a birtok után az iskola javára.⁸⁹⁾ A bérlők között ismerjük Máthéssy István nagyprépostot, Altabak János szent-adalberti prépostot;⁹⁰⁾ majd Béni János nagyprépostot a 17. században, aki 600 frt évi bért fizetett az iskolának.

A bérlők a jövődelem, illetőleg a bérösszeg felét az iskolások segítésére tartoztak átadni, másik felét pedig az épület fenntartására fordították. A káptalannak évenként számot adtak a bérösszegekről. Széchényi György püspök saját kezelésébe vette Kónyt, maga gondoskodott a kántorok eltartásáról, az épület szükséges javításáról. Mielőtt Esztergomba ment volna az érseki szék elfoglalására, a falut tehermentesen visszaadta a káptalannak; a kántorok eltartására pedig fejedelmi alapítványt tett le. Az iskola régi szervezetének megszűnése után ugyanis a kántorok eltartását szolgálta a kónyi birtok azon a címen, hogy az iskola növendékei századokon át a székesegyházban kántori szolgálatot is teljesítettek.⁹¹⁾

Az iskola épülete.

Az iskolaház tágas, de igen szerény, náddal fedett épület lehetett: 1530-ban javítására 20 denár értékű nádat vett a káptalan, ami csak fedésére szolgálhatott.⁹²⁾ Belső felszerelése alig állott másból, mint írásra és számvetésre használható nagy fa táblákból és hosszú asztalokból, melyeknél padon vagy székeken ültek a növendékek. 1530-ban két szál deszkát vett 22 dénárért a káptalan két új asztal készítésére, az asztalosnak a munkáért 32 denárt fizetett.⁹³⁾ 1514-ben a fatáblák javítására 8 denárt költött.⁹⁴⁾ Magát a házat 1536—1538. években ismételten

⁸⁷⁾ U. o. 9. Cth. 731—2. sz.

⁸⁸⁾ U. o. 730—740. sz.

⁸⁹⁾ Orsz. lvt. Acta Ecclesiastica Cameralia. Fasc. 9. 62. sz.

⁹⁰⁾ Kápt. m. lvt. 25. T. 3548. sz.

⁹¹⁾ Lásd Bedy Vince tanulmányát a Győri Szemle II. évfolyamában: A győri székesegyház ének- és zenekarának rövid története.

⁹²⁾ Győri kápt. m. lvt. II. Szám. k. 43. l.

⁹³⁾ U. o. 43. 44. l.

⁹⁴⁾ U. o. I. Szám. k. 331. l.

javíttatta 1—1 forint költséggel.⁹⁵⁾ A felszerelésnél semmiféle könyvről, vagy más tanszerről nincs emlékünks; sőt ami feltűnő, az ének tanításához szükséges segítő eszközökről sem szólnak a 16. századból felhasznált okmányaink.

Az épület a várban, vagyis a mai Káptalandombon állt a székesegyház déli szomszédságában az olvasókanonok háza mellett,⁹⁶⁾ körülbelül azon a helyen, ahol ma a káptalani gazdasági udvar terül el. 1566-ban, a nagyobb török támadás, és általános táborbaszállás idején Teiffl Kristóf élelmezési főtsízt lefoglalta, részben tisztí lakássá, részben sütőházzá alakította át az örkanonok házával együtt.⁹⁷⁾ A káptalan a királyhoz intézett folyamodásában panaszkodott, hogy megszűnt az ifjúság oktatása, mely eddig Győrött megszakítás nélkül gyakorlatban volt; kérte vissza iskoláját, vagy helyette a Szent István-plébániának a városban lévő házát, melyben egyik magyar katona szállásolta el magát, vagy a székeskáptalan prépostjának a városban fekvő házát, és annak kijavítására segítséget, hogy iskoláját megnyithassa.⁹⁸⁾ A prépost düledező házának átépítésére segítséget nem utalt ki a király, azért az 1562. évi szerződés szerint a város építette fel oly feltétel mellett, hogy 12 évig használja, azután a káptalan kezére bocsátja vissza, csak tanácstermét használja tovább is. Ez épület a régi városháza telkének egyik részén volt a mai Rákóczi Ferenc-utcában. A 12 év elteltét nem várta meg a káptalan, hanem e városházzá átalakított és átépített házát elcsereélte 1567-ben a városnak félreesőbb utcában lévő házával, és abban nyitotta meg iskoláját.⁹⁹⁾ Az 1567. évi városi telekjegyzőkönyv már névszerint megemlíti ez iskolát, és helyét is meghatározza: A polgári iskola az Új-utca felé 7 öl, 2 láb széles, befelé 24 öl hosszú. Ugyanez az okmány a névmutatóban *magyar iskolának* mondja a jelzett épületet. Ugyanezen a helyen sorolja fel az iskola épületét az 1617. és 1713. évi városi telekjegyzőkönyv is.

Állt pedig az épület az *Alsóközép-utcában*, mely a mai Apáca-utcának felel meg. Más okmányunk az iskola háza mellett említi meg a nagy *nyilvános teret*,

95) U. o. II. Szám. k. 116—172. l.

96) U. o. 8. Cth. 616. sz.

97) U. o. 5. Cth. 184. sz.

98) U. o. 8. T. 1731. 1736. sz.

99) Győri kápt. hit. lvt. 2. felvall. jk. 192. l. 3. felvall. jk. 27/a. 27/b. l.

mely a Dunakapu táján terült el.¹⁰⁰⁾ Így világos, hogy a mai Apáca-utcai 6. sz. házban volt az iskola elhelyezve, melyet a káptalan a 18. században újból épített fel, és amely ma is *Káptalani iskola* néven ismeretes. Ma a székesegyházi karénekesek és karzenészek laknak benne. Ez épületben maradt meg a székesegyházi iskola utódja 1777-ig, a káptalani alsóelemi (trivialis) egyosztályú iskola. Polgári és magyar iskolának nevezik okmányaink, mert a magyar polgárság gyermekei tanultak benne, míg a protestáns német katonák külön német iskolát nyitotak maguknak a 16. század végén.¹⁰¹⁾

Az iskola megszűnése.

A káptalani iskolák életében nagy változás állt be, mikor Magyarországon is felállították a főiskolákat, egyetemeket, melyek a tanulmányok nagyobb részét a maguk körébe vonták. Az egyházi pályára készülő ifjak egyik része, és a szegényebb világi tanulók, kiket szerényebb anyagi viszonyaik visszatartottak az egyetemek felkeresésétől, még jó ideig a káptalani iskolák hallgatói maradtak. Mikor azonban az egyetemek mellett szemináriumok, konviktusok keletkeztek, a klerikusok is ide sereglettek tanulmányaik végzésére.

A jezsuiták Győrött 1626-ban megnyitották gimnáziumukat, mely tanítási anyagába a humaniorákat felvette. A gimnáziumi oktatásnak üdőbb, életrevalóbb, a kor szellemének megfelelőbb levegője elcsalta az ifjakat a régi, kivénült rendszer nehézkesebb légköréből. A jezsuiták a tanítás és nevelés kiváló készségével közelebb férkőztek a lelkekhez, és ki tudták elégíteni az újabb irány kedvelőit. A világi ifjakat hamarosan követték a klerikusok is, kiket a bécsi Pázmány-intézet 1624-től, a nagyszombati szeminárium és egyetem 1636-tól lassankint magához édesgetett. Akik az istentiszteletnél való segédkezésre itthon maradtak,¹⁰²⁾ azok sem sokáig látogatták már a káptalani iskolát, mert a gimnázium mellett kialakult Akadémia a morális (kazuisztikus) kurzust szervezte meg, mely a legszükségesebb lelkipásztori tudománnyal ellátta a klerikusokat. Draskovich György püspöknek 1636-ban a káptalanhoz intézett írása vilá-

¹⁰⁰⁾ U. o. 6. felv. jk. 122/2. l. 1601. év.

¹⁰¹⁾ U. o. 143. l.

¹⁰²⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3989. sz.

gosan beszél az iskola megváltozásáról: Minthogy a Lektorság nem sok jövedelmű, valakinek adom azt, de a Sublektorság terhe nélkül adom, mert mutata ratione Scholarum etiam ratio Sublectoris mutatur; oda valami főiskolamester nem köly, a mediocris pedig kevéssel is meghéri; mindazonáltal ugyan a Lektorság tiszte helien maradjon és hatalma is a Sublektoron, ki meghérj azzal, amit a Nemes Káptalan nekie parancsol.¹⁰³⁾ A káptalan is jelzi, hogy az iskolamester már nem igazi sublektor;¹⁰⁴⁾ mindazonáltal még 1637-ben rendesen installálta hivatalába a sublektort.¹⁰⁵⁾ Már 1639-ben díjlevél szerint állapította meg a tanító jövedelmét: 32 forintot, 20 köből búzát, 30 akó bort a káptalani tizedből, a védényi tizedből külön 28 akó bort, és 12 forintot.¹⁰⁶⁾ Draskovich püspök előbbi írása ellenére nem fogadta el a káptalan rendelkezését, hanem kiközösítéssel való fenyegetéssel követelte a káptalantól a kanonoki féljövedelem kiadását a tanító részére.¹⁰⁷⁾ A káptalan vonakodása miatt a király parancsoló rendelkezését kérte a püspök. Folyamodásában szinte túlzásba esett, mikor azt írta: a Sublektor Szent István alapításából mindig megkapta a kanonoki féljavadalmat, csak most akarja a káptalan 100 forinttal megfizetni.¹⁰⁸⁾ Azt is elismeri a püspök, hogy a tanító nem a régi keretek között végzi hivatalát; kötelessége abból áll, hogy a gyermekeket tanítja, körmenetekre elvezeti, reggel 6 órakor a többi kántorral énekel, a Matutinumot, Laudest, Horákat naponként énekl, — tehát közönséges iskolamesteri, kántori teendőket végez: mégis e kórusi szolgálataért rendes sublektori javadalom jár neki.¹⁰⁹⁾

A Draskovich püspök ellen hozott 1649. évi pozsonyi ítélet mentette fel a káptalant a rákényszerített teher alól.¹¹⁰⁾ A klerikusok az 1640-es évekig tényleg elszéledtek Győrből; például felemlítjük a pazmaneumi igazgatónak 1643. júl. 30-án kiadott bizonyosságát arról, hogy Draskovich György püspöksége elejétől fogva az intézetben 12—15—17 növendékpapot tart; a Jezsuiták bécsi kollégiumában 6 klerikust tart; a Pancratius-sze-

103) U. o. 8. Cth. 607. sz.

104) Scholastes ille non sit verus Sublector.

105) U. o. o. 18. Szám. k. 151. l.

106) U. o. 207. l.

107) U. o. 175. l.

108) U. o. 27. T. 3883. sz.

109) U. o. 8. Cth. 610. sz.

110) U. o. IV. Szám. k. 419. l.

mináriumban hármat. Most a Pazmaneumban 6-ot tart, a 7-iket elbocsátották. Egytől 125 frtot fizet.¹¹¹⁾)

Ezek után megállapíthatjuk, hogy a káptalani iskola régi keretei az 1640-es években teljesen megszűntek. A nagy, a jeles iskola, mely legalább is a 13. századtól a 17. század közepéig, igen nehéz viszonyok között először úttörő munkát végzett, azután az általános műveltség hordozója volt Győrött és környékén, és az egész egyházmegyében, feladatát teljesítvén, helyét átadta a változó viszonyokból kinőtt, és az újabb idő vérkeringését ismerő, ifjabb életerőtől lüktető intézménynek.

¹¹¹⁾ U. o. 41. T. 5225. sz.

**II. Teológiai tanulók
a külföldi egyetemeken a 14—17.
századokban.**

A győri egyházmegye területéről igen sok tanuló látogatta a külföldi egyetemeket a káptalani iskola virágzása idején is, a későbbi századokban is, mikor már a jezsuiták győri gimnáziuma és akadémiája is be tudta fogadni a tanulóifjúságot. Nemcsak papi pályára készülő ifjakat, hanem felszentelt papokat, kanonokokat, és magasabb egyházi méltóságban levő férfiakat is találunk e tanulók között, akik nagyobb látókört akartak szerezni a tudományok mezején, és akik megfelelő anyagi eszközökkel rendelkeztek szükségleteik fedezésére. A püspökök és világi kegyurak gyakran azért adományoztak kanonoki prebendát, apátságot és prépostságot a kiválótelhetőségű ifjaknak, hogy az egyetemeken a papi hivatáshoz szükséges tudományokat elsajátíthassák. A káptalanok nem is szívesen látták, hogy néha 3—4—5 kanonoktársuk éveken át idegenben tartózkodott, itthon pedig karbeli papok helyettesítették őket a papi szent Officium elvégzésében. Néha a jövődelemből is kizárták e távollévőket, de a püspökök mindig pártfogásukba vették őket. A győri káptalan Számadókönyveiben gyakran találkozzunk oly kifejezésekkel, melyek szerint tehernek tartotta a káptalan a tanuló kanonokokat.¹⁾

A hozzánk legközelebb eső és nagy kiváltságokkal felruházott bécsi egyetemet keresték fel legnagyobb számban a magyar tanuló ifjak. 1384 óta teológiai karral bővült ez egyetem a papságra készülők számára. Az anyakönyvek csak a felszentelt papok vagy nagyobb méltóságban levők állását jelzik határozottan; de azokat, akik valamelyik teológiai tanár rektoriáján voltak beiratkozva, szintén a papságra készülők közé sorozhatjuk. Az egyházmegye területéről: Asszonyfáról, Czirákról, Csornáról, Csepregből, Gyarmatról, Győrből, Körmendről, Kőszegről, Lébényből, Mindszentről, Nagymartonból, Nezsiderből, Páliból, Pápóczról, Rajkáról, Rusztról, Sajtoskálról, Sárvárról, Tatáról, Vágról találunk tanulókat, kik a szadművészeteket hallgatták, vagy a logikusok, rétorok és

¹⁾ Győri kápt. m. lvt. II. Szám. k. 127. ... quabtuor scolasticis, quos Capitulum patitur, Martino Czeghe, Ioanni de Wecze, Urbano Pyspeky et sublectori, dedimus fl. 5, den. 76.

jogászok között sorolják fel őket az anyakönyvek; akik közül többen a papi pályára mentek.²⁾ Arról is találunk adatokat, hogy e növendékek valamely püspök, gazdag mecénás, város, község költségén tanultak, akik később a papszentelés címét (titulus ordinationis) magukra vállalták, és számukra javadalomról gondoskodtak. Tanulmányaik befejezése után vették fel őket valamelyik egyházmegyébe. A tanulók közül egyik-másik mesteri rangra emelkedett, tanszéket nyert, vagy az egyetem előjárói közé került. Szentgyörgyi András győri kanonok 1466-ban, mint a teol. tudományok borostyánosa a bécsi egyetem mellett levő magyar burza prokurátora volt.³⁾ A 16. században a magyar nemzet prokurátorai között ismerjük a soproni származású Saltzer Ambrust, a teol. tudományok borostyánosát 1508—47. években. Tanszéket is nyert a teológiai karon, és 1568-ig tanított; több évben a kari dékán tisztét is viselte.⁴⁾

A jezsuiták vezetése alatt 1573-ban létesült *gráci* gimnázium, melyben Szántó (Arator) István is tanított, 1586-ban egyetemmé alakult át teológiai és bölcséleti karral, hol Pázmány Péter is tanított 1597—99. években. Ez egyetemnek is sok tanulója akadt a győri egyházmegye területéről.⁵⁾

A *krakói* egyetem mellett levő magyar burza tagjai nagyobb részben a teológiai tudományok hallgatói voltak.⁶⁾

A *bolognai* főiskola mellett a magyar- és horvát-ajkú ifjak számára Zondi Pál zágrábi nagyprépost alapítványt tett, melyet Draskovich György győri püspök 1650-ben tett végrendeletében tizezer forinttal gyarapított azzal a céllal, hogy a zágrábi káptalan kollégiumába a győri püspök is küldhessen egy papnövendéket vagy világi ifjút. Az alapítvány a papnevelést szolgálta; a tanulóknak esküvel kellett magukat kötelezniök, hogy tanulmányaik végzése után az egyház szolgálatába állnak.⁷⁾ Az intézet növendékei között győri egyházmegyei tanulókat is ismerünk.

2) Schrauf Károly dr. Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen.

3) Mihályfi Ákos: A papnevelés tört. 1, 144. l.

4) Frankl Vilmos: A hazai és külföldi iskolázás a 16. században, 205. l.

5) U. o. 247. l.

6) U. o. 258. l.

7) U. o. 236. l. V. ö. Dr. Szabady Béla: Draskovich György

A *paduai* és *párizsi* egyetemet is látogatták győri egyházmegyei tanulók, akik azután itthon a kiváló papok között foglaltak helyet.

Természetes dolog, hogy okirataink nem őrizték meg mindazok nevét, akik az egyetemről kikerülve a győri egyházmegye papjaivá lettek; mégis több kiváló férfit ismerünk, különösen a káptalan tagjai között, akik e külföldi intézetekben tanultak.

1352—3. *Zempléni* Marcel fia Ferenc, előbb sucen-tor, azután olvasókanonok, valamelyik egyetemről került haza. Okmányunk scolasticus-nak írja, ahogyan az egyetemi tanulókat szokták nevezni.⁸⁾

1360—82. *Miklós* győri olvasókanonok, szintén egyetemen végezte tanulmányait. Őt is scolasticus-nak nevezik.⁹⁾

1367—87. *Héderváry Dénes* kanonok, 1376-ban a prágai, 1384-ben a bécsi egyetemen tanult.¹⁰⁾

1371—85. *Péter* soproni főesperes, a bécsi egyetem tanulója volt.¹¹⁾

1382—4. *Engel Benedek* székesegyházi főesperes a bécsi egyetem hallgatója.¹²⁾

1398—1437. *N. Nórápi Tamás* fehérvári, 1398-tól győri kanonok, a bécsi egyetemet látogatta.¹³⁾

1420—24. *Balázs* vasvári prépost, a bécsi egyetem növendéke.¹⁴⁾

győri püspök élete és kora c. tanulmányát a soproni bencés gimnázium 1936. évi Értesítőjében 113. lap.

⁸⁾ Békefi Remig: A káptalani iskolák tört. 1540-ig. 106. l.

⁹⁾ Győri kápt. m. lvt. I. T. 1083. sz. 10. Cth. 308. sz. — Pápóci prépostság oklevelei: I. Cth. 26. — II. Cth. 69. sz. Héderváry-család oklvt. I. 64—5. — Hazai okmt. 1, 271. 277. — Fejér: C. D. IX. 4. 81. 190. 356. II.

¹⁰⁾ Héderváry-család oklvt. 1, 64—5. l. — Hazai okmt. 1, 282—3. l. Fejér: C. D. X. 1. 317. — Schrauf i. m.

¹¹⁾ Hazai okmt. 2, 320. 329. — Fejér: C. D. IX. 4. 356. — Pápóci préposts. okl. I. Cth. ob. — Schrauf i. m.

¹²⁾ Héderváry-család oklvt. 1, 90. 4. l. — Schrauf i. m.

¹³⁾ Héderváry-cs. oklt. 1, 149. 122—3. — Lukács Pál dr. A XV. század pápái. 108. l. — Pozsonyi kápt. m. lvt. 1. Capsa, Lit. W. — Hazai okmt. 3, 293. 302. l. — Pápóci prépost. okl. II. Cth. 61. sz. —

¹⁴⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 9. Cth. 622. A. 623. sz. — Hazai okmt. 3, 313—4. l.

1432. *Chuchhaim Henrik* nezsideri plebános, a bécsi egyetem tanulója.¹⁵⁾

1445—69. *Fehérváry (de Alba) Mihály* olvasókanonok, a bécsi egyetemről került haza.¹⁶⁾

1450—79. *Szentgyörgyi András* kanonok, a bécsi egyetemen tanult.¹⁷⁾

1497—1515. *Nagyluchei Abrányi István* kanonok, 1498—1500-ig Paduában tanult, hol 1499-ben a jogi kar rektora is volt.¹⁸⁾

1511—22. *Zelestey Nárday Tamás* kanonok, Bolognában tanult.¹⁹⁾

1514—24. *Nárday János* kanonok, Párizsban tanult.²⁰⁾

1519—24. győri kanonok *gelsei Pethő Gergely*, a bolognai főiskola növendéke.²¹⁾

1517—49. nagyprépost *kisvárdai Várday Balázs*, a párizsi egyetem hallgatója.²²⁾

1534—40. *Püspöky Orbán* kanonok, a bécsi egyetemen tanult.²³⁾

1532—42. *Nagybaráti Csege Márton* kanonok, valamelyik egyetem tanulója volt; okiratunk scolasticus-nak mondja.²⁴⁾

1535—42. *Verőczey János* kanonokot szintén scola-

15) Schrauf i. m.

16) Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 524. sz. — 10. Cth. 188. sz. — Hazai okmt. 2, 408—11. l. — Héderváry-család oklvt. 1, 259. l. — Schrauf i. m.

17) Mihályfi i. m. I, 144. l. — Héderváry-cs. oklvt. 1, 308. l. Veszprémi püspökség római oklvt. 3, 253. l.

18) Győri kápt. m. lvt. I. Számadó k. 52. sz. 320. l. — 8. Cth. 539. sz. — Veress Endre: A paduai egyetem magyar tanulóinak anyakönyve. 21—22. l.

19) Győri kápt. m. lvt. I. Szám. k. 181. l. — 6. Cth. 246. sz.

20) U. o. I. Szám. k. 369. 371. l. — 6. Cth. 264. sz.

21) U. o. I. Szám. k. 587. 653. l. — 6. Cth. 246. sz. Hazai okmt. 4, 446—7. l. — Pápóci préposts. oklevelei, 4. Tárcá 416. sz.

22) Pozsonyi kápt. m. lvt. 13. C. 3 fasc. 15. sz. — Győri kápt. m. lvt. 24. T. 3443. 25. T. 3571. — 6. Cth. 246. — I. Szám. k. 671. l. — II. Szám. k. 126. 311. l.

23) Frankl i. m. — Egyháztört. Eml. IV. 576. l. — Pozsonyi kápt. m. lvt. 9. C. 7. fasc. — Győri kápt. m. lvt. II. Szám. k. 128. 199. — 5. Cth. 219. sz.

24) Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 587. — 15. T. 2592. sz. U. o. Hit. h. lvt. 2. felvall. jk. 161. l. 17. Lad. 5. fasc. 2649. sz.

sticus jelzővel illeti okiratunk, tehát külföldi egyetemen tanult.²⁵⁾

1537—58. *Gyulay Ferenc* kanonok egyetemről hazajöven, a káptalani iskola tanítója lett.²⁶⁾

1541—43. *Szentmáriay Demeter* kanonok a bécsi egyetemre járt.²⁷⁾

1545—6. *Pesthy Pál* kanonok, felszent. püspök a bécsi egyetemen végezte tanulmányait.²⁸⁾

1550—7. *Újlaky Gergely János* kanonok a bécsi egyetem növendéke.²⁹⁾

1575—83. *Egyeduthy Gergely* kanonok, Krakóban tanult.³⁰⁾

Még a 17. század végéről *Dvornikovich Mihályt*, 1672—1699-ben győri kanonokot, püspököt említjük fel, aki Bolognában tanult.³¹⁾

A győri káptalannak több tagját ismerjük, akik a dekreták, vagyis az egyházjog doktora címét és rangját megszerezték a 15—17. századokban, de okiratainkból nem tűnik ki az egyetem neve, melyen tanulmányaikat végezték. Felsoroljuk őket, mert bizonyosságot tesznek az egyházmegye papnevelésének szellemi színvonaláról:

1385—98. *Pataki András* nagyprépost.³²⁾

1415. *Miklós Frater* kanonok, a teológia mestere, krétai püspök, Héderváry János püspök helynöke.³³⁾

1455—63. *Otting János* soproni főesp. és plebános.³⁴⁾

²⁵⁾ Győri kápt. m. lvt. II. Szám. k. 105. 127—8. 130. 184. 197. l.

²⁶⁾ U. o. II. Szám. k.

²⁷⁾ U. o. 253. 255. 275. 295. II.

²⁸⁾ Némethy Lajos: Series parochorum et parochiarum A. Dioc. Strig. 852. l.

²⁹⁾ Győri kápt. m. lvt. III. Szám. k. 97—116. l. — 10. Clh. 755. — Egyháztört. Eml. 4, 579. l.

³⁰⁾ Győri kápt. hit. h. lvt. 15. Lad. 44. fasc. 2070. sz. 17. Lad. 51. fasc. 2645. sz. — U. o., m. lvt. 6. Clh. 260. sz. Szabó Károly: Régi magyar könyvtár, 1, 43. l.

³¹⁾ Győri kápt. m. lvt. V. Szám. k. 61. 261. l. 7. Clh. 456. sz. — U. o. Hit. h. lvt. 14. felv. jk. 310. l. — 303. fasc. 29091. sz.

³²⁾ Pozsonyi kápt. m. lvt. I. C. Lit. K. — Fejér: C. D. X. 8. 190. l. — X. 3. 163. l. Nagy Imre: Sopronvárm. tört. 1, 486. 518. l.

³³⁾ Hazai okmt. 309. l.

³⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 10. Clh. 788. sz. — V. Házi Jenő: Sopron szab. k. város tört. 4, 82. l. — 5, 53. l.

1465—79. *Kuthassy Tamás* vasvári prépost, győri és esztergomi kanonok.³⁵⁾

1472—9. *Ewchey Tamás Miklós* pápai főesperes.³⁶⁾

1487—90. *Csepeli Benedek* olvasókanonok, hántai prépost, egri, veszprémi kanonok.³⁷⁾

1494. *Donatus Aretius* kanonok.³⁸⁾

1496—1509. *Bodroghi Fülöp* örkanonok, római gyón-tató.³⁹⁾

1505—12. *Szombathelyi (Sabariai) Gáspár* kanonok, segédpüspök, főesperes.⁴⁰⁾

1506—26. *Gerliczy (Silezita) Gergely* kanonok.⁴¹⁾

1655—63. *Lynch Valter br.* klonferti püspök, győri kanonok, a teológia és a két jog doktora.⁴²⁾

1699—1729. *Pechmann Herman Antal br.* kanonok.⁴³⁾

A római Szent Apollonarisról nevezett Germanicum, a bécsi Pazmaneum és a nagyszombati szeminárium győri tanulóiról később emlékezünk meg, hogy itt dolgozatunk időrendi folyamatát ne kelljen továbbra is megszakítanunk.

35) Héderváry-család oklvt. 1, 358. l. — Nagy I. i. m. 2. 523. l. — Akademia lvt. Czech János jegyzetei. 96. sz.

36) Monumenta Vatic. Hung. 1, 381. l. — Héderváry-család oklvt. 1, 381. l. — Veszprémi püspökség róm. oklvt. 3. 253. — 4, 451. l.

37) Hevenesi 32. 411. — Héderváry-cs. oklvt. 1, 452. l.

38) Egyetemi könyvt. Pray kéziratai. G. 11. Miscell. fol. 8.

39) Győri kápt. m. lvt. I. Cth. 3. sz. — Fraknói V. Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római Szentszékekkel. 2, Függelék.

40) Pozsonyi kápt. m. lvt. 8. Capsa, 3. fasc. 2. sz. — Győri kápt. m. lvt. I. Szám. k. 252. 287. 485. ll.

41) U. o. 566—8. 577. 664—71. ll. — Magyar Sion, 3, 106. l.

42) Győri kápt. hit. h. lvt. 13. felv. jk. 8—9. l. — 8. T. 25321. sz. — U. o. m. lvt. IV. Szám. k. 1663. évi júl. 14. feljegyzés.

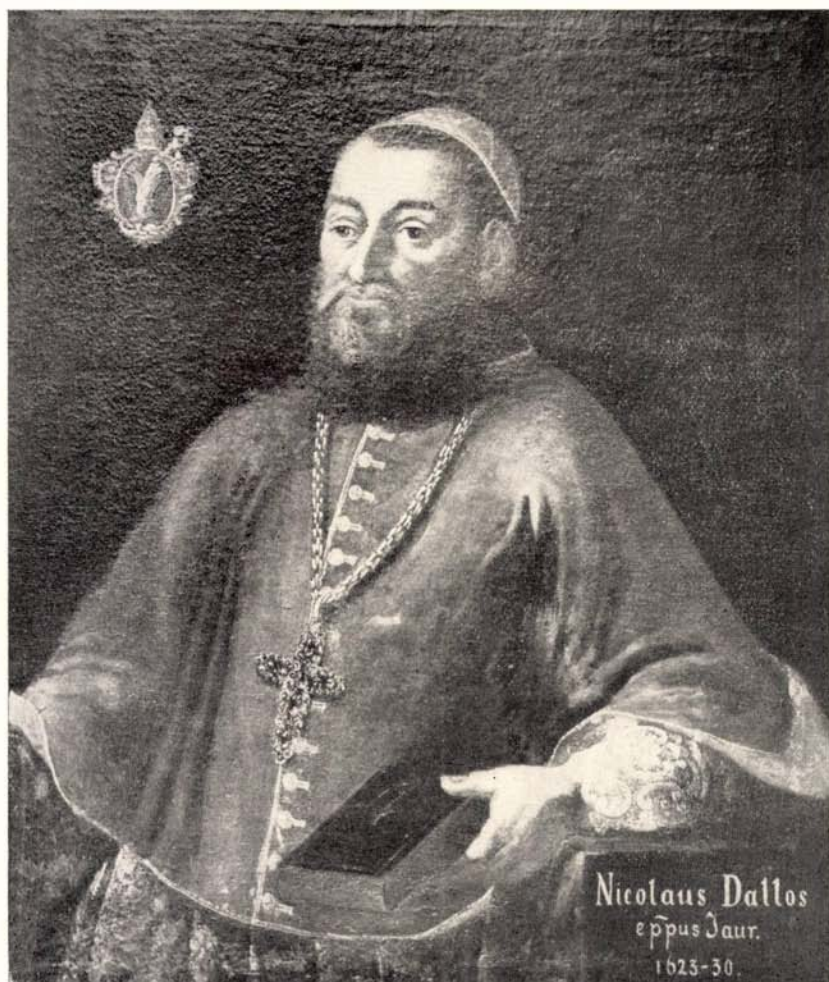
43) Győri püsp. lvt. Keresztély Ágost iratai: 2, 39. 433. 439. 663. 763. ll.

**III. Az egyházmegye növendékei-
nek oktatása a jezsuiták győri
gimnáziumában 1651—1732.**

Dallos Miklós győri püspök (1623—1630) korának égető szükségét megértvén, iskolák és papnevelő-intézet alapításában kereste az egyházi állapotok jobbrafordulásának feltételét és biztosítását. A királyhoz intézett emlékiratában alapos részletességgel kifejti törekvését és annak jogos, üdvös voltát. De nemcsak szóval-írással iparkodott egyházmegyéjének bajait orvosolni, hanem példát mutató tettel is: 25.000 rajnai forint alapítványt tett le Győrött létesítendő szeminárium céljára. A nemes terv egyelőre nem valósult meg. Míg a szeminárium tényleg meg nem épül, és a teológiai oktatás a megszervezendő hittudományi főiskolában meg nem kezdődhetik, addig Püsky János püspök (1650—1657) a jezsuitákra bízta a növendékek tanítását.¹⁾ Okmányt állított ki, melyben elmondta, hogy Dallos püspök szándékának teljesítése félbenmaradt, azért ő most örök időre biztosítani akarja e célt. Káptalanával egyetértve az alapítványt a Jézustársaságra bízta, főleg abból az okból, mert e szerzet a pápák, fejedelmek, királyok, bibornokok, hercegek tanubizonyossága szerint az ifjúság nevelésében kiváló érdemeket szerzett már is magának. A trienti szent zsinat szellemében e szerzet vezetheti a legalkalmasabban a szemináriumot. Mivel felhívására a Jézustársaság általános főnöke, Nickel Gosvin, az osztrák tartomány főnöke, Juinchelius Zakariás is beleegyezett a tervbe, káptalanának helyeslésével átadja a növendékpapság vezetését, teljes joggal való igazgatását, nevelését a jezsuitáknak. Ugyancsak átadja a jezsuiták temploma mellett fekvő, és a káptalan földesuri joghatósága alatt levő házakat, melyeket Dallos püspök saját pénzén e célra vett meg. A Dallos püspök által letett és a bécsi mázsaháznál ka-

¹⁾ Az eredeti okmány: Győri kápt. m. lvt. Arca 28. fasc. 1. alatt, *Declaratio Episcopi Joannis Pisky alumnos concerneas* — volt elhelyezve; ma már nincs meg. De másolatban a szeminárium irattárában megtaláltam.

DALLOS MIKLÓS győri püspök
(1623–1630).

matra elhelyezett 25.000 frtról szóló iratokat másolatban — az eredetét a győri székesegyház levéltárában hagyván meg — átadja a jezsuitáknak, hogy annak kamataiból annyi növendékpapot tartsanak el, és neveljenek, amennyire a költségek kifutják; ezekhez több jogot a maga és káptalana számára nem tart fenn, mint egyéb szülők, kik ideiglenesen vagy örökre átadják nekik gyermekeiket. A növendékek felvételét, elbocsátását teljesen a győri kollégium rektorára bizza; csak azt köti ki, hogy vásárnapokon és ünnepeken, amint a szükség kívánja, a győri székesegyházba assistálókat küldjön. Elvégezvén a humaniórákat, három éven át tanulják a teológiai tudományokat, hogy a szent rendek felvételére alkalmasak legyenek. Ez utóbbi tanulmányok költségéről ő és utódai külön gondoskodnak. A tanulás befejezése után az ő vagy helyettese engedélye nélkül az ifjaknak más egyházmegyébe nem szabad átmenniök; de ha valamely szerzetbe akarnának belépni, azt nem akadályozza meg; azonban ezt is neki vagy helyettesének előzetesen be kell jelenteniök. Ha a jezsuiták szerzetének Magyarországot vagy Ausztriát el kellene hagynia, a Dallos-alapítvány kamatait a győri székeskáptalan veszi fel; de semmi más, még jámbor célra sem fordíthatja, hanem csakis növendékpapok neveltetésére. Ha a jezsuiták ismét visszatérnének Magyarországra vagy Ausztriába, akkor legott joguk van a kamatok kikövetelésére egyházmegyei növendékpapok nevelése címén. Végül kéri utódait és székeskáptalanát, valamint a jezsuitákat is, hogy a Dallos-alapítvány kamatait semmi más, még jámbor célra se fordítsák, mint amire Dallos maga rendelte; miként azt most ő, több évi megszakítás után — elődje szándéka szerint eredeti rendeltetésének visszaadta, Isten dicsőségére, a győri egyháznak lelkiekben való gyarapodására elrendelte.²⁾

Okiratszerűen nem tudjuk megállapítani, hogy Püsky püspök tényleg átadta-e az alapítványt a győri jezsuitáknak. A hivatkozott okirat azonban oly határozottan beszél, oly részletes intézkedéseket tartalmaz, az alakiságok oly kellékeivel is rendelkezik, hogy minden tekintetben megfontolt, tényleges szerződés képét viseli magán, melynek végrehajtásáról nem kételkedhetünk. — Valószínű azonban, hogy már Püsky utóda, Széchényi György ez alapítványt a bécsi Pazmaneumot vezető je-

²⁾ Győri szemináriumi irattár: Fasc. Szeminárium történetére vonatkozó jegyzetek, okmánymásolatok.

zsuitáknak adta át az ott tanuló győri teológusok ellátásának költségeire, a győri jezsuitáknál tanuló humanisták és kazuisták költségeit pedig ő fedezte. A Pazmaneumban 8—10—12 növendék tanult; ugyanekkor Rómában 1—2—3. 1663-ban Matkovich Mihály győri kanonok hagyatékából 6000 forint jutott a győri szemináriumnak, melynek kamataiból 6, később 4 növendék tanult Nagyszombatban a Szent Istvánról nevezett szemináriumban.³⁾ Ezek a számok alig tudták fedezni a nagy egyházmegye szükségletét, azért itthon is kellett még növendékeket tartani és nevelni: a humanistákon kívül klerikusok is tanultak a jezsuiták vezetése alatt, kik a jezsuiták konviktusában nyertek elhelyezést. Mikor Széchényi György 1688-ban megépítette a szemináriumot, a növendékek ide költöztek át, de tanulásra ezután is a jezsuitákhoz jártak. A költségeket Kisbér, Nagybér és Hánta birtoka fedezte, melyet 1669-ben szerzett meg Széchényi György a szemináriumnak, és magának Széchényi Györgynek 1684-ben letett 25.000 forintos alapítványa.

Az 1718. évi Keresztély Agost-féle egyházlátogatási okmány a növendékek tanulmányaira nézve ezeket mondja: Győrött végzik a humaniorákat és a Theologia Moralist. Az erkölccstan, helyesebben a hittudomány elemeinek tanításáért a szeminárium a jezsuiták győri kollégiumának évenként 100 birodalmi tallért fizet, ami 150 forintnak felel meg.⁴⁾ Azt is megjegyzi ez okirat, hogy jelenleg 12 növendéke van a szemináriumnak. Nem is új, hanem mint régi dologról beszél ez okirat, a növendékeknek a jezsuitáknál való tanulásáról — ami amellet tanuskodik, hogy tényleg Püsky ideje óta itt tanulnak a klerikusok —, legalább a klerikusok egyik része. Ezek az Akadémián 1—2 tanár vezetésével főként a Moralist tanulták, azért Theologi morales néven ismerték őket. A tanítás anyagára, módszerére később még visszatérünk dolgozatunk folyamán.

³⁾ Győri kápt. m. lvt. 1718. évi Can. Visit.

⁴⁾ 40. fej. 88. l.

**IV. A növendékek oktatása a
győri hittudományi főiskolában
bencés-, domonkos- és kegyes-
rendű tanárok vezetése alatt
1732—1745.**

A) Bencés tanárok 1732—33-ban.

Sinzendorf Lajos Fülöp gróf, bibornok, győri püspök (1726—32) gyökeresen megváltoztatta a növendékpapok nevelésében eddig divó gyakorlatot: és felállította a hit-tudományi főiskolát. A Pazmaneumban és Nagyszombatban tanuló 14—16 növendék igen nagy tőke jövődelmét fogyasztotta el, amelyből itthon sokkal több növendék élhetett meg és tanulhatott. A Széchényi György által létesített szeminárium épületére emeletet huzatott 3575 frt 78¹/₂ denár költséggel,¹⁾ és idegenből hazarendelte az egyházmegye klerikusait. A jezsuitákkal tárgyalást kezdett az oktatás ügyéről. Azt kívánta, hogy a növendékek 2 éven át tanuljanak bölcseletet, a teológiát pedig 3 év alatt végezzék el. A jezsuiták a saját szabályaikban meghatározott rendszertől nem tértek el, így a növendékek oktatását sem vállalták el. Sinzendorf ekkor a pannonhalmi főmonostortól kért bencés tanárokat.²⁾ A főapát csak ideiglenesen adott tanárokat az iskola vezetésére, és elvi álláspontból iparkodott e teherrel megszabadulni. 1733. március 17-én királyi rendelet hívta fel a főapátot, hogy a papnevelőintézetek felállításához járuljon hozzá mindazokban a vármegyékben, melyekben birtokai vannak. A főapát avval védekezett, hogy a főapátság kiváltságos alapítvány, javadalmai is ilytermészetűek, és nem tekinthetők egyszerű, közönséges birtokoknak, azért nem is kötelezhető más egyházterületek anyagi támogatására. Egyébként szerzetesei közül küldött két teológiai tanárt a győri szemináriumba, akik fizetés nélkül tanítják a növendékeket.³⁾ Mindkét tanár előbb a pannonhalmi főmonostorban erkölcsant tanított, amiből azt következtethetjük, hogy a győri teol. főiskolában is a Moralist (Casu-

¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4067. sz. Br. Gaun Antal kanonok számadása 1732. márc. 18.—okt. 26. az építkezésről.

²⁾ Győri kápt. m. lvt. 57. Fasc., 7129. sz. — A székeskáptalan 1817. jan. 28-án kelt felterjesztése a Helytartótanácsához.

³⁾ A Pannonhalmi Szent Benedek-rend tört. V. 85. l.

isticát) adták elő. Így a teológiai oktatás még ekkor is a kazuisztika anyagának keretében mozgott. A két bencés tanár csak 1733 október hó végeig maradt a győri hittudományi főiskolában, azután visszatértek a főmonostorba. Ez év iskolai életéről többet nem tudunk; hiányos okirataink a tanítás menetéről nem szólnak. A jezsuiták Akadémiájának tanulói között 1733-ban 13 felszentelt paphallgatóval találkozunk; amiből arra következtethetünk, hogy a bencés tanárok eltávozása után a növendékek itt fejezték be tanulmányaikat, legalább is a teljes iskolai évet.

B) Szent Domonkos-rendű tanárok a hittudományi főiskolában az 1733—35. években.

Sinzendorf püspök a győri főiskola ügyét biztosítani akarván, már abban az időben, mikor a két bencés ideiglenesen megkezdte tanítását, szerződést kötött a Szent Domonkos-rend csehországi tartományi főnökével, Prigl Konráddal a hittudományi főiskola ellátását illetőleg.⁴⁾ Ennek értelmében az 1733. év vége felé négy lektort, vagyis tanárt küldött Győrré. Az Aquinói Szent Tamás örökét őrző dömés atyák a teológiai tudományban kiválóan jártasak voltak, iskoláik jó hírnévnek örvendtek; azért a győri főiskola is nagy várakozással nézett e szerzetből való tanárok működése elé. Az eredeti szerződés hiányában a Groll püspök-féle, 1738. évi, tehát, úgyszólván egykorú egyházlátogatási okmányból vesszük a tanítás anyagára vonatkozó értesülésünket. A négy tanár közül kettő a theologia speculativá-t és erkölcestant, a harmadik a theologia dogmatica-t, a negyedik a bölcséletet adta elő Szent Tamás szelleme és iránya szerint. A tanároknak a szemináriumban nyert lakáson, élelmezésén kívül 100—100 forintot biztosított a püspök az intézet pénztárából. Maga a rend fontos dolognak tartotta a győri főiskola vezetését. Az 1734-ben Steyerben tartott tartományi káptalanuk is megemlékezik az itt működő rendtagokról, mikor kijelenti, hogy a Sinzendorf bibornok, győri püspök szemináriumában tanító lektoroknak az ott eltöltött éveket úgy számítják be, mintha a kolostorban éltek volna.⁵⁾ A rendi főnök mindent elkövetett, hogy az állást biztosítsa rendje számára.

4) Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 504. sz.

5) Lamatsch: Beiträge zur Geschichte des Dominikaner oder Prediger Ordens. 249. I.

Mikor Groll püspök felbontotta a renddel kötött szerződést, a püspökhöz is, a káptalanhoz is ismételtlen folyamodott, hogy az iskola vezetése továbbra is a dömés lektorok vezetése alatt maradjon.⁶⁾ Az itt működő tanárok közül egyedül csak Ozepig József nevét ismerjük, aki később az osztrák-magyar tartomány főnöke lett.⁷⁾ Két évi működésük alatt a dömés tanárok valami különös eredményt nem értek el; tervszerű oktatási rendszerre be sem igen rendezkedhettek. 1733-ban Groll Adolf, a kegyesrend tagja, került a győri püspöki székbe, aki kezdettől fogva a maga volt rendje számára akarta megszerezni a győri teol. főiskola katedráit. Csak idő kérdése volt, mikor talál alkalmat a szerződés felborítására és a dömések elbocsátására. Hamarosan okot is talált erre abban a megállapításában, hogy a tartományi főnök igen gyakran elhelyezi, változtatja a lektorokat, ami az oktatás ügyének nagy kárára válik. Biztosítani akarja — mint írta — a főiskola színvonalát, ezért az 1735. év végével a tanárokat visszabocsátotta rendjükbe.

C) Kegyesrendű tanárok az 1736—1745. években.

Groll Adolf püspök, a kegyes tanítórend előbbi tartományi főnöke, a maga volt rendjének tagjaira bízta a főiskola vezetését. Ez az idő a piaristarend előretörésének ideje és egybeesik a rend szellemi irányának általános elterjedésével. A tanároknak a szemináriumban szabad lakást, étellemezést, és 100—100 forint tiszteletdíjat biztosított.⁸⁾ A szemináriumnak nem akart terhére lenni, ezért 8000 forintos alapítványt tett le a káptalan kezéhez. Ennek az összegnek kamata fedezi a tanárok fizetését, sőt még a szemináriumnak is marad belőle a négy tanár ellátásának költségére. Ha azonban a piaristák bármi okból valamikor megválnának a főiskola vezetésétől, e 8000 forintos alapítványt magukkal vihetik, és rendjük szabad rendelkezésére száll át.⁹⁾ A püspök arra nézve is ígéretet tett a piaristáknak, hogy a szeminárium közelében külön házat vesz nekik, melyben kényelmes lakást nyernek, és iskolát is nyithatnak a bölcseleti hall-

6) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4007—9. sz.

7) Lamatsch i. m. 255. l.

8) Győri kápt. m. lvt. Groll-féle 1738. évi Can. Visil.

9) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4004. sz. — Piaristák budapesti lvt.: Fundationalia 1736. Fasc. 2. Jaurinum.

gatók számára.¹⁰⁾ Azonban 10 évig tartó kormányzása (1733—1743) alatt e tervét nem tudta megvalósítani. Utolsó éveiben arra törekedett, hogy kedvelt rendjét az elfoglalt állásban megerősítse, a főiskolát számára örökre biztosítsa. 1742 szeptember 29-én kelt levelében írja a káptalannak, hogy a piaristák már közel 8 éve tanítják Győrött a teológiát és bölcseletet anélkül, hogy valamelyes szerződésük volna; kéri a káptalant, hogy állandósításukról gondoskodják, kérje a király beleegyezését.¹¹⁾ Valószínű, hogy a káptalan ez irányban nem tett lépéseket, azért a piaristák tartományi főnöke fordult egyenesen, a püspök meghagyásából, Mária Terézia királynőhöz avval a kéréssel, hogy az említett 8000 forintos alapítványt erősítse meg, még pedig úgy, hogy a győri szemináriumtól soha semmiféle címen elvehető ne legyen; de egyben a győri hittudományi főiskola tanítószékei is örök időre a piaristák birtokában maradjanak, és a rend tanárai a tanítástól elmozdíthatók ne legyenek. Groll püspök maga is ezirányban intéz felségfolyamodást a királynőhöz. Amint a következmények tanúsítják, a felségfolyamodásnak nem lett eredménye.

A tanítás magas színvonalú volt a piaristák idejében. A megegyezéskor kijelentette a rendfőnök, hogy négy szakképzett tanárt küld: egyet a bölcselet, egyet a generális teológia, egyet dogmatika és szentírástudományok és egyet a jog és morális tanítására. A filozófus két év alatt előadja az egész filozófiát, de a kisebb és értéktelen tételeket elhagyja; a természetbölcseletre, fizikára támaszkodik inkább. A spekulatív teológia tanára három év alatt a theologia scholastica-t adja elő, különösen azokat a tételeket választja ki, melyeket az előbbi elhagy. A dogmatikus és biblikus tanár a három év alatt az egész dogmatikát és szentírástudományt előadja. A kánonjog és morális tanára három év alatt előadja teljes anyagát. Az órafelosztás a következő: filozófia 7—9, 2—4; skolasztika 7—8; dogmatika 8—9, 3—4; kánonjog 2—3. A szentbeszédek és a hitelemzések készítésében, előadásában gyakorolnak a növendékek.¹²⁾ Bizonyára meg is tartották a megígért és kijelölt tanítási módot. Bölcseleti előadásai nagy kedveltségnek örvendettek a je-

¹⁰⁾ U. o. Zichy püspöknek 1714. aug. 30-án kelt és a piaristák tartományi főnökéhez intézett levele.

¹¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4004. sz.

¹²⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4006—7. sz. — A piaristák felségfolyamodása.

zsuiták Akadémiájának rovására; az Akadémiáról ugyanis csaknem egészen elmaradtak a bölcselethallgatók, a piaristáknak pedig évenként 60–70 hallgatójuk is volt.¹³⁾ A világi tanulóknak ily nagy számban való megjelenése keletlenetlenné vált a szemináriumra nézve, mely alig tudta befogadni e tömeget, és a klerikusokat kiszorította.

Bármily eredményes volt is a piaristák működése a főiskolában, Zichy Ferenc gróf püspök 1744 végével felmentette őket a tanítástól. Elhatározását azzal okolta meg, hogy mivel Groll nem építette meg a kilátásba helyezett házat, a négy piarista tanár lakása aránytalanul sok helyet foglal el a különben is szűk szemináriumból. Megkísérlette, hogy más, alkalmas házat szerezzen nekik, de ez lehetetlen; a kanonokok közül sincs egyiknek háza, háromnak pedig igazán nyomorúságos házikója van csupán. A szűk Káptalandombon még házhely sincs, nem-hogy eladó ház volna. A bejáró bölcselethallgatók miatt pedig nem lehet a szemináriumi szabályok megtartását kellő szigorúsággal sürgetni, ezért a fegyelem meglazult és a lelki életben való elmélyedés nem felel meg a növendékpapoknál megkívánható mértéknek. A Groll-féle 8000 forintos alapítványi tőkét 1744. dec. 21-én kellő elismervény ellenében kiadta a piaristák tartományi főnökének.¹⁴⁾ Az igazi ok mégis az volt, hogy Zichy Ferenc inkább bizott volt nevelőiben, testi-lelki barátaiban, a jezsuitákban, kiknek a saját előrehaladásában is részük volt.

Az ismételt változást nem a teológiai főiskola ügye kívánta. Inkább a püspökök személyes vonzalma érvényesült benne — esetleg az iskola, a tanítás rovására.

¹³⁾ Budapesti egyetemi könyvtár kézirata: *Catalogus studiorum*...

¹⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4000. sz. — Fasc. 57. 7129. sz. — Zichy-féle 1767. évi Can. Visit. — Piaristák budapesti lvt. *Fundationalia*. Jaurinum. 1736. In forulo 30. Fasc. 2.

**V. Az egyházmegyei növendé-
kek oktatása a győri akadé-
mián 1745–1773-ig jezsuita,
1774–1784-ig világi paptanárok
vezetése mellett; 1784–1790-ig
a pozsonyi generális szeminá-
riumban.**

A) A jezsuiták akadémiaja.

A jezsuiták gimnáziumában 1718-ban válik két fokozatra a tanulmányi rendszer: ekkor találkozunk először a főiskola, akadémia elnevezéssel,¹⁾ melyben világi ifjak és klerikusok a bölcseletet hallgatják. A későbbi években a kazuisztika tanítása is az akadémia keretében történik. Mikor azonban a piaristák a hittudományi főiskolában bölcseleti tanfolyamot is nyitottak, az akadémia hallgatói majdnem valamennyien oda sereglettek, így a jezsuiták akadémiaja — még teljes kifejlődése előtt — már 1735-ben megszűnt. Zichy Ferenc gróf püspök a piaristák felmentése után 1745-től ismét a jezsuiták keze alá adta a teológusokat olyképpen, hogy az akadémiára járjanak át,²⁾ a szeminárium pedig évi 650 forintot fizet a kollégiumnak a tanárok díjazására. A teológusok oktatásával újból megalakult a győri akadémia, a hittudományi karral, melyhez hamarosan hozzájárult a bölcseleti kar is. A jezsuiták rendi szabályzatában megszabott rendszere volt a teológia tanításának. E rendszer szerint tanítottak a győri akadémián is. A tantárgyak a következők: *szentírásmagyarázat és zsidónyelv, theologia scholastica és kazuisztika*.

A szentírásmagyarázat két éven át tart a 2. és 3. éves hallgatók számára; amikor két tanár működik, akkor naponként háromnegyed órán át; ha pedig három tanár dolgozik, rövidebb időn át, vagy minden második napon — de valamivel több időn át. — Ha lehetséges, a zsidónyelvet ugyanaz a tanár adja elő, aki egyuttal ismerje a szir- és kaldnyelveket is. A Szentírást avval a céllal értelmezze a tanár, hogy az egyház által elfogadott hivatalos fordítást (Vulgata) mutassa be a növendékeknek. Magyarázataiban a szentatyák nyomdokait tisztelettel kövesse; a pápáknak, zsinatoknak, kánonoknak a

¹⁾ Németh Ambrus: A győri Tud. Akadémia tört. 1, 6. l.

²⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Seminar. Évi számadások. Győri kápt. m. lvt. 1767. évi Can. Visit. — U. o. 57. Fasc. 2129. sz.

Szentíráásra vonatkozó részeit ugyanabban az értelemben adja elő. A Szentíráás helyeit ne tárgyalja skolasztikus módon.

A hittudományi oktatásnak a theologia scholastica a legfontosabb tárgya. Ezt két vagy három tanárnak kell négy éven át napi 2—3 órában tanítania. Vezérkönyvül Petrus Lombardusnak, a Magister sententiarum-nak dolgozata és Aquinói Szent Tamásnak Summa Theologica c. műve szolgál. A *kazuisztika* a teológiai tudományok harmadik része. Ez voltaképpen nem más, mint az erkölcestannak lelkiismereti eseték alakjában való feldolgozása. Nem összefüggő tudomány, hanem az élet különböző viszonyai között felmerülő gyakorlati esetek elbírálása erkölcsi nézőpontból.

Két éven át naponként egy órában magyarázza az egyik tanár a szentségeket, az egyházi fenytékeket (censura), és az emberek állapotbeli köteleességeit; a másik tanár a tizparancsolatot. A 7. parancsolatnál tárgyalja a szerződéseket.

A rend szabályzatában remekül megirt tanítási módszer és anyagot a győri akadémia nem valósította meg teljesen; az órafelosztást sem tarthatta meg, mert a *vitatkozástant*, az *egyházjogot* és *egyházttörténetet* is felvette tanítási anyagába, mely így lényegesen kibővült.

1745-ben három tanszéket állítottak fel az akadémia hittudományi karán: a dogmatika, a vitatkozástan (polemia) és az egyházjog tanítására. 1757-től kezdve a dogmatikát két tanár adta elő, akiket különösen is teológus tanároknak neveztek. 1756-ban külön hitszónokot is kapott az akadémia. Egyik forrásunk jelzése szerint az 1766 év végén megszüntették a jezsuiták az akadémián a vitatkozástan tanítását;³⁾ de ez nem felel meg mindenben a valóságnak, mert a növendékek vitatkozásaival a következő években is találkozunk. A dogmatika és bölcsélet anyagán kívül más tantárgyakra is kiterjesztették a vitatkozást.⁴⁾ Forrásunk jelentése és a gyakorlat között mutatkozó ellentétet úgy tudjuk kiegyenlíteni, ha megállapítjuk, hogy az elméleti órák számát kevesbítették, a gyakorlatot pedig tágabb mezőre vitték át az akadémia tanárai. Ez annál valószínűbb, mert a nyilvános előadá-

³⁾ Budapesti egyetemi könyvtár kézírata: Album studiorum theologiae cleri Dioc. Jaur. aban. 1735—1779.

⁴⁾ Győri szeminárium könyvtár: Diarium Jesuitarum. A vitatkozásokon a püspök és káptalani tagok is megjelentnek, tehát ünnepélyes kereklet között történik.

sok keretében a hermeneutika és exegesis számára is órákat kellett szorítani, ezt pedig csak másik tantárgy óráinak kevesbítésével tehették meg az előadó tanárok, ha a tanulókra nagyobb terhet nem akartak róni.

1767-ben a *szentírásmagyarázat és az egyháztörténet* tanszékének felállításával teljessé vált az akadémia hittudományi kara.⁵⁾ A növendékek által használt tankönyvek ma is megvannak a győri szeminárium könyvtárában.⁶⁾

Az akadémia teológiai *karának órarendje*: $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 9-ig hermeneutika, $\frac{1}{2}$ 9— $\frac{1}{2}$ 10-ig theologia speculativa, $\frac{1}{2}$ 10-től felváltva magyarázat és felelés. A 4. évesek $\frac{1}{2}$ 10 után hazamennek a szemináriumba, és otthon erkölcsstant tanulnak, jurisdictio-vizsgára készülnek. — Délután 2—3-ig egyházjog, 3—4-ig dogmatika.⁷⁾ Ez az órarend azonban nem teljes, mert a gyakorlati vitatkozás, a szónoklattan, 1767 óta egyháztörténet is helyet foglalt a tanítás anyagában, tehát ezek részére is időt kellett találniuk a tanároknak. Az erkölcstan tanítása a scholastica theologia keretében történt, otthon csak ismétlő órákat tartottak a klerikusok és jurisdictio-vizsgára készültek. Az órák száma aránylag kevés volt a nagy anyaghoz mérten, amit fel kellett a tanároknak dolgozniuk; azért az órákat majdnem kizárólag magyarázatra használták fel; a növendékek kikérdezése a szeminárium házi szabályai szerint otthon a Circulusokon és a havi kisvizsgákon történt.

B) Az akadémia hittudományi kara világi paptanárok vezetése alatt.

A jezsuiták rendjének feloszlása után 1773—1784-ig világi paptanárok vezetése alá került az akadémia hittudományi kara. 1773—1776-ig a győri püspök volt az akadémia főhatósága. Ő nevezte ki a tanárokat, gyakorolta a felügyelet és ellenőrzés jogát. 1776-tól kezdve azonban teljesen a kormányhatalom hatáskörébe került az akadémia. A hittudományi kar tanárainak kinevezése,

⁵⁾ Budapesti egyetemi könyvtár kézirata: Album studiosorum. A szeminárium prefektusa a növendékek részére 15 darab Szentírást vett 39 frért és Cornelius a Lapide ó- és újszövetségi kommentárjából 11 példányt 51 frért.

⁶⁾ A dogmatika Antoine Gábor, az egyházjog Pichler Vitus, a szónoklattan Kaprinai István jezsuiták művei.

⁷⁾ 1767. évi Can. Visit.

ellenőrzése is a királyi helytartótanács jogkörébe ment át. Ez szabta meg a tanítás rendjét, a tantárgyak beosztását, a tankönyvek használatát, a tanítási idő keretét. Az órarend alig változott valamit. 1773–76-ig teljesen a jezsuita-rendszer keretében mozgott az oktatás. A püspök semmiféle változtatást nem akart, csak a nyilvános vitaközások maradtak el. Ez az első hátránya a jezsuitavezetés megszűnésének. 1777-től kezdve a Mária Terézia-féle Ratio educationis szabja meg a teológiai oktatás rendjét is. Az új szervezet a hittudományi kar tárgycsoportjait így határozza meg: *a)* dogmatika és patológia; *b)* morális és pasztorális; *c)* egyháztörténet és egyházi irodalomtörténet; *d)* szentírásmagyarázat és a keleti nyelvek. Mindegyik tárgycsoportnak egy-egy tanára van; de van a karban egy rendkívüli tanár is, aki az akadályozott tanárokat helyettesíti, és valamelyik hittudományi ágból rendkívüli órákat is ad. Az új tanítási tervnek megfelelő tankönyvek hiányoznak, emiatt állandó a panasza. Jobb könyvek hiányában kénytelen a helytartótanács a régi jezsuita-szerzők könyveinek használatát megengedni, bár minden módon iparkodott azok kiszorítására. Többször az egyes tanárok magyarázatai, jegyzetei nyomán tanulnak a növendékek. Így Kovács Rupert bencés tanár, aki a jogi karon a kánonjogot adja elő, és akit a klerikusok is hallgatnak, 1776–1783-ig saját kézírata nyomán tartja előadásait, azt tanulják a növendékek is.⁸⁾

Az 1776–77. iskolai év vége felé új jogi könyvet küld a helytartótanács a hittudományi kar részére. A különben jó tanulmányi rendszer megfelelő kézi könyvek hiányában nem tudott igazán jó eredményt felmutatni.

Új tanítási tervet.

A helytartótanács 1778-ban új tanítási tervet adott ki. A primás és kalocsai érsek elnöksége alatt 1779-ben a püspökök kiküldötteiből álló bizottság e tervet átdolgozta, a bécsi egyházi bizottság (Commissio Ecclesiastica Viennensis) elfogadta.⁹⁾ A helytartótanács királyi rendelettel kötelezővé tette az összes hittudományi főiskolában. *Planum Studii Theologici* a neve e tervzetnek, vagy röviden *Planum Theresianum*, mivel Mária Terézia

⁸⁾ Fuxhofer—Czinár: Monastereologia.

⁹⁾ Győri szemináriumi irattár: Fasc. Acta Prodirectorum. Szabó András levele.

királynő rendelte el. A tervezet kevés módosítással¹⁰⁾ az osztrák Rautenstrauch apát műve. A tervezetet 1779 február 25-én küldte meg Szabó András, a budai egyetem hittudományi karának igazgatója. E tanterv alapján a következő órarend szerint tanultak a növendékek: az I. éveseknél d. e. 8—9-ig, d. u. 2—3-ig egyháztörténet, patológia, és a teológia irodalomtörténete. D. e. 9—10-ig és d. u. 3—4-ig a három első hónapban zsidónyelv, később az ószövetségi Szentírás magyarázata; majd a görögnyelv az újszövetségi Szentírás magyarázatával.

A II. éveseknél: d. e. 8—9-ig és d. u. 2—3-ig az első három hónapban a teológia alapvonalai (*Institutiones Theologicae*), később morális. — D. e. 9—10-ig és d. u. 3—4-ig ugyanazokat az előadásokat hallgatják, mint az I. évesek.

A III. éveseknél: d. e. 8—9-ig és d. u. 2—3-ig az első három hónapban, míg t. i. a II. évesek a teológia alapvonalaait tanulják, — szertartástan, melyhez esetleg a polemikából lehet valamit hozzávenni; később a II. évesekkel együtt hallgatják a morálist, pasztorálist és egyházi szónoklattant. — D. e. 9—10-ig és d. u. 3—4-ig ágazatos hittan. (*Theologia dogmatica*.)

A IV. éveseknél: d. e. 8—9-ig és d. u. 2—3-ig egyházjog; d. e. 9—10-ig és d. u. 3—4-ig dogmatika. A második félévben a nyári rend szerint délelőtt egy órával korábban, délután egy órával később kezdődtek az előadások.¹¹⁾ Ez a tanítási rendszer változatlanul megmaradt II. József idejéig, aki itt is több újítást honosított meg. Első rendelkezése az volt, hogy a győri szeminárium klerikusainak számát 32-ben állapította meg.¹²⁾ De ez csak kezdete volt annak a liberális, janzenisztikus szellemnek, mely II. József intézkedéseinek rugója volt, és amely az ő udvarából, környezetéből kiindulva széles hullámokban terjedt el; behatolt a szentélybe is, sokszor a szerzetesrendeket, az előkelő egyházi méltóságokat is hatalma alá vonta. Mig az ex-jezsuiták és régiívású világi papok tanítottak a győri akadémián, addig a régi szellem nem változott meg. A viszonyok sem voltak előkészítve a nagy változásra; új iránnyal átítatott tanárok és tankönyvek is hiányoztak: azért céljának elérésére,

10) U. o. *Protocollum Intimatorum: Entwurf zur Einrichtung der Theologischen Schulen in den L. L. Erblanden*. Könyv alakjában is megjelent: Wien bey Josef Gerold. 1782.

11) Németh Ambrus i. m. I, 13—18. II.

12) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3993. sz.

szellemének hódító elterjedésére felállította a generális szemináriumot, az egyházmegyei papnevelő intézeteket pedig megszüntette.

C) A pozsonyi generális szeminárium.

A pozsonyi generális szeminárium történetével kapcsolatban ismertette Halmos Ignác dr.¹³⁾ azt a szellemet, mely megérlelte az egyházmegyei szemináriumok eltörlését, és létrehozta a generális szemináriumokat. Részletesen tájékoztat arról az irányzatról, melyet a generális szemináriumok nevelési rendszerébe II. József belekényszerített. Mihályfi Ákos szintén részletesen foglalkozik a pozsonyi generális szeminárium nevelési és tanulmányi rendszerével.¹⁴⁾ Mind a két munka felhasználja egyik volt pozsonyi növendék cikkét, mely az 1846. évi Religio hasábjain látott napvilágot.¹⁵⁾ E dolgozatok kimerítették a pozsonyi generális szeminárium életét, szellemét, tanulmányi rendjét, azért e kérdésekkel mi nem foglalkozunk. Győrre vonatkozó részletes adatunk kevés van. Tudjuk, hogy Anyos József győri növendék adta át II. Józsefnek 1788. évi pozsonyi látogatása alkalmával azt a panaszos levelet, mely a növendékeknek az egyházjog tanára által történt elviselhetlen megterhelését kifogásolja.¹⁶⁾ Néhány jeles papunkról akarunk még megemlékezni, akik Pozsonyban tanultak a generális szemináriumban: Juranits Antal, a későbbi győri püspök; Sailer György, a későbbi győri nagyprépost; Tumpacher József, a győri hittud. főiskola későbbi tanára; Kovács József, később győri kanonok; Dreschmitzer József, a későbbi győri kanonok, pápóci prépost, főigazgató; Dreschmitzer György, későbbi soproni kanonok. A többi növendékről, akiknek nevét még ismerjük, dolgozatunk más helyén emlékezzünk meg.¹⁷⁾

A császári pátensekkel meghonosított rendszer csődöt mondott. A szabados, jozefinisztiikus gondolkodású tanároknak maguk a növendékek ellentmondtak, sőt tün-

¹³⁾ Magyar Sion 1892. évf. A pozsonyi gen. szeminárium története.

¹⁴⁾ A papnevelés tört. és elmélete. 1—2.

¹⁵⁾ Religio 1846. évf. I. félév, 313. l. Visszaemlékezés a pozsonyi közönséges papnevelő házra. Egy vén pozsonyi növendékpaptól.

¹⁶⁾ Religio 1846. évf.

¹⁷⁾ Domus presbyteralis c. fejezetben.

tettek ellenük. Így nem volt termő talaja az új szellem ültetésének. A hatodik esztendő végén magától összeomlott az az intézmény, melyet sok erőszakkal készítettek elő; és amelytől rendkívüli eredményeket vártak a bécsi szabadgondolkodó tanügyi körök. II. Lipót trónralépése alkalmával, egy tollvonással eltörölte a generális szemináriumokat és visszaállította az egyházmegyei hittudományi főiskolákat. A győri növendékek is hazatértek az elhagyott intézet falai közé.

**VI. A hittudományi főiskola
működése 1790-től napjainkig.**

II. Lipót II. Józseffel azonos szellemi légkörben nőtt fel, államkormányzati elvekben is megegyezett vele, de egyénisége nem érte el sem szellemi képességekben, sem akaraterőben bátyját, kinek a francia forradalom fellobbanó lángjánál észre kellett vennie a felvilágosodás szellemének forradalmasító hatását. II. Lipót okult az események logikáján és nem erőltette tovább a felvilágosodott abszolutizmus kormányzati elveinek minden áron való érvényesítését. A magyar püspöki kar csak állandó ellenkezés mellett hajtotta végre II. Józsefnek az egyház szabadságát sértő rendelkezéseit, most a trónváltozással kapcsolatban nagyobb eréllyel látott hozzá a régi jogi helyzet visszaállításához. Az egyházi élet iránya a papneveléstől függ. Érthető sietséggel ezt iparkodnak tehát a magyar főpásztorok a régi egyházmegyei mederbe visszaterelni. A pozsonyi állami papnevelés kudarcba fulladt, a generális szemináriumban észlelhető tarthatatlan helyzetnek végét kellett szakítani. Ezért a király trónra lépte után azonnal meghallgatta az ország primásának javaslatát, és visszaállította az egyházmegyei szemináriumokat a hittudományi főiskolákkal együtt.

Fengler József győri püspök is visszarendelte az egyházmegye papnövéndégeit a győri szemináriumba. — Fengler teljesen II. József szellemi levegőjében élt, az általa kedvelt piarista-rendnek volt a tagja, de valláserkölcsei felfogása, nevelési elvei megegyeztek a rendével. A jótékony, barátságos főpap gyakorlati érvényesítője is volt a felvilágosult uralkodó nevelési elveinek, de készséggel alkalmazkodott a föléledő magyar katolicizmus közóhajtatásához. Egyházmegyei papságának örömet okozott vele, hiszen ennek szelleme mindig konzervatív és egyházas maradt. Zichy püspök halála után az elég hosszú széküresedés idején Schogg Kristóf káptalani helynök gondoskodott róla, hogy II. József egyházi intézkedései ne sokat ártsanak az egyházmegyei papság lelki életének. A papnövéndékek is örömmel tértek vissza a régi otthonba, bár a koronázó város mozgalmasabb szellemi életébe ők is szívesen bekapcsolódtak.

A győri főiskola 1790 november 1-én nyílt meg újra.

A tanítás egyházmegyei papok kezébe került, kiket a püspök választott ki. Az egyetlen idegen, aki még 12 éven át tanított a főiskolán, Mollik Tóbiás bencés, 1803-ban ment vissza a főmonostorba. Az intézet élére igazgatót állított a püspök; az oktatás menetét, szünetelését illetőleg szabályzatot írt elő; tanári értekezletek tartását rendelte el; a tanulóknak, tanároknak egymáshoz való viszonyát, a főiskolának minden vonatkozását szabályozta: így minden tekintetben rendezett intézmény jellegével ruházta fel a főiskolát. Igaz, hogy lépten-nyomon a királyi helytartótanács befolyása adta meg a főiskolának a követendő irányítást, de ez fejlődésének nem állta útját. A tanítási rendszernek ismételt változása éppen a fejlődés gyors menetéről tanuskodik. Néha erősebb kézzel is belenyúlt a helytartótanács a főiskola belső életébe, gyakran azonban mellékhatásokat nyesegetett le. Ha az egyházmegye kormányja érdeklődéssel, előrelátó bölcseséggel állt őrt a főiskola hivatása mellett, a kormányhatóság ránehezédése nem bénította meg annak egyházas szellemét, és e szellemben való fejlődését, erősödését.

Az újból megnyílt főiskola számára tanítási tervről is gondoskodni kellett, mert a generális szemináriumokkal együtt a Planum Theresianum is megszűnt. Az országgyűlésre Budán összejövő püspökök 1790 július havában új tanítási tervet dolgoztak ki, melyet jóváhagyás végett II. Lipót király elé terjesztettek. E tervezet *Planum Studii Theologici Episcoporum* vagy röviden *Planum Episcoporum* néven ismeretes. A győri püspök nem várta meg a királyi jóváhagyást, hanem a tervezetet azonnal életbeléptette. Az 1790—1. tanévben már e szerint kezdette meg a főiskolában a tanítást. A püspöki tanterv nem nyerte meg II. Lipót helyeslését, azért 1791 jan. 28-án 1304. számú rendeletével új tervezetet adott ki, melyet azonnal életbe kellett volna léptetni a főiskolákban. Ez a *Planum Leopoldinum* néven ismert tervezet a Mária Terézia-féle tervezet átdolgozása, igazabban elrontása volt. E tervezet szerint tanulták volna: az I. évesek *a)* az egyháztörténetet, *b)* a héber nyelv elemeit, az ószövetségi hermeneutikát és exegézist;

a II. évesek: *a)* a görög nyelv elemeit, az újszövetségi hermeneutikát és exegézist; *b)* a kánonjogot;

a III. évesek: *a)* a dogmatika bevezető részét (Isagoge) és első felét; *b)* a morális első részét;

a IV. évesek: *a)* a dogmatika második részét és a pasztorálist.

Egy tanárnak kellett volna előadnia az egyházjogot és egyháztörténetet; a másíknak a morálist és pasztorálist; a harmadíknak az ó- és újszövetségi hermeneutikát; a negyedíknak az egész dogmatikát és polemikát. A zsidó- és görögnyelv azonban nem kötelező tantárgy, hanem a növendékek szabad választásától függ: tanulják vagy nem. Azt is kimondja a kir. rendelet, hogy a biblikus tanár nem lehet az, aki e két nyelvben elegendő jártasságot nem szerzett magának.¹⁾ Mivel a püspöki és Lipót-féle tervezet lényegesen eltér egymástól a tanítás anyagának beosztására nézve, nem lehetett e tervet életbeléptetni, átmeneti időre volt szükség, különben egyes tantárgyakat kétszer is hallgattak volna a növendékek, másokat pedig egyszer sem. A helytartótanács meg is adta a halasztást az 1794—5. tanév elejéig.²⁾

Időközben a püspökök és a budapesti egyetem hit-tudományi karának tanárai ismételten tanácskoztak a három tervezet használhatóságáról és hátrányairól. Táblázatos kimutatást készítettek, melyben a három tervet részletesen összehasonlították. E táblázatot bemutatjuk.

A helytartótanács a Lipót-féle tervezetet sürgette. A győri szeminárium irattárában található számos előterjesztés, sokféle táblázatos kimutatás igazolja, hogy nehezen tudtak a tanárok valami átmeneti tervet készíteni; de mutatja azt is, hogy a Lipót-féle tervvel egyáltalában nem tudtak megbarátkozni.³⁾ A görögnyelv tanítása csak szabad napokon történhetett. Tumpacher József tanár előadásaira 3 negyedéves, 2 harmadéves, 2 másodéves, 4 elsőéves önkéntes tanuló vállalkozott. A zsidónyelv tanulására senkisé nem jelentkezett.⁴⁾ A görögnyelv tanulása sem volt hosszúéletű. Már 1796-ban felfüggesztette a püspök e nyelvek tanítására és az azokból való vizsgázásra vonatkozó rendeletét.⁵⁾ A helytartótanács sem ragaszkodott többé a nyelvek tanításához. A sok felterjesztésnek mégis volt eredménye. Az 1797—8. tanévvel már új tanítási rendet kezdett meg a győri főiskola. A négy évfolyam 2 bienniumra osztva tanult napi 4 órán át. Az I.—II. évesek az ebédlőben, a III.—IV. évesek a könyv-

1) Győri szemín. irattár: Fasc. Acta Prodirectorum. Protocolum Intimatorum, m. I.

2) U. o.

3) U. o.

4) U. o. Fasc. Protocolum consessuum nr. 7—8. m.

5) U. o. Fasc. Acta Prodirectorum. Frank prodirector 1796. ápr. 16. jelentése.

Tabella exhibens Tria Plana pro tradendis Disciplinis Theologicis a 4 Professoribus pro Hungaria projectata.

luxtra Planum	Theologi 1 ⁱ Anni.	Theologi 2 ⁱ Anni.	Theologi 3 ⁱ Anni.	Theologi 4 ⁱ Anni.	Praelectionum Quadriennii Horae			In simul Horas Nro
Theresianum	1 ^o Ab uno Professore audiant Historiam Ecclesiasticam in Epochas divisam quotidie per 2 horas. facit horas 297 2 ^o Ab altero Professore praemissa Lingua Hebraea, Scripturam V. Testamenti per regulas explanatam per 2 horas, facit 297	1 ^o Idem professor Historiae explanabit Institutiones Theologiae Dogmaticae praemissa Historia Liber. quotidie per 2 horas facit horas 297 2 ^o Idem professor Scripturam praemissa lingua Graeca exponet Scripturam N. Testamenti per 2 horas facit 297	1 ^{mo} Professor unus Theologiam Dogmaticam cum Polemica quotidie per 2 horas facit per annum horas 297 2 ^{do} Alter professor explicabit Theologiam morum cum pastoralis quotidie per 2 horas, qui aequae habebit horas 297	1 ^o Idem professor tradet continuative Dogmaticam per 2 horas quotidie, itaque per annum 297 2 ^o Professor Moralis tradet Ius Ecclesiasticum cum Pastoralis per 2 horas atque adeo per annum horis 297	E Scriptura	Historia Ecclesiastica et Canonibus	Dogmatica cum Polemica: morali et Pastoralis	
	Notandum. Utriusque huius professoris Praelectiones excipient 1 ^{mi} et 2 ^{di} anni Theologi.				Observandum horum praelectione sexcipient constanter Theologi 3 ⁱⁱ et 4 ⁱ Anni.			
					594	594	1188	2376
Episcoporum	Unus professor tradit Scripturam 4 ^{or} per hebdomadem facit per annum 124 Alter Dogmaticam Theol. 4 ^{or} per hebdomadem facit per annum 124 Tertius Moralem cum pastoralis 4 ^{or} per hebdomadem facit horas 124 Quartus Ius Ecclesiasticum 4 ^{or} per hebdomadem facit per annum 124	Idem professor Scripturam 4 ^{or} per hebdomadem 124 Alter Dogmaticam 4 ^{or} per hebdomadem 124 Tertius Moralem 4 ^{or} per hebdomadem 124 Quartus Ius Ecclesiasticum 4 ^{or} hebdomadem facit 124	Idem professor Scripturam 4 ^{or} per hebdomadem 124 Alter Dogmaticam 4 ^{or} per hebdomadem 124 Tertius Moralem cum Pastoralis 4 ^{or} per hebdomadem 124 Quartus Historiam Ecclesiasticam 4 ^{or} per hebdomadem 124	Idem professor Scripturam S 4 hebdom 124 Alter dogmaticam 4 ^{er} per hebdomadem 124 Tertius Moralem cum pastoralis 4. per hebdom. 124 Quartus Hist.: Ecclesiasticam 4 ^{or} per hebdom. 124	496	496	992	1984
	Notandum. Ex 10 mensibus scholarum 3. hebdomadae assumptae sunt pro feriis et festis occurrentibus, 6 vero hebdomadae pro semestralibus Examinibus, quae in hoc Systemate insummi debent, hinc manserunt pro praelectionibus Hebdomadae duntaxat 31.							
Leopoldinum	Unus professor tradit Historiam Ecclesiasticam quotidie per 1 horam, per hebdomadem 4. horis facit per annum 132 Alter Professor Elem. Linguae Hebraeae Herm. et. Exegesm. V. F. 4 ^{or} horis per hebdomadem 132	Idem professor Scripturae Elem. Linguae Graecae, Hermeneuticam et Exegesm N. Testamenti 132 Professor Historiae Ius Canonicum 4. horis per hebdom. facit per annum 132	Professor Dogmaticae partem 1 ^{am} eiusdem cum institutionibus 4 ^{or} per hebdomadem 132 Alter Theologiae Moralis partes priores 4 ^{or} hebdomadem 132	Idem professor Dogmaticae alteram partem Dogmaticae cum Polemica 132 Idem Professor Moralis reliquas partes Moralis cum Pastoralis 132	264	264	526	1056
	Observandum: 1 ^o . Assumpti sunt in Pensum Decem Menses scholarum; exmissis duabus, qui pro vacationibus cedunt, 2 ^o Pro Feriis et Festis diebus per Annum Supputatae sunt tres Hebdomadae. 3 ^o Pro quovis examine Semestrali Supputatae duae Hebdomadae; in toto autem quatuor. 4 ^o Quoad Planum Episcoporum Supputatae pro quovis Semestrali Examine Hebdomadae tres; quia cum omnes discipuli Omnes professores audiant, donec omnes sua absolvant ex omnibus materiis examina, novae Praelectiones inchoari non possunt. Examina Semestri Primi aequae etiam Secundi durarunt Posonii ubi major est Auditorum numerus, integro mense.							

tárban hallgatták tanáraik előadásait. Az I—II. évesek ez évben újszövetségi biblikumot és egyházjogot, a III.—IV. évesek dogmatikát és morálist tanultak.⁶⁾

A tanítás anyaga.

Ebből az időből, nevezetesen az 1794—5. tanévről a félévi anyagot részletezik azok a tételek, melyeket a tanárok félévi vizsga előtt a püspöknek benyújtottak. Ezek szerint történt a félévi vizsga. Mivel a részletes tételek világos képet nyújtanak a tanítás anyagáról, nem lesz talán érdektelen, ha e tételeket egész terjedelmükben közreadjuk, mivel a használt tankönyveket nem ismerjük.

Sciagraphia e Theologia Morali

Exhibens ordinem Tractatum — Capitum — ac praecipuorum Paragraphorum, e quibus Theologiae in 3-um et 4-tum Annum Auditores 28-a Martii Anno 1795. Specimina Diligentiae et Capacitatis daturi sunt.

Introductio in Praesentem Disciplinam.

Notio et Divisio Generica Religionis, et Theologiae — et Specifica Theologiae Moralis.

Theologia Morum Naturalis bona quidem est in se spectata.

Sed est insufficiens ad sanandum hominem in statu Naturae lapsae.

Xtus Dominus instituit Religionem Practicam — partim Naturalem — partim Supernaturalem.

Hujus Religionis Practicae per Xtum Dnum revelatae, Praestantia ostendetur.

Fontes Theologiae Moralis Xhianae.

Epocha 1-a Apostolica Simplicitas Doctrinae Moralis Saeculo 1° et 2°.

Epocha 2-a Admixta suo modo Philosophia Platonica a saec. 3° — 6-um.

Epocha 3-a Philosophia Aristotelica Morali disciplinae inducta saec. 7 — 8 et 9.

Epocha 4-a Theologia Morum Scholastica a saec. 10—12.

Epocha 5-a Laxitas in vivendo et docendo a saec. 13—15.

Epocha 6-a Casuistica et Sectaria Morum doctrina sed tandem reformata et systematica a saec. 16—18.

⁶⁾ U. o. Protocollum Clericorum feljegyzése.

Praeter libros Morales Sacrae Scripturae enumerabuntur:

1° Quaedam opera Sanctorum Patrum usque saeculum 12 um.

2° Aliqui ex Theologis Antiquis.

3° Meliores quidam Casuistae et Summistae.

4° Aliqui ex praecipuis Recentioribus.

E Tractatu de Actibus Humanis.

Notio Actus Hominis — Naturalis — et Humani. Definitio et Divisio voluntarii — requisita ad voluntarium in alio — quid et quotuplex Involuntarium — Metus — et Conscientia? Quae fiunt ex metu, sunt simpliciter voluntaria — Similiter quae fiunt ex concupiscentia antecedente.

Definitio liberi — Necessarii — libertatis in Genere, ac in specie a Necessitate et a Coactione.

Essentia liberi Arbitrii consistit in Potentia Agendi vel non agendi.

Ad merendum vel demerendum in statu naturae lapsae requiritur libertas Indifferentiae Activae.

Homo in statu naturae lapsae liber est libertate Indifferentiae.

Definitio Actus Moralis — in quo consistat bonitas vel malitia Actus humani? Duplex objectum voluntatis — Unus idemque actus moralis non potest esse simul bonus et malus. Nec dantur actus indifferentes in Individuo, qui nec boni sint, nec mali.

E Tractatu de Conscientia.

Generica conscientiae definitio — et divisio.

Quid conscientia recta? Conscientia recta est semper sequenda.

Definitio conscientiae erroneae. Agere contra conscientiam seu vincibiliter, seu invincibiliter erroneam, est semper peccatum.

An licitum sit agere iuxta conscientiam erroneam?

Definitio conscientiae certae — Ad non peccandum requiritur adminis moraliter certum Judicium de honestate actionis.

Quid Dubium? In dubio de malitia quaelibet actio aut omissio est peccaminosa.

Qualiter formanda sit conscientia in Dubio?

Definitio opinionis probabilis — ejus Requisita — Quid opinio tuta — tutior — minus tuta?

In concursu duarum opinionum sequenda est 1° probabilior et tutior 2° In aequali probabilitate tutior, 3° licet sequi opinionem minus tutam, sed longe probabiliorem.

Ultimae hujus propositionis simulatio assignanda veniet.

E Tractatu de Legibus.

Expositio Legis. Leges principum seu Ecclesiasticorum seu Saecularium obligant in conscientia sub peccato. Quando lex humana obliget sub morali? an obligent cum gravi damno?

An ad satisfaciendum praecepto requiratur intentio eidem satisfaciendi? An per unum eundemque actum adimpleri possint plura praecepta? Peccat, qui voluntarie ponit impedimentum impletioni legis — utrum teneatur ad partem legis, qui non potest servare totum, quod praeceptum est?

E Tractatu de Peccatis.

Peccati natura — et divisio — unde repetenda sit peccatorum distinctio specifica? et numerica? Ac gravitas peccatorum?

Definitio peccati Mortalis et venialis — eorumque differentia. Requisita ad peccatum mortale. Qualis concursus? quae advertentia?

Regulae ad dignoscendum de praestito consensu sufficienti ad mortale.

Peccata mortalia vel venialia ex genere suo quae sint? An peccatum ex genere suo mortale fieri possit veniale? et vicissim? qualiter multa venialia disponant ad mortale?

Ignorantiae definitio — et divisio — quae fiunt contra legem ex ignorantia vincibili sunt peccata.

Notio peccati Infirmitatis — et Malitiae, ad quid tenetur implicatus consuetudine peccandi mortaliter?

De peccatis capitalibus notio generica — specifica — ac gravitas ostendetur.

E Tractatu de virtutibus theologicis.

Definitio generica virtutis — ejusdem divisio. Quid fides? An et qualis actus fidei sit necessarius necessitate medii ad salutem? Exstat speciale praeceptum fidei — quando praeceptum fidei internae obligat? Quae peccata fidei apposita? Definitio et divisio infidelitatis. An infideles cogi possint ad fidem suscipiendam?

Definitio haeresis. Requisita ad eam. An licita sit lectio libri haeretici?

Quid spes Theologica? Datur speciale praeceptum spei — quando obligat? Peccata spei opposita.

Quid virtus charitatis? exstat speciale praeceptum charitatis erga Deum. Amor charitatis erga Deum quibus qualitatibus instructus esse debeat? Quando praeceptum Amoris divini obligat?

Exstat speciale praeceptum diligendi proximum — quid importat? Quando obligat?

Tenemur diligere inimicos. Vindicta privata auctoritate suscepta est semper peccatum.

Ordo charitatis cadit sub praecepto — quisque debeat se magis diligere quam proximum? Quid ordo dilectionis erga proximos observandus?

Quid eleemosyna? Cadit sub praecepto — quando obliget?

Quid correctio fraterna? Cadit sub praecepto — quando obliget? Quis ordo in correctione servandus?

Definitio et divisio odii in genere — quale peccatum odium Dei? vel proximi? quid sentiendum de maledictionibus? quid scandalum? quotuplex? An secundum se sit speciale peccatum scandalum? An omittendum sit opus bonum ad vitandum scandalum pusillorum?

E Tractatu de virtute Religionis.

Religionis definitio — Quid et quotuplex adoratio? An et qualis oratio sit praecepta? qui abligentur ad horas Canonicas? quae excusent a recitatione Horarum? Quotuplex praeceptum de sanctificatione Sabbathi? quanta sit nujus Sanctificationis obligatio? Quae opera diebus Festis velita? Quae causae excusantes? Quae opera diebus Festis exercenda? Requisita ad praeceptum de audienda diebus Festis Missa adimplendum?

Definitio voti — Requisita ad valorem voti — divisio voti — An quomodo, quos et quando votum obliget? Quot modis tollatur voti obligatio? qui possint dispensare in votis?

Quid juramentum? quotuplex? Comites juramenti — quale peccatum, si una e conditionibus juramenti desit? An et quando licitum sit jurare? Quando juramentum non obliget? Quid dicendum de juramento ficto et doloso? quid dicendum de consuetudine jurandi?

Quid et quotuplex superstilitio? Quid idololatria? Irreligiositas? Species irreligiositatis? Blasphemiae definitio, divisio et gravitas. Quid sacrilegium et quale peccatum? Quid et quotuplex simonia? quale peccatum? quae poenae in simoniacos statulae?

E Tractatu de virtutibus Moralibus.

Harum virtutum notio generica et numerus — Prudentiae definitio. Actus et vitia opposita.

Fortitudinis et Temperantiae definitio — Actus, opposita vitia? ac virtutes adnexae?

Requisita ad debite jejunandum — Causae excusantes a jejuniis.

Sciagraphia Hermeneuticae V. T. primo Semestri Anni Scholastici 1794/5. praelectae.

Historia Litteraria.

Sectio I. Exegesis Hebraeorum.

Sectio II. Exegesis Christianorum usque ad Hieronymum.

Caput 1-um.

Interpretandi ratio ante Christi Ascensionem.

Post Xti ascensionem.

Sacri codices novis aucti.

Primi in exegesi conatus.

Modus interpretandi Graccorum — Latinorum.

Caput 2-um.

Ab Hieronymo usque ad scholasticorum initia.

Caput 3-um.

Ab aetate Scholasticorum usque ad praelensam reformationem.

Caput 4-um.

A reformatione usque ad Concilium Tridentinum.

Caput 5.

A Concilio Tridentino ad nostra tempora.

De subsidiis interpretandi Catholicorum — Protestantium.

De modo interpretandi Catholicorum — Protestantium.

Ex Hermeneutica.

Notio Hermeneuticae. Scientiae huius ortus et progressus.

Caput 1. De originaria vet. Test. linguae Nomenclatione.

Caput 2. De principiis cognosendi et demonstrandi. De collatione dialectorum hebraeae cognatarum.

Caput 3. De versionibus antiquis.

Caput 4. De Etymologia Contextu, parallelismo; interpretatione ecclesiae Patrumque. De horum principiorum mutua relatione.

Caput 5. De vocum et textuum sensu. De sensu mystico — ejusque speciebus. Tropologico — Allegorico — anagogico. De dignitate sensuum in genere. De auctoritate et efficacia sensus litteralis, tum expliciti, tum impliciti. De auctoritate sensus mystici Quomodo hoc eodem utendum sit.

Regulae Sensuum.

Regula Sensus litteralis in genere. Regulae in specie de sensu grammatico et metaphorico. Regulae de sensu mystico in genere et in specie. De reliquis sensuum speciebus. De sensu accomodatitio, de sensu vulgari.

Caput 7. De Idiotismis sermonis hebraici. De idiotismis verborum — adjectorum — graduum — adverbiorum.
De idiotismis vocum quarundam peculiarium.

Pars Secunda.

Caput 1. De textus originarii Auctoritate et integritate.

Caput 2. De Scriptorum S. persona, argumento, scopo etc...

Divisio librorum V. Test.

De Pentateuchi auctore — integritate — rerum relatarum veritate, denique auctoritate divina.

De doctrina immortalitatis animae in Pentateucho.

De fontibus ex quibus Moyses suam historiam hauserit et quomodo iis usus sit.

Liber Josue.

Libri aetas — auctor — auctoritas.

Liber Judicum.

Status gentis hebraeae sub Judicibus. Libri divisio, aetas, auctor, auctoritas.

Libri IV. Regum.

Argumentum, aetas, auctor, auctoritas.

Prophetae.

Izaias — Jeremias — Ezechiel — De minoribus.

Hagiographa.

Psalmi: Argumentum, auctoritas, auctor.

Proverbia: scopus et argumentum, partitio.

Ecclesiastes: scopus, auctoritas, partitio.

Canticum Canticorum: auctor, argumentum, interpretandi ratio.

Job: argumentum, scopus, auctor.

Ruth: argumentum, scopus.

Esther: argumentum, scopus.

Daniel: argumentum, vindicatur Danieli dignitas prophetica.

De graecis libri partibus.

Ezdras: vita auctoris, argumentum, scopus, partitio.

Paralipomenon: an idem cum libro verborum dierum?
Auctor, scopus, argumentum.

Nehemias: scopus, argumentum, partitio.

Deuterocanonica.

Praecipia protestantium argumenta, contra horum librorum divinam auctoritatem.

Tobias: argumentum, scopus, de versione latina.

Judith: argumentum, scopus, auctoritas.

Sapientia: argumentum, auctor, divisio.

Ecclesiasticus: scopus, divisio, auctor, prologi auctoritas.

Libri Machabaeorum: de titulo operis, — utriusque argumentum, aetas, auctor, divisio.

Caput 3. De codicibus manuscriptis.

Horum usus. Praecipue hodieum superstites. Notae sinceritatis et antiquitatis.

Caput 4. De antiquis versionibus. Usus harum versionum.

De versione 70 interpretum. Qua occasione et quando adornata? Quid Aristeae relationitribuendum? Quis versionis hujus subsequis temporibus status? Facta emendatio per Originem. De Tetraplis hexaplis, et octaplis.

De caeteris graecis versionibus.

De versione Vulgata.

Origo. Ejus status usquead Hieronymum. De nova hujus Doctoris translatione. Hujus conditio usquead Concilium Trid. De emendatione Conc. Trid. De ejus authenticia. Manente fontium auctoritate. Quomodo hac eadem utendum sit.

De Versione Syra.

De grammaticali, Philoxeniana, Hexaplati, De versione duplici Arabica. De *Targumin*. Aetas. Auctores. Quae in usu harum Versionum observanda.

Caput 5. De Masora Hebraeorum.

Masorae definitio, divisio. objectum. De Kir et Chethibb.

Caput 6. De Editionibus praecipuis.

De Polyglottis — De hebraeolatinis — De pure hebraicis.

Caput 8. De Commentatoribus Christianis.

Antiquis — recentioribus.

Sciagraphia Hermeneuticae Novi Testamenti
1. Semestri Anni Scholastici 1794/5. praelectae.

SECTIO I.

- Caput 1. Definitio Scripturae. Argumentum genericum.
 Caput 2. Numerus librorum, eorundem divisio.
 Caput 3. Authentia librorum N. T.
 Caput 4. Eorundem divina auctoritas.

De Scriptis Apocryphis.

Epistola Jesu ad Abgarum Acta Pauli et Theclae. Epistola Barnabae. Liber Hermae, Canones et Constitutiones Apostolorum. Epistola Senecae.

- Caput 5. *De lingua Originaria N. T.*
 Matthaeus scripsit hebraice — Marcus graece — Epistola ad Hebraeos hebraice exarata fuit.
 Caput 6. Authentia graeci textus.
 Caput 7. *De versionibus N. T.*
 Versionum origo Versio Syriaca — coptica — latina.
 Usus versionum. *Lectiones variantes.*

SECTIO II.

- Caput 1. Hermeneuticae notio. Ejus necessitas. Obscuritas Scripturarum Causae obscuritatis.
 Caput 2. *De Ecclesiae Scripturas interpretandi auctoritate.*
 Scriptura nequit esse sui ipsius interpretes. Spiritus privatus figmentum est. Ecclesia legitimus et infallibilis est interpretes.
 Caput 3. *De sensu Scripturae.*
 Sensus notio. Ejus divisio. Sensus Mysticus admittendus est. Sensus accomodatio Dicta V. T. Christo non per solam Accomodationem sed vere et ex intentione Spiritus S. conveniunt.
 Caput 5. Regulae interpretandi generales.
 Caput 6. Regulae observandae in oratione figurata.
 Caput 7. Observanda de sensu mystico.

Caput 8. De disciplinis biblicis. Chronologia in genere. In specie de horis — vigiliis — diebus — hebdomadis — mensibus — annis hebraeorum.

Geographia: divisio Palestinae — praecipui lacus, montes civitates.

Historia: de statu religionis apud Judaeos tempore Xti.

De Scribis: horum officium, vilia.

Fhariseorum: origo, errores, an ex solis sacerdotibus collecti?

Saduceeorum origo, errores.

De Herodianis — Samaritanis — Publicanis — Proselytis.

De potestate Judaeorum tempore Xti.

De connubiis Hebraeorum — de Conviviis — de ritibus.

SECTIO III.

De libris Novi Testamenti in Specie.

Caput 1. Notio Evangelii. Numerus Evangeliorum.

De evangelio Matthaei: auctor, tempus, scriptionis, scopus specialis, authenticia 1. et 2. Cap.

De evangelio Marci: auctor, occasio scribendi, ordo, scopus.

De evangelio Lucae: auctor, occasio, scopus.

De evangelio Joannis: auctor, scopus, Cerinthi errores.

Caput 2. *De Actis Apostolorum*: auctor, argumentum.

Caput 3. *De Paulinis Epistolis*: auctor epistolarum, ordo, subscriptiones.

De apostolatu Pauli.

Epistola ad Romanos: occasio et argumentum. Sententia Judaeorum de vocatione ad fidem. Errores eorum de justificatione.

Epistola 1. ad Corinthios: Praedicatio Pauli Corinthi. Ecclesiae Corinthiorum status. Ecclesiae hujus pseudo — Apostoli. horumque sequelae.

Quaedam de disciplina et usu donorum.

Effectus huius epistolae.

Epistola 2. Occasio, argumentum et divisio.

Epistola ad Galatas: occasio et argumentum.

Epistola ad Ephesios: occasio et argumentum scopus.

Epistola ad Philippenses: occasio, argumentum.

Epistola ad Coloss. occasio, argumentum scopus.

Epistola ad Thessalonic. occasio, argumentum.

De epistolis ad *Timothaeum*: occasio et scopus 1-mae utriusque argumentum.

Epistola ad Titum: occasio et argumentum.

Epistola ad *Philemonem*: occasio et argumentum.
 Epistola ad *Hebraeos*: auctor, auctoritas, occasio, scopus, argumentum; denique ad quos scripta sit?
Epistolae Catholicae: notanda in genere.
 Epistola *Jacobi*: auctor, argumentum.
Epistolae Petri: unde scriptae? utriusque scopus et argumentum.
Epistolae S. Joannis: notanda in genere, scopus et argumentum. 2-ae et 3-iae canonica auctoritas.
Epistolae Judae: author et auctoritas, scopus et argumentum.
Apocalypsis Joannis: author, auctoritas, interpretandi ratio, argumentum.

Quaestiones ac Theses ex Isagoge Theologiae et 1-um quidem

ex Historia Litteraria Theologiae Dogmaticae et Polemicae.

Quid est Theologia? Quae ejus Divisio?
 Quid est Theologia Dogmatica? quid Polemica?
 Quid est Historia Litteraria Theologiae Dogmaticae et Polemicae?
 Quae illius utilitas, scopus etc...?

Pars 1-ma Historiae Litterariae Theol.

De ortu et progressu Theologiae Dogmaticae et Polemicae ante Christum.
 Theologiae Dogmaticae et Polemicae Periodus Adamitica.
 Theologiae Dogmaticae et Polemicae Periodus Noëmica.
 Theologiae Dogmaticae et Polemicae Periodus Mosaica.
 Theologiae Dogmaticae et Polemicae Periodus Prophetica usque ad Malachiam Prophetarum ultimum. Periodus Judaeorum.
 Theologiae ultima, vulgo Rabbinitica.

Pars Altera Historiae Litterariae.

De Christianae Theologiae ortu, progressu, fati ect...
 Periodus 1-ma complectens prima tria saecula.
 Periodus altera usque ad saeculum 11-um.
 Periodus 3-ia usque ad saeculum 16-um.
 Periodus ultima complectitur postrema tria saecula.
 Ex Isagoge Theologiae Dogmaticae.

a) *De Religionis Revelationisque necessitate secundum ordinem
Libri pro Praelectionibus praefixi.*

Quinam sunt Religionis revelatae hostes?
Quid est Revelatio: et num necessaria?

THESES:

1. Divina Revelatio necessaria fuit ad omnia Legis Religionisque naturalis praecepta cognoscenda.

2. Revelatio potest nobis Mysteria ad credendum proponere. Mysteria vero sunt quidem supra, non autem contra rationem.

b) *De Revelationis existentia et characteribus.*

Quid est Miraculum? Quid Prophetia?

THESES:

Miracula in confirmationem cujusdam doctrinae facta velut certissimi characteres testantur, eam esse divinitus revelatam. Idem tenendum est de prophetiis.

Num statui possunt notae, quibus vera Divina miracula a daemonum prodigiis secernantur?

c) *De Traditione velut parte Revelationis.*

Quid est Traditio: et quotuplex?

THESES:

1. Admittendae sunt Divinae et Apostolicae Traditiones tum ad verum et orthodoxum S. Scripturae sensum intelligendum tum propter quaedam fidei morumque dogmata in Verbo Dei Scripto non contenta. Nam.

2. Neque sola S. Scriptura potest esse sufficiens fidei controversiarum Judex.

3. Neque spiritus privatus est legitimus sive Verbi Divini interpres, sive fidei controversiarum Judex.

4. Absonum quoque est, humanam rationem constituere fidei controversiarum Judicem.

d) *De Tolerantia.*

Quid est ac quotuplex est. Tolerantia seu Indifferentismus?
Quos limites Tolerantiae voluit praefigere Iuribus etc...?

THESES:

Nemo posest citra salutis dispendium vel uni Dogmati, Catholicae Ecclesiae consensu probato refragari.

e) *De Ecclesia.*

Quid et quotuplex est Ecclesia?

THESES:

1. Ecclesia est legitimus supremusque Judex controversiarum fidei et morum. Nam.
2. Visibilis Ecclesia Christi in fidei morumque Dogmatibus errare non potest.
3. Porro neque generalia Ecclesiae Concilia rite celebrata in fidei morumque dogmatibus declarandis errare queunt.

f) *De Romani Pontificis Primatu.*

Contra quos ac quid est demonstrandum hoc loco?

THESIS:

T. Petrus fuit a Christo Apostolorum princeps constitutus, qui porro jure divino in tota Ecclesia Primatu Jurisdictionis potitus est.

Quid fuit in generali Florentino Concilio Graecae juxta ac Latinae Ecclesiae consensu declaratum de Primatu Romani Pontificis?

THESIS:

Romanus Pontifex Primatu honoris et jurisdictionis in universa Ecclesia jure Divino potitur.

g) *De Fide Spe ac Caritate Positiones nonnullae quae a Cl. Authore pertractantur.*

THESES:

1. Fidei nostrae Symbolum, dictum Apostolorum, fuit reipsa ab Apostolis confectum traditumque.
 2. Nunquam est licitum fidem externe negare, tametsi ea in corde servetur.
 3. Nec unquam licitum est, falsam Religionem simulare ad occultandam veram Religionem.
 4. Actus spei Christianae sunt praecepti non solum omnibus fidelibus, sed etiam justis quantacunque caritate praeditis.
 5. Pariter actus Caritalis inferiores, expliciti ac formales sunt praecepti, ideoque ad salutem necessarii.
-

Elenchus Materiarum Historiae Ecclesiasticae pro examine Primi Semestris 1795.

Cum praescriptus auctor introductionem in Historiam Ecclesiasticam operi suo haud praemiserit, ea aliunde desumenda eral.

Introductio in Historiam Religionis et Ecclesiae Christianae.

CAPUT I.

De natura, proprietatibus et scriptoribus Historiae Ecclesiasticae.

Quid Historia Ecclesiastica? quae eius divisio, utilitas et necessitas? Num eam pragmaticam esse oportet? an in ea tradenda, condiscendaque veritas ubique et in omnibus consecranda? Quae divisio testium? Qui scriptores Historiae eccl. primis tribus Ecclesiae saeculis? Qui a saeculo IV. usque ad saeculum VI.? Quis status Historiae eccl. medio et recentiori aevo?

CAPUT II.

De fide historica eiusque gradibus nec non de scientiis subsidiariis Hist. Eccl.

Quae dotes in scriptore historico requiruntur? quae regulae criticae tenendae, dum.

I. Factum quodpiam historicum ab omnibus coëvis et subsequentibus scriptoribus unanimi consensu refertur?

II. dum scriptores in relatione facti historici non conveniunt, ita ut unus alteri confradecat? Demum

III. dum factum quodpiam ab uno alterove illustri scriptore refertur, tacentibus aliis scriptoribus historicis?

Quid scientiae subsidiariae Historiae eccl. et quanam illae?

Inter has scientias principem locum tenet Cronologia et Geographia, de quarum utraque agit praescriptus auctor.

Rudimenta Cronologiae.

CAPUT I. II. III.

De tempore eiusque partibus.

Quid cronologia et quotuplex? Qui praecipui scriptores cronologiae tam historiae quam technicae? Quid tempus? quae praecipuae ipsius partes?

Quid dies? quae dierum distinctio? quod initium dierum? quid feriae, festique dies.

I. Gentiles plura festis diebus peregrisse a quibus Christiani non abhorrebant.

II. E gentilium moribus descendere, quod Christiani natales, emortuales et Anniversarios dies tamquam festos haberent.

III. Ab Ecclesia Christiana ritus quosdam Gentilium, qui eradicari non poterant, consimili, sed religiosa caerimonia correctos fuisse.

CAPUT IV. V. VI.

Quid hebdomas? quid sabathum? quid dies Domini? Quid annus? Num anni Patriarcharum nostratibus breviores? Cujus durationis fuerunt Anni Aegyptiorum? Quid Annus sabathicus? Quid Jubilaeum Judaeorum et Christianorum? Quid saeculum?

CAPUT VII. VIII. IX. et X.

De variis Cyclis et Epochis.

Quid cyclus Indictionum? quid lunaris et solaris? quid Epocha? Num mundus cujus epocha prima omnium epocharum est, principium aliquando habuit? Ostenditur cronologiam Codicum hebraeorum cronologiae graecorum codicum praeferendum esse. Quae reliquae epochae Quae aera christianam praecesserunt.

CAPUT XI.

Profanae Epochae, quae Xti aera praecedunt.

Breviter enarratis epochis profanis, quae aera Xti praecedunt, exponitur epocha Herodis M. et ostenditur, eum alienigenam fuisse, atque adeo eo regnante impletum fuisse vaticinium Jacobaeum. Gen. cap. 49. V. 10.

CAPUT XII.

De anno Dominicae Nativitatis. et aera christiana.

Epocha natalis Domini cum aera christiana confundi non debet. Quo anno Augusti Caesaris Xtus Dominus natus sit, est prorsus incertum — certum nihilominus, Xtum Dnum in lucem editum esse in solstitio hyemali die 25 Decembris contra ac contendat Mathaeus Bersaldus, Andreas Osiander, Josephus Scaliger aliique Protestantium.

CAPUT XIII.

De annis Xti Domini.

Exponuntur anni Xti qui in S. Litteris occurrunt ac docetur contra Usserium anno aetatis trigesimo tertio cruci adfixum fuisse.

Isagoge in Geographiam Ecclesiasticam.

CAPUT I.

Quis status Judaeae, quando Xtus in mundum venit?

Quid Geographia et quotuplex? qui praecipui eius scriptores? quis status Reipublicae Judaicae tempore adventus Xti Dni in hunc mundum?

CAPUT II.

De locis, quae Xtus sua praesentia decoravit.

Inter haec loca praecipua sunt Bethlehem, Ephrata, Aegiptus, Aedes Sacra B. Virginis Capharnaum, Cana Galileae, Jerusalem et Mons Oliveti.

Num Xtus in hoc monte vestigia sua impressit?

CAPUT III.

Ubi post Xti ascensionem Apostoli praedicarunt?

Quomodo apostoli provincias inter se diviserunt? An Petrus Judaeis dispersis per Pontum, Galatiam ect... S. Paulus Hispanis S. Thomas Indis evangelium Xti praedicarunt? Num S. Andreas fundavit Ecclesiam Bysantinam et Apostolus Russorum fuit? Num S. Jacobus maior Compostellae erexit cathedram Eppalem?

CAPUT IV. et V.

De locis ubi Apostoli episcopos constituerunt.

Ostenditur ab apostolis in civitatibus, locisque praecipuis verinominis episcopos constitutos fuisse.

CAPUT VI.

Qui inter episcopos appellati Metropolitanæ, Primates ect...?

Cur inducta inaequalitas Episcoporum iure divino sibi aequalium? quid venit nomine Metropolitanarum, Primatum, Exarcharum, Patriarcharum et Archiepiscoporum? docetur:

I. Dignitatem Metropolitanicam Apostolicae institutionis esse.

II. Apostolos atque eorum exemplo Ecclesiam in ordinanda Politia exteriore se distributioni provinciarum et formae regiminis civilis accommodare, verum tamen libere.

CAPUT VII.

De Patriarchis et primum de Romano.

Qui patriarchae primaevi? qui ecclesiastici? Num patriarchae iam ante saeculum IV. exstiterunt? An Patriarchae primaevi ab institutione Apostolica descendunt?

An Episcopus Romanus est patriarcha totius occidentis?

CAPUT VIII.

De Patriarchatu Alexandrino et Antiocheno.

An Patriarchae Alexandrini a tempore Marci usquead Dyonisium propria consecratione inaugurati fuerunt episcopi? Quibus provinciis praefuit Patriarcha Alexandrinus? Quis modernus status horum Patriarcharum? Num Cathedra Antiochena A. S. Petro fundata est? Quot provincias tenebat patriarcha Antiochenus? Quis modo status patriarchatus Antiocheni?

CAPUT IX.

De reliquis Patriarchis.

Agitur hoc loco de patriarchis ecclesiasticis, praecipue de Patriarcha Constantinopolitano, et Jerosolymitano ac quaeritur, quibus viis dignitatem Patriarchalem consecuti sunt qui simplices prius dumtaxat episcopi fuerunt?

CAPUT X.

De reliquis scientiis subsidiariis.

Chronologiam et geographiam excipiunt qua scientiae subsidiariae: Diplomatica, Historia profana, et litteraria, notitia linguarum et praeprimis Critica.

Praecipui harum scientiarum scriptores dictati sunt.

Historia Religionis et Ecclesiae Chistianae.

CAPUT I.

De romanis Pontificibus Saeculi I.

Quis Petrus? an Romae fuit? an Cathedram episcopalem quam ibidem fundaverat usque ad mortem tenuit? Num Simonem Magum volare tentantem exsublimi aere dejecit? Quot annis rexit Ecclesiam Romanam?

CAPUT II.

De haereticis Saeculi I.

Quis — et quid docuit — Simon Magus? Cerinthus? Ebion? Saturninus et Basilides? Nicolaitae?

CAPUT III.

De conciliis I. Saeculi.

Quid concilium ecclesiasticum? et quotuplex? quae concilia celebrata ab Apostolis?

CAPUT IV. et V.

De scriptoribus. Imperatoribus ac Martyribus saeculi I.

Qui scriptores ecclesiastici praeter Hagiographos S. saeculo primo? Quis status Ecclesiae sub Imperatoribus Romanis eodem saeculo? Quae causae commotae persecutionis contra Christianos a Nerone et qualis haec persecutio? Idem de persecutione Domitiana, quae secundo loco vulgo numeratur, iure quaeritur? Qui Christianorum in utraque hac persecutione Martirio coronati sunt?

Saeculum II.

CAPUT I. II. III. et IV.

Agitur his capitibus de praecipuis haeresibus Saeculi II., de conciliis indubitatis, nec non de praecipuis scriptoribus Ecclesiasticis.

Philippus Prandlhuber

Hist. Eccles. Professor Publ. Ord. m. p.

Új tanítási tervezetek az 1803., 1813., 1815. években.

Mivel a Lipót-féle tervezet ellen rendkívül sok kifogás merült fel, a helytartótanács újabb tervezet kidolgozásába kezdett bele. Ideiglenesen a Mária Terézia-féle módosított tervezetet használták a főiskolák, a győri pedig Frank György prodirektor dolgozata alapján tanított. 1803. augusztus 2-án 16704. számú rendeletével becsátotta ki a helytartótanács újabb tervezetét, melyet az 1803—4. iskolai évre kötelezőleg el is rendelt. E tanítási tervezet a Mária Terézia-félenek átdolgozása volt; de az átdolgozó bizottság tekintetbe vette a püspökök felterjesztéseit és arra törekedett, hogy végre-valahára minden hittudományi főiskolában egyöntetű tanítás folyjék egyugyanazon rendszer alapján. Rendelkezett a tankönyvekről, a tanítási anyag felosztásáról, a tanárok működéséről, a növendékek előmeneteléről adandó jelentések táblázatáról. A tanári kar elfogadta e tervezetet, és életbe is léptette.⁷⁾ Ez a tervezet ismét visszavette a tantárgyak közé a zsidó- és görögnyelv elemeit. A győri főiskola meg is kezdte ezek tanítását. A tanárokon úgy könnyített e tervezet, hogy a szertartástan, a liturgia tanítását a sze-

⁷⁾ U. o. Fasc. Acta Prodirectorum. Protocollum consensuum.

mináriumba utalta át a lelkiigazgató vagy tanulmányi felügyelő kötelességei közé.⁸⁾ Rendszeresítette a helytartótanács a hittudományi főiskolák igazgatói állását. Az igazgatót fontos szerepkörrel, de még több munkával halmozta el. A felügyeleten, ellenőrzésen kívül annyi írásbeli dolgot rótt rá a különböző jelentések, kimutatások készítésével, hogy alig-alig birt vele. Ugyanebben az időben adta ki a helytartótanács az elemi iskolák új tanítási tervét is, a normál-rendszert. 1809 márc. 21-én 5844. számú rendeletével sürgette a püspököket, hogy a IV. éves hallgatókat kötelezzék a normál-rendszer megtanulására, hogy azután mint lelkipásztorok ellenőrizhessék a néptanítók működését, és mint hitoktatók és iskolaigazgatók az elemi iskolák szellemi vezetésére alkalmasak legyenek. Ez utasítás oly rendkívüli fontos és életbevágó követelést, előírást tartalmazott, hogy azt az elemi oktatás ügyét tekintve kész örömmel kellett volna elfogadni. A falusi iskolák ügyét óriási lépésekkel vitte volna előbbre, ha a lelkipásztorok az elemi oktatás ügyében jártasak lettek volna. A győri tanárok e módszer megtanítására mégsem vállalkoztak, hanem a szemináriumi igazgató hatáskörébe utalták át ezt is, akinek segítségére volt egyik IV. éves papnövendék, aki mint tényleges tanítónak fia gyakorolta már e módszer alapján való tanítást atyja iskolájában, és így mások begyakorlására is alkalmas.⁹⁾ Akinek magának tanulnia kellett volna, azt tanítónak állították oda. Ez egyetlen példa jellemzi az elemi oktatás ügyét a 19. század elején. A helytartótanács üdvös, egészséges rendeleteket adott ki, de a végrehajtás igen sokszor e' maradt.

Az új rendszerrel úgy a tanárok, mint a növendékek meg voltak elégedve: tehát eredményes tanítás folyhatott a főiskolában.

Az iskola működését 1809-ben a francia háború zavarta meg; az 1808—9. iskolai évet már június 13-án be kellett fejezni, mert Győrt az ostromló ellenség elfoglalta, a katonaság a szemináriumot kórházzá alakította át, butorzatát az utcára dobálta ki. A következő 1809—10. iskolai év a franciák elvonulása után január 21-én kezdődött meg.¹⁰⁾

1813-ban újból kísérletezett a helytartótanács másik

⁸⁾ U. o. *Protocolum consessuum*, 1803. szept. 16. ülés.

⁹⁾ U. o. *Fasc. Acta Prodirectorum*.

¹⁰⁾ U. o. *Protocolum Clericorum*. Püsp. Ivt. *Fasc. Seminárium*.

tanítási tervvel, helyesebben mondva, más órabeosztással, mellyel a négy évfolyamot külön-külön akarta választani a bienniumok megszüntetésével, hogy segítsen a tanterv főbaján: ugyanis a bienniumnál a tantárgyak fordított sorrendben is kerülhettek előadásra; előbb tanulták minden második évben a növendékek az újszövetségi bibliikumot, mint az ószövetségit; előbb a lelkipásztorkodást, mint a morálist; előbb az ágozatos hittant, mint az alapvető dogmatikát. A tanárok az új beosztást még sem fogadták el. Rendkívüli tehernek tekintették azt, hogy egy-egy tanár két különböző tárgyat tanítson. Győrótt a szemináriumban nem is volt hely 4 tanterem részére.¹¹⁾

Az 1815. évi tanítási tervezet.

1815. szept. 5-én 20824. sz. a. megjelent az új tanítási tervezet a hittudományi főiskolák számára. Ez azonban nem volt más, mint az 1803-ban kiadott, az 1806. évi Ratio educationisban megismételt Mária Terézia-féle tervezet *gyakorlati módosítása*. A rokon tantárgyakat összekapcsolta, és egy tanár kezébe adta. A változás irányelveit így írja elő: 1. a dogmatikát ezután is két esztendőig tanítják; a patrológiából, ami a szentatyák tekintélyére vonatkozik, azt a dogmatika tanára adja elő; ami pedig a szentatyák életére, műveik ismertetésére tartozik, azt az egyháztörténet tanára tanítja; 2. megmarad a négy tanár és a váltakozó rendszer, de ez utóbbinak hátrányos oldalát enyhíteni törekszik; 3. a tantárgyak felosztása a négy tanár között: az *a)* tanár tanít egyházjogot és egyháztörténetet; a *b)* tanár tanít ó- és újszövetségi szentírástudományt; a *c)* tanár tanít egyik évben erkölcostant, a másikban lelkipásztorkodást, beleértve az egyházi ékesszólást, hitelemzést és neveléstudományt; a *d)* tanár tanít alapvető- és ágazatoshittant; 4. az *a)* és *d)* tanár között bizonyos összefüggő vonatkozás van, t. i. mikor az *a)* a III.—IV. éveseknek egyházi jogot ad elő, akkor a *d)* az I.—II. éveseknek alapvető hittant magyaráz, mikor pedig a *d)* az idősebbeknél az ágazatos hittan másik felét tanítja, akkor az *a)* a fiatalabbaknál az egyháztörténetet adja elő; 5. evvel elkerülhető az a baj, hogy előbb tanulják az egyházjogot, mint az egyháztörténetet; előbb az ágazatos, mint az alapvető hittant. Megmarad még ugyan a sor felfordítása a fiatalabbak tan-

¹¹⁾ U. o. Fasc. Starhemberg prodirector iratai.

folyamán, mert minden második évben előbb tanulják az újszövetségi bibliikumot, mint az ószövetségit; úgy szintén az idősebbek minden második évben előbb tanulják a lelkipásztorkodástant, mint az erkölcestant, de ez már nem oly lényeges baj.¹²⁾ A győri főiskolában a rendelet azonnal foganasították, ami azt követelte meg, hogy ez évben a lelkipásztorkodástant és hitelemzést magán-szorgalomból kellett elvégezniök a növendékeknek, mert az új terv szerint más tárgyak kerültek előadásra.¹³⁾

Ez a tanítási terv végre meghozta a kívánatos egyöntetű megállapodottságot, és az 1850-es évekig nem fordult elő többé rendszerváltozás. Szükséges is volt már az állandó módszer, mert a folytonos ingadozás, átmenet sok kárt okozott az oktatás ügyének, elkedvetlenítette a tanárokat és tanulókat egyaránt. Ami változás mégis történt, az csak az egyes tantárgyak kereteit érintette, a módszert nem; így inkább a természetes fejlődés folyamányának tekinthető.

A helytartótanács a magyar közjog és a kurziv exegézis tanítását sürgeti.

A helytartótanács 1833 augusztus 13-án kelt rendeletével arról intézkedik, hogy a hittudományi főiskolák tantárgyai közé vegyék fel a *magyar közjogot* és *magán-jogot*; és pedig ahol jogakadémia működik, oda járjanak át a növendékek előadásokra; ahol nincs akadémia, ott a püspök más megoldásról gondoskodjék. Juranits Antal győri püspök sokféle kellemetlenség, házi és tanulmányi rendzavarás elkerülése végett úgy intézkedett, hogy az akadémia egyik tanára, Szabó Pál, mint a hittudományi főiskola rendkívüli tanára bejárjon a szemináriumba, és ott tartsa meg előadásait. A félévek végén e tárgyból is rendes vizsgát kellett a növendékeknek tenniök.¹⁴⁾ Ez idő óta a magyar közjog a győri hittudományi főiskolának rendes tantárgya; az 1850-es évektől kezdve azonban nincs külön szaktanára, hanem az egyházjog tanára tanítja e tárgyat is. A III.—IV. évesek tanfolyama tanulta féléven át a közjogot; Széchényi Miklós gróf püspök azonban 1907-ben a tanári kar megokolt kérésére el-

¹²⁾ U. o. Fasc. Starhemberg prodirector iratai.

¹³⁾ U. o. Protocoll. Clericorum.

¹⁴⁾ U. o. Protocollum Clericorum.

választotta e tárgyat az egyházjogtól, és az I.—II. évek tanfolyamának rendes tárgyaúl osztotta be kétféléves tantárgyként.

A kurziv exegézis.

A helytartótanács 1834 december 9-én kelt rendeletével a kurziv exegézis sürgetésével foglalkozik. Fájlalja, hogy az exegézis nem részesül kellő felkarolásban; a legtöbb hittudományi főiskolában csak néhány fejezetet tárgyalnak, vagy válogatott fontosabb helyek értelmezésével foglalkoznak: holott a lelkipásztorok hatásos működéséhez kívánatos, sőt szükséges volna az egész Szentírás ismerete. Véleményt kér arra nézve, hogyan lehetne rendkívüli órákon a kurziv exegézist tanítani. Nem ismerjük a püspök vagy a tanári kar véleményét, de tudjuk, hogy a győri főiskolában sohasem volt rendszeres, állandó gyakorlatban, ma sincs.

A hittudományi főiskolában használt tankönyvek az 1790—1850-ig terjedő években.

A jezsuita tanárok eltávózása és a jezsuita szerzők munkáinak kiküszöbölése után a tankönyvek terén igen nagy zür-zavar támadt. Új tankönyvek nem voltak; amiket — különösen osztrák szerzőktől — használatra vagy bírálatra megküldött a helytartótanács, azokról a tanárok oly éles bírálatokat mondtak, oly goromba hibákat soroltak fel, hogy a helytartótanács azokat a használatból kiltotta, vagy be nem engedte. Pályázatot is hirdetett, jutalomdíjakat tűzött ki tankönyvek írására, de nem volt kielégítő az eredmény. Tanácskoztak a püspökök is megfelelő tankönyvek iratásáról, de ők sem jutottak eredményhez. Legtöbb tanár saját jegyzetei nyomán tartotta előadásait, melyeket a növendékeknek le kellett írniok. Az 1822. évi pozsonyi nemzeti zsinat is foglalkozott a tankönyvkérdéssel; jegyzékbe foglalta a szerzőket, kiknek műveit helyeselte, ajánlotta és használatra elrendelte.¹⁵⁾ Ez az idő, különösen az 1830—1850-ig terjedő évek az átmenet jellegét viselik magukon: a régi rendszer elavult, viszont új még nem fejlődött ki. A nemzeti nyelv küzdelmének ideje ez, mely nem volt alkalmas másírá-

¹⁵⁾ U. o. Acta Prodirectorum. Starhemberg, Balogh pro-directorok iratai.

nyú, nagyobbszabású változások létesítésére. Ez a szellem a szeminárium növendékeit is áthatotta; irodalmi iskolájukban buzogtak a nemzeti nyelv és irodalom meghonosításáért, fejlesztéséért. E szellem hatása alól a tanárok sem vonhatták ki magukat. Ebbe a korba szinte nem ékelhető bele a főiskolák tankönyvkérdése. Így érthető meg, hogy a tankönyvek, jegyzetek időről-időre hullámanak, változnak, pedig már itt-ott magyar szerzők könyvei is látnak napvilágot. Mindegyik tanár saját tudása, ítélete szerint iparkodott az elébe szabott anyag feldolgozására.¹⁶⁾

A hittudományi főiskola 1848—9-ben.

A szabadságharc eseményei miatt az 1848—9. tanévben szünetelt a főiskolai tanítás. Az 1847—8. tanévet már június 13-án be kellett fejezni. A kormánybiztos 1848. október havában kórházi célokra foglalta le a szemináriumot, sem a növendékeknek, sem az előljáróknak nem adott benne helyet. A III. és IV. éves növendékek, kiknek kánoni életkora megvolt, felvették a papi rendet; a többi hazament, vagy a honvédek közé állt be; csak kisebb töredék huzódott meg a nyugalmazott papok házában, és ott folytatta még kevés ideig tanulmányait. Az 1849. évben sem tisztázódtak a viszonyok annyira, hogy a főiskola folytathatta volna működését. A papok száma pedig megfogyatkozott, azért valami módon gondoskodni kellett a növendékek neveltetéséről. A püspöki szék üresedésben lévén, a káptalani helynök 1849 őszén a zirci apáthoz fordult, hogy legalább 16 növendéket fogadjon be tanáraikkal együtt, míg a szemináriumot vissza nem kapja az egyházmegye.¹⁷⁾ A zirci apát nem tudott eleget tenni a kérésnek, azért Balassa Gábor szombathelyi püspököt kérte meg a helynök, aki tényleg mérsékelt tartásdíj ellenében 10 növendéket fel is vett szemináriumába. Karner Antal kinevezett győri püspök időközben visszarendelte a növendékeket szülőföldjükről Győrré tanulmányaik folytatására. Szeminárium és főiskola céljára az *apátházat* rendezte be ideiglenesen. Három IV. éves, hat III. éves, kik közül 5 már felszentelt pap, négy II. éves és három I. éves növendék tanult ekkor Győrött, vagyis

¹⁶⁾ U. o. Acta Prodirectorum: az iskolai igazgatók jelentései a püspök útján a helytartótanácsához.

¹⁷⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. II.

összesen 16; az elsőévesek közül 2 még világi ifjú volt.¹⁸⁾ Az 1848—9. évi eseményeknek több nyomasztó emléke maradt: a növendékek száma tetemesen apadt, az egyházmegye papszükségletét nem tudták kielégíteni. A leobeni, gráci és más egyházmegyékből átjövő papokkal pótolta a püspök a hiányt. Az iskolai tanárok közül is meg kellett a püspöknek válogatnia a kifogástalanokat és gyanúsakat (!), hogy a kormányhatóság kifogást ne tegyen ellenük.¹⁹⁾

A hittudományi főiskola élete 1850—1872-ig.

Az 1848—9. szabadságharc lezajlása után a hittudományi főiskolák a helytartótanács szoros felügyelete alá kerültek. A győri főiskolára már azon a címen is nagyobb befolyást gyakorolt a kormányhatóság, mert a szeminárium saját tőkéjéből nem tudott megélni, segélyre szorult, melyet időről-időre a kormányhatóság utalt ki a szabályozott püspökségek alapjából, később a vallásalapból; a kormányhatóság kezelése alatt levő egyetemi, később a tanulmányi alapból fizette a főiskola tanárait is. A tanulmányi rendszerben lényeges változást idézett elő az osztrák konkordátum, mely jogilag Magyarországot nem érintette, mégis több rendelkezését a gyakorlat nálunk is elfogadta. Mivel az egyházi intézmények vezetésében az állami gyámkodással szemben az eddiginél sokkal több szabadságot biztosított a püspököknek, azok is szívesen hivatkoztak a konkordátumra. A 17. fejezet egyenesen a püspök jogának és kötelességének nyilvánította a szemináriumok és hittudományi főiskolák vezetését. A püspökök 1856-ban Bécsben közös tanácskozás után a hittudományi főiskolák ügyében a következő pontokból álló szervezetet állapították meg:

1. §. Teológiai tanulmányokra csak az az ifjú bocsátható, aki gimnáziumi tanulmányait kielégítő eredménnyel végezte el.

2. §. A teológia négy tanfolyamból áll, 6 vagy legalább 4 tanár vezetése alatt.

3. §. A teológiai főiskolában feltétlenül elő kell adni

¹⁸⁾ Szemin. irattár: Protocollum gestorum Seminarii Jaur. ab an. 1847. — U. o. Protocollum Clericorum.

¹⁹⁾ Püsp. lvt. Fasc. Semin. II. A győri püspöknek 1849. szept. 21-én 670. sz. a. a primáshoz küldött jelentése. U. o. Szcitovszky primásnak 1849. szept. 12. kelt levele.

a dogmatikát, erkölccsant, kánonjogot, lelkipásztorkodást, egyháztörténetet, az ó- és újszövetségi bibliikumot, a zsidónyelvet. Ha a püspök célszerűnek látja, a zsidónyelv tanulása alól felmentheti a növendékeket.

4. §. Amennyiben a helyi körülmények megengedik, rendkívüli előadások útján tanítani kell a patrológiát és más — a papi működéshez szükséges melléktárgyakat.

5. §. A rendes tantárgyak a következő sorrendben adandók elő: *első évben* alapvető hittan, bibliikum (Introductio in S. Scripturam), ószövetségi szentírásmagyarázat a Vulgata szerint, zsidónyelv; *második évben*: ágozatos dogmatika, újszövetségi szentírásmagyarázat a Vulgata szerint, különös tekintettel a dogmák bizonyítására, exegézis az eredeti szövegből; *harmadik évben*: egyháztörténet különös tekintettel a dogmák történetére és az egyház szervezetére; erkölccstan különös tekintettel a gyónatószéki használatra; *negyedik évben*: lelkipásztorkodástan, szertartástan, szónoklattan, hitelemzés, neveléstan és kánonjog.

6. §. A teológiai oktatásnak előmozdítója a latinnyelv; azért csakis különös, fontos okokból lehet az egyes tantárgyaknál a latinnyelv alól felmentésnek helye.

7. §. Teológiai tanszékre csak az bocsátható, aki írásbeli és szóbeli vizsga után alkalmasnak mutatkozik a tanításra; kivételnek csak azoknál lehet helye, akik írás vagy tanítás által rátermettségüket már eléggé megbizonyították.

8. §. A megüresedett tanszékre a püspök egyházmegyéjében pályázatot hirdet.

9. §. Ha a tanárok javadalmazásukat a vallásalaptól nyerik, a tanszéküresedés a kormányhatóságnak is bejelentendő.

10. §. Az írásban megoldandó tételeket a püspök jelöli ki; és az írásbeli vizsgánál minden visszaélést kizáró felügyeletről és ellenőrzésről gondoskodik. A kidolgozott tételeket más hittudományi főiskolák tanárai által is átvizsgáltatja a püspök.

11. §. A szóbeli vizsga eredményéről a püspöki biztos is, a teológiai tanárok is elmondják ítéletüket.

12. §. Ha nincs kilátás arra, hogy pályázat útján megfelelő tanerő jelentkezzen, akkor a püspök ideiglenesen betölti a tanszéket. Ha a helyettes egy éven át megállta helyét, írásbeli és szóbeli vizsgára bocsátható a 10. és 11. §§. szerint.

13. §. Pályázat és vizsga után a püspök kiválasztja a legrátermettebb tanárt, és ha a kormányhatóság poli-

tikai okból nem emel kifogást ellene, kinevezi és megerősíti.

Akkor is így jár el, ha pályázat mellőzésével nevez ki valakit tanárnak.

14. §. Ha több egyházmegyének van közös szemináriuma, akkor a pályázat az összes érdekelt egyházmegyében kiirandó.

E szabályzatot az uralkodó jóváhagyta avval a kikötéssel, hogy az 1850. évi június 30-án kiadott helytartótanácsai rendelet értelmében a püspökök évenként jelentést küldjenek a tanárokról és tanulókról a kormányhatósághoz.²⁰⁾

Ez általános szabályok elfogadása után Simor János püspök az 1858. évi 16. sz. körlevélben közzétette, hogy az 1858—9. tanév átmeneti idő lesz, az 1859—60. évvel megszűnik a biennális rendszerű tanítás; a négy tanfolyam külön való tanulása lehetséges is, mert az uralkodó az 5. és 6. tanár számára is kiutalta a vallásalapból a 800—800 forint javadalmat.²¹⁾ A hat tanár között így osztotta meg a tantárgyakat: az alapvető- és ágazatos dogmatikát külön-külön tanár tanítja; úgyszintén az ó- és újszövetségi biblikumot is, a morális és pasztorálist is elválasztotta és külön-külön tanárra bízta. A tárgyakat így osztotta be a tanároknak: egyik tanár az alapvető dogmatikát, a másik a metafizikát és ágazatos dogmatikát, a harmadik a zsidónyelvet és ószövetségi biblikumot, a negyedik a görögnyelvet és újszövetségi biblikumot, az ötödik a morálist, pasztorálist, ékesszólást, és nevelést; a hatodik az egyházjogot és egyháztörténetet tanította. A tárgyaknak a tanárok között való beosztása azonban ismételtelen is változott: hol összekerültek, hol szétváltak a rokontárgyak.²²⁾ Ez a gyakori változás nem vált hasznára a tanításnak, azért nem is lehetett e rendszer hosszúéletű.

A főiskola élete 1872-től a mai időig. A biennális rendszer visszaállítása. Rendkívüli tantárgyak beillesztése a hittudományi főiskola keretébe.

Zalka János püspök 1872-ben két tanári állást megszüntetett, és a négy tanár között úgy osztotta fel a tan-

²⁰⁾ 1858. évi 13. számú egyházmegyei körlevél 89—92. ll.

²¹⁾ U. o.

²²⁾ Egyházmegyei 1861. 1865. 1868. évi névtárak.

tárgyakat, hogy két év alatt ugyanaz a tanár tanítsa az alapvető- és ágazatos dogmatikát, a másik az egyháztörténetet, egyházjogot és magyar közjogot; a harmadik az ó- és újszövetségi bibliikumot, exegézist, hermeneutikát, zsidónyelvet. A görögnyelv tanítása ekkor már kimaradt a főiskolából. A negyedik tanítsa az erkölestant, lelkipásztorkodástant a hitelemzéssel és szónoklattal együtt.

A *neveléstan és módszertan* tanítására külön rendkívüli tanárt rendelt, aki mindig a győri kir. kat. tanítóképzőintézeti neveléstantanár volt. A tárgyat heti 2 órában adta elő. A növendékek év végén nyilvános vizsgán számoltak be előhaladásukról.

Az *egyházi műarcheológia* tanítását is felvette a főiskola keretébe. Elsőízben rendkívüli tanár adta elő a tárgyat, az 1890-es évektől a főiskola egyik rendes tanára.

A *lelkipásztori orvostan* tanulását is elrendelte Zalka János püspök. Ennek célja az volt, hogy a lelkipásztor a legszükségesebb orvosi tanács vagy segélynyújtás módját elsajátítsa olyan községek számára, ahol orvos nincs.

Az előadó egyik győri orvos volt. A legutóbbi időben megszüntette a tárgy tanítását az egyházmegyei főhatóság.

A *keresztény bölcsélet* szükségét is felismerte a püspök és a dogmatika sikeres tanítása érdekében rendkívüli tanárt rendelt ennek előadására. Ma már sokkal fokozottabb mértékben folyik ennek tanítása.

A félnapos tanítási idő. A héber nyelv tanításának megszüntetése. A dogmatika tanításának négy évre való kiterjesztése.

Széchenyi Miklós gróf püspök többféle változtatást írt elő a főiskolai oktatásban. Az előadások ideje 1790. óta d. e. 8—10-ig, d. u. 2—4-ig terjedt. Széchenyi püspök a félnapos tanítási időt rendelte el; és az órákat 8—12-ig terjedő időre tűzte ki. A délutáni időt szabaddá tette, hogy a növendékek készülhessenek. Megszüntette a zsidónyelv tanítását, és az eredeti zsidónyelvből való exegézist. Egy teljes századon át (1803—1903) tanították a győri hittudományi főiskolán a zsidónyelvet. Életrevaló haszon nem származott belőle, mert nem fordíthattak a tanárok elegendő időt a nyelv tanítására. — Ma ismét a rendes tantárgyak között van; a kétértelmű szentírási helyek magyarázásánál hasznát veszik.

A *dogmatika* tanítását két tanárra bízta, egyikre az alapvető, másakra az ágazatos dogmatika előadását. Az alapvető dogmatika mellett akkor már apológiát is tanítottak a főiskolában, amit a keresztény bölcelet (természetes istentan és természetbölcelet) előadásával egyesített a püspök. Így került be a bölcelet a rendes tantárgyak közé.

A szociológia tanítása.

A keresztény bölcelettel együtt a szociológia rendes tanítását is elrendelte a püspök. A szemináriumban felállította a *szociológiai szemináriumot*, mely a tanár által a főiskolában előadott elméleti társadalmi tudomány gyakorló iskolájává vált.²³⁾ A dogmatika tanításának szétválasztása és négy évre való felosztása újabb tanszék felállítását tette szükségessé. A püspököt ez intézkedésében az az elgondolás vezette, hogy a dogmatika a teológiai tanulmányok középpontja, veleje, amit két éven át nem tudnak a tanárok kellő részletességgel előadni, a növendékek pedig elsajátítani.

A legújabb rendezés.

Az 1912—13. tanévtől kezdve Várady Lipót Árpád püspök ismét néhány változtatást eszközölt a főiskola tanulmányi rendjében: az ötödik tanári állást megszüntette, az alapvető- és ágazatos dogmatika tanítását egy tanárra bízta, mégis úgy, hogy az anyagot négy évre osztva adja elő. A bölcelet tanulására külön kézikönyvet rendelt el; de a dogmatikával párhuzamosan kell a tanárnak tárgyalnia. — A *hitelemzés* és *szónoklattan* tanítását kivette a lelkipásztorkodástan keretéből, és egyik szemináriumi előljáróra, mint rendkívüli tanárra bízta; aki a házi próbaszónoklatokat is vezeti: így az elmélet és gyakorlat tanítása egy kézbe került.

Az 1914-ben kitört világháború megzavarta a hit-tudományi főiskola életét is. A hallgatók betegápoló szolgálatot teljesítettek, így az 1914—15. év első felében csak az elsőévesek jártak előadásra, kiket a megrövidített tanulmányi idő után a második félévben a III.—IV. évesek váltottak fel. A többiek magánúton végezték ta-

²³⁾ Ezekről bővebben szólunk alább a teológiai oktatás rendszerének összefoglaló ismereténél.

nulmányaikat és magánvizsgát tettek. Kisebb-nagyobb módosítással így folytak az előadások a világháború végéig. A forradalmat követő kommunizmus bizonytalanná tette ugyan a főiskola sorsát és megrövidítette tanulmányi idejét, de gyors bukása visszasegítette régi rendjét. Az 1919—20. iskolai év a régi keretek között kezdődött, és az oktatás a régi rend medrében folyt az 1920—21. tanév kezdetéig. Ekkor Fetser Antal püspök a dogmatika és filozófia egyesített tanszékét újra ketté választotta és dogmatica specialis tanítását külön tanárra bízta. A szentatyák műveinek alaposabb megismerésére a III.—IV. éves hallgatók tantervébe beleillesztették heti két órában a patrisztika tanítását. 1925-től kezdve az alsó évfolyamok részére kötelezőnek írja elő a tanulmányi rend a latin nyelv tanítását is. A héber nyelv tanításának visszaállításán kívül a hallgatók új tantárgyakban is oktatást nyernek. Gazdaságtan, egyházi művészet ismeretése, egyházi és iskolai közigazgatás is szerepelnek a főiskola órarendjében.

Ezeknél sokkal jelentősebb változást is készít elő a hittudományi főiskola életében az a körülmény, hogy a magyar püspöki kar a papnövendékek részére a teológiai tanulmányok idejét öt évben (10 főiskolai félévben) állapítja meg. A főiskola is így rendezkedik be. Megmarad a biennális rendszer, az ötödik évfolyam azonban külön dolgozik. Az átalakulás szükségessé tette, hogy a rendes tanszékek számát hatra emeljék, a tárgyakat másként csoportosítsák és új tárgyakat is vezessenek be. Az átalakulás vezető elve az, hogy az V. évfolyamra a gyakorlati természetű tantárgyak maradjanak. Ezek közé sorolják az aszketikát és a szertartást (ritus) is. Az 1930—31. iskolai évre teljesen kialakult főiskolai tanulmányi rend szerint, a váltakozó rendszer megtartásával a tanítás terve a következő:

Az I.—II. évfolyamban tanulnak egyik évben bölcseletet, ószövetségi szentírástudományt (introductiot, exegezist, hébernyelvet), latin nyelvet, patrologiát, gazdaságtant, a másik évben alapvető hittant, bölcseletet, újszövetségi szentírástudományt (introductiot, hermeneuticát, exegezist), szociológiát, egészségtant; a III.—IV. évfolyamban az egyik évben dogmatica specialist, egyháztörténelmet, szónoklattan, hitelmzést, közigazgatást; a másik évben dogmatica specialist, erkölestant, magyar közjogot, nevelést, egyházművészetet; az V. évfolyamban egyházjogot, lelkipásztorkodást, aszketikát, szertartást, hitelmzési és szónoki gyakorlatokat. Az itt

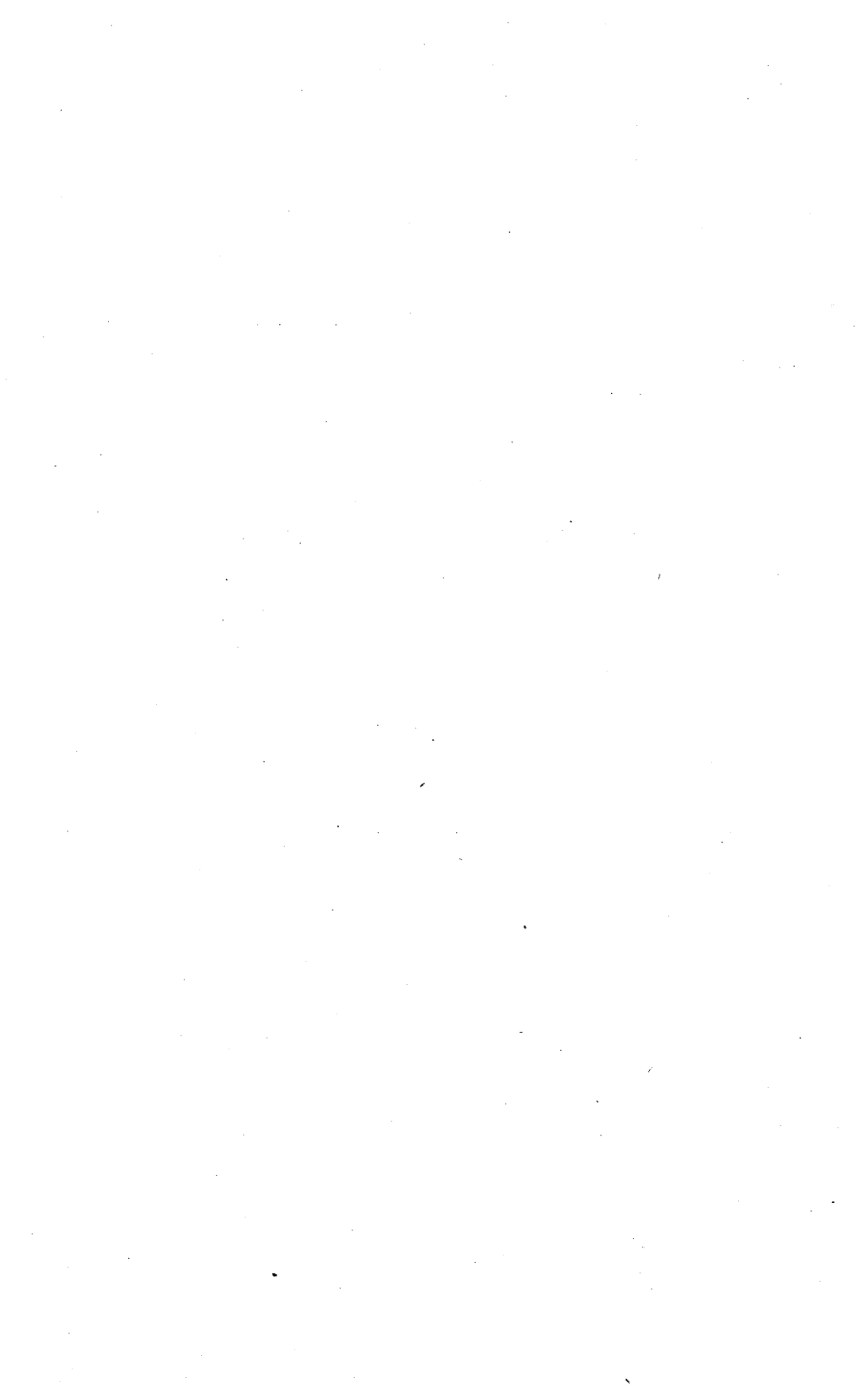
ismertetett tanterven annyi változás történt, hogy 1934-től kezdve az egészségtan és gazdaságtan külön tárgyként való kezelése megszűnik. 1937-től kezdve a vallás- és közoktatási miniszter rendelkezése szerint a győri kir. kat. tanítóképzőintézet gazdaságtani tanára adja elő a teol. főiskolában is heti 2 órában a gazdaságtant. Ezek helyett napjaink igényeinek megfelelően a hitelemzés- és neveléstan elméleti és gyakorlati tanítása Breyer István dr. megyéspüspök rendelkezésére szélesebbkörű és mélyebb szántású lesz.

Az új tanítási rend és a tanári testület szakavatott munkája alkalmas arra, hogy az emelkedettszínvonalú képzettséggel bocsássa ki hallgatóit főiskolánk a lelkipásztori működés terére.

Tankönyvek 1850-től máig.

Lassú átmenettel a kéziratok, jegyzetek kiszorultak a főiskolából, és megfelelő tankönyvek foglalták el helyüket. Hazai és külföldi főiskolai és egyetemi tanárok szinte versenyre keltek egymással tankönyvek írásában. A püspökök, mint főhatóságok és a tanárok válogathattak jobbnál-jobb latin- és magyarnyelvű kézikönyvekben. Az egyházjogi és egyháztörténeti könyvekbe felvették a magyar viszonyokra vonatkozó részeket; így a növendékeket nem kellett többé a tanároknak jegyzetek készítésével terhelniök. Évről-évre tökéletesebb kézikönyvek jelennek meg, melyeket a győri főiskola is használatba vesz. A tankönyvkérdés, helyesebben válság így megszűnt.

Meg kell emlékeznünk pár sorban ez időbeli győri szerzők műveiről, melyeket a főiskolán hosszabb-rövidebb ideig használtak. Az *egyháztörténelmet* Hupka Ferenc győri tanár, majd Zalka János egyetemi tanár, később győri püspök kéziratából tanulták növendékeink. A morálist Mayerhoffer József győri tanár, később nagyprépost *Theologiae Moralis principia* c. könyve nyomán adta elő a főiskolai tanár. Az alapvető dogmatika tanulására Werdenich Endre dr. tanár írt és a főiskolában használt két jeles munkát: *Természetes istentan* és *Természetbölcselet* kézikönyve címen. Az is említést érdemel, hogy Schüch Ignác kremsmünsteri bencés tanár I. elkipásztorkodástan kézi könyvét a győri teológusok Szent Imre Egyesülete fordította magyar nyelvre, melyet azután a győrin kívül több főiskola sokáig használt, úgyhogy e fordítás hat kiadást ért meg.

**VII. A bölcséleti és hittudományi
oktatás rendszerének össze-
foglaló ismertetése.**

Dolgozatunk folyamán csak szórványosan emlékezünk meg a teológiai oktatás változó rendjéről. Itt a kétszáz év alatt ismételten átalakuló, fejlődő rendszerekről akarunk rövid vonásokban áttekinthető képet rajzolni. Először a bölcselet fokozódó rendjéről szólunk.

A teológiai oktatást a gimnáziumi előtanulmányok előzték meg, melyekben szintén megtaláljuk a bölcselet alapelemeit. Erről nem szólunk itt. Jeles munkák részletesen leírták a gimnáziumi oktatás rendszerét, ismétlésbe nem akarunk esni.¹⁾

A győri klerikusok a gimnáziumi tanulmányok elvégzése után a bécsi Pazmaneumba, a nagyszombati főiskolába vagy Rómába kerültek bölcseleti és teológiai tanulmányaik végzésére, kisebb részük maradt csak itthon. Ezekről esik itt szó. — A káptalani iskola megszűnése után a jezsuiták gimnáziumában rendszeresített kazuisztikát végezték el 1—2 tanár vezetése mellett. Itt még rendszeres bölcseleti oktatásban nem részesültek. A bencés- és domonkosrendű tanárok idejében sem hallunk kimondott bölcseleti tanításról; csak a dogmatika megértéséhez szükséges bölcseleti fogalmakat tanították a dogmatikával együtt.

A piarista tanárok idejében (1736—45) már rendes, két évig tartó tanfolyamon tanulták a klerikusok a bölcseletet; és pedig a logikát, etikát, fizikát, a felsőbb mennyiségtant, mértant. E tanfolyamokat — mint már előbb is megemlítettük — a szeminárium épületében világi növendékek is látogatták. A bölcselet gyakorlatias tanulását a vitatkozások segítették elő. A növendékeket egy-egy gimnáziumi tanuló támadta; sőt nem ritkán gimnáziumi tanárok vállalták a támadó szerepét. Különösen Szent Tamás napján (márc. 7.) rendeztek a piaristák ünnepélyes vitatkozásokat a növendékek számára.²⁾ Kisebb

¹⁾ Molnár Aladár: A közoktatás története Magyarországon a 18. században. — Acsay Ferenc: A győri főgimnázium története.

²⁾ Győri szemin. könyvtár: Diarium Collegii Jaur. S. I. 1743. mart 7. P. Görgei hodie mane oppugnabit apud RR. PP. Piaristas, qui semper in festo S. Thomae producere solent unum defendente...

vitatkozásokat pedig gyakran rendeztek.³⁾ A vitatkozó napok gyakoriak, hónapról-hónapra ismétlődnek.⁴⁾ A jó vitatkozónak jártasnak kellett lennie a tanulás rendjébe felvett anyagban, különben szégyent vallott. De nemcsak ő maga tanult, készült alaposan a vitatkozásra, a többi hallgató is nagyobb áttekintést szerzett a viták folyamán a feltett anyagból.

A jezsuiták bölcseleti tanfolyama.

A jezsuiták tanulmányi Ratiója szerint a bölcseleti oktatás három évfolyamon át történt; mindegyik évfolyam befejezett egészet alkotott és főtárgyától nyerte elnevezését. A gimnázium keretében még nem érvényesült a Ratio teljes rendelkezése, de 1745-től a kialakult akadémiában három éves tanfolyammal bölcseleti kart állítottak fel. A kar hallgatóinak serkentésére a versengés (aemulatio) szolgált. Bármelyik tanuló versenyre hívhatta tanulótársát. Még a különböző tanfolyam hallgatói is versenyre keltek egymással. Fokozták a hallgatók tanulási buzgóságát a heti, havi (disputa menstrua) magán- és nyilvános vitatkozások. A klerikusok előjárói nagyra értékelték e vitatkozásokat, mint a következő eset is igazolja. A szeminárium igazgatója rossz néven vette; hogy 1752-ben az első vitatkozást a világi tanulók számára rendezték meg a jezsuiták, és csak a második jutott a klerikusoknak.⁵⁾ A vitatkozás anyaga néha igen nagy, szinte rendes nagy vizsgának felel meg a vita. A heti és havi vitatkozások azonban szűkebb keretek között mozognak, és rendes előadások alatt történnek meg.

Bölcseleti tanfolyam a győri akadémián a jezsuiták eltávozása után, 1773–1850-ig.

A jezsuiták eltávozása után világi papok és világi tudós férfiak vették át az akadémia vezetését. A tanítás rendszere változatlan maradt 1777-ig, mikor a Ratio edu-

³⁾ U. o. 1743. márc. 12. P. Holzmann a retorika tanárával. Márkus Istvánnal támadta a jutalomdíjjal egybekötött disputában a piaristáknál Demkovics Ferencet. A vitatkozás tárgyát a logikából vették.

⁴⁾ U. o. 1744. Angerer poéta, a jezsuiták gimnáziumának tanulója támadta a piaristáknál egyik bölcseleti hallgatót.

⁵⁾ U. o. 1752. jan. 19. Sexagesima vasárnap után való hétfő.

cationis újból szabályozta a bölcseleti kar oktatási rendjét. A hároméves tanfolyam helyett kétéves tanulási időt rendszeresített, a tanítás anyagát módosította és másként osztotta be.⁶⁾ II. József 1785-ben Pécsre helyezte át az akadémiát, honnét 1802-ben került vissza. Ekkor új tantárggyal is bővült a bölcseleti kar: a vallástan a rendes tantárgyak közé került. A hitszónok ettől kezdve mint rendes tanár is működött. Mindegyik tanfolyamon 2—2 órában adta elő a vallástant, melyből mindkét félév végén rendes vizsgát is tettek a hallgatók. A szemináriumi növendékek meggyarapodott számban kerültek a bölcseleti kar hallgatói közé és a tanítás rendje tekintetében az akadémia törvényei alá tartoztak. A kar szabályzata a vallástani órák rendes látogatásán kívül az exhortatiókon való megjelenést is előírta. Az akadémia és szeminárium előljárósága között összeütközés is történt e törvénytörvényesítés miatt. Az 1804 november 20-án tartott akadémiai tanári tanácskozáson a vallástan tanára, mint exhortator bejelentette, hogy a szeminárium bölcseleti hallgatói a vasárnapdélutáni exhortatiókon nem jelennek meg, mert a szeminárium igazgatója a házi szabályokra való hivatkozással ezt nem engedi meg. A tanácskozás követeli a klerikusok megjelenését azon a címen, hogy a vallástan a karnak rendes tantárgya, ennek keretéhez tartoznak az exhortatiók is. A tanítás rendje tekintetében pedig a hallgatók kivétel nélkül az akadémia törvényei alatt állnak. Az ügyet a főigazgató a helytartótanács elé terjesztette. Ennek a felterjesztésnek a következménye volt az 1804. december 24-én kelt, 28053. számú intézkedés, mely a filozófus-papnövendékeket felmentette a vasárnapi és ünnepi exhortatiók hallgatása alól, mivel ezek az akadémiai szabály célkitűzésének úgylis eleget tesznek a szemináriumban.⁷⁾

Az 1806. évi *Ratio educationis* ismét új tanítási tervezetet írt elő az akadémia bölcseleti karán is. Meghagyta a kétéves tanfolyamot, de tantárgyait másképpen osztotta be és részletezte mindegyik évfolyam tanítási anyagát.⁸⁾ A hittan tanításáról nemesen rendelkezik. — Előrebocsátja, hogy e tantárgy az akadémiai tanulmányok között első helyen áll. Tanításának célja: az ifjak teljesen átértsék, hogy a hittan, melynek szerzője Jézus Krisztus, az Isten fia, az élet szabályozója, az emberi boldog-

⁶⁾ Németh Ambrus: A győri akadémia tört. I. 17—23. II.

⁷⁾ Győri Semin. irattár. Fasc. Balogh prodirector irata.

⁸⁾ L. Németh Ambrus i. m. III. 24—5. I.

ság alapja. Tanítási anyaga: az Isten, az isteni kinyilatkoztatás és a vallás; a hit, remény és szeretet; a szentségek, és a keresztény kötelességek. Tankönyv: Szaniszló Ferenc: *Doctrina religionis christiano — catholicae c. munkája*. — Ez a rendelkezés azonban nem annyira a klerikusokra, mint inkább a bölcseleti kar világi hallgatóira vonatkozott.

A bölcseleti kar hallgatói között 1820-ig találkoztunk rendszeresen a győri szeminárium növendékeivel, azután már csak szórványosan és kivételesen. Későbbi időben ugyanis gimnáziumi tanulókat nem vettek fel a klerikusok közé, hanem csakis oly ifjakat, akik a bölcseleti kar két éves tanulmányát már elvégezték. Az 1850-ik évvel megszűnt az akadémián a bölcseleti kar, tantárgyai beolvadtak a gimnázium VII. és VIII. osztályának tanítási anyagába.

Kétszáz éven keresztül az akkori idők követelményeinek megfelelő bölcseleti készséggel kezdték meg teológiai tanulmányaikat a növendékek. Az akadémiáról oly bölcseleti tudást vittek 1745 óta a hittudományi főiskolába a klerikusok, mely a teológiai tudományok értelmes elsajátítására alkalmasokká tette őket. A több mint száz évig Győrött működő akadémia a szeminárium növendékeinek köszöni eredetét, alapítását, de viszont nagy hasznára volt is az egyházmegyei papnevelésnek. Ez jogcímül is szolgált nekünk arra, hogy az akadémia bölcseleti karával valamivel bővebben foglalkozzunk.

A későbbi időben a bölcseleti oktatás a teológia tantárgyai közé került, azért a teológiai oktatás keretében emlékezünk meg róla.

A teológiai oktatás.

A Győrött nevelkedő klerikusok teológiai kiképzésében négy korszakot különböztetünk meg, hogy világosan áttekinthessük az oktatás rendszerét.

Az első korszak 1650—1732-ig terjed.

E korszakban a klerikusok a teológiát a jezsuiták gimnáziumában tanulták. Legrégibb okmányunk, a Püsky-féle *Declaratio* hároméves teológiai tanfolyamról emlékezik, melyben csak morálist, vagyis kazuisztikát tanultak a növendékek. A tanulási idő 2—3 évig tartott a poëtika és retorika osztályaiban alkalmazott 1—2 tanár előadása nyomán. A kazuisztika nemcsak a gyónási ese-

teket, azoknak megfejtését foglalta magában, hanem a papnak okvetlenül szükséges lelkipásztori és dogmatikai ismeretek közlésével is foglalkozott. A morális elvei nem is voltak megérthetők a dogmatika vonatkozó tételei nélkül. Jelentékeny szerepe volt a kazuisztikában a felvett esetek felett való vitatkozásnak, mely vagy az előadási órán vagy otthon folyt le.⁹⁾ Ha ezek tekintetbevételével mérjük a kazuisztika tanítását, elfogadhatjuk, hogy 2—3 éves tanfolyam után a növendékek a lelkipásztori életben szükséges teológiai tudással kerültek ki az iskolából. E tanfolyamok növendékei Theologi morales néven ismeretesek, így hívják őket egyházlátogatási okmányaink is. Így különböztették meg őket azoktól a papoktól, akik egyetemeken végezték tanulmányaikat, honnét nagyobb teológiai tudással, szélesebb látókörrrel kerültek ki.

A második korszak 1733–1744-ig terjed.

A hittudományi főiskola evvel a korszakkal kezdődik. Sinzendorf Lajos püspök szerzetestanárokat hívott a főiskola tanítói székére. 1733-ban bencések, 1734–35. domonkosrendűek, 1736–44. piaristák tanítottak. A tanítás rendje csak annyiban tért el a jezsuiták mindenütt elfogadott rendszerétől, hogy hároméves tanfolyamon végeztek el az egész teológiát. Groll püspök 1738. évi egyházlátogatási okmányában az előadott tárgyakat így sorolja fel: két tanár tanítja a speculativa teológiát, egy a dogmatikát. A speculativa teologia Szent Tamás Summájának tárgyalásából állott, melynek második része a második könyvben az erkölestant teljes részletességgel adja elő. A dömések több teológiai iskolájában nem tanítottak, és nem tanítanak külön erkölestant, hanem a Summa második részének második könyvének a teologia speculativával együtt tárgyalják a morálist is.¹⁰⁾

A theologia speculativa vagy másként skolasztika az ismert dogmákat, teológiai igazságokat a bölcselet világánál törekedett megértetni; más igazságokkal összevetette, részeire bontotta, a benne foglalt tételeket kifejtette, így az értelmet meggyőzte, a hallgatókat arra készítette, hogy a megismert igazságokat másokkal szemben is meg tudják védelmezni. — A dogmatika (theologia positiva) pedig a hit világánál mutatta be a hittani igazságokat. Bizonyító okait a hit forrásaiból: a Szent-

⁹⁾ Molnár Aladár: i. m. 162—3. l.

¹⁰⁾ Mihályfi: A papnevelés tört. és elmélete. I. 159. l.

írásból, hagyományból, az egyház tekintélyéből vette.¹¹⁾ A dogmatika anyagáról, kereteiről világos tájékoztatást nyújt Kapeller Jaroslav (P. Jaroslaus S. Alexio) piarista tanár háromkötetes tankönyve, melyet Groll Adolf püspök egyenes felhívására írt, éppen a győri teológiai főiskola számára, és 1738-ban Győrött sajtó alá is adott. Címe: *Theologia Historico-Dogmatica*.¹²⁾ E könyv felölelte mindazt, — és pedig világos, rendszeres felosztással, — ami a pozitív dogmatika keretéhez tartozik. A biblikum keretéből a szentkönyvekre vonatkozó tanítást is felvette. Az egyházjog, a lelkipásztorkodástan keretéből tárgyalt egyes kérdéseket, amelyek ebben az időben külön tantárgyként nem szerepeltek. Tárgyalta az egyház törvényhozó jogát, tekintélyét, az egyetemes zsinatok dekrétumainak kötelező erejét, a pápa jogait. A cenzurákról, az egyház büntető jogáról a skolasztika teológia előadásánál van szó. Az egyházjog többi része nem tananyaga a főiskolának. Teljesen hiányozott az egyháztörténet, a pasztorális; ez utóbbi főbb elemeiben a kazuisztika anyagában fordult elő. A biblikumból csak annyit tanultak a növendékek, amennyi P. Jaroszláv könyvében volt.

E korszak lezárásánál meg kell állapítanunk, hogy a főiskola tanulmányi rendszere korántsem teljes, de magában foglalta mindazt, amit ebben a korszakban az egyházmegyei teológiai főiskolákon tanítottak. A győri főiskolának másokkal szemben az is nagy elsőbbsége volt, hogy rendes, rendszeres tankönyvet adott növendékeinek kezébe, mikor másutt nagyobb részben jegyzetekből tanultak. Elismerjük, hogy nem szabad mai mértékkel mérnünk, de akkor a kor színvonalán állónak mondhatjuk főiskolánkat.

A harmadik korszak 1745—1784-ig terjed.

1745-ben a győri teológusok tanítását a jezsuiták vették át, és ezzel megnyitották akadémiajukon a hittudományi kart. A kar tantárgyai voltak: *theologia scolastica*, ennek keretében a morális; a *theologia polemica*; a kánonjog; 1767 óta a hermeneutika és egyháztörténet. A skolasztikát állandóan két tanár adta elő, gyakran a polemikát is kettő: így a kar tanerőikkel jól el volt látva. A skolasztika előadása Szent Tamás Summája alapján történt. A jezsuita rend *Ratio studiorum*-ja tüzetesen és

¹¹⁾ Hurter H. *Medulla Theologiae Dogmaticae*. 2. lib.

¹²⁾ A győri szemin. könyvtárában ma is megvan.

részletesen előírta az anyag tanítási sorrendjét is.¹³⁾ Az elméleti skolasztika kiegészítésére, részben megismétlésére szolgált a kazuisztika, mely a principiumokat gyakorlati példák megfejtésében állította a növendékek elé és a lelkipásztori élet minden vonatkozását példákban dolgozta fel.

Második tantárgya a theologia polemica, mely a mai apologiát helyettesítette. Előadta a vitatkozás alapelveit, kellékeit, eszközeit, módját, különös tekintettel a pogányokra, hitetlenekre és eretnekekre; azután részletesen tárgyalta a megtámadott hitigazságokat. Az előadás módszere kétféle: vagy a hitigazságok megbizonyítását bocsátja előre, azután cáfolja az ellenvetéseket; vagy először ellenfeleink hittanítási rendszerét veszi alapul, és annak tételeit követve védi dogmáinkat. A jezsuiták rendszerében a polemica ugyanazt a helyet tölti be, amit a piaristáknál a theologia historico-dogmatica, vagyis a pozitív dogmatika. Pichler Vitus és Gazzaniga tankönyvei, melyeket a győri akadémián használtak, két-két kötetből állottak.¹⁴⁾ Legfontosabb része a polemikának a gyakorlat: a magán és nyilvános vitatkozás, melynek vezetésére a polemica tanárán kívül még más pater is állt a növendékek rendelkezésére, aki tanítási órán kívül gyakorolta őket. A nagyobb vitatkozások, melyeken csak a III.—IV. évesek vettek részt, felölelték a félév teljes anyagát. Példa kedvéért felemlítjük, hogy 1769-ben az ünnepélyes vitatkozás alkalmával Übell Antal harmadéves teológus a következő tárgyakról vitatkozott: De Incarnati Verbi mysterio, de Angelis, de Actibus humanis, de Beatitudine, et Peccatis. Összesen 20 tételt formáltak e tárgyakból, ami egész napi vitatkozásra bőséges anyagot nyújtott.¹⁵⁾

Harmadik tantárgy volt az egyházjog, mely IX. Gergely pápa dekretálisainak öt könyvét tárgyalta a iudex, iudicium, clerus, connubia, crimen felosztás szerint.

1767-ben a szentírásmagyarázat és egyháztörténet tanítására is tanszéket létesített az akadémia. A szentírásmagyarázat természetére vonatkozólag nincsenek ha-

¹³⁾ L. Mihályfi Ákos i. m. I. 156—7.

¹⁴⁾ Pichler Vitus S. I. Theologia Polemica in usum discipulorum universitatis Tyrnaviae 1755. — Gazzaniga Ord. Praed. Theologia Polemica ad usum auditorum. Viennae 1778.

¹⁵⁾ A győrszigeti plebánia könyvtárában levő 1769. kiadott Casus Conscientiae című könyvben találhatók e tételek Zichy Ferenc gr. püspökhöz intézett ajánlással.

tározott adataink. Az egyháztörténet igen szűk keretek közé szorult: a pápák és császárok történetébe szőtték bele az egyház 1—9. századbéli történetét. Kissé bővebben foglalkoztak az eretnekekkel, a szentatyákkal és zsinatokkal. Berti Lőrinc,¹⁶⁾ kinek tankönyvét hosszabb időn keresztül használták az akadémián, így osztotta fel anyagát: a római pápák története; a zsinatok, melyekben az apostoli hagyomány fellelhető; eretnekek, szakadárók; egyházi írók; császárok, szentek, vértanúk; az egyház hitcikkelyei; fegyelmi törvények; szerzetesek. Teljesen egyezik ezzel Molnár János tankönyvének beosztása és anyaga is.¹⁷⁾

A győri akadémia hittudományi kara lépést tartott a művelődés fejlődésével, a hittudományokban is fokozódó kívánsággal és szükséglettel.

Az akadémia hittudományi kara világi paptanárok vezetése alatt.

A jezsuiták eltávozása után világi papok, exjezsuiták vették át a hittudományi kar vezetését. Természetesnek találjuk, hogy a tanítási rendszer nem változott. Fejlődés azonban történt: a dogmatika tanítása mellett külön tantárgy lesz a patológia, mely röviden összefoglalta a Szentatyák élettörténetét, kritikailag megválogatott munkáit időbeli és tárgybeli felosztás szerint. Foglalkozott a Szentatyák írásainak tartalmával, amennyiben azokban a szenthagyomány fellelhető. Összegezi a szabályokat, tudnivalókat, amelyeknek figyelembevételével a teológus használhatja, megértheti e nagyértékű írásokat.

Mint külön tantárggyal találkozunk a *teológiai irodalomtörténettel*, melyet az egyháztörténet tanára adott elő. Külön tantárgy a *pasztorális* és annak keretében az egyházi *szónoklattan*.

Látjuk, hogy az egyes tantárgyak keretéből lassankint kiválnak, elkülönülnek azok az anyagok, melyek részletesebb, tüzetesebb feldolgozást igényelnek a rohanó idő követelményei szerint. Háttérbe szorul a *polemika*, a magán és nyilvános vitatkozások 1773. után teljesen megszűnnek.

Az 1784. esztendővel a teológiai oktatás egyik gaz-

¹⁶⁾ Joannes Laurenlius Berti Ord. Erem. Breviarium Historiae Eccl. August. Vindelic. 1782.

¹⁷⁾ Győri szemin. könyvtár. Molnár János S. J. Az Anyaszentegyház története. Nagyszombat. 1769.

dag korszaka záródik le, de vele együtt az önállóság megfogyatkozik. Néhány évvel előbb, Mária Terézia utolsó éveiben megkezdődik az erős állami beavatkozás a papnevelés ügyébe, sőt egyenesen helytartótanácsi igazgatás alá kerül az egész főiskolai oktatás. Mikor II. József vette át az uralkodást, a bécsi udvarban már beivódott janzenismus-josefinizmus teljes erővel feküdt rá az egyházi ügyekre, így a papnevelésre is. Szellemét a tanárookra, igazgatókra is iparkodott rányomni, míg végre 1734-ben a generális szemináriumok létesítésében csúcsosodott ki e szellem; ezekben próbálta ki új rendszerét. Ez intézmény csődöt mondott ugyan, de a szellem még nem aludt el; még a vezetők lelkében élt, sőt itt-ott az egyházi férfiakat is megmétélyezte. Gyakran változó rendszerét az egyházmegyei főiskolákra rákényszerítette.

Mikor visszatekintünk a piaristák és jezsuiták tanítási rendszerére, megállapíthatjuk, hogy hézagossága mellett is oly magas fokon állott, minőt csak hivatásos, lelkiismeretes szakemberek érhetnek el feladatuk teljesítésében. A bölcselet és dogmatika tanításában határozottan nagyobb eredményt értek el, mint a következő idők tanulmányi rendszere. Ha lépésről-lépésre összehasonlítanók a főiskola 19. századbeli működését az előbbivel, nem tudom, nem a piaristák és jezsuiták tanítási rendszerének előnyét mutatná-e az összemérés eredménye.

A negyedik korszak 1790-től napjainkig.

A közbeeső időt, 1784—1790-ig, melyben a győri klerikusok a pozsonyi generális szemináriumban tanulnak, tudatosan kihagyjuk. Avatott-tollú írók megírták, megbírálták, az ismétlést feleslegesnek tartjuk.

A negyedik korszaknak változó tanulmányi rendszeréről elég részletesen szoltunk dolgozatunk folyamán, azért e helyen csak a tanítás anyagáról akarunk képet nyújtani. A helytartótanács befolyása alatt szabadabb szellem uralkodott a főiskolában. Ennek egyik megnyilatkozása volt, hogy a régi kipróbált tankönyvek sutba kerültek, és az új eszméktől átítatott, orthodoxia tekintetében nem mindig kifogástalan kézikönyvek léptek helyükre egyszerű beerőszakolás útján. A dogmatika tanításából a skolasztika, vele együtt a keresztény bölcselet teljesen kimaradt. Még néhány évig, körülbelül 1805-ig külön tantárgyként szerepelt a polemika, de azután ez is megszűnt. Ez időtől fogva alapvető- és ágazatos hittan néven tanítják a dogmatikát. Az alapvető dogmatika Isa-

goge vagy *Institutiones dogmaticae* néven is előfordul a főiskola naplójában. 1812-től kezdve külön tantárgyként ismerjük a *patrologiát* és a teológiai irodalomtörténetet; azonban 8—10 év után mindkettő eltűnik, illetőleg beolvad a dogmatikába. A dogmatika előadásában tisztán pozitív argumentumokra szorítkozik a tanár, a bölcseleti okok háttérbe szorulnak. Ujabb időben alapvető dogmatika helyett vagy vele együtt Apológiát tanulnak a főiskolán, és ezzel a keresztény bölcselet száműzetéséből visszatért. 1903-tól az apológiával együtt a természetbölcseletet és természetés istentant tisztán a keresztény bölcselet alapján tanulták a növendékek. Így került bele a generális dogmatikába a bölcselettel együtt a keresztény *szociológia* is, melynek elméleti részét a bölcselettel egybefoglaltan a szociológia tanszékének tanára adta elő; gyakorlati részét pedig a papnevelő-intézetben megszervezett, az előjárók és tanárok vezetése alatt álló *szociológiai szemináriumban* sajátították el a növendékek. E szeminárium szabályzatát 1906-ban Széchenyi Miklós gróf püspök írta elő: 1. A szociológiai (társadalomtudományi) szeminárium kiegészítő része és gyakorló iskolája az elméleti társadalmi tudománynak. 2. E szeminárium vezetője az elméleti társadalmi tudomány tanára. 3. A szeminárium tagjai a hittudományi főiskola összes tanulói, akik munkálkodásuk természeté szerint kezdőkre és haladókra oszlanak. Kezdők a két alsó, haladók pedig a két felső évfolyam növendékei. 4. A szeminárium célja és feladata: a társadalmi tudomány és azzal összefüggő teológiai ágaknak a tudományos és gyakorlati életre való olyan alkalmazása, hogy evvel az egyház intézményének, tanításának védelmére, a keresztény társadalom megerősítésére, és az ellenfelek lefegyverzésére szolgálhasson. Ehhez képest szükséges a társadalomtudomány egyes tételeit írásban és szóban részletesen, bővebben, és oly alakban kifejteni, hogy ezen tételek rendszeres ismertetése mind a tanultabbak, mind a közönségesebb értelmű olvasókra, illetőleg hallgatókra nézve gyümölcsözők legyenek. Szükséges a tanult tételeket a velük rokon, időszzerű kérdések megvitatására, megvilágosítására és elbírálására alkalmazni; úgyszintén a növendékekkel el-sajátíttatni azt a készséget, képességet és ügyességet, hogy az elméleti társadalmi tudomány tételeit a lelkipásztorkodás gyakorlati tevékenységében: a szószéken, iskolában, és általában a nép szellemi, lelki, anyagi vezetésében okosan, célszerűen érvényesíthessék. Nevezetesen a) A kezdőknek feladata a tanári székből hallott szo-

ciológiai tételeknek bővebb kifejtése, az ezen tételekkel összefüggő kérdések megoldása, a tárgyalta anyag érveinek alapján. b) A haladók a tételeket önállóan: szentbeszéd, ünnepi beszéd, megnyitó beszéd, nyomtatott közlés vagy cikk alakjában fejtik ki. Alkalmul szolgálhatnak erre majd a lelkipásztorkodás terén: katolikus iskolák felszentelése, szociális egyesületek alakítása, egyes szociális újságok támadása, a társadalomban felmerülő téves állítások helyreigazítása, megcáfolása stb. 5. A kidolgozandó tételeket a vezető tanár jelöli ki; ily tételeket a növendékek is ajánlhatnak, de azok kitűzése a tanár jogához tartozik. A vezető tanár a kidolgozandó tételek forrásait is megjelöli; a növendékeket felhasználható források helyes és lelkiismeretes idézésének, önálló kiaknázásának módjára is kioktatja. A szakmunkák lelkiismeretes tanulmányozásába avval vezeti be a növendékeket, hogy kezdetben rövid kivonatokat készített azokból, vagy azok fejezeteiből, majd fokozatosan kisebb munkák ismertetésére — szabad előadásban — buzdítja őket. Ezen előmunkákat követi az önálló feldolgozás. A növendékek önálló dolgozatai lehetőleg kisebb terjedelműek legyenek, nehogy a leírás sok időt vegyen igénybe a szükségesebb szellemi kiképzés rovására. 6. Hasznosnak és szükségesnek látszik, hogy egyes, lehetőleg időszakos, kérdések vita alakjában is tárgyalassanak. Ez eljárás igen alkalmas eszköz lehet a megfelelő szóbőség megszerzésére, a kifejezések szabatosságának gyakorlására, a vitakozás helyes, higgadt módjának elsajátítására. 7. A feldolgozásra kitűzött tételek közül a növendékek tehetségük és hajlamuk szerint választanak; az elvállalt tétel vázát először a tanár nézi át, ugyanerre megteszi észrevételeit; ha szükséges, a vázlatot és annak további kidolgozási menetét a növendékekkel megbeszéli; ezt követi a tétel teljes kidolgozása. A növendékek öntevékenységeinek fejlesztése céljából az elkészült dolgozatokat az ő soraikból választott bíráló bizottság három tagja vizsgálja át; a megfelelő dolgozatokat a következő ülés tárgyalásként kitűzik; a visszautasított dolgozatot pedig a részletes bírálattal együtt átadják a tanárnak, aki a bírálatot felülvizsgálja, észrevételeit a bírálókkal közli. 8. A szeminárium üléseit az egyik tanteremben minden második vasárnap délután $1\frac{1}{4}$ — $2\frac{3}{4}$ óráig tartja. 9. A szeminárium sikeres munkálkodásának érdekében szükséges, hogy a növendékek közvetlen használatára megfelelő kézikönyvtár álljon. E célból a nagyobb papnevelő intézet könyvtárából a megfelelő munkák — a tulajdonjog fenn-

tartásával — kikölesönzés útján áthelyeztessenek a növendékek kézikönyvtárába; a hiányzó és újabb munkák egy részét a nevezett könyvtár évi költségvetéséből — a tulajdonjog fenntartásával —, más részét pedig a Szent Imre-Egyesület pénztárából kell beszerezni. A szeminárium könyvtárának felügyelője, a szaktanár, könyvtárosa pedig választás útján egyik növendék. 10. A szociológiai szeminárium mint a társadalomtudomány gyakorló iskolája, a növendékpapság körében közel félszázadon át fennálló és dicséretes múltú Szent Imre-Egyesület munkásságát nem érinti, sőt azt a maga részéről támogatni van hivatva. A Szent Imre-Egyesületnek, mint az összes hittudományok körét átölelő intézménynek ezentúl is megmarad fontos munkaköre, azért az eddigi szervezetében és gyakorlatában a jövőben is változatlanul fennmaradjon. 11. Jelen szabályzat és vele a társadalomtudományi szeminárium a megyéspüspök úr jóváhagyásával lép életbe.¹⁸⁾

Egész terjedelmében leközlöttük e szabályzatot, melyet a főiskola tanári kara dolgozott ki, és amely elgondolásában nagy eredményt várt a növendékektől. A szeminárium szakosztályokra osztotta fel anyagát, és a növendékek lelkes buzgósággal álltak be munkásoknak az egyes szakosztályokba. Az intézmény mégis rövidéletű volt, 10 év után megszűnt. A főiskola a tanárookra is, a növendékekre is akkora terhet és elfoglaltságot rótt, hogy magánmunkásságra nem igen maradt idejük. A szociológia azonban a főiskolában mint önálló tantárgy ma is megvan; a pasztorális tanár az előadója.

A *morális* mint külön tantárgy csak a 19. században kerül be a főiskolába, előbb a dogmatika keretében Szent Tamás Summája alapján került előadásra, és a kazuisztika egészítette ki. 1815-ben a tanár *skolasztikokazuisztikának* nevezi előadási rendszerét; melyet Antoine Gábor állított össze a Summából és a kazuisztikából, de kellő rendszert nem vitt bele, azért megfelelő eredményt sem ért el a tanítás.¹⁹⁾

Ez idő kezdi meg a *moralis systematica* tanítását, mely már megszabott rend szerint tárgyalja a morális alapelveit. Ennek a rendszernek is megvan az a nagy hi-

¹⁸⁾ Szeminár. irattár: Fasc. Acta Prodirectorum. A szabályzatot Széchenyi Miklós gróf püspök 1906. márc. 2-án 1000. sz. a. jóváhagyta.

¹⁹⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Seminarium II. Tanárok véleménye a tankönyvekről.

bája, hogy az uralkodó szabad szellem alapján túlságos bölcséleti alapon fejt ki a morális elveit, — így igen közel jár ama tévedéshez, hogy a dogmatika tétel-ei helyett a bölcséleti elvekből vonja le erkölcsi szabályait. Ez az oka annak, hogy a régi és az új rendszer még sokáig küzdenek egymással, míg a tankönyvírók megtalálják a helyes középutat. Ebből érthetjük meg, amiről már fentebb is megemlékeztünk, hogy az idejüket multa régi tankönyveket elvetette a főiskola, a szabad szellemben írt új tankönyvek pedig általános kelendő-ségre nem találtak: így a növendékek kézi jegyzetekre szorultak. Az 1860-as években jelennek meg a tankönyvek, melyek az orthodox teológusok mértékét megütik, és rendszer tekintetében is kiállják az igazságos szakbírálatot.

Az *egyház történet* szintén a kialakulás, fejlődés korát éli. Az anyag, amit eddig tanultak a főiskolában, a rendszertelen felosztás jellegét viselte magán. Az eseményeket nem válogatták meg, a szereplő személyek életét, és a történetre való befolyását nem domborították ki, oknyomozásnak híre-hamva sem volt a tanításban. Az újabb rendszer a pragmatikus történettaniást követeli, ezért e korszak második felétől kezdve ez az irány valósul meg a tanításban. Mikor a patológia mint külön tantárgy megszűnt, egyik része szintén az egyház történet keretei közé illeszkedett be. Az apostoli atyák, a szent-atyák, egyházi írók élete, művei és műveiknek taglalása számottevő részét alkotják a mai egyház történet anyagának.

A *pasztorálisnak*, mint önálló tantárgynak, keretei évről-évre bővülnek: a morálisból a szentségek kiszolgáltatására vonatkozó részt, a bűnbánat szentségét pedig teljesen hatáskörébe vonja; az egyházjogból a cenzurák ismertetését veszi át. Anyagához tartozik a szónoklattan, neveléstan és módszertan is. Időnkint a neveléstan, hitelemzéstan, majd a szónoklattan is külön tantárgy, melyből a növendékek külön osztályzatot is kapnak, majd meg ismét régi keretei közé a pasztorálisba kerül vissza. Zalka János püspök az 1870-es években kivette a lelkipásztorokodástanból a neveléstan és módszertant, azóta külön tanár vezetésére bízott különálló tantárgy. 1906-ban a *hitelemzéstant*, 1912-ben a *hitszónoklattan*t vette ki a főiskola a pasztorális keretéből, ezek ma is külön tantárgyak. A lelkipásztorokodástan kerete szűkebb lett, de a szociológia rendes tanítása által anyaga ismét bővült.

Az *egyház jog* teljes egészében belekerült a főiskola

tanítási rendjébe: a dogmatikából és morálisból átvette a házasság jogi részének szabályozását, a házassági akadályok ismertetését; a cenzurák elméleti taglalását; az egyházi rend szentségének anyagából kivette a lelkészek jurisdictiójára vonatkozó tanítást. 1835 óta az egyházjog mellett a *magyar közjog* tanítása is helyet kapott a főiskolán; a polgári házasság behozatala óta a *magyar házasságjogra, a gyermekek vallására, az áttérésekre* vonatkozó magyar törvények is előadásra kerülnek; legújabbban pedig az *egyházi és iskolai közigazgatás* is tanterv tárgya lett.

A *bibliai tudomány* tanításában találjuk a legnagyobb haladást. Míg az előbbi korszakban csak a szentírásmagyarázattal foglalkozott az akadémia, addig 1816 óta rendes ó- és újszövetségi biblikum tanítása kezd bevonulni a főiskolába. Az ószövetségi biblikum áll: bibliai régiségtanból, introdukcióból, általános és részletes hermeneutikai szabályokból. Az újszövetségi biblikum magában foglalja a biblikum irodalmát, az újszövetségi szentkönyvek általános és részletes apologiáját, az általános és részletes hermeneutikai szabályokat. A bibliai régiségtan 1870-ben megszűnt, azon idő óta használt tankönyvek ugyanis a biblikummal együtt a régiségtant is felölelik.

A *keresztény bölcelet* a theologia scholastica megszűnésével kimaradt a dogmatika tanításából. A joesefinizmus nem kedvezett a keresztény bölcelet ápolásának. Simor János püspök idejében találkoztunk a metafizika valamelyes tanításával, de ez az alapfogalmak rövid meghatározásán túl nem terjed. Zalka János püspök 1899-ben visszaállította a bölcelet tanítását és rendkívüli tanárra bízta. Széchenyi Miklós püspök teljesen bölceleti alapra fektette a dogmatika tanítását, e célra Werdenich Endre dr. tanár fentebb említett két munkáját hozta be tankönyvekül a főiskolába. Ma rendes és rendszeres feldolgozású tankönyv szolgálja a bölcelet megismertetését.

A főiskola tanítási nyelve.

A tanítás nyelve a főiskolában mindig a latin volt: latinul tanítottak a domonkosrendűek, a piaristák, a jezsuiták. Egyedül a magyar közjogot tanulták a növendékek kezdetől, vagyis 1835-től fogva magyarul. Mikor Zalka János püspök az 1870-es években a neveléstan előadását is elrendelte, annak tanítási nyelvét is a magyart

rendelte el. Az 1870-es évek elején Schüch Ignác kremsmünsteri bencés tanár pasztorálisát magyar nyelvre fordították a győri teológusok (1871-ben jelent meg az I. magyar kiadás), és azt Zalka János püspök tankönyvül hozta be a főiskolába, akkor — és attól kezdve e tantárgyat is magyarul tanulták a növendékek. A dogmatikát, bölcseletet, hermeneutikát, exegezist ma is teljesen latinul, a morálist, biblikumot, egyházjogot latinul-magyarul tanulják. A tanár ugyanis latinul magyaráz, a tehetségesebb növendékek latinul felelnek, a gyengébbek magyarul is felelhetnek.

Középiskoláinkban ma már nem sajátítják el a tanulók úgy a latin nyelvet, hogy a főiskolában nehézség nélkül tanulhatnának latinul. Meg nemzeti nyelven nagyobb anyagot adhat elő a tanár, a bőségebb magyarázat könnyebben világosabbá teheti a nehezebb részeket, azért hódított nagyobb teret a magyar nyelven való tanítás. Ma egyik tanár vagy előljáró a szemináriumban — szabad időben — a latin nyelv gyakorlására magánbuzgóságból órákat tart a teológusok számára.

A teológiai tanulmányokra fordított idő.

Az első korszakban, mikor a jezsuiták gimnáziumában végeztek a növendékek a morálistanfolyamokat, 2—3 éven át tanultak. Ezek teológiai kis kurzusok néven ismeretesek.

A második korszakban kétévi bölcseleti és háromévi teológiai tanfolyamot hallgattak, így öt év alatt végeztek el tanulmányaikat. *A harmadik korszakban* háromévi bölcseleti és négyévi teológiai tanfolyamra osztották már fel a teljes anyagot, amit a növendékeknek el kellett végezniök. *A negyedik korszakban* szintén négyéves tanfolyamot foglalt magában a tanítási rendszer. A 19. század elején a IV. évfolyamot végzett növendékek is gyakran még egy évig, vagy tovább a szemináriumban maradtak és folytatták tanulmányaikat, míg a lelkipásztorkodásban vagy más hivatásban munkakört nem jelölt ki számukra a püspök. Erről bővebben szólunk a Domus presbyteralis c. fejezetben.

Az utébbi években ötéves tanfolyamot rendszeresített a megyéspüspök a főiskolában; de máris sürgeti a római Szentszék a hatodik évfolyam beállítását is.

**VIII. Iskolai munkaidő. Vizsgák.
Hivatalos jelentések. Jegyzetek.
Iskolai szünetek.**

A teológiai oktatás történetének teljességéhez tartozik azoknak a körülményeknek vázlatos felemlítése is, melyek az oktatás keretét kívülről szabályozták. Gyakran éppen ezekben nyilatkozik meg az a szellem, mely átalakító befolyást gyakorolt az oktatás rendszerére, belső tartalmára. Itt érvényesítette a királyi helytartótanács igazgatójogát, befolyását a főiskolára.

Az *iskolai munkaidő* hittudományi főiskolánkban mindig 10 hónapig tartott: kezdődött november elején, és végződött augusztus végén. Így volt a jezsuiták idejében 1745—1773-ig, így 1773—1784-ig. Az 1790-ben visszaállított főiskola ugyanezt a rendet tartotta meg.¹⁾

Az 1818. dec. 22-én és 1819 febr. 3-án kiadott helytartótanácsi rendelet egész Magyarországra ezt a rendet írta elő, mégis avval a megszorítással, hogy az iskolai év november 3 vagy 4-én kezdődjék és szeptember 14—15-én végződjék.²⁾ Ezt a szigorítást a győri főiskola nem tartotta meg, sőt előbbre tette az év befejezését; augusztus 14, 16, 20 táján mindig bevégezte előadásait, megtartotta vizsgáit. November első napjaiban megjöttek ugyan a növendékek, de előbb 3—4 napon át lelkigyakorlatot tartottak, azután kezdték meg az iskolai évet. 1832 óta július hó végén fejeződött be és október elején kezdődött meg az iskolai év. Így augusztus és szeptember hónapokban volt a nagyszünet.³⁾ A legújabb időben a közoktatásügyi kormány július—augusztus hónapokra jelölte ki a szünidőt, amit a hittudományi főiskola is elfogadott.

Vizsgák. Fengler József püspök a teológiai tudományokban való nagyobb előmenetel céljából, a növendékek ösztönzésére a napi feleleten kívül — a pozsonyi szemináriumban divatozó szokás szerint — a *heti vizsgákat* (scabella) honosította meg 1793-ban a főiskolában. Minden szerdán d. e. $1\frac{1}{2}$ 11— $1\frac{1}{2}$ 12-ig az egyes osztályokkal külön-külön scabellumokat tartottak a tanárok. Mi-

1) Győri szemin. irattár: *Protocolum Clericorum*.

2) Kovács Sándor dr. A csanádi papnevelés tört. 290. l.

3) U. o.

vel azonban mindegyik osztályban két tantárgyat tanul-
tak a növendékek, egyik-egyik tantárgyra csak minden
második szerdán került sor. Mindegyik osztályból csak
egy növendék felelt. Felelet után az osztály növendékei
kérdéseket, ellenvetéseket hozhattak fel, melyeket a ta-
nár megoldott. Az ellenvetéseket akár a tankönyvből,
akár más tudományos munkából meríthették. E tudomá-
nyos vitatkozások azonban viszálykodássá nem fajulhat-
tak el.⁴⁾ E szerény alakban tért vissza egy időre a régi
rendszeres vitatkozás. Fengler József püspök 1798-ban
megismételte rendeletét a scabellumok megtartására vo-
natkozólag.⁵⁾ Ez a szokás sokáig gyakorlatban maradt.
Az 1840—50-es években azonban már csak hónaponként
vagy kéthónaponként tartottak scabellumot, melyen Kar-
ner Antal püspök meg szokott jelenni. A növendékek kü-
lön meghívták e scabellumokra a főiskola igazgatóját, a
szemináriumi előljárókat: és így valóságos ünnepi vizsga
jellegét nyertek a scabellumok.⁶⁾

A régi heti kis vizsgák így alakultak át havi kis
vizsgákká. Simor János püspök idejében még megvolt a
hónapos kis vizsga. Maga a püspök nemcsak megjelent
azokon, hanem kérdezett is. Meggyőződött azonban róla,
hogy ez az intézmény különös haszonnal nem jár a nö-
vendékekre nézve, azért az 1860-as években megszü-
nlette.

Félévi vizsgák. A félévet nyilvános vizsgával zárta
le a főiskola. A vizsgát többnapos előkészület előzte meg.
Ez a rend ma is változatlanul fennáll.

Hivatalos jelentések. A félévi vizsgák megtartását
éppen úgy, mint az egész teológiai oktatást a királyi
helytartótanács szabályozta sűrűn kiadott rendeleteivel.
E rendeletek sokféle jelentést követeltek a főiskolai igaz-
gatótól. A félévi vizsgák anyagát is tételekbe foglalva
követelte. Ezt az egyes tanerők állították össze, az igaz-
gató útján a püspökhöz nyújtották be, aki azután áttette
a helytartótanácsához. A tananyagnak tételekbe foglalt le-
írását *sciagrafiá*-nak nevezték. Ezeknek beküldését már
az 1803. évi utasítás előírta, az 1806. évi Ratio educa-
tionis pedig megismételte. Az 1815. évi április 11-iki
helytartótanácsi körrendelet minta sciagrafiát ígért, amit
1816 október 8-án tényleg meg is küldött. E sciagrafiák
által a tanítás anyagát, menetét, szellemét akarta ellen-

4) Szemin. irattár: Fasc. Acta Prodirectorum.

5) U. o. Protocollum Clericorum.

6) U. o. Protocoll. Gestorum Semin. Jaur.-aban. 1847.

őrizni a helytartótanács, elsősorban pedig a hiányzó tan-
könyveket pótolni.⁷⁾

Az ellenőrzés gyakorlása közben hittudományi elvi kérdések bírálgatásába is belebocsátkozott. 1808 szept. 20-án kelt 19931. sz. intimatumában kifogásolta, hogy némely főiskolában helytelen tételeket tanítanak, minő az is, hogy *vannak lelkiismeretben nem kötelező törvények* (Dari leges mere poenales).⁸⁾ 1809 július 11-iki 13501. sz. rendeletében a morális és pasztorális tanár több tételét helyteleníti. Ilyen tétel a következő: *A házasság szentségének anyaga a házasságot kötő felek teste; alakja pedig annak elfogadása; azért e szentség kiszolgáltatói maguk a felek.* Azt mondja rá, hogy e tétel a hit tanításával nem egyezik meg. Helyteleníti a következő tételt is: *Az approbált pap, kinek a fenntartott esetek alól való feloldozásra nincs joghatósága, bizonyos esetekben mégis feloldozhat ez esetek alól.* Erre azt mondja, hogy ellenkezik a trienti zsinat határozataival. Az 1809. évi április 11-én 7338. sz. a. kelt, Károly Ambrus főherceg primáshoz intézett helytartótanácsi rendelet is több kifogást sorol fel a sciagrafiákban foglalt tételek ellen; ilyen a következő is, melyet a győri morális tanár ad elő: *Disceretes dolog az, ha valaki önmagát jó hírnevétől megfosztja botrány nélkül, életének veszélyeztetése és mások sérelme nélkül.* Ezt a tételt már azért is elítéli, mert minden embernek a természeti jognál fogva kötelessége, hogy saját jóhírnevét védelmezze, sőt nagyobbítsa.⁹⁾

A tanítás menetébe is beleavatkozik, mikor elrendeli, hogy a pasztorálisból és egyházjogból külön osztályzatot kell adni a növendékeknek. Ha valamelyik növendék másod- vagy harmadrendű osztályzatot kap, meg kell inteni.¹⁰⁾ Egyenesen beleavatkozik a püspök feltétlen jogaiba is: mivel arról értesül a jelentésekből, hogy már a 3. év végén vagy 4. év elején több növendék felveszi a papi rendet, 1806 december 16-án 24643. sz. rendeletében előírja, hogy senki pappá nem szentelhető a főiskola összes tanfolyamainak elvégzése előtt; aki az egyházjogból és pasztorálisból legalább elsőrendű osztályzatot nem nyert, a papi rendhez nem bocsátható; aki megbukott, a szemináriumból elbocsátandó.¹¹⁾

7) Győri szemin. irattár: Fasc. Acta Prodirectorum. 1806. dec. 20. és nov. 18-iki 22787. sz. Intimatum.

8) U. o. Balogh prodirektor iratai.

9) U. o.

10) U. o. — 11) U. o.

Informatio Semestris 2-di anni scholastici 1802—03.

De Professoribus Lycei Episcopalis Jaurinensis Benignae Resolutioni Normali ddto 18. Mart. 1794. Nr. 5876. emanatae conformata.

Qui Sunt Professores Nomine et Cognomine	An Doctoratu Theologiae et ubi insigniti? vel in Rigoroso examine penes universitatem Regiam adprobat?	Quali salario vel alio beneficio? Aut emolumentis et unde provisi?	An numero et horis Praelectionum semper exacte satis faciant?	An claritatem in explicando et soliditatem in docendo possideant?	Quales in specie disciplinas et cujus am Theologiae auditoribus tradant?	Quibus auctoribus in tradendis his disciplinis utantur?	Animadversiones
Tobias Mollik Ord. S. Benedicti Montis Pannoniae Professor, simul Direct. Gymn. Jaur.	Doctoratu Theologiae insignitus in Universitate Viemensi, in Reg. Universitate Hung. Facultati Theologiae ingremiatus	Salario 500 fl. e fundo Studiorum. Vivente Eppo habuit praeterea annue 100 fl. pro victu et 3 org. ligni et habitationem in Seminario	exacte satisfacit	possidet utramque	Tradidit hoc Semestri Theologiae Dogmaticae partem priorem 4-ti et 3-tii anni Theologis	<i>Engelberti Klüpfel</i> Institutionibus Theologiae Dogmaticae	Pro futuro anno Cathedram resignavit
Philippus Prandhuber Presbyter saecularis Dioecesis Jaurinensis	Doctoratu Theologiae insignitus in Regia Universitate Hung. et in eadem Facultati Theologiae ingremiatus	Salario 500 fl. e fundo Studiorum. Vivente Eppo habuit 100 fl. annuos pro victu, 3 org. ligni, et liberam in Semin. habitationem	exacte satisfacit	possidet utramque	Tradidit Historiam Ecclesiasticam 2-di et primi anni theologis	<i>P. Laurentii Berti</i> Breviario Historiae Ecclesiasticae	
Josephus Tumpacher Presbyter saecularis Dioecesis Jaurinensis	In Examine Rigoroso ex Hermenentica et Scriptura Sacra penes Universitatem Reg. Hung. adprobat	Salario 500 fl. e fundo Studiorum. Vivente Eppo habuit 100 fl. annuos pro victu, 3 org. ligni et habitationem in Seminario	exacte satisfacit	possidet utramque	Tradidit institutiones Linguae Hebr. et Hermenenticam Veteris Testamenti	<i>Adami Kaszoniczky</i> Grammatica. <i>Josephi Monsperger</i> Institutionibus Hermeneuticis V. Test	
Josephus Fabchich Presbyter saecularis Dioecesis Jaurinensis	In Examine Rigoroso e Theologia Morali penes Universitatem Reg. Hung. adprobat	Salario 500 fl. e fundo Studiorum. Vivente Eppo 100 fl. pro victu et 3 org. ligni, praeterea nihil.	exacte satisfacit	possidet utramque	Tradidit Theologiae Moralis priores partes 4-ti et 3-tii anni Theologis	<i>P. Gabrielis Antoine</i> Theologia Morali	

Jaurini 4-ta Sept. 1803.

Alexander Balogh m. pr.

Cathed. Eccl. Jaur. Canonicus
Lycei Eppalis Pro Director.

A félévi jelentések a tanulókról, azok előmeneteléről, erkölcsi viseletéről, és a tanárokról szólnak. A tanárokról adott 1803. évi jelentést példa kedvéért itt bemutatjuk.

Jegyzetek. A sciagrafiákból értesült a helytartótanács a diktálásról és a jegyzetek gyakori alkalmazásáról. Ez ellen ismételt rendeletekkel tiltakozott ugyan, de nem sok eredményt ért el. A régi tankönyvek elavultak, az újaknak szelleme nem mindig elfogadható. 1818-ban Heigl Ferenc győri moralista tanár ellen fakadt ki, aki kéziratból tanított. 1819-ben Filinger Lipótot, a hermeneutika és zsidónyelv tanárát figyelmeztette, hogy ne tanítson kéziratból, hanem használjon valamely jóváhagyott tankönyvet.¹²⁾ Minden figyelmeztetés ellenére az 1850-es évekig használatban voltak egyik-másik tantárgyból a jegyzetek, kéziratok.

Kérdezés módja. Az iskolai jelentések kitértek a tanárok kérdezési módjára is. A tanár tetszése szerint adhatta fel a kérdést a vizsgán. A főiskolai igazgató 1795-ben kiadott rendeletében tudósítja a tanárokat, hogy a püspök óhajta szerint a növendékek ezután tételeket húznak a félévi vizsgákon, vagy a jelenlevő püspök, vagy az elnöklő igazgató adja fel a kérdéseket. Az osztályozásnál az évközi feleletek is értékelhetők, de a vizsgai feleletre kell helyezni a súlyt, mert teljes jártasságot csak az árul el az oktatás anyagából, aki a félév egész anyagából választott kérdésre meg tud felelni kielégítő módon. A kérdezésnek ez a módja az 1850-es évekig szokásban volt Győrött. Karner Antal püspök megszüntette a tételhúzást és úgy intézkedett, hogy a szaktanár vagy az elnöklő igazgató adja fel a kérdéseket a végzett anyagból.¹³⁾

Ma ismét a tételhúzás van gyakorlatban a főiskola félévi vizsgáin.

Az *évközi iskolai szüneteket* időről-időre szabályozza a püspök vagy a helytartótanács; hol tágabb, hol szűkebb időre terjednek. Nagyjában ugyanazok, mint amelyek ma is gyakorlatban vannak. Elmaradtak a szerdai szünetnapok, melyeken korábban scabellumokat tartottak a tanárok; elmaradtak a farsangi szünetnapok is, melyeken még a 19. század első felében is látványos előadásokat, szindarabokat adtak elő a növendékek.

¹²⁾ U. o. Fasc. Starhemberg prodirektor iratai.

¹³⁾ U. o. Protocollum Gestorum Semin. Jaur. ab an. 1847.

**IX. A teológiai tanulmányok elő-
mozdítása a szemináriumi házi-
rend keretében.**

A szeminárium házi szabályai¹⁾ külön fejezetekben foglalkoznak a növendékek iskolai tanulmányaival. Szigorúan megkövetelik, hogy a klerikusok a tanulásra kiszabott időt lelkiismeretesen felhasználják, a tanárok előadásait pontosan feljegyezzék. De nemcsak általánosságban beszélnek, hanem részletes rendelkezéseket is tartalmaznak a tanulmányok ismétléséről, kibővítéséről. Ily intézkedés a *circulusok* tartása. A kirendelt felügyelők (praefecti studiorum seu bidelli) mindegyik évfolyam növendégeit kikérdezik, kételyeikre felvilágosítást adnak, a tantárgyat szükség esetén újból elmagyarázzák. Zichy püspök részletes rendelkezéssel írta elő a circulusok tartását; Fengler József püspök 1794-ben megismételte e rendelkezést. Minden tantárgy számára külön bidellust rendelt. Kötelességét a következő lényeges pontokba foglalta össze: 1. tanulmányaikban, jámborságukban, komolyságukban kitűnjenek a többi növendék felett; ne gondolják azonban, hogy e hivataluk társaik felett való rendelkezésre is feljogosítja őket; 2. az ismétlő circulusokon majd az egyiket majd a másikat szólítsák fel feleltre előzetes megállapodás nélkül, és vagy az egész anyagot, vagy annak egyik részét kérdezzék ki. 3. Ügyeljenek arra, hogy a növendékek saját szavaikkal, értelmesen tudják elmondani a tanárok által előadott tételek lényegét. 4. A circulusok anyaga csak az lehet, ami az iskolai előadások keretében előfordult; magánszorgalomból szerzett tanulmányok nem lehetnek megbeszélés vagy vitakozás tárgyai. 5. Gondjuk legyen rá, hogy a szükséges anyagból semmi ki ne maradjon, de felesleges dolgokkal ne töltsék az időt. 6. A circulusok hangja a barátságos, tanulságos megbeszélés, és nem a lármás, oktató, vitakozó hang. 7. Aki a circulust zavarja, vagy hiábavalóságokkal akarja eltölteni, vagy aki a felvett anyagból nem készült, azt intsek meg. — E rendelkezéshez azt is hozzáfűzi a püspök, hogy a növendékek előadás után jegyezzék fel a tanárok előadásait és kivonatokat készítsenek az egyes tantárgyakból. Egyrészt ugyanis feleslegessé volnának a tanárok, ha a tankönyvek egyszerű olvasása világosan állítaná a tananyagot a növendékek fel fogása és ítélete elé; másrészt nem lehet eredményes a

¹⁾ L. az 1718. 1738. 1767. évi Can. visitatiókban — és szemin. irattárában.

tanulás, az előadások hallgatása, ha azoknak magját-velejét kivonatolva fel nem jegyzik maguknak a növendékek.²⁾ Rendelkezését igen komolyan fogta fel Fengler József püspök és a visszaélések ellen szigorúan felszólal. 1800 december 18-án írja meg értesülését: a növendékek a napi feleletek alkalmával hanyagok, a szomszédok sugásából élösködnek, könyveikbe-jegyzeteikbe tekintgetve tudnak csak felelni; a IV. évesek holmi kiváltságokra való hivatkozással a cirkulusok alól kivonják magukat. Megköveteli, hogy mindenki naponként készen legyen a felelésre; felállva és fedetlen fővel beszéljen a tanár iránt való tiszteletből; senki se támaszkodjék a szomszédok sugására; könyvébe, jegyzetébe ne tekintessen. A tanulási időt mindenki lelkiismeretesen felhasználja; a IV. évesek, még ha felszentelt papok is, ugyanazon szabályok alá tartoznak.³⁾ E rendelkezéseket ismétli meg 1802-ben Scharlach káptalani helynök.⁴⁾ Az 1830-ban kiadott házi szabályzat szintén sürgeti a cirkulusok lelkiismeretes megtartását; egyben a tankönyveken kívül más jeles munkák olvasását is követeli a növendékektől.⁵⁾ Karner Antal püspök 1850-ben hetenkint egyszer, pénteken követeli a cirkulus megtartását. Így egyik-egyik tárgyra csak minden második pénteken kerül a sor; ekkor a tanulmányi prefektus is jelen legyen, és a két hét anyagát kikérdeztesse.⁶⁾ A cirkulusok tartása csak az 1900-as évek elején szűnt meg.

A Zichy Ferenc püspök-féle házi szabályok évenként két *kis vizsga* tartását is elrendelték, melyeknek azonban csak addig volt értelmük, míg a növendékek házon kívül, az akadémián tanultak. Később végleg nyoma vészett.

A gyakorlati erkölcsstan tanítása.

A Zichy Ferenc püspök-féle házi szabályzat az erkölcsstan gyakorlati tanításáról is gondoskodik. A püspök egyházmegyei papjai számára három hónaponként kázusokat jelölt ki, melyeket azok írásban fejtettek meg. A szabályzat e kázusok megfejtésére a klerikusokat is kö-

2) Győri szemín. irattár: Fasc. Frank prodirektor iratai.

3) U. o.

4) U. o. Protocoll. Clericorum Jaur.

5) U. o. Szabályzat II. fej. De profectu alumnorum in scientiis necessariis.

6) U. o. Protocoll. Gestorum Semin. ab an. 1847.

telezte. Sőt még többet is követelt: senki subdiakonus nem lehetett, míg a püspöki konzisztorium előtt szigorú vizsgát: »rigorosum«-ot nem tett az egész morálisból. Ezt a vizsgát a lelkipásztorkodásba való kimenetel előtt meg kellett ismételniök a növendékeknek.⁷⁾ E vizsgára a negyedévesek egész éven át készültek. Mikor az akadémián a napi délelőtti előadásokat befejezték, a szemináriumban morálist tanuló órákat tartottak.⁸⁾

Ez a gyakorlat megfelel a mai jurisdikcionális vizsgának, amit a végzett ötödévesek felszentelésük előtt tesznek, és később megismételnek, melynek alapján a gyóntatásra joghatóságot nyernek a püspöktől az egyházmegye területére. Schwarzenberg Ernő herceg püspök 1820-ban megismételte a Zichy püspök-féle rendelkezést, és kötelezte a negyedéves klerikusokat kéthetenként 15 teológiai kérdés (casus) kidolgozására, miket a tanulmányi felügyelő jelölt ki részükre.⁹⁾

A későbbi időben, 1830-tól kezdve sem az elméleti, sem a gyakorlati erkölcstan tanításáról nem tartalmaznak külön intézkedéseket a szemináriumi házi szabályok.

Egyházi szónoklat, hitelemzés.

Az egyházi szónoklat gyakorlására minden időben kiváló gondot fordított a szeminárium házi szabályzata. A Groll Adolf püspök-féle, 1738. évi Canonica Visitatio előírja, hogy a növendékek a néphez intézendő szentbeszédben gyakorolják magukat. Zichy Ferenc püspök is követelte, hogy a néphez intézendő szentbeszédben, szónoklatban gyakorolják magukat az igazgató utasítása szerint. Fengler József püspök 1796-ban 14 pontban foglalta össze idevonatkozó rendelkezését. E pontok lényege a következő: minden növendék mond évenként egy szónoki beszédet és egy hitelemző beszédet magyarul, németül vagy horvátul. A szónoki beszéd anyagát, tételét a növendékek szabadon választják az evangéliumból; a hitelemzés anyagát azonban az igazgató jelöli ki az apostoli hitvallás ágozataiból, az Úr imádságának kéréseiből, a szentségekről vagy más hitágazatokból. A szónoklatra megjelennek a szemináriumi előljárók, a tanárok, és a

7) Cap. III. 4.

8) Zichy Ferenc-féle 1767. évi Can. Visit. 5. §. De scholis et studiis Clericorum.

9) Szemin. irattár. Protocoll. Clericorum. 1820. ápr. 15-iki rendelet 4. pontja.

szónokok meghívása alapján a kanonokok, meg más győri papok is. Beszéd után az intézeti igazgató, vagy egyik tanár, vagy bárki más megbírálja a szónoklat anyagát, és alakját. A hibákat felsorolja, hogy tanulhassanak belőle. A próbaszónoklat kötelezettsége nem terjed ki a növendékek közül választott székesegyházi szónokokra, a gimnáziumi hitszónokra, de katekézist ezeknek is kell tartaniok. Akik a házon kívül mondanak szónoklatot, tárgyuk megválasztásához és kidolgozásához az intézeti igazgató útmutatását kérik ki.¹⁰⁾ E szabályzatból kitűnik, hogy a növendékek közül székesegyházi szónokok is voltak. Ennek a szokásnak első nyomát Fengler József püspöknek 1793 augusztus 23-án kelt, Somogyi Lipóthoz intézett levelében találjuk meg, melyben az intézeti igazgatót értesíti, hogy a negyedéves teológusok által a székesegyházban végzett vasárnapreggeli szónoklat fejében házi pénztárából 25 forintot utalt ki.¹¹⁾ A győri külsővárosi, sőt a vidéki plébániatemplomokban is gyakran működtek a felszentelt növendékek mint ünnepi és alkalmi szónokok.¹²⁾ Karner Antal püspök 1852-ben a szónoklatban való gyakorlat kedvéért azt is elrendelte, hogy a növendékek a kármeliták templomában felváltva német-nyelvű szentbeszédet mondjanak.¹³⁾ Mikor a kármeliták elegendő felszentelt atyát tudtak kolostorukba küldeni, akkor a klerikusok működése megszűnt.

A székesegyházban való szónoklásukat Simor János püspök szüntette meg 1860 február 25-én 675. sz. a. kelt intézkedésével az 1580. évi esztergomi zsinat tilalmára való hivatkozással.¹⁴⁾ A próbaszónoklatok mondását a házi szabályok ma is megkövetelik. Az első félévben egyházi beszédeket, a másodikban pedig katekéziseket mondanak. 1912-től kezdve a szeminárium kisebbik kápolnájában a szószékről mondják el a növendékek beszédeiket.¹⁵⁾

10) Szemin. irattár: Protocoll. Clericorum. — U. o. Fasc. Házi fegyelemre vonatkozó dolgok.

11) Győri püsp. lvt. Fasc. Seminarium.

12) U. o. Protocoll. Clericorum.

13) U. o.

14) Győri szemin. irattár: Fasc. Vegyesek II.

15) Az egyes korszakok rendszerének ismereténél nem kerülhettük el, hogy itt-ott meg ne ismételjük azokat a dolgokat, melyekre röviden a teológiai nevelés történeti részénél már rámutattunk. Amiket ott mint a történeti fejlődés mutatóit elsoroltuk, itt mint a rendszerek velejáróit említettük meg.

**X. A hittudományi főiskola
igazgatója.**

A főiskola igazgatói intézménye főiskolánk utolsó korszakában keletkezett az egyetemeken és akadémiákon működő kari igazgatói állás mintájára. Míg szerzetes-tanárok tanítottak a főiskolában, maga a püspök volt a felügyelő és ellenőrző. A szerzetes-tanárok kötelességüket lelkiismeretesen teljesítették, de jogaikra és függetlenségükre is féltékenyen vigyáztak. Az egyházmegyei szemináriumok visszaállításával és a főiskolák rendszeresítésével kezdődött az igazgatói intézmény. Mivel a teológiai főiskolák igazi vezetője, igazgatója maga az egyházmegye főpásztora, azért az általa rendelt igazgatót *prodirektor* néven hívták mindig. A helytartótanács sürgetésére 1794-ben nevezte ki a püspök az első prodirektort. A kinevezést a király is jóváhagyta; ez évi 5876. számú rendeletében a kir. helytartótanács az igazgató kötelességeit, ügykörét részletesen körülírta.¹⁾ E szabályzaton kívül évenként számtalan rendeletben adott utasítást az igazgatónak, melyeknek teljesítése igen nagy szellemi, írásbeli munkát rótt az igazgatóra. Az 1803. évben kiadott tanítási tervhez csatolt utasítás és az 1806. évi Ratio educationis részletesen elsősorolta az igazgató kötelességeit. A püspöknek meghagyja, hogy a káptalan tagjai közül válasszon prodirektort, aki teológiai doktor vagy kiválóan jártas a hittudományokban, és megerősítésre a király elé terjessze. — A prodirektornak sok munkája volt: a tanárokat, majdnem hetenkint ülésre hívta egybe; minden apró ügyet megbeszélt velük; különösen sok munkát adott neki az 1803–15. években folyton változó tanítási rendek életbeléptetése, módosítása, pótlása. A táblázatos kimutatásoknak, különböző rendszerek összehasonlításának egész tömegével találkoznunk irattárunkban; melyek mind az igazgató kezén mentek át. A tankönyvek kiválasztására, bírálatára vonatkozó tanácskozásoknak, felíratoknak se szeri se száma. Nehezebb gondoljai közé tartozott az órarend megállapítása, mert ennél tekintettel kellett lennie a székesegyházban és más templomokban szokásos istentiszteletekre; sokszor

1) L. győri szemín. irattár: Fasc. Protocollum concessuum.

fél- és negyedórákra kellett felosztania a tanulási időt.²⁾ A főiskola irányítása, vezetése annyira az igazgató joga és kötelességei közé tartozott, hogy alig történhetett meg a legkisebb dolog az iskolában az ő közbejötté nélkül. Ez az állapot az 1850-es évekig tartott. Ezentúl a tanárok már nagyobb önállósági körben mozognak; az igazgató inkább felügyelő, ellenőrző. Az 1870-es évektől kezdve pedig még szűkebb az igazgató munkaköre: látogatja az előadásokat, ellenőrzi a tanárok pontos munkáját, a félévi vizsgákon elnököl; év elején a törvényolvasáson jelen van, és a növendékekhez buzdító szavakat intéz; időnkint tanácskozássra hívja össze a tanárokat, amikor a főiskolát érintő komoly dologról, szükséges intézkedésről van szó; e tanácskozáson állapítják meg a félévi vizsgák idejét, rendjét, az iskolai év megnyitásának és bezárásának idejét. Egyebekben a tanárok függetlenül, szabadon végzik munkájukat.

Az igazgatók névsora 1790-től napjainkig:

1790—4. *Somogpi Lipót.* (L. a szeminárium igazgatók között.)

1794—1802. *Frank György.* Prodirektorságról lemondó levelében említi, hogy 14 évig tanárkodott, 3 évig a pozsonyi generális szeminárium igazgatója (1778—90), 8 évig a győri főiskola igazgatója volt.³⁾ Esztergomi növendékként 1768-ban a második félévre a visszaállított Pazmaneumba ment tanulmányai végzésére.⁴⁾ 1790-ben győri kanonok, pápai főesperes lett. † 1822. november 30-án.⁵⁾

1802—10. *Bologh Sándor.* (L. a szeminárium igazgatók között.)

1811—22. *Starhemberg Emmánuel* gróf. Az 1789. évi egyházmegyei névtár még nem sorolja fel a győri papok között. 1792-ben kanonok, Szent Miklósról nevezett ercsi apát, soproni főesperes. † 1822. nov. 17.⁶⁾

2) U. o. Fasc. Starhemberg és Sztankovits prodirektorok iratai.

3) Szemin. irattár: Fasc. Frank prodirektor iratai — győri püsp. lvt. Fasc. Semin. 1—2.

4) Rimely: *Historia Collegii Pazman.* pag. 175.

5) Egyházmegyei névtárak. — Szemin. irattár: *Protocoll. Clericorum.* — Mihályfi: *A papnevelés tört.* 2, 273. l. A pozsonyi general. szemín. szellemének tárgyalásánál kedvezőtlenül nyilatkozik Frank Györgyről.

6) 1789. évi névtár. Szemin. irattár: *Protocoll. Clericorum* — Starhemberg prodir. iratai.

1822—30. *Sztankovits János*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1830—34. *Berghoffer Mihály*. Teológiai tanulmányait Győrött végezte 1793-ban. 1794—1805. soproni káplán; 1808-ban Szent Györgyről nevezett gottáli c. apát; 1820-ban soproni prépostból győri kanonok; 1821—35-ig győri nagyprépost; 1824—5-ig káptalani helynök; 1825—35-ig püspöki helynök; 1829-ben v. szerbiai püspök. † 1835. febr. 4.⁷⁾

1834—45. *Sailer György*. A pozsonyi generális szeminárium növendéke. 1789-ben a győri domus presbyteralis növendéke; az 1794. évi egyházmegyei névtár in Praefecturis diversis existentes között sorolja fel, tehát nevelősködött; 1797-ben halászi plébános, innét 1806-ban a mosonszentjánosi plébániára megy át; 1825-ben kanonok, majd Szent Jakabról nevezett dunaszigeti apát; általános püspöki helynök. † 1845. máj. 14.⁸⁾

1845—50. *Sütő József*. Született 1784-ben Pinnyén Sopronmegyében; teológiai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte; 1809-ben szemináriumi tanfelügyelő, 1810-ben teológiai tanár, mely hivatásban 29 évet tölt el; 1824-ben kanonok. † 1865.⁹⁾

1850—61. *Deáky Zsigmond*. Született 1795-ben. Tanulmányait a győri akadémián végezte és a hittudományi főiskolában folytatta; a római egyetemen filozófiai és teológiai doktori fokot nyert; 1817-ben vette fel a papi rendet; felszentelése után néhány évig Eszterházy Miklós gróf gyermekei mellett, majd 1841-ig Bourbon Károly spanyol infánsherceg fia mellett nevelőként működött; 1835-ben pápai prelátus, 1836-ban c. apát, 1841-ben v. püspök és a győri tankerület kir. főigazgatója, 1847-ben kanonok. † 1872. dec. 29.¹⁰⁾

1861—5. nincs prodirektor.

1865—70. *Zerpák János*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1870—78. *Nogáll Károly*. Született Győrött 1817. ápr. 19-én. A filozófiát Győrött, a teológiát Budapesten tanulta. 1840-ben vette fel a papi rendet; 1841—3-ig a püspöki udvarban szolgál; 1844-ben környei plébános, majd a küsszeminárium igazgatója, teológiai tanár; 1860-

7) Egyházm. névtár. — Protocol. Clerie.

8) U. o.

9) Püspöki lvt. Album Sacerdotum.

10) U. o.

ban c. kanonok, 1864-ben valóságos kanonok; 1879-ben v. püspök. † 1896. júl. 2.¹¹⁾

1878—90. *Kokas József*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1890—97. *Bertha János*. Született 1821-ben Sopronkőhalmon; tanulmányait Győrött és Budapesten végezte; 1844-ben vette fel a papi rendet; három évig a püspöki udvarban szolgált; 1847-ben szemináriumi tanulmányi felügyelő; 1848-ban karkáplán, 1849-ben répcetekhelyi plébános, 1858-ban kerületi esperes, 1873-ban kanonok, 1878-ban c. prépost, 1898-ban nagyprépost, 1903-ban p. prelátus. † 1905. jan. 17-én.¹²⁾

1897—1902. *Surányi János*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1902—1929. *Balics Lajos*. Született Sopronlővőn 1856. febr. 8-án. Tanulmányait a bécsi egyetemen végezte; a papi rendet 1879. vette fel; tatai káplán, majd szemináriumi tanulmányi felügyelő és teológiai tanár; 1894-ben nagycenki plébános, 1902-ben kanonok, 1906-ban c. apát, 1913-ban p. prelátus, püspöki helynök; a Ferenc József-rend lovagja. † 1933-ban. Az egyháztörténelem terén mint író jó nevet szerzett magának. Irodalmi művei: A róm. kat. egyház története. 1—2 kötet. A kereszténység története hazánk mai területén a magyarok letelepedéséig. Irodalmi hagyatékában kötetszámba menő jegyzet maradt fáradhatatlan levéltári kutatásaiból.

1929— *Bedy Vince dr.*

¹¹⁾ U. o.

¹²⁾ U. o.

XI. A hittudományi főiskola tanárai.

Hiányos volna dolgozatunk, ha meg nem emlékeznénk a tanárokról, akik tudásukkal, lelkiismeretes munkájukkal, fiatalságuk és férfikoruk erejével fáradoztak az egyházmegye szemefényének, a növendékpapságnak nevelésén. Nem akarjuk e helyen működésüket bírálni; szellemi, lelki erejükről, erényeikről vagy hibáikról sem akarunk áttetsző képeket rajzolni, mert akkor dolgozatunk tulságosan kibővülne. Egy-két életvonást elevenítünk csak fel róluk.

A gimnáziumi tanárokról, kik a kazuisztikát tanították, Acsay Ferenc dolgozata szól;¹⁾ az akadémián 1773-ig működő jezsuita tanárokról Németh Ambrus tárgyal részletesen;²⁾ azért ezekről mi nem beszélünk. Az akadémia későbbi tanárai azonban már részben győregyházmegyei papok voltak, azért ezekről néhány sorban említést kell tennünk.

Bencés tanárok 1733-ban.

Lécs Agoston. Született 1698-ban Modorban, Pozsonymegyében; fogadalmat tett 1717-ben; a papi rendet felvette 1724-ben. 1731-ben lázii plébános; 1733 jan. 4-ig a főmonostorban a morális tanára, azután a győri teológiai főiskola tanára. 1734-ben főmonostori alperjel és újoncmester; 1735—40-ig perjel; később tihanyi apát. † 1760.

Hiblár Zsigmond. Született 1703-ban Csejtén, Nyitra-megyében; fogadalmat tett 1723-ban, a papi rendet 1731-ben vette fel. Modorban tanár a bencés gimnáziumban, 1733-ban a győri teológiai főiskola tanára, azután visszatér a főmonostorba és a morálist tanítja. † 1758.³⁾ A bencés rendnek csak e két tagja tanított Győrött az 1733-ik tanévben.

¹⁾ A győri kat. főgimn. története.

²⁾ A győri akadémia tört.

³⁾ A pannonthalmi Szent Benedek-rend története. V. 85. l. —

Az V. kötethez csatolt III. Függelék: A rendtagok névsora. 733—4. ll.

Domonkosrendű tanárok a főiskolában 1733—35.

A bencés tanárok kisegítő működése idejében már megkötötte Sinzendorf Lajos gróf püspök a Szent Domonkos-rendűekkel a szerződést a főiskola vezetésére vonatkozólag. A két és fél évig itt működő dömés tanárok közül egyedül *Ozepig József* atya nevét sikerült felfedeznünk.⁴⁾ Ozepig született Laibachban, 1719-ben lépett a rendbe; tanárként működött Steyerben, Grázban, azután a győri főiskolában. 1749-ben az osztrák-magyar tartomány főnöke lett.⁵⁾

Piarista tanárok a főiskolában 1736—44.

1736—44. *P. Dezsericzky Ince* (Innocentius a D. Thoma Aquinate), a magyar tartomány tagja, a skolasztika teológia tanára.

1734—44. *P. Nemcsényi Adolf* (Adolphus a S. Benedicto) a magyar tartomány tagja, a skolasztika teológia tanára.

1736—44. *P. Csáky Rókus* (Rochus a Jesu Maria) a magyar tartomány tagja, a tomisztikai és aristoteleszi bölcsélet tanára.

1736—44. *P. Kapeller Jarosláv* (Jaroslaus a S. Alexio) a németországi tartomány tagja, a dogmatörténet tanára. Tankönyvéről, melyet Groll Adolf püspök kérésére írt a győri főiskola használatára, már fentebb megemlékeztünk.

1738—44. *P. Zbojni (Fegyveres) Konrád* (Conradus a S. Judith) a magyar tartomány tagja, a bölcsélet tanára.

1739—41. *P. Léday Lenárd* (Leonhardus a S. Joanne Nepomuc) a bölcsélet tanára.

1740—44. *P. Scultéti Sámuel* (Samuel a S. Andrea Apostolo) a magyar tartomány tagja, a morális tanára.

1742—44. *P. Kőszeghy Szaniszló* (Stanislaus a S. Stephano Rege Hung.).

1742—44. *P. Noszdroviczky Szeverin* (Severinus a S. Angelo Custode) a bölcsélet tanára.⁶⁾

⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4007—4009 sz.

⁵⁾ Lamatsch Ignác: Beiträge zur Geschichte des Dominikaner — oder Predigerordens. 255. l.

⁶⁾ Budapesti egyetemi könyvtár: Album Studiosorum... amelyben azonban a piarista tanároknak csak rendi neve van

A győri akadémia hittudományi karának világi paptanárai 1773–84.

Az akadémia igazgatója 1773–76-ig *Teuffel Kajetán* győri kanonok; felügyelője pedig *Apffalter József* kanonok. A felügyelő helyét 1776 óta a Ratio educationis rendelkezése szerint a királyi főigazgató foglalta el és pedig 1776-tól *Niczky Kristóf* gróf; a főigazgató mellett 1776–83-ig *Apffalter József* kanonok, 1783–4-ig székhelyi *Majláth Antal* kanonok az akadémia igazgatója.

A kar tanárai:

1773–76. *Teuffel Kajetán* kanonok, a kar seniorja.

1773–76. *Péchy Mihály* volt németgencsi plébános.

1773–84. *Keller Antal*, előbb győrárvárosi plébános, majd vasvári c. kanonok, az egyházjog, később a dogmatika és patológia tanára, 1776–80-ig a kar dékánja és seniorja, később győri kanonok.

1773–76. *Simon Péter*, volt rábaszentmihályi plébános, a hermeneutika tanára.

1773–84. *Székhelyi Majláth Antal*, exjezsuita, majd vasvári c. kanonok, később győri kanonok, a lelkipásztorkodástan és szónoklattan tanára.

1776–80. *Krammer Ferenc*, esztergomegyházmegyei pap, az egyháztörténet és a teológiai irodalomtörténet tanára.

1776–84. *Zazio András* premontrei rendű szerzetes, a hermeneutika és keleti nyelvek tanára.

1776–84. *Kovács Rupert* bencés, az egyházjog tanára.

1776–84. *Mollik Tóbiás* bencés, először rendkívüli 1780-tól a teológiai irodalomtörténet, a teológia alapvonalainak, a patológiának és az egyháztörténetnek rendes tanára.

1780–84. *Prandhuber Fülöp* győregyházmegyei pap; 1780-ban rendkívüli tanár, 1784-ben, *Keller Antal* győri kanonoknak a tanárságról való lemondása után, rendes tanár.

1784-ben megszűnt az akadémián a hittudományi kar; a klerikusok ugyanis II. József rendelkezése folytán

feljegyezve — családi nevüket a rendi krónikából irtuk ki. — Győri szemín. könyvtár: *Diarium Collegii Jaur. S. J.* — Piaristák budapesti székházának lvt.

tanulmányaik folytatására a pozsonyi generális szemináriumba költöztek át.

A hirtelen változás folytán a világi papok között nem találkozott elég tanár, jóllehet a feloszlott jezsuitarendből többen átjöttek az egyházmegyébe; azért a helytartótanács kivételesen szerzetestanárok alkalmazását is megengedte.⁷⁾

A hittudományi főiskola tanárai 1790-től a mai napig.

A visszaállított egyházmegyei szemináriumban Fenger József püspök azonnal megszervezte a teológiai főiskolát. A tanárok nevét az általuk tanított szaktárgyak szerint soroljuk fel.

Az alapvető- és ágozatosdogmatika tanárai.

1790—1803. *Mollik Tóbiás* bencés, az akadémia hittudományi karáról jött át a püspök meghívására és 1802-től a győri gimnázium igazgatója is volt. Tudományos munkáit Fuchshoffer felsorolja.⁸⁾

1803—10. *Benedict Mihály*. Teológiai tanulmányait 1797-ben Győrött végezte be; nyulasi, majd kismartoni városkáplán; innét hívta meg a püspök a főiskolához; 1810-ben lorettomi plébános.

1810—18. *Stainer Fülöp*. Teológiai tanulmányait Pápiában végezte. A szőnyi plébániáról hívta meg a püspök a tanári katedrára. 1818-ban soproni kanonok lett.

1818—46. *Wurda Károly*, győri jeles polgárcsaládból származott. Teológiai tanulmányait mint a budapesti központi szeminárium növendéke végezte; 1816-ban szemináriumi tanulmányi felügyelő, 1818-ban tanár, 1838-ban kanonok lett. † 1846. Tanársága idejében 1843 április 17-től másfélévig a káptalan követeként résztvett az országgyűlésen. Helyettese Winterl Antal tanulmányi felügyelő volt.

1846—48. *Susich György*, aki tanulmányait a bécsi Augustineumban végezte be. Bágyogi plébánosból 1845-ben kanonok, 1851-ben nagyprépost. † 1856.

⁷⁾ Németh Ambrus: i. m. I. 57. és kk. II. — Fuchshoffer—Czinár: Monasteriológia I. 151. l. — Bpesti egyetemi könyvtár kézírata: Album studiosorum.

⁸⁾ I. m. I. 152. l.

1849. dec. 5.—1850. júl. *Winterl Antal*, mint győrszigeti plébános tanított a főiskolán. Született 1814-ben Győrszigethen; teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte; 1839-ben vette fel a papi rendet. Két évig a püspöki udvarban szolgált; 1841-ben szemináriumi tanulmányi felügyelő; 1847-ben győrszigeti, 1851-ben tatai plébános; 1854-ben kerületi esperes; 1864-ben kanonok és győrbelvárosi plébános; c. apát, 1873-ban nagyprépost, 1876-ban p. prelátus. † 1886. Alázatos jámborságánál talán csak adakozó bőkezősége volt nagyobb: a szegények atyjukként szerették. Győr város társadalmi életében is résztvett; a közgyűléseken nagy tekintéllyel szólalt fel. Arcképét ma is őrzi a városi közgyűlések tanács-terme.

1850—51. *Kokas József* helyettes, 1853—78-ig rendes tanár. 1853—1867-ig a biennális-rendszer keretében mind az alapvető, mind az ágozatos dogmatikát tanította. Simor János püspök hat főiskolai tanárt állított be a főiskolába, és a dogmatika tanítását két tanárra bízta. Kokas József az ágozatos dogmatika tanítását tartotta meg. Egyéb adatait a szemináriumi igazgatókról szóló részben soroljuk fel.

1851—1853. *Tatay János*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1867—68. *Steiner Fülöp*, az alapvető dogmatika tanítását Kokas Józseftől vette át. Született 1839-ben a sopronmegyei Fertőfehéregyházán; teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte; 1863-ban vette fel a papi rendet, mosoni káplán, majd kisebb szemináriumi lelkiigazgató; 1867-ben nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő és teológiai tanár; 1868-ban augustineumi igazgató; 1879-ben p. kamarás, 1882-ben nagyváradi kanonok, 1884-ben c. apát; 1886-ban a Szent István-Társulat alelnöke; 1890-ben székesfehérvári püspök. † 1900.

1868—71. *Kiss Ignác* tanítja az alapvető dogmatikát. Született 1842-ben a sopronmegyei Dasztifaluban, 1865-ben vette fel a papi rendet; Nagymartorban és Sopronban volt káplán; 1868-ban szemináriumi tanulmányi felügyelő és tanár lett. 1871-ben Amerikába, Cincinnati-ba ment, missionáriusnak; 1872-ben a győri tanítóképző-intézet tanára; 1874-ben koroncói plébános; 1885-ben soproni tanítóképző-intézeti tanár; 1893-ban mocsai, 1901-ben rábacsanaki plébános. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, mint a magyar nyelv jeles művelője. † 1907.

1872-ben Zalka János püspök két tanári állomást megszüntetett, így a dogmatika tanítása ismét egy tanár kezébe került. 1872—78-ig ismét Kokas József vette át az alapvető dogmatika tanítását is.

1878—87. *Kisfaludy Árpád Béla*. Teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte és az Augustineumban fejezte be. 1873-ban vette fel a papi rendet; 1876-ban szemináriumi tanulmányi felügyelő, majd tanár. 1887-ben a budapesti egyetem hittudományi karán rendes tanár; cs. és kir. udvari káplán, c. prépost, majd a Szent István-Társulat alelnöke. A hittudományi kar dékánja, az egyetem rektora is volt.

Tudományos munkái: A szentmise áldozati való-sága. — Thomistika, vagyis kísérlet a filozófia skolasztika magyar művelése érdekében. — A teológia magyar nyelve. — Levelek hugomhoz az olvasásról. — Művelte a szépirodalmat, költészetet is. Magyar stílusa a tözsgyökerez régi, előadása elragadó.

1887—1911. *Molnár Ignác*. 1902-ig a dogmatika mindkét ágát tanította; ekkor Széchenyi Miklós gróf püspök ismét két tanárra bízta a tanítást. Molnár Ignác az ágozatos dogmatikát tartotta meg.

Személyes adatait l. a szemináriumi igazgatók tárgyalásánál.

Az alapvető dogmatika tanítását átvette Molnártól 1902—1909. *Werdenich Endre*. Született 1871-ben a mosonmegyei Lajtakörtyvélyesen; teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte; a papi rendet 1894-ben vette fel; 1894—7-ig az Augustineum növendéke; 1897-ben magyaróvári káplán; 1898—1900-ig a soproni m. kir. honvéd főreáliskola hittanára; 1900-ban küsszemináriumi tanulmányi felügyelő, 1901-ben nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő, 1902-ben tanár; 1909-ben cs. és kir. udvari káplán és augustineumi igazgató; 1910-ben pápai kamarás; 1912-ben a bécsi egyetemen a dogmatika rendkívüli tanára.

Irodalmi művei: A természetes istentan. — A természetbölcselet kézikönyve.

1909. febr.—1909. júl. *Aistleitner József* helyettes tanár, majd tanítóképző-intézeti tanár; később a budapesti tudományegyetemen a keleti nyelvek ny. r. tanára.

1909—1912. *Ragats János*. Született 1879-ben Nagycenken; teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte; 1901—3-ig a Kürthy-családnál nevelő; 1902-ben vette fel a papi rendet; 1903—5-ig küsszemináriumi, 1905—8-ig

nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő; 1907—9-ig tanítóképző-intézeti tanár; egyben a középiskolai kat. fiú-internátus igazgatója. 1912-től az erkölcsstan és pasztorális tanára. Győri kanonok, szentadalberti prépost, győrbelvárosi plébános 1936-ig.

1911—1917. *Szabó Vendel*. Született 1882-ben a somogy megyei Iharosberényben; teológiai tanulmányait Bécsben kezdte, Rómában folytatta és végezte be; a papi rendet 1909-ben vette fel; 1911-ben nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő és tanár. Az ágozatos dogmatika tanítását Molnár Ignáctól 1911 szeptember elején vette át. Várady Lipót Árpád püspök az 5. tanári állomást 1912-ben megszüntette: ekkor Szabó Vendel az alapvető dogmatika tanítását is átvette a keresztény bölcseslettel együtt. 1917-ben átment a nagyvárad egyházmegyébe szintén teológiai tanári katedrára; innét a trianoni békekötés után a nagyvárad növendékek egy részével Észtergomba költözött és tanított, majd a budapesti tudományegyetem ny. r. tanára lett.

1917—1934. *Nagelreiter Alajos*. Született 1873-ban. Teológiai tanulmányait, mint a székesfehérvári egyházmegye növendéke Rómában végezte; 1899-ben vette fel a papi rendet; 1908-ban jött át a győri egyházmegyébe; magyaróvári káplán, majd küsszemináriumi lelkiigazgató; 1934-ben győri kanonok lett. 1920-ig a dogmatika mindkét részét tanította; ezután csak az alapvető dogmatikát és ker. bölcsesletet; a speciális dogmatikát Werdenich Endre vette át tőle.

1920—1933. *Werdenich Endre* 1920-ban tért vissza Bécsből, és a szeminárium igazgatói állását foglalta el, egyben tanári katedráját is újból átvette. 1924-ben kanonok lett, és mint *Canonicus theologus* tovább is tanított. † 1933. febr. 16.

1933—35. *Salg László*. Született 1881-ben. Teológiai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte; 1903-ban vette fel a papi rendet; Széchényi Emil gróf gyermekeinek nevelője volt; 1906—10-ig a budapesti Szent Imre-Kollégiumban prefektus, 1910—1932-ig a budapesti központi papnevelőintézetben prefektus; 1914-ben pápai kamarás, 1929-ben a Szent Keresztről nevezett mágocsi apát, 1933-ban győri kanonok és hittudományi főiskolai tanár; 1936-ban a budapesti tudományegyetemen nyilvános rendkívüli tanár is.

1935— *Somogyi Antal*, ki a lelkipásztorkodástan katedrájáról erre a katedrára jött át.

Az egyházjog és egyháztörténet tanárai.

1790—1810. *Prandhuber Fülöp*. Született Győrött 1754 okt. 11-én. A humaniorákat Pozsonyban, a filozófiát és teológiát a győri akadémián tanulta. 1777-ben a teológiai tudományok ismételtesére és a tanári oklevél megszerzésére a pesti egyetemre ment, hol három évi tanulás után doktori rangot nyert. 1780-ban a Patachich kalocsai érsek elnöklete alatt működő felügyelő bizottság a győri akadémiára hívta meg tanárnak, hol 1780-ig működött is; 1784-ben a zágrábi generális szemináriumba került tanárnak, hol a lelkipásztorkodástant adta elő németül oly dícséretes eredménnyel, hogy Rautenstrauch apát, kir. biztos mint visitator a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott felelőle. Zágrábból Budapestre került, hol 1790-ig tanított. Fengler József püspök az újból megszervezett győri főiskola katedrájára hívta meg, hol egyházjogot, egyháztörténetet, patológiát és teológiai irodalomtörténetet tanított 1810-ig. 1809 okt. 24-én soproni örkanonokká nevezte ki a király, de beiktatása előtt 1810. márc. 24-én meghalt. 30 évig tanárkodott.⁹⁾

1810—37. *Sütő József*. (L. a főiskolai igazgatók között.)

1837—72. *Hupka Ferenc*. Született 1811. jan. 1-én Győrött; teológiai tanulmányait Budapesten végezte; 1833-ban vette fel a papi rendet; 1832—4-ig Tige József gróf gyermekei mellett nevelősködött, majd győri szemináriumi tanulmányi felügyelő, 1837-ben tanár, 1868-ban kanonok.

Zalka János püspök az alapvető dogmatika és egyháztörténet tanítását összekapcsolta, így Hupka Ferenc tárgyaúl csak az egyházjog maradt meg; de átvette a magyar közjog előadását is. Jogi jegyzetei sokáig közkézen forogtak.

1872-től kezdve ismét egy tanár kezébe került az egyházjog a magyar közjoggal és az egyháztörténet.

1872—1895. *Surányi János*. (L. a szemináriumi igazgatók között.) Tudományos munkássága elismert volt, nevének tiszteletet szerzett. E munkái: A polgári házasság. — *Az erkölcsi szabadság*. — A szociális kérdés és néhány javaslat annak megoldásához. — Gerbert és kora. — A magyar kat. szentszékek rendtartása.

1895—1902 (dec. 31). *Bedy Vince*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

⁹⁾ Győri szemin. irattár: Fasc. Acta Prodirectorum.

1903—1927. *Ragats Rudolf*. Született 1876-ban Nagycenken; teológiai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte; 1899-ben szentelték pappá; 1902-ig szemináriumi tanulmányi felügyelő; 1910—17-ig szemináriumi aligazgató; 1927-ben kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő; 1935-ben c. apát, 1936-ban püspöki helynök, pápai prelátus.

1927— *Kövér Lajos*. Született 1886-ban Zsírán; teológiai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte; 1910-ben vette fel a papi rendet; 1912-ben a középiskolai kat. fiúinternátusban, 1915-ben a nagyszemináriumban tanulmányi felügyelő; 1917—35-ig aligazgató; 1933-ban egyházmegyei tanfelügyelő, 1935-ben pápai kamarás. Tanította és tanítja ma is az egyházjogot, a magyar közjogot, az egyházi és iskolai közigazgatást.

Az erkölcsstan és lelkipásztorkodástan tanárai.

1790—97. *Ferstl Márton*. Teológiai tanulmányait Győrött végezte 1783-ban. Mint gálosi plébánost hívta meg Fengler József püspök főiskolai tanárnak. 1797-ben visszament plébániájára.

1798—1809. dec. *Fabchich József*. Született 1753. márc. 15-én Kőszegen polgári családból. Szülői: Fabchich János és Takács Mária. 1764—69-ig Kőszegen tanulta a humaniorákat, mint Magyar Pindarusában maga mondja el, ahol a jezsuiták tanításáról nagy dícsérettel ír. További tanulmányait Győrött folytatja, azért Pindarusában harmadik anyjának nevezi Győrt. 1770-ben mint elsőéves bölcsészt felvették a klerikusok közé, 1772-ben bement a szemináriumba. Teológiai tanulmányait a győri akadémián végezte be 1775-ben. Fiatal kora miatt a papi rendet nem vehette fel, mindazonáltal a gimnáziumba került tanárnak, és 22 évig tanított ott. Ez idő alatt a görög és magyarnyelv jeles művelőjeként ismeretes. Lexikon kidolgozásába is belefogott, de ezt abbahagyta, mert a görög remekírók minden idejét, tehetségét lefoglalták. 1798-ban lett a teológia főiskola tanára, azonban görög tanulmányait ekkor sem hagyta abban. Magyar fordításban kiadta Pindarust; Aeschilust és Sophoclest elkészítette, meg is bíraltatta, de ezeknek kiadásában halála megakadályozta. † 1809. dec. 23-án. Halálát az 1809. francia háború siettette. Háza kétszer is kigyulladt; első ízben csak a tető égett le; másodízben azonban a ház belseje is elhamvadt, benneégett rendkívül értékes könyv-

tára. Naponkint könnyezve búsult elpusztult drága kincse miatt és bánatában hamarosan meghalt.¹⁰⁾

1810. *Pauer Ignác* szemináriumi lelkiigazgató mint helyettes tanított.

1810. nov.—1841. *Heigl Ferenc*. Teológiai tanulmányait Győrött végezte el 1798-ban, és azonnal Győrnádorvárosba került káplánnak, később ugyanott plébános lett, 1810 óta tanított. † 1841. jún. 19-én.

1841—72. *Mayrhofer József*. Született 1810-ben a sopronmegyei Okán; teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte; 1835-ben vette fel a papi rendet; harmadfél évig szanyi káplán, 1838. szemináriumi tanulmányi felügyelő, 1841-től tanár; 1857-ben az elemi alreáliskola és tanítóképző-intézet igazgatója; 1864-ben kanonok, 1886-ban nagyprépost, később pápai prelátus. † 1897-ben.

Az irodalom terén is jelesen működött. Művei: Kilenc vallási párbeszéd iskolai próbatételekre. — A Fertő tava. — Der Katholicismus und Antikatholicismus. — A katholicizmus az ő különböző hitigazságaiban. — Theologiae Moralis principia (tankönyv). — Vallási előadások a serdülő kat. ifjúság számára. — Miscellanea. — Sokat foglalkozott a Fertő vidékének madárvilágával; kitömött madarait a győri intézeteknek adta.

1867—72-ig csak a lelkipásztorkodástant adta elő, mert a Simor-féle rendezés után az erkölctan Surányi János tanárhoz került. 1872-ben Zalka János püspök ismét az előbbi rendet állította vissza.

1872—84. *Mohl Antal*. Született 1836 április 10-én Kapuvárott; teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte; 1857-ben vette fel a papi rendet; Mosonszentjánoson lett káplán; 1858—63-ig küsszemináriumi, 1863-ban nagysemináriumi lelkiigazgató; 1877-ben küsszemináriumi rektor; 1883-ban kanonok, győrbelvárosi plébános, c. apát; kétízben káptalani helynök; 1905-ben nagyprépost, szerbiai v. püspök, 1907-ben a vaskoronarend 2. osztályának tulajdonosa. Irodalmi művei: A Mária-kongregációk története Magyarországon. — Jézus szentséges szívének dicsérete. — A Jézus szentséges Szívének szentelt élet. — A legfölségesebb Oltáriszentség örök imádása hajdan és napjainkban. (A győri oltáregyesület 50 éves jubileuma alkalmából.) — Győrvár eleste és visszavétele. Csupa

¹⁰⁾ Győri szemín. irattár: Fasc. Acta Prodirect. — Protocolum Consessuum.

szív, szelídség és alázatosság jellemezte jámbor életét. Tanítása mellett példájával hatott a lelkekre.

1884—94. *Balics Lajos*. (L. a főiskolai igazgatók között.)

1894—1912. *Zalka László*. Született 1862-ben a sopronmegyei Jobbaházán; teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte; 1885-ben vette fel a papi rendet; két évig a lelkipásztorkodás terén dolgozott; 1887-ben szemináriumi tanulmányi felügyelő, 1893-ban aligazgató; 1894-ben tanár; 1906-ban egyházmegyei tanfelügyelő; 1907-ben c. kanonok és főtanfelügyelő; 1911-ben kanonok és egyházmegyei irodaigazgató; pápói prépost és pápai prelátus.

Irodalmi műve: A római kat. népiskolák és kisdudvók közigazgatása.

1912—13. *Ragats János*, 1913-tól püspöki titkár. (L. a dogmatikai tanárok között.)

1913—29. *Hász István*. Született 1884-ben Kisbéren; teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte; szigorlatait kitüntetéssel tette le, azért sub auspiciis imperatoris királyi gyűrűvel avatták doktorrá. 1908-ban vette fel a papi rendet; Szanyban káplán; majd 1909-ben nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő; 1910-ben a budapesti Szent Imre-Kollégium-ban tanulmányi felügyelő; 1911-ben győri püspöki szertartó, 1913-ban szentszéki másodjegyző és főiskolai tanár. 1929-ben a magyar királyi honvédség táborig püspöke. A szociális kérdés jeles művelője; a munkások győri egyesületeinek lelkes vezetője, a Katolikus Legényegylet elnöke. E társadalmi munkássága mellett az egyházi szónoklattal írásban és szóban állandóan foglalkozott.

1929—35. *Somogyi Antal*. Született 1892-ben Abdán. Teológiai tanulmányait Győrött és a bécsi egyetemen végezte; a papi rendet 1915-ben vette fel; utána tatabányai és kismartoni káplán, majd táborig lelkész, győrbelvárosi segédlelkész; 1923—26-ig nevelő Jankovich-Bésán Endre gróf fia mellett; 1926-ban nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő; 1928-ban tanulmányi úton Rómában tartózkodott, mint a Collegium Hungaricum tagja; 1935-ben a dogmatika tanítását vette át. Püspöki tanácsos, szentszéki bíróg és az egyházmegyei művészeti bizottság ügyvezető titkára. Irodalmi működése elismert az egyházi művészet terén.

1935— *Salv László*. (L. a lelkipásztorkodástán tanárai között fentebb.)

A szentírástudomány tanárai.

1790—1805. *Tumpacher József*. Teológiai tanulmányait a pozsonyi generális szemináriumban végezte. 1805-ben a budapesti egyetemre hívták meg tanárnak. 1811-ben győri kanonok. † 1822-ben.

1805—15. *Hohenegger Lőrinc*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1815—34. *Filinger Lipót*. Tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. Győrújvárosi plébános és egyuttal főiskolai tanár is. 1834-ben a budapesti egyetemen nyert katedrát.

1834—68. *Tartsay Ferenc*. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

Simor János püspök 1857-ben az ó- és újszövetségi bibliikum tanítását kettéválasztotta; Tartsay Ferenc az újszövetségi anyagot tartotta meg; az ószövetségit pedig

1857—65. *Nogáll Károly* tanította. (L. a főiskolai igazgatók között.)

1865—68. *Surányi János* tanította. (L. a szemináriumi igazgatók között.)

1868-ban ismét egy tanárra bízta Zalka János püspök a kettős bibliikum tanítását.

1868—71. *Nagy György*. Született 1837-ben. Teológiai tanulmányait Bécsben végezte; 1860-ban vette fel a papi rendet. Káplánként működött Téten, Győrújvárosban; 1863-ban káptalandombi lelkész; 1868—71-ig tanár; 1871-ben abdai, 1873-ban kónyi plébános; 1892-ben kerületi esperes. † 1895.

1871—1902. *Balits Antal*. Született a sopronmegyei Pinnyén 1840-ben. Teológiai tanulmányait Bécsben végezte, az Augustineumban fejezte be. A papi rendet 1864-ben vette fel. Néhány évig a lelkipásztorkodás terén működött. 1870-ben szemináriumi tanulmányi felügyelő, 1871-ben tanár, 1894-ben kanonok, 1902-ben c. apát, 1913-ban pápai prelátus. † 1922. okt. 19.

Az irodalom terén is működött. Művei: Szentbeszédék. — Jézus Krisztus isteni Megváltónk élete. — A bibliai tudomány terén számos cikk, értekezés.

1902—1923. *Paar István*. Született 1864-ben Mosonszentjánoson; teológiai tanulmányait Bécsben végezte. A budapesti egyetemnek bekebelezett doktora. A papi rendet 1889-ben vette fel; egy ideig a lelkipásztorkodás terén működött; 1893-ban szemináriumi tanulmányi felügyelő; 1900-ban a bölcselet rendkívüli tanára; 1902-ben

rendes tanár a főiskolán; 1913-ban pápai kamarás; 1923-ban kanonok; 1936-ban a Szentszék elnöke. † 1937-ben.

A bibliikum terén jeles irodalmi tevékenységet fejtett ki: A zsoltárok magyarázata kéziratban maradt íróasztala fiókjában. Az evangéliumi szakaszok magyarázatát két vaskos kötetben adta ki az egyházi szónokok segítségére.

1924— *Mentes Mihály*. Született 1891-ben Süttörön. Teológiai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. A papi rendet 1914-ben vette fel, győri káplán, 1918-ban nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő, 1924-ben tanár. Püspöki szentszéki bíró. Több értékes verskötete jelent meg.¹¹⁾

Rendkívüli tanárok.

1. **A magyar közjogot** a következő tanárok adták elő:

1835—47. *Szabó Pál*, a győri kir. jogakadémia rendes tanára.

1847—50. *Karvassý Ágoston*, szintén a győri jogakadémia tanára.

1850-től kezdve az egyházjog rendes tanárai vették át e tárgy tanítását is.

2. **Az egyházi műarcheologia** rendkívüli tanárai voltak:

1870—1889. *Ebenhöch Ferenc* győri kanonok, ki e téren országos tekintélyt szerzett szaktudásával.

1889—1899. *Mersich János* győri kir. katolikus tanítóképzőintézeti tanár.

1899— után *Zalka László*, a lelkipásztorkodás rendes tanára adta elő e tárgyat is néhány évig. Azután végleg megszűnt és kimaradt a főiskola tantárgyai közül.

3. **A neveléstan és módszertan** tanulására feltétlen szükségük van a papi pályára készülőknek, mint leendő hitoktatóknak és plébánosoknak, akik a katolikus iskolák igazgatói, tehát a tanítás ellenőrzői is hivataluknál fogva. Módszertani tudás nélkül pedig e feladatuknak nem tudnak megfelelni. A tárgy fontosságát méltányolva Zalka János püspök kiemelte a lelkipásztorkodástan keretéből, és külön szaktanár kezére bízta. Szaktanára rendszeren a győri kir. katolikus tanítóképző nevelés- és

¹¹⁾ Püsp. lvt. Album Sacerdotum. — U. o. Önéletrajzok. — Szemin. irattár: Acta Prodirectorum — Protocolum Consensuum — Protocol. Clericorum. Egyházmegyei névtárak.

módszertanára volt. Ezek mint rendkívüli tanárok jártak be a főiskolába e tárgy előadására:

1870—1883. *Langer József*, a kir. kat. tanítóképző-intézet igazgatója.

1883—89. *Nagy Lajos* igazgató, 1889. egyházaskeszoői plébános. † 1902.

1889—1891. *Holczmann Ferenc*, tanítóképző-intézeti tanár.

1891—1900. *Karácson Imre* tanítóképző-intézeti igazgató, 1900-ban péri plébános és kerületi esperes; 1906-ban küsszemináriumi igazgató. A jeles turkologust és történetíró 1907-ben a magyar kormány Konstantinápolyba küldte a magyar és török történelmi kapcsolatok felkutatására, különösen pedig a Rákóczy-emigráció magyar emlékeinek felkutatására. Itt eredményes munka közben véget vetett 1911-ben munkás életének a halál, melynek oka a levéltári munka közben szerzett vérmérgezés volt. Holttestét Győrött temették el a török és magyar tudományos világ képviselőinek jelenlétében általános részvét mellett. A győri Eötvös-ligetben felállított emlékmű hirdeti korán megakadt tudományos működésének értékét és az írói hivatás vértanújának emberi kiválóságát.¹²⁾

1900—1913. *Haller József*, képzőintézeti igazgató. † 1936.

1913—1921. *Wagner Mihály* nagyszemináriumi lelkiigazgató, 1921-ben csornai plébános, kerületi esperes, h. főesperes.

1921—26. *Bürchner László* nagyszemináriumi lelkiigazgató.

1926— *Viola Mihály* nagyszemináriumi lelkiigazgató, ma aligazgató.

4. Lelkipásztori orvostan.

Zalka János püspök állította be e rendkívüli tantárgyat a főiskola tantervébe és első tanárául *Petz Lajos* győrvárosi tiszti főorvost kérte meg. A tanítás eredményének csekélysége miatt 1903-ban Széchenyi Miklós gróf püspök megszüntette tanítását.

5. **A keresztyén bölelelet** rendkívüli tanáraitól már fentebb megemlékeztünk. Hamarosan rendes tantárggyá vált, és tanítása rendes tanár kezébe került.¹³⁾

¹²⁾ Rövid életrajza 1936-ban jelent meg a Győri Szemlében *Benc Istvántól*.

¹³⁾ Győri szemin. irattár: A főiskola tanácskozási naplója. Győri püsp. lvt. Album sacerdotum.

XII. A hittudományi főiskola tanárainak javadalmazása.

A főiskola megszervezése tulajdonképpen 1732-ben történt meg, azért a tanárok javadalmazásáról is csak ez idő óta beszélhetünk. Mégis rövid visszapillantással az előbbi korszakokról is meg akarunk emlékezni e tárgynál.

A *káptalani iskola* tanítóinak, a sublektornak és succentornak javadalmáról részletesen szoltunk már fentebb.

Püsky János püspök Declaratiójában a *jezsuiták gimnáziumába* utalta át a növendékeket, és a Dallos püspök-féle alapítvány kamatait engedte át nekik. A klerikusok (teológusok) tanítási díjáról külön gondoskodott. Az *akadémián tanuló* teológusokért 100 birodalmi ezüst tallért, vagyis 150 forintot fizetett a szeminárium pénztára a Széchenyi György-féle alapítvány kamataiból.¹⁾

A *megszervezett főiskolában* 1733-ban tanító bencés tanárok a lakáson és ételmezésen felül semmi más javadalomban nem részesültek.²⁾

A *Szent Domonkos rendjéből* való tanárok 1733—5-ig a lakáson és ételmezésen kívül 100—100 forint javadalmat élveztek.³⁾ Úgy látszik, hogy ama kor igényeinek megfelelt ez a javadalmazás, mert a tanárok megelégedtek vele. Maga a rend szívesen adott tanárokat, és panaszkodva vonta vissza őket a püspök felmondása után.

A *piarista tanárok* (1736—44) a szemináriumban lakást és ételmezést nyertek; azonfelül Groll Adolf püspök 8000 forintos alapítványának kamatai szolgáltak javadalmukul. Ez alapítványi tőkét Groll püspök rendelkezése alapján el is vitték magukkal a főiskolából való eltávozásukkor.⁴⁾

A *jezsuitáknak* (1745—73) Zichy Ferenc gróf püspök a teológusok tanításáért a szeminárium pénztárából évi 650 forintot ajánlott fel, és fizettetett is.⁵⁾

1) Győri kápt. m. lvt. 1718. évi Can. Visit.

2) A pannonhalmi Szent Benedek-rend tört. V. 85. I.

3) 1738. évi Groll Adolf püspök-féle Can. Visit.

4) Piaristák budapesti lvt. Fundationalia Jaurin. Fasc. 2. — Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4000. 4004. sz.

5) Győri szemin. irattár: Évi számadások. — Kápt. m. lvt. 1767. évi Can. Visit.

Világi paptanárok az akadémián 1773–84.

A Jézustársaság feloszlatása után az akadémia a győri püspök (1773–6), majd közvetlenül a királyi helytartótanács (1776–84) felügyelete és rendelkezése alá került, így a tanárok javadalmazásáról is a kormányhatóság gondoskodott az *elkobzott szerzetesi vagypon terhére*. 1775-ben kiadott rendeletében Mária Terézia felhívta a püspököt, hogy az akadémiai igazgatónak 150 forint javadalmat adjon és a tanárokat is kellő javadalmazással lássa el. A tanárok javadalmát véglegesen 1776-ban állapította meg a helytartótanács: a rendes tanárok és a hitshónok alapfizetése 500 forint. A karok seniorjai 200 forint pótlékot, a proseniorok pedig 100 forint pótlékot kaptak fizetésükön felül. A rendkívüli tanárok javadalma 300 forint. E javadalmazás a tanulmányi alap terhe, melybe a felosztatott Jézustársaság összes ingó- és ingatlan vagyona beleolvadt. Az 1784. augusztusában megjelent királyi rendelet a *teológia királyi tanárainak* (Professoribus Theologiae Regiis)⁶⁾ 2000 forint fizetéséhez még 400 forintot utalt ki: tehát egy-egy tanár számára 100–100 forintot; így egy-egy tanár javadalma ezentúl 600 forintra növekedett.⁷⁾ Ez a rendezés 1784-ben a generális szemináriumok felállításával megszűnt; mert az akadémiának ezentúl nem volt hittudományi kara.

A főiskolai tanárok javadalma 1790-től a jelenig.

A visszaállított szemináriumokban a főiskolák is megkezdtek működésüket, rendezést kívánt a tanárok javadalmazási ügye is. A kérdéssel elsősorban a püspökök foglalkoztak közös tanácskozásukon. A tanácskozás jegyzőkönyve szerint elfogadták Fengler József győri püspök előterjesztését, mely a régi állapot visszaállítását, a négy tanárnak a tanulmányi alapból 2000 forintnak

⁶⁾ Így nevezték azokat a tanárokat, akik a tanulmányi alapból, vagy más kir. közalapítványból nyerték javadalmazásukat.

⁷⁾ Szemin. irattár: Fasc. Balogh prot. iratai. Az 1808-ban fizetésjavításért folyamodó tanárok egyik argumentuma.

kiutalását követelte. A helytartótanács igazságosnak ismerte el azt a felfogást, hogy oly egyházmegyékben, melyekben a jezsuiták látták el a teológiai oktatást, vagy a rend feloszlata után a tanulmányi rendszernek Mária Terézia királynő által történt rendezése folytán a tanárok fizetése a tanulmányi alap terhe volt: ott a tanárok fizetésüket a jövőben is a tanulmányi alapból nyerjék. Ezen elvi álláspont mellett a helytartótanács a püspöki karnak a győri főiskolai tanárok javadalmazására vonatkozó javaslatát pártolta. A király az előadott megokolást egész terjedelmében magáévá tette és 1790. évi 10862. sz. rendelkezésével elvül kijelentette, hogy azokban az egyházmegyékben, melyekben a jezsuiták a Jézustársaság fennállása idejében a teológiai oktatást elvégezték, vagy pedig annak eltörlése után a teológiai tanárok a tanulmányi alapból nyerték javadalmazásukat 1780-ig, a nevezett tanárok a jövőben is ugyanabból az alapból kapjanak fizetést. Azért a győri püspök kérelmére, aki régi szemináriumába visszaviszi növendékeit, a teológiai tanárok részére a tanulmányi alapból évi 2000 forint utalandó ki.⁸⁾ A győri főiskola tanárainak javadalmazása kettős jogcímen került 1790-ben a tanulmányi alap terhei közé.

Az első jogcím az volt, hogy e tanárok a győri akadémia tanári testületéhez tartoztak. A jezsuita rend eltörlése után ugyanis a tanulmányi alap tartotta fenn az akadémiát, annak keretében a hittudományi kart is, melyet 1780-ban véglegesen rendezett Mária Terézia királynő. A négy tanári állás közül háromnak javadalma a mai napig a tanulmányi alapot terheli, létesülését Mária Terézia királynő 1790. évi március 25-én kelt rendelkezésének köszöni, mely így a tanulmányi alap alapítólevele is, melyből kitűnik, hogy boldogemlékü Mária Terézia királynő által Nagyszombatban, Kassán, Gyórádon, Győrött és Zágrábban felállított öt felsőbb tanintézet közül háromban, ezek között különösen a győri akadémiában is a teológiai tanulmányoknak, mint rendes tantárgyaknak legfelsőbb helyről kinevezendő tanárok által leendő előadásáról gondoskodás történt.⁹⁾

8) Bpesti orsz. lvt. Ecclesiastico — Fundationalia. Fons 84. Normale. A püsp. tanácskozás jegyzőkönyve, az annak alapján keletkezett helytartótanácsi felterjesztés, és a legfelsőbb kir. elhatározás.

9) Győri püsp. lvt. A vallás- és közokt. ügyi miniszter írja 1897. nov. 11. kelt, a Felséghez tett előterjesztésében, melyben a győri főiskolai tanárok fizetésének megszüntetését kéri.

A második jogcím az volt, hogy már az akadémia szervezése előtt a teológia tanítását a jezsuiták látták el. Mivel a rendnek tekintélyes vagyonát a tanulmányi alap *cum beneficio inventarii* örökölte, az a kor szó nélkül igazságosnak ismerte el, hogy a rend által viselt terhek, ezek között a győri teológiai szakoktatás költsége is a tanulmányi alapra háruljon át.¹⁰⁾ A tanulmányi alapból kiutalt eme 2000 forintos tanári javadalmazás, melyből egyik tanárra 500 forint jutott, nem volt igen kedvező. A püspök jelentést kért arra nézve, hogy a szeminárium nem adhatna-e lakást a tanároknak. 1790. július 8-án írta Scharlach Károly ált. püspöki helynök, hogy Szentpétery László kanonokkal, a szeminárium ideiglenes felügyelőjével összeállította a szeminárium felhasználható helyiségeinek jegyzékét; ebből kitűnik, hogy a tanároknak jut lakás.¹¹⁾ Ez év november 12-én Somogyi Lipót szemináriumi igazgató már azt jelentette, hogy a tanárokat elhelyezte: Mollik Tóbiásnak 2 szoba, a másik három tanárnak csak 1—1 szoba jutott.¹²⁾ Fengler József püspök a saját pénztárából 100—100 forintot utalt ki a tanárok ételmezésére, lakásuk fűtésére pedig 3—3 öl tűzifát. Ezt azonban csak kegyadománynak tekintette a püspök, mely utódját nem kötelezi, ha csak önként magára nem vállalja.¹³⁾ E pótlékot 1792 óta adta a püspök a tanároknak. Két tanár ingyenes ételmezést is nyert a szemináriumban. Mindezt a kedvezményt azon a címen adta Fengler József püspök a tanároknak, hogy a növendékek nevelésében is segítségére kell lenniök a szeminárium igazgatójának. Az ingyenes ételmezés ellen már 1792-ben kifogást emelt a szeminárium számadását felülvizsgáló káptalan és jelezte, hogy a szeminárium bevételei között semmiféle tételt sem talál a tanárok lakása és ételmezése címen, pedig a szeminárium alapítványa a klerikusok számára létesült, nem pedig a *királyi javadalmazású* tanárok részére.¹⁴⁾ 1803-ban a tanárok még 100—100 forint pótlékuk, 3—3 öl tűzifájuk és szabad lakásuk élvezetében

¹⁰⁾ A győri püsp. irattárban Várady Lipót püspöknek 2553/1912. sz. felterjesztése a főiskolai tanárok javadalmának a Tanulm. alapból való folyósítása érdekében.

¹¹⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Seminarium II.

¹²⁾ U. o. Fasc. Semin. I.

¹³⁾ Szemin. irattár: Fasc. Frank prodirect. iratai. A püspöknek 1793 november 20-án, a helytartótanácsi 15162. sz. inntimatumra adott válasza. 3. pont.

¹⁴⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I.

voltak, de már ingyenes élelmezést nem nyertek.¹⁵⁾ 1804. után a szabad lakás kedvezményét is elvesztették, mikor a szeminárium szabályozása által új előljárók jöttek a házba. 1808-ban fizetésjavítást kérő folyamodásukban fel is panaszozzák a tanárok, hogy másutt szabad lakást és élelmezést élveznek a főiskolai tanárok, nekik pedig semmi kedvezményben sincs részük.¹⁶⁾ A Fengler püspök által adott 100—100 forintos kedvezményt széküresedés idejében is kiutalta a helytartótanács a püspökség jövődelméből. Az 1804 szeptember 4-én 20054. sz. a. kiadott, a szeminárium szabályozását magában foglaló királyi rendelet a főiskolai tanárok fizetéséről a következőket mondja a 3. pontban: A bemutatott költségelőirányzatra vonatkozólag¹⁷⁾ megjegyzendő, hogy a teológiai tanárok javadalmazása nem fordul elő benne, mert a teológiai oktatás fenntartására szolgáló alap a tanulmányi alapba beolvasztatván, arra háramlik a tanárok fizetésének ki-szolgáltatása is (si quidem fundatione Studii Theologici fundo Studiorum illata, eidem etiam incumbit Professorum solutionem praestare); mivel pedig úgy a boldogult püspök, mint széküresedés alatt a kegyes királyi intézkedés a tanároknak ellátásuk javítására valamelyes segítséget adott, azért a jövőben is a növendékpapok tanárainak ugyanezen címen egyenkint 100 forint, összesen 400 forint jár; ez az összeg mint a tanárok fizetésekiegészítése a nevezett tabellaris deductióban fel van tüntetve.¹⁸⁾ Úgy látszik, hogy a regulatiót nem hajtották végre, mert 1808-ban a tanárok az 1784. évi fizetésrendezésre való hivatkozással 500 forintos javadalmukhoz kérték e 100 forintos pótlékot. 1814-ben ismét ily ökok alapján kérték javadalmuk jobbítását.¹⁹⁾ A helyi drágasági viszonyokra való tekintettel 1809. október 1.—1811. március 15-ig terjedő időre 50%-os drágasági pótlékot utalt ki a helytartótanács a főiskolai tanároknak a *megszabályozott püspökségek* alapjából.²⁰⁾ A francia háború, Győr megszállása oly nagy drágaságot idézett elő, hogy a tanárok rendes fizetésükből nem tudták magukat fenn-

15) Szemin. irattár. Fasc. Balogh prodirektor iratai. A főiskolai igazgató jelentése a helytartótanácsához.

16) U. o.

17) Tabellaris deductio = a szeminárium évi költségvetése.

18) Szemin. irattár. Fasc. Balogh prodirektor iratai.

19) Püspöki lvt. Fasc. Semin. II.

20) Szemin. irattár. Fasc. Starhemberg prodír. iratai. 1812. évi jan. 7. kelt 35. sz. Intimatum.

tartani, rászorultak a segítségre. A győri főiskola tanárainak javadalmazásánál oly szempont is merült fel, aminő a többi főiskola tanárainál nem jöhetett tekintetbe. Az egyetemi alapból és más királyi közalapítványokból javadalmazott tanárok nagyobb fizetést kaptak, mint más tanárok. A győri főiskola tanárai e címen jogosan igényt tarthattak a magasabb fizetésre. A helytartótanács 1815. február 27-én kelt 5714. számú leírata szerint a király elutasította a tanárok kérését 1814. augusztus 26-án 11092. sz. rendelkezésének 19. §-ában. A tanárok nem nyugodtak meg, pártfogókat kerestek, akiknek közbenjárására tényleg magasabb fizetést állapított meg a király nekik, mint nyilvános kir. alapítványból javadalmazott tanároknak.²¹⁾ Vurum József püspök, helytartósági tanácsos ez ügyben a következőket írta: a győri és zágrábi teológiai főiskolák, mivel tanáraik az egyetemi alapból nyerik javadalmazásukat, a Commissio litteraria ügykezelése alatt állnak; a többi lyceumok pedig, melyeknek tanárai a szemináriumi alapból húzzák fizetésüket, a Commissio Ecclesiastica hatásköréhez tartoznak. A Commissio litteraria úgy gondolkodik, hogy e két lyceum — győri és zágrábi — joggal nem sorolhatja magát a kir. főiskolák közé; a Commissio Ecclesiastica pedig védi a két főiskola ügyét, azért gyakori e két Commissio között az összeütközés. Most is a Commissio Ecclesiastica intézett a királyhoz felterjesztést, hogy e két főiskola tanárai a közalapítványból javadalmazott tanárokkal egyenlő dotatióban részesüljenek.²²⁾

A felterjesztés alig nyert kedvező elintézés, mert az 1815—6. évi költségvetésben még mindig 500 forintos tanári fizetés és 100 forintos pótlék fordul elő a megszabályozott püspökségek alapjának terhére.²³⁾ A következő évben ismételten megkísérlette a helytartótanács a győri főiskolai tanerők fizetésének megszüntetését, vagy legalább is más alap terhére való átutalását.

A győri akadémia tanárai, ezek között a hittudományi kar tanárai is 1794. év október hó végeig a tanulmányi alapból, ez időtől fogva pedig az egyetemi alapból nyerték javadalmazásukat. Mivel a tanulmányi alap a ránehezedő sok terhet alig bírta el, a helytartótanács azt javasolta a királynak, hogy a megszabályozott püspök-

21) U. o. Helytartótanács 1815. aug. 25-iki 11311. sz. Intimatuma.

22) U. o. Fasc. Starhemberg prodír. iratai.

23) U. o. Vegyesek. I.

ségek alapjának terhére hárítsa át a győri tanárok fizetését.²⁴⁾ Az 1817. szeptember 29-én 10859. sz. a. kibocsátott királyi rendelet továbbra is a tanulmányi alap terhére róttá e javadalmazást; de azt a 650 forintot, melyet a régebbi időben a szeminárium évenként befizetett a jezsuiták kollégiumának pénztárába, most a tanulmányi alapba fizesse be.²⁵⁾ 1819-ben a király 6586. rendeletével a győri püspök kérelme alapján a szemináriumot felmentette az évi 650 forint befizetése alól.²⁶⁾ A tanárok javadalmazása ekkor évi 650 forint volt. Az 1827. évi 8. t. c. alapján az egyházi és alapítványi ügyekben kiküldött regnikoláris bizottság nem helyeselte ugyan a győri főiskolai tanárok fizetésének a tanulmányi alapból való kiutalását, de a régi jogalapra való tekintettel továbbra is meghagyta. Az 1850-es években 840 forintban állapította meg a helytartótanács a tanárok fizetését. Zalka János püspök 1877-ben 160 forint drágasági pótlékot utalt ki a tanároknak a szeminárium pénztárából mindaddig, míg fizetésük újabb rendezést nem nyer.²⁷⁾ 1884-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1200 forintra emelte fel a tanári fizetést.²⁸⁾ E javadalmazás 1897-ben királyi rendeletre megszűnt.²⁹⁾ 1896-tól kezdve így a szemináriumra nehezedett a tanárok fizetésének terhe. Zalka János püspök úgy intézkedett, hogy a 3600 forintot kivető tanári fizetés felét a kisszeminárium, felét pedig az Apátház-alap jövődelme fedezze. — A rendkívüli tanároknak 100—200 forint tiszteletdíjat rendelt a püspök. — A tanárok e javadalmazása nem felelt meg a drága megélhetési viszonyoknak, azért az ügy intézkedést követelt. Széchenyi Miklós püspök 1903-ban mindegyik tanárnak 200 korona lakásbérpótlékot utalt ki.³⁰⁾ 1910-ben gyökeresebb rendezést eszközölt a püspök; kedvező alkalmul szolgált erre az új szeminárium építése, mert ezáltal a régi szeminárium épülete részben felszabadult és a tanároknak lakásul kínálkozott. A tanárok száma öt, kik kö-

24) A hivatkozott 1897. évi nov. 11. kelt miniszteri előterjesztés.

25) Győri kápl. m. lvt. 57. fasc. 7141. sz. a. a helytartótanács 1817. évi nov. 4. 31735. sz. Intimatuma.

26) U. o. 7156. sz. 7161. sz. a. a helytartótanács 1819. jun. 30-iki 15799. számú Intimatuma.

27) Püsp. irattár: 866/1877. sz.

28) U. o. 2282/1884. sz. akta.

29) U. o. A miniszternek dec. 5-én 77380. számú irata.

30) U. o. 670. sz. akta.

zúl az egyik Canonicus theologus, kinek tanári javadalma nincs; ha maga nem tanít, helyettesének tiszteletdíját fizeti; egyik pedig állandóan rendkívüli tanár, aki egyúttal szemináriumi előljáró is: így csak három rendes tanár fizetéséről kellett gondoskodni. A rendkívüli tanár előljárói díjazásán felül 600 koronát kap évenként a szeminárium épületében 2 szobából álló lakást, kiszolgálást, az előljárók asztalánál ételmezést kap, — és évi 1500 korona készpénzt. Négyízben ötödéves korpótlékban is részesülnek az 5., a 10., a 15. és a 20. eltöltött szolgálati éveik után. Az 1.—3. korpótlék 400—400 korona, a 4. pedig 300 korona. A korpótlékok együttes összege 1500 koronát nem haladhat meg.³¹⁾ A rendkívüli tanár korpótlékban nem részesül; ha azonban rendes tanárrá lesz, a rendkívüli tanári minőségben eltöltött éveket korpótlékának megállapításánál beszámítják. A korpótlékot az egyházmegyei alap fizeti. — Várady Lipót Árpád püspök 1912-ben megszüntette az 5. tanári állást, és a hitoktatás és szónoklat tanítását a szemináriumi lelkiigazgatóra bízta, kinek az egyházmegyei alapból utalt ki tiszteletdíjat.

E rendezés magán hordta az ideiglenesség jellegét, mert az egyházmegyei alapnak más rendeltetése van, mely eléggé igénybe veszi jövődelmét.

A tanárok az 1935. évi december havi rendezés után is a szeminárium pénztárából kapják javadalmazásukat; mégis a vallásalap havi 525 pengős részletekben évi 6300 pengővel járul hozzá e javadalmazáshoz. A javadalmazás így alakul ki: a teológus kanonoknak nincs külön tanári javadalmazása. Az öt tanár papságának 10. évéig havi 135 P, évi 1620 P; papságának 10—15. évéig havi 145 P, évi 1740 P; papságának 15—20. évéig havi 155 P, vagyis évi 1860 P; papságának 20. évén felül havi 165 P, vagyis évi 1980 pengő javadalomban részesül; ezenkívül a régi szemináriumban szabad lakást, fűtést, világítást, teljes kiszolgálást, a szemináriumi előljárók asztalánál pedig ételmezést nyer.

Az a szemináriumi előljáró, aki mint rendkívüli tanár működik a főiskolában, a főpásztor rendelkezése szerint időről-időre tiszteletdíjat kap a szeminárium pénztárából.

³¹⁾ Győri püsp. irattár: 3308/1910. sz. akta.

**XIII. Canonicus theologus
tanárok a főiskolán.**

A trienti zsinat minden székesegyházban lefoglalt egy javadalmat az iskola tanítója részére.¹⁾ A székesegyházi iskolák megszűnése után, az iskolás kanonok működése is feleslegessé vált, csak a későbbi időben éledt fel ez intézmény, és a hittudományi főiskolák keretébe illeszkedett be. A győri főiskolán 1773-ig szerzetes tanárok végezték a teológiai oktatást, azért mód és szükség sem volt a trienti zsinat rendelkezésének végrehajtására. Mikor azonban II. Lipót király 1790-ben visszaállította az egyházmegyei szemináriumokat, és azokban a hittudományi főiskolákat: hamarosan felszínre került a *Canonicus theologus* tanári állásának rendszeresítése. A legtöbb főiskolában a tanulmányi alap vagy a szabályozott püspökségek alapja fizette a tanárok javadalmát: érthető tehát, hogy a helytartótanács ez alapok terhének könnyítésére sürgette a teológus kanonok tanári állásának életbeléptetését. 1804. március 13-án 4884. sz. a. kelt a királyi rendelet, mely megkövetelte, hogy egyik kanonoki stallumot jelöljék ki a püspökök a teológus kanonok számára, aki azután kanonoki jövődelme fejében rendes tanárként működjék a főiskolán.²⁾

Azt is előírja e rendelet, hogy a legelső stallumüresedésnél, ha most nincs a káptalanban megfelelő ember, a tanításra alkalmas papot terjesszen fel a püspök királyi kinevezésre. Az 1811. évi szeptember 10-én 22387. számú helytartótanácsi rendelet azt is előírta, hogy a teológus kanonok kötelezettségét ne kösse a püspök meghatározott stallumhoz, hanem akit egyszer megbíz, az fokozatos előlépése után is mindaddig tanítson, míg a püspök fel nem menti. Tanítás címén nagyobb javadalmazást nem igényelhet.³⁾ Mivel az intézkedés végrehajtása nem ment könnyen, a kanonokok részéről is több akadályba ütközött, a helytartótanács egymásután adta ki sürgető és intézkedő rendeleteit. 1812-ben azt követelte, hogy alkalmas kanonok hiányában a kinevezett új kanonok saját

1) Sessio V. Decretum de Reform. Cap. 1.

2) Győri kápt. m. lvt. 54. Fasc. 7017. sz.

3) U. o. Fasc. 56. 7085. sz.

költségén állítson helyettest. Mivel a rendelkezésnek visszaható ereje nincsen, a beiktatott kanonokok sem tanításra, sem helyettes fizetésére nem kötelezhetők.⁴⁾ 1813-ban újból magyarázza rendelkezését a helytartótanács: az iskolás kanonokon kívül senki másra rá nem kényszeríthető a tanítás kötelezettsége. Tumpacher József győri iskoláskanonok a budapesti egyetemen tanít, a király a győri káptalant felmenti a teológus kanonoki kötelezettség alól mindaddig, míg Tumpacher haza nem megy, vagy a káptalanban üresedés nem lesz.⁵⁾ 1813-ban megismétli régebbi elvi kijelentését, hogy a teológus kanonok kötelezettsége nincs határozott stallumhoz kötve; és részletezi kötelelességeit, szükséges tulajdonságát is: a püspök e stallumra csak doktort terjesszen fel, vagy legalább is oly papot, akinek szigorlati vizsgálója van abból a tárgycsoportból, melyet tanítania kell. A teológus kanonok kötelezettsége nem a káptalanra, hanem az egyes kanonokra nehezedik; azért helyettesének fizetése is, ha ő nem taníthat, nem a káptalant, hanem őt magát terheli. Ha azonban a káptalannak oly csekély jövedelme van, hogy a helyettes tanárnak 600 forint kilizetése után a teológus kanonok állásához méltóan megélni nem tud, akkor felterjesztést kell intéznie a királyhoz, aki majd meghatározza, hogy a szeminárium pénztárából, vagy a szabályozott püspökségek alapjából nyerje-e a helyettes tanár fizetését.⁶⁾ Lassankint eligazodott a teológus kanonok tanári állásának ügye. A helytartótanács annyi rendelettel sáncolta körül, hogy világosan kifejezett jelleget nyert, és a káptalan jogai is épségben maradtak meg.

A győri főiskolán 1824-ben kezdte meg működését az első teológus kanonoktanár. Tumpacher József 1822-ben meghalt; az iskoláskanonokot 1824-ben nevezte ki a király. Ez időtől fogva a következő teológus kanonokok tanítottak a főiskolán:

1824—37. *Sütő József*.

1838—46. *Wurda Károly*, aki személyesen tanított másfél év kivételével, mikor a káptalan követeként az országgyűlésen vett részt.

1846—48. *Susich György*.

1851—62. *Tatay János*, tényleg csak 3 évig tanított (1851—3), azután helyettest fizetett.

⁴⁾ U. o. 7101. sz. — 1812. aug. 25-iki 20295. sz. Intimatum.

⁵⁾ U. o. 7109. sz.

⁶⁾ U. o. 7110. sz. 1813. júl. 13-án 16712. sz. Intimatum.

- 1864—71. *Mayrhofer József*.
 1867—68. *Tartsay Ferenc*.
 1868—72. *Hupka Ferenc*.
 1871—83. *Kokas József*. Csak 1878-ig tanított,
 1878—83. helyettest fizetett.
 1883—1890. *Mohl Antal*. Tényleg csak 2 évig tanított,
 1885—90. helyettest fizetett.
 1890—95. *Surányi János*.
 1895—1902. *Balits Antal*.
 1902—1905. *Varga János*, aki nem tanított, hanem
 helyettest fizetett.
 1905—1906. *Bedy Vince*, helyettest fizetett.
 1906—1911. *Molnár Ignác*.
 1911—1917. { *Zalka László*
 Szentiványi János } helyettest fizettek.
 1917—24. *Horváth Viktor* prépostkanonok, szeminá-
 riumi igazgató. Helyettest fizetett.
 1924—1933. *Werdenich Endre*.
 1933— *Saly László*.

A teológus kanonokok rendszerint személyesen teljesítették kötelezettségüket, hacsak másirányú hivatalos elfoglaltság nem akadályozta őket a tanításban. A felsorolt adatokból azt is látjuk, hogy az 1860-as években ismételt esetben két kanonok is tanított a főiskolán.⁷⁾

⁷⁾ Forrásaink: Egyházmegyei névtárak. Album sacerdotum.

XIV. A papságra készülő növendékek nevelő intézete. Domus praeparandorum Clericorum, vagy röviden : Domus Presbyteralis.

II. József az egyházmegyei szemináriumok felosztása és a generális szemináriumok felállítása alkalmával 1783-ban szeptember 15-én kiadott rendeletében szükségét látta annak, hogy a generális szemináriumokból kikerülő növendékek otthon még folytassák tanulmányaikat, és egy vagy két évig gyakorolják magukat tanulóyaiknak a mindennapi életre való alkalmazásában és az egyházi szertartásokban. Ez idő alatt győződjek meg a püspök papi hivatásukról, és e meggyőződéséhez képest szentelje őket papokká, vagy bocsássa el őket. A rendelet idevonatkozó pontjai a következők: Minden püspök eddigi szemináriuma helyett jövőben a papságra készülő növendékek házat szervezze meg, amelyben a végzett növendékek addig maradjanak, míg a lekipásztorkodásban alkalmazást nem nyernek; e papiházban, mivel még a nagyobb rendeket nem vették fel, addig maradnak felügyelet alatt, míg a püspök alkalmasnak nem találja őket a felszentelésre. Akikben erkölcsi vagy más fogyatkozást lát, azokat elbocsátja. Ezek vagy más egyházmegyébe kérnek felvételt, vagy más életpályát választanak.

Az intézetben tartózkodó végzett teológusok résztvesznek a székesegyházi kórusban, az oltárnál segédkezik, és a lekipásztori életre gyakorolják magukat.

Mivel a szeminárium fenntartására szolgáló alapítványokat a püspökök a generális szemináriumok alapjának adják át, ahová a növendékek is átmennek, azért a papságra készülő házának fenntartására az az alap szolgál, mely eddig a nyugalmazott papokat tartotta el. A nyugalmazott papok az egyházi alapból nyerik megfelelő nyugdíjukat; és a legközelebb megjelenő szabályzat szerint e célra szervezendő házakban nyernek ellátást.

A növendékpapság eme házban egy, legfeljebb két évig marad, míg bölcséleti és teológiai tanulását teljesen befejezi.¹⁾ Bárminő fonák és igazságtalan volt ez az intézkedés, a püspökök semmit sem tudtak ellene tenni. A generális szemináriumok megnyitása előtt tartott közös

¹⁾ Halmos Ignác: A pozsonyi generális szeminárium. — Magyar Sion 1892. évf. 365—6. l.

püspöki tanácskozáson a győri püspök megbízottjai kijelentették, hogy a nyugalmazott papok háza Győrött oly kicsi, hogy csak hat személyt fogadhat be, presbyterálisházzá át nem alakítható. Az eddigi szeminárium felelne csak meg e célnak, hol két tanuló- és két hálótermet nyerhetnek a növendékek; elhelyezhető az igazgató, egy tanár és a szükséges cselédség. Ez azért is méltányos, mert maga a szeminárium is a nyugalmazott papok házából keletkezett több káptalani ház hozzáadásával. — Mielőtt a presbyterálisház tényleges megnyitására került volna a sor, a helytartótanács részletes jelentést kért az egyházmegye papszükségletéről. A megokolt jelentés a következőkben körvonalazta az egyházmegye szükségletét, és ahhoz képest a presbyterálisház berendezését: az egyházmegyei plébániák és kápláni állomások számához mérten a presbyterálisházban két évfolyamot kellene tartani 10—10 növendékkel; szükséges egy előljáró és hat cseléd; összesen tehát 27 személy elhelyezéséről kell gondoskodni. A növendékek számára 2 nappali, 2 hálószoba, 1 kápolna, 1 ebédlő, az előljáró részére 2 szoba, a betegekére 1, a cselédekére 6 szoba; összesen 15 helyiség szükséges. Nélkülözhetetlen a megfelelő konyha, éléskamra, pince; a külvárosban fa elraktározására alkalmas hely, a tűzifa behordására 2 ló, istálló, 1 kocsis, és annak lakás. A nyugalmazott papok háza minden tekintetben alkalmatlan e célra.²⁾ E jelentés érveitől meggyőzve a helytartótanács át is engedte a szeminárium épületét presbyterálisház céljára, sőt tatarozását is elvállalta a vallásalap terhére.³⁾ Ezután részletes kimutatást kért a helytartótanács a presbyterálisház számára szükséges felszerelésről.⁴⁾ Az egyházmegyei összeállításból kitűnik, hogy a hatóság menteni akarta a szeminárium ingóságából mindazt, ami menthető. De megismerjük belőle egyúttal a szeminárium akkori felszerelését, könyvtárának készletét is, azért a szükségletre vonatkozó előterjesztést részletesen közöljük.

1. A nappali- és hálószobák részére szükséges: 20 pulpitus, 20 fémlámpa, 26 ág a hozzájuk való függönyökkel és vasrudakkal; 26 ágypárna pokrócokkal, takarókkal, szőnyegekkel. A régi szeminárium összes fehér-

²⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. II.

³⁾ U. o. A győri kamarai administratio 1787. ápr. 25-iki 1728. sz. irata.

⁴⁾ U. o. A győri kamar. administratio 1786. nov. 14. 114. számú felhívása.

neműje, ami különben is kopott már, alig tart el egy évig; 26 faszék, 6 bőrszék az igazgató lakásába.

2. A betegek szobája számára szükséges:

2 ágypárnákkal együtt és a régi betegszoba teljes felszerelése.

3. A kápolna részére szükséges a meglevő teljes felszerelés.

4. Az ebédlő részére: a meglevő 4 asztal, képek, 7 ónesze, 12 tányér, 2 levesestál és az összes fehérnemű, ami egyébként is igen viseltes már.

5. A konyha részére: az agyag-, réz-, vas- és egyéb konyhaedényből minden, ami még használható.

6. Az éléskamrába szükséges: a liszt, ecet, vaj részére való edények, zsákok, káposztás- és répáshordók.

7. A pincébe: 30 akó bor, 6 darab nagyobb és 6 darab kisebb üres hordó a hozzájuk való gántárfakkal és egyéb felszereléssel.

8. Az istálló részére: a mai csekély felszerelés.

9. A könyvtárban megtartandók: a latin- és németnyelvű, nagy folió-alakú szentírások; latinnyelvű szentírás (4. rét), magyarnyelvű szentírás (4. rét).

Concordantiák; Cornelius a Lapide commentárja, Tirinus.

Antoine: Theologia dogmatica.

Simonetti: Theologia dogmatica.

Tournely: Cursus Theologicus.

Antoine: Theologia Moralis.

XIV. Benedek: Institutiones Ecclesiasticae; Constitutiones selectae; De Synodo dioec.

Corpus Juris Canonici.

Gavanti opera.

Rieger: Jus Canonicum.

Baronii: Compendium annalium.

Graveson: Historia Ecclesiastica.

Cabassatii: Notitia Conciliorum.

Concilium Tridentinum.

Cathechismus Romanus.

Kurtz: Beredsamkeit.

Pázmán Péter: Conciones Hung.

Massilon: Conciones.

Schevassa, Segard, Breterill, Britonan.

Fleschier: Conciones.

S. Chrysosthomi opera de sacerdotio.

S. Augustini opuscula, meditationes.

S. Bernardi: Sermones de B. V.
 S. Leonis: Sermones, Epistolae.
 S. Salviani: Opera.
 S. Hyeronimi: Epistolae.
 S. Caroli: Instructiones.
 S. Francisci Salesii: de amore Dei.
 S. Ignatii: Exercitia.
 Bellarmini: de septem verbis, de arte bene moriendi.
 Rossanit: Auslegung der kath. Lehre; Historia Doctrinae Protestant. — Betrachtung über das Miserere.
 Bona Cardinalis: Principia vitae christ.
 Bellecy: Ascetica.
 Grasset: Meditationes.
 Chappriuset Benoclis: Meditationes.
 Krieger: Krankenbuch.
 Praxis fructuose assistendi infirmis.
 Monacelli: Formular cum supplemento.
 Gavanti: Thesaurus SS. Girsuum.
 Examen ordinandorum.
 Breviaria 20, Missalia 4.
 Martyrologium Romanum.

A helytartótanács a jegyzékben feltüntetett kápolnabutorzatot a maga rendelkezésére tartja fenn, hogy a plébániarendezés alkalmából kioszthassa; a pincében levő 30 akó bort pedig eladatja, és árát a vallásalapba követeli be; a könyveket pedig a pesti egyetem könyvtárába követeli be a szeminárium könyveivel együtt; a szeminárium minden egyéb felszerelését a presbyterálsház részére hagyja meg.⁵⁾

A szeminárium kertjét is kérte az egyházmegye a presbyterálsház növendékei számára, amit a helytartótanács át is engedett a vallásalapba befizetendő bér fejében.⁶⁾ Az intézmény csak 1787-ben kezdte meg működését: 1784-ben a győri egyházmegyéből hat 3. éves, kilenc 2. éves, 11 1. éves növendék vonult be a pozsonyi generális szemináriumba, honnét az ötödik évfolyam végzése után csak 1787-ben kerültek ki az első növendékek, kik mint harmadévesek vonultak oda be: tehát előbb nem is volt szükség az intézetre.

⁵⁾ Püsp. lvt. Fasc. Semin. II. A győri kamarai administratio 1887. jún. 30. 2764. sz. értesítése.

⁶⁾ U. o. A győri administratio 1787. febr. 22. 1014. sz. értesítése.

Intézeti előljárók.

Az intézet élén székhelyi *Majláth Antal* kanonok állott mint igazgató, és *Negyedes Pál* karkáplán mint aligazgató;⁷⁾ kiknek kötelessége abból állt, hogy a dogmatika és erkölcstan gyakorlati elsajátításában, és az egyházi szertartások tanulásában segítségére legyenek a növendékeknek. A növendékek 1789-ben folyamodásban kérték a püspököt, hogy *Negyedes Pál* aligazgatót, aki a dogmatika és morális tanulásában felmerülő kétségeiknél, az esetek megfejtésénél nagy segítségükre van, ne helyezze el állásából; sőt ha maga akarna attól megválni, akkor is tartsa vissza. Ha pedig egyáltalában nem lehetséges ez, akkor *Rajniss Józsefet* nevezze ki aligazgatónak, kinek jámborságát és a tudományokban való jártaságát már *Pozsonyból* ismerik.⁸⁾ E két kérés mindegyike élénk bizonyítéka annak, hogy a növendékek a magyar irodalom szeretetét és nagyrabecsülését is magukkal hozták a középponti szemináriumból, melynek növendékei állandóan összeköttetést tartottak fenn az irodalmi élet tényezőivel. *Rajnisnak*, a deákosirányú költőnek neve általánosan ismert, *Negyedes Pálé* inkább csak *Győrött*.

A *presbyterálisház növendékei* közül csak két évfolyam neveit ismerjük: 1788—9-ben *Glosz Antal*, *Hoffmann Antal*, *Némethi Ferenc*, *Sailer György*, *Orisics Jakab*, *Budai János*, *Peczendorfer József*, *Szeifranz Mihály*, *Hutter Pál*, *Tóth István*, *Fiszler Vida* voltak a ház növendékei.⁹⁾ 1789—90-ben pedig: *Hamar Gábor*, *Medgyesi György*, *Linus János*, *Takáts József*, *Tumpacher József*, *Cseleznák Simon*, *Pusakker Tóbiás* készültek itt a lelkipásztori működésre.¹⁰⁾ Ebből az adatból látjuk, hogy évenként csak egy-egy évfolyam növendékei tartózkodtak a *presbyterálisházban*.

A generális szemináriumok megszűnésével a *presbyterálisház* rendeltetése is megszűnt, és így az egész intézmény feloszlott.

⁷⁾ Egyházmegyei névtár.

⁸⁾ U. o.

⁹⁾ 1789. évi egyházm. névtár.

¹⁰⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I.

A presbyteri intézet Schwarzenberg Ernő herceg püspök idejében.

Herceg Schwarzenberg Ernő püspök 1820-ban visszaállította a presbyteri intézetet a szemináriumban olyképpen, hogy a felszentelt, de még alkalmazást nem nyert papok a szemináriumban maradtak és itt számukra adott külön szabályok szerint éltek. Az intézet célja az volt, hogy az ott levő papok tanulmányaikat tételek kidolgozása által elméletileg, szónoklat és hitoktatás által gyakorlatilag tökéletesítsék. A püspök által kiadott szabályzat szövege kivonatos szabad magyar fordításban a következő: A felette komoly hivatal, melyet a teológiai tanfolyamok elvégzése után az ifjú papok magukra vállalnak, mindegyiküket inti, figyelmezteti, hogy a teológiai tudományok önmagukban eredményes működésre nem vezetnek; sem a vallás felséges igazságai oly erős meggyőződéssel nem gyökereznek bele a lélekbe, hogy könnyű munka árán elégséges forrásává válhatnának valamikor a lelki életnek: a teológiai tudományok principiumainak a hasznos és szükséges határai között való eligazodását csak a megszakítás nélkül való tanulás, a felfogott eszméknek különböző oldalról való megvilágosítása, a keresztény elveknek helyes alkalmazása és a gyakori elmélkedés segíti elő. A teológiai tanfolyamon szerzett tudás jórésztben a meghatározások keretét is alig lépi át; emlékező tehetségünk kétségbevonhatatlanul igazolja, hogy az ismeretek csak töredékesen vagy kuszált fogalmak alakjában maradnak meg benne. A teológus körülnézve tudománya keretében, kénytelen elismerni, hogy dicséretes eredményű pályavégzettség után is hiányos maradt ismerete magukban a főelvekben is, meg azok megbizonyításában is. Ez magában is komolyan figyelmeztet bennünket arra, hogy lelkiismeretesen végezzük tanulmányainkat. Szükséges az is, hogy az elméleti tudáshoz a gyakorlati alkalmazás is hozzájáruljon; hogy a lelkipásztori élet változatos működési terén alkalmazott pap minél alkalmasabb legyen a lelkek meggyőzését célzó tanításra, a kétségek eloszlatására, a homályosabban értett tételek megvilágítására, és a hiveknek a hit és erkölcs tudományában való megerősítésére. Hogyha már az egyes állomásokra való kirendeléstől azok elfoglalásáig terjedő idő — a papnak szent és magasztos célja miatt — nem tölt

hető el tétlenségben, sem a szabadságnak kedvező lelki és szellemi szórakozásban, hanem oly tanulmányokban és gyakorlatban, ami szent hivatása értékelésére ösztönzi a papot, és egyuttal fenséges hivatásának betöltéséhez szükséges eszközökkel fegyverzi fel: akkor annál nagyobbra kell becsülni azt az intézetet, melyben a felszentelt papok alkalmazásuk idejéig elhelyezve, a hivatásukat akadályozó veszedelmektől megoltalmazva, tiszteletreméltó és hasznos életet élnek, mely a maga követőinek bőségesebb gyümölcsöt terem, mint a szórakozás, vagy a tanulmányok könnyelmű elhanyagolása. E második tanulmányuk vezérelvéül azt tűzzék maguk elé a növendékek, ami a teológiai tudományok gyakorlati alkalmazásából, hivatásuk helyes fel fogásából önként felkinálkozik; nehogy a hasznos elhanyagolásával inkább az érdekes felé vonzódjanak. Ha megismerik a minden tudomány megszervezéséhez szükséges irányelvet: a teológiai tudomány minden ágát ismételjék át, és törekedjenek a teológiai tudományok közös céljára, a keresztyén hit alapos megismerésére, a megismertnek megvallására, és arra a gyakorlati képességre, mellyel a népet e hitben oktatni és nevelni tudják.

A teológiai tudományok e hármas foka nyújtja azt a képességet, mely az igazi papot, Isten szolgáját megkülönbözteti a bérestől, aki csak könnyelmű lélekkel, felülettel kézzel érint minden ügyet-dolgát. Maga a tudomány nem segít el a célhoz, ami a tudományhoz vezet, az értelmet lefoglalja, annak kell a hit megvallására is elvezetnie; úgy a belső, lelki élet, mint a külső magán és nyilvános élet szabályozójává lennie; ami a növendékeket alkalmasokká tudja tenni arra, hogy a hívek tanítói lehessenek. Ez foglalja magában teljesen a lekipásztori hivatalt. Minden növendék e célt tartsa szeme előtt, és ennek elérésére törekedjék.

E presbyteri intézet minden törekvése, célja abban összpontosul, hogy amit a növendékek tanulmányaik árán elsajátítottak, az mindennapi életükben, erkölcsi magukviseletében nyilvánuljon meg. Ne legyenek a tudományban járatlanok, a hitben gyengék, erkölcseikben lazák, a másokkal való érintkezésben kíméletlenek, a világ ízlését követve bűnökrehajlók, a társalgásban kellemetlenek és oktalanok, fecsegők, a tisztességről megfélemedzők és szabadszájúak; ne forduljanak mindig arra, amerre a szél fúj; hanem jellemezze őket az igazi lelki műveltség, ne csak a műveltség színe-máza, árnyéka; hanem az igazi tudomány birtoklása, a vallás erkölcsi fegyelmezettség,

a tisztességes, példás társalgási modor, a munkás élet, mely minden idejét hasznosan értékesíti: szóval legyenek olyanok, hogy reményt nyujtsanak az Úr szőlőjében a komoly, ügyes és eredményes munkálkodásra. A szemináriumban szerzett tudomány csak alap, melyre a jó papnak tovább kell építenie, hogy tehetségét, e nagy adósságot buzgó lelkipásztorkodással tudja majd kamatoztatni. Nemcsak a pap hivatása, hanem a világ is megköveteli, hogy a pap tudásban, erkölcsi életben, egyházas szellemben magasan álljon mások felett.

Az úJVárosi és nádorvárosi plébánosok, kik egyuttal tanárok is, a szónoklásra és hitelemzésre kedvező alkalmat nyujtanak a növendékeknek, amit készségesen fogadjanak el; sőt vidéki plébánosok meghívását se utasítsák vissza. Látogassák a külvárosi iskolákat a hitoktatás gyakorlása végett; akik magyarnyelvű lelkipásztorkodásra készülnek, azok ÚJVárosba járjanak ki; akik németnyelvűre, azok Nádorvárosba menjenek gyakorlásra. Mindenből bőséges jegyzetet készítsenek, amit olvastak, tanultak, és amely példákat felhasználtak, hogy később is kéznél találják szükség szerint.

A gyóntatásnál vegyék figyelembe a bűnbánók természetét, gyengéd vagy durvább lelkiismeretét, tudatlanságát, hogy kinek-kinek megfelelő oktatást és orvoslást tudjanak nyujtani, és kinek-kinek lelki állapotát helyesen tudják elbírálni.

A szentbeszédeknel használják a szentatyák műveit, melyeket naponkint való olvasással sajátítsanak el, ismerjenek meg. Ami ezekből különösen is megragadja figyelmüket, azonnal írják bele jegyzőkönyvükbe. Hasznos foglalkozásra szánt idejüket úgy osszák be, hogy a nap első része az imádságé és elmélkedése legyen. A napi szent ájtatosságok végzésében a szeminárium házi törvényei rájuk is érvényesek. Minden szabályt, rendet férfias komolysággal tartsanak meg.¹¹⁾ A püspök avval az utasítással küldte át a szeminárium előljáróságának e szabályzatot, hogy nyilvánosan és ünnepélyesen hirdessék ki. A bőséges szabályzat azért is figyelemreméltó, mert a papságra készülő növendékek teendőit a legapróbb részletességgel és gyakorlati útmutatásokba foglalja össze. Sőt a lelkipásztori életben működő papoknak is minden kötelességét összegezi. Mindenre kiterjed, semmit sem hagy el, ami szükséges. Az 1821. évben a Presby-

¹¹⁾ Győri szemin. irattár: Fasc. Vegyesek. II. Schwarzenberg püspök 1820. nov. 1. rendelete.

teriumban tanultak: Etsch Mátyás, Gissenwährer István, Holtzmann János, Jeszly Fábián, Thyrner János.

Schwarzenberg Ernő halálával a szorosán vett presbyterális intézet megszűnt, de az 1840-es évekig mégis oly alakban maradt fenn, hogy a felszentelt, de alkalmazást nem nyert papok a szemináriumban, a klerikusok között éltek minden külön szabályzat nélkül. Az egyházmegyei névtárak *végzett teológusok* (Theologi absoluti) néven sorolják fel őket a szeminárium növendékei között. A paphiány beálltával a növendékek 1840. után azonnal alkalmazást nyertek. Így hát a presbyteri intézetre ebben az alakjában már nem volt többé szükség.

**XV. Győri növendékpapok
a külföldi és hazai főiskolákon.**

A) A római Germanicum et Hungaricum kollégiumban.

Az intézet évkönyvei tanuskodnak róla, hogy felállítása idejétől (1552. illetve 1579.) kezdve mindig tanultak benne győri növendékek. A növendékek száma a jelentkező ifjak alkalmasságától és a püspökök áldozatkészségétől függött. Draskovich György püspök 1649-ben említi, hogy négy klerikust neveltet Rómában.¹⁾ 1573–1600. években az egyházmegye 8 növendéke tanult ott.²⁾

Carbo János (1573–78.) soproni születésű, később linzi plébános. Apostatált, és mint tübingeni lut. teol. tanár halt meg.

Kundli Benedek (1579.) vasvári születésű. Rövid ott-tartózkodás után karthauzi lett.

Győri Márton (Martinus Jauriensis) 1588–93. 1625-ben bekövetkezett haláláig buzgón működött a lelkipásztorkodás terén.

Biky Miklós (1592–94.) soproni növendék az intézetben húnyt el 19 éves korában.

Csallóközi Dávid Pál (1594–1600.) pécsi, váci, majd veszprémi püspök. † 1633.

Lósy Imre. Lut. szülőktől származott; a bécsi jezsuiták, kiknél tanult, a kat. hitre térítették. 1611. esztergomi kanonok, nagyprépost; 1622. csanádi, 1625. székesfehérvári, 1632. egri püspök; mint ilyen 1635. Jászáron egyházmegyei zsinatot tartott; 1637. esztergomi érsek.

Baksay István (1595–97). Hazatérve 1597–1630. győri kanonok.

Baranyai Forrás Péter (1598–1606). Később 1607–48. győri kanonok.

1606–1655. években az egyházmegyének 26 növendéke tanult a kollégiumban; többen előkelő egyházi állásba jutottak.

Radovich János 1604–1608.

¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. I. 3989. sz.

²⁾ Steinhuber: Geschichte des Collegium Germanicum — Hungaricum in Rom. I. 325. l. Veress Endre: A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és irata. I. Anyakönyv (1559–1917.). Bpest, 1917.

Schaffenbergi Himmelreich György; Tibor császári tanácsos és titkár fia. A humaniorákat Prágában tanulta; 1605. ment Rómába. Atyja esztergomi kanonokságot, majd Pannonhalmán a főapátságot szerezte meg neki. A főapát minden jogát gyakorolta, még a tartományi zsinaton is; a joghatósága alá rendelt papokkal lelkipásztori teendőket végeztetett a főapátság területén. A bencéseket vissza akarta telepíteni a főmonostorba, de terve nem sikerült. † 1637.

Nagyfalvi Gergely (1599—1606). Később 1609—43. győri kanonok, majd szerémi, váci püspök. † 1643.

Balácsffy Tamás (1602). Csak egy évet töltött a kollegiumban. 1609—18. győri kanonok, 1621. váci püspök. † 1625.

Győri másképp Kolompár István (1614—1619), később vasvári prépost, majd győri olvasókanonok, szegszárdi apát. † 1636.

Kopchányi Mihály 1619. ment Rómába. 1627—37. győri kanonok, szerémi, majd váci püspök. † 1646.

Récsey István Ferenc 1634—35.

Rosy János Rafael 1634—35.

Nagy Albert 1635—1641. Egyházzeljei plébános, majd győri olvasókanonok.

Alberti Pryn Márton. 1627-ben került a kollégiumba. 1637—48. győri kanonok. † 1648.

Keőszeghy Menyhért (1637—41). Hazatérte után esztergomi kanonok. † 1655.

Mattkovich Mihály 1638—1642. zágrábi kanonokként tanult, de 1649—1662-ig győri kanonok, pápóci prépost volt.

Gaborjáni Tóbiás 1638—1642. Debreceni származású volt, de hazatérte után a győri káptalan tagja volt 1676-ban bekövetkezett haláláig.

Dunaricz Lőrinc 1638—1639.

Bellichich Péter 1638—1644. Horvátországi születésű győregyházmegyei pap, aki 1648—1653-ig Győrött kanonok.

Magnovich János, 1641. ment Rómába. 1649—53. győri kanonok.

Vittnyédy Ferenc (1642—46), kapuvári plébános, majd esztergomi kanonok; 1649. lemondott stallumáról, Sárvára ment plébánosnak; elnyerte a pápóci priorságot; † 1666. mint soproni plébános.

Lósy Mihály (1645—49).

Zichy György (1648—53) esztergomi, majd győri kanonokká lett.

Szeles János (1618—25) Nyitrán kanonok lett.
Boldizsár István (1641—47). Később erdélyi plébános.

Héderváry János br. (1643—47); pozsonyi, majd győri kanonok, zirci apát, skópai v. püspök. † 1659.

Gróf Esterházy György (1650—1654) győregyház-megyei javadalmas klerikus, akiből esztergomi kanonok és a káptalan katonáinak parancsnoka lett. Hősi halált halt a törökkel Párkány mellett vívott csatában 1663-ban.

Petriz Mihály Ignác (1650—1657).

Szalaicz Ferenc (1650—1657).

Tarczai Péter (1646—53) később szarvasi, majd szentmiklósi plébános.³⁾

1655—1700. években 17 győri egyházmegyei növendék tanult a kollégiumban, kik közül többen magas egyházi méltóságra jutottak. E 17 növendék között sorolja fel a kollégium évkönyve a pálosrendű szerzeteseket is, kik a győri püspökség területén levő kolostorokból mentek Rómába teol. tanulmányaik végzésére.⁴⁾ E növendékek:

Telekessy István; vasmegyei nemesi családból származott; a humaniorákat Sopronban, a filozófiát Nagyszombatban tanulta; 1657—61. években volt a római kollégium növendéke. Később sárvári plébános, győri örkanonok, csanádi, majd egri püspök. Rákóczy Ferenc jelles hive.

Lomnicai Kissevich-Horváth János Ferenc (1660—); 1674—84. győri kanonok. † 1684.

Széchenyi Pál pálos (1665—1671). 1676-ban pécsi püspök, 1677-ben győri kanonok, 1687-ben veszprémi püspök, 1696-ban kalocsai érsek. † 1710.

Horváth György (1684—1688).

Zombori Lippay Miklós Antal (1684—86) 1688—91. győri, azután pozsonyi kanonok, majd vágújhegyi prépost. † 1718.

Kiss János; előbb a Pazmaneumban tanult, hol filozófiai doktori rangot nyert; 1692. ment Rómába. Hazatérve galantai plébános, 1708. esztergomi kanonok, majd egri nagyprépost, c. püspök.

Matalics György; pálii születésű, előbb a Pazmaneum növendéke és filozófiai doktor; 1695. került Rómába; 1698. pápai plébános, győri, később esztergomi kanonok, v. vegliai püspök. † 1723.

3) Steinhuber i. m. I, 466—7. l.

4) U. o. II. 128—30. l.

Belusi István (1669—72) később nyitrai nagyprépost.

Andor István, győri születésű, lut. apa és kalvin. anya gyermeke. Tanulmányait Győrött és a bécsi Pazmaneumban végezte; innét ment Rómába. A felajánlott kanonokságot nem fogadta el, mint csepregi plébános † 1712.

Tarródy János vasmegyei származású (1689—93); később győri kanonok.

Zichy Pál gróf (1691—1695) győri kanonok, később II. Rákóczy Ferenc udvari főpapja, esztergomi kanonok, c. püspök. † 1737.

Kollonits Zsigmond gróf (1693—1700); győri kanonok, pápói prépost, 1708. váci, 1716. bécsi püspök. † 1751.

Liptay János (1698—1701); pozsonyi plébános. † 1718.

Beck Ferenc (1699—1703).

Bolla Péter és Agoston, Rodován Özséb pálosrendű növendékek.

1700—1782 között 21 győri egyházmegyei növendék tanult Rómában, kik közül kettő megyéspüspöki méltóságra emelkedett.

Eszterházy Imre gróf (1708—11); hamarosan pozsonyi kanonok, 1727. esztergomi kanonok, nagyprépost, v. püspök; 1740. nyitrai püspök.

Szily János (1755—8); 1764. kanonok, 1775. knini felszt. püspök, 1777. első szombathelyi megyéspüspök. † 1799.

Schmitt György, nagymartoni származású. 1710-ben a Pazmaneumból ment Rómába; 1724. esztergomi kanonok. † 1746.

Kontor István (1715—20); győri kanonok, püsp. helynök, v. püspök.

Milkovics János (1720—5), később győri kanonok, pápói prépost.

Niczky József, mihálíi származású, a győri szemináriumból ment Rómába 1735-ben. 1746. győri kanonok; 1766-ban lemondott stallumáról.

Schmidegg Nándor gróf, a nagyszombati szemináriumból ment Rómába 1745-ben; egri plébános, majd kanonok.

Gosztonyi Boross István, a győri szemináriumból ment Rómába, hol 1766—69. években tanult; szanyi plébános, majd vasvárszombathelyi kanonok. † 1797.

Szabó Imre, csepregi születésű (1768—71).

Ethényi Sándor (1770—4). Protestáns szülöktől származott. Zalaegerszegi plébános lett.⁵⁾

Ruisz Pál (1773—6).

Gr. Csáky Miklós (1776—9).

Krammarits Kristóf (1778—81) fertőszéplaki plébános, győri kanonok, szemin. igazgató.

Salamon Ferenc (1779—82) nyuli plébános, győri kanonok. † 1806.

Stainer Fülöp (1781—4). Tanulmányait Pápiában végezte be; szőnyi plébános, győri teol. tanár, 1818. soproni kanonok.⁶⁾

Ugyanebben az időben a pálosrendnek hat növendéke tanult Rómában, kik a győri egyházmegye területén levő kolostorokból mentek a kollégiumba.

1782. után négy győri növendéket ismerünk, akik a római kollégiumban tanultak:

1829—30. *Zichy-Ferraris Felix gróf*, aki ekkor már rátóti prépost; 1830-ban lemondott prépostságáról és világi pályára lépett.⁷⁾

Schwartz Kálmán, két évig volt az egyházmegye növendéke, azután átment a Jézustársaságba, innét pedig világi pályára ment.

1904—11. *Szabó Vendel*, egy évig a Pazmaneum növendéke volt, innét ment Rómába. L. a teol. főiskola tanárai között.

1935— *Orbán László*, a győri szemináriumtól ment Rómába, és jelenleg még ott tanul.

Néhány győri kanonokról akarunk még említést tenni, akik más egyházmegyék növendékeiként végezték tanulmányaikat a római Germanikumban, de azután a győri káptalanban is kanonoki stallumot nyertek, és így a győri egyházmegyében is szolgáltak; ezek:

Telegdy György, aki esztergomi egyházmegyei növendék volt, így tanult Rómában 1630—36. években; nyitrai, esztergomi, majd győri kanonokká lett.

Matkovich Mihály zágrábi növendék, 1638—42. években tanult Rómában; hazatérve zágrábi, 1649—62. győri kanonok. skardonai v. püspök. † 1662.

Széchenyi Pál; nagybátyja küldte 1665-ben Rómába; 1677—87. győri nagyprépost, pécsi, majd veszprémi püspök. † 1710.

Kecskeméty Mihály, a Pazmaneumból ment Rómába

⁵⁾ Steinhuber i. m. II. 317. 338—40. II.

⁶⁾ Egyházmegyei névtárak.

⁷⁾ Győri szemin. irattár: Protocollum Clericorum.

mint kalocsai növendék, és ott tanult 1668—71. 1681—96. győri kanonok, majd veszprémi nagyprépost. † 1711.

Nagelreiter Alajos, mint a székesfehérvári egyházmegye növendéke végezte tanulmányait Rómában; 1908-ban jött át a győri egyházmegyébe. L. a főiskolai tanárok között.

B) A győri egyházmegye növendékei a Pazmaneumban.

1624. *Scovitz János*, monyorókeréki; a papi rendet 1625. febr. 22. vette fel; márc. 13-án eltávozott a Pazmaneumból.

1625. *Bröky István*.

1630. *Köszeghy István*. Győri kanonok, 1663. olvasókan. † 1667.

1636. *Büky Miklós*. — *Vasváry György*; 1650. győri kanonok. † 1654.

1637. *Tetény István*. Eszterházy Miklós herceg nádor növendéke.

1638. *Kissith János*, höflányi horvát. — *Kusshitch Márton*, horvát. — *Gody Imre*; szanyi plébános, 1638. kinevezett győri kanonok, 1639. apostata. A káptalan mint beerőszakoltat nem fogadta el, kinevezését érvénytelennek tartotta.⁸⁾ 1643. csepregi predikátor.⁹⁾ — *Berkés Péter*. — *Fábry István*. — *Szabasich János*, horvát.

1639. *Birhany István*, később csepregi p'ébános.¹⁰⁾ — *Paior János*. — *Gálos György*. — *Nagy Miklós*. — *Szily Márton*, győri kanonok. † 1668.

1640. *Boros Ignác János*. — *Fribert György*.

1641. *Radossits Mátyás*, völgyfalvi horvát.

1642. *Jurkovits Jakab*, horvát. — *Zlandersich Lőrinc*, horvát. — *Ulleram György*, horvát. — *Peter János*, felsőrákosi német.

1646. *Peti János*. — *Kelenovits József László*.

1647. *Bisakovics Fülöp*, horvát. — *Csatházy György* magyar.

1648. *Gludobacz György*, pordányi horvát. — *Keor Ádám*, elbocsátva. — *Simonidesz Mátyás*, peresznyei magyar. — *Lihanovics Miklós*, peresznyei magyar. — *Czarietz János*, ottovai horvát. — *Juan István*, magyar. —

8) Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 616. sz.

9) Farkas Sándor: Csepreg mezőváros tört. 417. l.

10) U. o.

Király Ferenc, magyar. — *Kún István és László*, győri nemes magyarok. — *Nemes Narny* (talán *Nyáry*), magyar. 1649. *Wépy Benedek*, vépi magyar. — *Nagy Pál*, szarkaházi magyar.

1650. *Markovics János*, sérci horvát.

1651. *Vasalics György*, horvát. — *Cheke Mihály*, magyar. — *Kondray Tamás*, magyar; később csepregi plébános, 1659. győri kanonok, 1666. vasvári prépost.

1652. *Lonchics Mihály*, monyorókeréki magyar. — *Fábry Miklós*; később tardoskeddi plébános, 1663. győri kanonok, 1684. pápói prépost, püspöki helynök. † 1684. — *Jager Márton*, horvát. 1668. győri kanonok, c. apát. † 1702. — *Radanics György*, horvát.

1654. *Virág György*, vasmegyei. — *Kadossi György*, sabariai. — *Bódis Mihály*, sabariai.

1655. *Zonchics Mihály*, monyorókeréki magyar. (Valószínűleg ugyanaz az 1653-ban felszentelt *Lonchics*-csal.)

1656. *Dusich Mátyás*, völgyfalvi horvát. 1638. győri kanonok, bácsi prépost. † 1699.

1658. *Kráczon Mihály*, turóczi.

1659. *Svécy Jakab*, magyar. — *Jordanics Mátyás*, horvát. — *Unker János*, soproni. — *Petricsevics Gergely*, horvát.

1660. *Ondódy István*, vasmegyei magyar nemes. — *Rohonczy István*, vasmegyei magyar nemes.

1661. *Kelemen Péter*, söptei magyar. 1665. csepregi plébános, locsmándi esperes, később veszprémi kanonok, csatári apát.¹¹⁾ — *Inresich János*, monyorókeréki. — *Prontsteler György*, soproni. — *Ozoly Ferenc*, győri nemes. — *Zambari János Alajos*, galantai magyar. — *Diu-nich Péter*, pordányi horvát. — *Kuzmich Péter Ferenc*, cziklini horvát; 1668. kőszegi plébános, 1676. győri kanonok, c. apát, majd veszprémi nagyprépost, v. scardonai püspök. — *Jurancsics János*, peresznyei horvát. † 1663. — *Roranth Pál Ferenc*, csepregi magyar.

1662. *Kocziany Pál*, undi horvát, meghalt a Pazmaneumban. — *Rosenitsch Gergely*, ottovai horvát.

1663. és 1664. években a török háború miatt a Pazmaneumba nem mentek magyarországi növendékek.

1665. *Tormássy Péter*, csepregi magyar.

1667. *Bellusi István*, győri. — *Kondray Dániel*, sabariai magyar. — *Rotáry Miklós*, szentmártoni horvát. — *Gállya Mihály*, csornai magyar. — *Csiglavics Má-*

¹¹⁾ Farkas Sándor i. m. 449. l.

tyás, udvardi horvát. — *Mersycz János*, répcesarudi horvát. — *Krupics Mátyás*, oszlopi horvát.

1668. *Pongrácz Ádám*, sabariai magyar.

1670. *Godina Pál*, lébényi magyar.

1671. *Fekete Gergely*, győri.

1672. *Brsonicz Gáspár Ferenc*, lébényi magyar.

1673. *Peichtman Ferenc*, fertőfehéregyházi magyar. — *Benchich Mihály*, győri. — *Nagy Mihály*, győri magyar. — *Simonidesz Mihály*, lövői magyar. — *Berkes Simon*, újlaki horvát.

1674. *Czencz Mihály*, csepregi magyar. — *Lénárt Pál Ferenc*, öttevényi magyar.

1675. *Gr. Kéry Miklós József*, ipolykéri magyar. — *Káldos Ádám*, sabariai magyar. — *Keszthelyi János*, keszthelyi magyar.

1676. *Pály György*, pálii. — *Horváth Mihály*, győri magyar. — *Zidenschak Miklós*, monyorókeréki magyar. — *Kazó István*, sabariai magyar. Később vasvári, majd pécsi nagyprépost.

1677. *Skadváry Lőrinc Ferenc*, győri magyar, kapuvári plébános, 1692. győri kanonok. † 1695.

1678. *Sokoray János*, tatai magyar. — *Supanich György*, magyar. — *Fodor Péter*, bőrcsi magyar.

1681. *Héderváry János*, magyar. — *Nagy Ferenc*, győrmegyei magyar. — *Horváth György*, vasmegyei magyar.

1682. *Bakos Imre*, sabariai.

1683. *Kiss György*, ikervári magyar elbocsátva.

1685. *Pussicz János*, völgyfalvi. — *Kersnerich Pál*, soproni. — *Korachich Mátyás*, pordányi.

1686. *Andor István*, győri magyar, logikus, 1692. kapuvári, 1707. csepregi plébános.¹²⁾

1687. *Kapruczy György*, vági magyar, logikus. Később pécsi éneklőkanonok, c. prépost. — *Osbolt Gergely*, rákosi magyar, logikus. — *Tarródy János*, sabariai magyar logikus; később kőszegi plébános, 1699. győri kanonok. † 1725.

1688. *Medgyes György*, logikus. — *Benatul Miklós*, logikus.

1689. *Horváth János*, logikus. — *Kiss János*, sümegi, logikus. — *Dubruel Fülöp*, mosonmegyei logikus.

1690. *Győrffi István*, sopronmegyei 1 éves teológus. — *Valentic János*, sopronmegyei logikus. — *Millei István*, komárommegyei logikus.

¹²⁾ Farkas Sándor i. m. 462. l.

1691. *Zidanics György*, vasmegyei logikus. — *Valentics Mihály*, sopronmegyei logikus. — *Bornemisza Pál*, vasmegyei logikus.

1692. *Kazó András*, győrmegyei fizikus. — *György Mátvás*, győrmegyei fizikus. — *Patay Zsigmond*, vasmegyei fizikus. — *Vischi András*, sopronmegyei logikus. — *Balogh György*, győrmegyei logikus. — *Nachkel György*, sopronmegyei logikus; 1709. győri kanonok, 1712. esztergomi kanonok és felszentelt püspök. † 1723. — *Velenczei Gergely*, győrmegyei logikus. — *Zádory Mihály*, győrmegyei logikus. Később szentmiklósi plébános, 1709. győri kanonok, 1710. győri plébános, 1711. veszprémi nagyprépost.

1693. *Farkas János*, pestmegyei logikus. — *Király Mihály*, zalamegyei logikus.

1694. *Velenczei Ferenc*, sopronmegyei logikus. — *Nagy János*, mosonmegyei logikus

1695. *Kreskovics Gáspár*, vasmegyei 1 éves teológus. — *Somorjay Adám*, sopronmegyei teológus moralis. — *Liptay János*, sopronmegyei logikus. — *Potvondy László*, győrmegyei, később veszprémi kanonok, püspöki helynök. — *Kökedy Mihály*, sopronmegyei logikus, 1714. győri kanonok. † 1714. — *Csepregi Mátvás*, sopronmegyei logikus. — *Velemy István*, vasmegyei logikus.

1696. *Kapuváry Márton*, vasmegyei logikus. — *Madarász Mihály*, sopronmegyei logikus. — *Nagyszegi Pál*, pozsonymegyei logikus. — *Holló István*, barsmegyei logikus. — *Nitray István*, barsmegyei logikus, később mosonszentmiklósi plébános, 1719. győri kanonok, tatai c. apát. † 1732.

1697. *Kontor (Szabó) István*, győrmegyei metafizikus. Később soproni plébános, 1712. győri kanonok, apát, püspöki helynök, 1714. v. püspök. † 1736. — *Guzman János*, pozsonymegyei logikus.

1698. *Raizner Mátvás*, győrmegyei logikus. — *Gruiber Mihály*, győrmegyei logikus. — *Kaidi Mihály*, győrmegyei logikus.

1701. *Szombath Miklós*, győrmegyei logikus. — *Orosz Pál*, pozsonymegyei logikus.

1702. *Szandány Márton*, trencsénmegyei 2. éves teológus. — *Tóth István*, vasmegyei 2 éves teológus. — *Ikerváry János*, vasmegyei logikus, 1714–46. nagycenki plébános. — *Miklósy Miklós*, sopronmegyei logikus.

1703. *Kasza István*, vasmegyei metafizikus. — *Szentgyörgyi János*, győrmegyei logikus. — *Czina Mátvás*, győrmegyei logikus.

1706. *Gyarmathy Imre*, logikus.

1707. *Szanyi Benedek*, logikus. — *Vidény Tamás*, logikus.

1708. *Kollonics Adám*, metafizikus. — *Károlyi Lőrinc*, győrmegyei logikus, vámoscsaládi, majd szanyi plébános, 1716. győri kanonok, majd nagyprépost, v. scardonai püspök. † 1747. — *Bogovics Pál*, győrmegyei logikus. — *Fiáth Zsigmond*, győrmegyei logikus, 1716. győri kanonok, 1720. lemondott stallumáról, bencés lett Panonhalmán.

1709. *Begsits Lőrinc*, fizikus, 1713-ban mint 2. éves teológus kérte Keresztély Ágost püspöktől a papi rendet.¹³⁾

1710. *Barilich Mátyás*, sopronmegyei teológus moralis, fülesli plébános, győri karkáplán, 1733. győri kanonok. † 1749. — *Grandics János*, vasmegyei fizikus.

1712. *Bosiczkon Pál*, 1. éves teológus. — *Cser Imre*, fizikus. — *Dioss György*, logikus. — *Jaksi József*, logikus. — *Stadler Mátyás*, logikus.

1713. *Kossik Ferenc*, logikus. — *Simony József*, logikus.

1714. *Lassek Ferenc*, logikus, 1736. karkáplánból győri kanonok. † 1740.

1715. *Milkovics Ferenc*, logikus. — *Galgóczy János*, logikus. — *Massny Mihály*, logikus. — *Boross Pál*, logikus.

1717. *Jerebicsi Stehenics János*, lövői, szanyi plébános, veszprémi örkanonok, 1733. győri kanonok is, 1747. v. püspök, nagyprépost. † 1769. — *Foki Benedek*, később vasvári kanonok.

1719. *Sollinger István Adám*, kismartoni, 2. éves teológus. — *Milkovics János*, metafizikus, sinzendorfi udvari káplánból 1729. győri kanonok, 1737. pápóci prépost, püspöki helynök. † 1761.

1720. *Hőgvész Ferenc*, fizikus. — *Pápay János*, fizikus, veszprémi kanonok lett. — *Esztergamy Szaniszló*, fizikus, 1736. győri kanonok. † 1746.

1721. *Tapolczay Ferenc*, 1. éves teológus. — *Geszty György*, logikus. — *Rozenich Jakab*, logikus. 1746. győri kanonok. † 1754.

1722. *Némethy András*, logikus. — *Edvi László*, logikus.

1723. *Benkő Sándor*, 2. éves teológus. — *Balogh Ferenc*, 2. éves teológus.

¹³⁾ Győri püsp. lvt. Acta Christiani Aug. 8. Tom. 1335. 1.

1724. *Listhy József*, logikus, 1747. győri kanonok.
† 1770.

1725. *Gáll Ferenc*, 1. éves teológus. — *Szeghfű János*, fizikus.

1726. *Büky Sándor*, fizikus. — *Új Péter*, fizikus. — *Góry Lőrinc* logikus. — *Szini Sebő Mihály*, logikus. 1748. győri kanonok, c. tatai apát, győri plébános. † 1764.

1728. *Bezerédy Ferenc*, fizikus. — *Sághy Gábor*, logikus. — *Balogh István*, logikus. — *Nagy Mihály*, bogyoszlói logikus.

1729. *Szendrei*.¹⁴⁾

1730. *Tevely György*, jobaházi logikus.

1732-ben Sinzendorf Fülöp Lajos gróf bibornok, győri püspök hazahívta a Pazmaneumból a megnagyobbitott győri szemináriumba növendékeit, és szerzetes tanárok vezetése alatt megnyitotta a teol. főiskolát.¹⁵⁾

Meg kell emlékeznünk még néhány, a 18. század elején Keresztély Ágost püspök irataiból ismertnevű növendékről, kik szintén Bécsben végezték tanulmányaikat, de a Pazmaneum anyakönyvébe nincsenek bejegyezve. Ezek talán a bécsi szemináriumban voltak elhelyezve, vagy mint magántanulók végezték tanulmányaikat, és csak azok befejezése után kérték az egyházmegyébe való felvételüket. Ezek:

Scharman Jakab, 1713-ban mint másodéves teológus írja Bécsből a püspöknek, hogy a tonzurát és kisebb rendeket már felvette; de ob defectum tituli mensae a nagyobb rendeket nem vehette fel. Kéri a püspököt, hogy e jogcímet adja meg neki, mert szegénysége miatt tovább nem tanulhat. Kánoni ideje sincs meg, azért 13 hónap alól mentse fel. Keresztély Ágost 1713-ban kiadja részére az elbocsátólevelet a bécsi érsekhez; 13 hónap korhiány alól is felmenti és jelzi, hogy Eszterházy Mihály gróf címére szentelhető fel. Azt is megjegyzi, hogy a mult (1712) év december havában *Zelletits Lőrinc* hasonló elbocsátót kapott, aki Mannersdorf város címére szentelhető fel.¹⁶⁾

Hain András is Bécsben tanult 1712–13-ban. A bécsi érsekhez kért 1713-ban elbocsátót, és bemutatja a titulus mensae-ra való jogcímét, melyet Rákos község

¹⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. Károlyi-féle számadókönyv.

¹⁵⁾ A Pazmaneum anyakönyve: Juramenta nomina item Alumnorum Collegii Pazmaniani ab an. 1624. Drexler Antal dr. p. kamarás, igazgató bocsátotta rendelkezésünkre ez okmányt.

¹⁶⁾ Győri püsp. lvt. Acta Christiani Aug. 8. köt. 1313. l.

biztosított neki 1712. márc. 21-iki okmányában, amikor ő 3. éves bölcselhallgató volt.¹⁷⁾

Hueber György védenyi származású végzett hittudományhallgató is kérte 1713. febr. 28-án a nagyobb rendeket ad titulum mensae oppidi Védény; a püspök meg is adta az engedélyt a rendek felvételére.¹⁸⁾

Robicz György 2. éves teológus morális szintén korhiány alól kért, és 1713. jan. 26. kapott is engedélyt.¹⁹⁾

Vollner János nagymartoni származású metafizikus a nagyobb rendek felvételére kért elbocsátót; bemutatta titulus mensae Civitatis Wien. jogcímét, és 1715-ben meg is adta Keresztély Ágost püspök az elbocsátót.²⁰⁾

Megemlékezünk néhány idegen egyházmegyebeli pazmanitáról, kik később a győri egyházmegyéhen működtek, és magasabb egyházi méltóságra jutottak. Ezek:

Matusek András, 1657-ben pazmanita, mint az esztergomi egyházmegye növendéke; 1668. hédervári plébánosból győri kanonok, 1684. Szent Adalberti prépost, skopiai v. püspök, 1699. nagyprépost, 1708. tinnini felszentelt, majd váci megyéspüspök. † 1713.

Lacza János gyöngyösi származású, egri növendék, 1667. pazmanita; 1692. szili plébánosból győri kanonok. † 1718.

Kecskeméty Mihály, esztergomi növendék, 1663-ban pazmanita, tanulmányait Rómában fejezte be. 1681. győri kanonok, majd veszprémi nagyprépost.

Lipcsey János privigyei pannon, esztergomi növendék, 1686. pazmanita, később győri kanonok.

Vargassy András erdélyi növendék; 1692-ben pazmanita, 1714-ben kőszegi plébánosból győri kanonok. † 1724.

Gráczol János soproni származású, esztergomi növendék, 1701-ben pazmanita; 1718-ban csepregi plébánosból győri kanonok. † 1733.

Frank György esztergomi növendék, 1766-ban pazmanita; 1790-ben győri kanonok. † 1822.

Cserey István 1636. pazmanita, később győri kanonok.²¹⁾

17) U. o. 1315. l.

18) U. o. 1329. l.

19) U. o.

20) U. o. 1397—8. l.

21) A Pazmaneum régi anyakönyve. — Rimely: A Pazmaneum törtl. (Historia Collegii Pazman.)

A pazmaniták tanulmánya.

Nem tudjuk pontos adatok hiányában megállapítani, hogy az egyes növendékek mennyi ideig tartózkodtak a Pazmaneumban, és hány tanfolyamot végeztek. Az anyakönyvben három bölcseleti tanfolyammal u. m. fizikusok, logikusok és metafizikusok tanfolyamával találkozunk. A hittudományokat pedig 1—3 évig hallgatták. De a tanfolyamokat nem mindegyik növendék végezte el. Az első győri növendék, Scovitz János 1624-ben tanult az intézetben, és már 1625-ben felvette a papi rendet és elhagyta az intézetet. Különben a Pazmanium alapítólevelének 4. pontja világosan megmondja, hogy a növendékek közül nem mindenki bocsátandó a bölcseleti és teológiai tanulmányokra. A tudományosabban képzettek nem szívesen mennének ki a gyenge javadalmazású plébániákra. Elég, ha a Kázusok megfejtésében és a kontroverziák megoldásában jártasak.²²⁾ Világos ebből, hogy Pázmány Péter maga is csak a kazuisztika elsajátítására utalta a növendékek nagyobb részét. Ezek a theologi morales, akikkel a győri gimnáziumban találkoztunk már.

Mikor az égető paphiány szünni kezdett, már Pázmány is úgy intézkedett, hogy a bölcseletet is, a teológiát is tanulják mindazok, akiket vizsgáik után erre alkalmasnak találnak az intézet előljárói.²³⁾

A Pazmanium első 10 évében tehát a növendékek nagyobb része csak 1—2—3 évig tartó tanfolyamot végzett; később pedig 2—3 éves bölcseleti és 2—3 éves teológiai tanfolyamot. A tanulmányok tüzetesebb fejtegetése, rendszere különben nem tartozik dolgozatunk keretébe.

A Pazmanium második korszaka.

A Pazmanium átszervezése után a 19. században a következő győri növendékek tanultak itt:

1813—6. *Karner Antal* (2—4. évf.) 1832. püspöki titkárból kanonok, majd v. bácsi püspök, udvari tanácsos, helytartósági előadó; 1848-ban székesfehérvári, 1849-ben győri püspök. † 1856.

1813—18. *Kozmár Pál* (1—4. évf.). L. a lelkiigazgatók között.

²²⁾ Rimely i. m. 11. l.

²³⁾ Rimely i. m. 49. l. Az 1633. júl. 22. kiadott rendelet 3. pontja.

1816—18. *Posch György* (1—2. évf.) világi pályára ment.

1817—22. *Tartsay Ferenc* (1—4. évf.). L. a szemin. igazgatók között.)

1818—22. *Bankó Ignác* (1—4. évf.). L. a szemináriumi tanulmányi felügyelők között.

1821—25. *Susich György* (1—4. évf.). L. a hittud. főiskolai tanárok között.

1822—26. *Palkovits Antal* (1—4. évf.) 1837-ig káplán, azután zurányi, völgyfalvi plébános. † 1877.

1825—29. *Brestyvenszky Antal* (1—4. évf.). L. a szemináriumi tanulmányi felügyelők között.

1826—30. *Novák Ferenc* (1—4. évf.) 1851-ben a püspöki udvarban szolgál, 1851-ben kanonok, 1852-ben győri pleb. ált. püspöki helynök, 1868-ban pápóci prépost. † 1870.

1829—30. *Fink Károly* (1. évf.) világi pályára ment.

1831—35. *Mayrhofer József* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1832—36. *Pinther Mátyás* (1—4. évf.) mint káplán és plébános szolgált 1850-ig; 1851. mosonszentandrás, majd nyulasi plébános, 1876. nyugalomba vonult. † 1886.

1835—39. *Winterl Antal* (2—4. évf.). L. a szemin. tanulmányi felügyelők között.

1836—40. *Trichtl József* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.

1839—43. *Kár Károly* (1—4. évf.) 3 évig káplán, 1847. soproni tanítóképző-int. tanár, 1850. szentgyörgyi plébános, 1871. nyugalomba vonult. † 1897.

1840—44. *Bubics Zsigmond* (1—4. évf.) magyaróvári káplán, majd a bécsi Augustineum növendéke; 1848. Eszterházy Miklós herceg gyermekeinek nevelője; 1869. p. kamarás, 1871. monostori apát, 1878. váradi kanonok, 1879. rátóti prépost, 1884-ben az Eszterházy-család javainak zárgondnoka, 1886. v. püspök, 1887. kassai megyéspüspök. † 1907.

1843—47. *Kokas József*. L. a szemin. igazgatók között.

1844—48. *Mezner Sándor* (1—4. évf.) 1850-ig káplán, ekkor környi plébános, 1876-ban lemondott plébániájáról, bánfalvi plébános lett. † 1889.

1847—8. *Novák Antal* (I. évf.).

1852—56. *Mohl Antal* (1—4. évf.). L. a tanárok között.

1856—8. *Stessel Frigyes* (1—2. évf.).

1856—60. *Nagy György* (1—4. évf.). L. a főisk. tanárok között.

1858—9. *Bangha István* (1. évf.).

1859—63. *Abday József* (1—4. évf.) 1869-ben káplán, 1869-ben máriakálnoki, 1878-ban nagyécsi plébános, 1895-ben nyugalomba vonult. † 1909.

1859—63. *Steiner Fülöp* (1—4. évf.). L. a főisk. tanárok között.

1860—64. *Balits Antal* (1—4. évf.). L. a főisk. tanárok között.

1864—67. *Kraxner (Kőhalmi) Mihály* (2—4. évf.) 1873-ban nemesvölgyi plébános, 1904-ben nyugalomba vonult.

1864—68. *Hahnekamp György* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.

1867—69. *Koller Sándor* (1—2. évf.). Betegsége miatt eltávozott az intézetből.

1868—72. *Ketoszek (Mátrai) Lipót* (1—4. évf.) 1880-ban káplán, 1881-ben szikrai, 1892-ben kaboldi, 1910-ben répcékethelyi plébános. Ma nyugalomban él.

1869—73. *Kisfaludy Árpád Béla* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1871—75. *Sinkó István* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.

1873—4. *Giesswein Sándor* (1. évf.) a budapesti egyetemre ment át.

1873—77. *Varga Pál* (1—4. évf.) Sigray-San-Marzan gróf családjánál nevelő, 1878-ban győrbelvárosi káplán, 1883-ben karkáplán, 1885-ben koroncói, 1889-ben rábapatonai plébános, 1903-ban kerületi esperes. † 1920.

1875—9. *Balics Lajos* (1—4. évf.). L. a hittudományi főisk. prodirektorok között.

1876—8. *Kusztrich György* (1—2. évf.) betegsége miatt Győrött folytatta tanulmányait.

1878—82. *Köppel Károly* (1—4. évf.) 1883-ban Cziráky Antal gr. családjánál Dénesfán, 1884-ben József kir. herceg gyermekei mellett Alcsuton nevelő, p. kamarás, 1892-ben nagymartoni plébános, 1914-ben c. prépost, ma ugyanott pápai prelátus.

1879—83. *Ürménczy Pál* (1—4. évf.) 1884-ben az Augustineumban folytatta tanulmányait, 1887-ben kissemináriumi tanulmányi felügyelő. † 1887.

1884—5. *Zalka László* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1883—7. *Halmosy István* (1—4. évf.). Több helyen

káplán, 1901-ben Németjárfalun, 1907-ben Miklóshalmán plébános. † 1930.

1885—9. *Paár István* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1887—91. *Köttinger István* (1—4. évf.). L. a szeminaryumi tanulmányi felügyelők között.

1889—90. *Perusich Jakab* (1. évf.). Betegsége miatt Győrött folytatta tanulmányait.

1890—4. *Werdenich Endre* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1891—3. *Gángli Lajos* (1—2. évf.). Betegsége miatt tanulmányait Győrött fejezte be. Győrött káplán és h. plébános. Redactus ad statum laicalem — megnősült, államvasuti főtisztviselő.

1893—7. *Grubich Antal* (1—4. évf.) 1904-ben répcesarudi, 1919-ben fülesi plébános. † 1929.

1894—8. *Császár Gyula* (1—4. évf.) káplán, püspöki szertartó, 1900-ban augustineumi növendék, 1901-ben Trautenberg báró családjánál Móron nevelő, 1902-ben harkai, 1910-ben felsőlászlói plébános. † 1924.

1897—1901. *Ragats János* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1898—1902. *Nitsch (Bossányi) Árpád János* (1—4. évf.) 1903—10-ben a püspöki udvarban szolgál, p. kamarás, 1910-ben magyarkereszturi plébános, kerületi tanfelügyelő, esperes, m. kir. kormányfőtanácsos. † 1937.

1899—1903. *Schmidt Ferenc* (1—4. évf.) káplán, majd kismartoni plébános. † 1924.

1902—3. *Szabó Vendel* Rómában folytatta tanulmányait. L. a főiskolai tanárok között.

1903—6. *Keszthelyi Gyula* (2—4. évf.) több helyen káplán, 1912-ben kónyi plébános, ker. esperes, a magyar országgyűlés felsőházának tagja.

1904—8. *Hász István* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1905—8. *Tormássy Artur* (13. évf.). Majláth György gr. családjánál nevelő, Károly kir. herceg, később magyar király magyar nyelvmestere, soproni karkáplán, most egyházaskeszői plébános.

1906—7. *Ribarich Rudolf* (1. évf.). Betegsége miatt világi pályára ment.

1907—11. *Grösz József* (1—4. évf.) farádi, oroszvári káplán, 1913—1930-ban a püspöki udvarban szolgált. 1928-ban felszentelt püspök, győri segédpüspök, 1936-ban szombathelyi apostoli adminisztrátor.

1908—12. *Pintér Gyula* (1—4. évf.) káplán, majd magyaróvári plébános, 1934-ben c. prépost.

1909—11. *Lukácsy Lajos* (1—2. évf.). † 1912.

1912—15. *Somogyi Antal* (2—4. évf.). L. a főisk. tanárok között.

1912—16. *Bertha János* (1—4. évf.) tatabányai káplán, 1933-ban himodi, 1937-ben magyarkereszturi plébános.

1928—1933. *Horváth-Kiss Ambrus* (1—5. évf.).

1929—1934. *Németh Kálmán* (1—5. évf.).

1929—1934. *Németh Pál* (1—5. évf.).

1931—35. *Zantleitner József* (2—5. évf.).

1935— *Farkas László* a bécsi egyházmegyéből jött át 4. évre.

1934— *Eperjes Ernő*.

1934— *Póka György*.

1935— *Altdorfer Károly*.²⁴⁾

A győri növendékek száma és tartásdíja a Pazmaneumban.

1624—37. években csak egy-egy növendék nevével találkozunk a Pazmanium évkönyvében; 1638-ban 6, 1639-ben 5, 1648-ban 9 győri növendéket sorol fel ez okmány, kikre nézve megjegyzi, hogy Draskovich György püspök teológusai. Másutt Püsky János növendékeiről is beszél ez évkönyv, akik tehát az ő költségén tanultak.²⁵⁾ Széchényi György püspökségének elejétől fogva a Dallos-féle 25.000 forintos alapítvány kamataiért a Pazmanium vezetősége 12 növendék eltartását és nevelését vállalta el.²⁶⁾ A növendékek száma azonban 8—12 között váltakozott.²⁷⁾ A győri káptalan ragaszkodott az eredetileg megállapított 12-es számhoz, de nem tudott eredményt elérni. Konter

²⁴⁾ Adatainkat a Pazmanium anyakönyveiből állítottuk össze. Itt olvasunk Draskovich püspök növendékeiről: Alumni Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Georgii Draskovich Episcopi et Comitiss Jauriensis. — Felhasználtuk Rimely i. művet, — és a győri szemín. irattárában elfekvő számadási könyveket; továbbá a sokszor idézett Protocolum Clericorum-ot.

²⁵⁾ Utolsó előtti 3. lapon: Alumni Illustrissimi ac Celestissimi Principis Domini Joannis Piski Archiepiscopi Colocensis nec non Episcopi Jaurinensis.

²⁶⁾ Rimely i. m. 135. l. — Győri kápt. m. lvt. Keresztély Ágost-féle 1718. évi Can. Visít.

²⁷⁾ U. o.

István püspöki helynök 1716-ban írta a püspöknek, hogy a pazmaneumi igazgató a győri növendékek számát kevesbíteni akarja azon a címen, hogy a kereszténység ellenségei ellen viselt háború költségeihez a Pazmaneum is hozzájárult, így jövődelme megfogytakozott. Győrött azonban ezáltal paphiány lesz.²⁸⁾ Tényleg ezután 10 győri növendéket fogadott be a Pazmaneum igazgatósága.

Sinzendorf Fülöp püspök 1732-ben a Pazmaneumból is hazarendelte a klerikusokat, és a Dallos-féle alapítványi tőkét a szeminárium vagyonához csatolta. A Pazmaneum újjászervezéséig nem is volt az intézetnek győri növendéke.

A Pazmaneum újjászervezése.

1813. július 1-én kiadott rendeletével a király generális szemináriummal szervezte át a Pazmaneumot az esztergomi káptalan tiltakozása ellenére, avval a céllal, hogy a magyarországi összes egyházmegyék meghatározott számú növendéket küldjenek oda. A tartásdíjat az egyházmegyei szemináriumokra hárította; ha azonban jövődelmük erre elégtelen, akkor a szabályozott püspökségek alapja fedezi azt, sőt a doktorraavatás költségét is.²⁹⁾ A győri szeminárium két növendékének költségére 300—300 forintot utalt ki 1843-ban a jelzett alapból.³⁰⁾ Ez idő óta évről-évre kiutalta a helytartótanács a két növendék tartásdíját, majd egyenesen a Pazmaneum igazgatójának kezéhez,³¹⁾ majd pedig a püspök útján a győri szeminárium nyugtájára.³²⁾

1849—56. években csak egy növendék számára utalta ki a Kormányhatóság a tartásdíjat. 1849-ben a szeminá-

²⁸⁾ Győri püsp. lvt. Acta Christiani Augusti. V. 519. 1.

²⁹⁾ Rimely i. m. 239. 1.

³⁰⁾ Győri szemín. irattár. Fasc. Vegyesek I. 1813. júl. 2. 7668. sz. udvari, és 17471. sz. helytartótanácsi rendelet. — 1814. évi jan. 25. 1754. sz. Deductio, vagyis szemináriummi segélykiutalás. — 1815. évi Deductio.

³¹⁾ U. o. Fasc. Vegyesek I. 1833. febr. 18. 3001. sz. Intimatum. — Fasc. Vegyesek III. Szájbely Henrik pazmaneumi igazgató 1856. dec. 30. kelt levele.

³²⁾ Győri püspöki lvt. Semin. II. 1835. dec. 1. 35819. sz. Intimat. — 1839. évi szept. 3. 28665. sz. Intimat. — 1840. szept. 9. 28913. sz. Intimat, és aug. 6. 10769/669. sz. Udvari rendelet. — Győri szemín. irattár: Fasc. Vegyesek IV. 1842. okt. 31. 39570. sz. Intimat. 1836. aug. 16. 23197. sz. intimat. — 1846. évi 5007. sz. helyt. rend.

riumnak 5925 forintot utalt ki a szabályozott püspökségek alapjából, egy pazmanita eltartására pedig 750 váltóforintot.³³⁾ A helytartótanács soproni osztálya 1854-ben ismét 300 forintot utalt egy pazmanita részére.³⁴⁾ A püspök 1856. évi előterjesztésére a helytartótanács soproni osztálya 1857-re felemelte a szeminárium segítségét, és 7415 forintot utalt ki a vallásalapból, de ez összegben egy pazmanita tartásdíja is benne volt.³⁵⁾

De a következő időben ismét 2 növendék tartásdíját folyósította a helytartótanács. A pazmaneumi igazgató írta: *mivel a győri egyházmegyének 1813. évi legfelsőbb rendelet értelmében joga és kötelessége van rá, hogy a szabályozott püspökségek alapjának terhére 2 növendéket küldjön a Pazmaneumba, a két növendék tartásdíját már kiutalta a kormányhatóság.*³⁶⁾ Az 1860-as évektől kezdve semmiféle okmányt nem találtunk arra nézve, hogy a vallásalap fedezte volna a pazmanita növendékek tartásdíját. 1861-től 9448 forintot utalt a szeminárium részére, ebben benne volt a pazmanita költsége is.³⁷⁾ 1898-ban 7968 forintot utalt a miniszter a szeminárium javára, pazmanita költségéről azonban szó sincs.

Mindazonáltal a Pazmanium saját jövődelmének terhére eltartott két győri növendéket is. A legutóbbi időben a hercegprímás jelezte, hogy a Pazmanium nem bírja a kiadást, rászorul, hogy a püspökök szemináriumuk terhére küldjenek növendékeket, és így segítsék az intézet fennmaradását. A győri szeminárium, a káptalan és püspök segítségével fedezte a pazmaniták tartásdíját.

C) A győri egyházmegye növendékei a Szent Ágostonról nevezett bécsi felsőbb intézetben.

A teológiai tudományok kibővítése, különösen a hit-tudományi főiskolai tanárságra való előkészítés céljából időről-időre küldtek a püspökök végzett növendékeket az Augustineumba. A következőket ismerjük ez intézet növendékei közül, akikkel különben dolgozatunk folyamán már találkoztunk:

³³⁾ Szemin. irattár: Fasc. Vegyesek III. A megyéspüspök 1849. dec. 17. kelt 1098. sz. levele. A kormányhatóság nov. 30-án kelt 8359. sz. intézkedése.

³⁴⁾ U. o. 8623. sz. rendelet.

³⁵⁾ U. o. Fasc. Vegyesek IV. 23385. sz. rendelet.

³⁶⁾ U. o. III. Fasc. Vegyesek. Jus et obligationem habet...

³⁷⁾ U. o. Fasc. Vegyesek I—IV. Simor püspök iratai.

Karner Antal 1816—1819.
Bankó Ignác 1824—1826.
Susich György 1826.
Bubics Zsigmond 1845—48.
Kokas József 1852—3.
Surányi János 1860—2.
Balits Antal 1865—8.
Kisfaludy Á. Béla 1873—6.
Molnár Ignác 1881—4.
Ürménczy Pál 1884—86.
Werdenich Endre 1894—97.
Császár Gyula 1900.
Aistleitner József 1904—6.
Bürchner László 1911—13.³⁸⁾

D) A győri egyházmegye növendékei Innsbruckban.

A legújabb időben egyházmegyénk néhány növendéke a jezsuiták innsbrucki Canisius-kollégiumában tanulta a teológiát:

Borsiczky Oszkár 1894—8. Rövid ideig a lelkipásztori életben működött, azután a győri kir. kat. tanítóképző intézetbe rendelte a megyéspüspök tanárnak. Hat évig Ferenc Ferdinánd főherceg trónörökös magyar nyelvmestere volt. Majd Győrré jött a középiskolai kat. fiúinternátusba igazgatónak. Ácsra ment plébánosnak, ma soproni kanonok.

Schwartz Antal 1900—4. Rövid ideig mint káplán szolgált; azután betegsége miatt külföldön üdült; 1908-ban a Szent Ferenc-rendűek oblátusainak kongregációjához kapott elbocsátást; innét visszatérve 1914-ben Vámosderecskén lett plébános. Innét szabadságra ment betegsége miatt; majd a bánfalvi kármelita apácák lelki vezetője 1931—1936. 1936-ban nyugalomba vonult.

Wrenkh Ede 1911—1915. (L. a teol. főiskolai tanárok között.)³⁹⁾

1930—1932. *Kugler János* 4 évre ment Innsbruckba. Jelenleg Burgenlandban teljesít szolgálatot.

1931—36. *Kovács György* másod évre ment Innsbruckba.

³⁸⁾ Bericht über das K. u. k. höhere Weltpriesterbildungs Institut zum. heil. Augustin in Wien. VI. VII. VIII. Jahrgang.

³⁹⁾ Wrenkh tartásdíját, évi 910 + 300 kor. Várady Árpád Lipót megyéspüspök saját pénztárából fedezte.

E) Győri növendékek a nagyszombati szemináriumban.

Széchenyi György püspökségének idejétől a Pázmány Péter által felállított, Szent István királyról nevezett nagyszombati szemináriumban is tanultak győri klerikusok. Matkovich Mihály győri kanonok, pápói prépost 1662-ben végrendelet hátrahagyása nélkül halt meg; hagyatékából Széchenyi György 6000 forintot a győri szemináriumnak adott, hogy annak kamataiból Nagyszombatban hat növendéket taníttasson.⁴⁰⁾ A szeminárium tőkéről készített legrégebbi számadási könyv 1715. óta emlékezik a nagyszombati tanulókról.⁴¹⁾ Mig azonban az 1718. évi Can. Visit. 6 növendékről emlékezik, addig az 1724. évi számadási könyv csak 4 növendékről beszél. Időközben, akár a drágaság miatt, akár más okból a Szent Istvánról nevezett szeminárium vezetősége kevesebb győri növendéket fogadott be. Az 1727—31. évekből való számadási könyv szintén 4 nagyszombati növendékről tesz említést, akiknek tártásdíját évről-évre megküldi a szeminárium igazgatója: 1730-ban április 18-án 480 forintot küldött Nagyszombatba.⁴²⁾ Ez az összeg már nagyobb, mint a Matkovich-féle 6000 forintos alapítvány évi jövedelme, tehát a szeminárium egyéb tőkéinek jövedelméből egészítették ki.

Sinzendorf Fülöp püspök 1732-ben Nagyszombatból is hazahívta növendékeit, és a Matkovich-féle alapítvány tőkéjét a győri szeminárium használatára adta át. Mégis ezután is emlékeznek okmányaink egy-egy győri növendékről, aki Nagyszombatban tanult.⁴³⁾ A Zichy Ferenc püspök-féle 1767. évi Can. Visitatio is említi, hogy a Simándi-alapítvány kamataiból tanul egy győri növendék Nagyszombatban. Az alapítvány keletkezéséről biztos adatot nem tudtunk találni. Alapítója talán a XVII. század

⁴⁰⁾ 1718. évi Can. Visit.

⁴¹⁾ Győri kápt. m. lvt. Fundatio Széchenyiana 549. l.

⁴²⁾ Szemin. irattár: 1715. Tyukos János, ki a szemináriumnak 1714. év óta 3500 forinttal tartozott, félékenként élelmezett egy növendéket, aki még világi tanuló volt. — Ugyanez a Tyukos János 1718. szept. 20. Piber Pál szemin. prefek'tusnak 200 frtot, 1719. ápr. 21. ismét 200 frtot, 1720. Raucher Jakab prefektusnak 200 frtot, 1723. Szent Györgykor 105 frtot, 1721. Szent Györgykor 105 frtot fizetett 4 növendék ellátásáért. — U. o. Károlyi Lőrinc számadási könyve 1727—31. évekről.

⁴³⁾ Győri kápt. m. lvt. 1738. évi Can. Visit.

első felében élt Simándy István erdélyi püspök, kinek összeköttetései voltak a győri egyházmegyével. Az 1767. évi Can. Visitatióban elrendelte a püspök, hogy a káptalan e 2500 forintos alapítványi tőkét vegye fel; a káptalan 1767. május 5-én fel is vette, és a szeminárium vagyónával egyesítette.⁴⁴⁾

A nagyszombati növendékek közül megemlítjük Kolompár István, Pongrácz György, Guraby Mátyás győri kanonokokat.⁴⁵⁾ Van néhány ifjú, aki saját költségén tanul, a szemináriumi igazgatótól csak úti költséget kap; ezek nem voltak tulajdonképpen győri növendékek, csak tanulmányaik végzése után kértek felszentelésükhöz jogcímet, és kérték az egyházmegyébe való felvételüket.

E szórványos adatokon kívül többet nem találtunk felhasznált forrásainkban.

F) Győri növendékek a budapesti központi szemináriumban.

A győri szeminárium szabályozására 1804. szeptember 4-én kiadott 20.054. sz. kir. rendelet 2. pontja az egyházmegye két növendékének ingyenes ellátást és neveltetést biztosít a budapesti generális szemináriumban. E jog alapján évenként 2 növendéket neveltetett az egyházmegye Budapesten. E növendékek:

1805—7. *Szeretits Ferenc* (3—4. évf.) később péri plébános, kerületi esperes.

1805—9. *Sütő József* (1—4. évf.). L. a főiskolai igazgatók között.

1807—11. *Filinger Lipót* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1809—10. *Gaal József* (1. évf.) tanulmányait Győrött folytatta.

1810—14. *Eckhart János* (1—4. évf.). † mint győri káplán.

1811—15. *Wurda Károly* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1814—18. *Putz Ferenc* (1—4. évf.) később győri kanonok.

1815—19. *Juranich György* (1—4. évf.).

⁴⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. Liber, in quo continentur omnia Capitalia omnium fundationum. 1765...

⁴⁵⁾ 1718. évi Can. Visit. — Győri püsp. lvt. Acta Christiani Aug. Egy-két növendék Keresztély Ágosttól kér felszenteléséhez jogcímet (Titulust). Szemin. irattár: Károlyi-féle számadási könyv.

- 1819—23. *Klárík István* (1—4. évf.).
 1822—24. *Gr. Berényi Antal* (1—4. évf.).
 1823—27. *Bauer András* (1—4. évf.).
 1824—28. *Hodich József* (1—4. évf.).
 1827—28. *Hodich Ferenc* (1. évf.) tanulmányait betegsége miatt Győrött folytatta. Soproni, majd győri kanonok lett.
 1828—30. *Asztl Lajos* (3—4. évf.) győri kanonok.
 1828—32. *Tóth György* (1—4. évf.) bősárkányi, majd bogyoszlói plébános.
 1830—32. *Hupka Ferenc* (3—4. évf.). L. a tanárok között.
 1832—36. *Czerhák Ignác* (1—4. évf.).
 1832—33. *Mayer Frigyes* (1. évf.) 2—4 évfolyamokat Győrött végezte. Felsőrármóci plébános lett.
 1833—37. *Dörflinger József* (1—4. évf.) magyar-keresztúri plébános.
 1836—40. *Nogáll Károly* (1—4. évf.) győri kanonok, pápói prépost, v. ozerói püspök.
 1837—41. *Kozmár Pál* (1—4. évf.) káptalanvisi plébános, kerületi esperes.
 1840—44. *Bertha János* (1—4. évf.). L. a főiskolai igazgatók között.
 1841—45. *Kováts József* (1—4. évf.) sopronkeresztúri plébános.
 1844—48. *Nagy Ignác* (1—4. évf.) rábapatonai plébános, székesegyházi sekrestyeigazgató.
 1845—47. *Horváth János* (1—2. évf.) tanulmányait Győrött folytatta. Himodi plébános lett.
 1847—52. *Erdős Alajos* (1—4. évf.) baboti plébános lett.
 1848—49. évben szüneteltek az előadások az egyetemen; a központi szemináriumnak sem voltak növendékei.
 1849—50. *Novák Antal* (1. évf.).
 1851—54. *Koppi Lajos* (1—3. évf.).
 1852—56. *Téglás János* (1—4. évf.) rábapatonai plébános lett. † 1872.
 1854—58. *Kittendorfer Adolf* (1—4. évf.).
 1856—60. *Surányi (Schaub) János* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.
 1858—62. *Dely János* (1—4. évf.). † 1868.
 1860—64. *Szely Lajos* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.
 1862—66. *Beidl Alajos* (1—4. évf.) később győri kanonok, pápai prelátus. † 1902.

1864—66. *Moravitz Mátyás* (1—2. évf.) tanulmányait Győrött folytatta. Vértestolnai plébános. † 1913.

1866—67. *Pavitsich Mátyás* (3. évf.) többi évfolyamot Győrött végezte. Szarvkői plébános lett. † 1917.

1866—70. *Hahnenkampj Sándor* (1—4. évf.) később püspöki titkár, majd védenyi plébános, kerületi esperes. † 1910.

1867—68. *Riszner János* (1. évf.).

1868—72. *Huiber János* (1—4. évf.) szilsárkányi plébános lett. † 1912.

1874—77. *Giesswein Sándor* (2—4. évf.) az első évfolyamot a Pazmaneumban végezte. Győri kanonok, p. prelátus, országgyűlési képviselő, a Szent István-Társulat alelnöke. † 1923.

1874—78. *Zehetbauer Ottó* (1—4. évf.) soproni kanonok, városplébános, p. prelátus. † 1925.

1877—81. *Molnár Ignác* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.

1878—82. *Baán János* (1—4. évf.) koroncói, majd bágyogi plébános, kerületi esperes. † 1922.

1881—85. *Karácson Imre* (1—4. évf.) tanítóképző-intézeti igazgató, péri esperes-plébános, küsszemináriumi igazgató; Konstantinápolyban a magyar történeti emlékek kutatója. † 1911.

1882—86. *Mersich János* (1—4. évf.) tanítóképző-intézeti tanár. † 1899.

1885—89. *Bedy Vince* (1—4. évf.). L. a szemináriumi igazgatók között.

1886—87. *Simon Károly* (1. évf.) világi pályára ment.

1887—91. *Golda József* (1—4. évf.) csávai plébános lett.

1889—93. *Gerebenics Sándor* (1—4. évf.) káptalandombi lelkész; ma nyugalomban él Rábapordányban.

1891—95. *Molnár János* (1—4. évf.) képezdei tanár, majd csávai, nemesládonyi, dadi plébános. † 1937.

1893—4. *Neuberger István* (1. évf.) világi pályára ment.

1894—98. *Szentiványi János* (1—4. évf.) kanonok.

1895—99. *Ragats Rudolf* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1898—1902. *Wagner Mihály* (1—4. évf.) szemináriumi előljáró, h. tanár, csornai esperes-plébános, h. főesperes, ma kanonok.

1899—1903. *Saly László* (1—4. évf.) budapesti központi szemináriumi prefektus, győri kanonok. L. a szemináriumi igazgatók között.

1902—1906. *Tóth István* (1—4. évf.) gyömörei káplán. † 1908.

1903—1907. *Szász (Petrovsky) István* (1—4. évf.) tatabányai káplán, ma szili plébános.

1906—10. *Kövér Lajos* (1—4. évf.). L. a főiskolai tanárok között.

1907—11. *Bürchner László* (1—4. évf.) szemináriumi előljáró, ma soproni káptalani prépost.

1910—14. *Mentes Mihály* (1—4. évf.). L. a tanárok között.

1911—15. *Pokorny Miklós* (1—4. évf.) püspöki irodaigazgató, p. kamarás. 1936. szeptembertől győri kanonok.

1914—15. *Hadarits Kálmán* a ciszterciák rendjébe lépett be.

1915—18. *Szántó Antal* (3—5. évf.) ma nagycenki plébános.

1917. *Nemes Lajos* világi pályára ment.

1918—21. *Palkovich Gergely* (1—3. évf.) világi pályára ment.

1919—23. *Jankovich József* (1—4. évf.) ma püspöki udvarban szolgál mint irodaigazgató.

1919—23. *Németh János* (1—4. évf.) az Actio Cath. győri igazgatója.

1920—23. *Petrovits Pál* a bécsi egyházmegyébe ment át.

1921—26. *Szabó József*. L. a főiskolai tanárok között.

1922—26. *Rauch Ferenc* másod évre ment. Ma püspöki udvari pap.

1922—26. *Szelestey Béla* másod évre ment. Ma győrnádorvárosi, Szent Imre városrészbeli lelkész.

1922—27. *Közi-Horváth József* (1—5. évf.) ma Budapesten az Actio Cath. központjában teljesít szolgálatot.

1923—28. *Németh Péter* (1—5. évf.) ma a tanítóképző internátusában tanulmányi felügyelő.

1924—6. *Aspermayer Ferenc* világi pályára ment.

1926—31. *Keszey Gábor* (1—5. évf.) ma a győri papnevelő-intézetben tanulmányi felügyelő, kisegítő főiskolai tanár.

1926—1931. *Péntek Kálmán* (1—5. évf.) ma katonalelkész Miskolcson.

1927—32. *Kálóczy István* (1—5. évf.) győri kórházi lelkész.

1927—32. *Tomasits József* (1—5. évf.) tatabányai lelkész.

- 1927— *Némethy László* — elbocsátva.
 1928—33. *Horváth Károly* (1—5. évf.) Burgenland-
 ban teljesít szolgálatot.
 1930—35. *Kárpáthy Károly* (1—5. évf.) soproni reál-
 gimn. hitoktató.
 1932— *Villányi Győző*
 1933— *Cseh Sándor*
 1933— *Szele József*
 1935— *Kovács Erasmus* } még növendékek.

* * *

A nem Győrött végzett egyházmegyei papok iskolá-
 zási helyére vonatkozólag megjegyezhetjük, hogy pl.
 Krakó, Grác, Ingolstadt, Párizs, Padova, Bologna egye-
 temeinek anyakönyveiből bizonyára jó néhány egyházmegyei
 papunk nevére ismerhetnénk. Egyéb helynevek is
 bukkannának elő, hisz a régmúlt viszontagságai között
 sokan ide vetődtek hozzánk idegen országokból is. A ma-
 gyar katolicizmus újraélése előtt még nem gördítettek
 akadályokat a papok magyarországi helyváltoztatása elé.
 Így a Győrött tanultak más egyházmegyében értékesítet-
 ték itt szerzett tudásukat, viszont a máshonnétjövők meg
 idehozták szellemi kincseiket. De hiányosnak tartanók
 vázlatos felsorolásunkat, ha meg nem emlékeznénk az
 egyik magyarországi papnevelő-intézményről, mely a 16.
 és 17. század fordulóján bőséges forrása volt a lelkipász-
 torok utánpótlásának. Draskovich György bíboros, győri
 püspök óhajára és kifejezett kérésére a jezsuiták meg-
 kapták a turóci prépostság jelentékeny javadalmát 1586-
 ban. Az adományozás indítóokai között elsőrangú volt a
 paphiány enyhítésének szándéka. A jezsuiták előbb Znió-
 váralján, majd Vágsellyén virágzó, népes iskolát tartottak
 fenn. Vágsellyei konviktusukban 400 ifjú tanult már 1601-
 ben, ezek között szegénysorsú tanulók ingyen oktatás
 mellett a papi pályára is készültek szép számmal. Ezek-
 ből kerülhetett ki a győregyházmegyei lelkipásztorko-
 dásba is.⁴⁶⁾

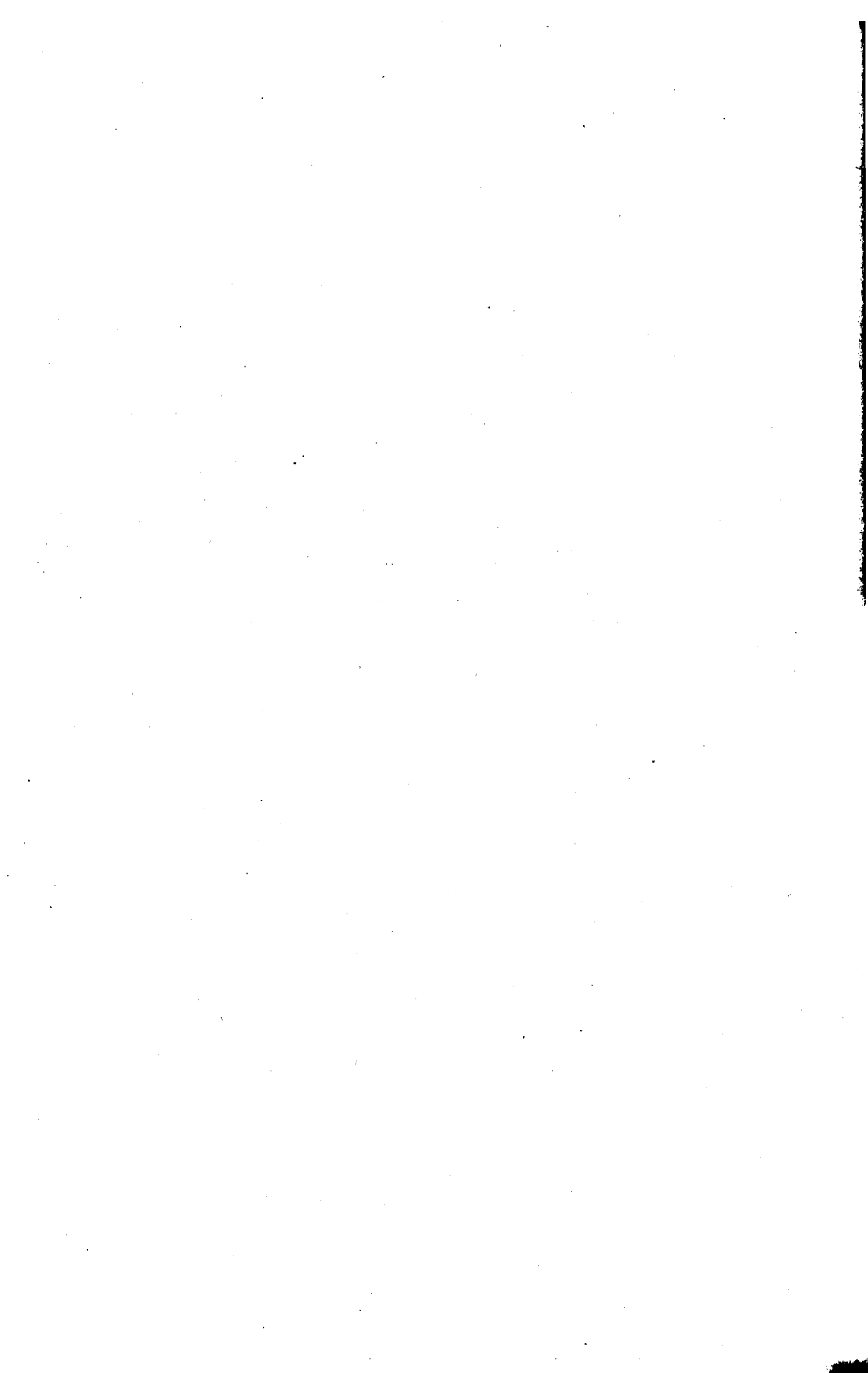
Dolgozatunk első részének befejezésekor visszapil-
 lantunk történetünk fokozatos fejlődésére: a káptalani
 iskolára, a jezsuiták győri gimnáziumára, az akadémiára
 és a hittudományi főiskolára; számbavesszük a külföldi
 és hazai főiskolákból hazatérő papokat, és megállapítjuk,

⁴⁶⁾ L. Velics: Vázlatok a magyar jezsuiták multjából. I.
 rész. 87—89. I. V. ö. Szabady: Barokk költő Győrött a 17. szá-
 zadban. Győri Szemle III. évf.

hogy a nagykiterjedésű egyházmegye, a minden életet és kultúrát letaroló török hódoltság idejét leszámítva, mindig megfelelő számú és teológiailag képzett papsággal rendelkezett. A legnehezebb időben, a 17. század végén itt-ott találkozunk ugyan licentiátusokkal, de ezeknek helyét is hamarosan rendes papság töltötte be. Megállapíthatjuk, hogy teológiai kultúra, népvezetés tekintetében a győri egyházmegye az elsők között foglalt helyet. Rövid volt az az idő, melyben a rendes lelkipásztorokat a tényleges kanonokok segítették ki; vagy amikor a nyári szabadságon levő klerikusok jártak ki egyik-másik faluba vasárnapi és ünnepi prédikációmondásra.

MÁSODIK RÉSZ.

**A GYŐRI SZEMINÁRIUM
TÖRTÉNETE.**

Régi nagyszeminárium homlokzata.

Az egyházmegyei papnevelés történetét nagy vonásokban megrajzoltuk az első részben; most a vele szoros összefüggésben levő papnevelőház, a szeminárium történetét, a papnevelés anyagi részét akarjuk a következőkben megírni a rendelkezésünkre álló eredeti okiratok alapján. Az építkezés, a vagyoni állapotok rajzolása mellett a szeminárium belső életébe is belepillantunk. Szólunk az előjárókról; figyelemmel kísérjük a növendékek lelki életét, a házi fegyelmet, az egészségügyi dolgokat. E célunk szerint anyagunkat a következő tételekben foglaljuk össze:

I. A papnevelőház 1627— napjainkig.

- A) A papnevelőház megépítése, legelső szervezete.
- B) Sinzendorf Lajos püspök 1732-ben megnagyob-
bítja a szemináriumot.
- C) Zichy Ferenc gróf püspök az 1763. évi földrengés
után újjáépíti.
- D) A szeminárium viszontagságos élete az 1809. évi
francia háború és az 1848—9. évi szabadságharc idején.
- E) Zalka János püspök 1870-ben új szárnyépülettel
bővíti ki a házat.
- F) Széchenyi Miklós gr. püspök 1910-ben új szemi-
náriumot épített.

II. A szeminárium tőkevagyon.

- A) A Dallos Miklós-, Matkovich Mihály-, Széchenyi György-, Bárdossy György-, Nagy Ferenc-, báró Gaun Antal-, Szimándy-, Jászberényiné- és Szabó Imre-féle alapítványi tőkéik.
- B) A tőke egyharmadrésze a szombathelyi szeminárium tulajdonába megy át.
- C) A szeminárium vagyonát II. József 1784-ben a
vallásalapba utalja be.
- D) II. Lipót 1790-ben visszaadja a vagyont a szemináriumnak. Püspök és káptalan segítséget ad a szemináriumnak.

- E) A szeminárium szabályozása 1804-ben.
- F) Dongó- és Pierer-féle hagyaték.
- G) Az 1809. évi francia háború, és az 1811. évi pénzügyi romlás hatása.
- H) Egyházmegyei papok adományai.

III. A szeminárium szentmiséalapítványai.

- A) Régi alapítványok.
- B) Újabb alapítványok.

IV. A szeminárium ösztöndíjalapítványai.

- A) Konviktusi alapítványok.
- B) A szeminárium célját szolgáló ösztöndíjalapítványok.
- C) Pauer-féle alapítvány a lelkiigazgató számára.

V. A szeminárium ingatlan birtoka.

- A) Kisbér, Nagybér, Hánta birtoktest.
- B) Szőlő-birtok.
- C) Kertek.
- D) Apátház.
- E) A szeminárium mai vagyoni helyzete.

VI. A szeminárium könyvtára és fenntartására szolgáló alapítványok.

- A) Lőrentz-, Dongó-, Balogh-féle könyvtár.
- B) Újabb gyarapodás.
- C) A könyvtár legújabb elhelyezése, rendezése.
- D) A könyvtár fenntartására szolgáló alapítványok.
- E) A könyvtár általános jellemzése.

VII. A szeminárium belső élete: előljárók, növendékek, lelkiélet, fegyelem, egészség-ápolás, ruházat, ételmezés.

- A) Előljárók.
- B) Növendékek.
- C) Házi fegyelem.
- D) A lelki élet ápolása. Egyházas szellemben való nevelés.
- E) Egészségápolás.
- F) Ruházat. Ételmezés.

I.

A papnevelőház 1627 — napjainkig.**A) A papnevelőház megépítése, legelső szervezete.**

A trienti egyetemes zsinatnak a papnevelő-intézetek felállítására vonatkozó, korszakalkotó rendelkezését a győri hatalmas egyházmegye területén egy évszázadon át nem valósíthatták meg Győr kiváló püspökei. Nehéz idők jártak az egyházmegyére. Az 1526-ban Mohácsnál elesett Paksy Balázs püspök széke négy éven keresztül betöltetlenül maradt, magát a székvárost 1529-ben a Bécs felé vonuló török sereg elől felégették a várkapitányok. I. Ferdinánd király a püspökség javait kiváló hívének, a könnyű fegyverzetű lovasság generális kapitányának, a protestáns Bakits Pálnak adta haszonélvezetre. A vármegyét a török portyázók és a német zsoldos katonák egymással szinte versenyezve pusztították. Győr vidékén alig maradt falu, mely félig vagy teljesen el nem pusztult volna. 1594—1598. években maga Győr is török kézen volt. A vármegye Győr visszafoglalása után is török hódoltsági terület maradt; a fehértvári vilajet parancsnokának sanyargatása alatt élt. Így maga Győr sem tudott a lendületes szellemi fejlődés útjára lépni. Ámde legelső szabad lélekzétvételre alkalmas időt azonnal felhasználták a papnevelés égető kérdésének rendezésére a győri püspökök. A lánglelkű Dallos Miklós püspök (1623—1630.) megértette a kor kiáltó szükségletét: Emlékiratában iskolák és papnevelő-intézetek alapításában látta azokat a feltételeket, melyek hazánk és egyházunk sorsának jobbrafordulását elősegíthetik.¹⁾ II. Ferdinánd király már 1622-ben elhatározta, hogy Győrött szemináriumot és a jezsuiták vezetésével gimnáziumot létesít. Benne tehát hatalmas segítőtársat talált Dallos Miklós,²⁾ aki szülővárosa újabb iskolakultúrájának és a katolikus visszahatás hullámának megindítója lett. A király segítségével és Dallos Miklós fáradságos munkájával

1) Dallos Miklós győri püspök politikai és diplomáciai iratai. Közrebocsátják Frankl Vilmos és Ráth Károly. 45—6, 230—4. 11.

2) Okmánytár: 2. sz.

a jezsuiták gimnáziuma meg is nyílt 1626-ban. Am a papnevelés ügyéről csak a kezdő intézkedés történt meg. A püspök házat vett szeminárium céljára, melyben 12 növendék fért meg.³⁾ Ez az *első győri papnevelőház* 1627-ből. A ház fekvésének helyét nem tudjuk meghatározni. Meglehet, hogy a jezsuiták számára vett négy házzal egy területen feküdt ez is. A káptalan és a Jézustársaság tartományi főnöke által 1650-ben kiállított okirat is együtt említi a jezsuiták négy házat, és a szeminárium építéséhez szükséges területet.⁴⁾

Dallos Miklós az elgondolt nagyobb méretű szeminárium megépítésére, fenntartására, és a papnevelés céljára 25 ezer rajnai forintos alapítványt tett le. A Nagyszombatban 1630-ban tartott tartományi zsinat is elhatározta, hogy a második rendes szemináriumot Győrött állítja fel Dallos Miklós alapítványának felhasználásával. A zsinaton jelenlevő győri főpapok kötelezték magukat arra, hogy saját költségükön egy-egy növendéket neveltetnek a győri szemináriumban.⁵⁾ A szeminárium felállítása elmaradt, mert II. Ferdinánd a győri vár német őrségének zsoldjára kölcsönvette a szemináriumnak szánt 25 ezer rajnai forintot; 1629-ben adóslevelet állított ki róla, mely egyuttal a tőke alapítványleveléül is szolgál.⁶⁾ A növendékek továbbra is a Dallos-féle kisebb házban maradtak, mely a 12 növendék és előjárójuk befogadására is szűknek bizonyult. Maga Draskovich György püspök ismételten csak 6 növendékről beszél, akik az istentiszteletnél való segédkezésre vannak Győrött. Ezeket a püspök, vagy a káptalan, vagy kettőjük növendékeinek nevezi.⁷⁾ Le is foglalta e házat a maga használatára, és később, valószínűleg, a jezsuitáknak átadott hét ház közé sorozta be.⁸⁾ A káptalan Draskovich püspök ellen felhozott panaszában azt mondja, hogy a püspök e házat megsemmi-

³⁾ Győri kápt. m. lvt. 11. Cth. 969. sz.

⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 574. sz.

⁵⁾ U. o. 607. sz. — Péterffy: Conc. Hung. II. 310. 1. A győri prelátusok a következők: 1. A győri püspök; 2. a szentmártoni főapát; 3. a pornói és jáki apát; 4. a szentgotthárdi és borsmonostori apát; 5. a lébenyi és bakonybéli apát; 6. a szentkereszti és dömölki apát; 7. a csornai prépost; 8. a pápóci prépost; 9. a szentadalberti prépost; 10. a soproni keresztes és a pápóci perjel.

⁶⁾ L. Okmánytár: 3. sz.

⁷⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. I. 3989. sz.

⁸⁾ U. o. 8. Cth. 574. sz.

sítette.⁹⁾ A káptalan az elhalt Dávid Pál veszprémi püspök győri házat engedte át ideiglenesen szeminárium céljára; mert ez a ház a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt püspök után földesúri jogon a káptalanra szállt át.¹⁰⁾ Ez volt a *második papnevelőház*, melyet a káptalan állítása szerint Draskovich püspök is lakott.¹¹⁾ E ház fekvését sem tudjuk biztosan meghatározni; csak következtetjük, hogy a mai Káptalandombon vagy közvetlenül alatta fekketett. 1638-ból való okiratunkból csak azt tudjuk meg, hogy közelében kis térség terült el.¹²⁾ 1649-ben olvassuk más okiratunkban, hogy a két Lépcsőköz között fekvő, és leégett Káldy-féle ház hulló romjai egyik arramenő szeminaristát agyonütötték. E tény talán arra enged következtetni, hogy a szeminárium épülete a Káldy-féle ház tájékán feküdt.¹³⁾

A szeminárium fenntartásához ebben az időben a kanonokok adományai és hagyományai is hozzájárultak; ami annak a jele, hogy a növendékek hatnál többen lehettek. Győri Kolompár István kanonok 1636-ban papi ruháit hagyta a szeminaristáknak, ami helyett Draskovich püspök 80 forintot követelt a hagyatékból.¹⁴⁾ Ivánczy János nagyprépost 1636-ban egy hordó bort hagyott a szemináriumnak, amihez Draskovich püspök még 100 forintot követelt a hagyatékból.¹⁵⁾

Allandó és megfelelő papnevelőház létesítését akarta elősegíteni Altabak János kanonok, Szent Adalberti prépost azzal, hogy a Bécsi kapuval szemben levő sarokházát a szeminárium céljára vallotta fel a káptalan előtt, és 1637-ben végrendeletében is neki hagyta. Azt kívánta, hogy a növendékek kanonok felügyelőjükkal együtt lakjanak e házban, és a belőle kikerülő papok érette egy-egy szentmisét mondjanak. A felvállás azt is megmondja, hogy e házat kelet felől Paller Jeromos örököseinek háza, északról és délről nyilvános tér határolja. E leírás szerint megállapíthatjuk, hogy a mai Szent László király-

9) U. o. 11. Cth. 969. sz.

10) Dávid Pál 1632. végén vagy 1633. elején halt meg. Péterffy Conc. Hung. II. 324. l. — Kollányi Ferenc: A magyar főpapság végrendelkezési jogának tört. 176. l.

11) Győri kápt. m. lvt. 8. Cth. 630. sz. — 11. Cth. 890. 969. sz.

12) Győri kápt. hit. h. lvt. 8. felvall. jk. 286—7. ll.

13) Győri kápt. m. lvt. 36. T. 4701. sz.

14) U. o. hit. h. lvt. 8. felvall. jk. 157. l.

15) U. o. m. lvt. 8. Cth. 607. sz.

utca és Szél-utca között lévő, az Erzsébet-térre néző házról van szó.¹⁶⁾ E *harmadik papnevelőházban* igen rövid ideig laktak a szeminaristák, mert Draskovich György püspök a saját használatára foglalta le; 1643—4-ben Paur Jónás katonai őrparnacsoknak adta bérbe.¹⁷⁾ Később pedig 2000 forintért eladta Konszki Gáspár özvegyének, Balassa Zsuzsannának, aki viszont az esztergomi káptalanpak hagyta 2000 forintért.¹⁸⁾ A Draskovich püspök ellen 1649-ben hozott ítélet követelte e ház visszaadását. Mivel pedig ez nem történt meg, 1656-ben újból meghagyta Pálffy nádor Draskovich püspöknek, hogy a házat haladéktalanul adja vissza a szemináriumnak, a ház árát pedig szolgáltatassa vissza Konszki Gáspárnénak, hogy a szeminaristák kivonulhassanak a káptalan házából (t. i. a Dávid Pál-féle házból).¹⁹⁾ Draskovich György megismételt ígérete ellenére sem adta vissza e házat; így az szeminárium célját nem is szolgálta többé.²⁰⁾ A Püsky János-féle *Declaratióból* tudjuk, hogy egy ideig a jezsuiták konviktusában laktak a növendékpapok.

Altabak János kanonok kertjét is a szemináriumnak hagyta; ezt is eladta Draskovich püspök 300 forintért a győri harmincadhivatal Jakab nevű őrnökának. A kertről többé említést sem találunk.²¹⁾ Draskovich püspök eljárását megértjük abból, hogy nem is foglalkozott rendes, nagyobb méretű szeminárium építésének gondolatával. Mi-

¹⁶⁾ A győrvárosi levéltárban lévő 1617. évi telekjegyzőkönyv szerint a Szent Rudolf-utca (mai Szent László király-utca) a Bécsi kapu előtt kezdődik, melyben a piac (mai Széchenyi-tér) felé nézve a jobb sarkon áll Kapornaky Ferenc háza, melyet a győri nemes polgárságnak ajándékozott. Szomszédja Prainer János várkapitány titkárának, Paller Jeromosnak háza. — E leírás tehát egyezik Altabak felvallásával. — Az 1703. évi telekkönyv szerint a Szent Rudolf-utca sarkán álló sarokház Pysterki-é; és a német katonaság hatósága alatt áll. Ezt a házat Ott német bormérő birta ekkor. Mai napig is Ott-ház néven ismerős e ház, jól-lehet ma Szobel divatáru kereskedő tulajdona.

¹⁷⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4003. sz.

¹⁸⁾ U. o. 7. Cth. 416. sz. — Esztergomi kápt. lvt. 41. Lad. 10. csomó, 19. sz. — Az esztergomi káptalan fekvő s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok tára. Kézirat gyanánt. Pest, 1871.

¹⁹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4002. sz.

²⁰⁾ U. o. 3989. sz.

²¹⁾ U. o. Fasc. Canonica Visitatiók és más fontos okmányok. Püsky-féle 1653. évi Can. Visit. kérdőpontjai és az azokra adott felelet 6. pontja.

SZÉCHENYI GYÖRGY győri püspök
(1658–1685).

kor Lippay György primás az 1648. évi nemzeti zsinaton megalapította a nagyszombati generális szemináriumot, mely 1649. augusztus 29-én tényleg meg is nyílt,²²⁾ Draskovich György a Dallos-féle alapítványt ide akarta áttenni 12 növendék eltartására és neveltetésére.²³⁾ Püsky János püspök már csak azért sem foglalkozott papnevelőház építésének tervével, mert Declaratio-jában teljesen a jezsuitákra bízta a növendékek tartását és nevelését.

A papnevelőház megalapítója Széchényi György ka-locsai érsek és győri püspök (1658—1685.) volt. 1669-ben a Szent Mihályról nevezett hántai prépostság birtokát világi kézből kiváltotta, és I. Lipót király engedélyével 30 évre a győri szemináriumnak adta.²⁴⁾ 1684-ben 25 ezer rajnai forint alapítványt tett le a szeminárium részére. Alapítólevele magában foglalja a szeminárium első szervezetét, szabályzatát úgy a nevelés, mint az intézeti va-gyonkezelés nézőpontjából.²⁵⁾ Mikor már így gondosko-dott az intézet megélhetéséről, akkor megépítette a sze-mináriumot azon a helyen, ahol —a Káptalandombon — ma is áll e régi szeminárium épülete. A káptalan, mint illetékes földesúr, három üres házhelyet adott az építke-zés céljára. Az építkezés 1686—88. években történt; az intézet 1688-ban meg is nyílt, bár kisebb pótlásokat még 1689-ben is eszközöltek a házban. Az építkezés munkáját a püspök megbízásából Telekessy István kanonok, a ké-sőbbi egri püspök vezette és őrizte ellen.²⁶⁾ Az épület nagyságáról csak annyit tudunk, hogy megfelelő nappali-, hálótermekkel és ebédlőszobával rendelkezik. Felszere-lése kielégítő, de jobb beosztásra szorul.²⁷⁾ A növendéke-ket a káptalan és a püspök általános helynöke vette fel Mindenszentek ünnepe táján; a felvételt 17 pontban kö-rülrít vizsgálat előzte meg:

1. A jelentkező nemesi, családi és keresztnéve; származásának helye, életkora.

2. A szülők vallása, polgári állása.

22) Mihályfi: A papnevelés elmélete és tört. I. 211.

23) Gy. e. m. lvt. 29. T. 3989. sz.

24) L. Okmánytár 4. sz.

25) Okmt. 5. sz.

26) Győri kápt. hit. h. lvt. 11. T. 25640. 25666. 25091. 25697. sz. — és 12. T. 25751. sz. Keresztély Ágost-féle 1718. évi Can. Visit. Az 1703. évi győri telekkönyv szerint a szeminárium a Szent Ágoston-utcában állott, hossza 12 öl, szélessége 8 öl volt.

27) 1718. évi Keresztély Ágost-féle Can. Visit.

3. A jelentkező törvényes házasságból való születése, jó erkölcsi magaviselete.

4. Eddig végzett tanulmányai.

5. Volt-e már valamely szemináriumnak vagy szerzetes rendnek növendéke? Valamely Máriakongregációnak, társulatnak tagja?

6. Minő nyelveket beszél?

7. Ért-e zenéhez?

8. Van-e pártfogója, aki őt ajánlja? Minő állású a pártfogó?

9. Egészséges-e? Nem hebeg-e? Külső megjelenése nem visszataszító-e?

10. Hitelt érdemlő emberektől van-e kielégítő erkölcsi bizonyítványa?

11. Nem áll-e valamely egyházi fenyték alatt, mely a papirend felvételében megakadályozza?

12. Felvette-e már a bérálás szentségét, vagy a négy kisebb rendet?

13. Saját elhatározásából akar-e a szemináriumba belépni?

14. Hajlandó-e a papirend felvételére bármikor, amikor előljárói azt szükségesnek találják?

15. Hajlandó-e azokat a tanulmányokat végezni, melyekre az egyházmegye szükséglete szerint előljárói őt utasítják?

16. Kész-e esküvel is megfogadni, hogy tanulmányainak befejezése után azonnal, sőt ha a szükség úgy kívánja, még a tanulmányokra kijelölt rendes idő eltelte előtt is, előljáróinak rendelkezése szerint megkezdeni a lelkek üdvösségének munkáját?

17. Igéri-e, hogy a növendékek számára megszabott eltartással, ruházattal megelégszik? Hogy a szeminárium szabályait megtartja?

E szigorú és mindenre kiterjedő vizsgálat után felvett növendék esküt is tett. Az eskü szövege a következő volt:

Én N. N. esküszöm az igaz Istenre, a boldogságos Szűz Máriára, Isten minden szentjeire és választottjaira, hogy a római anyaszentegyház hitét és tanítását most és mindig elfogadom, hiszem és vallom; továbbá, hogy a győri káptalan, a szeminárium idő szerint levő igazgatója iránt tisztelettel és engedelmességgel viseltetem; hogy azokat a tanulmányokat végzem, amelyeket előljáróim számomra kijelölnek, és addig foglalkozom velük, amíg előljáróim rendelkezése előírja; hogy a szent rendeket a

római anyaszentegyház szertartása szerint felveszem; tanulmányaim végeztével pedig — vagy ha előljáróim úgy tartják jónak — azoknak megszakításával, három évig a győri egyházmegyében teljesítek szolgálatot Főpásztoromnak, az idő szerint levő győri püspöknek, vagy a győri káptalannak rendelkezése szerint. Ha pedig — mitől Isten kegyelme óvjon meg — saját hibámból nem vehetném fel, vagy nem akarnám felvenni a szent rendeket, vagy az egyházmegye szolgálatában nem töltenék el három évet, kötelességem a rám költött kiadások megtérítése. Főpásztorom, az idő szerint levő győri püspök, vagy a győri káptalan, akár az alispán, akár rendes bíróság útján minden idézés nélkül, minden kigondolható bírói védekezés mellőzésével, jelen eskümre való hivatkozással végrehajtást rendelhet vagyonom ellen, követelését kielégítheti; akár személyemben is letartóztathat; és saját tekintélye alapján minden rámköltött kiadást megvehet rajtam; eljárásában semmiféle nemesi kiváltság, vagy országos szokás és szabály nem akadályozhatja.²⁸⁾

Ugyanezt a szigorú eskümintát használta a Szent Istvánról nevezett ősrégi esztergomi szeminárium is a növendékek felvételénél. Hasonló eskümintát találunk a bécsi Pazmaneum anyakönyvében is.

A szeminárium szervezőjére, belső életére világosságot vet az a szabályzat, melyet az 1718. évi egyházlátogatási okmány állapít meg. Más okirat nem is számol be az intézet első idejéről, azért szükségesnek tartjuk a szabályzat rövid ismertetését: 1. A káptalani hivatalok megújítása alkalmával minden évben válasszon tagjai közül a káptalan két vizitátort, és pedig ne a fiatalabb kanonokok közül, nehogy fiatalságukra való tekintettel észrevételeik kevesebb hatással legyenek a növendékekre, főképpen pedig a ház igazgatójára; hanem az érdemesebb, kiválóbb káptalani tagok közül. Ezeknek azután gondja legyen rá, hogy az igazgató eleget tesz-e kötelességének? A növendékek hivatásuknak megfelelő módon élnek-e? Az új igazgató megválasztása után leltárt készítsenek, azt hasonlítsák össze az előbbi év leltárával; ha hiányt találnak, a hivatalától megváló igazgató azonnal pótolja azt.

2. Az igazgatónak hivataláért semmiféle pénzbeli javadalmazása nincs; kanonoki jövedelme fejében tartozik e tisztséget viselni. Van azonban lakása, a növendékekkel együtt ellátása, még egyszerannyi borjárandósága, mint

²⁸⁾ 1718. évi Keresztély Agost-féle Can. Visit.

egy-egy növendéknek; naponként 12 dénárt kap, hogy kenyeret vehessen, és egy külön fogás éltelt készíttethessen magának. Hogy a szeminárium cselédségét dologtól el ne vonja, saját költségén fogadhat magának kiszolgáló inást, akinek a szeminárium lakást és a többi szolgával közös ellátást ad.

3. A ház tatarozására, az intézet fenntartására az évi költséget nem lehet meghatározni; az igazgató okos belátására kell bízni a szükséges dolgok megszerzését; de a káptalan évenként felülvizsgálja összes intézkedését.

4. Az igazgató év végén részletes számadást készít minden kiadásról; kiadási címek és tételek szerint sorolja fel az elköltött összeget. E számadást felülvizsgálják a vizitátorok.

5. Az igazgató tarthat: *a)* szakácsot, kinek 30, legfeljebb 35 forintot ad évi fizetésül napi ellátásán és egy itce boron felül. A szakács maga tart segítőt, akit tanít. Ennek a szakácsinasnak az a kötelessége, hogy tüzet rak, fát, vizet készít be a konyhába, mosogat, és a szakácsnak kezére jár. E kukta, amíg tanul, sem fizetést, sem bort nem kap, hanem csak ellátást és valamelyes viseltes ruhát. *b)* Tarthat kapust, aki egyuttal vízfordó is. A szeminárium ugyanis a Dunából hordatja a vizet; a vízfordásra elégséges egy számár; fölösleges az egy pár ló, kocsis, ami és aki most is inkább az igazgató kényelmére szolgált, és nem a ház szükségletére. A számaron a portás meghordja a szükséges dunavizet. A portás fizetése egyesség szerint állapítható meg. *c)* Tarthat kulcsárt, aki az élestárt kezeli. Fizetésére bőven elegendő 20, legfeljebb 25 forint. Egyéb cselédség nem szükséges. Eltávolítandó az intézeti szabó, akinek most lakása, ellátása, rendes fizetése van — és többet dolgozik másoknak, mint az intézetnek. Eltávolítandó a sütőleány, a segítő szakácsné és a kocsis. Meg kell szüntetni a lótartást.

6. Az igazgató több növendék tartásáról gondoskodik. Eddig itthon 12, Nagyszombatban 6 növendék volt.

7. Az igazgató a növendékek világi ruháit a vizitátorok tudtával adja el, a befolyó jövedelmet a szeminárium szükségletére fordítsa. Jobb ruhaszövetet (posztót) szerezzen az igazgató, és gondja legyen rá, hogy a növendékek megkíméljék ruhájukat. Így aztán nem lesz arra szükség, hogy az összes növendékek évenként új ruhát kapjanak. Az új növendékek megelégedhetnek használt ruhával, amit kellőképpen megtisztíttat és megigazíttat számukra az igazgató.

8. Piszkos alsó- és felsőruhában ne járjanak a növendékek. Mindegyiknek legalább három pár fehér ruhája legyen és két törölruhája, mellyel letisztogathatja holmiját.

9. A mosónő a szemináriumon kívül lakik; minden szombaton behozza a megmosott ruhát, és elviszi a szennyest. A kulcsár adja ki, és veszi át tőle a fehér ruhát.

10. A káptalan beleegyezésével péket vagy süteasszonyt is szerződthet az igazgató, akinek a lisztet a kulcsár adja ki.

11. Az eddigi egyetlen nagy kapun belül az előcsarnokban még egy deszkakaput készíttessen, hogy esős időben kapunyitásig az előcsarnokban állhassanak meg az iskolából hazajövő növendékek. A kapus az igazgató tudta nélkül senkit sem bocsáthat ki vagy be.

12. A növendékek élelmezésében az eddigi gyakorlat továbbra is megmarad. Mivel e tekintetben bajos volna valamely megszabott rendet alkotni, az igazgató okos belátására bizza a Visitatio, hogy jó, egészséges élelmezésről gondoskodjék. A vizitátorok pedig nézzenek utána, hogy tényleg nem merül-e fel e tekintetben valamely számbavehető kifogás.

13. A növendékek nevelésének elsőrendű célja Isten dicsősége és a lelkek üdvössége levén —: mindennek előtt az erények gyakorlása, a tudományok elsajátítása, az egyházi ténykedések megismerése alkotja a szeminárium legfontosabb feladatát.

Ez a kiváló, nagy bölcseséggel összeállított rend változatlanul megmaradt 1732-ig; mert ez időig a növendékek száma nem növekedett. Még 1727—31. években is az intézet személyzete így alakult: igazgató, 13 növendék, 1 konviktor a Rozenits-féle alapítvány terhére, — tehát összesen 15 személy. Az 1718. évi Visitatio rendelkezését nem hajtották végre, mert hat cselédet találunk: az igazgató inasát, szabót, aki egyuttal pincekezelő is, szakácsot, kocsist, süteleányt és kapust.

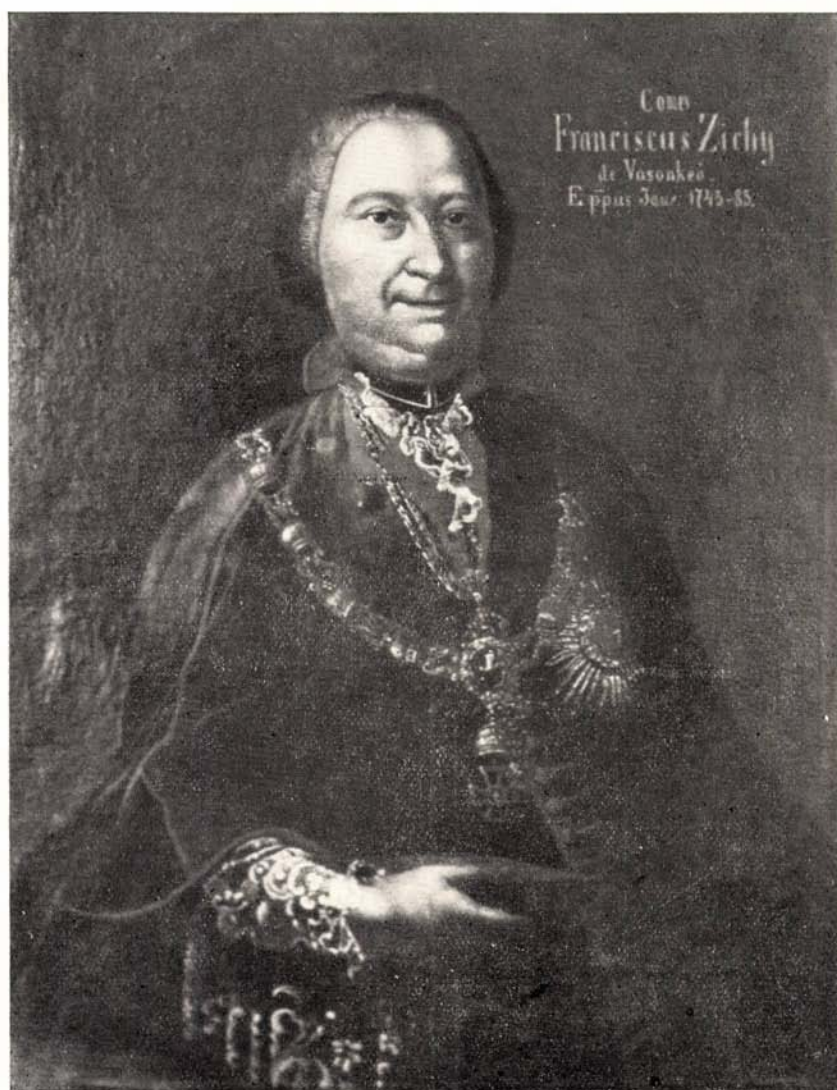
A szeminárium e berendezkedés mellett nem volt alkalmas több növendék befogadására. A földszinti részt elfoglalta az istálló, a kocsis lakása, a takarmány elhelyezése. A növendékek részére csak az emelet maradt meg.²⁹⁾

²⁹⁾ Győri kápt. m. lvt. Károlyi Lőrinc szemin. igazgató 1727—31. évekről tanuskodó számadókönyve.

B) Sinzendorf Lajos bíbornok, győri püspök 1732-ben megnagyobbíttatja a szemináriumot.

Sinzendorf Lajos püspök elhatározta, hogy az idegenben tanuló növendékeket hazahívja. Elhatározásának oka a többek között az volt, hogy az idegenben fizetett összeg fejében itthon több növendék tanulhat; és hogy itthon a püspök és káptalan közvetlen felügyelete alatt eredményesebben végzik a növendékek tanulmányaikat. A Széchényi György építette szeminárium épülete elégtelen volt 30 vagy ennél több növendék és a meghívott szerzetes tanárok elhelyezkedésére, azért 1732-ben még egy emeletet építtetett a ház fölé. Az építkezést 1732. március hó 18-án kezdték meg, és ugyanebben az évben be is fejezték. Az építkezést Horváth János kanonok szemináriumi igazgató segítségével Gaun Antal báró kanonok vezette. Ő számolt be az elfogyasztott költségről is. A számadást 1733. január elején a káptalan már felül is vizsgálta. Az építkezés 3585 forintba és 77 dénárba került, amit a szeminárium pénztára fedezett részint megtakarított jövődelméből, részint kölcsönből. A téglát a káptalan abdai tégláégetőjében készítették, ezre 4 forintba került. Elfogyott 85.000 téglá 340 forint értékben. Abdáról hajón szállították Győrré a téglát. Szállítási díja ezrenként 1 forintot tett ki. A faanyag nagyobb részét győri kereskedő állította elő, a többi Komáromból hozatta az építő. A vasat Bécsújhelyből hozták, mázsáját 7 forint 25 dénárért. E címen összesen, vámmal együtt 245 forint 98¹/₂ dénár fizetett ki a szeminárium. Egy kocsi mész ára 3 forint 25 dénár volt; felhasználtak 9 kocsi rakományt, ami megfelel 74 mérőnek. Egy mérő ára 40 dénár volt. Egy kocsi homok ára: 15 dénár. A meszet és homokot a szeminárium fuvaroztatta; e célra a püspök egy pár lovat adott az intézetnek. A kocsis hetibére: 1 forint 40 dénár. A kőművesek napidíja: 40—45 dénár; a napszámosoké: 25 dénár volt.³⁰⁾

³⁰⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4067. sz. Gaun Antal báró számadása. Az épületen a következő helybeli kézművesek dolgoztak: Dorffmeister István ács, Klauzer Mátyás és Kinöger Mihály kovácsok, Prauner Domonkos asztalos, Krausz József lakatos, Meister Nándor győrszigeti fazekas- és kályhásmester, Lampl üveges. A kereskedők közül, kik az épület felszerelését szállították: Frank György vaskereskedő és Farkas Antal ruhaneműkereskedő nevét említi meg a számadás. — Nem emlékezik

Gróf ZICHY FERENC győri püspök
(1743–1783).

9/6

Az 1738. évi Groll püspök-féle egyházlátogatási okmány felcmlíti, hogy az építés költségeire felvett 1500 forinttal még tartozik a szeminárium a Magyar Ispitának. Ezt a tartozást csak később törlesztette le.

A szegény papok alapjából is 1000 forintot vett kölcsön 1732. február 13-án Horváth János igazgató 6%-os kamatra; azonban sem a tőkét, sem kamatait nem fizette meg a szeminárium, hanem ez összeg fejében magára vállalta azt a terhet, melyet eddig a szegény papok alapja viselt: hogy t. i. a szemináriumból kikerülő növendékeknek megveszi a felső ruhához való szövetet. (Pannum pro chlamyde.)³¹⁾

A megnagyobbított épület helyiségeiről részletes tájékoztatást nem nyújtanak okirataink.

Tudjuk, hogy a növendékek száma meghaladta a harmincat; tudjuk, hogy a szerzetestanárok 4 szobát foglaltak le lakásul; a piaristák tanárkodása idején a bölcsélet tanulására 30—40 világi ifjú is bejárt a szemináriumba. E szerint az épületet túlszufoltnak mondják okirataink. Ha nem is volt tágas az épület, ama kor és viszonyok követelményeit kielégítette. Az ifjúság edzettebb volt, szigorubb élethez szokott, kevesebb kényelmet kívánt.

C) Zichy Ferenc gróf püspök az 1763. évi földrengés után újjáépíttette a szemináriumot.

A Sinzendorf püspök-féle építkezés túlságosan meggyöngyöztette a szeminárium épületét; a nem két emelet számára rakott alapozás nehezen bírta meg a második emelettel bővített épületet. Gyakran szorult a ház tatarozásra. Az 1763. június 28-iki földrengés, mely különben másutt is nagy károkat okozott, jószerivel rombadöntötte a szemináriumot. Zichy Ferenc gróf püspök 1764—66. években építtette újból a hatalmas papnevelőházat. Az intézet költségén megvette a nyugalmazott papok házáat, és a Szemeti-féle szomszédos házat. Így a réginél sokkal nagyobb telket nyert az építkezésre.³²⁾ Mosonszentmiklóson, mely a Zichy-család birtoka volt, 40 ezer téglát éget-

a számadás építőmesterről. Valószínű, hogy külön tervezőre és építőre nem is volt szükség.

³¹⁾ U. o. 29. T. 4059. sz. Ez volt az alapja annak, hogy a szeminárium az újabb időkhig reverendát készíttetett a felszentelendő növendékeknek.

³²⁾ A Zichy püspök-féle 1767. évi Can. Visit.

tetett; a saját és a káptalan ígás erejével Győrré hordatta.³³⁾ Az építkezés teljes költsége 14.437 forint 72 $\frac{1}{2}$ dénárt tett ki, melyhez a győri és vasvári káptalan is hozzájárult. Az épület hosszúsága 21 öl, szélessége 9 öl, magassága 8 öl.

Az épület a következő helyiségeket foglalta magában: 3 nappali szobát, melyek tanulószobakul is szolgáltak; 3 hálótermet; melyekben 60 növendék is megfér; megfelelő ebédlőt, kápolnát, konyhát, 14 szobát és 3 pincét. Egyik pince bor elraktározására szolgált, melyben több száz akó bor elfért; a másik ivóvíz,³⁴⁾ zöldség, káposzta eltartására való volt; a harmadik bármely más célra alkalmas. Két kamrája is volt liszt, zsir, vaj és egyéb élelmiszerek elrakására. Még istállót és széna lerakására való helyet is készítettek; továbbá jégvermet és meszsgödröt is. Csekély kis területmű udvar is tartozott az épülethez.³⁵⁾ A Káptalandombnuk, melyen a szeminárium épült, nem volt csatornája, azért a szeminárium igazgatója szerződést kötött kelet felől levő szomszédjával, Schweigl Jánossal, hogy annak csatornájába köthesse be a szeminárium csatornáját. A bekötésért 25 darab körmőci aranyat fizetett. A csatorna fenntartása pedig ezután a szeminárium és a Schweigl-féle ház közös terhe lett. Ha a Káptalandombról más is be akarná ide kötni házának csatornáját, csak a két fél közös megegyezésével teheti meg megfelelő díj ellenében, aminek kétharmadrésze a szemináriumot, egyharmadrésze pedig a Schweigl-féle ház tulajdonosát illeti meg. A városi magistrátus e szerződést jóváhagyta, és megengedte, hogy a szeminárium díjtalanul köthesse be csatornáját a főcsatornába, de a jövőben hozzájárul a főcsatorna fenntartási költségeihez.³⁶⁾ A házi kápolna felszerelése későbbben készült el; oltárát Herman József kanonok készítette saját költségén; magát a kápolnát ugyancsak ő áldotta meg 1768. január 3-án. Ugyane napon a megáldott új kápolnában mutatta be első szentmiséjét Apilat Gáspár, a szeminá-

³³⁾ Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 508. 509. sz.

³⁴⁾ Az ivóvizet a Dunáról hordták, és a pincében hatalmas öntőlécsérbe töltötték bele, melyet tiszta kövecses homokkal tömtek meg, ezen keresztül csepegett le a víz. Az 1880-as években még így látták el a ház vízszükségletét. Lajtoscocsik hordták meg a vizet. Később a ház előtt kutat is furtak, mely még ma is megvan kőlappal befedve.

³⁵⁾ 1767. évi Can. Visit.

³⁶⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3983. sz.

rium végzett növendéke.³⁷⁾ Maguk a növendékek is iparkodtak az új épület díszét emelni: 1769-ben Szent István és az alapító Széchényi György képét a felső tanulóterem növendékei saját költségükön újjátartták meg. Csizsár Pál növendék díszes fakeresztet ajándékozott a tanulóterem részére.³⁸⁾

Időközben három évre üresen maradt az új szeminárium. A felosztatott jezsuita-rend kollégiumát 1773-ban a helytartótanács lefoglalta. Zichy Ferenc püspök, aki ideiglenesen a győri gimnázium és akadémia felügyeletét átvette, 1774. évi január 21-iki előterjesztésében részint az iskolák paptanárai, részint a papnevelő-intézet számára kérte a kollégiumot. A helytartótanács teljesítette a püspök kérését, de 1778-ban királyi rendelet kitessekelte onnét a szeminaristákat.³⁹⁾ A visszaköltözködés alkalmával Zichy Ferenc püspök ezer forintot költött a szemináriumra, hogy felszerelés tekintetében semmi kifogás se merülhessen fel.⁴⁰⁾ A gondos főpásztor által elkészített épületet békében lakták a növendékek 1784-ig, amikor II. József a vidéki szemináriumokkal együtt a győrit is bezáratta. Az épületet részben magánosoknak adta bérbe a helytartótanács, részben a papságra készülő végzett teológusoknak engedte át. A ház fenntartását a vallásalapra hárította át.⁴¹⁾

Ez a hatusztendős időköz nem vált hasznára a szeminárium épületének, mert senkisémm tataroztatta. Mikor 1790-ben II. Lipót király rendelkezése alapján a növendékek Pozsonyból visszaköltöztek, elég nagy tatarozásra volt szükség.

Fengler József püspök (1787—1802.) tájékozódni akart afelől, hogy a megnyíló főiskola tanárai lakásra elhelyezhetők-e a szemináriumban, azért összeíratta annak helyiségeit. Ez összeírásból ismerjük meg a Zichy püspök által épített szeminárium belső elrendezését. A II. emeleten van: 1. az igazgató két szobája, egyik nagyobb, a másik kisebb; egyikből átjáró nyílik a másikba; 2. az igazgató ebédlője, ebből később könyvtár lett; 3. külön szoba, három öl széles, 3 öl hosszú; 4. külön szoba, három öl széles, 1½ öl hosszú; 5. külön szoba, három öl

37) Budapesti egyetemi könyvtár kézírata: Album studiosorum.

38) U. o.

39) Németh Ambrus: A győri akadémia tört. I, 9—10. l.

40) Album studiosorum, 1779. évnél olvasható megjegyzés.

41) I. az első részben, a domus presbyteralis tárgyalásánál.

széles, $1\frac{1}{2}$ öl hosszú; 6—7. tanuló- és hálóterem, mindkettő egyenlő nagyságú.

Az I. emeleten van: 8—9. egyenlő nagyságú két szoba, egyik tanuló-, a másik hálóterem; 10. a lelkiigazgató egymásbanyiló két szobája, mindegyik 3 öl hosszú, $1\frac{1}{2}$ öl széles; 11—12—13—14. külön szobák, mindegyik 3 öl hosszú, $1\frac{1}{2}$ öl széles; 15. házi kápolna; 16. betegek szobája, a kápolna mellett.

A földszinten: 17—18. két külön szoba, mindegyik 3 öl hosszú, $1\frac{1}{2}$ öl széles.

Ezeken kívül a földszinten van: 1. ebédlő 40 növendék számára, szónoki emelvénnel, padokkal és asztalokkal; 2. elegendő nagyságú konyha, mellette kisebb szoba éléstár vagy cseléd számára; 3. nagyobb éléstár minden szükséges felszereléssel; 4. a kapus számára külön szoba a bejáratnál; 5. loistálló; 6. kettős pince néhány száz akó bor részére.⁴²⁾

A közbiztonság célját szolgálta az igazgató intézkedése, mellyel az összes ablakokat vasrácsozattal látta el. A szép és drága munkát 4000 forintért Bécsből hozatta az intézet.⁴³⁾

A szeminárium épülete teljesen megfelelt céljának addig, míg a növendékek az akadémiára jártak át előadások hallgatására; 1790. óta azonban, mikor a hittudományi főiskolát is a házban kellett elhelyezni, állandó kellemetlenséggel küzdött az intézet. Tantermekül az igazgató lakása mellett levő könyvtárszobát és a nagy ebédlőt kellett átalakítani. Egyik helyiség sem volt alkalmas előadások tartására.⁴⁴⁾ 1805-ben a külön szobák átalakításával újabb tanulótermet készíttetett az igazgató, mert 72 növendékét nem tudta elhelyezni. Így is csak szorosán fértek el; a hálótermekben is úgy össze voltak zsúfolva, hogy emiatt többen megbetegedtek. Az 1808—9. iskolai évben a püspök kénytelen volt a növendékek számát kevesbíteni.⁴⁵⁾ A püspök ismételtén megkísérelte a helytartótanácsnál, a katonai parancsnokságnál, hogy a növendékek elhelyezésére segítséget szerezzen. 1807. febr. 8-án kelt felségfolyamodásában a Káptalandombon álló katonai élelmezési házat kérte Vilt József püspök a szeminárium céljára. E ház különben is a káptalané volt. A 16. század második felében erőszakkal foglalta el a kato-

42) Győri püsp. lvt. Fasc. Seminárium. I.

43) Szemin. irattár: Protocollum clericorum.

44) U. o.

45) U. o.

naság, és jogos tulajdonosának máig sem adta vissza. Maga a katonaság nem is szorul rá, hiszen 1805-ben nyilvános árverésen akarta eladni. Nem is ingyen kérte a püspök, becslési értékét — százezer forintot ajánlott fel érte; csak azt engedje meg a király, hogy mint javadalmi kölcsönt felvehesse a püspökség terhére ez összeget.⁴⁶⁾ A katonai parancsnokság csak úgy akarta a püspök kérését teljesíteni, ha a százezer forinton felül még megfelelő helyen más élelmezési házat is építtet a katonaság részére.⁴⁷⁾ Ily drága árat a püspök nem adhattott a régi házért. Vilt püspök e visszautasítás után még egy kísérletet tett a királynál a szeminárium érdekében: 1812. július 14-én kelt felterjesztésében a Szent Ferenc-rend elhagyott kolostorát kérte a szeminárium számára. Az épülethez tágas templom is tartozott, azért világi célokra nem is alkalmas a kolostor.⁴⁸⁾ Itt sem ért el sikert a püspök. A kolostort vármegyei székház céljára Győrvármegye kapta meg. A templom tornyát lebontották, a templomot közgyűlési teremmé alakították át. Mégis kapott valamit Vilt püspök is: a visszaállított bencés-rend megkapta a jezsuiták székházát, templomát, gimnáziumát; a főapátságnak régi megszállóházát, az *apáturházat* pedig szeminárium céljára a győri egyházmegyének adta a király. Ez épület szeminárium céljára szűk volt, a teológusok nem is használták sohasem. Bérházzá alakította át a püspök; ily címen jövedelmezett a bérekből keletkező *apátház-alapnak* 1857-ig, mikor Simor János püspök *kis-szemináriummá* alakította át.

A növendékek serege tovább is a régi szeminárium-ban szorongott. A bajon úgy akart segíteni a püspök, hogy a gimnáziumból csak kivételesen vett fel növendékeket, inkább azok közül választotta a klerikusokat, kik már a bölcseleti tanfolyamot elvégezték.

D) A szeminárium viszontagságos élete az 1809. évi francia háború és az 1848—9. évi szabadságharc idején.

Az 1809. évi francia háború a szemináriumnak sok kárt okozott. Győr elfoglalása után a katonaság megszállta az épületet, butorait az utcára dobálta, és három hónapon át kaszárnyának használta a házat. A kápolná-

46) Győri püsp. lvt. Fasc. Seminarium I.

47) U. o. Vilt püspök levele Hollós Mihályhoz 1811. márc. 2-ről.

48) U. o.

ból mészárszéket, a betegek szobájából a mészárosnak lakást készített. Mikor a franciák eltávozása után 1810. március 15-én kiengesztelésül a kápolnát újból megáldotta a szeminárium igazgatója, vérvörös szegélyzetet húzatott a falra a mult szomorú eseményének emlékére.⁴⁹⁾ Az ostrom alatt megrongált háztető és butorok javítására 1810-ben 4445 forintot és 37 krajcárt utalványozott segítségül a helytartótanács a szabályozott püspökségek alapján.⁵⁰⁾

1825-ben tűzvész veszedelme fenyegette a szemináriumot: január 14-én a kápolna gyűlladt ki; vigyázatlanságból égve hagyták a gyertyákat, tüzet fogott és leégett egy oltár, 2 oltárvánkos, 1 miseruha és több kisebb oltáruha. Délelőtt 11 óra tájban vették észre a tüzet az ablakon kitóduló füstől, és a nagyobb veszedelemnek gátat vetettek.⁵¹⁾ Még nagyobb kellemetlenség érte a szemináriumot 1848-ban, mikor Lukács Sándor kormánybiztos lefoglalta az épületet, mely másfél éven át idegen cél szolgálatában maradt. Az előljárók kiköltöztek az épületből: az igazgató saját kanonoki házába vonult be; az aligazgató a nyugalmazott papok házában vonult meg; a lelkiigazgató a házi cselédséggel együtt egyik kanonoki házában talált szállást; a tanulmányi felügyelő⁵²⁾ pedig az üresedésben levő karkápláni állomást foglalta el. A szabadgondolkodású kormánybiztos szinte kedvteléssel kergette szét a növendékeket és foglalta le a szemináriumot, melyet szívesen engedett át profán célokra. Amit írásba nem mert foglalni, előszóval mondta meg: *a papnevelőház jövőre már a társadalomé lesz.*⁵³⁾

49) Szemin. irattár: Protocollum clericorum.

50) Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I.

51) Győri szemin. irattár: Protocoll. Clericorum.

52) Bertha János, a későbbi nagyprépost, a Protocoll. Gestorum Semin. Jaur. ob anno 1847. könyvében maga írja le ezeket az eseményeket.

53) Religio 1849. I. félévi 11. száma: Győri események. Győri szemin. irattár: Protocollum Gestorum Jaurin. Seminarii ab an. 1847. Lukács kormánybiztos eredeti rendelete: A Győr Városi tellyes hatalmu nemzet és kormánybiztostól. — Mert a Győri Seminarium épületében rögtön katonai kórház állítatik fel, úgy azért — A Seminarium épületében lakó minden egyházi személieket és hozzátartozóikat a legszigorubbán odautasítom: hogy e parancsom vételével holnap reggel 10. óráig a Seminarium épületéből minden holmiokkal együtt kiköltözzenek, számukra a Benedek szerzetbeliek lakában szállást már készített-

Dr. ZALKA JÁNOS győri püspök
(1867–1901).

189

Karner Antal püspök ismételt kérésre és sok utánjárásra végre visszakapta és eredeti rendeltetésére használhatta a szemináriumot.

Az intézet jövő megnagyobbítását szolgálta 1857-ben a káptalan adománya. A szomszédos két házat tűzvész pusztította el, melyeket a káptalan nem épített fel, hanem évi 1 darab arany fizetésével elismert úrijog fenntartása mellett átadta az üres telkeket a szemináriumnak.⁵⁴⁾ Az építkezés később meg is történt.

E) Zalka János püspök 1870-ben új szárnyépülettel bővítette ki a szemináriumot.

Zalka János püspök főpapi székének elfoglalása óta folytonosan kereste az alkalmat és módot arra, hogy a minden tekintetben szűk papnevelő-házát kibővíthesse. Az alkalom 1870-ben felkinálkozott. Az intézettel szomszédos Stadler-ház eladásra került. Zalka püspök 14.400 forintért megvette. E ház telke és a káptalan által ajándékozott két üres telek módot kínált a szeminárium kibővítésére; és ezáltal a Balogh-féle értékes könyvtár megfelelő elhelyezésére.

A régi épület keleti részén két emelet magasságában, több mint hat öl hosszú szárnyat csatolt a házhoz; a lépcsőházat is kibővítette. Ez építkezés által keletkezett a dísztermül is szolgáló 6 öl 4 láb 7 hüvelyk hosszú és 5 öl 3 láb 8 hüvelyk széles könyvtárhelyiség; egy hálószoba, új betegszoba, 2 tanterem, az előljárók ebédlője, és mindkét emeleten 12 öl 3 láb hosszú és 2 öl széles folyosó. Az új lépcsőfeljárat az 1. és 2. emeleten elvett ugyan egy-egy régebbi szobából valamelyes területet, de a felsorolt új helyiségek által bőséges kárpótlást nyert az intézet. A Stadler-féle házat, melynek telkéből is elvett valamit az új építkezés, a szeminárium eladta 1894-ben

tem; könyvtárunk számára is a Benedek szerzetbelieknek hely fog adatni. Egyszersmind megparancsolom, hogy minden, a Szeminárium épületéhez tartozó ágyakat és szalmazsákokat a tőlem e végre megbízott kórházrendezőnek rögtön átaladják. A konyha egész felszerelésével és főzőszerekkel készen álltaladandó. A pincében, ha bor van, elvihetik, vagy csukva tarthatják. Aki e parancsot nem tellyesíti, tellyes hatalmannál fogva kibocsátott szigorú rendeletem szerint a legkeményebben fog büntettetni. Győrről, October 13-án 1848. Lukács Sándor s. k. tellyes hatalmu nemzet és kormánybiztos.

⁵⁴⁾ 1872. évi Can. Visit.

7 ezer forintért könyvnyomda céljára az egyházmegyei alapnak.⁵⁵⁾ Az építkezés költségeit az *apátház-alap* fedezte. Az átalakított és megnagyobbított épület 20 öl 4 láb hosszú, 13 öl 4 láb széles; és a következő helyiségeket foglalja magában: a *főlétszinten* van a kapubejárattól kisebbméretű szoba a kapus részére; mellette az előjárók tágas ebédlője; 2 éléskamra; a nagyobbikból lejárát vezet a 100 akó bort befogadó kisebb pincébe. Az előjárók ebédlőjével szemben van az aligazgató 2 szobája. A kapubejárattól jobbra széles lejárát vezet a nagyobb pincébe, melyben 900 akó bor is elhelyezhető; továbbá ott van a cselédek számára egy kisebb szoba; a növények nagy ebédlője, mellette hatalmas konyha. A konyhától széles zárt folyosó vezet az épület hátsó részéhez, ahol 20 öl tűzifa részére larakodó helyet találunk utcára nyíló ajtóval. Innét a zöldséges pincébe vezet lejárát. A faház mellett éléskamra céljára is használható tágas szoba van, mely világosságát a folyosóra nyíló ablakból nyeri.

Az *első emeleten* van: az igazgató két szobája; a betegek két szobája; a lelkiigazgató két szobája; a Szent Alajos pártfogása alá helyezett tanulóterem, mely 9 öl hosszú, 3 öl és 5 hüvelyk széles; továbbá két hálóterem; egyik 16, a másik 14 ágygal.

A *második emeleten* nyert elhelyezést: a házi kápolna; vele szemben 2 tanterem az előadások megtartására, melyek előbb könyvtárhelyiségül, még korábbi időben pedig az igazgató ebédlőjéül szolgáltak; itt van folytatólag a tanulmányi felügyelő 2 szobája; a Szent Imre pártfogása alá helyezett tanulóterem, melynek hossza 9 öl, szélessége 3 öl és 5 hüvelyk, hálóterem 16 ágygal — azután a könyvtár nagyterme. A lépcsők vörös márványból készültek.⁵⁶⁾

Az intézet Nagyboldogasszonynak, Magyarország patronájának védnöksége alatt áll; az ő képe ékesíti a kápolna oltárát. Az oltárképet Storno Ferenc festőművész festette, ő tervezte és építette meg tölgyfából az oltárt is. Az oltáron áll még Szent Alajos és Szent Imre fából faragott szobra is.

A különben tágas kápolnának nagy hátránya volt, alacsonyága; rendes szobamagassága lévén, a 35—40 nővendék számára nem volt elegendő levegője.

⁵⁵⁾ Győri szemín. irattár: *Connotationes Semin. Clericorum concernentes ab an. 1836. 18. l.*

⁵⁶⁾ 1872. évi *Can. Visil.*

Dr. SZÉCHÉNYI MIKLÓS gróf, győri püspök
(1901—1911).

Az épületet az utóbbi időben vízvezetékkal és villanyvilágítással is felszerelték.

Az új szeminárium megépítése után is megmaradtak a tantermek a régi szemináriumban; az előjárók lakását, házi kápolnát a főiskolai tanárok számára alakították át, akik eddig a városban, különböző bérlakásokban laktak; a könyvtár még három termet foglalt el; a nagy könyvtárteremből erős vascsigalépcső vezet le az első emeleti könyvtárszobába; egyik tanulóteremben az *egyházmegyei muzeumot* helyezték el. Hitoktatók is nyertek az épületben bérlakást. A régi nagy ebédlő, konyha és farraktár helyiségeit a Kat. Legényegylet bérelte ki és alakította át a maga használatára.

F) Széchenyi Miklós gróf püspök 1910-ben új szemináriumot épített.

Széchenyi Miklós gróf püspök legelső gondjai közé tartozott a megfelelő papnevelőház építésének ügye. Már 1902-ben adakozásra hívta fel az egyházmegye papjait; ő maga 3 ezer koronával kezdte meg az építési alap létesítését. 1908-ban megvett a várostól a püspökvári és a káptalandombi bástyafal mellett húzódó területből 1309 négyszögölet 28.778 koronáért. Czigler Győző budapesti műépítésszel, a ki a bécsi Pazmancum új palotáját tervezte és építette, tervekét készíttetett. Mivel azonban a tervek kivitele felette drágának bizonyult, Czigler közbejött halála után Aigner Sándorral, a Műemlékek Országos Bizottságának műépítészével készíttetett tervekét, illetőleg Czigler Győző terveit kisebbméretűekre dolgoztatta át, — és ez újabb tervezet alapján építette meg Hlatky-Schlichter Lajos győri építőmester a szemináriumot. 1909. július 1-én tette meg Széchenyi Miklós püspök az első kapavágást, mellyel az építés megkezdődött; 1909 október 2. vasárnapján, a Magyarok Nagyasszonyának ünnepén pedig egyházi szertartással letette az épület alapkövét. 1910 augusztus havában készült el a hatalmas palota, mely a földszinten kívül négy emeletet foglal magában. Hosszúsága 52 méter, két 24 m. hosszúságú szárnyépülettel. Szeptember hó elején már ez új palotába költöztek be a régi nagyszeminárium teológusnövendékei, és a kishozsémínárium gimnazista tanulói. Még e hónapban fényes ünnepség keretében áldotta és nyitotta meg Széchenyi Miklós a szemináriumot.

A két szeminárium növendékei egymástól elválasztva külön-külön emeleten és külön-külön épületszárnyban lak-

nak, csak a közös ebédlőben találkoznak egymással. — Mindegyik intézet külön házi kápolnával is rendelkezik. Gőzfűtés, vízvezeték, villanyvilágítás szolgálja az intézet szükségletét; gázkályhákkel felszerelt fürdőszobák állnak a növendékek rendelkezésére. A mosás, mángorlás, ruhaszárítás, vasalás villamoserőre berendezett gépek segítségével történik. Az épület elrendezése a cellarendszeren alapszik. Az idősebb korosztályú növendékek külön szobácskákban laknak; csupán az 1. és 2. évesek laknak közös nappali- és közös hálótermekben.⁵⁷⁾

Az épület a bástyafal tövében mély talajon, sőt a régi várárok felett fekszik, azért egy méternél magasabb betontömbre kellett építeni, ami biztonsága tekintetében előnyös, de a pincekészítést kizárta. Borlerakásra ezután is a régi épület pincéje szolgál; burgonya elraktározására pedig a püspökvár alá furt régi kazamata szolgál. Az épület a következő helyiségeket foglalja magában:

A *földszinten* van: a teológusok szórakozó-, dohányzóterme; a háztartást vezető szerzetesnővérek 3 szobája, a konyha és tálaló; a ruhatár; a konyhai leányok szobája; 3 éléstári szoba; mosókonyha, vasaló- és mángorlószoa; kamra; a gimnazisták 2 hálóterme és 1 mosdószobája; a gimnazisták társalgóterme, a gépház, széntartó kamra; a fűtő szobácskája; 2 fürdőszoba és a mellékhelyiségek.

Az *első (fél) emeleten* van: két vendégszoa; az aligazgató 2 szobából és fürdőszobából álló lakása; a gimnazisták 2 hálóterme, 1 mosdószobája; 1 zeneterme; 3 nappali tanulóterme; a kapus szobája, inasok szobája; 1 fürdőszoba; cipő- és ruhatisztításra szánt mellékhelyiség.

A *második emeleten* nyert elhelyezést: a kisszeminaristák lelkiigazgatójának 2 szobája és fürdőszobája; a kisebb kápolna; az előljárók ebédlője, a növendékek hatalmas közös ebédlője; a tálalószoba; az igazgató 3 szobából, fürdőszobából álló lakása; a szemnáriumi irattár; 6 cella, 3 inasszoa; 1 vendégfogadószoba és a mellékhelyiségek.

A *harmadik emeletre* került: a nagy kápolna és sekrestyeszoa; 18 cella; a lelkiigazgató két szobából és

⁵⁷⁾ A cellarendszer megvalósítására az az elgondolás sarkalta Széchenyi Miklós püspököt, hogy az évi papi szentgyakorlatok alkalmával az idősebb papok külön-külön szobákban helyezkedhessenek el; és így nyugodtabban foglalkozhassanak lelki életük kérdéseivel.

fürdőszobából álló lakása; zene- és olvasóterem, melyben a teológusok kézikönyvtárát is elhelyezték, és amely vizsgatermül is szolgál; 2 fürdőszoba; 1 tisztításra szolgáló kis helyiség, 1 inasszoba és a mellékhelyiségek.

A *negyedik emeleten* van: a betegek szobája és fürdőszobája, a betegek felügyelőjének cellája; 2 hálóterem, 1 mosdószoba; 2 nappali tanulóterem; a tanulmányi felügyelő 2 szobája, fürdőszobája; 3 cella; 1 fürdőszoba.

Az építkezés több mint félmillió koronába került.⁵⁸⁾

Az épületet erős betonfal köríti, melyen belül szépen fásított, árnyas kert terül el. Ebben tekepályák, tornaszerek állnak a növendékek szórakozására és edzésére.

Az épület főhomlokzata a Duna felé tekint, másik homlokzata pedig a székesegyházra néz. A bástyafalról összekötőhid vezet be az épületbe. A palota minden ízében nemes, egyszerű, mégis a nagyszabású középület hatását teszi a szemlélőre.

Belső berendezése a mai kor igényeinek, és a célnak, melyet az épület szolgál, teljesen megfelelő. Disze az épületnek a remek kápolna, melynek oltárát Kelemen Márton győri szobrász és műfaragó tervezte és építette; az oltárképet gróf Erdődy Gyuláné szül. Széchenyi Emilia grófnő, a püspök nőtestvére festette. A hármasszobára osztott oltárkép közepén Szent István király a magyar koronát ajánlja fel a Magyarok Nagyasszonyának; jobb- és balmezejében pedig Szent Alajos és Szent Imre herceg imádkozó alakja áll. Az oltár is, a szószék is tölgyfából készült. Színes ablakok adnak kellemes, letompított világosságot a kápolnába.

A kápolnák, az ebédlő és hálótermek burkolatát aszbesztből készítették; a folyosót terazzőburkolat fedi. Ma már a nagy ebédlő padozata is terazzó. A mennyezeteiket vasgerendák tartják; azért nagy tűzveszedelem esetén sem történhetik beomlás, nagyobb károsodás. A tetőfedél eternitpalából készült.

Hátránya az épületnek, hogy a hideg és gyakori

⁵⁸⁾ Szemin. irattár: Az építkezésről készített számadás. A költségekhez Széchenyi Miklós püspök 26.369 koronát és 30 fillért adott; Molnár Ignác kanonok, szemin. igazgató 10.105 koronát; egyesek, egyházmegyei papok 70.181 koronát és 41 fillért. Többféle címen folytak még be összegek az építkezésre. A legnagyobb összeget az *apátház* alap adta, melynek hozzájárulását azonban jó részben megtérítette Széchenyi Miklós gróf nagyváradi püspök korában.

északi szélnek két oldalról ki van téve; azért a téli fűtés sok gondot okoz az előljáróságnak.

Megélhetés tekintetében nagy előnye az, hogy a nagyobb és kisebb szeminárium egy épületben nyert elhelyezést.

Mielőtt a papnevelőház életének megrajzolását befejeznők, a világháborúban és a kommün idején átélt napjairól is meg kell emlékeznünk. A háború alatt a ház egyik részét katonai kórház céljára foglalta le a hatóság. A folytonosan ki- és bejáró katonaság és az ápolónők rendhez nem szokott fegyelmezetlensége nem segítette elő a megfogyatkozott számú növendékek lelki elmélyedését. Még nehezebb napokat hozott a házra a kommün: a katonai vörös parancsnokság és a katonai vezetők fészkeltek be magukat a házba. Az előljárók és növendékek csak megtürt idegenek voltak. Csendes türelem, az utolsó határig való összehuzódás mellett élte az intézet szomorú napjait. E keserű hónapok letünése után a tisztogató, a sokoldalú javítás emésztette fel az intézet kevés jövődelmét.

Az 1937. év nyarán nagyobb javítást rendelt el *Breuer István dr.* megyéspüspök a szeminárium épületén: az összes ajtókat, ablakokat kívül-belül átfestették; a házi kertben kis üdülöpavilont építettek; a tekepályákat átjavították; a bejáratnál 10 darab műkövirágvázát helyeztek el a korlát oszlopaira. A költségekhez a megyéspüspök 12 ezer pengőt adott; a szeminárium saját pénztárából 2600 pengőt költött el. Az épület ma eredeti szépségét mutatja és hosszú időn át nem szorul javításra.

Az új szeminárium a Duna felől.

II.

A szeminárium tőkevagyon.

A) Régi tőkék: Dallos Miklós, Matkovich Mihály, Széchényi György, Bárdossy György, Nagy Ferenc, Gaun Antal br., Simándy, Jászberényiné és Szabó Imre alapítványai.

1. A szeminárium első nagy tőkéjét a Dallos Miklós püspök-féle 25 ezer rajnai forintból álló alapítvány képezte, melyet II. Ferdinánd király vett kölcsön 6% kamattal. A kincstári jövedelmekhez tartozó bécsi mázsaház nem igen pontosan teljesítette kamatfizetési kötelezettségét. Ezért már 1672-ben szerette volna felvenni, vagy más kincstári jövedelmi forrásra áttenni Széchényi György alapítványi tőkéjét. Mivel ebben az időben írták össze hűtlenség címén a kincstárra szállt magyar birtokokat, ezek valamelyikére akarta áttenni a püspök nagy alapítványát;¹⁾ de terve nem sikerült. A tőke továbbra is a bécsi mázsaház terheként szerepelt, a kamatok is rendetlenül folytak be. A Pazmaneum előljárói, kik a tőke kamatai fejében teológusokat tartottak, panaszkodtak, hogy a mázsaház igen későn és rendetlenül fizeti a kamatokat.²⁾ 1733-ban a kamatlábat 5%-ra szállította le a bécsi mázsaház; sőt 1766 óta 4%-ra. Ezért Zichy gróf püspök Mária Terézia királynő engedélyével felvette az egész tőkét és Viczay Jób gróf özvegyénél, Ebergényi Eszternél helyezte el 5% kamatra.³⁾ Hosszú időn keresztül, még az 1811. évi pénzromlás után is a Viczay-családnál volt e tőke kölcsönben.⁴⁾

2. A Matkovich-féle 6 ezer forintos tőke.

Matkovich Mihály kanonok, c. püspök 1663-ban végrendelet hátrahagyása nélkül halt meg; vagyonából Széchényi György 6 ezer forintot foglalt le a szeminárium

¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 438. sz. Széchényi Györgynek 1672 jan. 9. Rákoson kelt, és a győri káptalanhoz intézett levele.

²⁾ Rimely: Historia Collegii Pazman. pag. 80.

³⁾ 1767. évi Can. Visit.

⁴⁾ Szeminárium számadásai.

részére, hogy annak kamataiból a nagyszombati generális szemináriumban néhány növendéket neveltethessen.⁵⁾ A tőke felvételét saját irásával számolja el a püspök.⁶⁾ E tőke 1703-ig Draskovich Adám grófnál volt elhelyezve; ekkor Károlyi Sándor gróf generális vette át 6% kamatfizetéssel. 1767-ben Viczay Jób gróf özvegyénél találjuk 5% mellett.

E tőke kamataiból 4 növendék tanult Nagyszombatban.⁷⁾

3. Széchenyi György 25 ezer forintos alapítványa.

Széchenyi György 1684-ben 25 ezer forintos alapítványt tett a szeminárium javára. Ez összeget már 1667-ben helyezte el a püspök 6% kamat mellett az Eszterházy hercegi családnál. Az országos pénzromlás után 1825-ben 9737 forint 30 kr. ezüst értékben fizette vissza a hercegi család.⁸⁾

4. Időközi tőkésítés.

Az alapítványok időközi kamataiból a szeminárium igazgatói időnkint valamelyes összeget tőkésítettek, és így növelték az intézet tőkevagyonát.

Kecskeméty Mihály 1694-ben 500 forintot;

Guraby Mátyás 1702-ben 1200 forintot;

Tarródy János 1710-ben 1500 forintot;

Kontor István 1714-ben 3500 forintot tőkésített.⁹⁾

5. Bárdosy György 3500 forintos alapítványi tőkéje.

Bárdosy György köveskuti birtokos vagyonát felsőbüki Nagy István végrendeleti végrehajtója által meghatá-

5) 1718. évi Can. Visit.

6) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3990. sz. Pecunia Domini Mattkovich in paratis iam a me levata pro fundatione sui Alum-natus. Aurei 200, Garas 48; Taller apró pénz 19/93; taller 440, Taller 317. Argentaria, Gira 150, vel prout ultima vice pondera-vimus Gira 115. Datum Jaurini die 25 Mai 1663. Georgius Sze-cheni Eppus Jaurien.

7) Szemin. irattár: Károlyi Lőrinc szemin. igazgató 1727—81. évekről való számadása.

8) Szemin. irattár: Connotationes Semin. Cleri Jaurien. concernentes ab an. 1836. A tőke története részletesen le van itt írva.

9) 1718. évi Can. Visit.

rozandó jótékony célra hagyta. Nagy István 1735 szeptember 17-én a győri szemináriumnak adott e hagyatékából 3500 forintot, hogy ennek kamatai a papnevelés céljára szolgáljanak; de a kitanult papok közül kerüljön ki mindig a köveskuti és büki plébános. A köveskuti plébános pedig minden szombaton a Bárdosy-családért mondjon szentmisét a kamatokból neki átszolgáltatandó 25 forint fejében.¹⁰⁾ A tőke Szegedy Antalnál volt kölcsönképpen kihelyezve. Később Szegedy Pál özvegye Török Kata tartozott vele,¹¹⁾ 1768 óta pedig Rátky József birta kölcsönképpen hosszú időn keresztül.¹²⁾

Az alapítvány két célra oszlott szét: 3000 forint a növendékek eltartására, 500 forint pedig a köveskuti plébánia misealapítványára szolgált.

6. Nagy Ferenc 100 forintos tőkée.

1735-ben Nagy Ferenc vasvári kanonok 100 forintot hagyott a szemináriumnak, amit még ez év április 1-én 6% kamatra Péterfy Ferenc bárónak adott ki kölcsön az intézet igazgatója.¹³⁾

7. Gaun Antal báró kanonok 6000 forintos hagyatéka.

Gaun Antal báró győri örkanonok hagyatékából 1765-ben 6 ezer forint jutott a szemináriumnak.¹⁴⁾

8. Jászberényi Jánosné 150 forintos hagyatéka.

Jászberényi János özvegye, Tamics Katalin 1767 előtt 150 forintot hagyott a szemináriumnak.¹⁵⁾

9. A szeminárium építési alapjából 1000 forint

maradt meg, amit Zichy Ferenc püspök a törzsvagyon növelésére a szemináriumnak adott át.¹⁶⁾

¹⁰⁾ L. Okmánytár: 6. sz.

¹¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4001. sz.

¹²⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. 1769—70. évi szemin. számadás.

¹³⁾ 1738. évi Can. Visit.

¹⁴⁾ 1767. évi Can. Visit.

¹⁵⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4039. sz.

¹⁶⁾ 1767. évi Can. Visit.

10. A Szegedy-családnál elhelyezett tőke

hátrálékos kamataiból 150 forintot, a fel nem használt évi jövedelemből, amelyben báró Malzheim Károly 1747. évi hagyatékából 150 forint is benne van. 3050 forintot tőkésített a szeminárium.¹⁷⁾

11. A Szimándy-féle 2500 forintos alapítvány.

A Zichy Ferenc püspök-féle, 1767. évi egyházlátogatási okmány az egyetlen okirat, mely ez alapítványról említést tesz. Egy növendék eltartására volt a nagyszombati generális szemináriumnak 2500 forintos alapítványa, melyet okiratunk Szigmándy-alapítványnak nevez. Sem az alapítóról, sem az alapítvány keletkezéséről nem szólnak bővebben eddig ismert okirataink. Az alapítványok számadókönyve említi, hogy 1767 május 5-én a nagyszombati Collegium Rubrorum-ban egy növendék eltartására 4% kamatra elhelyezett 2500 forintos tőkét a győri káptalan felvette, a szeminárium tőkéjéhez csatolta, és 6%-ra gyümölcsözőleg elhelyezte Eszterházy Gábor grófnál.¹⁸⁾ Többé sem a számadásokban, sem más okiratban nem találunk külön említést e tőkéről.

12. Szabó Imre kanonok 2200 forintos alapítványa.

Szabó Imre kanonok, a szemináriumnak hét éven át igazgatója, 1768-ban 2 ezer rajnai forintos alapítványt tett le egy növendék eltartására. E célra átadta Sigray Károly báró 1000 forintos és Batthyányi Tivadar gróf 1000 forintos adóslevelét. Ugyanekkor 200 forintnyi mise-alapítványi tőkét tett le, mely a Sideski-féle háznál volt elhelyezve. A püspök 1768 november 1-én jóváhagyta az alapítványt, a káptalan pedig kezelésre elfogadta a tőkét.¹⁹⁾ Két évvel később, 1770 február 28-án 200 forinttal egészítette ki Szabó Imre a szeminárium javára tett alapítványi tőkéjét.²⁰⁾

Az 1–12. tétel alatt felsorolt tőkék összege, a Bár-

17) Győri kápt. m. lvt. Fundatio Széchenyiana című számadókönyv 349. és KK. ll. — 1767. évi Can. Visit.

18) Győri kápt. m. lvt. Belső sekrestyében régi számadókönyvek.

19) U. o. 29. T. 3984. sz. Eredeti alapítólevél.

20) U. o. 3985. sz.

dosy György-féle hagyatékból 500 forint misealapítványi tőke levonásával: 80.850 forint. E tőkéhez járult a kisbér—hántai birtoknak 1749-ben lefizetett váltási összege: 48.000 forint. A misealapítványi tőkék összege; mint alább majd kimutatjuk: 4.100 forint; az ösztöndíjalapítványok tőkéje: 3.500 forint, összesen 136.450 forint. Ez volt az a tőke, mely 1777-ben a szeminárium vagyonát alkotta, amelynek kamataiból kellett a növendékeket eltartania.

B) A tőke egyharmadrésze 1777-ben a szombathelyi szeminárium tulajdonába ment át.

Mária Terézia királynő 1777-ben felállította a szombathelyi püspökséget, melyhez a győri egyházmegyének jelentékeny területét is hozzákapcsolta. Az új szeminárium alapjára elvitte a győri intézet törzsvagyonának egyharmadrészét. Az osztozkodás alapját az előbb részletezett 136.450 forint képezte, melyből elvitt 45.483 forintot és 20 krt.; a győri szemináriumnak maradt 90.967 forintja és 40 krja.²¹⁾ Ez osztozkodás némileg igazságtalan volt, mert a győri szemináriumnak megmaradt tőkéjében 4100 forint misealapítványi és 3500 forint ösztöndíjalapítványi vagyon is volt, ami tulajdonképpen nem szolgált a növendékek eltartására; azért a szombathelyi szeminárium a törzstőke egyharmadánál többet vitt el. A misealapítványi tőkék közül a Bárdosy György-féle alap 500 forintja a köveskúti plébániára került át.²²⁾

Az egyházmegye felosztási tervezetét Szily János, első szombathelyi püspök, akkor még győri kanonok készítette.²³⁾

²¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 36. T. 4620. 4622. 4624. 4626. sz. — Győri szemin. irattár: 1872. Can. Visit.

²²⁾ Győri kápt. m. lvt. 36. T. 4620. sz. Szily püspök eredeti nyugtája.

²³⁾ E helyen megemlíjük azt az alaptalan hírt, mely sokáig felszínen maradt, hogy az 1777. évi osztozkodásnál a győri szeminárium a készpénzlőkét tartotta meg magának, a szombathelyinek pedig a nyuli földbirtokot adta át. Az 1811. pénzromlás azután a győri intézet vagyonát alaposan összezsugorította; a szombathelyi pedig teljes vagyonának birtokában maradt. A nyuli birtok sohasem volt a győri szeminárium vagyona; királyi adományból nyerte a szombathelyi szeminárium. Ez időben a győri szemináriumnak nyuli és baráti szőlőjén és győrszigeti kertjén kívül semmiféle fekvőbirtoka nem volt.

1777 után a tőkék elhelyezését nem tudjuk pontosan figyelemmel kísérni. A szombathelyi szeminárium 45.483 forintnak megfelelő adóslevelet átvett a győritől; azért ez idő után egészen más jelzalogok fedezik az egyes címek tőkéit. Az adósok is gyakrabban változnak. A következő években a szeminárium vagyona számbavehető módon nem gyarapodott. Részletes számadásokat sem találunk, melyek a befolyó kamatok mellett a tőkéket is felsorolnák. A hiányos számadások csak a befolyó kamatok feltüntetésére szorítkoztak.

C) A szeminárium vagyonát II. József 1784-ben a vallásalapba utalta be.

Az egyházmegyei szemináriumok felosztatásakor az intézet minden vagyonát elkobozta II. József. 1785 szeptember 26-án 42.376. számú rendeletével felhívta a helytartótanács a káptalani helynököt, hogy a szeminárium minden ingó és ingatlan vagyonát szolgáltatassa át a győri kamarai igazgatóságnak. A kamarai intézőség 1786 október 9-én 2438. számú átiratával tudósította a káptalani helynököt, hogy a következő hónap elején hivatalos bizottság által összeírta a szeminárium minden vagyonát, azután át is veszi.²⁴⁾ Felhívja a káptalani helynököt, hogy a szemináriumi és káptalani levéltárból emeltesse ki a szemináriumra vonatkozó összes adományozó, alapító okmányokat is, és azokat szolgáltatassa át a bizottságnak. A szeminárium 90.967. forint 40 kr. törzsvagyona 1777 óta hozzájáruló két misعالapítvány tőkéjével (a Farkas-féle 1000 forint és Schröck-féle újabb 100 forint) és a folyó jövődelemből megtakarított összeggel 94.477 forintra növekedett fel.²⁵⁾ Ezt az összeget 1786 november 1-én adóslevelekben átvette Karkoványi Ferenc, a kir. kamara megbízottja.²⁶⁾ 1786 november 15-én szintén Karkoványi Ferenc vette át a szemináriumra vonatkozó nagyértékű okmányokat, melyek a következők:

1. Széchenyi György eredeti alapítólevele 1684-ből.
2. II. Ferdinánd adóslevele a Dallos püspök-féle 25 ezer forintról, 1629-ből. (Másolat.)
3. A kisbaráti szőlő tulajdonjogát a szemináriumra átruházó eredeti okmány 1715-ből.

²⁴⁾ 1872. évi Can. Visit.

²⁵⁾ U. o.

²⁶⁾ Győri kápt. m. lvt. 39. Fasc. 6413. sz. Külön kimutatás az egyes adóslevelek felsorolásával.

4. A nyuli szőlő vételét igazoló okmány 1710-ből.

5. Zichy Ferenc gr. püspöknek 1757-ből való eredeti okmánya, melyben a szeminárium szigeti kertjét felmenti a földesúri terhek alól.

6. A szeminárium csatornájára vonatkozó szerződés 1764-ből. (Másolat.)

7. A győri magisztrátus okmánya e szerződés megerősítéséről 1765-ből. (Másolat.)

8. I. Lipót eredeti okirata 1669-ből, melyben a kisbéri birtokot a szemináriumnak adja.

9. I. Lipót eredeti okirata 1702-ből, melyben a kisbér—hántai birtok haszonélvezetében továbbra is megerősíti a szemináriumot.

10. III. Károly eredeti okirata 1714-ből a kisbér—hántai birtok haszonélvezetéről.

11. III. Károly eredeti okirata 1725-ből a kisbér—hántai birtok ügyében.

12. III. Károly eredeti okirata 1738-ból a kisbér—hántai birtok haszonélvezete tárgyában.

13. Eredeti elismervény a kisbéri birtokra vonatkozó okmányoknak Toussaint Ferenc báró részére 1750-ben történt átadásáról.²⁷⁾

Ez okmányok ma is az országos levéltárban vannak: Acta Ecclesiastica, Fasc. 292. elhelyezéssel. A szeminárium ingó és ingatlan vagyonát 1786 november 1-én átvette a kamarai vezetőség a kiküldött bizottság által történt összeírás és megbecsülés után.²⁸⁾ A szeminárium épületében bérlakásokat készíttetett a kamarai jószágigazgatóság, egyik részét azonban a papságra készülő végzett növendékek céljára engedte át.²⁹⁾ A kápolna felszerelését a plébániák rendezése alkalmából való kiosztásra tartotta meg,³⁰⁾ de később azt is elvitette.³¹⁾ Az intézet kertjét egyelőre bérfizetés mellett a végzett növendékek használatára engedte át,³²⁾ de később nyilvános árverésen Győrsziget községnek adatta el,³³⁾ árát a vallásalapba szolgáltatta be.

²⁷⁾ Győri kápt. m. lvt. 27. Fasc. 6334. sz.

²⁸⁾ L. Okmánytár 7. sz.

²⁹⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. II. Győri kamarai adminisztrátor 1728. sz. irata.

³⁰⁾ U. o. Kamara 2764. sz. irata.

³¹⁾ U. o. Fasc. Semin. II. Karkoványi püsp. ügyész jelentése 1790. szept. 18.

³²⁾ U. o. Kamarai administ. 1014. sz. irata.

³³⁾ U. o. Karkoványi jelentése.

A nyuli és kisbaráti szőlőket szintén eladatta,³⁴⁾ valamint a szeminárium borkészletét is, és ezeknek árát is a vallásalapba szállította be.³⁵⁾ Az összeírásban foglalt ingóságokat, azoknak kivételével, amiket a papságra készülő végzett növendékek intézete számára meghagyott, a helytartótanács Pozsonyba vitette. Az intézet szerény könyvtárát hiába kérte használatra a presbyteri intézmény, a budapesti egyetemi könyvtárba szállíttatta át a helytartótanács.³⁶⁾

A rideg okmányok tanúsága szerint teljesen kifosztotta II. József a szemináriumot. Elvette 94.477. forintnyi törzstőkéjét, a benne foglalt misealapítványi vagyonnal együtt. Eladatta az intézet csekély ingatlanát: a nyuli és baráti szőlőket, a hatalmas szigeti kertet. Okmányainkban semmi nyomát sem találjuk, hogy ez ingatlanokért befolyt összeget a szeminárium valamikor visszakapta volna. Amit visszakapott, az is megsemmisült az 1811. évi pénzromlás után. Csak ekkor tűnt ki igazán a császár által okozott kár nagysága. A ház szinte üresen maradt: 1200 forint értékű borát, 375 forint értékű hordóját, 375 forint értékű fáját is elkótyaveteltette. A könyvtár és konyha felszerelése, amit Pozsonyba és Budapestre vitett, szintén 1500 forint értéket képviselt.³⁷⁾

A tehetséges és széleslátókörű császárt, aki megfelelő környezetben nagy dolgok alkotására lehetett volna alkalmas, a szabadgondolkozók szelleméből fakadó reformeszméi oly talajra vitték, amelyen reformjaival többet ártott, mint használt. Anyagi értékeket tett tönkre, de igazi vallási értelemben vett szellemi előnyöket kitermelni nem tudott. Az az irány, mely az ő nevével jozefinizmus néven ismerős, igen sokat ártott az egyházi intézményeknek, és az egyházas komoly szellemnek, mert itt-ott még a szentélybe is befurakodott.

D) II. Lipót 1790-ben visszaadta a szeminárium vagyonát. Püspök és káptalan is segítséget adott a szemináriumnak.

II. Lipót király 1790-ben visszaállította az egyházmegyei szemináriumokat, vagyonukat is visszaadta. A

³⁴⁾ U. o.

³⁵⁾ U. o.

³⁶⁾ U. o. Kamarai igazg. 1786. évi 2138. sz. irata.

³⁷⁾ U. o. Apfalter, Somsich és Scharlach kanonokok véleménye az ingóságok visszaküldése ügyében 1790-ben.

győri szeminárium 89.963 forint³⁸⁾ és $5\frac{3}{4}$ krajcárt kapott vissza elvitt tőkéjéből, tehát 4514 forinttal kevesebbet, mint amennyit átadott. Házikönyvtárába visszakerült 54 szerző könyve 111 kötetben.³⁹⁾

Az elszállított butorokból és házi felszerelésből viszszaérkezett: 1. 35 faágy; 2. 70 függőnytartó vasrud az ágyak mellé; 3. 35 nagyobb szalmazsák; 4. 35 kisebb szalmazsák; 5. 35 matrác; 6. 35 vánkös; 7. 35 derékalj párna; 8. 35 pokróc; 9. 35 faszekrény; 10. 35 takaró; 11. 16 reverenda a végzett 3., 2., 1. éves növendékek részére; 12. 16 kollára a 3., 2., 1. évesek számára; 13. 6 öv a végzett 2. évesek számára; 14. 16 téli kalap a 3., 2., 1. évesek számára; 15. ugyanazoknak 6 kapucium; 16. 6 kalap a végzett 2. évesek számára; 17. 16 szövetnadrág a 3., 2. évesek számára; 18. 6 ing a végzett 2. évesek számára; 19. 35 birétum; 20. 35 karing; 21. 140 törülőrüha; 22. 210 kendő; 23. 105 hálósapka; 24. 70 alsóing és lábravaló; 25. 70 zsebkendő; 26. 2 író pulpitus; 27. ismét 4 pulpitus; 28. 35 faszék; 29. 10 fémgyertyatartó; 30. 35 ágyfüggöny teljes felszereléssel; 31. 1 nagyobb ónmosdó szekrénykével; 32. kisebb ónmosdó szekrénykével; 33. 1 rézmosdó szekrénykével.⁴⁰⁾ Arról okmányaink hallgatnak, hogy a többi bútor visszakerült-e, vagy később árát megtérítette-e a váláslap. Bizonyos, hogy az oda- és visszahurcolkodás alatt sokat rongálódtak a visszakerült bútorok is.

Igen nehezen zökkent vissza a szeminárium régebbi életének folytatásába. Vagyona megkevesedett, ingatlana idegen kézre került, felszerelésében is többféle fogyatkozás jelentkezett, ami jövődelmét fogyasztotta az új beszerzés által. Megélhetése sok nehézségbe ütközött. A király a főiskolai tanárok fizetését a tanulmányi alaphól utalta ki, mégis szükségét szenvedett az intézet. Fengler József püspök 1799 október 8-án jelezte a helytartótanácsnak, hogy 96.723 forint tőkéből, melynek évi kamata 4836 forint, nem tudja a szemináriumot fenntartani. A szegény papok alapítványa, mely a generális szemináriumok idejében a presbyteralis intézet eltartására szolgált, eredeti rendeltetésére került vissza. A káptalan is ellenzi, de meg jogtalan is ez alapítvány jövődelmének a

³⁸⁾ Győri kápt. m. lvt. 30. Fasc. 6421. sz.

³⁹⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. II. Elenchus librorum Seminarii Jaurientis ex Universitatis Regiae Pestiensis Bibliotheca restitutorum.

⁴⁰⁾ U. o. Semin. I. Fasc. Specificatio Supellectilis Seminarii Posonio allatae.

szeminárium céljára való felhasználása.⁴¹⁾ Ő maga időről-időre gañonával, fával, készpénzzel segítette az intézetet.⁴²⁾ Annyira jutott az intézet, hogy a folytonos küzdelembe igazgatója is belefáradt; jelentette, hogy állandó természetű segítség nélkül az intézet nem élhet meg. 1801-ben lemondott állásáról; és a káptalan tagjai közül senki sem vállalkozott e tisztségre. Erre Fengler József püspök megígérte, hogy — míg él — évi 1200 forintot ad a szemináriumnak; a káptalan ugyanekkor évi 400 forint segítséget ajánlott fel. E kiegészítéssel a II. József által egy-egy növendék eltartására megszabott 200 forintja megvolt a szemináriumnak.⁴³⁾ Fengler püspök élete végéig nemcsak a megígért 1200 forintot adta meg, hanem időnkint nagyobb összegeket is juttatott az intézetnek; a tanárok fizetéséhez is pótlékot adott. A káptalan a mai napig is hozzájárul a szeminárium fenntartásához. 1858-ig fizette a 400 váltó forintot, azután ennek megfelelőleg 168 o. é. forintot, 1896 óta pedig koronaértékben 326 koronát adott.⁴⁴⁾ Ma a káptalan is, az egyházmegyei papság is *szeminarisztikum* néven jövedelmének megszabott százalékával járul hozzá az intézet fenntartásához.

Fengler püspök halála után a káptalan azonnal folyamodott a királyhoz, hogy a szeminárium hiányát pótolja az üresedésben levő püspökség jövedelméből. A király Fengler püspök hagyatékából kiutalta az 1798—1801. évek 4482 forint szemináriumi hiányt; a püspökség időközi jövedelméből pedig évi 3153 forint összeget utalt ki a szeminárium megsegítésére.⁴⁵⁾

E) A szeminárium szabályozása 1804-ben.

Amíg a püspökség üresedésben volt, annak jövedelméből pótolta a kir. rendelet a szeminárium évi hiányzó szükségletét; 1804-ben azonban 20.054. sz. a. megjelent a *szeminárium szabályozása*, mely állandó segítséget állapított meg részére. A kir. rendelet az egyházmegye szükséglete szerint megszabta a növendékek számát, az eltar-

⁴¹⁾ U. o. I. Fasc.

⁴²⁾ U. o. Fengler József püspök levelei.

⁴³⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3993. sz.

⁴⁴⁾ Szemin. irattár: Évi számadások.

⁴⁵⁾ Győri kápt. m. lvt. 54. Fasc. 7006 sz. 1803. aug. 5. kell 7494. sz. udvari rendelet. — U. o. 7007. sz. — 1803. szept. 7-iki 14249. sz. udvari rendelet. — U. o. 7008. sz. — 1803. okt. 5-iki 16003. sz. udvari rendelet. — U. o. 7016. sz. 1804. márc. 1. kell 3093. sz. udvari rendelet.

FENGLER JÓZSEF győri püspök
(1787–1802).

tásukra fordítandó szükséges összeget; meghatározta az előljárók számát, javadalmát. A szeminárium jövődelméből hiányzó összeget kiutalta a szabályozott püspökségek alapjából. A szabályozási okmányban kiutalt évi segítség 10.279 forint.⁴⁶⁾ Ezt az összeget évről-évre utalta ki a helytartótanács a szabályozott győri püspökség jövődelméből; mégis úgy, hogy a segítség annnyival kevesebb lesz, a mennyivel a szeminárium jövődelme növekszik. A kiutalás mindig a helytartótanácsi számvevőség által készített költségelőirányzat alapján történt. Egy ily költségelőirányzatot az 1809—10. iskolai évről az okiratárban bemutatunk.⁴⁷⁾ Később három évenként utalta ki a helytartótanács e segítséget, mely 1849-ig 10—11 ezer forint között váltakozott. Ebben az összegben benne volt a három előljáró fizetése is: az aligazgató 400, a lelkiigazgató 250, és a tanulmányi felügyelő 250 forintja. 1849-ben csak 5925 forintot, 1850—1-ben semmi segítséget sem kapott a szeminárium.⁴⁸⁾ 1851 után minden költségelőirányzat nélkül, a szükségletnek megfelelő összegben utalta a kormányhatóság a vallásalapból a segítséget. Az 1890-es években a vallás- és közoktatásügyi miniszter megszüntette e segítséget a vallásalap kimerülésére való hivatkozással. Zalka János püspök megokolt előterjesztésére azonban ismét visszaállította. 1898 február 11-én 4102. sz. a. kelt rendelkezésével a miniszter 7968 forintot 31 krajcárt utalt ki, mely koronaértékben 15.976 koronának és 62 fillérnek felelt meg. Ez összeget a legújabb időig, meg is kapta a szeminárium. Az utóbbi években a vallásalap kezelőbizottságának újabb rendezése folytán a tanárok fizetésén felül a szeminárium csak 2066 P 40 fillért kap.

Több mint 100 esztendő óta, nagyobb megszakítás nélkül élvezte a szeminárium a nagyobb segítséget; melyhez jogalapját az a körülmény szolgáltatta, hogy a vallásalap a szabályozott püspökségek jövődelméből keletkezett; a megadóztatást 1856-ban 3 millió forint befizetésével váltotta meg a magyar püspöki kar. Ennek az adózásnak és belőle keletkező alapnak első rendeltetése volt a papnevelő-intézetek fenntartása. A tanárok fizetésének jogalapjáról dolgozatunk első részében bőven megemlékeztünk.

46) L. Okmánytár 8. sz.

47) L. Okmt. 9. sz.

48) Szemin. irattár: Fasc. Dotatio Seminarii. Müller igazgató 1851. szept. 17-iki jelentése.

F) Dongó- és Pierer-féle hagyaték.

Az intézet tőkéje 1804-ig különböző megtakarításokkal 104.328 forintra növekedett fel. Jelentékeny gyarapodást jelentett Dongó Mihály kanonok hagyatéka, aki 1803 május 3-án halt meg, és végrendeletében a szemináriumot tette általános örökösévé. A hagyaték a 4. számú bástyán levő kertből, a kertben levő házból, a bástya alatt fekvő 2 kazamátából, és 20 ezer forintból állott, továbbá Dongó Mihály jeles könyvtárából.⁴⁹⁾ A bástyán fekvő kert a szemináriumra nézve már azért is értéket képviselt, mert nem volt kertje, mely nyári időben üdülőhelyül szolgált volna növendékeinek. A kazamáták tűzifa lerakására szolgáltak. A könyvtár alapját vetette meg a szeminárium mai hatalmas gyűjteményének.

Pierer József nagyprépost, tinnini felszentelt püspök 1805 július 5-én halt meg, végrendeletében 4 ezer forintot hagyott a szemináriumnak.⁵⁰⁾ E két hagyaték jelentékenyen megjavította az intézet anyagi helyzetét; törzstőkéje a mise- és ösztöndíjalapítványokon felül 121.128 forint 54¹/₄ krajcár összegre emelkedett; ennek évi kamata 6956 forintot és 26 krajcárt tett ki.⁵¹⁾

G) Az 1809. évi francia háború és az 1811. évi pénzromlás hatása a szeminárium vagyoni helyzetére.

A francia háború alatt a szeminárium sok kárt szenvedett. A háztető és butor megrongálódásán kívül, — amiről már megemlékeztünk, — érzékenyen sújtotta az intézetet a hadisarc, melyet rá is kivetettek; továbbá a Dongó-féle kert, ház és kazamáták megrongálása. A ház és két kazamátája éveken át nem hozott jövedelmet, és kijavításuk nagy költségbe került. Mikor a franciák elvonulása után a megrongált bástyákat kijavíttatta a katonai vezetőség, földleghordás és ültetvények elpusztítása által a Dongó-féle kertben 11.290 forintra és 20 krajcárra becsült kárt szenvedett a szeminárium.⁵²⁾ Ezt a kárt a kincstár megtérítette, és mint kertalapot, külön kezelte a

⁴⁹⁾ Szemin. irattár: Protocollum Clericorum.

⁵⁰⁾ 1872. évi Can. Visit.

⁵¹⁾ A tőkék elhelyezését és kamatozását a szeminárium ez időbeli számadásai részleteességgel felsorolják és kimutatják. (L. Szemin. irattár.)

⁵²⁾ Püsp. lvt. Fasc. Semin. I.

szeminárium.⁵³⁾ A háború hatásához tartozott a bekövetkező drágaság, melyen csak úgy tudott átvergődni az intézet, hogy a helytartótanács a rendes járulékon felül még 7365 forintot és 13 krajcárt utalt ki számára a válásalapból.⁵⁴⁾ Még a ruházatban is megszorítást kellett az intézetnek eszközölnie úgy, hogy csak a 4. éveseknek adott új reverendát, a többieknek régi ruhájukkal kellett megelégedniök; az új növendékek pedig a viseltes jobb ruhákból alakítottak, igazíthattak maguknak ruhát.⁵⁵⁾ De mindez csak bevezetése volt a következő vagyoni romlásnak. Az 1811. évi pénzromlás a készpénztökéből élő szemináriumra óriási csapást mért. A sok oldalról megnyirbált tőke ötödrésztére apadt le: és így a növendékek eltartására elégtelenné vált. Szentpétery László, intézeti igazgató ismételten kijelentette, hogy kénytelen a növendékeket hazaküldeni, mert már saját pénzét is elköltötte; a kereskedők és iparosok nem hiteleznek; így nem tud az intézet megélni.⁵⁶⁾ A pénz értékének csökkenése hallatlanul felverte az élelmiszerek árát.

Az 1811—12. évre a szeminárium igazgatója az intézet szükségletét és annak árát a következő kimutatásban sorolta fel a püspök előtt:

1. 80 mérő búza à 30 forint	2400 forint
2. 130 mérő kétszeres à 25 forint . .	3250 „
3. 50 akó bor à 30 forint	1500 „
4. 30 akó bor à 40 forint	1200 „
5. 6 mázsa kifőzött vaj à 500 forint .	3000 „
6. 8 mázsa disznózsir à 500 forint .	4000 „
7. 40 öl kemény tűzifa à 70 forint .	2800 „
8. 6000 fej káposzta, száza à 40 frt.	2400 „
9. 12 mérő bab à 25 forint	300 „
10. 12 mérő borsó à 25 forint	300 „
11. 6 akó ecet à 35 forint	210 „
12. 30 mérő burgonya à 10 forint . .	300 „
13. 20 mérő répa à 12 forint	240 „

Átvitel: 21900 forint

⁵³⁾ U. o. Szentpétery igazgató jelentése 1812. jan. 4. — Szemin. irattár: Számadások könyve.

⁵⁴⁾ U. o. Fasc. Vegyesek I.

⁵⁵⁾ U. o. Protocoll. Clericorum 1809—10. tanév elején olvasható megjegyzés.

⁵⁶⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. Szentpétery László jelentése.

Áthozat: 21900 forint

14. Vörösrépa, sárgarépa, fokhagyma, torma	500	„	
15. 4 mázsa só à 28 forint 40 kr.	114	„	40 kr.
16. 300 rőf fekete posztó à 14 forint	4200	„	
17. 60 darab öv à 10 forint	600	„	
18. Új fehérenemű	800	„	
19. Szalma	60	„	

Összesen: 28174 forint 40 kr.

Ezenkívül még havonként 2000 forint szükséges husra és gyertyára.

A püspök saját uradalmaiból majd a pénzegység rendezése után meghatározandó mérsékeket ár mellett, kiutalt 80 mérő búzát, 130 mérő kétszerest, 50 akó bort, 40 öl tűzifát, 30 mérő burgonyát, a szükséges szalmát és kukoricaszárt. Vilt József püspök, a szemináriumi igazgató költségelőirányzatát kevésnek találta, mert az igazgató előirányzott	28.174	forint 40 krt.
2. továbbá tíz hónapra à 2000 forint	20.000	„
3. hozzáadandó a 2 hónapi szünetidőre	800	„
4. épület fenntartására	300	„

összesen: 49.274 forint 40 kr.

De még a vallásalapba és a végvárak

fenntartására is fizet a püspök 20.000 forintot

E két tétel összege: 69.274 forint 40 kr.

Megjegyzi a püspök, hogy ezt a terhet a püspökség nem tudja elviselni, mert jövödelmét felülmulja.⁵⁷⁾ A nagy bajon a püspök úgy akart segíteni, hogy a helytartótanáctól, a királytól földbirtokot kért a szeminárium részére. Már 1807 április 5-iki felségfolyamodásában kérte a *pátkai* birtokot, mely előbb a pálosoké volt; azok eltörlése után került a vallásalapba. A felelet az volt, hogy a pátkai birtok a somlővásárhelyi uradalomhoz tartozik, az alapítvány megcsonkítása nélkül nem szakítható ki belőle. De meg az 1804-iki szabályozásban úgyis

⁵⁷⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. Igazgató 1811. okt. 11. előterjesztése. Vilt József püspök válasza. Rákosról 1811. okt. 19-ről.

gondoskodott a király a szeminárium megélhetéséről. Ha mégis merülne fel valamelyes hiány, a *püspök könnyen pótolhatja saját jövődelméből*.⁵⁸⁾ Vilt püspök nem mondott le tervéről. 1812 július 12-én újból folyamodott a királyhoz, mint főkegyurhoz, hogy a *kisbéri* birtoktestet, melyet 1669—1750. években haszonélvezett a szeminárium, adja vissza. Ha ez nehézségbe ütköznék, adományozza a szemináriumnak a Győr közelében fekvő, most a szombathelyi szeminárium tulajdonában levő *Püspök-Alap* földbirtokot; a szombathelyi szemináriumot pedig kárpótolja a vallásalapból *Pornó* birtokkal. Ha ez is nehézséggel járna, engedje át a győri szemináriumnak a lébényi apátságához tartozó *Litzkó*, *Bormász* és *Barátfő* pusztákat, melyek Győr közelében fekszenek.⁵⁹⁾ E folyamodás sem hozott eredményt. Az eltörölt farencesek győri székházát, templomát és szigeti kertjét is kérte Vilt püspök. Ezt sem kapta meg. Még egy kísérletet tett 1813 augusztus 14-iki felterjesztésében, azt kérte, hogy a szemináriumra fordított és fordítandó kiadásai kárpót'ásául mentse fel a király a vallásalapba befizetendő évi 14.000 forint tehertől. Így könnyebben segíthetne a szemináriumon. Ez a kérése sem nyert kedvező elintézkedést.⁶⁰⁾ Minden törekvése, küzdelme kútba esett. Többet nem is tehetett már, mert 1813 október 4-én meghalt.

A tőke a következő időben nem sok változáson ment át: az 1812—1834. évek számadásai 106, 117, 120 ezer forintról tanuskodnak. Az 1820—21. évi számadás így részletezi a tőkét, a kincstárnál van 53.278 forint, magánosoknál 62.075 forint, tehát egész összege: 115.353 forint. Ezenkívül van 3767 forint $5\frac{3}{4}$ krajcár misealapítványi, és 6210 forint ösztöndíjalapítványi tőkéje, amelyet magánosok vettek kölcsön.⁶¹⁾

A váltóforintban számított tőke után a kamat is váltóforintban folyt be, ami nem volt elég az intézet fenntartására, annál kevésbbé, mert a kincstár csak $2\frac{1}{2}\%$ -ot fizetett.⁶²⁾ A tőke óriási csökkenése akkor tűnt fel csak igazán, mikor a magánadósok visszafizették tartozásait. Eszterházy herceg a nála 1667 óta kölcsön levő, Széchenyi György-féle 25 ezer forintos tőkét 1825-ben váltó-

58) Püsp. lvt. Fasc. Semin. I.

59) U. o.

60) U. o.

61) Szemin. irattár: 1806—1834. évek számadókönyve.

62) U. o. Fasc. Dotatio Seminarii. — Püsp. lvt. Fasc. Semin. II.

értékben akarta visszafizetni; a káptalan nem fogadta el, a herceg pedig Győrött birói letétbe helyezte. A káptalan közben a primáshoz és helytartótanácsához fordult alapítványi tőkéjének védelméért. Időközben az országgyűlés foglalkozott a pénzürték megállapításával, és a pénzromlás előtt kihelyezett tőkék visszafizetésének módjára nézve állást foglalt. A káptalan látta, hogy segítségre nem számíthat, a birói letétből felvette a tőkét, mely az új ezüstpénzürték szerint 9737 forint 30 krajcárt tett ki.⁶³⁾ Ez időtől kezdve a számadások részint váltó-, részint ezüstértékben sorolják fel az intézet vagyonát. A régebben kölcsönadott tőkék ugyanis váltóforint értékben szerepelnek, az újabb tőkék már ezüstértékben. Az 1846—7. évben a mise- és ösztöndíjalapítványokkal együtt 72.574 forint 19 $\frac{1}{4}$ krajcár tőkéje volt a szemináriumnak váltóforint értékben és 34.549 forint 14 krajcár tőkéje ezüstértékben. 1858-ig fokozatosan apad a váltóforint érték és helyét az ezüstértékben való elszámolás foglalja el. Az 1858—9. évi számadás már tisztán ezüstértékben 95.058 forint 517 $\frac{1}{10}$ krajcár tőkét tüntet fel. Ez a tőke az egyházmegyei papok adományaiból nőtt ennyire. A hagyatékok egy részét is a napi szükségletre használta fel az intézet, sőt kölcsönre is szorult: a Dongó-féle kert kártérítési összegéből is, mit a katonai hatóság fizetett a szemináriumnak, 5679 forint 47 krajcárt költött el az igazgató.⁶⁴⁾ Vilt püspök terményeken kívül 17.230 forintot, majd ismét 7000 forintot adott kölcsön kötelező mellett, amit azonban a szeminárium soha sem fizetett vissza. Az adalberti prépostság törzsvagyonából 3000 forintot, az apátház vagyonából 2418 forintot vett kölcsön napi szükségleteinek fedezésére; de ezeket lassankint visszafizette.⁶⁵⁾

Az 1850—1. évben ismét nehéz napjai voltak az intézetnek: a tőke jövődelme nem fedezte a napi kiadásokat; a vallásalapú segítség elmaradt; a zavaros viszonyok között a drágaság emelkedett. A püspök 50 mérő búzát ajándékozott, az egyházmegyei papság 787 forintot és 30 krajcárt gyűjtött össze a szeminárium részére.⁶⁶⁾ Ami még ezeken felül hiányzott, azt a jobb idők reményében kölcsönből fedezte az intézet.

63) Szemin. irattár: *Connotationes Semin. Cleri Jaur. Junioris concernentes ab an. 1836.* Pag. 3—5.

64) Szemin. irattár: *Számadások könyve.*

65) U. o.

66) U. o. Fasc. *Dotatio Semin.* Müller igazgató jelentése.

H) Egyházmegyei papok adományai, hagyományai.

A trienti zsinat meghagyta az egyházi javadalmasoknak, hogy jövedelmük arányában járuljanak hozzá a papnevelés költségeihez. A győri egyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspök az első, aki kötelezte a javadalmasokat a szeminárium anyagi támogatására. Ez az építkezés, felszerelés, könyvtárrendezés alkalmával meg is történt. A 19. század elején a felmerülő szükség láttára a helytartótanács sürgette az egyházi hatóságokat, hogy alkoszanak valamely szabályt, rendeletet, mely a szeminárium segélyezését bizonyos törvényes keretek közé illeszti be. A győri egyházmegyében 1803 május 4-én tartott a káptalani helynök tanácskozást a győri és soproni káptalan tagjaival, és az egyházmegye papságának kiküldötteivel a szeminárium és a papi nyugdíjintézet segélyezése tárgyában. A tanácskozás alapján készült el a június 17-én királyi jóváhagyást is nyert szabályrendelet. E rendelet értelmében minden javadalmas pap kongruájában megállapított jövedelmének 5%-át tartozott végrendeletében a két intézet javára hagyni. A rendelkezés azonban sem a Zichy püspök-féle egyházmegyei rendelkezést nem akarta megszüntetni, sem a buzgóbb lelkek elhatározását nem kívánta szűkebb keretek közé szorítani.⁶⁷⁾ A hagyatékok és az egyházmegyében gyűjtött adományok összege 1803—1871. években 22.809. o. é. forint és 57 krajcár volt.⁶⁸⁾ Külön megemlítjük *Frank György* kanonokot, aki 1811-ben 2400 forintot, 1814-ben 5100 forintot adott a szemináriumnak;⁶⁹⁾ és *Asztl János* kanonokot, aki 1851-ben 10 ezer forintot ajándékozott; *Müller Károly* kanonokot, aki 4813 forintot hagyott a szemináriumnak.⁷⁰⁾

Néhány jelentékeny hagyatékról is meg kell emlékeznünk: *Juranits Antal* püspök 1837-ben kelt végrendeletében 10 ezer váltó forintot hagyott, ami 4200 o. é. forintnak felelt meg. A tőkét csak 1855 óta élvezte a szeminárium, mert eddig Molnár Erzsébet életjáradékaul volt lekötve. Az 1870-es évek után valamivel gyarapodott a tőke; a világháború előtt 12.530 koronából állott.⁷¹⁾

67) Győri kápt. m. lvt. 54. Fasc. 7005. Eredeti jegyzőkönyv, kir. jóváhagyással.

68) 1872. Can. Visit.

69) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4016. sz.

70) 1872. Can. Visit. — Szemin. irattár: 1887—8. évi Számadás megjegyzése.

71) Évi számadások.

Karner Antal püspök 1856-ban végrendeletében 10 ezer forintot hagyott a szemináriumnak, melyből 1865-ben 6026 forintot, 1867-ben 1820 forintot úrbéri váltáságkötvényekben kapott meg, 1871-ben pedig 2730 forintot és 61 krajcárt készpénzben.⁷²⁾

Zanchich András horvátjářfalui plébános 1865-ben 2 ezer forintot hagyott a szemináriumnak, úgy, hogy amikor Horvátjářfaluból vagy Alsópulyáról, vagy Pervánból, vagy Udvardról van növendéke az intézetnek, akkor az kapja meg az 1., 2., 3. évben a kamat felét, a 4. évben pedig az egész kamatot. Amikor azonban a megnevezett falukból nincs az intézetnek növendéke, akkor a szemináriumot illeti a kamat.⁷³⁾

E hagyományokkal együtt a szeminárium tőkéje 1871-ben 164.690 forint $97\frac{1}{10}$ krajcár volt.⁷⁴⁾

Zalka János püspök 1901-ben vagyonának egyik részét a szemináriumnak hagyta. E címen 1903-ban kapott az intézet 45 ezer koronát. E hagyatékhhoz tartozott még 1 darab 1000 korona értékű hiteleszövetkezeti részvény $\frac{1}{4}$ része.⁷⁵⁾

Csigi Vince sopronszili plébános győrmegyei geszei szőlőjét hagyta a szemináriumnak, melyet 1906. évi szüret után eladott 4 ezer koronáért. A tőke az apátházalapon van elszámolva.⁷⁶⁾

Beidl Alajos kanonok 1902-ben 6 ezer korona névértékű földhitelintézeti záloglevelet adott át a káptalannak, hogy az a hittudományi főiskolai tanárok fizetésének segélyalapjául szolgáljon.⁷⁷⁾

Szely Lajos pápói prépost 1907-ben 20 ezer korona névértékű koronajáradékpapírt tett le a győri káptalannál oly céllal, hogy a kamat fele a szemináriumot illesse, míg az alapító él. Halála után a teljes kamatjövődelem Dávid István győrrévfalui lakost illesse. Dávid István halála után a tőke fele, vagyis 10 ezer korona a szeminárium tulajdonába megy át.⁷⁸⁾ A szeminárium vagyona 1912. év végén készpénzben: 216.181 korona, értékpapirokban 128.100 korona, összesen 344.281 korona.⁷⁹⁾

72) U. o.

73) 1872. Can. Visit.

74) U. o.

75) Szemin. irattár: 1908. évi számadás.

76) U. o. Apátházalap 1906. évi számadása.

77) U. o. Fasc. Alapítványok. Alapítólevél másolat.

78) U. o. Alapítólevél másolat.

79) U. o. 1912. évi számadás.

III.

A szeminárium szentmise alapítványai.**A) Régi alapítványok.**

1. *Altabak János* kanonok, Szent Adalberti prépost 1637-ben azzal a kötelezettséggel hagyta a Bécsikapuval szemben álló házát a szemináriumnak, hogy az onnan kikerülő növendékek egy-egy szentmisét mondanak el az ő lelke nyugalmaért. A ház azonban sohasem szolgálta az intézet célját, azért a velejáró teher teljesítése is elmaradt.

2. *Bárdosy György* hagyatékából a szemináriumnak juttatott 3500 forinttal is az a teher járt, hogy a köveskúti plébános által hetenkint végzendő egy szentmiséért a szeminárium 25 forintot fizetett ki. A 25 forintnak megfelelő 500 forint tőkét 1777-ben az új szombathelyi egyházmegye püspöke átvette a szemináriumtól, így a győri intézet terhe is megszűnt.¹⁾

3. *Baumgartner János*, az apátház felügyelője, 1758. május 27-én 200 forintot tett le a szemináriumban szentmisealapítványul avval a kikötéssel, hogy annak kamataiból a jobb tanuló 4. éves felszentelt növendékek 2—2 forintot kapjanak érette végzett egy-egy szentmiséért.

Az 1811. évi pénzromlás e tőkét 84 forintra apasztotta le. Juranits Antal püspök 1837 június 9-én 429. számú rendelkezésével a misék számát érintetlenül hagyta, de a misedíjat 30 krajcárban állapította meg.²⁾ Zalka János püspök 1872-iki egyházlátogatási okmányában a misék számának meghagyása mellett a díjat 48 krajcárban szabta meg. Széchenyi Miklós gróf püspök 1902-ben 3109. sz. intézkedésével a tanulmányi felügyelőre rőtta e szentmisék elvégzését, de mégis úgy, hogy a házi kápolnán kívül is bármely templomban elszolgálhatja e szentmiséket.³⁾

1) Győri kápt. m. lvt. 36. T. 4620. 4622. 4624. sz. Szily János püspök eredeti nyugalja.

2) Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. Juranits püspök eredeti rendelkezése.

3) Amely idő óta a szeminárium rendes növendékei között felszentelt papok nincsenek, az alapítványok terhé az előljárók végzik.

4. *Beniczky Sándor* kir. tanácsos 1764 május 5-én 1000 forintot hagyott a szemináriumnak, hogy annak kamataiból a felszentelt növendékek hetenkint 2, egész évben 104 szentmisét mondjanak érte a Magyar Ispita templomában.⁴⁾ Misézők egy-egy szentmiséért 24 krajcárt kaptak, a fennmaradó kamatjövődelem a szemináriumot illette.⁵⁾ Vilt püspök a misék számát 83-ra vonta össze, és misedíjul 30 krajcárt állapított meg.⁶⁾ Az alapítványi tőke Eszterházy hercegnél volt kölcsönben 5% kamatra, ki azt 1825-ben 950 forint 10 krajcár váltópénzben fizette vissza, ami ezüstértékben 380 forint 4 krajcárnak felelt meg.⁷⁾ Juranits püspök 1837-ben a misék számát 38-ra szállította le, misedíjul 30 krajcárt állapított meg; és a misék végzését a szeminárium kápolnájába tette át. Széchenyi Miklós püspök 1902-ben az aligazgatónak osztotta ki a 38 misét, de azt is megengedte, hogy bármely templomban elvégezheti azokat. A tőke 1858—9-ben 399 o. é. forintot tett ki.

5. *Szabó Imre* kanonok, az intézetnek 6 éven át igazgatója, 1768-ban 200 rajnai forintot tett le alapítványul, hogy annak kamataiból hónaponként 1, évenként 12 szentmisét mondjanak érte a szeminárium felszentelt növendékei a székesegyházban Szűz Mária kegyelemképének oltáránál. Miséző 45 krajcárt kapjon, a kamat többi része a szemináriumé legyen.⁸⁾ Az 1811. pénzromlás 80 forintra apasztotta a tőkét, azért Juranits püspök 1837-ben 6-ra szállította le a misék számát, misedíjul 30 krajcárt szabott meg; a misék elmondását az intézeti kápolnába tette át. O. é. a tőke 84 forintnak felelt meg. Széchenyi Miklós püspök a tanulmányi felügyelőnek osztotta ki e miséket, és megengedte, hogy bármely templomban elvégezhesse azokat.

6. *Schröck Anna Mária* 1771 április 2-án 100 forintot tett le hat szentmise örökös alapítványául. 1781-ben újabb 100 forinttal egészítette ki alapítványi tőkéjét másik szentmisére. Hónaponként egy szentmisét kívánt a székesegyházban Szűz Mária oltáránál, hogy ezeket a

4) Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. 1769—76. évi szemin. számadás.

5) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4010. sz. Kimutalás a szemin. alapítványairól.

6) Püsp. lvt. Fasc. Semin. II.

7) Szemin. irattár: Connotationes Semin. Cleri Jun. Jaur. concernentes ab an. 1836.

8) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3984. sz. Eredeti alapítólevél.

szeminárium felszentelt növendékei mondják el Isten dicsőségére, a keresztény vallás elterjedéséért, a tisztító-tűzben szenvedő lelkek szabadulásáért. A miséző 30 krajcárt kapjon, a kamat többi része a szemináriumé legyen.⁹⁾ Az 1811. évi pénzromlás után a tőke 177 váltó, vagyis 75 forint 60 krajcár értékű ezüst forinttá lett; azért Juranits püspök 1837-ben 6-ra szállította le a misék számát, a misedíjat pedig 30 krajcárban szabta meg. A miséket a szeminárium kápolnájába tette át. Széchenyi Miklós püspök a tanulmányi felügyelő terhére róttá a miséket, mégis úgy, hogy bármely templomban elmondhatta azokat.

7. *Báthory János* győri karkáplán 1772. évi végrendeletében 2000 forintot hagyott a ferencrendűek székházának, hogy annak 100 forintos kamataiért 30 krajcár misedíj mellett érette 200 szentmisét mondjanak évenként a rendtagok. Az alapítványt mint igen terhes kötelezettséget, mely a rend szabályaival is ellenkezik, a rendház nem fogadta el. Zichy Ferenc püspök elfogadta a szeminárium számára avval a megokolással, hogy a házi kápolnában mindennap misedíj nélkül misézik egyik felszentelt növendék, — így mégis valamely stipendiumhoz jut. A miséket március 25-től a másik év március 25-ig kell elmondani. A miséző 7 garast, vagyis 21 krajcárt kap, a többi a szemináriumé lesz. A káptalan a tőke kezelését csak oly feltétel mellett fogadta el, hogy a szeminárium vagyonától külön álljon; ha kamatja kevesbedik, a misék díja is arányosan kevesbedjék.¹⁰⁾ Vilt püspök 1806-ban 30 krajcár misedíj megállapítása mellett 140-re szállította le a misék számát.¹¹⁾ Az 1811. évi pénzromlás után a két ezer váltó forint csak 800 ezüst forintot ért, azért Juranits püspök 1837-ben a misék számát 80-ban, a misedíjat 30 krajcárban állapította meg. O. é. értékben 840 forintot tett ki a tőke. Széchenyi Miklós püspök 1902-ben a lelkiigazgató számára osztotta ki e miséket.

8. *Andorka Márton* győri karkáplán 1780 körül 100 forintot hagyott a szemináriumnak 10 szentmisére. Misézőnek 50 dénárt, vagyis 30 krajcár díjat rendelt.¹²⁾ Az 1811-iki pénzromlás után a tőke 42 o. é. forint lett. Szé-

⁹⁾ U. o. 3980—1. sz. Eredeti alapítólevél.

¹⁰⁾ Kápt. m. lvt. Liber: Fundatio Sechenyiana. 828. I. Dongó Mihály semin. igazgató feljegyzése.

¹¹⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. II.

¹²⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4010. sz. Semin. irattár: Connotationes Semin. concernentes.

chenyi Miklós püspök 1902-ben a tanulmányi felügyelőnek osztotta ki e miséket úgy, hogy bármely templomban elvégezheti azokat.

9. *Farkas György* kanonok 1781-ben 1000 forintot hagyott a szemináriumnak a felszentelt növendékek által a székesegyházban a Boldogasszony oltára előtt, vagy Szent László fejerekyéje előtt végzendő 12 szentmisére.¹³⁾ Sem a szemináriumi számadásokban, sem az alapítólevelek okmányaiban semmi nyoma sem található annak, hogy e tőke valamikor a szemináriumhoz került volna; a gyakorlat azonban hol 12, hol 36 szentmiséről számol be. Juranits püspök a végrendelet és a gyakorlat alapján 1837-ben 12 mise végzését rendelte el a szeminárium által fizetendő 30 krajcár misedíj ellenében. Széchenyi Miklós püspök e miséket is a tanulmányi felügyelő terhére rótt ki úgy, hogy bármely templomban végezheti azokat.

10. *Esser Jozéfa* 1793-ban végrendeletileg 200 forintot hagyott a székesegyházban, a csodálatos kép előtt érette végzendő 12 szentmisére. A miséző 36 krajcárán felül jelentkező jövedelem a szemináriumot illette. Alapítólevelét 1800-ban Somogyi Lipót kanonok állította ki.¹⁴⁾ Az 1811-iki pénzromlás a tőkét 90 váltó-, vagyis 37 ezüst forintra szállította le, azért 1837 óta csak 4 szentmisét végeztek az alapítóért. 1902-ben a tanulmányi felügyelő végzi bármely templomban.

E régi alapítványok egyik célja a szeminárium anyagi megsegítése volt; az 1811. évi pénzromlás után inkább terhére voltak az intézetnek, mint javára ez alapítványok; de az egyházi konzervatizmus az utolsó határig fenntartotta őket, és teljesítette az alapítók szándékát.

B) Újabb alapítványok.

1. *Mogyorósy Pál* kanonok, pápói prépost 1868-ban végrendeletében 1500 forintot hagyott a szemináriumnak 5 szentmise alapítványául, úgy, hogy a misézőnek 1 forint jusson egy-egy szentmise után.¹⁵⁾ A szentmiséket 1902 után az előjárók mondták el.

2. *Németh Rozina* 1866-ban 100 forintot hagyott a szemináriumnak egy csendes szentmisére. A misézőt

¹³⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. A végrendelet kivonata.

¹⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4005. Eredeti alapítólevél.

¹⁵⁾ 1872. évi Can. Visit.

1 forint illeti, a többi a szemináriumé.¹⁶⁾ 1902 után a tanulmányi felügyelő végezte a szentmisét.

3. *Zalka János* püspök 1870-ben 300 forintot adott a szemináriumnak, hogy az iskolai évben — 10 hónapon át — minden hónap első szombatján a Boldogságos Szűz tiszteletére mondja a lelkiigazgató a szentmisét a házi kápolnában. A növendékek a Pázmány-féle *O gloriosa, o speciosa* hymnust énekeljék mise alatt. A miséző kapjon 1—1 forintot, a kamat többi része az orgonista és kápolnát gondozó növendéké legyen.

4. *Kokas József* kanonok 1876-ban 300 forintos alapítványt tett a szemináriumban, 10 hónapon át, minden hónap első péntekjén Jézus szentséges Szívének tiszteletére végzendő szentmisére. A kamatok felosztása úgy történt, mint a 3. számú alapítványnál.¹⁷⁾ Zalka püspök később megengedte, hogy a lelkiigazgató kitett Oltáriszentség előtt végezhesse a szentmisét.

5. *Zalka püspök-féle jubileumi alapítvány.* Zalka János 1892-ben ünnepelte püspökké szenteltetésének huszonötödik évfordulóját. A nagyobb szeminárium növendékei ez alkalomból 50 forintos alapítványt tettek le, hogy május 5-én, a felszentelés évfordulóján a szeminárium kápolnájában érette, halála után lelkiüdvéért csendes szentmisét mondjon a lelkiigazgató. A növendékek pedig a *Máriát dicsérje lelkünk, Máriát dicsérje szánk* kezdetű éneket énekeljék. Ez ének ugyanis Zalka Jánosnak köszöni eredetét: 1854-ben mint a Religió szerkesztője pályázatot hirdetett a szeplőtelen Szűz tiszteletét terjesztő énekekre; a pályadíjat Szabó Imre, a későbbi szombathelyi püspök nyerte meg a *Máriát dicsérje lelkünk* kezdetű szent énekkel; melyet Mátrai zenésített meg.¹⁸⁾

6. *Kokas József* kanonok 1897-ben 1 darab 500 forintos 5% papíráradék kötvényt hagyott a szemináriumnak halála évfordulóján érette mondandó szentmisére. A misézőnek 1 forintot, a kápolnát gondozó növendéknek 50 krajcárt rendelt; a kamat többi része a növendékeké, akik szentmise alatt a rózsafüzért imádkozzák. Mivel Kokas József halálakor az 5% papíráradék már nem volt forgalomban, a hagyatékot átadó végzés 1897-ben 620 fo-

¹⁶⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. A végrendelet hiteles kivonata.

¹⁷⁾ U. o. Eredeti alapítólevél.

¹⁸⁾ Győri kápt. m. lvt. Fasc. Alapítványi okiratok. Eredeti alapítólevél.

rintot utalt ki helyette, amiből az illeték levonása után 580 forint 42 krajcár maradt.¹⁹⁾

7. *Kokas József* végrendeletében 100 forintot hagyott a szemináriumnak atyjáért, Kokas Mihályért és édesanyjáért, Paár Éváért a kápolnában végzendő 2 szentmisére. Az illeték levonása után a tőke 93 forint 39 krajcárból állt. A miséző kapott 1—1 forintot, a kamat többi része a szemináriumot illette.²⁰⁾

A régi és újabb szentmisealapítványok tőkét együttesen kezelte a káptalan gondviselése alatt működő *Alapítványi hivatal*. A tőke összege a világháború előtt 10.359 korona és 44 fillér volt. Részint földtehermenteségi kötvényekben, részint 4% koronajáradék papírban volt elhelyezve.

¹⁹⁾ Győri szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. Eredeti átadó végzés. U. o. Misealapítványok 1897. évi számadása.

²⁰⁾ U. o.

IV.

A szeminárium ösztöndíjalapítványai.**A) Konviktusi alapítványok.**

1. *Rosenich István* kópházai plébános hagyatékából 1703 október 28-án Keresztély Ágost herceg győri püspök 1500 forintot oly módon fogadott el alapítványul, hogy annak kamataiból örökhagyó legközelebbi rokonságából egyik jó tanuló fiut a szeminárium eltartja és ruházza.¹⁾ Az alapítvány eredetét az 1718. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv részletesen leírja, azért itt nem foglalkozunk vele. A tőke az 1830-as évek végéig Eszterházy hercegnél volt kölcsönben; ekkor 1460 váltó forint és 40 krajcár összegben visszafizette, ami ezüst értékben 584 forintnak és 16 krajcárnak felelt meg.²⁾ Mivel a családból nem volt mindig tanuló, a kamatjövődelem a tőkét növelte: 1840-ben már 610 forint új tőkéje volt; 1858–9. iskolai évben a tőke 1079 o. é. forintra szaporodott. 1865–6. évi számadás ismét 525 forint gyarapodásról tanuskodik. — 1872–3. számadó évben a tőke 2314 forint és 40 krajcár; jövődelmi maradéka 122 forint 81¹/₁₀ krajcár.³⁾ Zalka János püspök 1872-ben kivette a tőkét a szeminárium kezelésé alól, és a káptalan kezelésé alá adta. A szemináriumnak ugyanis csak tehertétele volt ez alapítvány. 1786-ban ezt a tőkét is elvette a helytartótanács a szemináriumtól, és ösztöndíjalapítvánnyá változtatta át, melyet ő maga adományozott. Mikor visszakerült a tőke, az 1811. évi pénzromlás úgy lepassztotta, hogy konviktusi célra elégtelenné vált; megmaradt tehát ösztöndíjalapítványnak. 1854-ben a helytartótanács soproni osztálya magának követelte az adományozás jogát, de a káptalan nem engedte át. Adományozta is a legújabb időig.⁴⁾

2. *Barilich Mátvás* kanonok 1749-ben 2000 forintot hagyott a szemináriumnak úgy, hogy annak kamataiért

1) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4013. sz. Eredeti kötelező és alapítólevél.

2) Győri szemin. irattár: évi számadások.

3) U. o.

4) Szemin. irattár: évi számadások.

nőtestvérének egyik fiát a Ratkovich-családból, vagy Darázsfalváról a rokon Barilich-családból egyik jobb tanuló fiút eltartsa, ruházza, sőt a növendékek közül havi 1 forint tiszteletdíjért még tanítót is rendeljen ki melléje. Zichy Ferenc püspök az alapítványt csak úgy fogadta el, hogy bármikor lemondhasson róla a szeminárium, ha kellemetlenné vagy terhessé válnék számára, vagy ha a tőke megfogyatkoznék, vagy elvesznék.⁵⁾ A tőke 1858-ig 2247 forintra növekedett; 1862-ben 987 o. é. forintot ért. Különböző értékpapir vásárlással 1865-ben 1302 forintra növekedett fel. 1872—3. számadás 1461 forintban számolja el a tőkét, melyet Zalka János püspök a káptalan kezelése alá tett át.⁶⁾ E tőke is csak 1784-ig szolgálta eredeti rendeltetését; 1786-ban a helytartótanács elvitte, és ösztöndíjalapítvánnyá alakította át. Visszaszámolása után az 1811-iki pénzromlás elégtelenné tette konviktusi célra, a káptalan is ösztöndíjalap címén kezelte.

E két alapítványnál megjegyezzük, hogy amíg konviktus célját szolgálták, addig valahogyan a szeminárium érdekét is elősegítették; mikor azonban ösztöndíjalapítvánnyá változtak át, a szemináriumra csak terhet jelentettek. Azért az intézet, a neki semmi hasznot nem hozó alapítványoktól szabadulni kívánt. Zalka János püspök azért mentette fel az intézetet e tőkék kezelése alól 1872-ben.

B) A szeminárium célját szolgáló ösztöndíj-alapítványok.

1. *Pallesch Fülöp* pozsonyi örkanonok 1805-ben 3000 forintot hagyott 3 ifjú ösztöndíjára, akik a humaniórát tanulják, és a győri egyházmegye növendékpapjai akarnak lenni.⁷⁾

Az 1811. évi pénzromlás után a tőke 2100 váltó forintra olvadt le; 1856-ban 2150 forint, 1859-ben 860 ezüst forint, 1912-ben 2739 korona és 30 fillér.⁸⁾ A kamatokból valami kis töredék évenként a szemináriumnak is maradt. Az ösztöndíjban 1857-ig 2—3 gimnáziumi tanuló részesült, akik különben már a szeminárium növendékei

⁵⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. Minián szemin. igazgató kimutatása az intézet tőkéiről.

⁶⁾ U. o. Fasc. Alapítványok. — 1810—64. évi számadókönyv végén található feljegyzés.

⁷⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4014. sz. Eredeti alapítólevél.

⁸⁾ Szemin. irattár: Számadások.

voltak. A kisszeminárium felállítása után a teológusok élvezték az ösztöndíjat.

2. *Fületinczi Kelcz János* győri örkanonok 1823-ban 1000 váltó forintos alapítványt tett le a káptalannál, hogy kamatai két jószellemű, buzgó, szegény papnövendék jutalmazására szolgáljanak.⁹⁾ A tőke 1857-ben 400 ezüst-, 1859-ben 120 o. é. forinttá olvadt le. A kamatjövődelem valamelyes kis hányada évenként a tőkét gyarapította, mely így a világháború előtt 912 koronából állt.

3. *Mesterházy Istvánné szül. Karner Erzsébet*, Karner Antal győri püspök nőtestvére, 1861 október hó 1-én kelt végrendeletében 1000 forintos névértékű regaleváltóság kötvényt hagyott a szemináriumnak, hogy annak kamatait a lelkipásztori életbe kilépő egyik növendék kapja meg.¹⁰⁾ A regalekötvény 1872-ben történt kisorsolása útján 1260 forintra növekedett a tőke; 1912-ben pedig küllörbőző értékpapírvásárlás címén 3736 koronára és 70 fillérre gyarapodott fel. A tőkét a káptalani Alapítványi hivatali kezelte; kamatait két negyedéves növendék kapta meg.

4. *Mészei József* rajkai plébános 1856 július 20-án 20 darab aranyból álló alapítványt tett a szemináriumban, hogy annak kamatait évenként egyik növendék kapja meg, aki szónokibeszéd kidolgozásában és elmondásában kiválk a többi közül. A jutalmazott növendék imádkozzék egy Miatyánkot és egy Üdvözlégy Máriát az alapítóért.¹¹⁾ A tőke 1912-ben 270 korona.

5. *Zanchich András* horvátjársfalui plébános 1865 szeptember 29-én 2000 forintos alapítványt tett, hogy annak kamatai Horvátjársfalu, Alsópulya, Perván és Udvard községekből származó növendékpapok jutalmazására szolgáljanak. Az 1., 2., 3. évben csak a kamat fele osztandó ki, a 4. évben az egész. Ha a nevezett községekből nincs növendék, a kamat a szemináriumé. Az Alapítványi hivatalban kamatozó tőke a világháború előtt 4000 korona volt.

6. *Grossz Antal* gyömörei esperes-plébános 1866-ban 100 forintot hagyott a szemináriumnak, hogy annak kamatait a növendékek irodalmi iskolájában, a Szent Imre-Egyesületben a legkiválóbb munkás kapja meg. A legérdemesebbet az egyesület tagjai jelölik ki. A tőke az

9) Püsp. Ivt. Fasc. Semin. I. Eredeli alapítólevél.

10) Szemin. irattár: 1840—64. évek számadókönyvek végén a végrendelet másolatoss kivonata.

11) 1872. Can. Visit.

Alapítványi hivatal kezelésében a világháború előtt 255 korona és 89 fillér volt.

7. *Zanchich András* horvátjárfalui plébános 1883 május 9-én 4000 forintos alapítványt tett a szeminárium-ban, hogy annak kamataiból Bezenye, Bleigraben (Ólmod), Büdöskut, Császárfalva, Csún (Dunacsún), Czin-falva, Darázsfalva, Darufalva, Doborján, Frankó (Répce-sarud), Füles, Gáta (Lajtakáta), Gyírot, Hidegség, Homok, Horvátkimle, Horvátzsidány, Kertes, Klempa (Kelenpatak), Kópháza, Köpcsény, Körtvélyes, Lajtafalu, Lakfalva, Lók, Malomháza, Nagybarom (Szabadbáránd), Németszidány, Oroszvár, Oszlop, Ottova (Selegszántó), Pándorf, Peresznye, Siklósd, Szarvkő, Mosonújfalú, Und, Vulkapordány, Völgyfalva, Weingraben (Borosd), Zarány községekből származó teológusok kapjanak segítséget. Jelentékenyebb rész jusson azoknak, kik már a nagyobb rendeket felvették, vagy felszentelés előtt állnak.¹²⁾

A tőke a világháború előtt 10038 koronából és 90 fillérből állott.¹³⁾

8. *XIII. Leó pápa nevét viselő alapítvány.* Giesswein Sándor és iskolatársai 1903-ban július 9-én, áldozópapságuk 25. évfordulóján 500 korona névértékű koronajáradékkötvényből álló alapítványi tőkét tettek le a szeminárium-ban, hogy annak kamatait minden negyedik évben egyik jóviseletű, szegényebb sorsú 4. éves növendéknek adja ki az előljáróság.¹⁴⁾

9. *Mladonieczky Ignác* kanonok 1911-ben, november hó 7-én, a Szent Imre-Egyesület alapításának 50. évfordulóján 200 koronát tett le a szeminárium előljáróságánál, hogy annak kamatait az egyesület egyik kiválóbb tagjának adja ki. Az alapítvány tőkéje 1912 végén 1 darab 200 korona névértékű koronajáradékpapír, és 18 korona 84 fillér. A kis töredék ismét addig kamatozik, míg 100 korona névértékű papír vásárlására elég lesz. Az alapítónak élőszóval kifejezett akarata ez.

C) Pauer-féle alapítvány a lelkiigazgató javára.

Pauer József szemináriumi lelkiigazgató 1806-ban testvéröccsét, Pauer Ignácot tette végrendeletében általános örökösévé, de úgy, hogy az örökölt vagyont halála után a szemináriumi lelkiigazgató javadalmazására

¹²⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. Eredeti alapítólevél.

¹³⁾ U. o. Számadókönyv.

¹⁴⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. Eredeti alapítólevél.

hagyja. Pauer Ignác bátyja akarata szerint 1830-ban 5800 váltó forintot hagyott a szemináriumnak.¹⁵⁾

Az alapítványt 1902-ig a káptalan kezelte. Ekkor a szeminárium vette át, de később az Alapítványi hivatal gyümölcösöztette. A tőke 1912. végén állt: 1600 korona névértékű államadóssági kötvényből, és 3269.80 korona készpénzből; összesen 4869.80 koronából.

A szeminárium háború előtti tőke vagyonát részletesen letárgyaltuk. Ez volt az intézet megélhetésének igazi alapja. Ingatlan vagyona, melyről a következőkben szólnunk, részben ideiglenes jellegű volt, részben szintén tőkévé alakult át, részben mint házbirtok jövődelmet nem igen hozott. Ma e vagyonnak csak történeti jelentősége van, mert a világháború után bekövetkező pénzromlás teljesen megsemmisítette. Az állami kibocsátású különböző papírok, hadikölcsönkötvények teljesen értékteleneké váltak. A készpénz először lebélyegzés, azután 50%-os dézsma alá került, a kommün után pedig semmivé lett. Hosszas és aprólékos történeti rajzunkból mégis tanulságot szűrhetünk le; de ez a tanulság nem kedvező az egyházi intézményekre. Történetünk kezdetétől a 19. század utolsó negyedéig nemcsak az egyháziak, hanem a világiak is nagy érdeklődést tanúsítottak a papnevelés ügye iránt; érdeklődésük vagyoni segítségben is megnyilvánult. Egyik alapítvány a másik után létesült; egyik tőke a másik után gazdagította a szemináriumot. Azóta semmi érdeklődés sincs. Mintha a katolikusok lelke elhidegült volna az egyházi intézmények ápolásától, erősítésétől. Nem a gazdasági viszonyok megváltozásában, hanem a korszaklemben keressük e ténynek okát. A 18. század elejéről kiinduló és a 19. században megerősödő egyházellenes, liberális gondolkodás eltávolította az embereket az egyházi intézmények iránt való jóakarattól érdeklődéstől. Ez az a leszűrődő tanulság, mely dolgozatunk most lezárt fejezetéből árad ki mai időnkre.

¹⁵⁾ Püspöki lvt. Végrendeletek: Fasc. 52. 669. sz. — Fasc. 89. 1045. sz. Eredeti végrendelet, és annak végrehajtására vonatkozó okmányok.

V.

A szeminárium ingatlan birtoka.**A) Kisbér, Nagybér, Hánta birtoktest.**

Széchenyi György 1669-ben kiváltotta világi kézből a hántai prépostság birtokát — mint említettük — és királyi engedéllyel 30 évre a szemináriumnak ajándékozta. Növelte az intézet birtokát Gorup Ferenc (1656—77.) győri kanonok és fehérvári örkanonok, aki az örkanonoktséghez tartozó Kisbér és Nagybér birtokot váltotta ki világi kézből, és királyi adományozással szintén a győri szemináriumnak engedte át.

Matusek András fehérvári örkanonok és győri kanonok kérésére 1702-ben I. Lipót újból megerősítette a szemináriumot e birtokok hasznélvezetében Matusek élete végéig; egyben a hántai birtok használatában még 10 évre meghagyta a szemináriumot. A szeminárium azonban tartozott egy papot nevelni a fehérvári örkanonok szükségletére és rendelkezésére.¹⁾ III. Károly 1714-ben, és 1725-ben újabb 10—10 évre, 1738-ban pedig 20 évre erősítette meg a szemináriumot e birtokok hasznélvezetében.²⁾ Főkegyuri jogára való hivatkozással, mely szerint az egyházi javak adományozása kizárólag a magyar királyt illeti meg, adja Lipót is, Károly is e birtokokat meghatározott időre a szemináriumnak, mely idő letelte után a birtokok minden váltságdíj nélkül visszaszállnak a királyra, aki újból szabadon adományozhatja azokat. Azt is kijelentik az adományozó királyok, hogy a katolikus vallás elterjedését, megerősödését tartják szemük előtt, mikor a papnevelő-intézetet anyagi erővel látják el. Az adományozás ellen országos vonatkozásban sem volt senkinek kifogása, mert egyházi eredetű birtokokról volt szó; melyek a török háború idején kerültek — illetéktelenül — világi kézre, melyből nagy összegek árán egyházi férfiak váltották ki. Arról nem is akarunk szólni, hogy Dallos Miklós, Széchenyi György győri püspökök anyagi áldozatokkal támogatták a király haderejét; sőt egyenesen a szeminárium tőkéjét adták át katonai célra.

¹⁾ L. Okirat. 10. sz.

²⁾ U. o. 11. 12. 13. sz.

Kisbér. A kisbéri birtokról, annak jövődelmezőségéről igen kevés adat maradt ránk. E kevés adat nyomán akarunk a birtok jövődelmezőségéről valamelyes képet rajzolni. A birtoktest 32 telekből állott, melyek után 2—2 forint tizedet kapott a szeminárium. A birtok nagyobb része erdő volt; jó termés idején a makk tizede is számot tett.³⁾ Károlyi Lőrinc szemináriumi igazgató a következőben számol be a birtokról: Kisbér Győrtől 5 m. mért-földnyire (35 kilométer) fekszik Komárom megyében; keleti része elég termékeny, nyugati része homokos. A szemináriumnak fenntartott külön majorsági terület csak akkora, hogy 4—6 ígás állat elegendő rendes megművelésére. Rétje nincs, legelője elegendő. Legeltetésben és szénatermelésben Nagybér és Hánta segíti ki a kisbéri birtoktestet. A gazdálkodás a szeminárium változó igazgatóinak akarata szerint igen különböző. Rendesen két évi művelésre osztják fel a birtokot: egyik évben a keleti, másikban a nyugati — a tó körül levő rész — kerül művelés alá. Őszi szántás alá 10 hold, tavaszi alá 4 hold jut. A még ide tartozó két fél telekből a majoros gazda, a kanász és a koresmáros kapja szerződés szerint kijáró földrészét. A birtok fél- és negyedtelkekből áll: a fél telek 1 forintot, a negyed telek 25 dénárt fizet karácsonykor. Állatállománya: 70 darab sertés, 55 darab tehén és borju, 13 darab kétéves tinó, 2 darab göböly.⁴⁾

Nagybér—Hánta. E birtokokról kap a kisbéri birtok 50 boglya szénát. A rétet a fél- és negyedtelkes gazdák használják és a zsellérek. A féltelkesek 2 szekér szénát, a negyedtelkesek 1 szekér szénát szállítanak; a zsellérek összerakják. A rét több részből áll: egyik a hántai *Faluhely* nevű dűlőben van; ez a legjobb; a másik darab a *Tőszér-ér* patakocska mellett terül el; a harmadik a *Vékonyér*, a negyedik a *Vörösföldere* patakocska mellett fekszik és benyúlik az *Anda Bálint-ere* nevű patakig.

Hasznothajtó jogok.

Vám nincs a birtokon. Ha az alsó részről marhákat hajtanak fel akár eladásra, akár a tó környékén való itatásra: egy vagy két Máriást szoktak adni valamely diszkrét módon. Ezt az összeget a bíró veszi fel, és áldomásra szokták fordítani.

Két malom áll a birtokon: egyik az uradalomé, a

³⁾ 1718. évi Can. Visit.

⁴⁾ Szemin. irattár: 1727—31. évek számadása.

másik Gulyás Pálé és Horváth Márton örököseié (fiáé, Jánosé, és Mária, Katalin nevű leányaié). Ez a malom tizedet fizet az uradalomnak. Ez előbbi egy kerékre jár, az utóbbi két kerékre van berendezve, de ez időben szintén csak egy kerékre jár.

Korcsmája és mészárszéke is van az uradalomnak. Malomtartási, korcsmáltatási és húsmérési szabadságról nincs az uradalomnak külön engedélylevele.

A bérbeadott korcsmáért 100 rajnai forintot fizet a bérlő. A malomnak nincs mindig elegendő vize, csak akkor, ha a molnárok összegyűjtik. Az uradalmi malom 90 mérőt keres, a másik kevesebbet. Ha azonban a molnár megtisztíttatná a medret, többet kereshetne; saját valomása szerint ugyanis elegendő víz mellett egy éjen át 15 mérőt leöröl.

Erdő. A kiséri, nagybéri és hántai uradalmak erdőterületben bővelkednek, melyből tüzfát és épületanyagot termelnek ki. Favágásért az idegenek évenként 2 forintot, 2 köből zabot és 2 kappant fizetnek. A mészégetők 3—4 forintot fizetnek évenként, amint a szeminárium szerződést tud velük kötni.

Szolgalmányok. Minden féltelek tizedet ad és karácsonyra egy kappant vagy tyúkot, és egy dām vadat; akár maguk lövik a jobbágyok, akár úgy veszik. A negyedtelkesek ily járulékkal nem tartoznak. — Ha jó makktermés van, akkor a sertésekből is tizedet kap az uradalom. Minden féltelkes gazda 4 szekér fát visz Györré a szemináriumnak; a negyedtelkesek 2 szekérrel szállítanak; a szellérek pedig a szemináriumban felvágják a beszállított fát. Igás- és kézinapszámot is szolgálnak a jobbágyok: a nyuli és baráti szőlőbe trágyát hordanak; szőlőkarót szállítanak, amit azonban a szeminárium saját pénzén vesz; a szüretelést és préselést is ők végzik; de ilyenkor ellátást kapnak. Ez a szellérek kötelessége; a must behordása és bepincézése pedig a gazdáké. A majorban, szőlőben és kertben minden szükséges munkát elvégeznek.

Épületek. A major sövényfalból épült. A szemináriumi igazgató számára van 1 szoba, 1 konyha, 1 kamra; a gazda részére 1 szoba, és kamra; a lovak részére istálló, más külön épület a szarvasmarhák részére.

Allatállomány. 1728-ban Szent Györgynapkor volt a gazdaságban: 20 darab fejős tehén, 23 darab nem fejős tehén és ökör; 12 darab hároméves növendék; 20 darab borju és 15 darab kétéves növendék, összesen: 90 darab.

Makkoltatás. A makkoltatásra felhajtott állatok száma az erdő nagyságáról tesz bizonyosságot. Nemcsak a legközelebbi szomszédok, hanem a távolabbi falvak lakói is váltottak makkoltatást, sőt győriek is. 1727-ből a következő részletes kimutatást ismerjük:

1. Beledben lakó Buti István 26 darab sertés részére váltott makkoltatási jogot à $32\frac{1}{2}$ dénár = 8 forint 45 dénár.

2. Pálfi plébános 60 darabra, à 30 dénár = 18 forint.

3. Szalai seregében van 78 darab à 30 dénár = 23 forint 40 dénár.

4. Egyed István 87 darab à 30 dénár = 26 forint 10 dénár.

5. Kisbériek 40 darab 16 forint 85 dénár.

6. Ászáriak 37 forint $37\frac{1}{2}$ dénár.

7. Pázmándi István és Gergely 7 forint 86 dénár.

8. Bíró István 128 darab à 25 dénár = 32 forint.

9. Vikárius Uram Eő nagysága 108 darab.

10. Őnagysága sógora Thar Mihály 81 darab.

11. Rhaborszki 25 darab 5 forint.

Fairtás. Favágásért 2 forintot, 2 köből zabot és 2 kappant fizettek a következők:

1. Rétalapon lakó nemzetes és vitézlő Petes János.

2. Rétalapon lakó Bajcsi Ferenc.

3. Bőnyön lakó Losonczy Farkas Pál.

4. Banai emberek.

5. Lehocz István.

6. Bíró Pécsi.

7. Németh György.

8. Nagy István.

9. Farkas György.

10. Nemzetes Somogyi János.

11. Rétalapi Petős György.

12. Gönyüi póstamester (ingyen).

13. Rétalapon lakó Mészáros István.

14. Németh Ádám.

15. Banai Németh Gergely.

Azonban a felsoroltak közül nem mindenki fizette meg egész járulékát, ki felét, ki harmadát adta meg.⁵⁾

A felsorolt adatok bizonyítják, hogy a kisbéri--nagybéri--hántai birtoktest igen tisztességes jövődelmet biztosított a szemináriumnak, ha nem is készpénzben, de terményekben. Az erdők kihasználása ebben az időben

⁵⁾ U. o.

még igen kezdetleges; szakszerű kezelése ismeretlen. Amint fogyott az erdő, úgy növekedett a birtok jövődelme is.

Tíz évvel később a birtok jövődelme a következő: a faszükségleten, a lábas jóság eltartásán, igás- és kézi-napszámon felül kapott a szeminárium 200 köből gabonátizedet; a vendéglős fizetett 200 forintot; a község a koresmáért és mészárszékért 15 forintot, a juhászgazda 15 forintot. A 31 jobbágytelek adott 1—1 forintot; a 17 féltelék 50—50 dénárt; az egésztelkes jobbágyok 4 kocsi tűzifát, a féltelkesek 2 kocsi tűzifát szállítottak Győrré. A házikézelésben levő kis major is adott valamelyes hasznót.⁶⁾

Mária Terézia királynő Toussaint Ferenc bárónak adta a kisbér—hántai birtokot.

III. Károly 1738-ban 20 évre megerősítette a szemináriumot a kisbér—hántai birtok haszonélvezetében; azonban Mária Terézia királynő nem várta meg a 20 év leteltét, 1749-ben Toussaint Ferenc bárónak adományozta 1750 január 1-től számítva. A báró váltságdíjúl és kárpótlásul 48 ezer forintot fizetett a szemináriumnak, aminek ellenében birtokjoga mindaddig fennáll, míg csak a magyar király főkegyuri jogánál fogva a hántai prépostságot vissza nem állítja. Ha ez bekövetkeznék, a szeminárium tartoznék a bárónak vagy örököseinek a 48 ezer forintot visszatéríteni. E feltétel miatt a győri káptalan — bár 1749 december 13-án felvette a 48 ezer forintot — nem akarta a királyi kancellária által követelt reverzálist kiállítani. A királyi kamara a törvényes eljárás megindításával fenyegette a káptalant.⁷⁾ Majd meg az Urbariumok és a kisbéri birtokra vonatkozó egyéb okmányok kiadását tagadta meg a káptalan, mivel a fajárandóságban és egyéb átszámolási tételekben nem tudott Toussaint báróval megegyezni.⁸⁾ De hamarosan megtörtént a megegyezés és a báró minden okmányt kézhez vehetett. Az eredetiben egyházi birtok világi kézre került, soha sem szolgált többé egyházi célt. A lefizetett váltságsszeg fél század multával a pénzromlás következtében senkimé lett.

⁶⁾ 1738. évi Can. Visit.

⁷⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3998. sz.

⁸⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. II. Toussaint báró levelei. Noszdrowszky Miklós levele 1750-ben a püspökhöz.

B) Szőlőbirtok.

Nyuli szőlő. Bellesich Péter kanonok, pápóci prépost 1683-ban végrendelet nélkül halt meg; vagyona a káptalanra szállt. A nyuli hegyben fekvő szőlőjét a káptalan a szemináriumnak adta.⁹⁾ E szőlővel volt szomszédos Hainal Ferenc győri polgár szőlője a Hemály nevű dűlőben, Wolkra János Ottó gróf veszprémi püspök mint földesur birtoktestén. Hainal e szőlőjét 1710-ben 115 forintért eladta Tarródy János kanonok, szemináriumi igazgatónak a szeminárium részére. A szőlő a földesurnak kilenceddel, a káptalannak tizeddel tartozott. A káptalan a tizedet elengedte, de a kilenced terhe továbbra is rajta maradt.¹⁰⁾ A szőlő 8029 négyszögöl nagyságú, három táblából állt. Hat évi átlagos termést számítva, a kilenced és tized levonásával 32 akó bor termett meg benne, ami 2 forintjával 64 forint jövedelmet jelentett. Tömésfalból épült, dűledező épület is volt rajta. A hegyesterek a házzal, felszereléssel együtt 1786-ban 228 forintra és 27 krajcárra becsülték.¹¹⁾

Kisbaráti szőlő. Kecskeméty Mihály kanonok, szemináriumi igazgató még 1694-ben 500 forintot adott kölcsön az intézet tőkéjéből Ferenczy Györgynek, aki azonban sem a tőkét nem törlesztette, sem kamatot nem fizetett. Mikor az elmaradt kamatok 100 forintra növekedtek fel, a tőkéhez csatolták, mely így 600 forintot tett ki. Ez összeg fejében Ferenczy György 1715-ben kisbaráti szőlőjét zálogosította el, melyet többé ki sem váltott.¹²⁾ A szőlő 5295 négyszögöl nagyságú volt, és négy táblából állott; hat évi átlagos termést számítva, a kilenced és tized levonásával 15 akó bor termett meg benne, ami 2 forintjával 30 forint jövedelmet jelentett. Egy szobából, konyhából és présházból álló épület is volt rajta. A hegyesterek a szőlőt a házzal és ingóságokkal együtt 1786-ban 321 forintra és 4 krajcárra becsülték.¹³⁾ Addig nagyobb jövedelmet jelentett a szőlő, amíg a kisbéri uradalom megvolt, mert annak jobbágjai minden munkát

⁹⁾ 1718. évi Can. Visit.

¹⁰⁾ Orsz. lvt. 292. Fasc. Acta Ecclesiastica. Eredeti adásvévesi szerződés.

¹¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 30. Fasc. 6412. sz. Conscriptio realitatum Seminarii.

¹²⁾ Orsz. lvt. Acta Ecclesiastica, 292. Fasc. Eredeti kötelezőlevél.

¹³⁾ Győri kápt. m. lvt. 30. Fasc. 6412. sz.

elvégeztek benne, csak a vincellér 8 forint fizetését adta a szeminárium, és szőlőéréskor hetenkint 2 kenyeret és 2 font hust adott neki. 1750 után, már sokba került a szőlők művelése. 1786-ban e két szőlőt is nyilvános árverésen adatta el II. József. Semmiféle okmányunkban nem találtunk adatot arra nézve, hogy a szeminárium megkapta-e valamikor az eladási árat.

Gecsei szőlő. Csigi Vince sopronszili plébános a legújabb időben, győrmegyei gecsei szőlőjét a szemináriumnak hagyta. A szőlő fenntartása sokba került, Győrtől való távolsága miatt a munkák ellenőrzése is szinte lehetetlen volt, azért az intézet az 1906. évi szüret után 4 ezer koronaért eladta; árát az *apátház*-alap pénztárába számolta be.¹⁴⁾

C) Kertek.

Az 1718. évi egyházlátogatási okmány a szeminárium javai között kertet nem sorol fel; Károlyi Lőrinc szemináriumigazgató 1727. évi számadása azonban már kertről is beszél: tehát az 1720-as években szerezte meg az intézet első kertjét Szigetben, hol ez időben a jezsuiták is, a kármeliták is, a Szent Ferenc-rendűek is létesítettek üdülő kerteket a Rábca partján. A hivatkozott számadás megemlíti, hogy 1727. év Szent György napjától kezdve Milner András kertész gondozza a kertet, aki a konyhát ellátja főzeléklével. Öntözés, gondozás címén 15 forintot és 3 köből gabonát kap fizetésül. Elég rossz karban levő kis házikó is áll a kertben, fala kidülöbbsen van, azért 2 forintot és 10 dénárt kellett ráköltöztetni 1731-ben; kályhaigazításért 1 forintot és 65 dénárt, mészéért 3 forintot és 62 dénárt költött rá az intézet; a tetőjavítás pedig 50 forintba került. Sziget község javíttatta a kert felé vezető utat, melyhez a szeminárium is 1 forintot és 50 dénárt adott; a jezsuiták is hozzájárultak a javítási költséghez, kiknek kertje a szemináriumával szomszédos. Az útjavítás padlókkal, deszkákkal történt, ami szintén arra vall, hogy viz közelében volt a kert.

A második kert.

1751-ben 1525 forintért nagyobb kertet vett a szeminárium a Rábca partján.¹⁵⁾ 1751 november 20-án 2

¹⁴⁾ Az alap 1906. évi számadása.

¹⁵⁾ Győri kápt. m. lvt. Liber Rationum sub praefectura Danielis Kiss Canonici. An. 1751. Jun. 23. a nagyobb kiadások között *pro horto Seminarii* fordul elő a kiadás.

forintot fizetett a szeminárium Sziget községnek a töltés megemelési költségeire.¹⁶⁾ A kertből lépcsőzet vezetett le a víz partjára.¹⁷⁾ Fák és diszbokrok tették árnyassá a kertet, hogy a növendékeknek üdülőhelyül szolgálhasson.¹⁸⁾

Zichy Ferenc püspök 1757 szeptember 11-én kelt okiratában a kertet minden földesuri teher alól felmentette; és azt is jelezte, hogy a *Kutscher--Gassen* nevű utcában van a kert; de az első kertet nem mentette fel a jelzett terhek alól.¹⁹⁾ E régi kertet 1760-ban el is adta a szeminárium 200 forintért.²⁰⁾ A második kert sokkal nagyobb, a munka is több benne; a kertész fizetése 1753-ban 80 forint, majd később 110—120 forint.²¹⁾ A kertben nagyobb ház is állott, melyben a növendékek ozsonnát és vacsorát is kaptak néha; melynek még 2—3 lakója is volt, kik 6—8 forint bért fizettek; adója pedig 51 forintot is meghaladott.²²⁾ Nem tudjuk megállapítani, hogy eladta-e a szeminárium e második kertet is, vagy egyesítette-e a harmadik kerttel.

Harmadik kert.

A szeminárium vagyonát magában foglaló 1786. évi összeírás szerint a tanulmányi alaptól vette a szeminárium 800 forintért a harmadik kertet, mely 3100 négyszögöl nagyságú, teleültetve gyümölcsös- és más árnyat adó fával. Van benne: 12 akácfa, 98 gesztenyefa, 1 mandulafa, 12 fűzfa a Rábca partján, 56 nyárfa, 13 nagyobb és 2 kisebb szilfa, 15 hársfa, 1 szederfa, 22 nagyobb és 12 kisebb szilvafa, 8 körtefa, 1 őszibarackfa, 8 sárgabarackfa, 7 birsalmafa, 3 platánfa. — Két ház is áll a kertben: egyik jó anyagból épített, zsindellyel fedett emeletes, keresztalakban hajtott; a földszinten 8 szobával; alatta 50 akóra való pincével; az emeleten tágas ebédlővel, konyhával, 2 kamrával. A földszinten is, az emeleten is széles, zárt folyosója van. — A kisebbik, náddal fedett

¹⁶⁾ U. o.

¹⁷⁾ U. o. 1752. jan. 30.

¹⁸⁾ U. o.

¹⁹⁾ Orsz. lvt. Acta Ecclesiastica. 292. Fasc.

²⁰⁾ Szemin. irattár: Schogg Kristóf igazg. számadókönyve. 1761. febr. 12. bevétel.

²¹⁾ U. o. Kásonits János és Schogg Kristóf számadókönyve.

²²⁾ U. o.

ház is jó állapotban van. Hossza $18\frac{1}{4}$ öl, szélessége $3\frac{1}{4}$ öl, 3 szobát, konyhát és faházat foglal magában. Ezt a kertész lakja. Fekvése is, a benne levő ház nagysága is elárulja, hogy a kert a jezsuitáké volt. A rend feloszlatása után került a tanulmányi alap kezére, onnét vette meg a szeminárium. A mai zsidótemető helyén terült el. II. József a szeminárium minden vagyonával együtt a kertet is a vallásalapnak adta át. A helytartótanács 1787-ben a papságra készülő végzett növendékek használatára engedte át bérfizetés mellett;²³⁾ de hamarosan árverésre került, és Sziget község 1000 és néhány forintért megvette; a benne levő házakat lebontatta, kerítését is széthányatta, így a Rábca áradásának nem volt gátlója; ezért inkább árát kérte vissza a szeminárium 1790-ben.²⁴⁾ 1790–1803. években nem is volt kertje az intézetnek; Fengler József püspök szigeti kertjét engedte át üdülésre a növendékeknek.²⁵⁾

Negyedik kert.

Dongó Mihály kanonok 1803-ban végrendeletében örökösévé a szemináriumot tette meg. Hagyatékát alkotta a többi között a 4. számú bástyán fekvő kert, benne nagyobbfajta ház, a bástya alatt két boltozott kazamata. Mikor 1783-ban II. József a 4. számú bástyán levő őrtornyot lebontatta, az így keletkező telket Dongó Mihály árverésen 221 forintért megvette, befásította, kertté alakította át, házat épített benne.²⁶⁾ 1787-ben pedig megvette Balassa Gábor báró, győri parancsnok özvegyétől, Schwannenberg Franciska bárónőtől az 567. sz. boltozott kazamátákat, a bennük levő faépületeket; valamint a kazamáták felett, a bástyán levő szabad területet is, melyeket a bárónő korábban Guggenberger és Hofer kereskedőktől szerzett. Ez újabb terület szomszédos volt Dongó kertjével. Dongó Mihály a bárónőnek 350 forintot fizetett.²⁷⁾ Ez értékes terület került a szeminárium kezére; kivéve a kertben levő kisebb házat, melyet Dongó Mihály Gönczöl Pálnak hagyott, de akitől a szeminárium

²³⁾ Győri püsp. lvt. Szemin. I. Kamarai igazgató 1787. febr. 22. 1014. sz. értesítése.

²⁴⁾ U. o. Fasc. II. Karkoványi 1790. szept. 18-iki jelentése.

²⁵⁾ Szemin. irattár: Protocollum Clericorum.

²⁶⁾ Győri kápt. m. lvt. 30. Fasc. 6411. sz. A katonai parancsnokság eredeti nyugtája.

²⁷⁾ U. o.

1805-ben 2000 rajnai forintért megvette.²⁸⁾ Győrváros hivatkozva szabadságlevelében foglalt jogára, a kert és kettős kazamáta árát becslés szerint le akarta fizetni, és az ingatlant tulajdonába akarta venni.²⁹⁾ A káptalan ismételt folyamodásban kérte a helytartótanácsot, a kancelláriát és a királyt, hogy a kertet a szeminárium megtarthassa.³⁰⁾ A király teljesítette a méltányos kérést; csak azt kötötte ki, hogy a szeminárium az ingatlanok után a városi rendes adót megfizesse.³¹⁾ A győrvárosi adókönyvek szerint fizette is az intézet rendesen adóját. Az 1804—5. évi adófékönyv így részletezi az ingatlan adótartozását: 1. Dongó-féle ház (4. osztályú) 589 négyszögöl, adója 39 forint 16 krajcár; 2. kazamáták, 211 négyszögöl, adójuk 14 forint; 3. kert (1. osztályú) 896¹/₆ négyszögöl, adója 3 forint 44 krajcár.

Az 1809—10. évi adófékönyv 475. sz. a. megjegyzi, hogy ez ingatlan nagyobb részben szét van rombolva, azért adóját sem irták elő. Még a következő években is adómentes, mert a kert is, ház is hasznavehetetlen állapotban van. 1812—13-ban már adózott, tehát rendbehozatala megtörtént.³²⁾ A középső bástya lebontása folytán megsemmisültek ez ingatlanok. A város a kisajátítási árt, mit a helytartó 1821-ben 12.888 forintban állapított meg, 1500 forint teher levonásával 11.380 forint összegben lefizette.³³⁾ A káptalan 1821-ben kiállított nyugtája igazolja, hogy a kisajátítási árt felvette, a Dongó-féle kertet, a benne levő két házzal és a kazamátákkal együtt a vá-

²⁸⁾ U. o. Eredeti nyugta.

²⁹⁾ ... imo per expressum statuimus, ut si quae bona mobilia sive haereditatis sive alio quocunque titulo ad ecclesiasticam vel exteram et alienigenam personam devolvi contingeret, talia similia bona intra annum, nisi medio tempore se iurium et beneficiorum civilium consortem et participem reddiderit, civibus dividere tenentur, secus penes Magistratum stabit *praevia aestimatione* et pretio eorundem possessori exsoluto eundem ab ejus modi bonis amovere.

³⁰⁾ Győri kápt. m. lvt. 30. Fasc. 6411. sz. Győrvárosi lvt. Fogalmazványok. 1803. évben: 336. 1472. sz. 1804. évben: 414/1988. 61/302. 164/808. sz. 1805. év: 227/935. sz.

³¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4027. sz. 1805. évi 11552. sz. helytartótanácsi rendelet.

³²⁾ Győrvárosi lvt. Adófékönyvek. Conscriptio domestica.

³³⁾ Győrvárosi lvt. helytartótanácsi rendeletek 13217. sz. — Fogalmazványok 1820. év 469/2492. sz. 1821. év 139/644. sz. — Szemin. iraltár: 1806—1834. évek számadókönyve.

rosnak átadta.³⁴⁾ A káptalani és városi levéltár okiratai tüzetesen leírják, hogy a Dongó-féle kert a 4. számú bástyán feküdt (4. Bastion, linke Flange), amelyet *kőzébástyának* is hívtak. E bástya a mai vármegyeház tengelyében volt, és mellékbástyafala (Cortina) a mai Batthyányi-téren át huzódott a temető környékén levő 5. bástyáig. A városi levéltárban levő rajzok, melyek a lebontott bástyát részletesen feltüntetik, e kert helyéül a régi *Szedreskertet*, a mai Batthyányi-parkot jelölik meg. Ezt a helyet még az 1870-es és 1880-as években is *sáncoknak* hívták Győrött mindenki. A kisajátításra vonatkozó iratokban határozottan megemlíti a város, hogy e bástyarész lebontása után nyilvános teret akar itt létesíteni. Bizonyos tehát, hogy a Dongó-féle kert a Batthyányi-parkon át huzódó bástyán feküdt.

Ötödik kert.

1821-ben megvette a szeminárium Eigner Mátvás polgárnak Győrszigetben, a Rábca partján fekvő 2670 négyszögöl kiterjedésű kertjét a rajta levő házzal együtt 5750 forintért; úgyszintén Pfandler György szomszédos kertjéből 414 négyszögöl 500 forintért.³⁵⁾ A ház kijavítása, a kertnek jókarbahozása, befásítása, a Rábca felől 100 öl hosszú töltés készítése, a kert bekerítése, két biliárdasztal megszerzése 7239 forintba került: így a kert összes költsége 13.489 forintot tett ki.³⁶⁾ Az Eigner-féle kertben a leltár szerint 200 darabnál több különféle virág és disznővény volt.³⁷⁾ 1837-ben megvette a szeminárium Pfandler György örököseinek telkét a rajta levő rossz házzal együtt 500 forintért. A ház lebontása után 692¹/₂ négyszögöl területet nyert régi kertjéhez az intézet. Magára vállalta a szeminárium a kerítésnek minden oldalról való gondozását; csak a kat. temető felől tart fenn a község 22²/₆ öl hosszúságban kerítést, de ezt is megváltotta egyszersmindenkorra 50 forint lefizetésével. Ha azonban a szeminárium a telek e részét eladná, a kerítés fenntartása 22²/₆ öl hosszúságban ismét Győrsziget községre hármlék vissza.³⁸⁾ A kert egész területe így

34) U. o. Magánokiratok. 1821. év 1527. sz.

35) Szemin. irattár: 1826—1834. évek számadásai. 307. l. A tételek részletezve.

36) U. o. Fasc. Szemin. kertje.

37) U. o.

38) U. o. Szerződés.

3776¹/₂ négyszögölre növekedett. Ármentesítés céljából a kerten keresztül töltést huzatott Győrváros, mely a töltés területének tulajdonjogát is átvette, de a haszonélvezeti jog továbbra is a szemináriumot illette. A Rábca folyásának elvezetése és medrének betöltése után feleslegessé vált a töltés; a város lehordatta, 398¹/₂ négyszögölnyi területét tulajdonjogilag is visszaadta a szemináriumnak 1910-ben.³⁹⁾ A kertet ma a betöltött Rábca medre felől kőkerítés, a többi oldalon deszkakerítés veszi körül; a legújabb telekkönyvi betétszerkesztés a kert területét 3759 négyszögölben vette fel. A kertben két ház áll: a cserépzindellyel fedett nagyobbikban a növendékek számára van 1 előszoba, 1 tágas terem, az előjárók használatára 1 kisebb szoba; a kertész részére 1 szoba és konyha. A kisebbik házban van: 1 lakószoba, 1 kamra és 1 istálló.

Gyümölcsfák teszik árnyékossá és hasznossá a kertet. Öntözésre villamoserőre berendezett kút szolgál. Bár az intézettől ¹/₂ órai járásra van a kert, mégis kora tavasztól késő őszig nagy szolgálatot tesz a növendékeknek, kik szabadlevegőn szórakozhatnak szabad idejükben.

D) Apátház. Leykam-féle ház.

A szeminárium ingatlan birtokához tartozik e két ház. A pannonhalmi Szent Benedek-Rendnek régi időtől fogva értékes megszálló háza volt Győrött, melyet a főapátok használtak, azért apáturház néven ismerte mindenki. Mikor II. József a rendet feloszlatta, e házat is lefoglalta és a győri kamarai igazgatóság árvaház céljára használta.⁴⁰⁾ Vilt püspök az eltörölt jezsuita rend győri székházát a szeminárium számára kérte, melyet a helytartótanács még Zichy Ferenc püspöknek megígért, sőt 1774—1778. évekre tényleg át is engedett, de amelyet a visszaállított Szent Benedek-Rendnek adott át 1802-ben a király. E helyett kérte ekkor a püspök az apátházat. A rend nem akart e házról sem lemondani. A helyzet megvizsgálására Kurbélyi György veszprémi püspököt küldte Győrré a helytartótanács.⁴¹⁾ A püspök eltávozása után Pannonhalmán bizottság ült össze az

³⁹⁾ U. o. Eredeti szerződés.

⁴⁰⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. Vilt püspök levele Novák Krizosztom főapáthoz 1810. júl. 30.

⁴¹⁾ Szemin. irattár: Protocoll. Clericorum. 1811. jan. 4. feljegyzés.

ügy elintézésére; a győri egyházmegyét Hollósy Mihály nagyprépost, püspöki helynök képviselte, aki 1811-ben az apátház átadásáról nyilatkozatot is állított ki.⁴²⁾

Kurbélyi püspök jelentése és a főapát lemondása alapján jelent meg 1812 január 14-én a helytartótanács rendelete, mely a király beleegyezésével és intézkedésével az apátházat a szemináriumnak adta át, a Szent Benedek-Rendnek pedig kárpótlásul a jezsuiták pozsonyi kollegiumát adta át, de mégis úgy, hogy a nemzeti iskola, mely a jelzett épületben nyert elhelyezést, továbbra is ott maradjon; és a visszaállítási okiratban a rendre rótt iskolázás címén a tanulmányi alapból semmiféle segítséget nem igényelhet a rend.⁴³⁾ A főapát a feltételt nem fogadta el, miért aztán éveken át nem jött létre a helytartótanáccsal való megegyezés. Ez ideig a győri szeminárium sem kapta meg az apátházat. A káptalani helynök szorgalmazására a főapát kereken megtagadta a ház átadását. A helytartótanács 1815-ben kért jelentést arról, hogy az 1812. évi királyi rendelet végrehajtását eszközölték-e már, és a szeminárium az apátházat megkapta-e. A tagadó válasz után ismét Kurbélyi György püspököt küldte Győrré a helytartótanács, aki 1816 március 27-én a házat tényleg átadta a szemináriumnak.⁴⁴⁾ A káptalan a ház szükséges átalakítására az üresedésben levő püspökség jövődelméből kért költséget, de nem kapott.⁴⁵⁾ Az 1817. évi helytartótanácsi rendelet jelezte, hogy az apátházért a király a Szent Benedek-Rendnek kárpótlást nem ad.⁴⁶⁾ Átalakításra való költség hiányában az apátház bérletben jövődelmezett. Apátházalap címén külön kezelte a szeminárium a ház béréből befolyó jövődelmet. Mivel kiadása ke-

42) Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. Eredeti nyilatkozat. A győri egyházmegye részéről hálás köszönettel beleegyezem a pannonhalmi főapátnak a rendi káptalan hozzájárulásával, hosszszas megfontolás után önként, szabadon tett amaz ajánlatába és átengedő lemondásába, mely szerint az eltörölt jezsuitarend kollegiuma fejében a főapátságnak Győrött levő háza a győri szeminárium céljára fordíttassék és használtassék. Kelt Pannonhalmán az Ur 1811. évében, január 12-én. Hollósy Mihály s. k. székesegyházi nagyprépost. ált. püsp. helynök. mint ezen tényhez küldött püspöki megbízott.

43) Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. 317. sz. rendelet.

44) Szemin. irattár: Apátházra vonatkozó iratok, szerződések. — Fasciculusa.

45) U. o.

46) Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. 25690. sz. rendelet.

vés, évi bevétele pedig 3000 forint volt, 1816-tól kezdve folyton növekedett tőkéje, melyből a szeminárium évi hiányát pótolta az intézet vezetősége.⁴⁷⁾ E tőkéből vette meg a szeminárium 1837-ben kertjének egyik részét 500 forintért.

Megfelelő házbér fizetése mellett 1832—58-ig a főiskola tanárai is az apátházban laktak.⁴⁸⁾ 1858-ban Simor János püspök kisszemináristák intézetévé alakította át a házat. Átalakításra és felszerelésre 12 ezer forintot költött el tőkéjéből.⁴⁹⁾ E tőke fedezte a Zalka János püspök-féle 1870. évi építkezés 41.731 forintos költségét is.⁵⁰⁾ A Stadler-féle házat később tanítóképző-intézet céljára alakította át Zalka János püspök saját pénztárából kiutalt 2500 forint kiadással, és a ház fenntartására 1000 forintot fizetett be az apátház-alapba. Az új tanítóképző-intézet megépítése után eladta a püspök e házat 7000 forintért az egyházmegyei alapnak.⁵¹⁾ A Nagykaszárnya-utcában adósság fejében Lakatos József háza is az apátház-alapra szállt át. 1824-ben kiadott 700 forint kölcsönt Lakatos nem tudta megfizetni; házat 1832-ben nyilvános árverésen megvette az alap 3001 váltóforintért, de 1838-ban eladta 1100 ezüst forintért.⁵²⁾

1882-ben megvette az apátház-alap a Stadler-féle ház szomszédságában levő Leykam-féle házat 11.500 forintért, illeték fejében pedig 247 forintot fizetett ki. E ház ma is az apátház-alap birtokában van a Jedlik Ányos-utca 10. és Káptalandomb 20. szám alatt. Az emeleten két bérlakás, a földszinten 3 bolt hoz ma jövedelmet benne.

Az Apátház jövédelmei.

A kisszeminárium megnyitása után a Széchenyi-térre néző homlokzaton készített két bolt, és az Apátur-utca felé nyíló hatalmas pince még mindig az apátház-alapnak hozta a bérjövödelmet. Mikor pedig 1910 őszén a kisszeminárium is átköltözködött az újszeminárium épületébe, és helyét a katolikus tanítóképző internátusa foglalta el, akkor maga a ház is bérjövödelmet hozott és

47) Szemin. irattár: Apátház évi számadásai.

48) U. o.

49) U. o. 1857—8. évi számadás.

50) U. o. 1870. évi számadás.

51) U. o. Connotationes Semin. concernentes, 18. l.

52) Szemin. irattár: Apátház számadásai — és Fasc. Apátházra vonatkozó iratok, szerződések.

hoz ma is az alapnak, mert az internátus a ház tatarozásán felül még bért is fizet.

Az alap hatalmas törzsvagyona megcsappant az újszeminarium építése által, mert Széchenyi Miklós püspök felhasznált belőle 261.000 koronát, 100.000 koronát pedig kölcsönvett fel belőle.⁵³⁾

1912. év végén az apátház vagyona a következő tételekből állt: 1. maga az apátház boltjaival és bérjövödelmével; 2. a Leykam-féle bérház; 3. 2000 korona névértékű koronajáradék kötvény; 4. 99.547 korona és 89 fillér készpénz; 5. 100.000 korona kölcsön az újszeminariumnál, mit maga az apátház-alap pénztára és a kisszeminarium törleszt le 50 év alatt.⁵⁴⁾

Idők folyamán adományokkal is gyarapodott az apátház-alap: Zalka János püspök 1892-ben jubileuma alkalmával 500 forintot ajándékozott neki; mikor tanítóképzővé alakította át a Stadler-féle házat, annak fenntartására az alapnak 1000 forintot adott; Kokas József kanonok 1895-ben 3000 forintot ajándékozott ez alapnak; ide folyt be Csigi Vince szállójének 4000 koronás ára is 1906-ban. 1910 után a megapadt tőke már nem igen gyarapodott; évi kamatát felemésztette a szeminarium évi hiánya, mely másként fedezetlenül maradt volna.

Az apátház és a kisszeminarium 1923-ig törlesztették az újszeminarium építésére kölcsönvett 100.000 koronát; a kamatokon kívül közel 9000 koronát törlesztettek le. 1924-ben Széchenyi Miklós gróf váradi püspök az apátház-alapból elköltött 261.000 koronát visszaadta az alapnak — de ez már devalvált érték volt. Igaz, hogy az alap megmaradt vagyona is devalválódott, csak az épület maradt meg igazi értékében. Így tulajdonképpen az apátház nem vesztette el az építésre adott összeget. Ez időtől fogva a 100.000 koronát nem törleszti az apátház és kisszeminarium. Az apátházban elhelyezett tanítóképző-intézeti internátus azonban ma is fizet 3000 pengő bért az alapnak.

Az alap vagyonát alkotja ma: maga az apátház, a Jedlik Ányos-utcai (10. sz.) Leykam-féle ház, és újabban Szely Lajos pápóci prépost hagyatékából egy révfalui ház és kert. — Az alap ma újból gyarapodik a házbérek jövedelméből, és így segítséget is adhat az újszeminarium hiányának fedezésére.

⁵³⁾ Szemin. irattár: Új szemín. építésének számadása.

⁵⁴⁾ U. o.

E) A szeminárium mai vagyoni helyzete.

Felsoroltuk részletesen azokat az erőforrásokat, melyek a világháborúig, és az azt követő gazdasági összeomlásig a szeminárium megélhetését biztosították. Az ingatlan birtokok, a szőlők már régebben idegen kézre kerültek királyi rendelkezések alapján. A tőkevagyon most vált semmivé. Új helyzet előtt állt az intézet. Szinte újból kellett megalapítani, új megélhetési eszközöket kellett keresnie. Mai erőforrásai a következők: 1. A küsszéminárium jövődelme. Mikor 1910-ben Széchenyi Miklós gróf püspök megnyitotta az újszemináriumot, abba telepítette át a küsszéminárium növendékeit is, akikért fejérent több mint 700 pengőt fizet a küsszéminárium jövődelme, és az écsi erdőből való fajárandóságát is átengedi az újszemináriumnak. Ez összeg segíti a teológusok eltartását is. 2. Második erőforrás a növendékek által fizetett tartásdíj: a küsszémináristák havi 25, a teológusok 10 pengőt fizetnek az intézetnek. 3. A papság által fizetett, szeminarisztikum néven bevezetett adó is támogatja az intézetet. Az adóból a megyéspüspök és székeskáptalan is kiveszi a maga részét jövődelmének aránya szerint. 4. Még az egyházmegyei hívek is segítik az intézetet a kántorvasárnapokon perselybe tett adományukkal. 5. A vallásalap a tanároknak kiutalt összegen felül 2066.40 P segélyt ad évenként a szemináriumnak. 6. Az elhalt papok tiszta hagyatékának 5% is a szemináriumot illeti egyházmegyei zsinati határozat alapján.

Mindezek a források csak igen szűkösen biztosítják az intézet megélhetését. A növendékek oly terheket viselnek, melyeket előbb az intézet fedezett. Ez a nehézség itt-ott kiütkezik a papi pályára jelentkezők számában is.

Az intézet hasznot nem hajtó ingatlan vagyona a következő: 1. az újszeminárium épülete és körülvevő kertje 1382 négyszögöl területtel; 2. a régiszeminárium épülete 259 négyszögöl területen; 3. az intézet győrszigeti kertje a benne fekvő házzal 2159 négyszögöl területtel.⁵⁵⁾

55) Telekkönyv 371. sz. betét.

VI.

A szeminárium könyvtára és a fenntartására szolgáló alapítványok.

A) Lörentz János, Dongó Mihály, Balogh Sándor könyvtára.

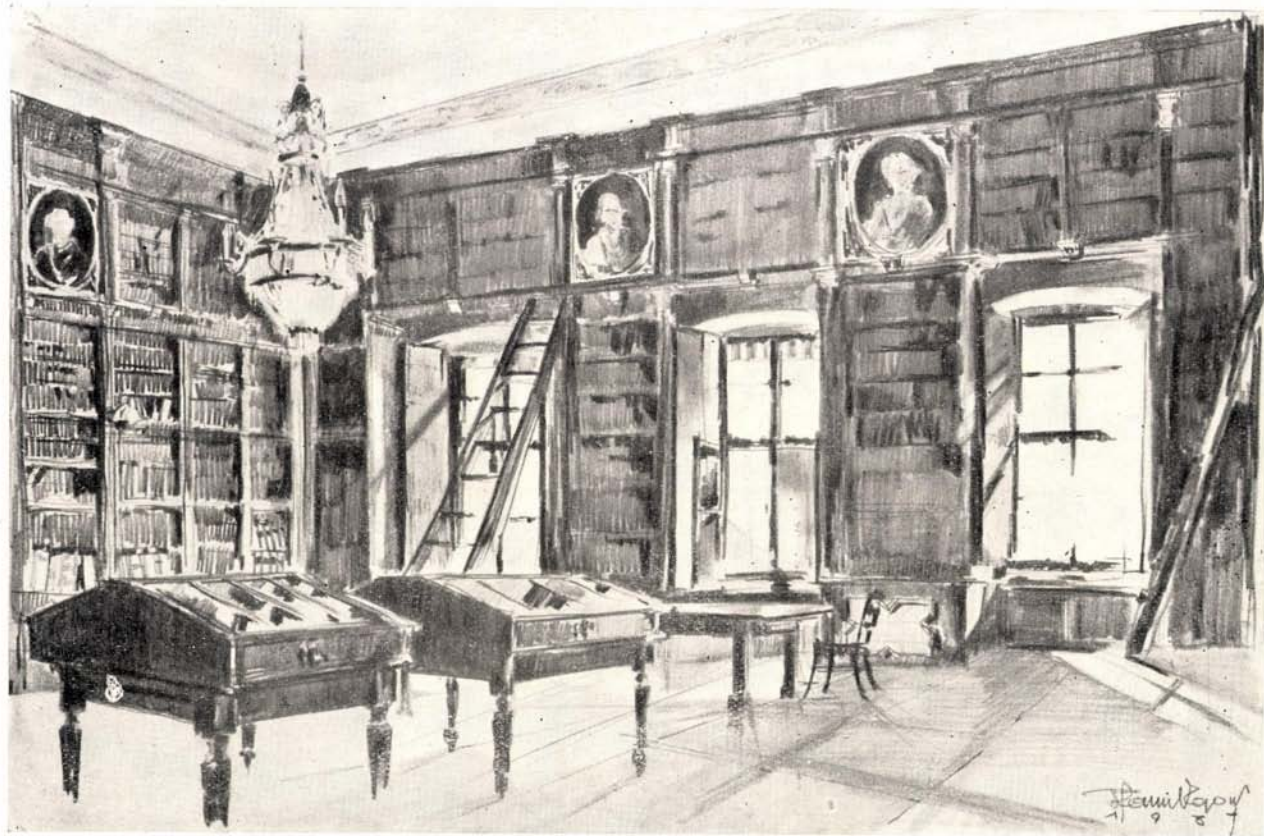
A szeminárium birtokában vagyontérő, tekintélyes könyvtár is van, mely legnagyobb részben jötevők adományából és hagyományából gyűlt össze. A szemináriumnak alapítása legelső idejétől kezdve szüksége volt valamelyes kis kézikönyvtárra, mely a növendékek tanulmányának anyagát ölelte fel. A könyvtár szükségessége még életbevágóbb követelménye volt az intézetnek 1732 óta, mikor Sinzendorf Lajos Fülöp püspök a hittudományi főiskolát Győrött felállította. Okirataink nem emlékeznek a könyvtárról, azért a valószínűsége alapítjuk véleményünket, hogy az első kezdetleges könyvtár az iskolai rendes- és segédkönyvek, a szónoklattani munkák keretét nem haladta túl. Az intézeti számadások csak elvétve emlékeznek meg egy-egy könyv megszerzéséről.¹⁾

A könyvtárról a legelső részletes tudósítást azokból az okiratokból kapjuk, melyek 1736-ban felsorolták a II. József által a szemináriumból elvitetett könyveket. E könyvek is a hittudományi főiskola kézikönyvtárának keretébe illenek belc.²⁾ Az egyházmegyei szemináriumok visszaállítása után, mikor a hittudományi főiskolák új alapon szervezkedtek, mindenütt nagyobb gondot fordítottak megfelelő könyvtárak létesítésére, a meglevők gyarapítására. A győri szeminárium a pesti egyetemi könyvtárból visszakapta könyveit; Fengler József püspök pedig több értékes munkával gazdagította e kis könyvtárt.

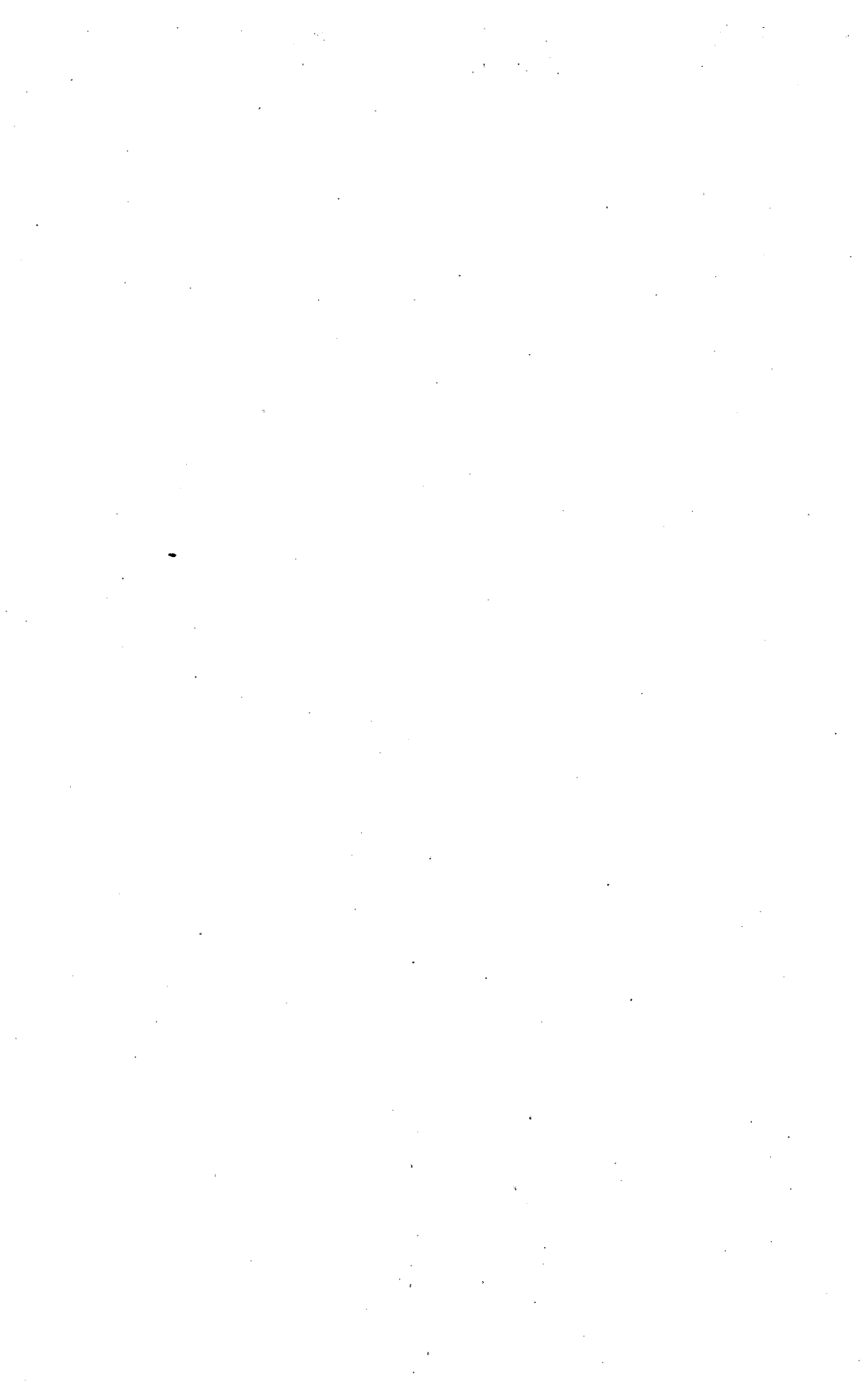
Lörentz János könyvtára. Lörentz János közhalmi plébános 1793-ban több mint ezer kötetes könyvtárát a szemináriumra hagyta. Ezzel megvetette az intézet könyv-

1) Az 1759—60. évi számadás említi, hogy a szeminárium megvette Fleschier 4 kötetes munkáját a németnyelvű szónoklatok segédkönyvéül; Segnery: Hom. Christ. c. 2 kötetes munkáját; XIV. Benedek munkáját.

2) Ezekről dolgozatunkban már szóltunk.

A régi nagyszeminárium könyvtárterme.

tárának alapját.³⁾ Az 1795. évi könyvtárjegyzék¹⁾ 1498 kötetet sorol fel, és megjegyzi, hogy Fengler püspök 22 munkát ajándékozott 71 kötetben; az egyetemi könyvtárból 54 munka került vissza 111 kötetben; a többi Lőrentz plébános hagyatékából való. Van még a könyvtárban 1 darab 1730-ból való földgolyó; 2 darab nagy atlasz; a százsz választófejedelemség 20 darab térképe vászonra felhúzva; és a különböző nemzetek népviseletét feltüntető egykötetes munka. (Tracht Aller Nationen. In parvo folio. Tom 1.)

Dongó Mihály könyvtára. Jelentékeny gyarapodást nyert a könyvtár Dongó Mihály kanonok hagyatékából. Dongó Mihály 1803 május 30-án halt meg, és végrendeleti örökösévé a szemináriumot tette. Hagyatékához tartozott a körülbelül 2 ezer kötetet számláló könyvtár is.⁵⁾ A hagyatékkal együtt 1814-ben 3235 kötetre növekedett a könyvtár állománya. Ez évben Kiss Pál és Kondvicska Márton növendékek rendezték a könyvtárt, és rendes jegyzéket készítettek róla.⁶⁾ Ez a második címjegyzék.

Balogh Sándor könyvtára. Naggyá és értékesé Balogh Sándor 5762 kötetes könyvtára tette a szeminárium könyvtárt, mely 1821-ben került az intézet birtokába. Balogh Sándor könyvgyűjtő volt, Bécsben és Pozsonyban állandó megbizottakat tartott, akik őt azonnal értesítették a könyvpiacon megjelent ritkább munkákról. Megszerezte Calino József pozsonyi kanonok könyvtárát is akkori pénzérték szerint elég nagy összegért, 600 forintért.⁷⁾ Balogh Sándor 1810 július 11-én kelt végrendeletében könyvtárát a győri székeskáptalannak hagyta oly kikötéssel, hogy a könyvtár az adalberti préposti házban maradjon, abban a teremben, melyben ő berendezte; de nyilvános és mindenkinek hozzáférhető legyen; a káptalan rendes könyvtárost tartson, aki szintén a prépostsági házban lakjék a földszint egyik szobájában, és akinek rendes fizetést adjon a káptalan. A könyvtár fenntartá-

³⁾ Lőrentz János győri születésű, a püspöki kulesár fia; káplán volt Nagymartonban, Kismartonban; plébános Alsórámcson és Köhalomban, hová 1788. okt. 5-én menit át és ott halt meg 1793. május 13-án. (A répcékőhalmi plébános szives közlése.)

⁴⁾ Szemin. könyvtár: Index Bibliothecae Seminarii Episcopalis. Conscriptus 1795.

⁵⁾ Szemin. irattár: Protocoll. Clericorum. 1803. év.

⁶⁾ Szemin. könyvtár.

⁷⁾ A papnevelő-intézet könyvtárának címjegyzéke. Összeállította Zalka László dr. 1893. Előszó, II. 1.

sára hagyta győrszigeti kertjét élő és holt felszerelésével együtt, melynek eladási árából 10.000 forint alapítványi tőkét várt. Ha azonban ennyi nem folyna be, egyéb vagyonából egészítse ki a káptalan a befolyó összeget 10.000 forintra. Tényleg 15.332 váltó forint folyt be a kertnek és felszerelésének árából.⁸⁾

A káptalan a hagyatékot nem fogadta el. A magánházban elhelyezendő nyilvános könyvtár a kanonoklakónak igen sok kellemetlenséget okozott volna; az 1811. évi pénzromlás a tőkét is ötödére apasztotta, így a könyvtár fenntartására, a könyvtáros fizetésére nem is volt elég. Úgy a könyvtárt, mint az alapítványt 1820-ban a helytartótanács útján a nemzeti könyvtárnak ajánlotta fel a káptalan.⁹⁾ A helytartótanács vagy nem fogadta el a káptalan ajánlatát, vagy valami okból talán az elkészített felterjesztést nem is küldte el a káptalan. Tény, hogy 1821-ben a szeminárium vette át a könyvtárt és alapítványát. Mivel azonban a tulajdonjog átadását igazoló okirat nem volt megtalálható, azért 1872-ben május 30-án tartott ülésében a káptalan az elődök tényleges lemondását megismételte, és a tulajdonjog átadásáról okiratot állított ki.¹⁰⁾

E könyvtárral 11.872 kötetre bővül a szeminárium könyvtára. 1848-ban Lukács kormánybiztos kihordatta a könyvtárt a szemináriumából, a Fehérvári kapu mellett levő ház kamrájába zsúfoltatta be.¹¹⁾ Zichy Félix gróf kormánybiztos 1849-ben a könyvtáralap terhére visszaszállíttatta a könyveket a szemináriumba, de már július 2-án újból kihordatta, és a nyugalmazott papok házában egyik szobában helyeztette el. Végre 1856 szeptember 7-én kerül vissza régi helyére. A sok hurcolkodás, tépés, szaggasztás sok kárt okozott a könyvtárnak. Nem is tudjuk, mi kallódott el a könyvekből. Különösen az értékes pénzgyűjtemény, és közetgyűjtemény szenvedett kárt, me-

⁸⁾ Kápt. m. lvt. Fasc. Fontosabb iratok. Can. Visitatiók. A végrendelet hitelesített másolata.

⁹⁾ U. o. Eredeti káptalani felterjesztés.

¹⁰⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok. Zaika János püspök 1070/1872. sz. hivatalos irata.

¹¹⁾ U. o. Protocoll. Gestorum ab. an. 1847. Berliha János akkori könyvtáros feljegyzése szerint a kormánybiztos azt írta: Kossuth Lajostól, az ország elnökétől, és a honvédelmi bizottmánytól sürgöny ulján vett szigorú rendelettel oda vagyok utasítva, hogy a könyvtárt rögtön vegyem át.

lyeket Lukáts kormánybiztos különben is a nemzeti múzeumnak szánt.¹²⁾

A könyvtár részére nem volt megfelelő helyiség a szemináriumban. Az 1790-es évektől kezdve az igazgató lakásához tartozó ebédlő szolgált könyvtárhelyiségül; de a 15.000 kötetre növekedő könyvtár részére e szoba nem volt megfelelő. Az 1870. évi építkezés alkalmával disztermül is szolgáló hatalmas könyvtárhelyiséget készíttetett Zalka János püspök a második emeleten, melyet vascsigalépcső köt össze az első emeleten levő második könyvtárszobával. E két helyiség fogadta magába 1911-ig a szeminárium könyvtárát.

B) A könyvtár újabb gyarapodása.

Az 1870-es években ismét több ezer kötettel bővült a könyvtár: *Deáky Zsigmond* kanonok, felszentelt püspök 1870-ben 3000 kötetből álló könyvtárát a szemináriumnak ajándékozta.¹³⁾

Tartsay Ferenc kanonok 1872-ben 900 kötetes könyvtárát a szemináriumnak hagyta, melynek értékét több kötet kézirat emelte. Együttal 100 forintot is hagyott a könyvtár fenntartására, mely összeg a Balogh-féle könyvtáralapba olvadt be.¹⁴⁾

A székesegyházi könyvtár alkotja egyik legértékesebb részét a növekedő szemináriumi könyvtárnak, melyet a tulajdonjog fenntartásával 1872-ben szállított át a püspök és káptalan a székesegyházi levéltárból a szemináriumba. Eme könyvtár keletkezését az 1611. évi nagyszombati tartományi zsinatnak köszöni, mely elrendelte, hogy a püspök és papok könyveiket annak az egyháznak hagyják, melyben szolgáltak, hogy a székesegyházban könyvtár létesülhessen.¹⁵⁾ Így vetették meg Napraghi Demeter (1607—1619) és Lépes Bálint (1619—1623) győri püspökök könyvei a székesegyházi könyvtár alapját. E könyvtárt értékes kéziratok és ritka ősnymtatvá-

12) Szemin. irattár: Balogh könyvtár számadókönyve 1848—9. évről. A számadás végén olvasható egykorú feljegyzés. U. o. Protocoll. Gestorum. Semin. Bertha János feljegyzése.

13) 1872. évi Can. Visit.

14) Szemin. irattár: Balogh könyvtáralap 1871—2. évi számadása.

15) Péterffy: S. Concilia II. 207. Episcopi et clerici... libros nonnisi Ecclesiae, in qua resident, relinquunt, ut Bibliotheca erigi in singulis Capitulis possint.

nyok gazdagították. Több kötetet őriz Báthory István lengyel király és Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem könyveiből, melyek valószínűleg Naprághi Demeter könyveivel kerültek a székesegyházi könyvtárba. Naprághi azokat egyéb kincsekkel együtt erdélyi püspök korában szerezhette a Báthory-családtól, és mint győri püspök adta és hagyta a székesegyháznak. Ez úton kerülhetett ide Rotterdami Erazmus egyik munkája is: *Institutio principis christiani*, mely táblája belsején Zápolya János király kéziratát őrzi — Sum Johannis Regis Electi Hungariae.

A következő időben ismét újabb adományok gazdagították a szeminárium könyvtárát: *Mészery József* rajkai plébános 1876-ban értékes kis könyvtárát hagyta a szemináriumnak.

Ebenhösch Ferenc kanonok 1889-ben szintén ide hagyta 1358 kötetes könyvtárát.

E hagyatékokkal együtt a könyvtár már 24.164 kötetre növekedett fel.

Trichtl József és *Jordán Tamás* kanonokok könyvgyűjteménye szintén e könyvtárt gazdagította. Trichtl hagyatéka különösen aszketikus munkákból állott.

Az elég hatalmasra növekedett könyvtár egységes beosztást, rendezést kívánt. A rendezést Kisfaludy Árpád Béla dr szemináriumi tanulmányi felügyelő kezdte meg a müncheni rendszer mintájára, és Zalka László dr fejezte be 1893-ban, aki egyuttal címjegyzéket is készített hozzá, és így hozzáférhetővé, használhatóvá tette a könyvtárt. A rendezés ideje óta részint vásárlás, részint ajándék és hagyomány útján tetemesen gyarapodott ismét a könyvtár, azért ma már újabb rendezést kíván.

Holdházy János könyvtára. Úgy nagyságánál, mint értékénél fogva különös megemlést érdemel. Holdházy 1896-ban 4000 kötetből álló modern gyűjteményét hagyta a szemináriumnak, fenntartására pedig 8045 forintot és 30 krajcárt hagyott, melyet azonban életjáradékul leköötött nőtestvérének, Holdházy Máriának. A könyvtárra szállt tőke a világháború okozta pénzromlás következtében semmivé vált.

Beidl Alajos győri kanonok és *Maráz Ferenc* soproni káptalani prépost 1902-ben több száz kötetes gyűjteményüket hagyták a szemináriumnak. *Surányi János* kanonok 1903-ban három könyvszekrényben elhelyezett gyűjteményét hagyta ide a könyvszekrényekkel együtt; 1911-ben *Varga János* kanonok hagyta ide kicsi könyv-

tárát. Több kisebb hagyaték és ajándék növelte még a könyvtárt, melyeket azonban nem akarunk névszerint felsorolni.

C) A könyvtár legújabb elhelyezése, rendezése.

Könyvtáros.

Az értékes hagyatékokkal annyira megnövekedett a könyvtár, hogy a Zalka János püspök által 1870-ben épített nagyteremben nem fért el. 1910-ben megnyílt az újszeminarium, így a régi épületben megfelelő hely kínálkozott a könyvtárhelyiség kibővítésére. 1911-ben úgy intézkedett Várady Lipót Árpád püspök, hogy a nagyterem mellé még két termet is csatolhat az intézeti előljáróság. Az egyik terem padozata alá vasgerendák kerültek, hogy a nehéz szekrényeket megtarthassák. E teremben nyert elhelyezést a Holdházy-könyvtár. A másik teremben nehezebb szekrények nem helyezhetők el, azért olvasóteremül és egyházmegyei múzeum céljára szolgál. Az átalakítási munka 3501 korona és 52 fillér költségét az egyházmegyei alap viselte.¹⁶⁾ 1913-ban az első emeleten levő könyvtárszobához is újabb termet csatolt a püspök.

Az 1893 óta felszaporodott könyvanyag, nevezetesen pedig a Holdházy-könyvtár eddig szakszerű elrendezést nem nyert: azért csak hozzávetőlegesen mondhatjuk, hogy a könyvtár ma 30.000 jóval több kötetet foglal magában. A rendezés munkája most van folyamatban.

Könyvtáros. A könyvtár újabb elhelyezése változást kívánt a könyvtár felügyelete nézőpontjából is. Az 1872 Can. Visitatio a szemináriumi tanulmányi felügyelőre bízta a könyvtárosi tisztelet az intézeti igazgató ellenőrzése mellett, akinek a könyvtáralap jövődelméből rendelt tiszteletdíjat. 1910 óta a tanulmányi felügyelő az újszeminariumban lakik, azért a megyéspüspök a régi épületben lakó egyik főiskolai tanárt bízta meg a könyvtárosi teendők ellátásával, aki mellé a rendezés munkájának megkönnyítésére segédkönyvtárost is rendelt.

D) A könyvtár fenntartására szolgáló alapítványok.

A Balogh-féle hagyaték az 1811. évi pénzromlás után 3838 váltó forintra apadt le, mely 1859-ben 5113 o.

¹⁶⁾ Püsp. irattár: 1181/1912. sz. püsp. kiutalás. — Szemin. irattár: Balogh-féle könyvtár és kisebb alapok számadása. 1911. év végén látható feljegyzés.

é. forintnak felelt meg. A Tartsay-féle 100 forintos alapítvánnyal együtt, a kamatok tőkésítése által, a világháború előtt 33.478 koronára és 90 fillérre növekedett fel; így fedezni tudta a könyvtáros tiszteletdíját, a tűz ellen való biztosítást, sőt újabb teológiai szakmunkák megszerzésére is juttatott valamit. — A Holdházy-féle alap 16.257 korona volt; de ebből 2600 korona nem kamatozó sorsjegy, melynek értéke csak a kihúzás után térülhetett volna meg.¹⁷⁾

Az egész tőke oly csekély, hogy kamatjövödelme csak a legszerényebb igényeket tudta kielégíteni; modern értelemben felfogott könyvtárfejlesztésről szó sem eshetett.

Ma már e szerény tőke sincs meg; a pénzromlás megsemmisítette; csak itt-ott tud a szeminárium saját jövödelméből egy-egy szakmunkát, folyóiratot megszerezni. Legújabban Paár István kanonok hagyott a könyvtár fenntartására 6—7 ezer pengőt.

E) A könyvtár általános jellemzése.

A könyvtár legnagyobb értékét a 13., 14., 15. századból származó hártya- és papirkéziratok alkotják. Ezek között korvinát is találunk. Kéziratos miscellaneák és antifonale is nagy értéket képviselnek benne. A kéziratos munkákat rajzok, remek színezésű initialék díszítik.

Több magyar- és idegennyelvű ősnymutatványt is találunk. Már keletkezése elárulja, hogy e könyvtár első sorban és különösen teológiai munkák gyűjteménye. E tudomány minden ága gazdagon van képviselve: Szentírás, dogmatika, hitvédelem, erkölcsstan, egyházjog, egyháztörténelem, lelkipásztorkodástan, patrologia, hitelemzés, keresztény társadalomtudomány, egyházművészet, keresztény bölcselet. Számottevő a neveléstudomány, az általános iskolaügy, nyelvészet, a hazai és külföldi szépirodalom, a történelem, világtörténelem és segédtudományai, a jogtudomány, a természettudomány, mennyiségtan, orvostudomány és politikai tudomány.

A Holdházy-könyvtár négyezer kötete ellenben kevesebb hittudományi munkát foglal magában, inkább a világi tudományok célját szolgálja. Leggazdagabb a hazai és világtörténelem termékeiben. E szakok főbb képviselői mind feltalálhatók benne. Gazdag még a hazai nyelvészet

¹⁷⁾ Szemin. irattár: 1912. évi számadás.

és szépirodalom, az idegen szépirodalom és klasszikus irodalom termékeiben. A Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia, a Történelmi Társulat évkönyvei, kiadványai, folyóiratai; továbbá az idegennyelvű folyóiratok igen értékes részét alkotják e könyvtárnak. Így a régi könyvtárnak a világi tudományos művekben mutatkozó hézagját a Holdházy-könyvtár jó részben pótolja, kiegészíti gazdag állományával.

Ha a legújabb idők tudományos termékeitől eltekintünk: minden tudományágnak gazdag kincsházát találjuk meg a szemináriumi nagy könyvtárban. Kedvezőbb gazdasági viszonyok között hamarosan pótolhatja a legújabb idők hiányát.

VII.

A szeminárium belső élete: előjárók, növendékek, lelki élet, fegyelem, egészség-ápolás, ruházat, élelmezés.

A) Előjárók.

Amióta a káptalani iskolából kijöttek és külön e célra rendelt házban laktak a növendékek, azóta a káptalan egyik tagja, mint az intézet felügyelője állt a szeminárium élén. Mikor 1637-ben Altabak János kanonok házáat szeminárium céljára adta, azt is kikötötte, hogy a klerikusok kanonokprefektusukkal együtt lakják e házat. Ez időből azonban okirataink nem jegyezték fel az előjáró nevét. Valószínű, hogy gyakrabban változtak e kanonokprefektusok. Széchenyi György püspök alapítólevelében intézményesen gondoskodott az intézeti előjáróról. Elrendelte ugyanis, hogy a székeskáptalan évenként Szent György-napkor, mikor saját tisztviselőit, alapszolgálatot megválasztja, káptalani ülésben válasszon a szeminárium számára is igazgatót, vagy a már működött hivatalában újabb egy évre erősítse meg. Ez az igazgató, akit a 17—18. században prefektusnak neveztek okirataink, egyedül vezette az intézet anyagi és szellemi ügyeit 1770-ig. A szeminárium első korszakában, 1633—1732-ig nem is volt szükség több előjáróra. A növendékek legnagyobb része a humaniorákat tanulta. Ezek a jezsuiták gimnáziumát látogatták, ajtórossági gyakorlatukat is ott végezték. A kazuisztikát tanuló klerikusok (Theologi morales) legtöbbször felszentelt papok voltak, akik hivatásuk tudatában lévén, egy előjárón kívül többet nem igényeltek. Különben is csekély volt a növendékek száma, mert a teológusok nagyobb része a bécsi Pazmaneumban, vagy a nagyszombati szemináriumban, vagy Rómában tanult.

1732—45-ig megnövekedett ugyan az intézet növendékeinek száma, még sem volt több előjáróra szükség, mert a szerzetestanárok, kik a főiskolát vezették, a szemináriumban laktak, és az igazgatónak segítségére voltak a növendékek lelki vezetésében. 1745—84-ig a növendékek a jezsuiták akadémijára jártak át teológiai és böl-

cseleti tanulmányaik végzésére, de lelki életük irányítása az intézetben történt. Ebben az időben igen megnehezedett az egyetlen előjáró hivatalának megfelelő, lelkiismeretes betöltése. Okirataink ismételten megemlékeznek róla, hogy a lelkigyakorlatok tartásában a jezsuita atyák jöttek az igazgató segítségére. Gyóntatásukra pedig a káptalani karkáplánok jártak be az intézetbe.¹⁾ Zichy Ferenc püspök 1770-ben szervezte meg a lelkiigazgatói állást. Ez időtől tehát már két előjárót találunk az intézetben. Az igazgatói és tanulmányi felügyelői állást a szemináriumok szabályozása alkalmával 1804-ben a helytartótanács szervezte meg a király hozzájárulásával; javadalmukat a szabályozott püspökségek alapjából utalta ki.

Mindegyik hivatalról tüzetesen a maga helyén szólnunk.

Az igazgatói állás mindig lelkiismeretes, munkás, buzgó, egész embert kívánt. A növendékek szellemi irányítása az ő kezében volt elsősorban; és e tekintetben alig állott valamelyes felügyelet és ellenőrzés alatt. A távollévő püspökök helynökei és a székeskáptalan csak akkor szóltak bele az intézet szellemi ügyeibe, ha az igazgató valami fontosabb kérdésből kifolyólag elintéztést, támogatást, tekintélyerősítést kért tőlük. A szeminárium anyagi ügyeinek vezetése, mely a káptalan ellenőrzése mellett teljesen az igazgatóra nehezedett, szintén le tudott foglalni egy egész embert. Míg a kisbéri—hántai birtok a szeminárium célját szolgálta, és a nyuli, baráti szőlők idegen kézre nem jutottak: az igazgató gyakran napokon át e birtokokon tartózkodott, hogy a szükséges munkákat elrendelje, azok végrehajtását ellenőrizze. Ez idő alatt a legidősebb növendékek közül kiválasztott helyettes prefektusok végezték az intézet felügyelői tisztét. Az 1767. évi szemináriumi szabályzatban találkozunk okiratszerűen a növendékek e hivatalainak felsorolásával.²⁾ Minden tanulószobában van helyettes prefektus, aki teljes joghatósággal intézkedik, ha valamire szükség van. A házból való kimenetelre, kimaradásra is engedélyt adhat. A ház anyagi vezetését is végzik e helyettesek, rendelkeznek a cselédséggel is. A noviciusokat külön magister irányítja, aki egyik tanulószoba prefektusa is. A házi szabályok az új növendékek megszoktatására gyakorlati útmutatást adnak. Ennek foganatosítása a magister dolga, aki így az újoncok első lelkingyelője lett.

1) 1767. évi Can. Visit. 191. l.

2) U. o.

Az ének vezetése, a házi könyvtár rendbentartása, a kápolna gondozása, a betegek gondviselése, a felső- és alsóruhák tisztántartása egy-egy prefektus tisztjéhez tartozott. E tisztviselők a 4. évesek közül valók. Ezek már felszentelt papok, azért alkalmazhatók az igazgató munkáinak kisegítő teljesítésére.

A szeminárium visszaállítása után, 1790-től több éven át az intézetben laktak a főiskolai tanárok. Fengler József püspök lakást és 100 forint fizetéskiegészítést, a lakás fűtésére fát adott nekik azért, hogy az igazgatónak segítségére legyenek a növendékek lelkivezetésében. — Tényleg az iskolai év megkezdése előtt majd az egyik majd a másik tanár vezette a lelkigyakorlatokat. Bizonyosan más lelki ügyben is tanácsadói és segítői voltak az igazgatónak. E segítség azonban nem sokáig tartott, mert a főiskolai tanároknak ez intézetten kívül kellett lakást keresniök a szeminárium szűk volta miatt.

1. Igazgatók.

1683. *Matusek András* kanonok, székesegyházi főesperes. (A székesegyházi plébánia 1673—1689. évi anyakönyve.)

1688—1696. *Kecskeméti Mihály*. Pettes György és Deák Anna nemes szülők fia. Gyöngyösön, Kassán és Rómában tanult, mint kalocsai növendék. 1671-ben vette fel a papi rendet; ikervári, majd sárvári plébános és pápóci perjel. 1681-ben győri kanonok, 1697-ben veszprémi nagyprépost. 1704-ben majdnem halálra kinozták Heister Sigbert katonái. † 1711. — (Győri kápt. m. lvt. V. szám. K. — 3. Cth. 116. sz. 41. T. 5186. sz. — Győri kápt. hit. h. lvt. 13. Cth. 497. sz. — Strausz Antal: Veszprémi nagyprépostok. 15—16. ll.)

1696—98. *Nagy Mihály*. (Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4011. sz. 22. T. 3288. sz.)

1698—1702. *Guraby Mátyás*. Káptalani német kar-káplánból 1692-ben kanonok, főesperes, c. zebevényi apát. † 1713.

1702—1712. *Tarródy János*. 1699-ben kőszegi plébánosból kanonok, 1702-ben tatai c. apát. † 1725. — (Győri kápt. m. lvt. 29. T. 4011. sz. U. o. Fundatio Széchenyi c. számadókönyv.)

1713—16. *Kontor István*. A bécsi Pazmaneum növendéke, 1712-ben soproni plébánosból kanonok, c. apát, püspöki helynök, 1714-ben tőrünici v. püspök. † 1736. —

(Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3992. sz. Püsp. lvt. Keresztély Ágost iratai: IV. 365. VII. 215. l.)

1716—18. *Varjassy András*. 1714-ben kőszegi plébánosból kanonok, főesperes. † 1724.

1718—20. *Szgodics András*. Hidegségi plébános, 1713-ban káptalani német káplánból kanonok. † 1743-ban, mint olvasókanonok. — (Győri kápt. m. lvt. Fund. Széchenyi szám. K.)

1720—21. *Gráczol János*. Pazmaneumi növendék, csepregi plébánosból 1718-ban győri kanonok. † 1733. — (Győri kápt. m. lvt. 5. Cth. 207. sz. — Pazmanium évkönyve.)

1721—22. *Acsády Ádám*. 1714-ben pápai plébánosból győri kanonok, 1726-ban kinevezték veszprémi püspökké, de győri kanonoki stallumát 1736-ig megtartotta. † 1744. — (Fund. Széchenyi szám. K.)

1722—23. *Kopchinay Ferenc*. Mint karkáplán, Acsády helyetteseként vezette a szeminárium számadását. — (U. o.)

1723—27. *Nyitrai István*. Barsmegyei származású, 1696-ban pazmanita, 1719-ben mosonszentmiklósi plébánosból kanonok. † 1732. — (Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3991. sz. Pazmanium anyakönyve; Szemin. irattár: Károlyi Lőrinc számadó k.)

1727—31. *Károlyi Lőrinc*. Győrmegyei származású, 1708-ban pazmanita, vámoscsaládi, majd szanyi plébános volt, 1726-ban kanonok, 1741-ben nagyprépost, scardonai v. püspök. † 1747. — (U. o.)

Lassek Ferenc. Károlyi Lőrinc 1728—9. évben a pozsonyi diétán mint a káptalan követe vett részt, távollétében Lassek Ferenc karkáplán helyettesítette. — (U. o.)

1731—32. *Pogány Pál*. Büki, majd tatai plébános volt, 1726-ban kanonok lett. † 1738. — (U. o.)

1732—34. *Horváth János*. Berkesdi plébánosból 1732-ben kanonokká nevezték ki. † 1746. — (Kápt. m. lvt. 29. T. 4059. sz. Fund. Széchenyi szám. k.)

1734—36. *Stehenich János*. Lövői, szanyi plébános, veszprémi örkanonok, 1733-ban győri kanonok, püspöki helynök, 1747-ben v. püspök, nagyprépost. † 1769. — (U. o.)

1736—38. *Dombi Mihály*. 1736-ban karkáplánból kanonok. † 1746. — (Budapesti egyetemi könyvtár kézírata: Album studiosorum.)

1738—41. *Barilich Mátyás*. Fülesi plébános, karkáplán, 1737-ben kanonok. † 1749. — (U. o.)

1741—44. *Szammer Mihály*. 1740-ben vasvári kano-

nokból győri. † 1748. — (Szemin. könyvtár: Diarium Collegii Jaur. S. J. ab an. 1742.)

1744—46. *Kováts László*. 1743-ban nádasdi plébánosból kanonok, 1769—81. nagyprépost. † 1781. — (Bpesti könyvtár: Album stud. Fund. Széchenyi szám. k.)

1746—48. *Vörös Dániel*. 1746-ban kanonok. † 1752. (U. o.)

1748—50. *Sebő Mihály*. 1726-ban pazmanita, 1748-ban kanonok, győri plébános. † 1764. — (U. o.)

1750—53. *Kiss Dániel*. 1749-ben kanonok. † 1754. — (Orsz. lvt. Acta Ecclesiast. fasc. 292. Nr. 13. Egyetemi könyvt.: Album stud.)

1753—55. *Kászonits János*. 1752-ben kanonok. † 1762. — (Szemin. irattár: Szám. k. — Budapesti egyet. könyvt. Album stud.)

1755—56. *Zeitler József*. 1754-ben kanonok. † 1762. (U. o.)

1756—59. *Hermán József*. 1755-ben kanonok, c. apát. † 1769. — (U. o.)

1759—62. *Schogg Kristóf*. 1754-ben német karkáplánból kanonok, 1762—90-ig pápóci prépost, püspöki helynök. † 1790. — (Szemin. irattár: Számadókönyv.)

1762—68. *Szabó Imre*. 1761-ben kanonok. † 1770-ben mint olvasókanonok. — (Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3983—4. sz. Szemin. irattár: Szám. k. — Album stud.)

1768—69. *Scharlach Károly*. 1762-ben kanonok, Fenger püspök halála után káptalani helynök, sebenicói v. püspök. † 1808-ban. — (U. o.)

1769—72. *Dongó Mihály*. 1769-ben kanonok. † 1803. (U. o.)

1772—73. *Somssich János*. 1769-ben kanonok, 1793—1804-ig adalberti prépost. † 1804. — (U. o.)

1773—74. *Apffalter József*. (U. o.)

1774—79. *Teuffel Kajetán*. 1769—70-ben győrujvárosi plébános, 1770-ben kanonok. † 1785. — (Szemin. irattár: Inventárium k.)

1779—80. *Majláth Antal*. Volt jezsuita, akadémiai tanár, 1778-ban kanonok, 1790—1804-ig pápóci prépost. † 1804. — (U. o.)

1780—86. *Dongó Mihály*.

1786—89. *Majláth Antal*. A presbyteralis ház igazgatója.

1789—90. *Szentpétery László*. A pozsonyi generális szemináriumból visszatérő növendékek részére elkészítette és berendezte a szemináriumot, mint karkáplán.

1790—1795. *Somogyi Lipót*. 1769-ben végezte Győ-

rött a teológiai főiskolát, mint fel nem szentelt pap Korniss Ferenc gróf püspök cerimoniáriusa, 1772-ben felvette a papi rendet, karkáplán, hitszónok, 1781–88. győr-újvárosi plébános, egyuttal konzisztórium-i jegyző és a káptalani helynök titkára, 1788–1790-ig kismartoni plébános, 1790-ben kanonok, 1794-ben győri plébános, 1805-ben pápóci prépost, 1806-ban szombathelyi püspök. † 1822. — (Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. 1769–70. évi számadás. — Szemin. irattár: Protocoll. Clericorum. Kismartoni pléb. irattár. Egyházm. névtárak.)

1795–98. *Balogh Sándor*. Győri akadémiai tanár, gimnáziumi igazgató, 1796-ban kanonok, c. apát, 1805–10-ig adalberti prépost.

1798–1801. *Martony János*. A győri szeminárium növendéke, 1772-ben vette fel a papi rendet, 1780-ban ruszti plébános, 1798-ban kanonok, c. apát, győri plébános, 1818-ban nagyprépost. † 1821. — (Egyházm. névtárak, ruszti plébánia irattára.)

1801–1806. *Balogh Sándor*.

1806–10. *Minián Antal*. Győri növendék, 1777-ben vette fel a papi rendet, 1777–89-ig szolnoki káplán, 1789-ben kálnoki, 1797-ben rajkai, 1802-ben magyaróvári plébános, 1803-ban c. kanonok, 1806-ban győri kanonok, c. apát, Schwarzenberg Ernő püspök halála után káptalani helynök. † 1824. — (Kálnoki, rajkai, óvári plébániák irattára. Egyházm. névtárak.)

1810–16. *Szentpétery László*. A győri szeminárium növendéke, 1779-ben vette fel a papi rendet, 1780–90-ig győri karkáplán, és hitszónok, 1790-ben tétí plébános, 1798-ban t. kanonok, esperes, 1806-ban kanonok, c. apát. † 1820.

1816–21. *Kramarits Kristóf*. 1781-ben vette fel a papi rendet, 3½ évig a püspöki udvarban szolgál, 1785-ben széplaki plébános, esperes, 1810-ben t. kanonok, 1816-ban győri kanonok. † 1832. — (Széplaki plébánia irattára: Historia parochiae.)

1821–25. *Sztankovits János*. Schwarzenberg Ernő püspök hozta magával, 1820-ban püspöki titkár, t. kanonok, 1822-ben kanonok, helytartótanácsi referendárius, c. apát, boszniai v. püspök, 1837-ben váci nagyprépost, 1838–48-ig győri püspök. † 1848.

1825–31. *Kováts József*. Győrött végezte teológiai tanulmányait, 1790-ben Ácsra került káplánnak nagybátyja mellé, 1804–25-ig dadi plébános, ker. esperes, 1825-ben kanonok, 1845–8-ig nagyprépost. † 1848. — (Dadi plébánia anyakönyvei. Egyházm. névtárak.)

1831—36. *Hohenegger Lőrinc*. 1803-ban végezte Győrött teol. tanulmányait. 1805—16-ig hittud. főiskolai tanár, 1816—26-ig rákosi plébános, 1827-ben kanonok, 1837-ben adalberti prépost. † 1842. — (Győri püspöki lvtár: Liber de statu sacerdotum sub episcopo Fengler. — Rákosi plébánia irattára.)

1836—45. *Pájer László*. Született 1773-ban Csepregen, bölcséleti és teol. tanulmányait Győrött végezte, 1796-ban felvette a papi rendet, 1803-ban tolnai, 1806-ban gyömőrei plébános és ker. esperes, 1836-ban kanonok. † 1846. — (Győri püsp. lvt. Can. Visit. Fasc. Gyömöre. Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 410. sz. — Szemin. irattár: Protocoll. Cleric.)

1845—50. *Silberknoll József*. 1804—10-ig a győri szeminárium növendéke, 1810-ben felszentelt pap, 1817-ben gyarmati plébános, 1845-ben kanonok. † 1857. — (Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 410. sz. — Püsp. lvt. Can. Visitatiók.)

1850—51. *Müller Károly*. 1788-ban született Győrszigetben, 1812-ben felszentelt pap, 1814-ben környei, 1832-ben tatai plébános, c. prépost, 1850-ben kanonok. — (Győrszigeti plébánia anyakönyve. Mohl Adolf: Tatai plébánia tört. 203. l.)

1851—58. *Tatay János*. Született Zalamegyében, Pölöskén, mint a szombathelyi egyházmegye növendéke teol. tanulmányait Pesten végezte, 1813-ban felszentelt pap és tanulmányi felügyelő a szombathelyi szemináriumban, 1820-ban a győri egyházmegyébe jött át, lövői plébános lett, 1847-ben ker. esperes, 1850-ben kanonok, 1858-ban c. apát. † 1862. — (Győri püsp. lvt. Album sacerdotum Dioec.)

1858—59. *Zerpák János*. Született 1809-ben Vértestolnán, 1833-ban felszentelt pap, 1834-ben püspöki udvari pap, 1858-ban kanonok, győri plébános, 1862-ben c. apát, 1865-ben főiskolai igazgató, 1870-ben püspöki helynök, 1876-ban scardoni v. püspök. † 1878. — (U. o.)

1859—61. Nincs betöltve az igazgatói állás.

1861—68. *Tartsay Ferenc*. Született 1800-ban Rábadányban, teológiai tanulmányait a bécsi Pazmaneumban végezte, 1822-ben felszentelt pap, Pallavicini Ede őrgrof családjánál nevelő 1832-ig, ekkor a püspöki udvarba került, 1834-ben főiskolai tanár, 1861-ben t. kanonok és szemináriumi igazgató, 1867-ben kanonok. † 1878. (U. o.)

1868—71. *Fábián István*. Született Rábatamásiban. A papi rendet 1833-ban vette fel, 1845-ben széplaki plébá-

nos, 1864-ben süttöri plébános, 1868-ban kanonok, 1870-ben c. prépost. † 1871. — (U. o.)

1871—83. *Kokas József*. Született Csornán 1822-ben, teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1847-ben felszentelt pap, 1851—3-ig az Augustineum növendéke, onnét megjövén a püspöki irodában aktuárius, majd szemináriumi tanulmányi felügyelő, helyettes főiskolai tanár, 1861-ben rendes tanár, 1869-ben t. kanonok, küsszemináriumi igazgató, 1871-ben kanonok, 1873-ban c. apát. † 1897. — (U. o.)

1883—90. *Szely Lajos*. Született 1842-ben Csepregen, teológiai tanulmányait Budapesten végezte, 1865-ben felszentelt pap, 1866-ban tanulmányi felügyelő, 1867—1878-ig a püspöki udvarban teljesít szolgálatot, 1878-ban kanonok, 1883-ban szemináriumi igazgató, 1884-ben c. apát, 1896-ban pápóci prépost, 1903-ban apostoli főjegyző, 1905—10-ig püspöki helynök. † 1924. — (U. o.)

1890. *Surányi János*. Született 1835-ben Okán, teológiai tanulmányait Budapesten végezte, 1860-ban felszentelt pap, Augustineum növendéke is volt, 1866-ban főiskolai tanár, 1890-ben kanonok. † 1903. — (U. o.)

1890—92. *Mladoniczky Ignác*. Született 1840-ben Vértesszőllősön, pappá szentelték 1863-ban, 1870-ben karkáplán, 1872-ben szemináriumi igazgató, 1883-ban küsszemináriumi igazgató, 1889-ben t. kanonok, 1890-ben nagyszemináriumi igazgató, 1892-ben kanonok, 1913-ban v. püspök. † 1930. — (U. o.)

1892—93. *Sinkó István*. Született Peresztegen, Sopronmegyében, teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1875-ben felszentelt pap, 1877-ben küsszemináriumi lelkiigazgató, 1878—92-ig a püspöki udvarban szolgál, 1892-ben t. kanonok és szemináriumi igazgató, 1893-ban szanyi plébános, 1903-ban kanonok, 1911-ben c. apát. † 1933. — (U. o.)

1893—1901. *Hahnekamp György*. Született 1843-ban Sopronban, teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1868-ban vette fel a papi rendet, küsszemináriumi majd 1877-ben nagyszemináriumi lelkiigazgató, 1882-ben Sopronban a Voss-féle árvaház igazgatója, 1889-ben Bécsben a Salvatoriana-apácák igazgatója, 1890-ben küsszemináriumi igazgató, 1892-ben t. kanonok, 1893-ban nagyszemináriumi igazgató, 1897-ben kanonok. † 1901. — (U. o.)

1902—1906. *Varga János*. Született 1851-ben Szakonyban, Sopronmegyében, 1876-ban felszentelt pap, 1882-ben nagyszemináriumi lelkiigazgató, 1889-ben igazgató, 1893-ban küsszemináriumi igazgató, 1897-ben t. kanonok,

1902-ben kanonok, nagyszemináriumi igazgató, 1904-ben c. apát. † 1911. — (U. o.)

1906—11. *Molnár Ignác*. Született 1856-ban Farádon, Sopronmegyében, teológiai tanulmányait Budapesten és a bécsi Augustincumban végezte, 1886-ban tanulmányi felügyelő, 1887-ben főiskolai tanár és 1889-ig egyuttal lelkiigazgató, 1893-ban cs. és kir. udvari káplán, 1902-ben kisszemináriumi igazgató, 1906-ban kanonok és nagyszemináriumi igazgató, 1911-ben c. prépost, majd pápói prépost és pápai prelátus. † 1929. — (U. o.)

1911—14. *Bedy Vince*. Született 1866-ban Gyirmóton, Györmegyében, teológiai tanulmányait Budapesten végezte, 1889-ben vette fel a papi rendet, 3 évig káplán, 11 évig püspöki udvari pap, 8 évig főiskolai tanár, 1903-ban pápai kamarás, 1905-ben kanonok, 1911-ben c. prépost, majd pápai prelátus és főiskolai igazgató, 1933-ban nagyprépost.

1914—17. *Szentiványi János*. Született 1874-ben Mós-szentjánoson, teológiai tanulmányait Budapesten végezte, 1898-ban felszentelt pap, 1899—1907-ig a püspöki udvarban szolgál, 1904-ben p. titkos káplán, 1907-ben kisszemináriumi igazgató, 1910-ben püspöki titkár, irodaigazgató, 1913-ban t. kanonok, 1914-ben kanonok, 1914-ben nagyszemináriumi igazgató, 1917-ben c. prépost.

1917—20. *Horváth Viktor*. Született 1858-ban Csepregen, a papi rendet 1880-ban vette fel, 1890-ben kismartoni plébános, 1903-ban c. prépost, 1917-ben kanonok és szemináriumi igazgató. † 1925.

1920—33. *Werdenich Endre*. L. a főiskolai tanárok között.

1933— *Saly László*. L. a főiskolai tanárok között.

Jegyzet. A szemináriumi igazgatók névsoránál megjelöltük azokat az okmányokat, melyek működésük idejéről, helyéről tanuskodnak. Nem emlékeztünk külön az 1718. 1738. 1767. évi Can. Visitatiókról, melyekben szintén találtunk feljegyzéseket egyik-másik szemináriumi igazgatóra vonatkozólag. Az életrajzi adatokat az egyházmegyei névtárakon kívül a Liber Cantoralisből is merítettük, melybe a kántorkanonokok feljegyezték és feljegyzik ma is a kanonokok életadatait.

Az 1688. évtől, melyben Széchenyi György a szemináriumot rendeltetésének átadta, 1938-ig 250 esztendő pergett le; ez idő alatt 64 igazgató és 4 helyettes igazgató (Kopchinay Ferenc 1722—3., Lassek Ferenc 1728—29., Orbán György és Putz Vince 1859—61.) vezette a

szeminárium szellemi és anyagi életét. Közel száz éven át az igazgató volt egyetlen előljárója az intézetnek. Tiszteletreméltó munkájuknak áldozunk e pár emléksorban.

2. Aligazgatók.

A helytartótanács 1803. augusztus 2-án 16704. sz. rendelkezésével a hittudományi főiskolák számára új tanítási tervet irt elő, melyben a liturgia, rítus, ékesszólás és hitelemzés tanítását a szemináriumi aligazgató vagy másik előljáró hatáskörébe utalta.³⁾ A rendeletet nem lehetett Győrött végrehajtani, mert az intézetnek aligazgatója nem volt; a lelkiigazgató állása már meg volt ugyan, be is volt töltve, de rendszeresítésre várt még. Tulajdonképpen csak gyóntató volt. A helytartótanács intézkedett, hogy a püspök rendszeresítse ez állásokat a szabályozott püspökségek terhére. Az 1804-ben kiadott szemináriumi szabályozás (*Coordinatio et Regulatio Seminarii*) tényleg végre is hajtotta a kir. rendelkezést, és így Győrött is létesült az aligazgatói állás. A szertartás, szó-noklat, hitelemzés tanításában azonban Győrött sohasem segédkezett az aligazgató; az intézet anyagi ügyeinek vezetése tartozott munkakörébe; és a többi előljáróval megosztotta azt a gondot, munkát, szellemi irányítást, mely minden előljárónak közös kötelessége, és amelyet a szabályok szerint nem lehet egyik vagy másik előljáró kizárólagos munkakörébe utalni.

Aligazgatók:

1804—1805. *Miskei Antal*. 1799-ben vette fel a papi rendet, miután Győrött teológiai tanulmányait elvégezte, 1801-ben szentszéki jegyző, 1804-ben aligazgató, 1805-ben káptalani karkáplán, 1809-ben rákosi plébános. † 1810. Rákoson. — (Egyházm. névtárak. — Szemin. irattár: *Protocoll. Cleric.*)

1805—1809. *Teschmayer József*. 1804-ben végezte Győrött tanulmányait és vette fel a papi rendet, 1805-ben aligazgató, 1809-ben nagycenki plébános, kerületi esperes, 1835—38-ban t. kanonok. — (U. o. és *Liber Cantoralis.*)

1810—34. *Tóth József*. Született 1786-ban Lozson, Sopronmegyében, a papi rendet 1809-ben vette fel, 1810-

³⁾ Szemin. irattár: Fasc. Prodirektorok iratai. — *Protocoll. Consessuum* 1803. szept. 16. ülés. Dolgozatunk első részében már szoltunk erről.

ben szemináriumi aligazgató, 1833-ban kanonok, c. apát, győri plébános 1848-ig. † 1864. — (Pp. lvt. Album Sacerdotum Dioec. — Liber Cant. — Szemin. irattár: Protocol. Cleric.)

1834— *Kozmár Pál*. A kónyi plébániáról jött be, de csak február, április hónapban töltötte be az aligazgató munkakörét, visszament Kónyba. (L. a lelkiigazgatók között.)

1834—47. *Mogyoróssy Pál*. Született 1796-ban Győrött, a papi rendet 1818-ban vette fel, győri káplán, 1829-ben karkáplán, 1834-ben aligazgató, 1847-ben kanonok, győri plébános, 1848-ban c. apát, 1849-ben iskolai főigazgató, 1856-ban az üresedésben levő püspökség javainak kormányzója, 1857-ben pápóci prépost. † 1868. — (Bp. lvt. Album. Sacerd. Dioec.)

1847—58. *Terner Péter*. Született Győrött 1809-ben, 1832-ben felszentelt pap, 1839-ben karkáplán, 1847-ben aligazgató, 1858-ban szanyi plébános, ker. esperes, 1882-ben t. kanonok. † 1893. — (U. o.)

1858—9. *Orbán György*. 1814-ben született Osliban, 1838-ban felszentelt pap, 1844—58-ban Eszterházy Miklós gróf gyermekeinek nevelője, 1858-ban szemináriumi aligazgató, 1860-ban püspöki udvari pap, 1867-ben kanonok. † 1870. — (U. o.)

1860—62. *Putz Vince*. 1813-ban született Sopronban, 1836-ban vette fel a papi rendet, több helyen káplán, 1847-ben rétfalui plébános, 1860-ban aligazgató, 1862-ben kecskédi plébános. † 1869. — (U. o.)

1862—71. *Trichtl József*. Született 1814-ben Vimpácon, teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, a papi rendet 1840-ben vette fel. A püspöki udvarban levéltáros és cerimoniárius, 1848-ban felsőgallai, 1854-ben kecskédi plébános, 1860-ban aligazgató, 1867-ben t. kanonok, 1871-ben kanonok, c. prépost. † 1893. — (U. o.)

1872—83. *Mladoniczky Ignác*. L. az igazgatók között.

1883—89. *Spissich György*. Született 1850-ben Jánosfán, Sopronmegyében, a papi rendet 1876-ban vette fel, 1879-ben karkáplán, 1883-ban aligazgató. † 1889. — (U. o.)

1889—93. *Varga János*. L. az igazgatók között.

1893—4. *Zalka László*. L. a főiskolai tanárok között.

1894—1906. *Soós Géza*. Született 1854-ben Hédervárott, a papi rendet 1884-ben vette fel, kapuvári káplán 1894-ig, ekkor aligazgató, 1902-ben pápai kamarás, 1906-ban péri plébános, ker. esperes. † 1929. — (U. o.)

1906—10. Az aligazgatói állás nincs betöltve.

1910—17. *Ragats Rudolf*. L. a főiskolai tanárok között.

1917—35. *Kövér Lajos*. L. a főiskolai tanárok között.

1935— *Viola Mihály*. Született 1889-ben Ácson, a papi rendet 1914-ben vette fel, több helyen káplán, 1921-ben küsszémináriumi-, 1926-ban nagyszemináriumi lelkiigazgató és főiskolai tanár, 1935-ben aligazgató. — (Egyházmn. névtár.)

3. Lelkiigazgatók.

A szemináriumi lelki élet irányításában a legtöbb munkát a lelkiigazgató végzi. Legtöbb hatással ő lehet a növendékek szellemi fejlődésének kialakulására. Mikor még a kat. vallás országos tényező volt; szelleme mélységesebben itatta át a lelkeket, akkor kevesebb irányítás is célravezetőnek látszott a papságra készülő ifjakknál. Egy előljáró is ki tudta elégíteni a szemináriumi növendékek lelki szükségletét; a mai korszellem hatása alatt háromnak—négynek lelkiismeretes, tapintatos munkálkodása sem felesleges.

Zichy Ferenc gróf püspök 1770-ben adta a segítő, a második előljárót az igazgató mellé, kit *gyóntatónak* nevezett. Kötelességét a következőkben határozta meg: gyóntassa a növendékeket, buzdítsa üdvös intelmekkel, lelkigyakorlatokat végezzen velük meghatározott időben; minden szombaton a bold Szűz és az apostolok ünnepeinek vigilián estebéd után félórás beszédet mondjon nekik. Javadalmazására 300 forintot utalt ki a püspökség jövődelméből úgy, hogy 180 forint legyen tiszteletdíja, 120 forint pedig a szemináriumnak jusson teljes ellátása fejében.⁴⁾ 1784-ben, a szeminárium bezárásakor, megszűnt ez állás; az 1790-ben visszaállított szemináriumban ismét csak egy előljárót találunk. A növendékek gyóntatására két kármelita atyát rendelt ki a püspök.⁵⁾ Balogh Sándor igazgató, ki ekkor másodizben állt az intézet élén, igen érezte a segítő szükségességét, azért kieszköszölte a lelkiigazgatói állás újból való betöltését. Tényleg 1801 november 1-től meg is kezdte működését a második előljáró. A helytartótanács 1804-ben kiadott rendeletével, mely a

⁴⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3986. sz. Zichy püspöknek 1770. febr. 3. kelt eredeti okirata.

⁵⁾ Győri szemin. irattár: Protocoll. Cleric.

szeminárium szabályozását foglalja magában,⁶⁾ hivatalosan elfogadta ez állás szükséges voltát, és 400 forintot utalt ki javadalmazására a szabályozott püspökségek alapjából. Ez összegből 200 forint a szemináriumot illetve teljes ellátás fejében.⁷⁾

Lelkiigazgatók:

1770—76. *Augenthaller Mátyás*. 1776-ban magyar-óvári javadalmas lett. 1789-ben találkozunk utoljára nevével. — (Régi egyházm. névtárak. — Pp. lvt. Fasc. Semin. 1769—70. évi számadás.)

1776—84. *Ambschell József*. 1768-ban végezte Győrtött teológiai tanulmányait, 1771-ben győri káplán, 1783-ban vasvári t. kanonok. — (Régi névtárak.)

1784—90. A növendékek a pozsonyi generális szemináriumban tanulnak; a lelkiigazgatói állás itthon megszünt.

1791—1801. Rendes lelkiigazgató hiányában két kármelita atya végzi a növendékek gyóntatását.

1801—1806. *Pauer József*. Mint nyug. tolnai plébános foglalta el ezt az állást. † 1806. március 11-én a győri katonai kórházban. — (Szemin. irattár, Protocoll. cleric.)

1806—32. *Pauer Ignác*. Nyug. kecskédi plébános, t. kanonok. † 1832. jun. 26. — (Ü. o.)

1832—44. *Gruber Ferenc*. Született 1793-ban Magyaróvárrott, 1816-ban vette fel a papi rendet, 1827-ben zurányi plébános, 1832-ben szemináriumi lelkiigazgató, 1844-ben soproni kanonok. — (Pp. lvt. Can. Visit. Fasc. Zurány. Szemin. irattár: Protocoll. Cleric.)

1844—63. *Kozmár Pál*. Született 1793-ban Bőben (Sopronmegye), teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1817-ben vette fel a papi rendet, győri, majd káptalani karkáplán, 1829-ben kónyi plébános, 1844—63-ig lelkiigazgató. Ekkor nyugalomba vonult. † 1866. Káptalanvisen. — (Pp. lvt. Album sacerdot. Dioc. Jaur.)

1863—77. *Mohl Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

⁶⁾ Győri kápt. m. lvt. 54. Fasc. 7021. sz. Coordinatio et Regulatio Seminarii Junioris Cleri — Dioc. Jaur. szept. 4-én 20054. sz. Intimatum.

⁷⁾ Szemin. irattár: évi számadások.

1877—82. *Hahnekamp György*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1882—89. *Varga János*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1889—1902. *Molnár Ignác*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1902—1909. *Barilich Lőrinc*. Született 1865-ben Darázsfalván, teológiai tanulmányait Győrött elvégezvén, 1890-ben felvette a papi rendet, több évig káplán, 1901-ben szergényi plébános, 1902-ben lelkiigazgató, 1907-ben pápai kamarás, 1909-ben székesegyházi sekrestyeigazgató, 1910-ben győrárvárosi plébános, 1936-ban kormányfőtanácsos, székesegyházi helyettes főesperes, majd t. kanonok. (Album sacerdotum Dioec.)

1909—21. *Wagner Mihály*. Született 1877-ben Selegden, teológiai tanulmányait Budapesten végezte, a papi rendet 1902-ben vette fel, több évig káplán, 1907-ben káplán, 1909-ben lelkiigazgató, 1921-ben csornai plébános, majd ker. esperes, 1935-ben helyettes főesperes, 1937-ben kanonok.

1921—26. *Bürchner László*. 1889-ben született Tátán, teológiai tanulmányait Budapesten és a bécsi Augustineumban végezte el, tatai káplánból 1917-ben küsszémiáriumi, 1921-ben nagyszemináriumi lelkiigazgató, 1926-ban soproni káptalani prépost.

1926—35. *Viola Mihály*. L. az aligazgatók között.

1935— *Kainer Gyula*. 1905-ben született Téten, teológiai tanulmányait Győrött elvégezvén, 1928-ban vette fel a papi rendet, győrnádorvárosi káplán, kórházi lelkész, 1930-ban küsszémiáriumi lelkiigazgató, 1935-ben nagyszemináriumi lelkiigazgató, tanítónőképző-intézeti hitoktató.

A lelkiigazgató működését nem lehet megszabott határok közé szorítani. A misézésen, elmélkedésen, gyóntatáson kívül a magánérintkezést is fel kell használnia arra, hogy a növendékek lelkéhez hozzáférközzék, és így bele tudja ültetni az egyházas szellemet, a kötelességek törhetetlen teljesítését, a lelkek üdvéért önmagának feláldozását, azt az elhatározást, hogy egyetlen életfeladatának ismeri a szentek útján való járást, és másoknak erre az útra való vezetését. Az ő buzgósága lobbantja lángra a növendékek szívét, az ő bölcsesége mérsékli a lelkipásztori életbe kilépők túlságos lobbanékonyágát, hogy szeretettel és kimélettel bánjanak a hibázókkal; hogy a korholásban mindig szűkszavúak, az elismerésben pedig készségesek legyenek.

4. Tanulmányi felügyelők.

A tanulmányi felügyelő állását szintén a helytartó-tanács szervezte a szeminárium 1804. évi szabályozása alkalmával. Munkakörébe tartozik a növendékeknek a teológiai tanulmányokban való segítése, munkájuk ellenőrzése. A régebbi időkben részt vett a cirkulusokon, ki is kérdezte a növendékeket, a nehezebb tételeket újból el is magyarázta. Ma főképpen a lelkiismeretes tanulást őrzi ellen, tanulási időben be-benéz a növendékekhez. A házi fegyelem megtartását szigorúan ellenőrzi; sétákra, szórazótató kirándulásokra elkíséri őket. Énektanulás, assis-tentiagyakorlás alatt velük van, útmutatással szolgál nekik. Illemszabályokra tanítja a növendékeket, hogy elől-járóikkal, előkelőbb állású egyénnel, a papi komolyság megőrzése mellett érintkezni tudjanak. Mivel különböző alkalmakkal együtt van a növendékekkel, közvetlenül megfigyelheti azok szellemi és lelki életének jellemzőbb tulajdonságait, ennek nagy hasznát veszi a növendékek lelkének irányításánál. A gyakorlat, a tapasztalat, a lelki-ismeretes hivatalszeretet oly munkakörbe állítja be a tanulmányi felügyelőt, amelyet házi szabályokba, tételekbe foglalni nem is lehet.

Hivatalához tartozik az is, hogy a főiskolai tanárokat előadásaikban helyettesítse, ha azok bármiféle okból akadályozva volnának előadásuk megtartásában.

Tanulmányi felügyelők:

1804—5. *Teschmayer József*. L. az aligazgatók között.

1805—9. *Rotter József*. Győrszigeti születésű, tanulmányait Győrött végezte 1805-ben, azonnal tanulmányi felügyelő, 1809. november hótól karkáplán. † 1816. — (Győri kápt. m. lvt. 7. Cth. 517. sz. — Egyházm. névtár.)

1809—10. *Sütő József*. L. a főiskolai igazgatók között.

1810—16. *Szoretics Ferenc*. Teológiai tanulmányait Budapesten végezte be 1807-ben, 3 évig káplán, 1810-ben tanulmányi felügyelő, 1816-ban péri plébános, ker. esperes. — (Egyházm. névtárak.)

1816—19. *Wurda Károly*. L. a főiskolai tanárok között.

1819—27. *Putz Ferenc*. 1795-ben született Budán, bölcséleti tanulmányait Győrött, a teológiát Budapesten

végezte, 1819-ben vette fel a papi rendet, 1819—27-ig tanulmányi felügyelő, ekkor rákosi plébános, 1836-ban ker. esperes, 1847-ben kanonok, 1853-ban c. apát. † 1866. (Pp. lvt. Album sacerd. Dioec. Jaurin.)

1827—31. *Bankó Ignác*. Teológiai tanulmányait a Pazmaneumban és az Augustineumban végezte, 1827-ben tanulmányi felügyelő, majd a bécsi testőrségnél katonapap, 1839-től neve ismeretlen. — (Egyházm. névtárak.)

1831—34. *Bresztvenszky Antal*. Teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1829-ben felszentelt pap, két évig káplán, 1831-ben tanulmányi felügyelő. † 1834. jan. 8-án hirtelenül. — (U. o. és Protocoll. Cleric.)

1834—38. *Hupka Ferenc*. L. a főiskolai tanárok között.

1838—41. *Mayerhoffer József*. L. a főiskolai tanárok között.

1841—47. *Winterl Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

1847—49. *Bertha János*. L. a főiskolai igazgatók között.

1849—53. Az állás nincs betöltve.

1853—65. *Kokas József*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1865—66. *Surányi János*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1866—67. *Szely Lajos*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1867—68. *Steiner Fülöp*. L. a főiskolai tanárok között.

1868—69. *Kiss Ignác*. L. a főiskolai tanárok között.

1870—76. *Balits Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

1876—81. *Kisfaludy Árpád*. L. a főiskolai tanárok között.

1881—86. *Balics Lajos*. L. a főiskolai igazgatók között.

1886—87. *Molnár Ignác*. L. a szemináriumi igazgatók között.

1887—93. *Zalka László*. L. a főiskolai tanárok között.

1893. *Köttinger István*. Született 1865-ben Moson-szentjánoson, teológiai tanulmányait a Pazmaneumban végezte, 1891-ben vette fel a papi rendet, káplán, majd 1892-ben kisszemináriumi lelkiigazgató, 1893-ban nagyszemináriumi tanulmányi felügyelő, de betegsége miatt már ez év október havában el kellett hagynia állását. † 1895. — (Pp. lvt. Album sacerd. Dioec.)

1893—1902. *Paár István*. L. a főiskolai tanárok között.

1902—1905. *Ragats Rudolf*. L. a főiskolai tanárok között.

1905—1908. *Ragats János*. L. a főiskolai tanárok között.

1908—1909. *Aistleitner József*. L. a főiskolai tanárok között.

1909—10. *Hász István*. L. a főiskolai tanárok között.

1910—15. *Szabó Vendel*. L. a főiskolai tanárok között.

1915—17. *Kövér Lajos*. L. a főiskolai tanárok között.

1918—26. *Mentes Mihály*. L. a főiskolai tanárok között.

1926—31. *Somogyi Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

1931— *Szabó József*. L. a főiskolai tanárok között.

5. Elöljárók javadalmazása.

Az igazgatónak mint székesegyházi kanonoknak lakáson és ellátáson kívül más javadalma nincs. Ha azonban nem javadalmas kanonok az igazgató, akkor esetről-esetre a püspök rendel számára tiszteletdíjat az intézet pénztárából. Kiszolgáltatására inast tarthat magának az igazgató, kinek a szeminárium lakást és ellátást ad, de fizetését az igazgató adja.

Az aligazgatói, lelkiigazgatói és tanulmányi felügyelői állás javadalmazását a szeminárium szabályozására kiadott 1804. évi helytartótanácsi rendelet állapította meg. Ezt 1850-ig rendesen folyósította is a szabályozott püspökségek alapjából. 1850-ben a szeminárium állandó segélyébe foglalta bele a helytartótanács a három előjáró fizetését is. E segélyt azután meghatározott összegben utalta ki arra való tekintet nélkül, hogy növekedtek-e vagy apadtak-e a szeminárium kiadásai.⁸⁾ Mivel a segély összege nem fedezte az évi számadások hiányát, azért ez időtől fogva a három előjáró javadalma a szeminárium egyenes terhe.

A javadalmazásról a következőkben nyújtunk áttekinthető kimutatást:

⁸⁾ Győri szemin. irattár: Fasc. Dotatio Seminarii Tatay igazgató jelentése 1856. jan.

É v	Aligazgató	Lelkiigazgató	Tanulmányi felügyelő
1770—1784.	—	180 frt ⁹⁾	—
1784—1801.	—	—	—
1801—1804.	—	180 frt ¹⁰⁾	—
1804—1848.	400	200 frt	200 frt ¹¹⁾
1849—1857.	1000 váltó f.	500 v. frt	500 v. frt ¹²⁾
1857—1858.	400 ezüst frt	200 ezüst frt	200 ezüst frt ¹³⁾
1858—1872.	420 o. é. frt	210 o. é. frt	210 o. é. frt ¹⁴⁾
1872—1901.	500 frt	400 frt	250 frt ¹⁵⁾
	80 "	80 "	80 "
1902—1910.	1000 kor.	800 kor.	500 kor. ¹⁶⁾
	160 "	160 "	160 "

⁹⁾ A Zichy püspök-féle alapítólevél szerint — a teljes el-
látáson kívül.

¹⁰⁾ A Balogh Sándor igazgató kérésére visszaállított lelki-
igazgatói állás javadalmáról okirataink nem számolnak be. Való-
színű, hogy az 1770-ben megállapított javadalmat élvezte.

¹¹⁾ Az 1804. évi Coordinatio Seminarii.

¹²⁾ A helytartótanács 1842. január 27-én 54. sz. a. 50%
drágasági pótlékokat utalt ki a három előljárónak 1809. nov. 1.—
1811. márc. 15. terjedő időre, 1817. febr. 14. 7102. sz. a az
50% drágasági pótlékokat 1816 okt. 1. számítva fizetésjavításul ál-
landóan folyósította. 1835—38. években e pótlékokat megszüntette,
de a püspök kérésére 1839. márc. 12. 8180. sz. a. újból folyó-
sította. (Szemin. irattár: Fasc. Starhemberg prodirektor iratai —
és Fasc. Vegyesek.) E pótlék helyett az 1840-es évek végén ál-
landó jellegű magasabb fizetést utalt a helytartótanács a vallás-
alaphól.

¹³⁾ A váltó forint helyét az ezüstértékű forint foglalta el;
100 v. forint = 40 ezüst forint.

¹⁴⁾ Az ezüstértéknek az o. é. felelt meg.

¹⁵⁾ Zalka János püspök 1869. aug. 8-án 1612. sz. a. kelt
intézkedésével így állapította meg az előljárók fizetését. A rendes
fizetéshez 80 forintot adott reggeli és mosás költségeire, mert
ezeket a szeminárium természetben nem adta más előljáróknak.
(Szemin. irattár: Fasc. Előljárókra vonatkozó iratok.)

¹⁶⁾ Széchenyi Miklós püspök úgy rendelkezett, hogy az
előljárók reggelit kapjanak az intézettől; az 1872. óta folyósított
160 koronát pedig mosatás címén továbbra is tartásuk meg. 1905.
jún. 28. 2401—2402. sz. a. pedig értesítette az igazgatót, hogy
javadalmazásukat megjobbjítja: 200—200 koronás ötödéves kor-

É v	Aligazgató	Lelkiigazgató	Tanulmányi felügyelő
1910—35.	1160 kor.	960 kor.	760 kor.
1935—			780 P

Egyedül a tanulmányi felügyelő javadalma változott: 1872 óta mint a könyvtár kezelője 50 forint = 100 koronát kapott a könyvtáralapból. 1910 után a könyvtár a régiszemináriumban maradt, a tanulmányi felügyelő pedig átment az újszemináriumba, tehát a könyvtárosságot nem tarthatta meg. Régi 100 korona tiszteletdíját hozzácsatolták rendes fizetéséhez a szeminárium terhére.

Az aligazgató és a lelkiigazgató pedig a főiskolai tanárok számára megállapított javadalomban részesül; vagyis papságuk 10. éveig évi 1620 P, 10—15. évig 1740 P, 15—20 évig 1860 P, 20 éven felül 1980 P javadalomban. Ha a rendes főiskolai tanár egyuttal szemináriumi előljáró is, e címen valamelyes tiszteletdíjban részesül; úgyszintén, ha a szemináriumi előljárót valamely tantárgy előadásával megbizsa a püspök, e címen valamely fizetési többletet kap — de kettős javadalmat egyik sem kaphat.

Meg kell még emlékeznünk a régi alapítványokról, melyekről a maguk helyén már szóltunk: a lelkiigazgató Pauer József és Ignác alapítvány 230 koronányi kamattát is megkapta minden ellenszolgáltatás nélkül. Mind a három előljáró még a miscalapítványok kamataiból is részesedett az elvégzett szentmisék fejében: ezek az alapítványok azonban teljesen megsemmisültek a világháború okozta gazdasági romlás következtében, így ma csak történeti emlékek, melyeknek javadalmi értékük nincs.

B) Növendékek.

Felvétel. Széchenyi György püspök, a szeminárium megalapítója a káptalant bizta meg a növendékek felvételével. Utódai Kollonich Lipót, Keresztély Ágost jóváhagyták ez intézkedést, mert ők maguk nem tartózkodtak

pótlékot rendszeresít számukra az intézet pénztárából. (Szemin. irattár: U. o.) — A tanulm. felügyelő nem kap korpótlékot, mert ritkán szokott valaki ez állásban 5 évet eltölteni.

állandóan Győrött, és így nem is folyhattak be közvetlenül az intézet vezetésébe. A későbbi püspökök maguk, vagy helynökük által végezték a felvételt. Így van ma is, de a szeminárium szellemi életének ellenőrzésére kirendelt két káptalani tag és az intézet igazgatója is hivatalosan részt vesz a felvételen — a püspök meghívására.

A növendékek száma. A káptalani iskola megszűnése után a székesegyházi istentiszteletnél való segédkezésre állandóan volt legalább *hat* növendék Győrött, akiket a káptalan és püspök klerikusainak neveztek, mert ezek tartották el őket.¹⁷⁾ Sennyey István püspök idejében (1630—1635.) az általa lakott püspöki kuriában, a »deák-ház«-ban, úgy sejtjük, kispapok is laktak és tanultak a püspök költségén.¹⁸⁾ Később e kevés növendék lakásául Altabak János kanonok háza szolgált, majd pedig Dávid Pál háza.¹⁹⁾ Az egyházmegye szükséglete szerint növekedett a klerikusok száma. A 18. század elején már 12 növendékről emlékezik egyik okiratunk,²⁰⁾ de azt is kötelességévé teszi az intézeti igazgatónak, hogy a szükséglet szerint növelje e számot. Mikor 1732-ben megnyílt a hittudományi főiskola, akkor a 30-at is meghaladta a növendékek száma. A század közepén túl is e számmal találkozunk.²¹⁾ II. József császár már a generális szemináriumok felállítása előtt beleavatkozott a püspökök jogkörébe, és az egyházmegyei szükséglet felülbírlása után maga határozta meg a növendékek számát. A győri egyházmegye számára 32 klerikus tartását engedélyezte, és egy-egy klerikus nevelési költségét 200 forintban állapította meg.²²⁾

A pozsonyi generális szeminárium benépesítése alkalmával a győri egyházmegye növendékeinek számát 43-ban szabta meg a császár elé terjesztett javaslat, mivel szemben az egyházmegye kiküldöttei 48 klerikus nevelését kívánták.²³⁾ A szeminárium szabályozására kiadott 1804. évi udvari rendelet már 58 klerikus nevelését engedélyezi. 1812-ben Budapesten is, Bécsben is 2—2 kle-

17) Győri kápt. m. lvt. 8. Clh. 616. sz. — 29. T. 3989 sz

18) L. Szabady Béla: Győri kancellár-püspök. mint gazda a XVII. században. Győri Szemle II. évf.

19) Erről szóltunk már dolgozatunk II. részének elején.

20) 1718. évi Can. Visit.

21) 1738. 1767. évi Can. Visitatiók.

22) Győri kápt. m. lvt. 29. T. 3993.

23) Magyar Sion 1892. évf. Halmos Ignác: A pozsonyi gen. szeminárium.

rikus neveltetésére ad módot és költséget a helytartótanács.²⁴⁾ Ezzel a győri növendékek száma 62-re emelkedett. A püspök később 12-vel több növendék felvételére kért engedélyt; a helytartótanács megadta, de eltartásukra semmit sem utalt ki.²⁵⁾ E többletköltség a püspök terhe maradt. Tényleg mindig több növendék tanult a szemináriumban, mint azt a császári, később királyi szabályozás előírta. Ezek eltartásáról a szemináriumnak kellett gondoskodnia. A Zichy Ferenc püspök-féle szeminárium szabályzatának 1766. évből való fogalmazványa a következő feljegyzést foglalja magában: az egyházi pályára készülő ifjakat részint a logikából és fizikából, részint a teológiáról veszi fel az előjáróság. Mivel azonban a szeminárium elégtelen annyi növendék befogadására, amennyi szükséges volna, és az alapítvány sem megfelelő annyinak eltartására: azért a felvett növendékek nem jönnek be a szemináriumba, hanem a teológia első évfolyamát saját költségükön, mint künnlakók végzik el. A szeminárium csak 50 növendéket fogadhat be, pedig az egyházmegye évenként 20 embert kíván a lelkipásztorkodás terére: azért nem jut hely a bölcsezszeknek és elsőéves teológusoknak. Tanulmányaik befejezése előtt a 2. és 3. évesek felszentelését csak így lehet elkerülni.²⁶⁾ Nagy segítségére volt a szemináriumnak a jezsuiták akadémiaja, melyen nemcsak a bölcseleti, hanem teológiai tanfolyamokat is elvégezhettek a papságra készülő ifjak.

Az akadémia növendékei között évről-évre találkoztunk 1., 2., 3. éves hittudományi hallgatókkal, kik még nem tartoznak valamely szeminárium növendékei közé, hanem saját költségükön tanulnak. A csanádi szeminárium növendékei közül is tanultak többen a győri akadémian; de a győri szemináriumban is nyert egynéhány nevelést.²⁷⁾

Balogh Sándor szemináriumi igazgató 1801-ben azt jelentette a püspöknek, hogy 1795—1798. években 32 növendéke volt az intézetnek; az 1801—2. iskolai évben 42 teológust, 15 bölcselethallgatót, tehát 57 növendéket vett fel: akiket nem tud az intézet befogadni és eltar-

²⁴⁾ Győri szemin. irattár: Fasc. Vegyesek I. 15401. sz. helytartótanácsi és 6028. sz. udvari rendelet.

²⁵⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Semin. I. Minián igazgató kimutatása.

²⁶⁾ Szemin. irattár: Fasc. Szabályok.

²⁷⁾ Kovács Sándor: A csanádi papnevelő-intézet tört. 85. kk. II.

tani; azért Grötsch József Szombathelyen, Rotter József Pozsonyban tanulja a bölcseletet saját költségén; a többi már elvégezte a bölcseleti tanfolyamot, de azért saját költségén tartja fenn magát a városban; a teológia tanulására pedig bejár a szemináriumba.²⁸⁾ Mikor 1803-ban a helytartótanács visszahelyezte Győrré az akadémiát, a bölcseleti kar hallgatói közül többen kértek a szemináriumba való felvételt. A püspök többet fel is vett, kik azonban továbbra is saját költségükön tanultak. Akik pedig beöltöztek, és a klerikusokkal egyenlő élelmezésben, eltartásban részesültek, azok évenként 200 forintot fizettek az intézetnek.²⁹⁾ Később, nevezetesen az 1811. évi pénzromlás után 300 forintban állapította meg a püspöki helynök az ily növendékek tartásdíját. Hollósy Mihály püspöki helynök 1812 január havában jelentette a püspöknek, hogy az intézet szegénysége miatt a kir. rendeletben meghatározott számú 58 klerikust nem vehette fel. A felvettek közül csak a teológusok részesülnek ingyenes ellátásban, a bölcésészek 300 forintot fizetnek. A városban élő tanuló ifjak most 600 forintot fizetnek teljes ellátásért, és még nem részesülnek a szeminaristáknak megadott kedvezményben, minő a ruha, orvososi kezelés. Tehát a 300 forint igen kedvezményes tartásdíj³⁰⁾ Az 1820-as évektől kezdve a növendékek már nem fizettek tartásdíjat; legalább is okirataink nem szólnak róla.

Az 1850-es évektől fogva, különösen az 1855. évi osztrák konkordátum idejétől már a kormányhatóság nem szolt bele a növendékek számába, de a szeminárium segítségét sem utalta a számarány követelte szükséghez képest, hanem állandó összegben, tekintet nélkül a felmerülő szükségletre.

Megemlítjük, hogy a szombathelyi egyházmegye növendékei is Győrött tanultak 1777—1784. években. A pozsonyi generális szeminárium megnyitása előtt tartott püspöki közös tanácskozáson a szombathelyi püspök maga jelenti, hogy 23 növendéke tanul Győrött.³¹⁾ Azt is megemlítjük, hogy 1824—45-ig, továbbá 1865—7-ig és 1872—80-ig a csornai premontrei rend növendékei közül

28) Pp. Ivt. Fasc. Semin. I Balogh prodirektor memoranduma.

29) Szemin. irattár: évi számadások. — U. o. Protocoll Cleric. 1802—3. isk. év elején olvasható megjegyzés.

30) Pp. Ivt. Fasc. Semin. II.

31) Halmos idézett cikke: Magyar Sion 1892. évf.

is többen végezték a győri szemináriumban teológiai tanulmányaikat.

Felszentelt növendékpapok. Az utolsó évfolyamot tanuló növendékeknek a püspökök rendesen feladták a papi szent rendet, és mint felszentelt papok folytatták tanulmányaikat. A székesegyházi plébánia, és belső városi plébánia anyakönyvei lépten-nyomon tanuskodnak róla, hogy e növendékek kereszteltek, eskettek, temettek, prédikáltak. Dolgozatunk folyamán a szentmisealapítványok leírásánál megemlékeztünk róla, hogy legtöbb alapítványt e növendékek részére tették az alapítók. Ez eljárás mindenütt általános volt úgy hazánkban, mint a külföldi intézetekben. Az oka az lehetett, hogy a növendékek a lelkipásztori életre gyakorlatot szerezzenek. Ennek alapján keletkezett a presbyteri intézet, melyről dolgozatunk első részében külön fejezetben szoltunk. E gyakorlat különben ma is divik, úgy, hogy a püspökök a 4. és 5. éves növendékeknek feladják az alszerpapi és szerpapi rendet. A kisebb rendeket már a fiatalabbak felvették.

A növendékek névsorából kiemelünk néhány nevet, melyek intézetünk jó hírét emelték. Itt tanultak 1738—42. években:

Apponyi György gróf, galantai Eszterházy Imre gróf, vásonkői Zichy István gróf, Castelli József gróf, Viczay Mihály gróf; 1775-ben Csáky Miklós gróf; a 19. század elején Neustädter Károly báró, Kruchina Nándor báró, Baumgartner József báró, Lichnovszky Róbert gróf, Babarczy György báró.

Főpapi méltóságra emelkedtek a következő növendékek: Szily János szombathelyi püspök, Somogyi Lipót szombathelyi püspök, Karner Antal győri püspök, Széchenyi Miklós gróf győri, majd váradi püspök, Deáky Zsigmond, Kutrovitz Ernő, felszentelt püspökök, Simon Vince csornai prépost.

Tudományos munkásságukkal tűntek ki: Fejér György, Ebenhöch Ferenc, pázmándi Horváth Endre, Domonkos István, Mohl Adolf.

Többen egyetemi vagy akadémiai tanszéket nyertek, még többen a győri káptalan kiválóan érdemes tagjaivá küzdötték fel magukat.

C) Házi fegyelem.

A fegyelem fenntartására szolgáltak a házi szabályok, melyeket időről-időre a megyéspüspökök szabtak.

meg, és a viszonyok követelése szerint bővítettek, átalakítottak. A legrégibb szabályzat, mely a fegyelem minden mozzanatára kiterjed, és a szeminárium belső életét magában foglalja, a Zichy Ferenc püspök-féle szabályzat, melyhez illemszabályokat is kapcsolt.³²⁾ A fegyelem megőrzésében az előjárók segítségére voltak a vice-prefektusok a 18. század folyamán, kik az egyes tanuló- és hálótermekben teljesítettek felügyeletet; három hónaponként, később hónaponként részletes írásbeli jelentést adtak társaikról az előjáróknak. Hatáskörük igen szűk térre szorult 1804 óta, mikor az igazgató mellé még három előjáró került. A 19. században helyüket a duktorok és viceduktorok foglalták el;³³⁾ akik inkább csak közvetítők az előjárók és növendékek között; amellet a külső rendet, esendét, tisztaságot szorgalmazták a növendékeknél.

A fegyelmi szabályok szigorúan körülírták a növendékek szellemi és külső munkáját, lelki és testi magatartását. Akinek élete nem felelt meg e szabályok követelményének, nem maradhatott meg az intézet növendékei között. A szabályok a szünidőben is kötelezték a növendékeket. Azok a klerikusok, akik tanulásban hátramaradtak, vagy akik nem tanúsítottak oly szilárd jellemet, hogy a szünidőben a világgal való közvetlen érintkezés káros hatással ne lett volna hivatásuk megőrzésére, azok a szünidőben is a szemináriumban maradtak, ha különben a papi pályára való kedvüket, hivatásukat még el nem vesztették.³⁴⁾

Az újabb időben a fegyelmi szabályzat sok tekintetben módosult. Több pontra nincs szükség, ami a régi időben elengedhetlen követelményt tartalmazott, de viszont sok más szempontot kell az előjáróknak tekintetbe venniök, amiről a régi szabályoknak nem kellett gondoskodniok. Az idők korszelleme átítatja az ifjúság lelkét is; azért a benne rejlő hibák eltávolítására törekednie kell a szabályzatnak. Az 1910-ben megnyílt új szemináriumban a felsőbb évfolyamok növendékei külön-külön szobákban laknak; csak a fiatalabbak vannak közös tanuló- és hálótermekben. Ezzel a berendezéssel megszűnt a duktor-rendszer. A közös termekben lakó növendékek közül egy-egy hónapra, vagy esetleg hosszabb időre

³²⁾ 1767. évi Can. Visit.

³³⁾ Szemin. irattár: Protocoll. Clericon. 1806. nov. 11. feljegyzés.

³⁴⁾ U. o. Fasc. Disciplinára vonatkozó rendeletek.

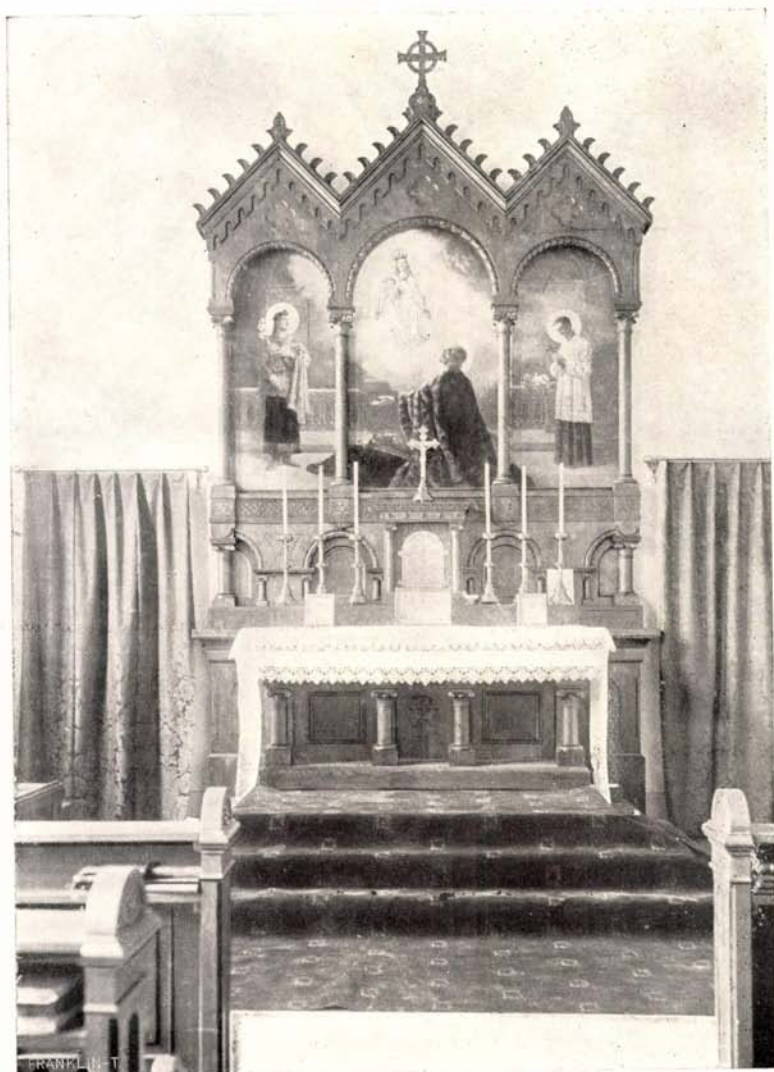
megbízta az előljáróság majd az egyik, majd a másik növendéket valamelyes felügyelet gyakorlásával. Ez új fegyelmi rendszert Széchenyi Miklós gróf püspök honosította meg a cellarendszerrel együtt. A növendékek ügyesbajos dolgaikban közvetlenül érintkeznek előljáróikkal. A gyakori és közvetlen érintkezés, mint a helyes rendszernek elkerülhetlen eszköze, eredményezi, hogy az előljárók közvetítők nélkül maguk figyelhetik és ismerhetik meg növendékeik szellemi és lelki tulajdonságait, és mindegyiknek abban lehetnek segítségére, amiben leginkább rászorul a vezetésre, figyelmeztetésre, útbaigazításra. Ez a rendszer az önálló, egyéni nevelés szolgáltatásában akar állni. Ez a rendszer is megkívánja, hogy az előljárók lelkiismeretesen, tapintatosan, szeretettel bányáznak növendékeikkel; minden aprólékos dolgukkal törődjenek. Ezt a munkát nem lehet szabályok közé szorítani.

D) A lelki élet ápolása. Egyházas szellemben való nevelés. A hazafias érzés ápolása.

A szemináriumnak első és legszorosabb feladata az, hogy gyengédlelkű, kötelességtudó, egyházas szellemű papokat neveljen. Minden szabályzata, ájtatossági gyakorlata, fegyelmi rendelkezése e célra irányul. A következőkben meg akarunk említeni egynéhány nevelési eszközöt, módot, melyekben a múlt időknek jellegzetes, sokszor tanulságos vonásait láthatjuk.

Szentgyakorlatok. A lelki élet ápolására szolgáltak a szentgyakorlatok, melyekkel kezdték a növendékek az iskolai évet, és a nagyhétben ismét megerősítették papi hivatásukat. Mindegyik alkalommal 3—3 napig tartottak. Míg szerzetestanárok tanítottak a főiskolában, akik az intézet falai között laktak is, ők tartották a lelki-gyakorlatokat; 1745-től kezdve pedig a jezsuiták.³⁵⁾ Az ő módszerük maradt irányadó akkor is, mikor már eltávoztak Győrből: az elmélkedéseknek csak egyes pontjait adta meg a vezető, a kifejtés, a lelki elmerülés, az alkalmazás az egyes növendékek szellemi munkája volt. Az elv az volt, hogy a leolvasott vagy elmondott elmélkedés igen gyakran csak a fülnek szól; a saját lelki munkánkkal végzett szemlélődés mélyebb hatással van életünk további folyására. Zichy Ferenc püspök 1767-ben már az intézeti előljárók kötelességeként írta elő a lelkigyakor-

³⁵⁾ Szemin. könyvtár: Diarium Collegii S. I. Majdnem évről-évre találkozunk a lelkigyakorlatokat vezető páter nevével.

Az új szeminárium nagykápolnája.

latok tartását.³⁶⁾ A szemináriumnak visszaállítását követő időben, 1790-től majd az intézeti igazgató, majd a főiskolai tanárok tartották a lelkigyakorlatokat, de még mindig a régi módszer alkalmazásával.³⁷⁾ Az 1831. és 1872. évi szemináriumi szabályok ugyancsak a 3—3 napos lelkigyakorlatokat írták elő.

Később a husvéti időben tartottak a növendékek 5 napos lelkigyakorlatot. Ma 6 napra egyszer vonulnak vissza a lelki magányba, október vége felé, a nagyobb rendek felvétele előtt azonban szintén 6 napos lelkigyakorlatot végeznek.

Napi elmélkedések. A lelki élet megerősödésének nem lehet az elmélkedésnél hathatósabb eszköze. Az a lélek, mely nem tud elmélyedni önmagába, a vallás igazságainak, Isten fönségének szemléletébe, nem tud előbbre haladni a tökéletesség útján. Napi elmélkedés nélkül kiapad a pap szónoklatainak forrása, megfogyatkozik ereje mások lelki életének helyes megítélésére és vezetésére. Szemináriummunk megismervén az elmélkedések üdítő erejét, kezdetől fogva nagy gondot fordított ápolásukra. Mig nem volt rendes lelkiigazgatója az intézetnek, maguk a növendékek elmélkedtek reggel is $\frac{1}{4}$, este is $\frac{1}{4}$ óráig naponkint. Helyes anyag kiválasztásának megkönnyítése céljából az igazgató által kézhez adott könyvből az egyik növendék olvasott fel egy-egy kis részletet. Ez nyújtott útmutatást az elmélkedéshez. Amióta (1770) lelkiigazgatója is volt az intézetnek; ő könnyítette meg a növendékek lelki munkásságát. A Zichy Ferenc püspök-féle alapítólevél szerint kezdetben csak Mária-ünnepek és apostolok ünnepeinek vigiliáin, és szombatokon mondott félórás beszédet növendékeinek; a reggeli és esti elmélkedést maguk végezték; később ezeken is a lelkiigazgató adta meg a pontokat. A 19. század közepétől kezdve reggel is, este is kidolgozott elmélkedést mondott a lelkiigazgató. A legújabb időben az intézet visszatért a régi módszerhez: az önálló lelki munkásság módszere szerint a lelkiigazgató csak az elmélkedés pontjait adja meg, melyekből mindenki saját lelki szükséglete szerint vonja le az alkalmazást.

Máriakongregáció. A lelki élet megerősítésére szolgált az intézetben működő Máriakongregáció is, melynek a növendékek kivétel nélkül tagjai voltak. Az egyik növendék aligazgatója, a másik assistense volt a kongre-

³⁶⁾ 1767. évi Can. Visit. I. fejt. 8.

³⁷⁾ Szemin. irattár: Protocol. Clericorum.

gációinak. Minden vasárnapon és ünnepen kongregációs ülést tartottak, melyről a szeminárium szabályzata szerint egy növendéknek sem volt szabad hiányoznia. A Zichy püspök-féle intézeti szabályzat a kongregációt úgy tárgyalta, mint az istenes élet egyik szükséges eszközét, mely feltétlenül hozzátartozik a szemináriumi nevelés keretéhez.

A jezsuiták alapították a kongregációt, távozásukkal megszűnt. A későbbi időben semmi nyomára nem akadunk az intézet életében.

A jötevők iránt való hálaérzet felkeltése. A jellemképzésre alkalmas eszköz a hálaérzetnek beleültetése a szívbe mindazok iránt, kik bármi alakban jötevőink. Szóbeli intelmeken felül tényekkel is iparkodott a szeminárium ez érzést a fogékony ifjú lelkekbe beleültetni. Széchenyi György püspök alapítólevelében kérte, hogy a növendékek napi imádságukban emlékezzenek meg róla. E kérést az intézet parancsoló törvénynek ismerte. Zichy Ferenc püspök szigorúan előírta, hogy minden növendék hetenkint a szentolvasóból egy tizedet mondjon el Széchenyi Györgyért, és a lelki üdvéért végzendő szentmisét ajánlja fel érte. Az intézet élő és meghalt jötevőiért egy rózsafüzér elimádkozását követelte a növendékektől.³⁸⁾ A későbbi időben minden szombaton esti imádság után közösen végezték a növendékek a szentolvasót az intézet alapítójáért és többi jötevőiért. 1810-ben pedig úgy rendelkezett az előjáróság, hogy a szentolvasót szombaton szentmise alatt mondják el a növendékek.³⁹⁾ Széchenyi György halálának évfordulóján, február 18-án ma is szentmisét mondat a szeminárium a székesegyházban, mely alatt a növendékek énekelnek. A hálaérzetnek kedves megnyilatkozása volt az a miscalapítvány is, melyet Zalka János püspök jubileuma alkalmával, 1892-ben tettek le a növendékek főpásztorukért. A növendékekbe belenevelt hálaérzet megnyilvánulásai voltak azok az alapítványok, melyeket az intézetből kikerült növendékek tettek le az intézet javára.

Önállóságra való nevelés. Az önállóságra való nevelés nemcsak az elmélkedés és az iskolai tanítás módszere alapján történt, hanem az intézeti életben gyakorlat útján is. A legrégibb időben viceprefektusokat jelöltek ki az előjárók az idősebb növendékek közül, akiknek e hivata-

³⁸⁾ 1767. évi Can. Visit.

³⁹⁾ Szemin. irattár: Protocoll. Cleric. 1810. márc. 5. feljegyzés.

lukban módjuk volt az önálló gondolkodás és felelősséggel járó intézkedés gyakorlására. A noviciusok mestere már nevelői munkakört töltött be, ami szintén önálló gondolkodást kívánt. A legújabb időben az intézeti cellarendszer egyenesen az önállóságra való nevelést célozza. Mivel csendes munkálkodása közben nem ellenőrzik előjárói, saját jóérzése, hivatásszeretete ösztönzi a növendéket, hogy becsülettel teljesítse kötelességét.

A szerénység és alázatosság szellemének ápolása.

Krisztus Urunk nem azért jött a földre, hogy kiszolgáltassa magát, hanem inkább, hogy ő szolgáljon másoknak. Azért mosta meg tanítványainak lábát. Ilyennek kell lennie a Krisztus szelleme szerint élő papnak is. A szemináriumi nevelés nem akarta elkényeztetni a növendékeket; sőt a munka igazi értékének megbecsülésére vezette őket: azért kézi munkát is végeztetett velük; lakásukat maguk tartották rendben; étkezésnél felváltva maguk szolgálták ki társaikat.⁴⁰⁾ A növendékek megértették, hogy a munka nem alacsonyít le senkit; inkább felemeli az embert. Sohasem panaszkodtak a házi szabályok e rendelkezése ellen. Ma, mikor az idők, a viszonyok megváltoztak, nem végeznek a növendékek ily munkát; de ruhájuk tisztántartásáról ma is maguk gondoskodnak. A több eszközzel rendelkező nevelés ma is megtalálja az útát a növendékek lelkéhez a szerénység és alázatosság erényének ápolására.

Ének és zene. A szív nemesítésére, a lelki vidámság ébrentartására szolgál az ének és zene, melynek tanítására a szeminárium kezdettől fogva a mai napig kiváló gondot fordít. A 18. század közepétől fogva rendes ének- és zenekar működött a növendékek között. Az 1760–80-as években külön is megemlékeznek okirataink a növendékek ének- és zenekaráról.⁴¹⁾ Az 1790- és 1800-as években gyakoriak az ünnepségek, melyeken az intézet ének- és zenekara is közreműködik; amely ünnepségeken a püspök, a káptalan tagjai, a világi előkelőségek is megjelentek. E hagyományos szokás ma is elevenen él a szemináriumban.

Egyházi ének. Az egyházi ének nemcsak a lélek felvidítésére szolgál, hanem a pap hivatalos működésének is velejárója. A szép, rendes egyházi ének Isten dicsőségére, a hivek épülésére, az ájtatossági gyakorlatok meg-

⁴⁰⁾ 1767. évi Can. Visit. 165. és kk. II. De regulis Seminarii.

⁴¹⁾ 1767. évi Can. Visit.

kedveltetésére az istentisztelet fényének emelésére is szolgál. A rendszertelen ének sem Isten dicséretéhez, sem a fenséges vallási titkok ünnepléséhez nem méltó; a lelkeket elidegeníti a vallási gyakorlatoktól. A szeminárium mindig nagy gondot fordított az egyházi énekre. Keresztély Ágost herceg püspök az egyházi karének tanítására a székesegyházi succentort kötelezte,⁴²⁾ aki vasárnapokon és ünnepeken a szemináriumban gyakorolta a növendékeket. Az 1730-as években János nevű zenész 4 forint fizetésért tanította a növendékeket énekre és zenére.⁴³⁾ A 18. század végén a növendékek közül választott ki az előljáróság zeneértőt, aki énekprefektus néven ismeretes, és aki társait vasárnapokon három-negyed órán át gyakorolta az egyházi énekben.⁴⁴⁾ Schwarzenberg Ernő herceg püspök 1820-ban rendeletet adott ki az egyházi ének lelkiismeretes tanulása ügyében.⁴⁵⁾ Külön énektanítót rendelt minden osztály számára, aki szerdán és pénteken délelőtt $1\frac{1}{2}$ 11– $1\frac{1}{2}$ 12-ig gyakorolta társait. A püspöki udvarban működő Gramalits nevű zenészt is a növendékek rendes énektanítójává nevezte ki. Később zeneértő papokat küldött a püspök a növendékek tanítására. A legújabb időben a székesegyházi karnagyok vették át a püspökök rendeletére a növendékek tanítását. Énekkaruk résztvesz az ünnepi, vasárnapi istentiszteletek alatt a karénekekben a székesegyházban; teljes gregorián-miséket is énekelnek. A Passiót, Jeremiás siralmait minden zenei kíséret nélkül ők éneklék; körmeneteken pedig a litániát és a szertartás énekeit szokták énekelni. Az énektanulás a Szentszék legújabb rendeletét tartja szem előtt.

Hazafias érzés ápolása.

A győri egyházmegye lakossága nyelvi szempontból tarka volt. A magyarokon kívül németek, horvátok és vendek laktak területén. A növendékek között tehát mindegyik nyelv képviselőivel találkozunk. Az egyházmegyei kormányzat az egyházmegyei papok szabad elhelyezésének lehetősége érdekében mindenkor módot keresett arra, hogy az államfenntartó magyarság nemzeti nyelvét

⁴²⁾ 1718. évi Can. Visit. 88. lap.

⁴³⁾ Szemin. irattár: Károlyi Lőrinc számadása. Erogationes majores 1730.

⁴⁴⁾ U. o. Protocoll. Cleric. és 1767. évi Can. Visit.

⁴⁵⁾ Protocoll. Cleric. A rendelet teljes szövege. 1820. ápr. 15.

a növendékek mindegyike elsajátítsa, sőt olyan tökéletesen kezelje, hogy az az ígahirdetés nagy céljára is alkalmas legyen. Az iskolák a 18. században a magyar nyelv öntudatos és tudományos tanítására még nem nagy gondot fordítanak. E hiányosság pótlásának gondja tehát részben a papnevelő-intézet vállára nehezedett. Az intézet ebben a tekintetben is derekasan megoldotta feladatát. A növendékek a hazafias nevelés irányítása mellett nemcsak megtanultak magyarul, hanem a magyar nyelven való nyilvános szereplésre alkalmasakká is váltak. Erre a célra a magyar társalgás mellett alkalmas segítőeszközük volt az intézetben is divatos színjátszás és a 19. század elejétől az irodalmi iskola, a növendékek önkéntes önképző egyesülete.

A színjátszásról alább külön szólnunk. A magyar irodalmi iskola megjelenése a szemináriumi hazafias nevelés eszközei között egybeesik a nemzeti szellem ébredésének korával. Érdekes, hogy gyökereit abban az intézményben találjuk meg, melyet II. József a papságnak a saját egységesítő és germanizáló rendszere szerint való átalakítása végett létesített: a pozsonyi generális szemináriumban. A pozsonyi növendékek szabadabb mozgásukat a magyar irodalmi tényezőkkel való összeköttetés megteremtésére is felhasználták. A divattá vált nyelv-művelés átköltözött velük Pozsonyból a kalapos király halála után a győri szeminárium falai közé is. A színjátszásban értékesített tudás mellett itt már hatással voltak rájuk Győr akkor virágzani kezdő irodalmi élete, melynek középpontjában Révai Miklós, Rájniss József és Fábiss József állottak. A győri papnövendékek közül kiemelkedő Pázmándi Horváth Endre irodalmi elindulása kapcsolatos ezzel. A Győrbe kerülő költő-pap később is megtartja ez összeköttetést a növendékekkel, akik elég magyar könyvhöz juthatnak már a Streibig-nyomda és Müller Ferenc könyvkötőmester Olvasókabinétje útján is. A korszakban is a nemzeti irodalompartolás felé terelte a papnövendékek figyelmét a 19. század elején. Ennek bizonyítéka az a 100 forintos adomány, amelyet »a nemzet kérttére hajolva« a győri »szent tudomány munkás Nevendékjei« gyűjtöttek és ajánlottak fel a »Nemzeti Theatrom felépítésére«, valamint irodalmi önképzésük első intézményének, a »Magyar Társaság«-nak megalakulása.⁴⁶⁾

⁴⁶⁾ V. ö. Győri Szemle, I. évf. 174—178. Szabady B.: Adatok Pázmándi Horvát Endre életéhez.

A Magyar Társaság életéről és működésének pontos irányáról részletes értesülésünk nincsen. Valószínű, hogy a magyar irodalom teljes kibontakozását nem érte meg. Hiányát azonban mindig jobban érezték a növendékek, akiknek szellemi igényei mindinkább megnövekedtek. Ismételt kísérletezés után végre 1860 október 20-án megalakulhatott új egyháziroldalmi iskolájuk, a Szent Imre Egylet, melynek élére elnökül Mladoniczky Ignác IV. éves teológust állították. Az egyesület 1860 december 8-án mutatkozott be a nyilvánosság előtt. Később, 1866-tól kezdve ezen a napon diszgyűlés keretében, az egyháziak és meghívott világi vendégek jelenlétében nyilvánosan is megbizonyították, hogy az egyesület a tollforgatásban kiváló segítőjük lett. Különben gondoskodtak róla, hogy működésükről a magyar olvasóközönség is tudomást szerezzen: kiváló irodalmi műveket fordítottak magyar nyelvre és az egyesület költségén kiadták. A fordítások sorát Salvianus »De gubernatione Dei« c. művével kezdték meg. Összesen 12 művet jelentettek meg magyarul.⁴⁷⁾ A fordítások között imakönyvek, bölcseleti és esztetikai munkák, sőt regények is vannak. Legismertebb fordításuk Schüch Ignác lelkipásztorkodástanának sikerült fordítása, melyet az 1871–1872-ben történt első kiadás után mindig javítva és bővítve még négyszer kiadtak. A fordítás közös munkája, a könyvkiadással járó teendők ugyan meglehetősen lefoglalták a dolgozó egyesületi tagokat, de azért maradt idejük arra is, hogy rendes gyűléseiken írói készségük termeléséből értékes dolgozatokat mutassanak be. Irodalmi működésük kezdetben inkább szépirodalmi és szónoki, később bölcseleti és hit-tudományi. A dolgozatok néha évekig tartó tudományos viták anyagát vetették fel, sőt a fiatalos tűz olyan összeütközéseket is okozott, hogy az előljárárság az egyesület működését az intézeti rend és béke érdekében egy évre szüneteltette. A negyvenedik esztendővel elérkezett a huszadik század is. A társadalmi kérdéssel való foglalkozás korszerű lelkipásztori feladattá vált. A növendékpapság meglátta a maga fiatal szemével azt, hogy önképző mun-

⁴⁷⁾ A megjelent fordítások: Salvianus: De gubernatione Dei. 1862.; Margotti: Róma és London. 1863.; Hahn-Hahn Ida: Doralice. 1864.; U. attól: Két nővér. 1866.; Martin Konrád: Püspöki szó a protestánsokhoz. 1867.; Wiseman: Vegyes irata. 1863.; Bollanden: A vörösök és feketék. 1869.; Schüch I.: Lelkipásztorkodástan. I. kiadás 1871–72.; II. kiadás 1876–77.; III. 1885.; IV. 1893.; V. 1910.

kasságában feltétlenül kell időt szakítania szociális ismeretek szerzésére is. Jó alkalmul szolgált az új önképzési irány kezdeményezésére a jubiláló XIII. Leó pápa ünneplése. A növendékpapok egyrésze Szociális Kör vagy Iskola néven tömörült és megkezdte a társadalmi kérdés tanulmányozását. 1906-ban már a Szent Imre Egyesület szivta fel a lelkesek magánvállalkozását. A szociális kérdéssel való törődés megélénkítette az egyesületi életet, emelte a színvonalat és a világháború előtt elindította azt a hazafias munkát, amelyre a később bekövetkezett politikai, gazdasági és társadalmi válságok hívták csak fel az államirányítók figyelmét. A régi működési ágak nem sorvadtak el az újtól, sőt határozottan megtermékenyítették azokat a szakosztályokra való tagolással. Hittudományi, szónoki és szociális szakosztályokban folyt a közös, lelkes önképző munka, melyet csak a világháború és az összeomlás bénított meg. A legújabb évtized története is a hagyományok tiszteletének medrében folyik, de a korigények szemeltartásával bővíti az önképzést. A hitvédelem, a tömegvezetés és a keresztény charitas szolgálatára való előkészület mellett a hitterjesztés és az Actio Catholica kérdései is jelentkeznek, és mutatják, hogy a növendékek nevelési iránya helyes, mert a keresztény testvériség tudatának ápolása hazafias érdekeket is szolgál.⁴⁸⁾

E) Egészségápolás.

Intézeti orvos. Az egészség megóvását és visszaszerzését szolgálta minden időben a házi orvos. Legrégibbi intézeti orvos, kiről okirataink megemlékeznek, *Mulartz János Henrik*, a győri közkórház megalapítója. Tiszteletdíja 1728-ban 1 darab hollandi arany (= 4 forint 10 denár); 1730-ban 3 darab arany (= 12 forint 40 denár); 1731-ben 2 darab arany (= 8 forint 40 denár).⁴⁹⁾ A változó tiszteletdíjből arra következtetünk, hogy az orvos nem kapott állandó javadalmazást, hanem látogatásainak száma szerint jutalmazta az intézet fáradozását. 1750—70. években már állandó tiszteletdíjával találkozunk, ami évi 20, majd 30 forint volt.⁵⁰⁾ 1800-tól 100 váltó forintot vett fel évenként az orvos; 1850-től 250 váltó forintot, 1858-tól 100 ezüst forintot. Ez a tiszteletdíj koronára át-

⁴⁸⁾ L. Szabady Béla kéziratosa művét a Szent Imre Egyesület történetéről az egyesület irattárában.

⁴⁹⁾ Szemin. irattár: Károlyi Lőrinc számadókönyve 1727—31. évekről.

⁵⁰⁾ U. o. 1752. 1753—4. 1759—62. 1769—70. évi számadások.

számítva megmaradt 1910-ig. Ez évben az egyesített nagy- és kisszeminarium összes növendéksége után 1000 koronát állapított meg az intézet az orvos tiszteletdíjául.

Intézeti sebész (Chirurgus) is működött a szemináriumban a 18. században és a 19. század első felében. Neki sem volt állandó javadalmazása; 1720—30—50-es években 2 forintot számolnak el e címen a számadások; az 1800-as években 80 forintot; 1850-től 125 váltó forintot, 1858-tól pedig 50 ezüst forintot. Az 1880-as évektől fogva nem találunk az intézeti számadásokban e címen kiadást. A régi sebészi képesítések meg is szűntek, a rendes orvos egyuttal a sebészi teendőket is végezte. Az intézeti orvosok közül a következők nevét ismerjük: *Mulártz Henrik* 1720—30.⁵¹⁾ *Balogh József* 1810—20.⁵²⁾ *Eröss László* 1840—50. *Prohászka Ferenc* 1855-től több éven át;⁵³⁾ *Argay István* a jelen időben 1910-ig; *Bánóczy Gyula* 1911-től. A sebészek közül csak kettőnek nevét őrizték meg okirataink: *Eckl N.* 1720—30.;⁵⁴⁾ *Pachl József* 1810—20.

A higiénikus szempontot mindig figyelembe vette az intézet, és a betegek részére külön szobákat rendezett be; és a többiektől elválasztva külön gondozásban részesítette a betegeket. Az idősebb növendékek közül infirmariust és viceinfirmariust választott ki az előljáróság, akik azután a tisztaságról, a betegek szükségleteiről gondoskodtak. A súlyosabb betegek mellé hivatásos ápolónőt állított az intézet. A jelen időben pedig a köz-kórház megfelelő osztályán véletli gondozás alá.

Fürdők. Az egészség ápolásának alkalmas eszköze a fürdő, a test tisztántartása. A régi időben a ház nem rendelkezett fürdőszobákkal, azért a növendékek nyári időben a dunai fürdőt használták, téli időben pedig a nyilvános fürdőbe jártak. A fürdést részben pótló meleg lábvizről az intézet nemcsak gondoskodott, hanem annak használatára a növendékeket utasította is. Az újszeminarium fürdőszobákkal rendelkezik; minden növendék legalább kéthetenként használhatja e kényelmes meleg fürdőt. Szükség esetén a városban levő vizgyógyintézetet is igénybe vehetik a növendékek, hol gőzfürdő, félfürdő, iszapfürdő áll rendelkezésükre orvosi előírás szerint.

Ívóvíz. Az egészség megőrzésének elengedhetetlen

51) Szemin. irattár: 1727—31. évek számadókönyve.

52) U. o. 1806—1814. évi számadások.

53) U. o. Fasc. Vegyesek II. Karner püspök 1855. évi irata.

54) U. o. Számadókönyvek.

kelléke a tiszta, üde ivóviz. A Káptalándomb, melyen a régiszeminárium állt, nem volt alkalmas kútak fúrására; azért az intézet a Dunából hordatta az ivóvizet. Kezdetben saját fogata végezte a vízfordást, később lajtos fuvarosok hozták a vizet. A pincében hatalmas öntöcséreket állíttatott fel megfelelő emelvényekre az előljáróság, a tölcséreket megtöltette kövecses homokkal, azon szűrte át a vizet; mely kristálytisztán csepegett le faedényekbe, és azokból hordták fel a konyhába és ebédlőbe. Az 1880-as évektől kezdve a városi vízvezeték szolgáltatja a vizet az intézetnek is.

Szórakozás. Szellemi és testi felüdülés szempontjából egyenlően szükséges a munkával elfoglalt és fejlődésben levő ifjúságnak a szórakozás. Szórakozásra szolgálnak a séták és kirándulások. Naponkint 1—1½ órást tesznek és Győr környékére hosszabb séták alkalmával kirándulnak. Vonaton vagy autóbuszon itt-ott tanulmányi útra is elmennek. Szórakozóhelyül szolgál az intézetnek Győrszigetben levő kertje, melyet kora tavasztól késő őszig használnak a növendékek. E kertben üdülőház, tekepálya, a házban billiárdasztal is áll rendelkezésükre. Az újszemináriumot magát is befásított kert veszi körül. Ebben szabadidejükben mozoghatnak, sőt előljárói engedéllyel tanulási idő alatt is ott végezhetik előadásra való készületüket. Itt is van rendelkezésükre tekepálya. Társalkodó- és dohányzóterem is szórakozásukat szolgálja szabadidőben.

Farsangi játékok. A 18. század folyamán a farsangi napok a szemináriumban is szórakozás idejéül szolgáltak. Az évi számadásokban itt-ott valamelyes kiadással találkozunk a farsangi játékok, jutalmak címén. Néha e játékok már oly zajosak voltak, hogy valóságos mulatsággá fajultak el.⁵⁵⁾ Zichy Ferenc püspök külön szabállyal mérsékelte e mulatozást.⁵⁶⁾ Az 1790-ben visszaállított szemináriumban újból lábrakaptak e mulatságok. Az ebédlőben rendezett mulatságokon a győri papság és a város világi előkelőségei is megjelentek. Jótevők adományaiból került költség borra és cigányzenére. Később a cigányokat cigányruhába öltöztött növendékek pótolták. Tánc is volt. A jozefinista korszak elnézte ezt a nem helyeselhető, világias kilengést, melyet a szigorúan egyházas gondolkodású Vilt József püspök végleg el is tiltott.

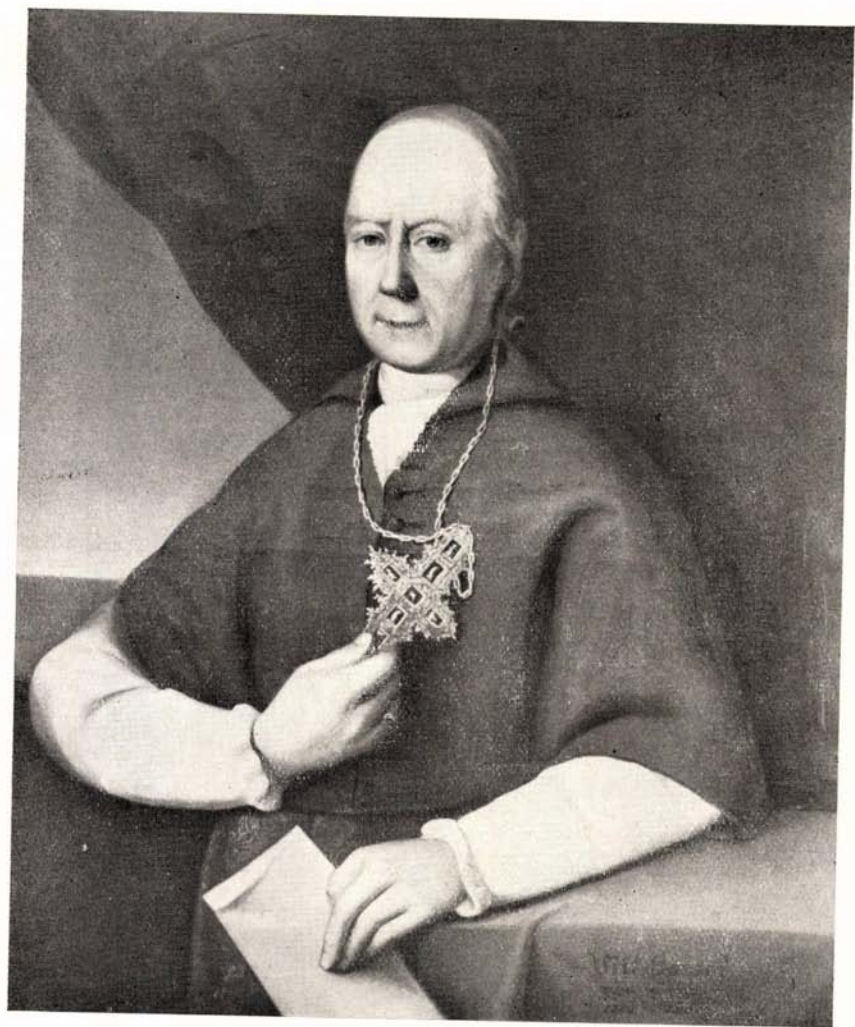
⁵⁵⁾ Szemin. irattár: Protocoll. Cleric.

⁵⁶⁾ 1767. évi Can. Visít.

A szórakozást szolgáló *szinjátékokról*, melyek 1753 óta ismeretesek, már dolgozatunk folyamán szóltunk. A számadások emlékeznek színpad felállításának és felszerelésének költségeiről. E színjátékok a magyar irodalom pártolását szolgálták; a legszigorúbb szabályokkal körülbástyázott kollegiumokban is otthonosak voltak.

A győri papnevelő-intézet színjátszásáról 1790—1818-ig világos képünk van. A műsor magyar és német darabjain megérezzük a 18. század végének szellemi vajúdását. Az iskoladramák, gyermekszindarabok, dramatizált tréfás jelenetek mellett izelítőt nyujtanak a világi német színpadok műsorából, sőt, ha jól megrövidítve és átalakítva is, megjelenik Molière és Lessing is. Gyakoribb szerzők: Gottsched, I. M. Babo, Illei János, Simai Kristóf, I. H. F. Möller, Liptay Mária, F. K. Sannens, Brandes, Gebler, Engel, Pázmándi Horváth Endre, Negyedes Pál, Schikaneder, K. F. Hensler, Hafner, Kotzebue. A papnövendékek színjátszásában két időszakot különböztetünk meg. Az első 1790—1802-ig tart. A Pozsonyból hazatelepített növendékek nagy kedvet és drámakészletet hoztak magukkal. Növendéktársuk volt Fejér György, aki ekkor még drámai művek fordításában értékesítette tollforgató készségét. A szemináriumban uralkodó szabadelvű szellem megkönnyítette érintkezésüket a külvilággal és a Bécs utánzó Pozsony kultúréletének szele szabadon csapott be a papnevelő-intézet nyitott ablakain: a kispapok korlát nélkül érintkeztek a világi ifjúsággal, olvasták Pozsony és Bécs hírlapjait, hallottak színházi életéről. Az osztrák piaristából püspökké lett Fengler József szabadabb szellemével összeegyeztette a kispapok színjátszását, azonban Scharlach Károly káptalani helynök, majd Vilt József püspök szigorúbb és egyházasabb felfogása kiszorítja őket. A hazafias és nyelvapoló célt jobban szolgálhatta már a megalakult Magyar Társulat. 15 év múlva, Hollóssy Mihály káptalani helynök engedelmével és Szentpétery László igazgató segítségével 1817-ben felújították a színjátszást, sőt 1818-ban új színházi felszerelést is szereztek 200 forintos befektetéssel, a buzgó Schwartzemberg Ernő herceg püspök is megengedte még a színjátszást, de 1823 után az érdeklődés és anyagi támogatás megfigyatozása miatt végleg eltűnik a farsangi színjátszás.⁵⁷⁾

⁵⁷⁾ V. ö. Győri Szemle I. évf. 187—194. I. Szabady B.: Iskoladramák a győri papnevelő-intézetben.

VILT JÓZSEF győri püspök
(1806—1813).

F) Ruházat. Elelmezés.

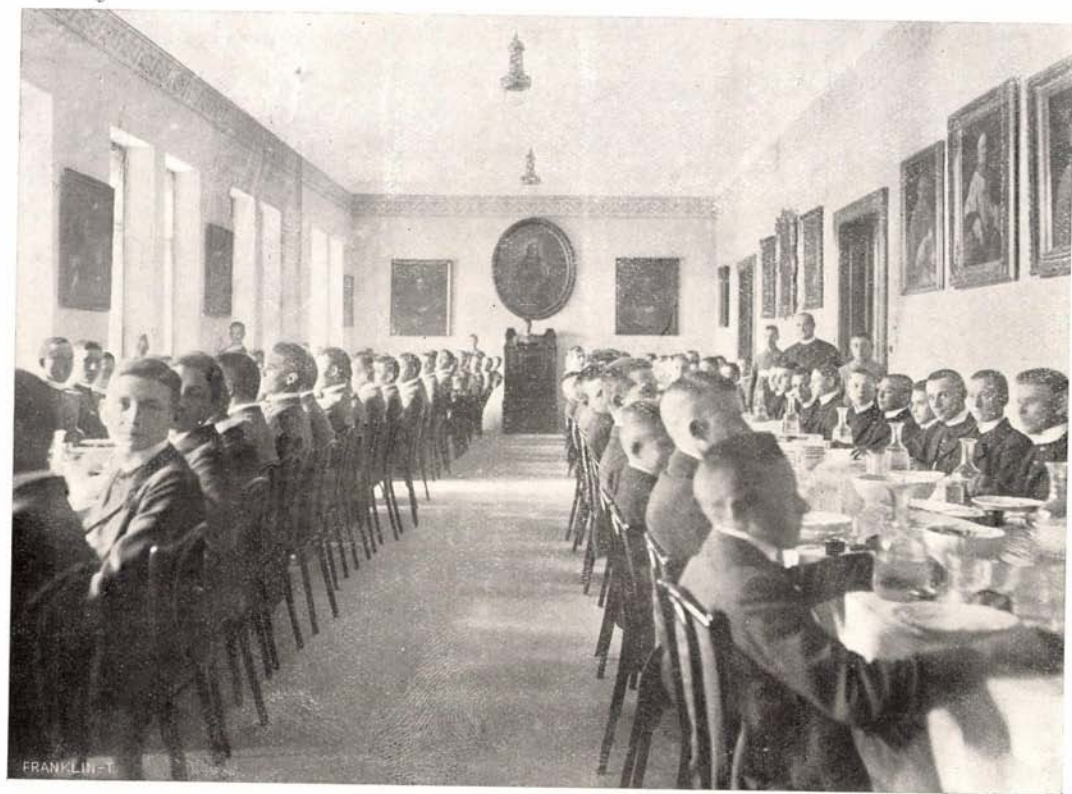
A szeminárium a legrégibb időben alsó és felső ruhával ellátta növendékeit; az új növendékek azonban csak viseltes reverendát kaptak. E rendelkezést az 1718. évi egyházlátogatási okmány irta elő avval a megokolással, hogy javítás és átalakítás mellett e viseltes ruha még egy évig kiszolgálja a noviciusokat. Kaptak a növendékek a reverendán kívül kollárét, övet, kalapot, cipőt, sarut, fehérruhát és harisnyát.⁵⁸⁾ Zichy Ferenc püspök még tágitotta a növendékek kedvezményét: négy év alatt kétszer *domesztikát*, vagyis felöltőféle ruhát rendelt számukra; továbbá évenként 3 pár cipőt, 1 pár sarut, 2 pár harisnyát, 1 kalapot; alsóruhára pedig 2 forintot. Akinek elegendő fehérruhája volt, az a 2 forintot más szükségletére fordíthatta. Az 1769–70. évi számadás következő tételekben sorolta fel a ruhára szánt intézeti kiadásokat: 1. 26 veterán növendéknek fehérruhára 26 forint; 2. 30 új növendéknek fehérruhára 30 forint; 3. Lévi Joakim zsidó kereskedőnek 128 rőf kék posztóért a 1 forint 20 denár, és 24 pár harisnyáért a 1 forint, (12 párnahuzatért, 12 takaróért, néhány vég vászonért), összesen 363 forint; 4. kalaposnak 23 forint; 5. cipésznek 103 pár cipőért a 1 forint 30 denár, 25 pár saruért a 1 forint és néhány javításért 171 forint; 6. takácsnak 42 darab alsóruhaszövésért a 1 forint 42 forint; 7. 23 pár alsónadrágért a 2 forint 40 denár, 55 forint. A reverenda a legrégibb idő óta sötétkék posztóból készült,⁵⁹⁾ a domesztika pedig világoskék posztóból.⁶⁰⁾ Az 1811. évi pénzromlás a szemináriumot is kedvezőtlen anyagi viszonyok közé sodorta, azért ez időtől fogva sem domesztikát, sem cipőt, sem fehérruhát nem kaphattak a növendékek. Az intézet ma csak reverendát ad. A szabó, aki a növendékek ruháit varrta, eleinte az intézetben lakott; később kulcsári megbízatást is viselt. A 18. század közepe táján azonban nem találjuk már a szemináriumban.

Az intézetből eltávozó, felszentelt növendékeket is ellátta az intézet a legszükségesebb ruhával: reverendára

⁵⁸⁾ U. o. 1727–31, 1759–62. évi számadások.

⁵⁹⁾ U. o. 1727. évi számadásban: 191½ rőf kék posztó 23 frt. — 1759-ben 3 vég kék posztó 81 frt. 54 denár. — 1761-ben 3 vég kék posztó 99 frt.

⁶⁰⁾ 1767. évi Can. Visit.

Az új szeminárium ebédlője.

és köpenyre való szövettel, cipővel, kalappal, fehérruhával. E ruhák költségét azonban a szegény papok alapítványának jövedelme fedezte 1732-ig. A Sinzendorf-féle szemináriumépítés költségeihez cz alapból 1000 forintot vettek el, ennek fejében a szeminárium fedezte azontúl a felszentelt növendékek ruhájának költségét.⁶¹⁾ Később 100 forintot kaptak e növendékek ruha fejében az intézettől. A szeminárium 1804. évi szabályozása szintén 100—100 forintot vett fel a költségvetésbe a felszentelt növendékek ruhájára; csak akkor tűnt el a költségvetésből cz előirányzat, mikor az 1850-es évektől általános szegben utalta ki a helytartótanács a szeminárium segélyét. Karner Antal püspök 1850-ben a Kelez-alapból utalt ki e növendékeknek 100—100 forintot.⁶²⁾ Később ismét a szeminárium adott 100 váltó forintot, majd 42 o. é. forintot. A legújabb időben e címen semmit sem ad a szeminárium, mert anyagi ereje nem bírja meg.

A ruházatban az intézet nem követte a divatot. 1800-ban megtiltotta növendékeinek, hogy a szünidőben kollare helyett kendőt viseljenek; hogy a cipőkön széles, fényes csattot hordjanak; hogy a szokásos cipő helyett rövidszárú csizmácskát, vagyis topánkát viseljenek és hogy divatos kalapot vegyenek.⁶³⁾ Ma a ruhaviselésben országos, általános egyformaság uralkodik, ami a komoly papi állásnak megfelel.

Élelmezés.

Az élelmezésről részletes tudósítást csak a 18. század elejéről kapunk. Ez ma szinte túlságosan gazdagnak tűnik fel. Marhahuslevesen kívül még 3 fogás ételt kaptak, mely az évszakok különbözősége szerint hushól (marhahus, borjúhús, bárány, sertés vagy szárnyas), főzelékből és tésztásételből állott. Ebédhez és vacsorához egy messzely bort (egy sextarius) is kaptak.⁶⁴⁾ A század közepén ünnepeken ebédre 4 fogás, vacsorára 3 fogás étel került asztalukra. A hét mindegyik napján más-más ételt kaptak ugyan, de minden héten ugyanazok az ételek ismétlődtek.⁶⁵⁾

⁶¹⁾ Győri kápt. m. lvt. 29. T. 1059. sz.

⁶²⁾ Szemin. irattár: Fasc. Alapítványok, Karner Antal püspök rendelkezése.

⁶³⁾ U. o. Fasc. Disziplinára vonatkozó okmányok.

⁶⁴⁾ 1718. évi Can. Visit.

⁶⁵⁾ 1767. évi Can. Visit.

A mindennapi boradag lassankint elmaradt, de pénteken és 28 ünnepen ezután is kaptak bort. Mikor a kertbe jártak ki, májustól augusztusig, akkor naponkint kaptak ozsonnára egy messzely bort és egy darabka kenyeret.

Az ételmezés mégis hiányos volt, mert 1870-ig reggelit nem kaptak a növendékek; Zalka János püspök rendelkezte el, hogy tejből vagy rántott levesből álló reggelit szolgáltatasson az intézet a klerikusoknak. Manapság sokkal szerényebb keretek között mozog az ételmezés; négyfogásos ebédre nincs is szükség. Teljesen elmaradt a bor is; a mai orvosi tudomány nem tartja szükségesnek a bor élvezetét, sőt határozottan károsnak ítéli. Az anti-alkoholizmus mindig nagyobb teret hódít. Az előljáróság gondoskodik róla, hogy a táplálék megfelelő jóságú és elégséges is legyen akkor is, mikor a szerény kereteket nem lépi túl.

A szeminárium életéről minden vonatkozásban beszámoltunk. Tágas keretbe illesztettük be 250 évnek történetét, hogy a mult hagyományaiból semmi se kallódjék el; és amik tanulságot kínálnak a jelennek, eleven színekben táruljanak elénk.

A növendékek névsora.

A Dallos-féle szeminárium, a Dávid Pál- és Altabak-féle ház növendékeit nem ismerjük; sőt a Széchenyi György építette szeminárium növendékeinek nevét sem ismerjük 1719-ig. Mégis emlékezik okiratunk 1649-ből Bekehelyi Ambrus növendékről, kit a leomló fal ütött agyon; több növendék nevét pedig a székesegyházi plébánia anyakönyvei tartották fenn, kik mint felszentelt papok egyházi ténykedést, keresztelést, esketést végeztek.

1694-ben Pozsgay László, 1696-ban Barnaky András (*neomista*), 1699-ben Szemethy Miklós, 1700-ban Kürty János, Pörge Márton, Horvátovics Ferenc, 1701-ben Köröndy Mátyás, Madarász Mihály, Köröcz András, 1703-ban Uj András János.¹⁾

1719—20. évekből a jezsuiták gimnáziumának és akadémiájának tanulói között találunk bölcselethallgató növendékpapokat, ezek:

1719-ben Balogh Ferenc, Benkő Sándor, Högyesi Ferenc, Pápai János;

1719—20-ban Büki Gábor, Szamer Mihály (*később győri kánonok*). Simoni László, Tóth István nevét ismerjük.

1720-ban Szomolányi Mihály nevével találkozunk.²⁾

1727—33. évekből ismét több növendék nevét ismerjük, ezek:

1727-ben Köröndy Mihály (*felszentelt pap, 24 éves, alsőőri [Vasm.] születésű, magyar, másodéves kazista, 1725. nov. 1. jött a szemináriumba, 1727. aug. 30. Sárvarotti káplán*).

Kremencz János (*24 éves, süttöri születésű, kat., magyar, másodéves kazista, 1725. júl. 22. jött a szemináriumba, Egyházasszáluba ment plébániára*).

Lieber Dávid (*23 éves, Győrött született kat. szülőktől, magyar, elsőéves kazista, 1726. szept. 27. jött a szemináriumba*).

Horváth János (*24 éves, Vas megyében Nemescsón született kat. szülőktől, 1726. nov. 2. jött a szemináriumba*).

Semogyi István (*23 éves, elsőéves kazista, Petőházán kat. szü-*

¹⁾ Liber Baptisatorum — Copulatorum ab an. 1690.

²⁾ Németh Ambrus: A győri Kir. Tud. Akadémia történetében Catalogus Discipulorum Jaurinensis Gymnasii S. I.

lőktől származott. 1726. nov. 1. jött a szemináriumba, Kőszegre került káplánnak).

Sághy Mihály (23 éves, elsőéves kazista, Vas megyében Borgáthán született luteránus szülőktől, kik azonban kat. hitre tértek, 1726. nov. 2. jött a szemináriumba, Kovácsiba, onnét Sárvarra került plébánosnak, pápói perjel, majd vasvári érkanonok lett).

Koll János (elsőéves kazista, Magyaróvárott született kat. szülőktől, 1726. dec. 2. jött a szemináriumba, plébániára ment).

Sághi Gábor (20 éves, vas megyei, ölbői születésű, 1725. nov. 1. jött a szemináriumba, teológiai tanulmányokra a Pazmaneumba ment).

Balogh Mihály (logikára a Pazmaneumba ment).

Nagy Antal (poéta, a Pazmaneumba ment).

Varjas (plébániára ment).

1728-ban Csapó István a szemináriumból Szombathelyre ment.

1729-ben Tóth, Szigeti, Horváth György és Söptei kerültek ki a szemináriumból.

Moralist tanuló növendékek (Theologi Morales):

1730. Barilics Jakab, Ficzek Gábor, Gludovác János, Gmainer György, Guttman György, Hérics Mátyás, Hollósi Vid (évközben kimaradt), Kádár János, Kustics Mátyás, id. Nagy János, Nicoletti Ferenc, Pusenwalter Tamás, Ribarits Ferenc, Rózsás Károly, Sallyi István, Schwarzbauer Mátyás, Simegthy János, Szigethi János, Sgassics Mátyás, Tonsor Miklós.

1730. Esső István (1731. pünkösd után plébániára ment). Laskovics György (1731-ben eltávolították). Muraj Ferenc, Madarász János, ifj. Nagy János, Haszel József, Horpácsi György, Paischl Jakab, Sigl Adám, Zombory Pál (1731-ben gyógykezelésre távozott).

1730—2. Barbacsi István (1732-ben husvét előtt távozott), Krismanics György (1732-ben husvét után távozott),³⁾ Reischer Ferenc (1730—1-ben a szeminárium növendéke volt, 1732-ben externista), Uhlerich Miklós (externista, 1732-ben husvét után távozott).

1731. Barbély Miklós, Czigler Mátyás, Péter, Pauffel Ignác, Ribarits Mátyás, Saly István (gyógykezelésre ment). Ezek csak 1731-ben voltak a szeminárium növendékei.

1731—2. Balogh István, Deakovits József (externista), Horváth Márton, Sisler János, Szigethi János, Kovács János, Ribarits Lőrinc (externista), Kalinka György (externista).

³⁾ A „távozás” annyit jelent, hogy tanulmányai végzése után önálló működési teret nyert.

1732. Kőkeddy János, Laczkovics János, Pap Adám, Petrovics István, Szendrey István, Teveli György, Tóth István. — *Externisták*: Borics György, Eiber Farkas, Pansber Ignác, Ruthics Mátyás.
- 1732—3. Horváth András (*felszentelt pap*). Schorteries Mátyás (*f. p.*), Szegurics János (1731—2-ben bennlakó növendék, de kimaradt, 1733-ban ismét bennlakó. *f. p.*), Tornici Mátyás (*f. p.*).
1733. Alfonz Pál (*f. p.*), Behovics Pál, Derzanics Pál (*f. p.*), Eiber Adám (*f. p.*), Frank Pál (*f. p.*), Miksicz György, Muranschitz Vida, Pollyák Mátyás (*f. p.*), Porics Gergely (*f. p.*).⁴⁾

1734—7. évekből semmi adatot sem találtunk a növendékekről, de mégis akiket a következő 1739—40. években harmad-, negyedéves végzett klerikusoknak, felszentelt papoknak ismerünk, azokról fel kell tennünk, hogy már 2—3 évvel előbb is a szeminárium növendékei voltak. Az 1739—79. évekből elég tökéletes névsor áll rendelkezésünkre.⁵⁾

1738. Péry György, Erdész Imre (1739-ben negyedéves korában kiment a lelkipásztorkodásba).
1739. Gusal János (harmadéves korában lelkipásztorkodást vállalt), Alföldi János, Bertha Ferenc, Bodor Mihály, Bognár Mihály, Büki Imre, Csapó István, Cserenics János, Csik György, Csik Imre, Diminics Mátyás, Fogler József (*később győri kanonok*), Gráczol János, Gregorics Imre, Gruber Tamás, Hegedüs Péter, Horváth Mátyás, Hujber András, Hull János, Kálóczy Ferenc, Kolonits Adám, Kondacs János, Koncz János, Mézl Mihály, Nagy Mihály, Nagy Ferenc, Németh Antal, Némethi János, Palkovics Vida, Patassi Antal, Paukovich András, Raab György, Ruysz Pál (*később győri kanonok*), Saali Ferenc, Schmidt Ferenc, Tyukos János, Veszprémi István, Vitéz József, Visi János, Ujvári Péter.⁶⁾
- 1739—40. Fodróczy József, Kiss Ferenc, Szabó Imre.
- 1739—43. Farkas György (*később győri kanonok*).

⁴⁾ Szemin. irattár: Károlyi Lőrinc igazgató számadókönyve (1727—31.)

⁵⁾ Bpesti egyetemi könyvtár: Album studiosorum theologiae et philosophiae cleri Dioec. Jaur. et saecularium in seminario Széchenyiano Jaur. studiis operam impendentium Facultatem moderatoribus patribus Scholarum Piarum Ab an. 1735.

⁶⁾ A bölcselethallgatók hosszú névsorában nem jelölték meg a klerikusokat, így a világiaktól mi sem tudjuk elkülöníteni, azért e névsort nem is közöljük.

1740. Blazovich Miklós, Czinka Márton, Fechis János, Koller János, Kolonits Ádám, Nayhauzer László, Palásti Antal, Peli Ferenc, Pozsgai János, Salamon Ferenc.
- 1740—2. Babics János, Bokor József, Fábián István, Kitkos Mihály, Prikoszovics Mihály, Sumiczzer Ferenc.
- 1740—45. Hermán József (*később győri kanonok*) és Szlávi János (*† 1745-ben Kaalon*).
- 1740—44. Horváth János, Stemmer Nándor.
1740. Bölcselethallgató konviktor: Csáky Imre gróf.
- 1741-ből hiányzik a növendékek felsorolása.
1742. Hujber József, Ticsér József, Tiedli János, Viniczai Ferenc, Viczay Mihály gróf (*1743-ban a világi bölcselethallgatók között találjuk*).
- 1742—44. Valdecz István (*később sopronkövesdi plébános, vasvári c. kanonok*).
1743. Bors János, Despott Péter, Kiss Ádám, Korlatovics Jakab, Lang György, Linzer Mátyás, Bernhoffer János, Rosti Antal. — *Bölcselethallgatók*: Garbasits István, Molnár László, László János, Tóth János, Vörös János.
- 1743—44. Czvitkovics Mátyás, Döményi Antal.
- 1743—45. Ribich Mihály.
1744. Despott János.
- 1744—5. Baranyai György (*† Vépen*), László János, Majer János, Szlukovényi István, Udvardi Mihály.
- 1744—6. Jordán Simon (*1752. dec. 18. † Horvátikmlén*). Kiss István, Markó András, Molnár László, Némethi János, Valthér József, Vargyai István, Vukovich Mátyás.
- 1744—7. Biláczy György, Garbarics István, Graffl János, Pluem János, Tóth János.
- 1744—8. Karkoványi András, Novoszádi János.
- 1745—8. Bobics Mátyás.
- 1746—7. Bölcsföldi László, Bussics András. Rohenics Mátyás, Zonesics Tamás.
- 1746—8. Bassics Pál, Csódi Pál, Pauffler Gáspár (*győrszigeti plébános lett*), Rajnár Miklós, Szerencse Mihály, Váthi Mihály (*† a deficientiában*).
- 1746—9. Czopek György, Gergely György, Pécsi István.
- 1746—50. Herczer Mihály, Melcher Xav. Ferenc (*vasvári kanonok lett*).
- 1747—8. Simoncsics György, Stark János (*csanádegyházmegyei növendék*).
- 1747—49. Halász Jonatás Ignác, Jenes József.
- 1747—50. Aács János, Raffai György.
- 1747—51. Csik Ádám, Holecz István (*beledi, majd nagycenki plébános lett*). Magyarai János (*Szent Benedek Rendjébe lépett*). Sarlach Károly (*később győri kanonok*).

1748. Biricz József, Horváth István, Galambos Ferenc.
 1748—9. Ernyei János (*† Ivánban*), Pogány Péter, Radák József, Vasvári József, Viniczai György.
 1748—50. Godány István, Röck Mihály, Száraz János.
 1748—51. Bodzai Imre, Prajcz Benedek.
 1748—52. Bejczy Pál, Hegedüs János, Horváth György.
 1749. Bittkó Ferenc, Kolonics Péter, Rionkai Sámuel.
 1749—50. Makary György, Tóth József.
 1749—51. Grandics Péter, Kozma Imre.
 1749—52. Hansek János, Nagy Ferenc, Tengler József, Sárovis József, Syalich Mátyás.
 1749—53. Dugovics János, Mórocz Imre.
 1749—54. Smarla Ferenc.
 1750. Bartha István, Cziglányi András, Orlovics Péter.
 1750—51. Czuppon Ferenc, Dékány József, Gombos László, Maróthi Márton.
 1750—53. Kálmány Ferenc, Wérrh József.
 1750—54. Magyar Ferenc, Mersics János.
 1750—55. Salamon István (*nyuli plébános, utóbb győri kanonok*), Szabó János, Ugrovics István.
 1751. Magyar Imre.
 1751—2. Boross Ádám, Kláriger János, Szűcs Ferenc.
 1751—3. Hári Ferenc.
 1751—4. Bejczy János, Herkovics István, Pojtl Ferenc.
 1751—55. Prakker (Prukker) József.
 1751—56. Bogyai Ignác (*később győri kanonok*), Fláskár Márton, Herman György, Lelovics Ferenc, Pauer András, Philipovics László. Vizi Ádám. Walfhart György (*10 évi szolgálat után átment a csanádi egyházmegyébe*).
 1752. Károly Ferenc, Kovács Jakab, Serfőző János.
 1752—3. Lendl Benedek, Tánczos András, Palkovics Máté.
 1752—4. Sally György.
 1752—5. Illyés József, Scheind Ignác.
 1752—6. Kiss István, Kniszl Ferenc, Liczky János.
 1752—7. Börsön András, Pless János.
 1753. Getresics József, Kaló Ferenc, Pruklecz János.
 1753—4. Bilisics Pál, Ladislaidesz Sámuel.
 1753—5. Bátor János, Bertha Ádám, Szabó Mihály, Sily János (*később győri kanonok, majd első szombathelyi püspök*).
 1753—6. Bánovics Mihály, Farkas Antal, Hajba István, Krutten Mihály, Pécsi Mihály, Kövesdy Boldizsár (*később vasvári kanonok*).
 1753—7. Fejér György (*a későbbi történettudós, főigazgató*), Kontor János, Törösy József.
 1753—8. Dongó Mihály (*később győri kanonok*), Germanecz

- Mihály, Knoll Mihály, Lakner Sándor, Teuffel Kajetán
(*később győri kanonok*).
1754. Linde Ferenc, Pencsics József.
- 1754—5. Moisa Pál.
- 1754—7. Schulman János.
1755. Kiss Imre.
- 1755—6. Fliszár Ferenc, Paar József, Szalopek Simon, Vagner Nándor, Vlasics János.
- 1755—7. Böle Farkas, Puncz Pál, Sgvarics Mátyás, Széplaki János.
1756. Horváth István.
- 1756—7. Godány János, Schreiner András.
- 1756—8. Mánya Béla, Smarik Lőrinc, Steindl József, Torma Ferenc.
1757. Kuchinka Imre, Pozsgai György.
- 1757—8. Appeller Márton, Frummer József, Golács Miklós, Kenesei Ferenc, Königsperger László, Molnár Mihály, Németh György, Plemensics Simon, Simon György, Unger János.
- 1757—9. Döresch József, Elek Sándor, Gerics György, Pájer Ádám, Pinser György, Szalay György, Vlaszár-Vlaszati János, Völcese István.
- 1757—60. Ladislaidesz József, Marka Ádám, Vörös József.
1758. Czipott Mátyás.
- 1758—9. Gödör János, Horváth János, Molnár Márton, Németh György, Soós György, Vörös János, Zimics János.
- 1758—60. Battyáni Gábor, Bukletics Gergely, Dombi János (*később koronói plébános*), Horváth György, Lőrinc Mihály, Szalay János, Vachtler Nándor.
- 1758—61. Apffalter József (*később győri kanonok*), Szalai István.
- 1759—60. Archi János, Frankl János, Galambos József, Gyalóka Mihály, Karner Mihály, Miskei István, Weizkopf Antal.
- 1759—61. Blaskovics József, Erchinger Mihály, Fodor János, Jemri József, Pintér Mihály, Szekeres György, Szép Mihály.
- 1759—62. Beledi János, Spanicz Ignác.
- 1759—63. Kehm Ferenc.
1760. Vámos György, Verebélyi Mihály.
- 1760—1. Benedics György, Dubkovics József, Horváth István, Pintér Jakab, Rosenics György, Marhold Lőrinc, Stangl Ignác.
- 1760—2. Nagy Mihály, Péntek István, Őri István, Szakács Pál, Szabó János, Szerenka Pál (*tatai plébános. † 1806.*), Szücs Antal.
- 1760—3. Farkas József, Keibl János, Zabróczky András.
- 1760—4. Lampl Ferenc, Stompf József.
- 1760—5. Tuschlaltner Ferenc, Visi Ferenc.

- 1761—2. Barabás Mihály, Bondor János, Kémlei János, Kertész Lőrinc, Marton Pál, Somsich János (*később győri kanonok*), Szokoli Károly, Vagner Mihály.
- 1761—3. Gerencsér Miklós, Kerchelics Mihály, Konkolics István, Kuzmics Miklós, Tóth Márton, Vachtler Pál, Volnhoffer Péter.
- 1761—4. Horváth János.
- 1761—5. Veisz Ferenc.
- 1761—6. Kálóczy Lőrinc, Kutsi József.
- 1762—3. Kovacsics Jakab, Lovrovics Márton, Martonics Márton, Minczker Mátyás, Németh Mihály.
- 1762—4. Babos Ádám, Jahn Mihály, Karevics Mihály, Krismanics Mihály, Simon Péter, Stüll v. Hüll János.
- 1762—6. Harrer János, Marquez Lajos, Reichard Ferenc.
- 1763—4. Geiger Ferenc.
- 1763—5. Kaponczay Mihály, Varasics Mátyás.
- 1763—6. Damnanovics Mátyás, Sweitzer Ferenc.
- 1763—7. Ebergényi Péter, Horváth László, Malczér Jakab.
- 1764—5. Rust Mihály.
- 1764—6. Boros István, Buzár Lukács, Erdélyi György, Migrics Márton, Rátkovics Vida, Vörös Ferenc.
- 1764—7. Dihanics Máté, Hegedüs László, Lakner Péter, Makári (Makai) Ferenc.
- 1764—8. Ambschell József (*később szemináriumi lelkiigazgató, majd vasvári kanonok*), Apilat Gáspár, Fátovics Mátyás, Szekeres István.
- 1765—8. Hüll István, Jankovics János, Rigler László.
1766. Luizer József, Mengel János, Veisz Antal.
- 1766—7. Farkas Gábor, Fersenics Márton, Major Imre.
- 1766—8. Beszprémi Ferenc, Francsics Ferenc, Hollósi Sándor, Horváth József, Polter Antal, Torma József.
- 1766—9. Csiszár Pál, Hollósi Mihály (*később győri kanonok, nagyprépost*), Andorka Márton, Németh József (*negyedéves korában felszentelt pap*),⁷⁾ Rácz János, Somogyi Lipót (*később győri kanonok, majd szombathelyi püspök*), Kálóczy József, Csontos Ferenc.
- 1766—70. Istvánffy Elek (*később koronói, majd gyirmóti plébános*), Klement János, Übell Antal, Smukk Ferenc, Kaysersfeld Ferenc.
1767. Dobics Péter, Majcz György.
- 1767—8. Nagy László, Vajsz Antal.
- 1767—9. Bozoli Márton, Hánsek József, Lánicsics Mihály, Marics István, Pertóczi István, Nemes Mihály, Szentiványi János.

⁷⁾ Ez időtől fogva a negyedéves növendékek, a régebbi szokást felújítva, ismét felszentelt papok.

- 1767—70. Fridrichkeit János, Golács János, Hemesperger Antal, Horváth János, Maczéka József, Kovács József, Kozma István.
- 1767—71. Fekete Mihály József, Rozmájer Mihály.
1769. Raymann György.
- 1769—70. Kayser Mátyás (*harmadévre jött*), Sumics Máté (*harmadévre jött*).
- 1769—71. Baranyai János, Batlyók György, Ernst János, Halász József, Heidenwolf János, Könye Ferenc, Lakner Mihály, Mollik Ferenc, Reinprecht Mihály, Pálffy János, Vachtler Péter.
- 1769—72. Kiss Ferenc, Nagy Mihály.
- 1769—70-ben a Barilich-féle alapítványon Rátkovits Lukács syntaxista és a Rosenich-féle alapítványon Rosenich Mátyás parvista konviktorok is a szemináriumban nyерlek ellátást.⁸⁾
1770. Etényi Sándor, Gerencsér György, Schell Pál, Schmidt Lőrinc.
- 1770—1. Nagy Ferenc, Némethi László, Nyitrai Pál, Taschler János.
- 1770—2. Jeszt Mihály, Kiss József, Kovács József, Legáth György, Marton János (*később győri kanonok*), Magdics János, Mussics Antal, Nagy István. Rozmán József, Tarródi György, Tóth Fülöp.
- 1770—3. Prikozovich Máté, Veghoffer Antal.
- 1771—2. Németh Márton.
- 1771—3. Bellusics Lipót, Böle Ferenc, Budai Pál, Hersics Ferenc, Kardos Ferenc, László Máté, Mojzik Miklós, Magyar Mihály, Miháلكovics Ferenc, Matuska Gábor.
- 1771—4. Tasner József, Teidl (Tedl) József.⁹⁾
1772. Korporics Antal, Kodner Mihály, Pén János, Ruisz Pál.
- 1772—4. Károvics Ignác, Knebell János, Lőrincz János, Szilágyi István, Szlatner Máté, Szoldatics Máté, Tóth Ádám, Udvardi Ferenc.
- 1772—5. Busics Vida, Szukics Ferenc.
- 1773—4. Szabó János.
- 1773—5. Andreics Mihály, Blazovics József, Fabsics József (*a későbbi költő, teológiai tanár*), Kiss József, Laki István, Musics Máté, Nagy Antal, Némethi Ignác, Németh Mihály (*később győrsövényházi plébános, neves író*), Szabó Máté, Szedlacsek János.

⁸⁾ Győri püsp. lvt. Fasc. Seminar. I. 1769—70. évi szemin. számadások.

⁹⁾ Ezekben az években inkább csak III. és IV. éves növendékeket találunk a szemináriumban; a II. és I. évesek száma csekély.

- 1773—6. Szailitz András.
 1773—7. Szvoboda János.
 1774—5. Nagy Ferenc.
 1774—6. Almer Mihály, Bassányi Ferenc, Brozovics Máté, Domnanovics Márton, Gócs Mihály, Hutter Máté, Kilfovics Ferenc, Krismanics György, Minián Antal (*később győri kanonok*), Nagy József, Rajterer József, Tolnai Ferenc, Tóth Péter.
 1774—7. Gubics Márton, Michl Mátyás, Németh János, Vaysz (Veisz) Ferenc.
 1775. Csáky Miklós gróf, Kemény András.
 1775—7. Adlman Máté, Boda László, Ferber János, Gácsi József, Gaber Mihály, Harra József, Hergovics György, Leilgeb Ferenc, Negyedes Pál (*később győri karkáplán, a Domus presbyterális igazgatója, író*), Obersinner Pál, Prandhuber Fülöp (*később a teol. főiskola tanára, majd soproni kanonok*), Pilvax Ferenc, Timár József, Tisovszky György, Tóth József, Scossa Károly, Schleger György, Szlapák Márton, Svastics Ignác (*később mosonszentmiklósi plébános, író*). Váradi János, Vercsek Ferenc.
 1775—8. Klemensics Ferenc és Hegedüs György, a szombat-helyi egyházmegye növendékei.
 1776. Resetárics József.
 1776—7. Cseh Károly, Horváth János, Stancsics Mihály, Pehm József.
 1776—8. Csenár Pál, Étsi István, Nigst Ferenc, Plang Márton, Salamon Ferenc, Török István.
 1776—9. Payr Mihály.
 1776-ban szemináriumon kívül (externisták) tanulnak: Pauer József, ki azonban 1777-ben már bennlakó (*tolnai plébános, majd szemináriumi lelkiigazgató*), Kovács Sándor (*harmadéves*), Láng Ferenc (*másodéves*), Pauer Ignác 1777-ben bennlakó (*kecskédi plébános, majd szemináriumi lelkiigazgató*), Painlner Mihály elsőéves, 1777-ben bennlakó (*jezsuita lett, majd győri kanonok, kir. főigazgató, rátóti prépost, c. püspök, író*).
 1776—80. Eölbői János, Horváth Simon.
 1777. Imre János.
 1777—8. Szántó György.
 1777—9. Harreter János, Klinger János, Kovács György, Metlesits Ferenc, Palkovits Antal, Szekeres János, Szentpétery László (*később győri kanonok, szemináriumi igazgató*).
 1777—80. Baptist József, Bornreger János, Fabriczy Lajos.
 1777-ben künnlakó teológusok: Biró János (*I. éves*), Budai Fábrián *III. é.*), Bucsolits György (*III. é.*), Brisics Adám

(III. é.), Csesztregi János (I. é., kizárták), Fodor György (II. é.), Gyursenich Pál (I. é.), Hajgató Antal (I. é.), Hidas József (I. é.), Kozárits István (II. é.), Knecht József (I. é.), Pirst Antal (I. é.), Rozman Károly (II. é.), Székál Simon (I. é.), Tompeck Simon (I. é.), Török János (III. é.), Vavrik György (I. é.), Vörös János (III. é.), Vörös Lőrinc (III. é.), Kreminger Simon (1777–8.).

Ezeknek nevével többé nem találkozunk: a III. évek felvették a papi rendet, a többiek vagy abbahagyták a teológia tanulását, vagy más egyházmegyébe vétették fel magukat. A következő világi teológusok, 1777. után mint a szeminárium bentlakó növendékei folytatták tanulmányaikat:

1777–9. Damján János.

1777–80. Bella József, Bognár Mátyás, Ernst János, Földesy Dávid, Haas János, Kovács János, Kutsy Lajos Ignác, Meixner Jakab, Málík János, Pados József, Perkóvácz Pál, Pfeiffer Tóbiás, Rigó Imre, Somogyi János, Soós János.

1777-ben künnlakó, világi böleselethallgatók, kik a következő években már bennlakó teológusok:

1777–9. Stirling József.

1777–81. Acs Mihály, Czerfux Ferenc, Groff János, Gultman Ferenc, Hérics István, Kietaibl György, Lepold György, Machán József, Ulrich Ignác (1787–1793. *gyirmóti helgi káplán*, 1793–1804. *rábapatonai plébános*, † 1804.), Michl József, Ruisz Pál, Simonics Ádám.¹⁰⁾

1778-ban szemináriumon kívül levő világi elsőéves növendékek: Dicsházi Miklós (1779-ben is), Gáll József (1779-ben is *externista*), Pauer Ferenc, Pócza Ferenc, Terestyén József, Tratnaki György (1779–80-ban III. éves), Vazanic Mihály, Passel János, Szabó István (1779-ben is). A III. éves Tratnaki György valószínűleg felvette a papi rendet, a többivel a következő években nem találkozunk.¹¹⁾

1779. Muharay János (III. éves).

A következők künnlakó világi tanulók voltak, de folytatólagos tanulmányaikat már mint bennlakó növendékek végezték:

¹⁰⁾ Az 1777. évi szemináriumi és küntlakó világi növendékek névsorát az Album Studiosorum-ból, Catalogus Discipulorum-ból és az 1777. évi győri egyházmegyei névtárból állítottuk össze.

¹¹⁾ Az 1778. év növendékeire vonatkozó adatainkat az Album Studiosorum-ból, és a Catalogus Discipulorum-ból vettük.

1779. Boros Pál, Kiss János, Schweihoffer Ferenc.

1779—80. Németh István, Szabó József.

1779—81. Sosterics János, Fux Ferenc (József).

1779—82. Horváth Péter, Kálóczy Imre, Gilsbert Ferenc, Mollik József, Paar Ferenc, Radits Márton, Tomesits (Tomesits) Ferenc.

1779—83. Ratkovics József.

1779-ben külső bölcseleti hallgatók voltak, akik részben máshová mentek teológiai tanulmányokra, részben mint bennlakók Győrött folytatták tanulmányaikat:

1779. Stainer Fülöp (*később győri teológiai főiskolai tanár, majd soproni kanonok*), Paisch János, Tagányi Ferenc.

1779—83. Thürr György, Wachtler Jakab, Stompf Antal¹²⁾

Megemlékezünk arról is, hogy a szombathelyi püspökség felállítása után az új egyházmegye növendékei Győrött tanultak, részint mint a szeminárium növendékei, részint mint künnlakó akadémiái hallgatók. A névsorban oly növendékeket is találunk, kik mint győri teológusok kezdték meg tanulmányaikat, és akiket a növendékek névsorában fel is említettünk. 1780-tól kezdve okirataink nem nevezik meg a szombathelyi növendékeket, pedig úgy a szombathelyi püspöknek az 1784. évi püspöki tanácskozáson tett előterjesztéséből,¹³⁾ mint az egyházmegyei szemináriumok visszaállítása alkalmával kiadott kir. rendeletből¹⁴⁾ világosan kitűnik, hogy a szemináriumok feloszlataásáig a szombathelyi növendékek egyik része is a győri szemináriumban lakott, és a győri akadémián tanult.

Itt tanultak 1778-ban: Cseh Károly, Claudini András, Fáczy Sándor, Henics János, Hansek Imre, Kozmor Ferenc, Kuzmics György, Laky Antal, Puffog György, Stephanics István, Zsédölyi Ferenc.

1778—9. Czipont Ferenc, Czuppon György, Fabsics János, Fodor György, Gyurcsanics Pál, Hegyi János, Kovácsics Ignác, Vida József.

Bár 1780-tól kezdve nem különítik el okirataink a szombathelyi növendékeket, mégis ide sorozzuk azokat, akiket az előbbi években névszerint felsorolnak forrásaink:

¹²⁾ U. o.

¹³⁾ Magyar Sion 1892. évf. Halmos Ignác: A pozsonyi gen. szeminárium.

¹⁴⁾ Győri püsp. lvt. Fast. Semin. I. Karkoványi püspökségi ügyész 1790. szept. 18. kelt jelentése.

- 1778—80. Schleger József.
 1778—81. Geswein József, Unger János.
 1778—82. Donászy András, Simoncsics János.
 1778—83. Ábrahám Zsigmond, Matiss (Malics) János.
 1779—82. Clement József.
 1779—1782/3. Feichtinger Pál, Genszky György, Letenyey István, Mikó János, Molnár Adám (*első évben künnlakó*).

Világiak:

- 1779—80. Faba János, Hagszon Antal, Raiff Jakab, Rosics János, Zanathy János (*bölcslethallgató*).

A következő világiak az első évben voltak csak künnlakók, a többiben a szemináriumban tartózkodtak:

- 1779/80—1780/1. Burián János.
 1779/80—1781/2. Tamáskó Imre, Ráskovics Pál.
 1779/80—1782/3. Ferstl Márton (*később gálosi plébános, majd a teológiai főiskola tanára*), Haász Antal, Maichl Jakab, Preisics Ignác.¹⁵⁾
 1780—1. Ehlinger József.
 1780/1—1781/2. Horváth István, Szabó József.
 1780/1—1782/3. Both Antal, Csontos Pál, Dávid Ignác, Holzpauer Mátyás, Peterdy József, Török János, Ivanóczy Ádám, Németh János.
 1780—1. Világi teológusok: Alaxay József, Halász Simon, Kiffovics József, Laky János, Pásztori János, Smarik Lőrinc, Völgyi János.

A következők csak az első évben voltak künnlakók, azután már a szemináriumban tanultak:

- 1780/1—1782/3. Frank János, Heiszler György, Hodich György, Magda Simon, Mikuska Ignác, Obergmeiner Ferenc, Tengelyes György.
 1780/1—1782/3. Bölcsészek, kik az első évben világi tanulók, a következőkben bennlakó teológusok voltak: Dozlern Antal, Makk Szeverin, Tsida József.¹⁶⁾
 1781—2. Marics János, Abernik Mihály (*II. éves világi*).
 1781/2—1782/3. Pálffy Ignác, Jager József, Ráffael Ferenc, Tóth Lipót, Valheim Ferenc, Weghoffer Mihály.

A következők az első évben világi hallgatók voltak, de a másik évben már rendes szeminaristák:

¹⁵⁾ E névsort is az Album Studiosorum-ból és Catalogus Discipulorum-ból vettük át.

¹⁶⁾ U. o.

1781/2—1782/3. Barilics János (v. Ferenc), Börsön Pál, Dobrovics Ferenc, Galambos János, Herczog Ferenc, Leeb György, Mátyás János, Michtics Pál, Mihalics Miklós, Papp József, Patonay György, Potzlik József, Roysz Lipót, Tartsy József, Vanczás József *(a másik évben is világi hallgató)*.

Világi bölcsselethallgatók:

1781—2. Sziller Ferenc.

1781/2—1782/3. A második évben már szeminaristák: Artner István, Veiner Ferenc, Holosovszky Imre.¹⁷⁾

1782—3. Babóts György, Boross József, Krismanics Márton, Mándszenti Antal, Paur Mihály, Plank Lipót.

Világi hallgatók: Bednári János, Budai János, Glosz György, Halász János, Jaics József, Kutszera János, Leitgeb Ignác, Németh István, Stefanics János, Stibler János, Szullmann József, Strauss Ignác, Tometics István, Tuboly Imre.

Másodéves bölcsselethallgatók: Petzendorfer József, Szailer György *(később győri kanonok)*.¹⁸⁾

Az 1783—4. év növendékeinek névsorát nem közlik eddig idézett okirataink; az 1784. júniusában megnyílt generális szeminárium növendékeit sem ismerjük 1784—1787. évig; azért az utolsó két évfolyam (1781—2. és 1782—3.) klerikusainak folytatólagos tanulmányát nem tudjuk követni.

*A pozsonyi generális szemináriumban 1787—8-ban.*¹⁹⁾

Ötödévesek: Cseleznák Simon, Hamar Gábor, Medgyesi György, Miezl Ferenc, Linus János, Takáts József, Tumpacher József *(később a győri teológiai főiskola, azután a pesti egyetem tanára, majd győri kanonok)*.

Negyedévesek: Ányos József, Asztal János, ki az V. évet is Pozsonyban végezte 1789—90-ben *(később oroszvári p'ébános, majd győri kanonok, † 1850.)*, Csicsay Elek az V. évet Pozsonyban 1789—90-ben végezte, Dresmitzer György az V. évet is Pozsonyban végezte 1789—90-ben *(később soproni kanonok)*, Hoszik Ferenc az V. évet is Pozsonyban végezte 1789—90-ben, Mikács János szintén Pozsonyban végezte az V. évet, Pivarics Ferenc 1789—90-ben mint diákonus szolgált Tápon, Roth Ferenc az V. évet szemináriumon kívül szülőföldjén Magyaróváron végezte 1789—

¹⁷⁾ U. o.

¹⁸⁾ U. o.

¹⁹⁾ Az 1787—88. év pozsonyi növendékeit az 1789. évi egyházügyi névtár jegyezte fel.

90-ben, Simon Zsigmond, Tóth Mihály az V. évet is Pozsonyban végezte, Török József, Varga János az V. évet is Pozsonyban 1789–90-ben végezte, Ulrich Antal.

Az ötödévesek már mint felszentelt papok folytatták tanulmányaikat.

Harmadévesek: Dresmitzer József a IV. évet is Pozsonyban végezte 1789–90-ben (*1791-ben nevelő lett Majláth kancellárnál, 1822-ben győri kanonok, † 1852.*), Frankenburg József a IV. évet szemináriumon kívül Győrött végezte szülőinél, Kovács József a IV. évet az ácsi plébánián végezte 1789–90-ben, hol a kápláni teendőket is végezte, Szalay József a IV. évet is Pozsonyban végezte (*a Rummy-családnál lett nevelő*), Varga István, Soós Imre a IV. évfolyamot is Pozsonyban végezte (*felszentelt pap 1789–90-ben és Tápra került kiegészítő lelkésznek 1791-ben*).

Másodévesek: Fejér János a IV. évet a győri főiskolában végezte 1790–1-ben, Lehner József szintén ebben az évben végezte Győrött a IV. évet, Némethi Imre, Radicsavics Imre, Rigler Antal a IV. évet Győrött 1790–1-ben végezte, Tóth Pál szintén ekkor végezte Győrött a IV. évet.

Elsőévesek, kik tanulmányaikat 1790–2-ben a győri teológiai főiskolában végezték: Anda Imre, Darnaadi István, Leleovich József, Némethi Ferenc (*Amade grófnál nevelő*), Vimmer Jakab, Holzmann Ignác és Már Ignác, nevét a későbbi években nem sorolják fel okirataink.

Másodéves bölcselethallgatók: Frankl Fülöp, ki 1790–3-ban a győri teológiai főiskolában végezte tanulmányait, Hilf György ugyancsak Győrött tanult 1790–3-ig.

Elsőéves bölcselethallgatók: Ábrahám Sándor 1790–4-ig a győri teológiai főiskolában tanult, Blahó József, Hoffmann József 1790–2-ben Győrött tanult, ekkor október 31-én a bécsi egyházmegyébe ment át, Schaller Antal, Sümegi Márton, Szabó György, Várdányi József.²⁰⁾

1790–91. Mészáros János, Vizer Lipót, kit az esztergomi egyházmegyből vett át a püspök 1791-ben a IV. évesek közé (*1791. szeptember 7-én győrszigeti káplán, később plébános*).

1790/1–1792/3. Berghoffer Mihály (*1793. szept. 28. soproni káplán, később soproni kanonok, majd győri kanonok, nagyprépost*), Blazovits János, Foly József (*† 1828. ápr. 3.*

²⁰⁾ Az 1789/90. évi adatokat a Szemin. levéltárában levő Protocolum Clericorumból vettük, melyet az eljárók felügyelete mellett a negyedéves klerikusok vezettek.

mint győri kápt. karkáplán), Tóth László (1793-ban Sibirik alispánnál házi káplán).

1790/91—1793/94. Belányi János, Maráz Miklós, Predl János, Szép János, Süvegjáró János, Tartsay József, Zetykó János,²¹⁾

1791—92. Kollentsits László, Kovács Ferenc, Würtl János (1792. febr. 4. önként távozott az intézetből), Hager Ferenc (1791. okt. 31. bécsi bencés lett).

1791/2—1793/4. Virkner (Vürkner) István.

1791/2—1794/5. Eberhard Igaác, Horváth Márton, Klöckl József, Kovács Pál, Németh János, Pajer László (1795. máj. 28. vette fel a papi rendet, ágfalvi káplán lett. 1806. győri kanonok), Presits Márton.

1792—93. Radákovits József (1793. febr. 12. kilépett).

1792/3—1794/5. Szabó György (1795-ben kilépett).

1792/3—1795/6. Sághy János (később tatái p'ébános. 1832-ben győri kanonok. † 1848.).

1793—4. Csomor Ferenc (1794. júl. 27. vette fel a püspök a IV. évesek közé).

1793/4—1794/5. Aichmüller Antal (első félév végén elbocsátva).

1793/4—1795/6. Mikulay János, Tsányi József (1794. jan. 2. a veszprémi egyházmeggyéből jött át. † 1798.).

1793/4—1796/7. Benedict Mihály (később teológiai főiskolai tanár, lorettomi plébános), Szentner György.

1794/5—1796/7. Heilig János.

1794/5—1797/8. Fehérpataky János, Heigl Ferenc (1797. nov. 7. győrnádorvárosi káplán, majd plébános és győri teológiai főiskolai tanár), Naszvady Kristóf, Toscano Károly, Stengl Mihály, Vida György (1797. aug. szentiváni kisegítő, majd magyaróvári káplán).

1795—6. Bubits Mihály (1796-ban eltávozott, Budapesten medikus lett), Czefux Mihály (1796. okt. 11. Neostadtban cisztercita lett), Luiff György (esztergomi szemináriumából jött III. évre. de vissza is ment), Szabó József, Nagy János (1796-ban kilépett), Varga János (1796-ban abdai adminisztrátor).

1795/6—1796/7. Gellermann József, Józsa István.

1795/6—1797/8. Bankó József (győrujvárosi káplán lett), Horváth Antal (kilépett), Lukácsy István, Soós Ferenc.

1795/6—1798/9. Eggenhoffer Domonkos, Miskey Antal, Németh Pál, Mogyoróssy Mátyás, Retzmájer József.

²¹⁾ Ez évtől kezdve a növendékek névsorát fenntartották a szemináriumban levő Protocollum Clericorum, és Classificationes Theologorum (Tanulmányi napló), melyet a főiskolai tanárok egyike, később a tanulmányi felügyelő vezetett. Okiratul szolgálnak a szemináriumi számadási könyvek is.

1796/7—1797/8. Fabiánkovics György (*eltávozott*).

1796/7—1798/9. Moór Ferenc (*III. éves korában oroszvári káplán*), Thölli Mihály (1799. febr. 8. *győrnádorvárosi káplán*), Simon Antal.

1796/7—1799/1800. Gálovits Ferenc, Glatz András (1799. dec. *szigeti káplán*), Harrer János, Rigler József, Szabó János, Horváth József.

1796/7—1800/1801. Mnich József (1801-ben *püspöki udvari káplán*, *zurányi, majd nyulasi plébános*, 1844-ben *győri kanonok*, † 1863.), Sibrik Ferenc (1798. dec. 4. *eltávozott*, de egy év múlva *visszajött*, 1800. nov. *derecskei adminisztrátor*).

Másodéves bölcselethallgatók, mint jelöltek: Bárány Ferenc, Érsek János, Hertelendi János, Kampis József, Kovátsi Károly, Platzer Antal, Vinter János, akik azonban a későbbi klerikusok között nem fordultak elő; a következők klerikusokká lettek: 1796/7—1797/8. Tomor v. Tombor József (1798. okt. 8. *eltávozott*).

1796/7—1798/9. Unger Márton.

1796/7—1800/1. Horváth József, Magyar István (1800. nov. 3. *katona lett*).

Elsőéves bölcselethallgatók, mint jelöltek:

1796—7. Drasnyák János, Gager Károly, Giedl Antal, Gyurkovics Mátyás, Medgyesi Béla, Melhardt József, Mtsaner József, Végh Károly; akiknek nevével többé nem találkozunk. Ellenben klerikusokká lettek közülük:

1796/7—1798/9. Fűsz Nándor.

1796/7—1799/1800. Kisfaludy Mihály.

1796/7—1801/2. Gévay Lajos (*püspöki udvari káplán*), Hohenegger Lőrinc (*a teológiai főiskolában tanár, rákósi plébános*, író. 1827-ben *győri kanonok*, † 1842.), Kruesz András, Feltinger István (*győrnádorvárosi káplán*, majd *mihályi plébános*, 1832-ben *győri kanonok*, † 1840.), Nagy László, Szillner András (1804—6. *gyirmóti*, 1806—26. *koroncói plébános*, † 1826.), Tóth Ferenc.

1797/8—1798/9. Dobroczy József, Szalay Mihály (*mint másodéves jurista lett*).

1797/8—1800/1. Dochnál József, Klein Henrik, Segenbecher Ferenc (*Festetich grófnál nevelő lett*), Volfinger József (*endrédi plébános volt*, † 1865.).

1798—9. Torner József (1799. febr. 2. *eltávozott*).

1798/9—1799/1800. Freisberger György (*Veszprémből jött át III. évre*).

1798/9—1801/2. Pázmándi Horváth Endre (*szép'aki káplán*, 1896—29. *téti*, 1829—39. *pázmándi plébános*, † 1839. márc. 7.,

jeles író, költő, a M. Tud. Akadémia tagja), Prikoszovits Mátvás. Schweighoffer József (nemesvőgyi, azután *harcsonyi*, majd nyéki plébános, esperes, 1852. t. kanonok, † 1859.

1799—1800. Jósai Imre (1800. nov. elávozott).

1799/1800—1800/1. Zolnay Sándor (Vácról jött át III. évre).

1799/1800—1802/3. Barabás László, Buday Alajos, Fábriákovits Ferenc, Firtl Mátvás (császárfalui, majd szababbarándi plébános, † 1859.), Frank Károly (rétfalui, majd kethelyi plébános, 1847. t. kanonok, † 1866.), Grubits Mátvás. Hamar István (nagyeceni születésű), Magyar János, Markovits Ferenc, Mikuska Mihály, Mitsanek József (közben 1800-ban a Rumy-családnál nevelő), Mogyoróssy János, Rozenits Márton (sércei plébános, † 1861.), Simon László, Szabó József, Teschmájer József (kismartoni születésű, szeminárium aligazgató, majd nagyeceni plébános).

1800—1. Perepatics János (1801. szept. jött át IV. évre Veszprémből), Scheiffer József.

1800/1—1802/3. Draskovits János, Lakner István, Lampert Ferenc (1802. jan. 22. †), Mersits Ferenc, Palocsay János, Szücs Antal, Vagner János (1803. aug. 31. mint III. é. győrszigeti káplán, később koci plébános, † 1865.).

1800/1—1803/4. Barkovits József, Busits Jakab, Eöry József, Hallwörth János, Kerekes György, Madarász János, Payr Ferenc (soproni káplán, alsórármóczi, majd lorettomi plébános), Rotnacher Samu, Schumichrast József, Toscano Mihály.

Másodéves bölcselethallgatók, kik a következő években klerikusok lettek:

1800/1—1803/4. Grötschl József.

1800/1—1804/5. Rotter József (később szeminárium tanu'mányi felügyelő), Grötschl Szombathelyen, Rotter Pozsonyban hallgatta a bölcséleti előadásokat.

Elsőéves szombathelyi bölcselethallgatók, később klerikusok:

1800/1—1805/6. Frantsits István, Szalay József.

1801/2—1803/4. Igaz Gáspár.

1801/2—1804/5. Kolláth Ferenc, Kruesz András, Pongrácz István.

Világi első évesek:

1801—2. Molnár Mihály (premontrei növendék lett), Predmerszky Dániel (bencés lett), Vagner Ferenc.

A világiak közül rendes növendékekké lettek:

1801/2—1802/3. Mihákovits Mátvás.

- 1801/2—1803/4. Szabó József.
 1801/2—1804/5. Somogyi Mihály, Szakál Gábor.
 1802—3. Gröre András.
 1802/3—1805/6. Pádl József, Szalai József.

Elsőéves világi hallgatók, kik a többi évben rendes növendékek voltak:

- 1802/3—1805/6. Asbolt István (*szanyi születésű*), Gazdag István, Hackstock Mátyás, Perger Ignác.

Másodéves bölcselethallgatók, kik a teológiát már mint rendes klerikusok hallgatták:

- 1802/2—1805/7. Rajzl János (*Mosonban mint felszentelt pap újmiséje előtt 1807. májusban †*).
 1802/3—1807/8. Guttmann József.

Hat önkéntes hallgató közül csak ketten vették fel Győrött a papi rendet:

- 1802/3—1803/4. Sabján Antal (*harmadéves korában rábaszent-mihályi káplán lett*).
 1802/3—1804/5. Vindisch Mihály, kivel utoljára mint harmadévesrel találkozzunk. Bankó Imre, Czípolits Mátyás, Horváth Mihály, Szárnaj Ignác nevével 1802—3. után nem találkozunk.
 1803—4. Szaradits Ferenc, Tacher György (*első évesek, nevük többé nem fordul elő*), Koch József (*Veszprémből jött át a IV. évre*).
 1803/4—1805/6. Grasits Márton (*1806-ban III. é. korában pándorfi káplán*), Polák Ferenc, Takáts Mihály, Weber Ferenc (*1806-ban III. é. korában rákosi káplán*), Zöldy Imre (*1806-ban III. é. korában szanyi káplán*), Szalántai György (*1806-ban III. é. korában győrárujárósi káplán*).
 1803/4—1806/7. Heidenwolf János (*nagyhöflányi plébános, 1847-ben I. kanonok, † 1862.*), Molnár Márton, Bárson Péter.
Önkéntes világi hallgatók, akik közül egyik sem lett győregyház-megyei pap: Konez Antal (*IV. é.*), Juhász András (*III. é., de a következő 1804—5. évben is önkéntes IV. é. hallgató, 1804-ben jogász lett*), Stokovits György (*II. é.*), Neubauer Máté (*I. é.*).

Elsőéves bölcselethallgató, de a többi évben mint szemináriumú növendék tanulta a teológiát:

- 1803/4—1808/. Fennesz János.
 1804—5. Varga László (*szalamegyei dörögdi születésű, elvégezte a jogi tanfolyamot, egy évet gyakorlatban is töltött, azután jött a szemináriumba I. évre, többé azonban nem találkozunk nevével*).

1804/5—1806/7. Franits Károly.

1804/5—1807/8. Fink György (*bónyai plébános, esperes, † 1859.*),
Frauenhoffer József (*veperdi, majd barbucsi plébános,*
† 1870.), Leitgeb Mátyás, Militics György, Módinger Fe-
renc (*répceszemerei plébános, † 1862.*), Szimeth András
(*somfalvai plébános, † 1867.*), Trukker Ferenc.

1804/5—1808/9. Bene György (*nagycenki születésű, közben ki-
lépett, de visszajött, később nagybarátfalui plébános.*)

Bölcslethallgatók, utána teológusok:

1804—5. Beke Kristóf (*1805. ápr. 30. kilépett*), Gervain Péter
(*1804. dec. 18. bencés lett*), Roth János (*a következő
években ismeretlen.*)

1804/5—1807/8. Tóth György (*kilépett*).

1804/5—1808/9. Hess János (*a pécsi egyházmegyébe ment át*).

1804/5—1809/10. Barkovits Mihály, Bausz József, Bilisits József,
Dingráf Ferenc, Guttman Ferenc (*nezsideri plébános,*
† 1864.), Hammerschmid Mátyás (*ruszti plébános, espe-
res, soproni kanonok, † 1875.*), Silberknoll József (*sági
születésű, győri kanonok*), Mersich György, Tauber Fe-
renc (*kelénpataki plébános, soproni kanonok, c. apát,*
† 1861.).

**Önkéntes hallgató, de a második évben a rendes
növendékek közé jutott be:**

1804/5—1807/8. Tartsay István (*koroncói plébános, † 1872.*).

A többi 1804—5. évi önkéntes hallgató: Ambras Simon I. é.),
Treiber Ferenc (I. é.), Huszár József (II. é., *nem került
a győri teológusok sorába.*)

1805—6. Posch József (*† Alsólászlón.*)

1805/6—1806/7. Romszauer Ferenc (*el távozott*), Szabó Pál (*1807.
ápr. 20. kilépett*).

1805/6—1807/8. Prileszky Imre (*bői plébánosból győri kanonok,*
† 1853.).

1805/6—1808/9. Hegedüs Ferenc, Holzbauer János, högyészi és
simonyi Högyész Ádám, Ivánkovits Miklós, Király Antal,
Mátyás János (*szili plébános, † 1861.*), Tóth József (*sze-
mináriumi aligazgató, majd győri kanonok*), Ujváry Fe-
renc.

Másodéves bölcsészek, később teológusok:

1805—6. Rátkovits Mihály (*többé nem fordul elő neve*).

1805/6—1809/10. Heidl György.

1805/6—1807/8. Hoffmann Pál (*kilépett*).

Elsőéves bölcsészek, később teológusok:

1805/6—1806/7. Pottka Elek.

1805/6—1809/11. Köberlein József de Ritterfeld (*bécsi*). Herle Antal, Leska János (*szlavóniai, balfi plébános, † 1859.*).

1806/7—1808/9. Németh István.

1806/7—1809/10. Baranyai József, Győri László (*1810. nov. 26. † Győrött szüleinél*), Kopna János, Lang Frigyes, Modrovits József (*1810. júl. 3. † a szemináriumban*).

Másodéves bölcsészek, később teológusok:

1806/7—1809/10. Poller József (*1810. jún. 22. † a szemináriumban*).

1806/7—1810/11. Gerdenits István, Klikovits József, Müller Károly, Pelzmann Pál (*vági plébános, † 1860.*).

Elsőéves bölcslethallgatók, később teológusok:

1806. Imre Sándor (*1806. dec. 6. kiépett*).

1806/7—1807/8. Furtinger János (*kiépett*), Schmidt József (*kiépett*), Simon Ferenc (*† Dörben*).

1806/7—1809/10. Dietz János (*† 1810. okt. 16. Nezsiderben szüleinél*).

1806/7—1810/11. Bretzner András (*† Kismartonban szüleinél*), Vantsó János de Verbo (*1811. máj. 25. kiépett*).

1806/7—1811/12. Hornik Károly, Kappel István, Kutsenich Mátyás, Mulzer Dániel, Nemetskay Jakab, Csizmaria János (*közben Jósza püspöki jószágkormányzónál nevelő*), Veisz József (*hegyeshalmi plébános, † 1865.*), Unger Ferenc.

1807—8. Szombathy Ferenc, Vranich József.

1807/8—1810/11. Kirády György.

Másodéves bölcslethallgatók:

1807—8. Hachstock Károly (*† Nagyhöflányban*), Horváth Antal (*veszprémi egyházmegyei növendék*).

1807/8—1811/12. Horváth János (*II. és III. éves korában Karloványi püspöki ügyésznél nevelő, markotabödögei, majd egyházasfalui plébános, † 1863.*).

1807/8—1812/13. Böle Mihály, Frankl Márton, Reiszner Mihály, Szarvas Mihály (*mint felszentelt pap † 1813.*), Teuchich György (*bezenei plébános, † 1868.*).

1808/9—1810/11. Bélik Pál (*szlavóniai*), Kovács Gábor.

1808/9—1811/12. Palocsay János (*1811-ben kiépett, de 1812-ben ismét a növendékek között találjuk*).

Ez évben a növendékek számát kevesbítette a püspök, mert különösen a hálótermek túlszűfolttságának tulajdonította azt a szomorú tény, hogy több növendék tüdőbajban halt meg. A francia háború okozta drágaság is szűkebbre kényszerítette a szeminárium életét.

1809—10. Csenkei Károly (*1810. jan. 26. mint végzett teológus*

jött át Esztergomból), Udvardy Béla (1810. ápr. 5. mint végzett teológus jött át Vácról).

1809/10—1812/13. Fára Alajos, Kornhoffer György, Svastics József, Tóth József (*kisbarátfalui plébános, 1844-ben esperes, 1847-ben t. kanonok, öttevényi, majd péri plébános, † 1873.*).

Másodéves bölcselethallgatók, utóbb teológusok:

1809—10. Echardt János.

1809/10—1813/14. Áts Ferenc, Degenheim György (*kismartoni plébános, 1856. c. prépost, † 1860.*), Hiell János, Kaller József, nemeskéri Kiss Pál (*közben két évig a Korkorányi-családnál nevelő, fetszentelése után főúri nevelő, majd a Theresianum tanára, I. Ferenc József királyunk magyar nyelvmestere, nagybárai kanonok, író*), Kudela Mátyás tápi plébános. † 1859.), Melegh János (*öttevényszigeti, majd fehértői, utóbb répcévisi plébános, 1845-ben székesgyházi sekrestyeigazgató, t. esperes, † 1870.*), Moravék István (*győrszigeti születésű, nemesládonyi, utóbb farádi plébános, † 1870.*), Németh János.

1810—11. Molnár Mihály (*IV. éves novicius, lébényi, majd mecseri plébános, † 1858.*), Kövér Ferenc.

1810/11—1812/13. Fövényesi Károly (*Vácról jött a II. évre*).

1810/11—1813/14. Kaszner Mihály, Pongrácz Imre.

Másodéves bölcselethallgatók, utóbb teológusok:

1810—11. Wurda Károly (*később győri kanonok*).

1810/11—1812/13. Gaál János, Karner Antal (*győri kanonok, majd győri püspök*), Szabó Pál (*1813. nov. kilépett*).

1810/11—1814/15. Bankó Gáspár (*† 1817. Rábacsanakon*), Gruber Ferenc, Hauzer Fábán (*oroszári plébános, esperes, 1854-ban győri kanonok, c. prépost, † 1871.*), Hornyák János, Kaller Ferenc, Mikó Mihály, Nagy János, Takáts Ferenc.

Elsőéves bölcselethallgatók, utóbb teológusok:

1810/11—1811/12. Budai Pál.

1810/11—1812/13. Maurovits János (*1813. febr. 4. kilépett*).

1810/11—1813/14. Szitter József (*1813. nov. 15. kilépett*).

1810/11—1815/16. Barbély György (*csornai plébános, esperes, 1835-ben t. kanonok, 1853-ban győri kanonok, c. prépost, † 1859.*), Czilinger János, Gyurkovits János, Kondvicska Márton (*győrszigeti, majd rákosi plébános, † 1858.*), Némethy Sándor (*stotzingi plébános, † 1862.*), Perger János, Soós János Imre. Ez évben ismét 27 növendékkel több lakója volt a szemináriumnak, mint az előző évben.

1811—12. Argay István (*IV. éves, de novicius, szízsárkányi plébános, † 1855.*), Szabó Pál.

1811/12—1814/15. Kriegler András (*völgyfalvi, majd vulkapor-dányi plébános, † 1862.*).

Másodéves bölcselethallgatók, utóbbi években teológusok:

1811—12. Jurkovits János.

1811/12—1814/15. Mezey Ferenc (*rábatamásii plébános, † 1858.*).

1811/12—1815/16. Benyovszky József, Deáky Zsigmond (*győri kanonok, felszentelt püspök*), Hajós János (*bősárkányi, majd kapuvári, utóbb csornai plébános, 1856-ban esperes, † 1863.*).

1812—19. Nagy Pál (*IV. éves novicius*).

Másodéves bölcselethallgatók, utóbb teológusok:

1812—13. Kozmár Pál.

1812/13—1816/17. Gindlstrasser Lipót (*† 1817. nov. 18.*), Haydenvolf Ferenc (*mosoni plébános, esperes, † 1857.*), Kiss János, Paál János, Schaffer Mátyás, Szalay Pál (*fertőszentmiklósi plébános, esperes, 1866-ban t. kanonok, † 1882.*), Tollovits Mátyás, Vallner Alajos.

Elsőéves bölcselethallgatók, majd teológusok:

1812/13—1813/14. Bohár Alajos, Putz Antal.

1812/13—1817/18. Boss János, Mogyoróssy Pál (*szemináriumi aligazgató, majd győri kanonok, † 1868.*), Rach Mihály (*fertőfehéregyházai, majd gálói plébános, † 1861.*), Zvingl Mátyás (*ritzingi [réccenyi], majd felsőlászlói plébános, † 1888.*).

1813/14—1814/15. Gervausz József, Németh Imre.

Másodéves bölcselethallgatók, majd teológusok:

1813/14—1815/16. Mohl Ferenc (*† Lövön szüleinél*).

1813/14—1817/18. Nyilassy Ferenc (*agyagosszergényi, majd rábatamásii plébános, † 1862.*).

Elsőéves bölcselethallgatók, majd teológusok:

1813/14—1814/15. Juranits György, Justh Dénes, Kovács N.

1813/14—1815/16. Eisner Lukács (*más egyházmegyébe ment át*), Seiff Ferenc (*† 1816. Sopronban szüleinél*).

1813/14—1817/18. Somogyi József (*† 1818. okt. 4. Börcsön*).

1813/14—1818/19. Balogh Ferenc, Farkas Imre (*Zichy-csalátnál nevelő, mosonszentmiklósi plébános, 1871-ben győri kanonok, † 1889.*), Feigler Domonkos, Pichler Mihály (*völgyfalvi, szarvközi plébános, 1849-ben kismartoni prépost, 1850-ben rátóti prépost, † 1879.*), Piußsich Ferenc (*pomogyi plébános, esperes, † 1863.*), Polgár Ferenc.

1814/15—1815/16. Farkas István (*1816. jún. kilépett*).

Másodéves bölcselethallgatók, majd teológusok:

1814/15—1818/19. Csiszár István (*gyírmóli születésű*), Kozmár György.

Elsőéves bölcselethallgatók, kik tovább nem tanultak itt:

1814—15. Dihanics Gáspár, Dirner János, Koloszá István (*év végén kármelita lett*). Miháts András, Wallheim János, Vörös Ferenc.

1814/15—1815/16. Posch György.

1814/15—1818/19. Kováts József. †

1814/15—1819/20. Etsch Mátyás (*győrőndorvárosi plébános*), Gissenwährer János (*vimpáci plébános. † 1880.*), Holzmann János, Rechnitzer Flórián.

1815—16-ban másodéves bölcselethallgatók, majd teológusok:

1815/16—1817/18. Lidy Lipót (*betegség miatt elbocsátva*).

1815/16—1819/20. Jeszty Fábián (*csuni plébános. † 1828. márc. 7., szlavónai, dukiszkói születésű*), Mikáts András, Schwartz János (*levéli, majd miklóshalmi plébános, † 1871.*).

Elsőéves bölcsészek, később teológusok:

1815—16. Okáthy Mihály (*később nem fordul elő neve*). Gitzinger József (*tanulmányait később folytatta*).

1815/16—1816/17. Tartsay Ferenc.

1815/16—1817/18. Pürger János (*betegsége miatt elbocsátva*).

1815/16—1818/19. Bauer József (*kilépett, † 1820.*), Lentsics Antal (*kilépett*).

1815/16—1820/21. Graner József (*locsmándi plébános. † 1868.*), Kóczán Imre (*pándorfi plébános. 1862-ben t. kanonok, † 1865.*), Mersich István, Pecho András (*karkáp'án, védenyi esperes-plébános, Szent László-kollégium tagja, † 1885.*), Prikoszovich Márton (*felsőszakonyi, majd szarvói plébános, † 1868.*), Talabér Antal.

1816—17. Sebő János (*† Asszonyfán*).

1816/17—1817/18. Bankó Ignác, Wurda Antal.

1816/17—1718/19. Schopf János (*kilépett*).

1816/17—1818/20. Totter József (†).

1816/17—1821/22. Császár István (*magyarkereszturi, majd barbacsi plébános, † 1874.*), Farkas Imre (*kálnoki plébános, † 1868.*), Gaál Jakab, Kováts Ferenc, Mávits István, Póda József, Polgár József (*lajtaszentmiklósi, majd nagymartoni plébános, † 1862.*), Schwarz György.

1817—18. Bezerédy Márton, Klárik László (*csak mint IV. évesek tanultak Győrött*).

Elsőéves bölcsselethallgatók, majd teológusok:

- 1817/18—1818/19. Klárik István.
 1817/18—1820/21. Blazovits József (*† 1821-ben Répcesarudon*).
 Lobmüller Károly (*kilépett*), Traub Antal (*kilépett*).
 1817/18—1822/23. Czédler János (*himodi, majd barbácsi plébános, a Szent László-kollégium tagja, † 1872.*), Dallos Pál, Dorfner István, Lipkovits István, Szinkovits János (*sopronkereszturi plébános, † 1862.*), Somorjai János (*téti plébános, esperes, † 1859.*).
 1818/19—1820/21. Gitzinger (Gissinger) József.

Bölcsselethallgatók, később teológusok:

- 1818/19—1819/20. Pölzl Lipót, Prasek János, Villám Mihály.
 1818/19—1822/23. Gindlstrasser János (*haracsonyi plébános. † 1883.*).
 1818/19—1823/24. Gálínger Károly, Gangl József, Koválik Ferenc (*† 1824. május 21.*). László Ferenc (*németjárfaui, majd féltoronyi plébános, a Szent László-kollégium tagja, † 1886.*), Mersits Simon (*ujfalui, majd pándorfi plébános, esperes, † 1878.*), Paitser Antal (*harkai, majd ágfalvi plébános, † 1866.*), Praudits Mihály (*köpcsényi plébános, esperes, † 1879.*).
 1819—20. Az előbbi években felsoroltak újak nem voltak.
 1820/21—1823/24. Heidlberger Ferenc (*kishőflányi plébános, † 1863.*). Novák Antal.
 1821—22. Gróf Berényi Antal (*II. éves. többé nem találkozunk nevével*).
 1821/22—1822/23. Mészáros István (*III. évre jött, röjtöki plébános, † 1863.*).
 1821/22—1824/25. Barilich Gáspár (*gyiróti, oszlopi plébános, † 1864.*), Fennesz Mátyás (*borbolyai, majd márcfalvi plébános, a Szent László-kollégium tagja, † 1878.*), Grainer János (*horvátkimlei plébános, a Szent László-kollégium tagja, † 1892.*), Gönczöl László (*koroncói, majd kónyi plébános, esperes, † 1872.*), Kempf János (*büki plébános, esperes, † 1867.*), Rach Ferenc, Schuganich János (*ottovai plébános, † 1886.*), Tóth Antal (*középpulyai, majd boggyoszlói plébános, † 1864.*).
 1822—23. Andor János (*II. éves, kilépett*).
 1822/23—1824/25. Zajác András 1831—2-ben végezte el a IV. évet (*szarvói plébános, † 1868.*).
 1822/23—1825/26. Edler Mihály, Egri Ferenc (*† 1828.*), Grósz Antal (*gyömörei plébános, esperes, † 1866.*), Horváth Lajos, Jautz Mátyás, Kabay János (*győrszemerei, majd pázmándi plébános, † 1875.*), Pongrácz János, Zeichmann Márton (*frankói plébános, † 1876.*).

- 1823—21. Horváth Ferenc (*IV. évre jött, † 1824-ben Győrött*),
Hodich József (*többé nem fordul elő neve*).
- 1823/24—1824/5. Braun Ferenc (*kumaniai származású, a III.
évre jött, pálti plébános, esperes, † 1867.*).
- 1823 21—1826 27. Beke Mihály (*mocsai plébános, † 1883.*), Haid-
fogl Pál (*levélt. majd szentpéteri plébános, † 1881.*), Hetsch
(Hecsei) József (*szabadhegyi, majd győrárvárosi plébá-
nos, † 1861.*), Prux Mihály, Vida József, Voidt József,
*szentmargitbányai plébános, esperes, soproni kanonok, c.
apát, † 1873.*).
- 1823/4—1827/8. Martony János József (*lajlaszentmiklósi, fertő-
széleskúti, majd nyéki plébános, esperes, † 1885.*).
- 1824/25—1825/6. Grundschnher Pál (*III. évre jött*).
- 1824 25—1827 28. Berkes Kristóf (*premontrei*), Lehner Mihály
(*somfai plébános, 1847-ben t. kanonok, † 1884.*), Nagy
Lőrinc (*premontrei*), Pallesch Máté (*budaösküti plébános,
† 1873.*), Pongrácz István, Rách Ferenc (*soproni kano-
nok, plébános, c. apát, káptalani prépost, † 1891.*), Rose-
nich Miklós (*vámosderecskei plébános, majd soproni árva-
házi felügyelő, † 1879.*), Seidl Péter (*sopronhorpácsi plé-
bános, † 1861.*), Schmidt Nándor, Strehle János.
- 1824/5—1828/29. Scherz Károly.
- 1825—26. Novák Ferenc, Szabovits János.
- 1825/26—1827/28. Martini Alajos, Asztl Lajos.
- 1825/26—1828/29. Filzer Flórián, Jób József, Kozmár Pál, Tol-
nay Antal (*nagycenki plébános, 1869-ben t. kanonok,
† 1885.*).
- 1826—27. Helyey János (*IV. évre jött, de hamarosan kilépett*).
- 1826/27—1827/8. Terschin Fülöp.
- 1826/7—1828 29. Joachim Jáki) Ferenc (*os'ii plébános, † 1885.*),
Kuncz József.
- 1826/7—1829/30. Csapó Ignác (*gyirmóti, majd abdai plébános,
† 1879.*), Czametzter Ignác, Gallovits János (*rábapordányi
plébános, † 1858.*), Ihász Gilbert (*premontrei*), Pongrácz
Vendel (*csapodi, majd agyagosszergényi plébános, † 1892.*),
Radányi Ignác (*gönyűi, utóbb dadi plébános, † 1867.*),
Sigl Márton, Taschner Lajos (*szárazvámi plébános, †
1866.*), Zalka Ferenc (*egyházaskeszei plébános, † 1889.*).

Másodéves bölselethallgató és utána teológus:

- 1826/7—1828/9. Gróf Zichy-Ferraris Félix (*nov. 1. lett klerikus
és dec. 4. már rátóti prépost*).
- 1827/8—1830 31. Fojdek József (*mosontarcsai, azután mosonszol-
noki plébános, esperes, 1880-ban t. kanonok, † 1889.*), Kál-
nay Rudolf (*bánhidai plébános*), Neuwirth Ferenc (*felső-
rámoci, tormafului, lajtapordányi plébános, † 1874.*), Paur

Mátyás (*lajtaújfalui, pacsenyédi plébános, esperes, 1866-ban t. kanonok. † 1869.*), Somogyi Ferenc, Szabó István (*csepregi plébános, esperes, 1871-ben győri kanonok. c. apát, † 1883.*), Szakács Mihály (*árpási plébános. † 1870.*), Takácsy József (*dőri, fehértői, majd rábapatonai plébános, 1886-ban t. kanonok. † 1889.*).

Másodéves bölcsselethallgató, majd teológus:

- 1827/8—1831/2. Báró Neustädter Károly (*németjárfaui plébános, 1867-ben lemondott plébániájáról. † 1884.*).
- 1828/29—1829/30. Hupka Ferenc (*teológiai tanár, győri kanonok.*).
- 1828/29—1830/31. Dresmitzer József (*écsi plébános, esperes, † 1878.*), Paulik Gáspár (*néhány évig káplán, azután betegsége miatt nyugalomban élt. † 1868.*), Hodich Ferenc (*harkai plébános, majd tábori lelkész, 1858-ban soproni, 1870-ben győri kanonok. † 1874.*).
- 1828/29—1831/32. Csöllei Miklós, Kiss József (*ászári plébános, † 1866.*), Perusits Ignác Jakab, Schibinger János (*lajtapordányi plébános. † 1869.*), Stokovits Antal (*völcséji, győrszabadhegyi, majd kunszigeti plébános, † 1867.*), Strausz János, Terner Péter (*szemináriumi aligazgató, majd szanyi plébános, t. kanonok, † 1893.*).
- 1829/30—1832/3. Csémy Péter (*zurányi, azután mosonszentjánosi plébános, esperes, 1872-ben t. kanonok. † 1883.*), Fábián István (*fertőszéplaki plébános, 1868-ban győri kanonok.*), Jukovits Antal (*mosonbánfalvai plébános, esperes, 1871-ben soproni kanonok. † 1873.*), Keszler Agoston (*premontrei*), Krón József (*fertőbozi plébános, † 1868.*), Medgyesy György (*győrszemerei, majd egyházasfalui plébános, † 1873.*), Schey Károly, Vanka Henrik (*szikrai, utóbb sopronszentmártoni plébános. † 1859.*), Zanchich András (*zárányi, horvátjárfaui plébános, esperes, † 1893.*), Zerpák János (*győri kanonok. c. püspök.*).
- 1830—31. Eigenbrod Henrik (*† Sopronban.*).
- 1830/31—1832/3. Moser Lőrinc (*peresztegi plébános. † 1878.*).
- 1830/1—1833/4. Barilich Lukács (*lajtakátai plébános, esperes, † 1893.*), Deák Henrik (*győrsővényházai, majd gyarmati plébános. † 1878.*), Kalchbrenner József, Raibl Ferenc (*sővényházai plébános. † 1888.*), Prevarek György (*szendi plébános, esperes, † 1884.*), Tartsay József (*ciráki plébános. † 1887.*), Tóth Ferenc, Unger Károly (*nevelő, azután soproni káplán, majd kancellista a püspöki irodában, † 1895.*).
- 1830/31—1835/6. Két évig Szombathelyen konviktusban bölcsélet-

- hallgatók, azután ilthon teológusok: Kolosváry Ferenc, Mayr Frigyes (*felsőrármóci plébános, † 1887.*).
- 1831/32—1832/3. Szabényi Antal (*III. évre jött, veszkényi plébános, esperes, 1867-ben t. kanonok, † 1869.*).
- 1831/32—1833/4. Br. Kruchina Nándor (*II. évre jött*).
- 1831/2—1834/5. Br. Baumgartner József (*lóki plébános, esperes, c. prépost, † 1870.*), Böhm János (*1834-ben kilépett*), Ehrenreiter György, Horváth István (*nagybaráti plébános, t. kanonok, † 1892.*), Huszár István (*rábacsanaki, majd bányogi plébános, † 1884.*), Polák József, Schumits Károly (*kópházai plébános*), Somogyi József (*szekonyi plébános, † 1889.*), Tóth Antal (*győrnádervárosi plébános, esperes, † 1894.*), Wimmer Ignác (*† 186.*).
- 1832/3—1834/5. Drescher Antal (*II. évre jött*).
- 1832/3—1835/36. Eiveck Ferenc, Kalmer Mihály (*nemesládonyi, majd nyulfalui plébános, † 1879.*), Legány Ádám (*öttevényi adminisztrátor, győrrasszonyfai helyi káplán, † 1899.*), Orbán György (*szemináriumi aligazgató, győri kanonok, c. apát, † 1870.*), Prevarek Ferenc (*iváni plébános, pápai kamarás, † 1904.*), Putz Vince (*rétfalui plébános, szemináriumi aligazgató, kecskédi plébános, † 1869.*).
- 1833—34. Mészey József (*IV. évre jött, magyaróvári, azután rajkai plébános, esperes, † 1876.*).
- 1833/4—1834/5. Göntz Antal (*premontrei*).
- 1833/4—1835/6. Billesz Lőrinc, Tartsay Márton (*premontrei*).
- 1833/4—1836/7. Adler Nándor (*fraknónádasi, azután répcsekőhalmi plébános, felsőkismartonhegyi prépost, † 1893.*), Arbesz János (*répcsekőhalmi plébános, † 1859.*), Csetkovits István (*hidegségi, majd horpácsi plébános, † 1890.*), Duzár Henrik (*télenyi plébános, esperes, † 1881.*), Simon Vince (*premontrei, csornai prépost*), Steinbücher József (*tormafalui plébános, † 1867.*), Vohlfart Mihály (*csávai plébános, esperes, † 1882.*).
- 1834—35. Jankó Vince (*kilépett*), Winterl Antal (*győri kanonok*).
- 1834/5—1837/8. Haimertl János (*nagylozsi plébános, † 1893.*), Hegedüs Benedek (*németjárdfalui plébános, 1867-ben Szent Ferenc-rendjébe lépett, Kajetán nevet kapott*), Hercz József (*győrszigeti, majd rákosi plébános, 1878-ban soproni kanonok, † 1889.*), Klemensits Máté (*zárányi plébános, † 1863.*), Kómesz József (*ácsi plébános, † 1894.*), Pála János (*rábacsanaki plébános, † 1888.*).
- 1835—36. Nogáll Károly (*győri kanonok, v. püspök*).
- 1835/6—1836/7. Strausz Gáspár (*III. évre jött, alsórármóci plébános, † 1891.*).
- 1835/6—1837/8. Vennesz Pál.
- 1835/6—1838/9. Illyés Ignác (*sajtoskái plébános, esperes, † 1885.*).

- Jordán Tamás (*oszlopi, majd darázsfalvi plébános, esperes, 1874-ben győri kanonok, † 1893.*), Molnár Ferenc (*premontrei*), Stockinger Ágoston (*fraknónátusdi, majd mosoni plébános, † 1870.*).
- 1836—7. Kirschner János.
- 1836/7—1837/8. Balaházy Miklós (*premontrei*).
- 1836/7—1838/9. Dingráf Gáspár (*lébényi plébános, † 1878.*).
- 1836/7—1839/40. Gróf Hugonay Szerpil (*bői plébános, 1845-ben győri kanonok, † 1864.*), Schmidt József, Strass Ferenc (*tajtaszentmiklósi plébános, † 1869.*), Tury Mihály (*kapuvári plébános, 1871-ben t. kanonok, † 1877.*).
- 1837—38. Csák Gábor (*premontrei*).
- 1837/8—1838/9. Kiss Lajos (*premontrei*).
- 1837/8—1839/40. Lőrinc Károly (*szabadhegyi, majd gyirmóti plébános, † 1870*), Kiss Endre, Pachl (Csermelyi) Ignác (*alsógallai, vértestolni, majd nagyigmándi plébános, esperes, † 1908.*), Richter (Biró) István.
- 1838—9. Rómer József (*IV. évre jött*).
- 1838/9—1839/40. Bubics Zsigmond (*kassai püspök*), Horváth Ferenc (*III. évre jött, középpulyai, farádi, majd tatai plébános, esperes, c. apát, † 1900.*).
- 1838/9—1840/41. Katona László (*endrédi plébános, † 1883*).
- 1838/9—1841/42. Bach Flórian, Bene István (*szergényi plébános, † 1878.*), Flaskár Antal (*gyirmóti, utóbb léti plébános, esperes, † 1898.*), Koller János (*jeketevárosi plébános, 1887-ben t. kanonok, † 1891.*), Schmiderer (Kovácsfy) Ferenc (*szikrai, veperdi, majd nyéki plébános, † 1865*), Sebesy Kálmán (*premontrei*).
- 1839/40—1841/2. Laky Dömötör (*premontrei*), Nagy Ferenc, Pozsgay Dózsa (*premontrei*).
- 1839/40—1842/3. Beke Miksa, Ebenhöch Ferenc (*koroncói plébános, esperes, archeológus, 1873-ban győri kanonok, † 1889.*), Horváth Ferenc, Keimel Elek (*halászi plébános, † 1872.*), Kisfaludy István (*beledi plébános, † 1905.*), Kultsár Fábián (*premontrei*), Mároky Ferenc, Payer Mihály (*lorettomi, majd szentmargitbányai plébános, † 1905.*), Tusch József (*levéli plébános, † 1860.*).
- 1840/41—1842/3. Kusnyik István (*† 1842. dec. 21.*), Pallesch Márton, Rauchlendner József.
- 1840/1—1843/4. Gelbmann Márton (*szomódi plébános, 1890-ben soproni kanonok, † 1896.*), Horváth István (*ligvándi, majd horvát-sidányi plébános, esperes, † 1878.*), Kovács József (*recényi, sopronkereszturi plébános, esperes, † 1879.*), Messter István (*nagyigmándi plébános, esperes, győri kanonok, † 1898.*), Niedermayer Ignác, Szendey (Szindler) György.

- 1841/2—1844/5. Bilisics Mihály. Fieba József (*bánhidai plébános. azután szárföldi helyi káplán, 1893-ban apostala, élete végén Győr megye levéltárában dolgozott*), Laky Márton (*ujfalui, majd illmici plébános, † 1885.*), Süllej Endre (*premontrei, később győri egyházmegyei pap, sopronkövesdi plébános, † 1900.*), Stupján Ferenc, Takáts Ignác (*mihályi plébános, esperes, 1885-ben t. kanonok, † 1893.*), Zerpák Antal.
- 1842/3—1843/4. Gróf Lichnovszky Mária Róbert. Pintér Károly (*† 1844. márc. 11.*).
- 1842/3—1844/5. Tuvora Antal (*II. évre jött, lánzséri, medgyesi, majd rákosi plébános, 1873-ban soproni kanonok. c. apát, † 1892.*), Ackermann Antal, Blume Antal, Kutassy Bertalan (*premontrei*).
- 1842/3—1845/6. Fennesz János (*kaboldi plébános, esperes, † 1892.*), Horváth János (*ruszti plébános, esperes, † 1907.*), Horváth András, Szeghő Ferenc (*mezőörsi, majd páli plébános, † 1905.*), Tóth István (*gönyöi plébános, esperes, 1886-ban győri kanonok, † 1894.*).
- 1843/4—1844/5. Csepreghy József (*elbocsátva*).
- 1843/4—1846/7. Buranits Mátyás (*császárfaui plébános, † 1872.*), Dobos Elek (*őri plébános, † 1863.*), Eredits Antal (*ujkéri plébános, † 1873.*), Horváth Ferenc (*szabadhegyi, völcseji, baboti plébános, † 1876.*), Mielh Jakab (*kisbolygasszonyi plébános, esperes, t. kanonok, 1879-ben székesfehérvári kanonok*).
- 1844—45. Illyés Márton (*premontrei, IV. évre jött*), Nagy Bálint (*premontrei, IV. évre jött*), Papp Alajos (*elbocsátva*).
- 1844/5—1845/6. Lovászy Márton (*III. évre jött*).
- 1844/5—1847/8. Bendi Mihály (*† 1847. okt. 14.*), Cziráky Alajos (*nyúli plébános, † 1870.*), Dobson János (*† 1848. márc. 8. Jánosházán*), Gruber Nándor (*alsópuljai, szabadbárándi plébános, esperes, † 1887.*), Milkovits István (*ottovai, majd vulkápordányi plébános, † 1888.*), Szűts Sándor (*németjásfalui, később miklóshalmi plébános, † 1881.*).
- 1845—46-ban IV. évre jöttek: Barbay Alajos (*öttevényi plébános, † 1892.*), Szántófy Antal (*derecskei plébános, † 1853.*), Virágh Antal (*rábapordányi plébános, † 1902.*).
- 1845/6—1848/9. Argay István (*honvéd, utána orvos lett*), Fürst György (*mosontarcsai plébános, esperes, t. kanonok, † 1897.*), Haltai (Fisbach) Ignác (*szikrai, sopronszentmártoni plébános, † 1869.*), Horváth János (*límóti plébános, † 1889.*), Karall Máté (*1849—50-ben fejezte be utólag tanulmányait, fülesi plébános, t. kanonok, † 1910.*), Kovács József (*bödögei, utóbb egyedi plébános, † 1879.*), Körmeny János (*1849—50-ben fejezte be mint a'dozópap ta-*

- nulmánya*t. mosonszentmiklósi plébános. † 1932.), Kugler János (*horpácsi házi káplán*, † 1908.), Kuppis Károly (*tápi plébános. esperes*, † 1886.), Tuboly József (*sővényházi. aunaalmási, kocsi, veperdi, völcseji, rábatamási plébános*, † 1891.).
- 1846—17. Illényi József (*IV. évre jött. kishéri plébános, 1892-ben t. kanonok*, † 1907.), Társfi Eduárd († 1847. aug. 16. *Nezsiderben*).
- 1846/7—1848/9. Tavaszy András.
- 1846/7—1849/50. Csigi Vince (*szili plébános*, † 1902.), Horváth József (*répceszemerei, majd bánhidai plébános*, † 1882.), Maráz Ferenc (*soproni kanonok. kápláni prépost*, † 1902.).
- 1846/7—1850/1-ben többen a III. évet megszakították, 1850-ben mint felszentelt papok folytatták, és 1851-ben végeztek, mint IV. évesek: Lovasy András, Pethő Károly (*bónyai plébános*, † 1900.), Robicza Sándor (*ulópuljai plébános*, † 1879.), Rosla József.
- 1847—48. Dorfner Lőrinc. Mocsonaky József.
- 1847/48—1850/51. Hesz Lajos (*ilmici. rétfalui, tormafalui, szikrai plébános*, † 1889).
- 1847/8—1851/2. Barthodeiszky József (*e.boc.átva*), Farkas József († 1869-ben *Süttörön*), Győry József, Vörös Imre (*kőzép-puljai plébános. esperes*, † 1885.).
- 1848—9. Két II. éves, kikkel többé a növendékek között nem találkozunk: Novák Antal, Erdős Alajos († 1884.).
- 1849/50—1850/51. Horváth József (*öttevényi. majd kisharati plébános*, † 1880.), Legény József (*páti plébános*, † 1873.).
- 1849/50—1852/3-ban az első évfolyamot Szombathelyen végezték, a többi azonban már Győrött: Blazovits Márk (*sérei plébános*, † 1890.), Flaskár János (*szilsárkányi plébános*, † 1879.), Halasi (Halis) György (*kocsi plébános*, † 1904.), Lőrinc János (*mosonszentandrás plébános*, † 1870.), Lőrinc József (*nyug. káplán*, † 1860.), Patsch Fülöp (*mosonszentjánosi plébános. esperes*, † 1888.), Prager Mátyas récényi, tormafalui, stotzingi plébános, † 1907.), Stampf János (*veperdi plébános*, † 1865.).
- 1850—1. Steiner Márton (*IV. évre jött. magyaróvári plébános, c. apát. 1890-ben győri kanonok*, † 1892.).
- 1850/1—1851/2. Meixner Ferenc.
- 1850/1—1852/3. Csenár Ferenc (*gyiróti, később szabadbárándi plébános*, † 1906.), Fetting György (*levéli, utóbb mosonszentandrás plébános*, † 1892.), Kossinger Antal.
- 1850/1—1853/4. Frustuk István († *Sopronban*), Horváth Lajos (*győrújvárosi plébános. t. kanonok*, † 1910.), Kőczyán Máté (*somfalvi, darázsfalvi plébános*, † 1882.), Óvárdits György (*betegsége miatt nyugalmazva*, † 1861.).

- Schreck Imre (*apostata*), Torkos József (*bősárkányi plébános, † 1901.*).
- 1851—2. Kloiber József (*IV. évre jött, nagygyurtoni plébános, 1892-ben soproni kanonok, † 1889.*), Takáts Pál (*IV. évre jött*), Tóth József (*I. éves*).
- 1851/2—1852/3. Tróján József (*III. évre jött, stotzingi, pecsenyédi plébános. † 1893.*).
- 1851/2—1853/4. Mészáros István (*II. évre jött. banai, majd farádi plébános, † 1891.*).
- 1851—1854/5. Eiveck István (*nagyhőfányi plébános, † 1890.*), Földes Mihály, Karall Márton (*oroszvári plébános, esperes. † 1910.*), Németh József (*veszkényi, csornai, közép-pulyai plébános, † 1891.*), Pintér János (*lajtapordányi plébános, † 1902.*), Réffy Endre (*csornaí, egyházaskalvi plébános, 1903-ban t. kanonok, † 1905.*), Vaján János (*széleskúti, vallai plébános. † 1887.*), Wohlmuth Antal (*pomogyi plébános. † 1888.*).
- 1852—53. Varkovits József (*IV. évre jött, † 1889.*), Mészáros Pál.
- 1852/3—1853/4. Kuncze Mihály (*III. évre jött. sóvényházai, majd rajkai plébános. † 1910.*).
- 1852/3—1855/6. Bauer István (*† 1856.*), Billing Antal (*kecskédi, majd szendi plébános. † 1890.*), Blazovits Pál (*ligvándi plébános. † 1903.*), Czvitkovits János (*† 1856. márc. 23.*), László Antal (*rőjtöki plébános, † 1901.*), Tartsay János (*rábasczentmihályi plébános. † 1905.*), Tóth Alajos (*barbaci plébános, † 1877.*).
- 1853—4. Németh Pál.
- 1853/4—1854/5-ben harmadévre jöttek: Fücsék Ferenc (*felső-lászlói plébános, 1881. óta nyugalmazva, † 1911.*), Nittel Károly (*márcfalvi plébános, † 1896.*), másodévre jött: Bohoss Mihály (*többé nem is találkozunk vele*), Pődör István.
- 1853/4—1855/6. Pairits Sándor.
- 1853/4—1856/7. Glavanits Gáspár (*hidegségi, majd szarvaskői plébános, † 1872.*), Kertész József (*császári plébános, esperes. † 1904.*), Kraill Ferenc (*† 1857. márc.*), Kránitz Mihály (*† 1860. mint káplán*), Péntek Sándor (*árpási plébános. t. esperes, † 1920.*), Stifter Márton (*undi plébános. † 1898.*).

Az 1853—4. évtől kezdve gimnáziumi tanulók is vannak a szemináriumi növendékek között, akik közül többen nem végzik el a teológiai tanfolyamokat.

- 1853/4—1857/8. Tomasits Ferenc (*mint VIII. osztályos gimnazista jött az intézetbe, † 1863-ban mint magyaróvári káplán*).

Gimnáziumi VII. osztályos tanulók voltak 1853/4—1855/6-ban:

Barkovits Ferenc, Polák Károly, Stessel Frigyes, Schaub (Surányi) János (*egyetemen folytatta tanulmányait. később teológiai főiskolai tanár, író, győri kanonok, † 1903.*).

1853/4—1857/8. Nyers István.

1853/4—1858/9. Braun Adolf (*mosonszentjánosi plébános, c. apát, majd győri kanonok, p. prelátus, † 1917.*), Pöschl Péter (*locsmándi plébános, † 1903.*), Szerdahelyi József (*nemesvölgyi plébános, † 1868.*).

1854—5. III. évre jött Füzy István (*többé nem találkozunk nevével.*).

1854/5—1855/6. Hüvös János (*vági plébános, † 1886.*), Szabó János (*fraknónádasdi, majd kőházi plébános, † 1899.*), Novák Ferenc.

1854/5—1857/. Boross Sándor (*szárföldi plébános, † 1910.*), Gájer József (*hidegségi plébános, † 1890.*), Jauernek József (*dőri plébános, † 1888.*).

1854/5—1859/60. Stöckert András (*darufalvi adminisztrátor, † 1913.*).

Gimnázium VIII. osztályából:

1854/5—1855/6. Nagy György (*kónyi plébános, † 1895.*).

1854/5—1858/9. Domnanovich Ferenc (*soproni kanonok, † 1915.*).

VII. osztályból:

1854/5—1855/6. Sohár Viktor.

1854/5—1859/60. Balits Lajos (*ágfalvi plébános, † 1905.*), Juranits Pál (*† 1864-ben mint pándorfi káplán*), Kiss György (*bői plébános, † 1891.*), Kiss Mihály (*öttevényi plébános, 1881. óta nyugalmazva a Szent László-kollégium tagja, † 1928.*), Sohár Sándor (*mosoni plébános, † 1907.*), Schlegel Péter (*süttöri plébános, győri kanonok, † 1909.*), Vaszner János (*alsórámóci plébános, † 1907.*).

VI. osztályból:

1854/5—1855/6. Pingitzer Agoston.

1854/5—1856/7. Belloni János, Fertsák Károly.

1854/5—1860/61. Karall Lőrinc (*pándorfi plébános, esperes, győri kanonok, † 1901.*), Mladoniczky Ignác (*szemináriumi előjáró, győri kanonok, nagyprépost, v. püspök, † 1930.*), Préts Mihály (*nemesvölgyi, csuni, köpcsényi plébános, † 1896.*), Tóth István (*fertőszépi plébános, t. kanonok, † 1914.*), Varga István (*tápi plébános, esperes, † 1889.*).

1855/6—1857/8. Mörk Pál (*sopronnyéki plébános, † 1919.*).

VII. osztályos:

1855/6—1856/7. Kornfeind Vince.

VI. gimnáziumi osztály:

1855/6—1857/8. Bangha István, Bründl József, Dely János, Gaupman Ferenc, Stepanek István.

1855/6—1858/9. Vidos László.

1855/6—1860/1. Wohlmuth Alajos.

1855/6—1861/2. Begna Gusztáv (*sopronkereszturi plébános, † 1884.*), Holdházy János (*püspöki udvari pap, küsszémináriumi igazgató, József főherceg fiai mellett nevelő, győri kanonok, v. püspök, † 1896.*), Kováts Lajos (*gyömörei plébános, esperes, † 1909.*), Köllö György (*kéthelyi plébános, esperes, győri kanonok, † 1924.*), Lacza Gyula (*mecséri, mosonszentmiklósi plébános, pápai kamarás, † 1930.*).

1856—7. Mayer Mihály.

VIII. osztálytól kezdve:

1856/7—1860/1. Thanhoffer Mátyás (*† 1862.*), Tóth Antal (*banai plébános, † 1908.*).

VI. osztálytól kezdve:

1856/7—1857/8. Abday József (*nagyécsi plébános, † 1909.*), Hofer József (*kónyi plébános, esperes, † 1917.*), Krammer János, Nyul Zsigmond, Polgár János, Steiner Fülöp (*váradai kanonok, székesfehérvári püspök*).

1856/7—1858/9. Szauter Ignác.

1856/7—1862/3. Dominkovits Sándor (*kapuvári plébános, † 1893.*), Manninger Mihály (*magyaróvári plébános, c. prépost, soproni kanonok, † 1929.*), Rusó Lenárd (*széleskúti plébános, esperes, t. kanonok, † 1898.*), Schuster Lipót (*borbolyai plébános, † 1906.*), Zsuppanek István (*gyirmóti, azután pázmándfalui plébános, † 1921.*).

1857—8. Minibeck József (*IV. évre jött, szárazvámi plébános, 1872-ben az egyházmegyét e'hagyta*), Nagy Károly (*IV. évre jött, okai plébános, † 1925.*).

1857/8—1860/1. Baur György (*büki plébános, † 1893.*). Még ez évben három új VI. osztályos gimnázista növendéke volt a szemináriumnak: Balits Antal (*a későbbi teológiai tanár, győri kanonok, † 1922.*), Kassits Gyula és Szely Lajos (*a későbbi győri kanonok, † 1924.*), akik a következő évre átmentek a megavált küsszémináriumba.

1858—9. Eisenkorn Károly.

1858/9—1861/2. Koch Adolf (*környei plébános, † 1890.*).

1859/60—1861/2-ben új: Berlakovits János (*II. évre jött, darázsfalvi plébános, † 1893.*).

1860—1. Kassits Gyula, Tersztyánszky Fülöp (*elsőévesek, nevük többé nem fordul elő*).

- 1860/1—1863/4. Braun József (*dunaalmási plébános. † 1880.*), Juhász Ferenc (*nemesádonyi plébános. † 1900.*), Kökly Antal (*pecsenyédi plébános. † 1905.*), Póda Endre (*soproni plébános. kanonok. p. prelátus. † 1902.*), Szalay Pál (*dadi plébános. Rusztikus néven ismert író. † 1899.*).
- 1861/2—1862/3. Balogh Mátyás.
- 1861/—1864/5. Holényi János (*péri plébános. esperes. † 1922.*), Horák Károly (*nezsidéri plébános. † 1901.*), Kiss Igánc (*rábacsanaki plébános. a M. Tud. Akadémia levelező tagja. † 1907.*), Kovács Ignác (*történetíró. soproni kanonok. káptalani prépost. † 1915.*), Kreskay Antal (*mosonszentmiklósi plébános. † 1906.*), Kutrovácz Eraó (*szarazói plébános. esperes. győri kanonok. felszentelt püspök. † 1913.*), Spindlhuber Lajos (*a papi rendet nem vette fel. mint subdiaconus a püspöki irodában dolgozott haláláig*). Szalay József (*fertőszentmiklósi, majd csapodi plébános. † 1891.*), Seidl János.
- 1862—3. Reinprecht Antal (*világi pályára ment. később püspöki jószágkormányzó Veszprémben*).
- 1862/3—1865/6. Frank József (*csepregi plébános. esperes. t. kanonok. † 1922.*), Lőrinc Ferenc (*barbácsi plébános. † 1899.*), Machán Antal (*récényi plébános. esperes. † 1884.*), Malonyay Mihály (*magyarkeresztúri plébános. esperes. † 1917.*), Nagy Antal (*katechetikai író. szőnyi plébános. győri kanonok. † 1906.*), Takács János (*markotabótczei plébános. † 1926.*), Tichy János (*győri kat. tanítóképző-intézet tanár. 1878-ban apostola*).
- 1863—4. Báró Brettschneider N. (*IV. éves. elbocsátva*), Báró Babarezy György (*I. éves. többé nem fordul elő neve*), Bakó István (*kilépett. később győri ügyvéd*), Krasznér Mihály (*I. éves. később ismeretlen*).
- 1863/4—1865/6. Edelmann Mihály. Vargyas Endre (*kilépett. később győri kir. tanfelügyelő*).
- 1863/1—1866/7. Baumholzer István (*† 1870-ben mint jehúregyházai káplán*). Házy Lajos (*nyulási plébános. † 1899.*), Radnasich Márton (*büdöskúti plébános. † 1926.*), Szalay Gyula (*† 1875-ben mint karkáplán*). Volf István (*hegyeshalmi plébános. † 1918.*).
- 1864—5. Novák Domonkos (*IV. évre jött*). Kálnay Gyula. Merzich András (*világi*). I. évesek többé nem fordulnak elő.
- 1864/5—1867/8. Bobleter Ignác (*mosonszolnoki plébános. esperes. † 1908.*), Ekker Pál (*fertőfehéregyházai plébános. † 1906.*), Gänsthaller Nándor (*soproni káplán. † 1927.*), Gschwandner János (*gálosi plébános. † 1890.*), Matkovich Antal (*bezenyei plébános. † 1921.*), Pavitsich Mátyás (*szarukői plébános. † 1917.*), Simon Péter (*dunaalmási*

- plébános, † 1909.), Widder János (lajtaszentmiklósi plébános, † 1884.).
- 1865—6. Heidenhofer József (világi, 1. éves, nem lett győri teológus).
- 1865/6—1866/7. Lakner Ambrus (premontrei).
- 1865/6—1867/8. Horváth Elek.
- 1865/6—1868/9. Bátsmegyei Sándor (pomogyi plébános, † 1924.), Kiss István (újkéri plébános, † 1927.), Kurcsy János (fertőrákosi plébános, † 1918.), Morth János (szikrai plébános, † 1918.), Novák József (gyirmóti plébános, majd magyaróvári kórházi lelkész, † 1918.), Paár József (bágyogi plébános, † 1868.), Szegleti Antal (veszkényi plébános, † 1883.), Winkler Mihály (felsőgallai plébános, esperes, † 1878.).
- 1866—7. Moser József (világi 1. éves, többé nem tanul Győrött).
- 1866/7—1867/8. Zambauer Agoston.
- 1866/7—1869/70. Fennesz János (sopronszentmártoni plébános, esperes, † 1934.), Lőrinc Antal (mocsai plébános, † 1913.), Mayer József (lajtafalui plébános, esperes, † 1915.), Widder Cyprián (répcevisi plébános, esperes, † 1902.).
- 1867—8. Gabler Lajos.
- 1867/8—1868/9. Balázsik István († 1871.), Bichler János (jéltoronyi plébános, esperes, † 1907.), Bors Pál (gyarmati plébános, esperes, † 1925.), Kriegler Mihály (soproni árvaházi igazgató, t. kanonok, † 1925.), Miletits János (oszlópi plébános, p. kamarás, † 1912.), Noszlopy Kálmán (felsőszakonyi plébános, † 1913.).
- 1868/9—1869/70. Cserhalmi József, Geellmann Gyula.
- 1868/9—1871/2. Babics János (völcséji, később baboti plébános, † 1931.), Bejczy Károly (nezideri plébános, † 1907.), Bolla Mór (győrásszonyfai plébános, † 1921.), Czákó Mihály (sajtóskáli plébános, † 1903.), Dubovszky Sándor (kisbaráti plébános, † 1923.), Hollósi János (nyuli plébános, † 1905.), Kacsich Fábán (répcesarudi plébános, † 1904.), Lentsch István (feketevárosi plébános, † 1900.), Muskovich János (horvátzsidányi plébános, † 1939.), Ollinger Károly (vimpáci plébános, † 1918.), Somogyi Gyula (mocsai plébános, † 1893.), Szábár Simon (selegdi plébános, † 1919.), Szalay Pál (kilépett), Tartsay Flóris (répceszemerei plébános, † 1921.), Tóth Balázs (mezőörsi plébános, † 1906.).
- 1869/70—1870/1. Koller Sándor (III. évre jött, † 1871-ben első szentmiséjének bemutatása előtt).
- 1869/70—1871/2. Czingráber Lajos (ma győri őrkanonok), Kiss János, Lipp János, Payrich János, Szabó József, Vencell Károly (bánhidai plébános, † 1886.).

- 1869/70—1872/3. Hátzinger István (*völcseji plébános, † 1931.*), Koller Lajos (*soproni káplán, † 1911.*), Nátz József (*archeológus, vértessomlyói plébános, † 1927.*), Nemess Sándor (*peresztegi plébános, esperes, soproni kanonok, † 1920.*), Pigmond Ferenc (*győrszemerei plébános, † 1898.*), Ruschek Antal (*győrszigeti, győrnádorvárosi plébános, esperes, győri kanonok, győrbelvárosi plébános, c. apát, országoshirű szónok és író, † 1914.*).
- 1870/1—1871/2. Stiglitz Ferenc (*a I—II. évet Nyitrán végezte, vértesszőlősi, majd bánhidai plébános, † 1921.*).
- 1870/—1872/3. Luxl András (*a III. év végén 1873. júl. 27. felvette a papi rendet, sopronkertesi plébános, † 1897.*).
- 1870/1—1873/4. Böleskey József (*lujtászentmiklósi plébános, † 1919.*), Fürst Mihály (*vági plébános, † 1910.*), Haszlinger János (*† 1877-ben mint szőlőnoki káplán*), Módlly József (*fertőszentmiklósi plébános, † 1923.*), Páder Rezső (*győrszabadhegyi, horpácsi plébános, soproni káptalani prépost, † 1924.*), Pávai (Pavek) Antal (*hegyeshalmi plébános, † 1937.*), Steiner Adolf (*gálósi plébános, † 1918.*), Töpl Vida (*ligetvárdi h. plébános, † 1903.*).
- 1871/2—1872/3. Schuster József (*I—II. évet máultt végezte, somfalvi plébános, † 1909.*), Grabner Mihály.
- 1871/2—1873/4. Németh Illés (*eltávozott*).
- 1871/2—1874/5. Grabarich István (*vögyfalvi plébános, esperes*), Hegedüs Gáspár (*kisszemináriumi lelkiigazgató, osli plébános, † 1908.*), Koch János (*rétfalvi plébános, † 1911.*), Matovics Vince (*dőri h. plébános, † 1882.*), Nagy Lajos (*győri kat. tanítóképző-intézeti tanár, igazgató, egyházaszkészítő plébános, † 1902.*), Perusits István (*alsópulyai plébános, † 1925.*), Szalay János (*felszentelése előtt eltávozott*), Harsányi (Wollner) József (*farádi plébános, † 1931.*).
- 1872—3. Csánó Ferenc (*†*), Eckensberger Károly (*jogot végzett, kaposvári kir. pénzügyigazgató lett*).
- 1872/3—1873/4. Tóth Sándor.
- 1872/3—1874/5. Csuday Jenő (*premontrei*), Merchich Máté (*horvátkimlei plébános, † 1928.*), Veits (Medgyesi) Ede (*a pécsi egyházmegyébe ment át*).
- 1872/3—1875/6. Békefy Kálmán (*mosonszentjános plébános, † 1931.*), Gruber Ferenc (*mosontarcsai plébános, † 1907.*), Poller Endre (*csornai plébános, † 1925.*), Spissits György (*nagyszemináriumi igazgató, † 1889.*), Tolnay Gábor (*nagycenki plébános, † 1893.*), Varga János (*szemináriumi előjáró, t. kanonok, majd győri kanonok, † 1911.*).
- 1873—4. Binder Lipót (*e'bo'sátva*), Edelmann Sebő (*premontrei*), Komárik István (*év végén jezsuita növendék lett*).
- 1873/4—1875/6. Dezse Viktor (*üllmici plébános, † 1895.*).

- 1873/4—1876/7. Cser Vendel (ácsai plébános, † 1921.), Gladich Pál (szemináriumi előljáró, magyarkiméi plébános, p. kamarás, † 1922.), Kapuy Elek (szemináriumi előljáró, sekrestyeigazgató, egyházasküldi plébános, t. kanonok, † 1928.), Léway Pál (bölcseleti író, lajtakáti plébános, esperes, † 1932.), Veninger Ernő (szőnyi plébános, esperes, † 1922.).
- 1874/5—1875/6. Kempf József.
- 1874/5—1876/7. Stronszky Ágoston (premontrei).
- 1874/5—1877/8. Farkas Sándor (bogyoszi plébános, esperes, t. kanonok, ma nyugatomban). Fazekas Mihály (1884-ben aposztata). Felber János (páli plébános, † 1924.), Héris Márton (ászári, majd kishéri plébános, † 1910.), Kiss Gáspár (rajkai plébános, esperes, t. kanonok, † 1912.), Kisfaludy Zoltán Lajos (népies író, típi plébános, † 1914.), Klafszky Henrik (horpácsi plébános, † 1917.), Krahli János (fe. sörházi plébános). Maier József (nyulasai plébános, † 1928.). Mohl Adolf (lorettoni, majd tatái plébános, c. apát, soproni kanonok, ma győri kanonok, író, történész és műgyűjtő). Németh Gábor (himodi plébános, † 1932.), Reibach Ferenc (lajtakörtvélyesi plébános, † 1932.), Szabó László (betegsége miatt távozott). Weber Antal mosonszentandrásai plébános, esperes, † 1926.).
- 1875/6—1877/8. Szieherle János (kópházai plébános, esperes, nyugatomban).
- 1875/6—1878/9. Deák Pál (rábatamási plébános, † 1911.), Fischer József (fertőbozi plébános, † 1926.), Horváth Lajos sopronszili plébános, t. kanonok, † 1929.), Nagy József lorettoni plébános, † 1918.), Reisinger József (győri kat. tanítóképző-intézet tanár, gálosi plébános, † 1900.).
- 1876/7—1877/8. Skadra János (év végén kilépett).
- 1876/7—1878/9. Grüll Pál, Horváth István († évkönyvben).
- 1876/7—1879/80. Horváth Viktor (kismartoni plébános, esperes, c. prépost, győri kanonok, † 1925.). Marx József (betegsége miatt felszentelése előtt elbocsátva). Mike Ferenc († 1889-ben mint káplán). Németh János (kapuvári plébános, esperes, c. prépost, † 1926.), Róka József (h'edgségi, majd nagyecenki plébános, † 1935.), Ruschitz György (lajtapor-dányi plébános, † 1926.), Szalay József (fehértői plébános, † 1931.), Vazel Ferenc († 1885-ben mint káplán).
- 1877/8—1879/80. Hoffer Károly, Mozell Mátyás (betegsége miatt elbocsátva).
- 1877/8—1880/1. Buczolits (Budai) Mátyás (horvátjárfaui plébános, † 1909.), Csenár János (gyíróti plébános). Fencz Sándor (szili plébános, † 1934.), Haller József (győri kat. tanítóképző-intézet igazgató, † 1936.), Kovács Zsigmond (vulkapordányi plébános, esperes, † 1935.), Seedoch Ru-

dolf († 1898.), Soós Géza (*péri plébános, esperes, p. kamarás, † 1929.*), Sumbuszky Antal (*környei plébános, † 1928.*), Sülő Antal (*fertőszergényi plébános, † 1914.*), Várits Károly (*felsőkismartonhegyi prépost, ma győri éneklő kanonok*), Véghelyi Vince (*gönyői plébános, esperes, † 1935.*), Wohlmuth Ferenc (*kisszemináriumi lelkipáter, császári plébános, hitének és hazájának vértanúáldozata 1919-ben*).

1878/79—1879/80. Kusztrich György (*III. évre jött, pándorfalui plébános, † 1903.*).

1878/9—1880/1. Vlasits János († 1881. márc. 9.).

1878/9—1881/2. Hebenstreit György († 1889. mint mosonszolnoki káplán), Klampfer Ferenc (*mosonbánfalvi plébános, † 1936.*), Nyögér Antal (*győrnádorvárosi plébános, † 1924.*), Paár József (*sércei plébános, esperes, † 1929.*), Peszlen Károly (*csapodi plébános, † 1918.*), Rudnay Alajos (*bánhidai plébános, 1901-ben átment a besztercebányai egyházmegyébe, a bajmóci prépostságra*), Szalay György (*miháliai plébános, † 1914.*), Szemethy Sándor (*nagybaráti plébános, † 1928.*).

1879—80. Domján Pál és Kárpáthy Kelemen (*II. éves premonstreiek*).

1879/80—1880/1. Miehler Ferenc.

1879/80—1882/3. Haubner Ferenc (*ruszti plébános, † 1937.*), Karner Károly (*kishőflányi plébános, † 1931.*), Lukács János (*öttevényi plébános, † 1919.*), Nagy Mihály (*sopronnyéki plébános, majd felsőkismartonhegyi prépost, † 1924.*), Németh Vince (*halászi plébános, majd magyaróvári plébános és c. prépost, † 1923.*), Nogáll Károly (*tormafalvi plébános, † 1924.*), Steiger (Kálnoki) József (*lajtaszéki plébános, † 1928.*), Szeneczey János (*nagyécsi plébános, Amerikába ment*), Unger István (*balfi plébános, † 1922.*), Vitéz Gáspár (*elméje elborult, † 1930.*).

1880—1. Faragó János (*év végén elbocsátva*).

1880/1—1882/3. Radits István (*elbocsátva*).

1880/1—1883/4. Bellosits Ferenc (*zarányi plébános*), Fertsák Ferenc (*darázsfalvi plébános, † 1926.*), Horváth Márton († 1887.), Hóbor Ferenc (*abdai, öttevényi plébános, † 1925.*), Major Gergely (*lozsi plébános, p. kamarás, † 1929.*), Németh József (*bői plébános, † 1921.*), Rozsos Ferenc (*ma is büki plébános, l. esperes*), Szegner István (*dunacsuni plébános, ma Bécsben nyugalomban*), Treiber János (*elméje elborult, † 1920.*), Végh István (*bősárkányi plébános, † 1923.*), Vlasits János (*pándorfalui plébános, † 1927.*).

1881—2. Braun Kálmán (*betegsége miatt eltávozott*).

- 1881/2—1884/5. Domsy János (*szentmargitbányai plébános, † 1915.*), Horváth Antal (*mocsai plébános, esperes, ma Szombathelyen nyugalomban*). Kurecsy Ferenc (*felsőlászói plébános, † 1902.*), Márkus Márton (*barbacsai plébános, † 1905.*), Pleininger Ferenc (*† 1888-ban mint káplán*), Truksitz György (*† 1890-ben mint káplán*).
- 1882/3—1884/5. Strommer János.
- 1882/3—1885/6. Buchinger Károly (*széleskúti plébános, † 1927.*), Frank József (*† 1886.*), Kaufmann István (*sopronkeresztúri plébános, esperes*), Kostyán Mihály (*győrszabadhegyi plébános, esperes, † 1916.*), Lakossy Kálmán (*szendi plébános, † 1909.*), Millner Lajos (*† 1898-ban mint soproni káplán*), Rosta József (*kocsi plébános, † 1918.*), Szeliánszky Ferenc (*† 1897-ben mint káplán*), Vitéz József (*gálósi plébános, † 1904.*).
- 1883/4—1884/5. Májer Pál.
- 1883/4—1886/7. Berky Zoltán Béla (*szanyi plébános, p. kamarás, † 1927.*), Döbrösy István (*† 1894-ben mint káplán*), Erényi Károly (*mosonszolnoki plébános, esperes, ma győri kanonok*). Kábik József (*szomódi plébános, † 1918.*), Macher Ede (*kilépett, ma középiskolai tanár Pozsonyban*), Peck Péter (*fraknónádasdi plébános, † 1928.*).
- 1884—5. Jüttner Kálmán (*kilépett, mérnöki pályára ment*).
- 1884/5—1887/8. Árvay Sándor (*kisbéri plébános, † 1911.*), Egyed János (*egyedi plébános, p. kamarás, † 1912.*), Horváth Máté (*czinfalvi plébános, † 1925.*), Mészáros Kálmán (*kőzépulyai plébános ma is*). Németh Gyula (*szanyi plébános, t. kanonok ma is*).
- 1885—6. Tolnay Miklós (*kilépett, † Bácsán mint segédjegyző*).
- 1885/6—1888/9. Csizmadia Vilmos (*győrsövényházi plébános*), Csóka József (*1891-ben † mint káplán*), Domonkos István (*nyuli plébános, esperes, író, † 1923.*), Guszich Lajos (*tatai plébános, 1901-ben lazarista lett, †*), Horváth Lajos (*magyarkimlei plébános, majd nevelő Erdődy Gyula gróf gyermekei, azután Batthyányi László herceg gyermekei mellett, veszpréme gyházmegyei pap és felsőőrsi prépost lett*), Húber Dénes (*alsógallai plébános, † 1928.*), Lászlófalvi Eördögh Imre (*közben 1 évig szemináriumon kívül volt, azért csak 1890-ben végezte a IV. évfolyamot és vette fel a papi rendet, nagyécsi plébános, † 1914.*), Nagy Viktor (*győrszigeti plébános, † 1926.*), Sattler Antal (*illmici plébános, † 1919.*), Széchényi Miklós gróf (*tanulmányi felügyelő, kismartoni káplán, átment az esztergomi egyházmegyébe, ott jáki apát, kanonok, pázmáneumi igazgató, 1901-ben győri, 1911-ben váradi püspök, † 1923. dec. 1.*), Szieger Adolf (*† mint klerikus*).

- 1886—7. Borán János († 1887. jan. 18.), Kolbe Dezső (kilépett, Komáromban † mint ügyvéd), Gösy Géza (kilépett, † Sopronban mint vármegyei ügyész).
- 1886/7—1789/90. Baán Jenő (kisszeminárium elöljáró, süttőri plébános, esperes, t. kanonok, felsőházi tag, † 1937.), Barilich Lőrinc (szemináriumi lelkiigazgató, győrújvárosi plébános, p. kamarás, t. kanonok, h. főesperes), Csukovits János (1893-ban lazarista lett), Freyler János (féltoronyi plébános. † 1925.), Gráf Márton (vértetolnai plébános, nyugalomban), Hegedüs János (rábaszentmihályi plébános, † 1924.), Kovárzik József (mosonszentmiklósi plébános, † 1914.), Köhalmi Béla (1897-ben premontrei lett, † 1937.), Lukács József (fertőendréd, majd széplaki plébános, † 1931.).
- 1887—8. Ásvány Lajos.
- 1887/8—1889/90. Gúts Lipót (kilépett, † Budapesten mint vasuti főtiszt), Ressler Mihály (tanulmányait betegsége miatt 1891/2—1892/3-ban végezte be, tápi plébános, ma Győrött nyugalomban).
- 1887/8—1890/1. Bugledich Nándor (undi, majd horvátzsidányi plébános). Csonka Pál († 1901-ben mint káplán), Nagy Gyula († 1891.).
- 1888/9—1889/90. Orbán Károly.
- 1888/9—1890/1. Mersich Márton (szabadbárándi plébános, esperes), Mersich Mihály (bezenyi plébános, esperes), Papp Antal (egyházasszalui plébános, esperes, t. kanonok).
- 1888/9—1891/2. Bene Pál (sopronlövői plébános, esperes), Fálud Aladár (pecsenyéi plébános. † 1921.), Góger Endre (feketevárosi plébános), Gusztáv Gyula (köpcsényi plébános, esperes, † 1929.), Ivánkovich Gyula (rábapordányi plébános, † 1937.), Jakab Ferenc (tanítóképző-intézeti igazgató, t. kanonok, † 1936.), Kiss László (kecskédi plébános, ma nyugalomban), Klotz Ignác (vértesszőllősi, ma tatai plébános, c. prépost), Kokas János (lébényi plébános), Kurcsy Vendel (borbolyai plébános, † 1911.).
- 1889—90. Fogassy Kázmér.
- 1889/90—1892/3. Borossay Lajos (rábacsanaki plébános, † 1908.), Krankovich Vince (alsórármóci plébános), Perneczky Kálmán (barbacsai plébános), Pollák Gyula (kismartonhegyi prépost), Szohurek Antal (kisbéri plébános, esperes, h. főesperes), Takács Rudolf (elbocsátva).
- 1890—1. Bründl János.
- 1890/1—1893/4. Bakó Ádám (1899-ben a premontrei rendbe lépett, később esztergomegyházmegyei pap, budapesti hitoktató, †), Beitl Károly (ágfalvi plébános, † 1915.), Bizzar Mihály (szakonyi plébános, † 1932.), Csizmadia Pál

(Amerikában vállalt lelkészi állást, onnét hazajött, ma nyugalmában, betegen a csornai kórházban van), Horváth János (téli plébános), Kovács Sándor (szendi plébános), Kuster Béla (kisszemináriumi előljáró, ma nyug. tanító-képző-intézeti tanár), Ribarits József (fertőfehéregyházai plébános), Schadl József (bábolnai plébános, † 1931.), Vlasich József (oszlópi plébános).

1891—2. Káth Márk.

1891/2—1892/3. Mariska Ferenc (III. évre jött át Szent Ferenc rendjéből, ma Burgenlandban márcfalvi plébános), Muskovich Vencel (III. évre jött, Burgenlandban répcébonyjai plébános, † 1934.), Perusich Jakab (III. évre jött vissza az egyetemről, peresznyei plébános lett), Wölfl (Ujlaki) István (győrszabadhegyi plébános, ma nyugalmában Győrött), Németh Zsigmond (kilépett).

1891/2—1894/5. Győri Antal (sajtoskői plébános), Kasztner Manó (mosonszentpéteri plébános, † 1918.), Koller Mátyás (szárazvámi plébános lett, † 1921.), Kovács Lajos (koroncói plébános, † 1936.), Mentos Miklós (veszkényi plébános, † 1937.), Molnár Géza (beledi plébános, † 1923.), Németh Gyula (felsőgallai plébános), Rupf Sándor (sopronkövesdi plébános, † 1936.), Schilhan Marcell (soproniváni plébános, † 1934.), Siklósi József (fertőbozi plébános).

1892/3—1893/4. Pettenkoffer József, Raffay István.

1892/3—1894/5. Kammerlohr Nándor.

1892/3—1895/6. Csizmazia Ferenc (világi pályára ment), Dodek Jenő (nevelő), Engelits György (répcsekőhalmi plébános, † 1936.), Glatz Sándor (gyömőrei plébános, esperes), Hegedűs József (nyugalomban Győrött), Kovács Ferenc († 1906-ban mint káplán), Kozák József (a kalocsa egyházmegyébe ment át), Kudora Ödön († 1897-ben mint káplán), Németh Pál (ászári plébános, t. esperes), Prikoszovich János (lóki plébános), Raab Pál († 1902-ben mint káplán).

1893/4—1894/5. Gángli Lajos (egyetemről jött vissza III. évre, 1905-ben elhagyta az egyházmegyéét, pápai engedéllyel világi életet élhetett — de megnősült).

1893/4—1895/6. Frank Ferenc (világi pályára ment).

1893/4—1896/7. Horváth Lajos (1905-ben lazarista lett), Nusser József (halászi plébános, † 1934.), Seedoch Károly (tatabányai lelkész, p. prelátus, † 1935.), Sieber Ernő (lajta-szentgyörgyi plébános), Tóth János (Sopronban nyugalomban).

1894/5—1896/7. Pócza Géza.

1894/5—1897/8. Csizmazia Pál (mosonszentmiklósi plébános, esperes), Denk Rezső (csanádi egyházmegyébe ment át, ké-

sőbb *amerikai lelkész lett*). Hadarits Kálmán (*fertőszentmiklósi plébános, esperes*), Ratzenböck Károly (*nyug. katonai tábori főesperes, máriakálnoki plébános*), Tomasits János (*röjtöki plébános, † 1920.*).

1895/6—1896/7. Rybach József, Zaunfuchs Pál.

1895/6—1898/9. Bauer József (*haracsonyi plébános*). Feichtinger Mátyás (*soproni irgalmas nővérek igazgatója, c. apát*), Fertsák József (*darázsfalvi plébános*), Geller József (*zurányi plébános, † 1911.*), Heurigs József (*okai plébános, esperes*), Kucher János (*nyéki plébános*), Rosenits Dömötör (*pándorfalvi plébános, † 1933.*).

1896—7. Hanzséros Bálint.

1896/7—1899/1900. Antal János (*† 1906-ban mint tábori lelkész*), Békeffy István (*gúlosi plébános, † 1927.*), Hart Ferenc (*csepregi plébános, nyugalomban*), Horváth János (*rábacsanaki plébános*). Kaindlbauer József (*szentmargitbányai plébános*), Kerschbaum Károly (*tormafalvi plébános*), Kónetsny Ferenc (*betegsége miatt nyugalomban, † 1930-ban*), Pájtér István (*bokodi plébános. nyugalomban*), Vindis József (*ligvándi plébános. esperes*).

1897/8—1898/9. Lentsch Ferenc.

1897/8—1900/1. Gludovátz Fülöp (*oroszvári plébános*), Gruber Károly (*mosontarcsai plébános, † 1918.*), Huber János (*soproni kanonok*), Mentés Domonkos (*fertőrákosi plébános. esperes*), Thüringer János (*mosonujfalvi plébános*), Tower Vilmos (*nyug. tábori főesperes, pápai prelátus*).

1898/9—1901/2. Erdt József (*rétfalvi plébános. esperes*), Hajdyn Henrik (*csehszlovák katonai lelkész. elhagyta az egyházmeggyét*), Schügerl Gyula (*† 1921-ben*), Szántó Grácián (*† 1903.*), Wolf István (*lajtakörtvélyesi plébános*).

1899—1900. Dobrovits Jenő.

1899/1900—1900/1. Tóbl Antal (*premontrei lett, Vadász Norbert néven † 1935-ben*).

1899/1900—1902/3. Medgyesy László (*fertőendrédi plébános*). Nagy József (*frankónádasdi plébános*). Pogácsa János (*gyarmati plébános*), Sturm (Vihar) György (*veperdi plébános*), Van der Haude Tamás (*szikrai plébános*), Varga János (*győrszemerei plébános, † 1921.*), Wagast József (*apos-tata lett*). Windisch Mátyás (*malomházai plébános*).

1900/1—1901/2. György Imre (*osztrák cisztercita lett*).

1900/1—1903/4. Aistleitner József (*budapesti egyetemi tanár, pápai prelátus*), Borossay József (*szakonyi plébános. † 1937.*), Fehérváry Gyula (*rajkai plébános*), Hajós Antal (*markolabödögei plébános*), Horváth József (*aggyagosszergényi plébános*), Kapovits Félix (*vértestolnai h. plébános, † 1933.*), Károlyi (Kirchmayer) Emil (*baboti plébános*). Pócza Fe-

renc (rábatamásii plébános, † 1932.), Straub Károly († 1906-ban), Thullner János (nezsideri plébános, p. prelátus, † 1937.).

1901—2. Horváth János.

1901/2—1904/—5. Barillits Viktor (mosonszentjánosi plébános), Gombos Géza (dunaalmási plébános, nyugalomban), Flicker Ignác (mosontétényi plébános, esperes), Havranek Viktor (ciráki plébános, nyugalomban), Horváth Gábor (mecséri plébános), Kvidesz Géza (oslói plébános, † 1937.), Lang József (pomogyi plébános), Németh Lajos (répcevisi plébános), Szabó Kálmán (tanítóképző-internátusi igazgató, † 1937.), Szemelliker Antal (fülesi plébános, † 1919-ben, agyonlőtték a kommunisták).

1902—3. Bognár Pál (III. évre jött, többé nevével nem találkozunk), Keszthelyi Gyula (a bécsi egyetemre ment, ma kónyi plébános, esperes, felsőházi tag).

1902/3—1905/6. Keszler Antal (bokodi plébános), Kovács Péter sopronhorpácsi plébános, p. kamarás), Ötvös Lajos (mihályi plébános), Pintér László (soproni kanonok, országgyűlési képviselő, a máltai lovagrend konventuális káplánja), Szűcs Géza (nagyécsi plébános), Zonchich Jakab (répcesarudi plébános).

1903—4. Péter József (III. évre jött, többé nem is találkozunk nevével), Varga István (I. éves, többé nincs róla említés).

1903/4—1906/7. Grábics Henrik (szomódi plébános), Horváth Pál (récényi plébános), Kleindl József (gálósi plébános), Lengyel István (császári plébános), Polgár Aladár (egyedi plébános, esperes), Seszták Gyula (elhagyta az egyházmegyét), Varga Sándor (zurányi plébános).

1903/4—1907/8. Ecker Károly (közben egy évig beteg volt, ma nyugalomban).

1904/5—1905/6. Koppán Mihály (eltávozott), Vachtler István.

1904/5—1906/7. Belovich István (III. évet magánszorgulomból végezte, mosonszolnoki plébános, esperes), Bilovits István (III. évet magánuton, győrszemerei plébános), Harsányi Lajos (III. évet magánuton, rábapatonai plébános, t. kanonok, országoshírű költő), Leisztinger István (III. évet magánuton, szilsárkányi plébános, † 1924-ben), Németh József (III. évet magánuton, nevelő gróf Széchen Miklós római nagykövet fia mellett, később átlment a veszprémi egyházmegyébe, ma pápai plébános, c. apát).

1904/5—1907/8. Gangl Mihály (kismartoni plébános), Hackl Antal (soproni kórházi lelkész), Koller Antal († 1909-ben mint káplán), Németh Rudolf (peresztegi plébános), Papp Kálmán (soproni plébános, kanonok, p. prelátus, felsőházi tag), Sütő István (beledi plébános, esperes).

- 1905—6. Szűcs Dezső.
- 1905/6—1906/7. Patyi Gyula (*III. évre jött, az egyházmegyéből elbocsátást nyert*).
- 1905/6—1908/9. Lang Pál (*vallai plébános*), Lukáts József (*Burgenlandban † mint kishőflányi plébános*), Müllner Mihály (*oszt-rák bencés lett*), Nagy Gyula (*bágyogi plébános, esperes, néprajzi író*), Sáring Károly (*locsmándi plébános*), Schmidt Károly (*I—III. évet 1905/6—1907/8-ban elvégezte, betegsége miatt a IV. évet 1912-ben végezte, darufalvi plébános*), Smied Lajos (*csepregi plébános*), Surányi Ferenc (*komáromi plébános, c. apát*), Szekendi József (*szőnyi plébános*).
- 1906/7—1907/8. Németh Vince (*székesfehérvári megyébe ment át, †*).
- 1906/7—1908/9. A III. évet magánúton végezték el: Pócza István (*rábakecöli plébános*), Szókrényes József (*bői plébános*), Tóth Károly (*bősárkányi plébános*), Zachara Gyula (*vértesszőllősi plébános*), Polány István (*II. éves*).
- 1906/7—1909/10. Bán János (*soproni árvaházi igazgató*), László János (*nyuli plébános*), Lukáts Dezső (*tápi plébános*), Prikoszovich Endre (*győri kat. fiúinternátusi igazgató*), Szeiler Rudolf (*németjár/falui plébános*), Timaffy László (*budapesti hittanár*).
- 1907—8. Angyal Mihály, Bösze Ferenc, Gombóc József — első év után eltávoztak.
- 1907/8—1909/10. Kovács György (*répceszemerei plébános, esperes*), Schmiczhoffer János (*dőri plébános*), Steiner József (*ma veszprémmegyházmegyei pap, esperes-plébános Román-don*), Visi Péter (*kunszigeti plébános*), valamennyien magánúton végezték a II. évet.
- 1907/8—1910/11. Karall Máté (*fülesi plébános*), Kocsis (Karácsonyi) Sándor (*péri plébános, esperes*), Somossy József (*világi pályára ment*), Vindisch János (*gyiróti plébános*), Winkler Mihály (*győrnádvárosi plébános*).
- 1908/9—1910/11. Gruber János (*ruszti plébános*), Horváth József (*fertőszéplaki plébános*), Mayer János (*lajtaporádnyi plébános*), Várkonyi (Wallisch) Jenő (*kapuvári plébános, t. kanonok*), valamennyien magánúton tanulták a II. évet. Tóth István (*tüdővészben meghalt 1911.*).
- 1908/9—1911/12. Bene István (*nyugalomban, könyvtáros*), Giczi József (*szilsárkányi plébános, esperes*), Fömölör Gyula (*árpási plébános*), Grozner Ignác, Payer Gyula (*farádi plébános, † 1933.*), Szőke Rezső (*rábászentmihályi plébános, † 1930.*), Vissi Gyula (*pálfi plébános*).
- 1808/9—1912/13. Németh János (*egy évfolyamot a székesfehérvári szemináriumban végzett, nagybarátfalui plébános*).

- 1909/10—1910/II. Horváth József, Matusz Márton (*kilépett*).
- 1909/10—1911/12. Berzsényi Ferenc (*világi pályára ment*). Csébits Ignác (*himodi plébános*), Erdődi Bakács Iván (*átment a váradi egyházmegyébe*), Horváth József (*a II. évet magánúton végezte, felszentelés előtt átment a szombathelyi egyházmegyébe, később a nagyváradi egyházmegyébe, mint intézeti lelkész életmentés közben Pilismárián † 1937-ben*), Kóczán Imre (*év közben †*), Weisz-Kroból József (*környei plébános*).
- 1909/10—1912/13. Blazovits János (*kópházai plébános*), Brantl Lajos (*györgyvárosi plébános*), Fodor Pál (*hidegségi plébános*), Koch Róbert (*missziós papnak ment, ma esztergom-egyházmegyei táti plébános*), Lehner Antal (*nagyhöflányi plébános*), Makk Béla (*bánhidai plébános*), Szabady Béla (*m. kir. állami gimnáziumi r. hittanár és győri székesegyházi sekrestyeigazgató, történetíró*), Szabár János (*a'só-pulyai plébános*), Takács János (*abdai plébános*).
- 1910/11—1911/12. Tscheik Kálmán (*kilépett*).
- 1910/11—1912/13. Pinezich Rezső (*kisbarátfalui plébános*), Nagy Sándor (*röjtökmuzsaji plébános, p. kamarás*), Varga István (*zarányi plébános*), Posch Emil (*kilépett*).
- 1910/11—1913/14. Andorka Gábor (*mezőörsi plébános*), Busch József (*nagylozsi plébános*), Domonkos Sándor (*1913. okt. 7. †*), Lex János (*nezsideri plébános*), Michl József, Novák Ottó (*széleskúti plébános*), Reiter Mihály (*magyar-kimlei plébános*), Reuter Bálint (*fertőmegyei plébános*), Scheitz Emil (*kilépett*), Viola Mihály (*szemináriumi ekonomus*).
- 1911—12. Somogyi Antal (*egyetemre ment, ma teológiai főiskolai tanár, egyházművészeti író*).
- 1911/12—1912/13. Pölöskey József (*a ciszterciáktól jött át III. évre, szakonyi plébános*).
- 1911/12—1914/15. Eöri János (*oslii plébános*), Farkas István (*gönyüi plébános*), Fischer János (*kaboldi plébános*), Gyulai László (*† 1915-ben mint káplán*), Pethő Nándor (*kocsi plébános*), Stehlik László (*apostata*), Szalai Géza (*halászi plébános*), Szeli Imre (*nemesládonyi plébános*), Varga József (*ágyfalvi plébános*). Valamennyien veszítettek egy évet a háború miatt, a sebesültek ápolását végezték, a papi rendet 1915. április havában vették fel.
- 1912—13. Mayer Ödön (*eltávozott*).
- 1912/13—1913/14. Hoffmann Dömötör (*a bukaresti egyházmegye növendéke, 1914-ben visszament Bukarestbe*).
- 1912/13—1914/15. Mórocz Mihály (*eltávozott, pénzügyi titkár Győrött*).
- 1912/13—1915/16. Havas Zoltán (*rábatamási plébános*), Led-

- niczky József (*alsógallai plébános*), Perlaky Ferenc (*szárföldi plébános*), Reiner Gyula (*győrszigeti plébános*), Steurer József (*hegyeshalmi plébános*), Szeitz Gotthárd (*sopronszentmártoni plébános*), Szűsz József (*féltoronyi plébános*).
- 1913—14. Márkus Imre (*Szombathelyről jött át III. évre. 1914. októberben elbocsátva*).
- 1913/14—1914/15. Holper Ödön (*eltávozott*), Szántó Antal (*1915-ben budapesti egyetemre ment, 1918-ban vette fel a papi rendet, ma nagycsenki plébános, esperes*), Winkler Kálmán (*1915-ben eltávozott*).
- 1913/14—1915/16. Szabó István (*farádi plébános*).
- 1913/14—1916/17. Barbély Károly (*rábaszentmihályi plébános*), Haller János (*győrszabadhegyi plébános*), Keifes Károly (*öttevényi plébános*), Muraközy Károly (*újkéri plébános*), Preiszegger Lajos (*védengi plébános*).²²⁾
- 1914—15. Fischer Aladár (*1914-ben távozott*), Schädli Géza (*1914-ben távozott*), Tóth Vilmos (*1914-ben távozott*).
- 1914/15—1915/16. Gosztolya János (*1915-ben távozott*), Kultsár József (*1915-ben távozott*), Kovácssevi Kálmán (*1915-ben távozott*).
- 1914/15—1916/17. Hegedüs Ferenc (*1916-ban távozott*), Herbst Géza (*1916-ban távozott*), Horváth Géza (*1916-ban távozott*).
- 1914/15—1917/18. Eggenberger Kálmán (*pázmándfalui plébános*), Hamburger Antal (*várgesztesi plébános*), Horváth Ignác (*Burgenlandban, újhegyi plébános*), Jäger Károly (*szárazvámi plébános*), Karall Ferenc (*siklódsi plébános*), Kátavics Gyula (*koroncói plébános*), Kövér Ferenc (*soproni hitoktató*), Mersich Márton (*sopronkertesi plébános*), Nagy Ferenc (*banai plébános*), Seller Pál (*győri iparostanonciskolai hitoktató*), Szabó Géza (*bábolnai plébános*), Warschitz Ernő (*alsóőri plébános*).
- 1915—16. Horváth József, Mürkl Herman, Németh György, Pogátsa József, Starsich József, Takáts Ferenc, Tremmel József (*mind a heten 1915-ben bevonultak katonának, és a háború befejezése után 1918-ban az intézet kötelékéből kiléptek*). Bizzar István (*tüdőbaja miatt több éven át beteg volt, tanulmányait nem folytathatta, † 1922-ben*).
- 1915/16—1918/19. Bertha Rudolf, Élő Pál (*csornai plébános*), Nagy Péter (*mocsai plébános*), Németh István (*ácsai plébános, költő*), Pillés János (*Burgenlandban szolgál*).

²²⁾ Az 1790—1914. évek növendékeinek adatait a Protocollum Clericorum-ból és az Album Sacerdotum Dioec. Jaur. (püsp. levéltár) emeltük ki.

- 1916—17-ben bevonultak katonának és leszerelés után kiléplek az intézetből: Beszédes Lajos, Buza Dénes, Buzanits János, Csiszár Imre, Győrváry Ernő, Kiss Pál, Steindl István, Vlasich Pál, Takáts János, Kelemen János (1917. szeptemberben kilépett).
- 1916/17—1917/18. Sylveszter János (kilépett).
- 1916/17—1918/19. Simon Sándor (kilépett), Rákóczy Sándor (kilépett).
- 1916/17—1919/20. Szabó Árpád (Belgiumban a magyarok lelki gondozója), Szalay József (gyírmóti plébános).
- 1916/17—1920/21. Fröhlich (vitéz Füredy) József (tábori lelkész).
- 1917—18. Csukly Kálmán, Nemes Lajos és Teller Frigyes eltávoztak az intézetből 1918-ban.
- 1917/18—1920/21. Mimlich János (dunacsúni plébános), Proszta Ignác (a kármelita rendbe lépett).
- 1918—19-ben bevonultak hadi szolgálatra és többé nem jöttek vissza az intézetbe: Kiss Gyula (hősi halált halt), Gulyás Gyula (tűdövést kapott, † 1922-ben), Kránitz Ferenc, Puhér Ferenc, Szabó László, Karácson Gyula (1919-ben kilépett), Zehetbauer József (1919-ben kilépett), Palkovits Gergely (budapesti egyetemre került, 1921-ben kilépett), Jankovich József (Budapestre egyetemre került, 1923-ban ordinálták, ma püspöki irodaigazgató), Németh János (budapesti egyetemre került, 1923-ban ordinálták, ma az Actio Catholica egyház-megyei igazgatója).
- 1918/19—1921/22. Angerer József (káplán), Varga József (csapodi plébános).
- 1919—20. Nagy József (kilépett).
- 1919/20—1922/23. Hanifl János (mosonszentandrás plébános), Horváth János (vági plébános), Rozman Ferenc (komáromi hitoktató), Rozman Sándor (sopronvári plébános), Kriegler György (tatabányai lelkész), Holczer Ede (ágfalvi káplán).
- 1920—21. Véghelyi József (IV. évre jött, ma völcséji plébános).
- 1920/21—1921/22. Horváth István (kilépett), Masatschek Aladár (kilépett), Czethofer Antal (kilépett), Petsovits Pál (Budapestre, egyetemre került, 1923-ban átment a bécsi egyház-megyébe).
- 1920/21—1923/4. Bausz István (győrszigeti káplán), Eröss István (csiráki plébános), Füleki Ferenc (sokorópátkai plébános), Horváth József († 1928, mint kisbéri káplán), Nagy Ferenc (tatabányai káplán), Oross Jenő, Kovács István (hegyközi plébános), Mészáros Antal (dunaalmási plébános), Zwickl József (bátfi plébános).
- 1921—22. Hadarits Ferenc (egy évig szüleinél betegen feküdt, † 1923-ban), Rauch Ferenc (egyetemre került, ma püspöki

titkár, *egyházmegyei tanfelügyelő*), Szelestey Béla (*egyetemre került, ma győrnádorvárosi Szent Imre egyházközség lelkésze*).

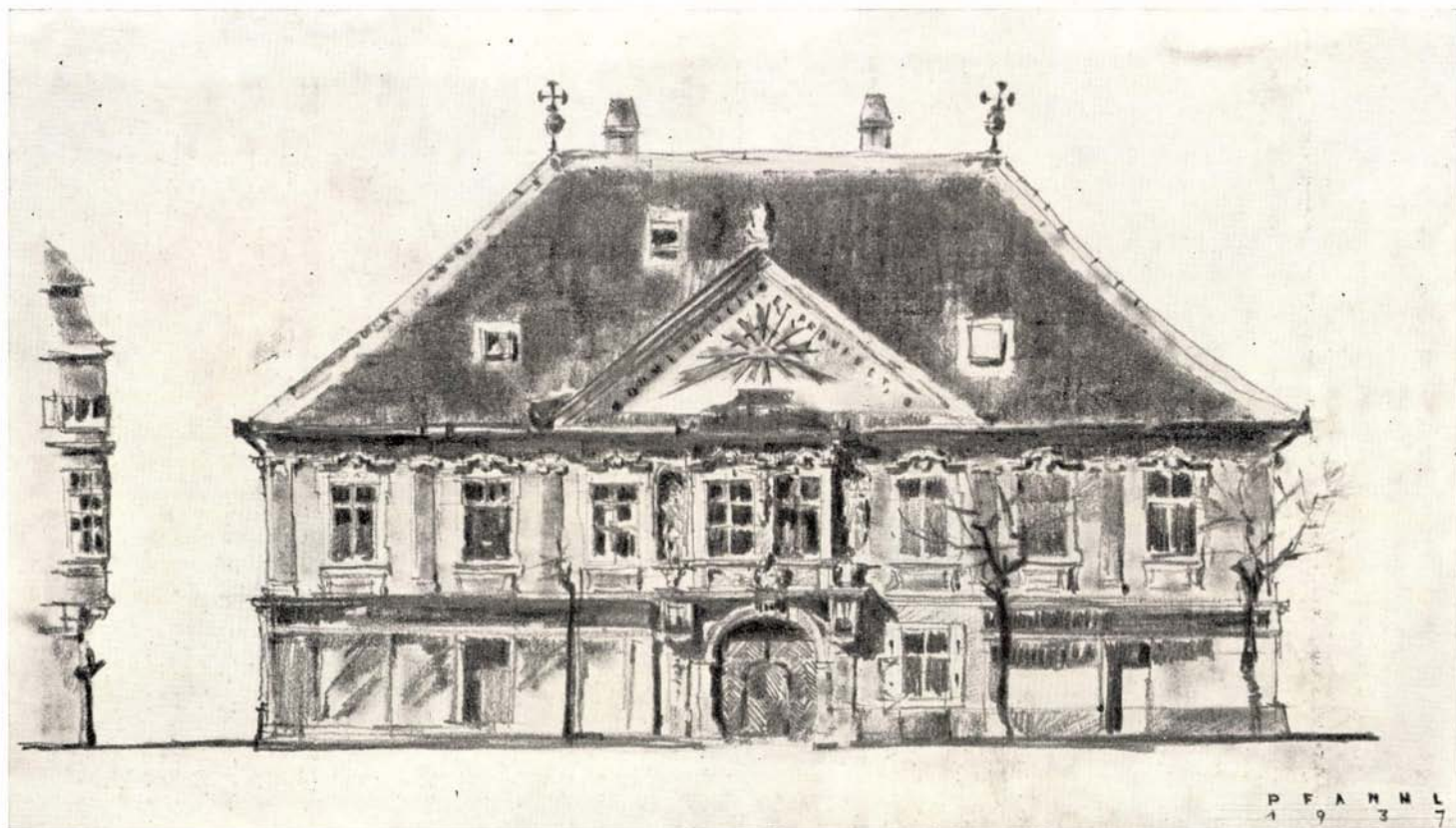
- 1921/2—1924/5. Derdák János (*sopronkövesdi plébános*), Fekete Kálmán (*káplán*), Hanifl Illés (*répcébonyai plébános*), Frank József (*káplán*), Kádi István (*bogyoszlói plébános*), Mikula Tivadar (*antaui plébános Burgenlandban*), Pócza Ferenc (*nagyigmándi plébános*), Prajner (Pethő) Miklós (*győri polgári iskolai hitoktató*), Tuba Elemér (*soproni hitoktató*), Vlagyovics István (*váradai növendék, ordinatio után hazament*).
- 1922—3. Asztalos Sándor (*kilépett*), Horváth József (*Budapestre, egyetemre került, hitoktató*), Sattler Ulrik (*a bécsi egyházmegyébe ment*).
- 1922/3—1923/4. Bubich Ferenc (*kilépett*), Jandl Márton (*a bécsi egyházmegyébe ment át*), Kaszás József (*kilépett*), Kodálsch János (*a bécsi egyházmegyébe ment át*).
- 1922/3—1925/6. Ehrenreich János (*Burgenlandban szolgál*), Fábiánkovich Lőrinc (*horvátkimlei plébános*), Heintz Mátyás (*mosonszentpéteri plébános*), Kelemen István (*undi plébános*), Medl János (*soproni hitoktató*), Prajner Pál (*soproni hitoktató*), Raszipovich (Rádonyi) József (*győrkáptalandombi lelkész*), Szucsich Tamás (*Burgenlandban szolgál*).
- 1923/4—1926/7. Ágh Kálmán (*káplán*), Horváth János (*káplán*), Horváth József (*süttőri plébános*), Katavics Márk (*hitoktató*), Németh Jenő (*győrkáptalandombi lelkész*), Radics Ernő Imre (*káplán*), Németh Péter (*tanítóképző-intézeti internátusi prefektus*), Riegler Frigyes (*vértestolnai plébános*), Rohrer István (*káplán*).
- 1924—5. Aspermajer Ferenc (*Budapestre egyetemre került, 1926-ban kilépett*), Galambos Ferenc (*a bécsi egyházmegyébe ment át*), Szabó Kálmán (*† 1925-ben*).
- 1924/5—1925/6. Tóth János (*† 1926. júliusban*), Dávid Béla (*III. évre jött a váradai egyházmegyéből, ordinatio után visszament*).
- 1924/5—1927/8. Esztergomi Antal (*káplán*), Dobos (Zsombok) Ferenc (*káplán*), Ferták Mátyás, Horváth Gyula (*veszkényi h. plébános*), Horváth Vendel (*levéli plébános*), Kainer Gyula (*nagyszemináriumi lelkiigazgató*), Németh Alajos (*káplán*), Schmidt Béla (*dunaszentmiklósi h. plébános*), Novák Gyula (*váradai megyei, ordinatio után visszament*).
- 1925—6. Kokas János (*IV. évre felvéve, de év végén eltávolítva*), Vigh Ferenc (*év végén eltávolítva*), Podratzky József (*év elején kilépését jelentette*), Muzslay Ferenc (*kilépett év végén*).

- 1925/6—1928/9. Nagy Lajos (káplán), Holecz János, Orowitsch Ferenc (hitoktató), Simon Lajos (győri káplán), Schabely József (idegessége miatt elbocsátva, a bécsi egyházmegyébe ment át).
- 1925/6—1929/30. Nedesovszky János (acsalagi kurátus).
- 1925/6—1930/1. Somogyi Béla (betegsége miatt két évig szanatóriumban volt, 1930—31-ben ismét az intézetben, 1931-ben vehette fel a presbyteralist, ma kecskédi plébános).
- 1926—7. Erőss Sándor (+ 1927-ben).
- 1926/7—1927/8. Krizsán Mihály (váradí növendék betegsége miatt elbocsátva), Leitner Rezső (betegsége miatt elmaradt), Keszsei Gábor (Budapestre egyetemre ment, 1931-ben ordnálták, ma küsszemínáriumi prefektus).
- 1926/7—1929/30. Kovács Elemér (káplán), Lamberger János (vértessomlói plébános), Máté Miklós (győrásszonyfai h. plébános), Molnár Vince (káplán), Varga Sándor (káplán).
- 1926/7—1930/31. Horváth Jenő (káplán), Kövecses József (küsszemínáriumi lelkiigazgató), Priszinger Gyula (káplán), Péntek Kálmán (egyetemre ment, tábori lelkész), Krajnc Ernő (káplán).
- 1927/8—1929/30. Bartku István (szatmáregyházmegyei növendék, 1930-ban +), Kugler János (1930-ban Innsbruckba ment tanulmányai folytatására), Sárközy Károly (a ciszterciákhoz ment át), Vilmos István (szatmáregyházmegyei növendék, 1930-ban kilépett).
- 1927/8—1930/1. Szuromi András (váradí egyházmegyei növendék, ordinatio után visszament).
- 1927/8—1931/2. Dotzauer (Dallos) Ferenc (győri káplán). Jano (Szegi) József (váradí egyházmegyei növendék, ordinatio után visszament). Józsa Lajos (káplán), Kelemen Sándor (káplán). Kenesei György (hitoktató), Szabó M. Lajos (fehértői plébános).
- 1928—9. Arnóczky József (váradí egyházmegyei növendék, III. évre jött, év végén szolgálatra hazarendelte főhalósága), Székely Imre (váradí egyházmegyei növendék), Varga Ferenc (kilépett).
- 1928/9—1929/30. Bocárszky Imre (szatmáregyházmegyei növendék, III. évre jött, ordinatio után hazament).
- 1928/9—1931/2. Németh József (1932—3. tanévre Budapestre egyetemre ment, 1933-ban ordnálva, ma káplán), Póda János (káplán), Szakács János (váradí egyházmegyei növendék, ordinatio után hazament).
- 1928/9—1932/3. Ehrenwerth Béla (tanítóképző-intézeti internátusi prefektus), Geiszbühl Mátyás (káplán), Kiss Antal (hitoktató), Koczán Lajos (káplán), Nyulász István (káplán),

- Péter László (káplán), Szalay József (káplán), Varga József (káplán), Sölétormos Gábor (hitoktató).
- 1929—30. Boróvi Gottfried (*a rozsnyói egyházmegye növendéke, IV. évre jött*), Schaub József Béla (kilépett), Sumán (Schumann) Béla (*váradí egyházmegyei növendék, elbocsátva*).
- 1929/30—1930/1. Juhász Imre (*szatmári egyházmegyei növendék, 1931-ben ordinálva, hazament*), Rajki Alajos (kilépett), Raszpovich Géza (*1931-ben betegesen hazament, 1932-ben kilépett*).
- 1929/30—1933/4. Fennesz György (káplán), Horváth Géza (káplán), Ivánfi (Iváncsics) József (káplán), Kovács Kálmán (*internátusi tanulmányi felügyelő*), Molnár Antal (káplán), Nógrádi Nándor (*váradí egyházmegyei növendék, ordinatio után hazament, † 1936.*), Pintér János (káplán), Schmall István (káplán), Szabó István (káplán), Szalay László (káplán).
- 1930—1. Kovács György (*Innsbruckba ment teológiai tanulmányokra, soproni káplán*), Kárpáti Károly (*Budapestben az egyetemen végezte tanulmányait*), Zantleitner József (*egyetemre került, ma püspöki cerimoniarus*).
- 1930/1—1933/4. Buza Domonkos (*Franciaországba ment szerzetbe*).
- 1930/1—1934/5. Baky Lajos (*bőnyrétalapi h. lelkész*), Dömötör Lőrinc (káplán), Fabiankovich Ferenc (káplán), Fekete Péter (káplán), Füredi Imre (káplán), Németh Ferenc (káplán), Szalai Alajos (káplán), Varga Lőrinc (káplán), Varga Nándor (*† 1935-ben*).
- 1931—2. Frank János (kilépett), Kamarás István (*váradí egyházmegyei növendék, 1932-ben a marseillei szemináriumba ment*).
- 1931/2—1932/33. Turner Gábor (*1933. júliusban a Rábába halt*).
- 1931/2—1935/6. Egervári (Ernst) Frigyes (káplán), Fennesz Imre (káplán), Gulyás Árpád (káplán), Horváth Jenő (káplán), Horváth József (káplán), Huszár György (káplán), Lőrinc József (káplán), Nagy Ignác (káplán), Nagy István (káplán), Pfemeter Ferenc (káplán), Pintér József (káplán), Rákosi (Riez) Elek (káplán), Telekesi József (káplán).
- 1932—3. Tóth László (kilépett), Orbán László (*I. év végzése után Rómába került tanulmányai végzésére*).
- 1932/3—1934/5. Tóth Gyula (*év végén elbocsátva*).
- 1932/3—1936/7. Egervölgyi Ernő (*februárban ordinált, káplán*), Endrédi Zoltán Sándor (káplán), Gögső István (káplán), Győri Vendel (*februárban ordinálva, káplán*), Horváth József (káplán), Kúházi Vince (káplán), Lukáts Károly (káplán), Nagy József (káplán), Pócza Ernő (káplán), Réti (Ratzenböck) József (káplán), Szűcs Ottó (*1937. nov. 1.*

- ordinálva, káplán), Varga Imre (káplán), Wolf Mihály (februárban ordinálva, káplán).*
- 1933—7. Nagy Sándor, Tamási József, Tóth Nándor, Turner Kálmán, Varga József, Zala (Zubrits) József. *(1937. dec. 18-án felszentelt V. éves növendékek.)*
- 1933—8. Bognár Zenó, Fürstenfelder Mihály, Németh Imre, Noga Mihály, Pregler Mátyás, Szabados Róbert, Szelenczei Béla, Tóth László. *(V. éves növendékek.)*
- 1934—8. Csóka Sándor, Erdélyi Béla, Eperjes Ernő *(a bécsi egyetemen tanul)*, Farkas Antal, Fekete Gyula, Horváth István, Kálovits Gábor, Kiss Géza, Koloszar Antal, Makkó Lajos, Mézes Ernő, Németh Antal, Póka György *(a bécsi egyetemen tanul)*, Pavetich János, Solecki Endre, Telekesi Kálmán. *(IV. éves növendékek.)*
- 1935—8. Altdorfer Károly *(a bécsi egyetemen tanul)*, Bindes Pál, Borza Antal, Horváth Lajos, Kovács Erazmus *(a budapesti egyetemen tanul)*, Lőrinc Ferenc, May László, Mészáros József, Pákai Gábor, Szőke Gyula, Tartsay Imre, Tóth György. *(III. éves növendékek.)*
- 1936—8. Böck János, Csontos Pál, Garab Alajos, Érsek Sándor, Gálos (Galavics) József, Mikisits József, Kő Antal, Préts Károly, Szabó Béla, Szabó Kálmán, Willingstorfer Dezső. *(II. éves növendékek.)*
- 1937—8. Bergmann Károly, Herold Gyula, Horváth Dénes *(ki-lépett félév végén)*, Kovács Károly, Márk Mihály, Nagy Géza, Németh Béla, Rokob Lajos, Szalai Béla *(a bécsi egyetemen tanul)*, Tóth Ernő, Vitéz István. *(I. éves növendékek.)*²³⁾

²³⁾ Az 1915—1938. év növendékeit a szeminárium anyakönyvéből irtuk át.

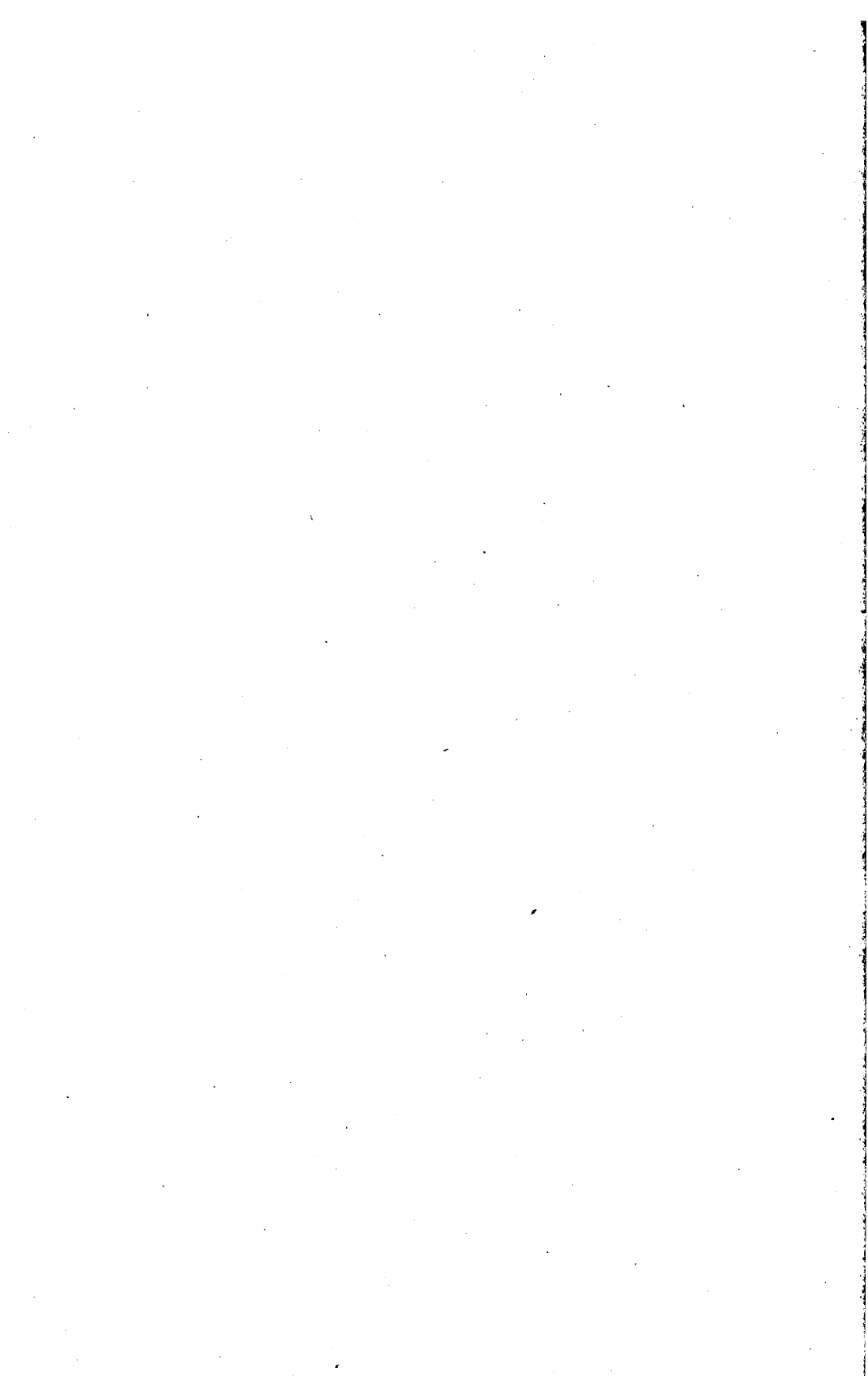

Régi kisszeminárium (Apátház) homlokzata.

HARMADIK RÉSZ.

**A KISSZEMINÁRIUM
TÖRTÉNETE.**

I.

A kisszeminárium megalapítása és elhelyezése.

Mikor a trienti szent zsinat¹⁾ a papnevelés szükséges eszközeit felsorolta, a kisszeminárium, vagyis a serdülő ifjak nevelő intézetének felállítását is sürgette, melyben 12 éves kortól fogva vallásos nevelésben részesüljenek a papi pályára készülő, hivatást érző gyermek-ifjak. A győri egyházmegye ily serdülő ifjaknak klerikusokká való neveléséről a 17. század elejétől fogva gondoskodott. Az 1626-ban megnyitott győri jezsuita gimnáziumban a humaniorák tanulói közül mindig jelentkeztek papi pályára készülő, akik gimnáziumi tanulmányaik elvégzése után bölcséleti és teológiai tanulmányok elsajátítására egyetemekre kerültek. A Püsky János püspök-féle, 1651. évi Declaratio mint rendezett, intézményes dologról beszél a gimnáziumi tanulóknak klerikusokká való neveléséről.²⁾ Az 1688-ban megnyitott szemináriumban javarészből gimnáziumi tanulók voltak a növendékek 1732-ig, mert a teológusok hazai és külföldi főiskolákon tanultak. Mikor azonban 1732—33-ban Sinzendorf Lajos püspök megnyitotta Győrött a hittudományi főiskolát, és az egyetemekről hazahívta a klerikusokat: a humaniorák tanulói kiszorultak a szemináriumból. Kivételesen kerültek be az intézetbe bölcslethallgatók, de gimnáziumi növendékek, akikről beszél tulajdonképpen a trienti zsinat, nem találtak többé felvételre, befogadásra.

A 19. század elején, mikor a jözeфинизmus szelleme meglehetősen átítatta az ifjúság lelkét is, és ennek káros hatása lépten-nyomon meglátszott: a klerikusi életre való előzetes nevelés szükségességét mindenki komolyan fontolgatta. A győri egyházmegyében történt is ez irányban valamelyes intézkedés. 1802-ben ismét visszakerült Győrré

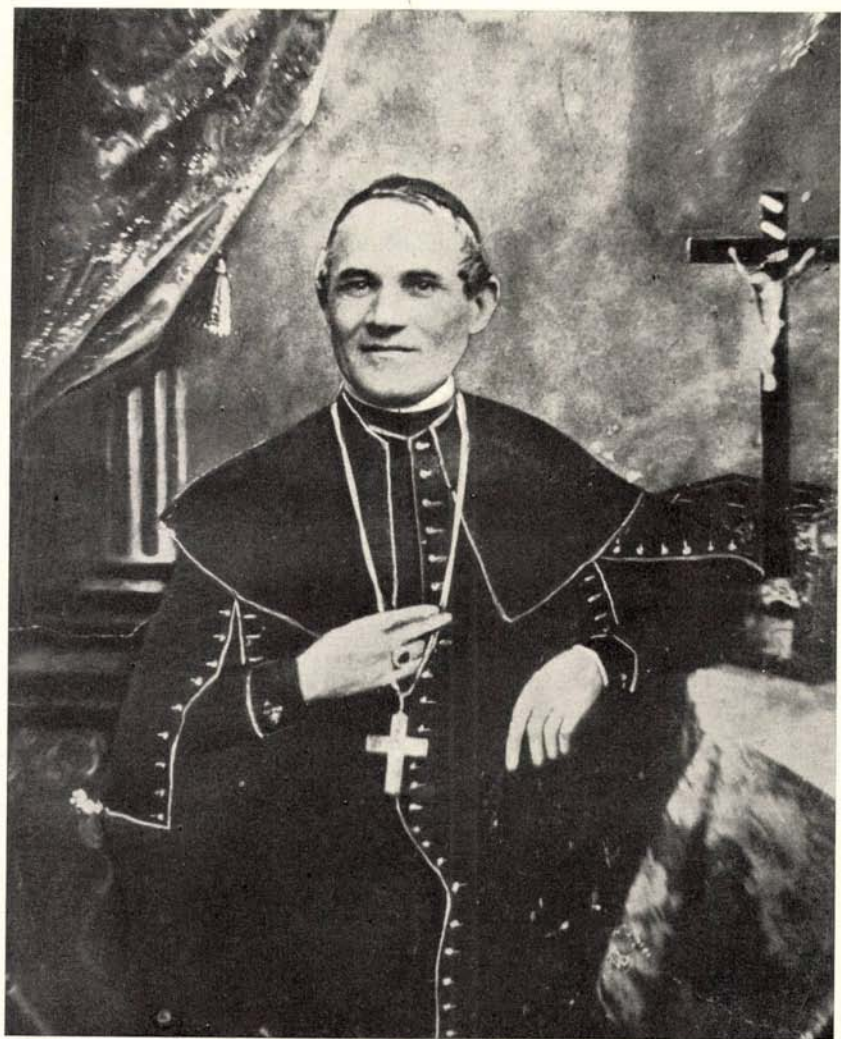
¹⁾ Sess. XXIII. Cap. 18. de Reform.

²⁾ L. Dolgozatunk I. részében.

az akadémia, melyben a bölcseleti kar is megnyílt. A bölcselethallgatók közül többen kérték a szeminárium növendékei közé való felvételüket, akik azután tanulmányaik végzése mellett egyházas szellemű nevelésben is részesültek; lelkiületük alkalmassá vált a szent hivatalhoz szükséges erények befogadására. E növendékek száma azonban csekély volt, mert a szeminárium sem megfelelő helyiséggel, sem elegendő tőkével nem rendelkezett több ifjú befogadására. Az akadémián 1850-ben megszűnt a bölcseleti kar, tehát bölcselethallgatók többé nem is jelentkezhetek szemináriumi életre. Az a szellem, mely Magyarországon az 1840-es, 1850-es években kezdte meg térhódítását, nem kedvezett a vallásos érzés ápolásának, annál kevésbbé a papi pályára való hivatás megerősödésének. Az eredmény az volt, hogy évről-évre kevesebben jelentkeztek a teológusok közé való felvételre. A püspököknek gondoskodniuk kellett arról, hogy a gimnázium felsőbb osztályaitól kezdve neveltessenek ifjakat, akik azután teológusokká lesznek. Győrii erre kedvező alkalom kínálkozott 1852-ben. A győri káptalanba alapításától fogva bekebelezett javadalmas pápóci prépostság Dresmitzer József halálával megüresedett; Karner Antal püspök nem adományozta a prépostságot, hanem jövedelmének egyik részét lefoglalta a papi pályára készülő gimnáziumi tanulók segélyezésére. 1854-től kezdve ez ifjak mint rendes növendékpapok a teológusok szemináriumában nyertek elhelyezést és nevelést. Simor János püspök e tényen építette fel 1857-ben a kisszeminárium megalapítását, megszervezését. A Szentszék beleegyezését kérte arra, hogy a pápóci prépostság jövedelmének $\frac{3}{1}$ részét örök időre lefoglalhassa a kisszeminárium javadalmazására. A Szentszék hozzájárulását azé is biztosan remélhette, mert a trienti szent zsinat kimondotta, hogy az egyszerű, lekipásztorkodással össze nem kötött javadalmak felhasználhatók papnevelés céljára; és mert két évvel előbb engedte át a Szentszék a zágrábi érsek kérésére az aurániai perjelség javadalmának egyik részét a szeminárium javadalmazására.

A Szentszék 1857 június 13-án kiadott okiratában teljesítette a püspök kérését.³⁾ Ezután a királyhoz, mint az egyházi javak főkegyurához fordult Simor János püspök beleegyezésért. A király 1857 szeptember 20-án szintén hozzájárult a prépostság jövedelmének jelzett

³⁾ 1872. évi Can. Visit. — 1857. évi 7. sz. körlevélben az okirat szövege.

SIMOR JÁNOS győri püspök
(1857—1867).

lefoglalásához.⁴⁾ E kettős hozzájárulás alapján Simor János püspök 1857. december 18-án kiadta a kisszeminárium alapítólevelét.⁵⁾

A kisszeminárium elhelyezése.

Az intézet elhelyezésére alkalmas helyiségül kínálkozott az Apátház. Az épületet hosszabb időre bérelte a m. kir. postahivatal; azért a püspök a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján kérte a kereskedelmi minisztert, hogy a szerződés lejártá előtt költöztesse ki belőle a postahivatalt. Ez meg is történt.⁶⁾ Az Apátház-alap költségére átalakíttatta és felszereltette a püspök. Az átalakítás után a következő helyiségeket foglalta magában a ház: az emeleten gazdag stukkóval diszitett kápolna, az igazgató 3 szobás, a lelkiigazgató 2 szobás lakása, 2 tanulóterem, 5 hálóterem, a betegek számára 2 szoba, 1 nagyobb zeneterem, 1 kisebb szoba, mely később a tanulmányi felügyelő lakásául szolgált, 1 mosakodásra szolgáló helyiség. A földszintről széles, diszes lépcsőház vezet fel az emeletre. A földszinten hatalmas konyha, tágas ebédlő, az előljárók kisebb ebédlője, a cselédség lakása; az 1880-as évektől kezdve berendezett fürdőszoba a növendékek részére és a székesegyházi énekesfiuk nagy szobája található. Az Apáca- és Apátur-utca sarkán levő bérház építése alkalmával (1895—6) az intézet egy emeleti hálóteremmel és földszinti mosókonyhával bővült. Az épületet négyszög alakban tágas folyosó veszi körül az udvar felől, melyet szabad időben használhatnak a növendékek mozgásra. A tanulótermek világosak, tágasak, célszerűek. Az öt, 1896 óta hat hálóterem is elégséges a fiuk befogadására. A fákkal és bokrokkal beültetett udvar is a növendékek célját szolgálja, melyben tekepálya és tornafelszerelés áll rendelkezésükre. Külön gazdasági udvar is tartozik az épülethez, mely tűzifa lerakására alkalmas. Az épület alatt levő pincék bor, zöldség és egyéb háziszerek lerakására szolgálnak. A Széchenyi-térre néző homlokzaton két bolthelyiség van, melyeknek bérösszege az Apátház tőkét növelte. 1910-ig lakták a növendékek az épületet. Ekkor előljáróikkal együtt átköltöztek az újszemináriumba, hol közös igazgató, aligazgató, de külön lelkiigazgató és külön tanulmányi felügyelő vezetése mel-

⁴⁾ U. o.

⁵⁾ L. Okmánytár: 14. sz.

⁶⁾ Győri püsp. irattár: 808/1857. sz. akta.

lett végzik tanulmányaikat, lelki gyakorlataikat. Lakásuk meglehetősen el van választva a teológusok helyiségeitől; külön kertrészüik, külön társalgótermük van; ájtatossági gyakorlataikat külön kápolnájukban végezhetik. Az ebédlő közös és a betegszobák közösek.

A régi küsszeminárium épületét 1910-ben kat. tanítóképző-intézeti internátus és tápintézet céljára adták át kisebb átalakítás után szerény évi bérért.⁷⁾

⁷⁾ Az újszeminárium nagykápolnájába Széchenyi Emilia grófnő festette az oltárképet; a nagyszeminárium kápolnájának régi oltárát pedig a küsszeminaristák kápolnájába állították be. A küsszeminárium *Liezen-Mayer* festette remek oltárképét a középiskolai kat. fiúinternátus kérte el használatra. Ez oltárkép a Szeplőtelenfogantatást ábrázolja. Meg akartuk jegyezni itt e tényt, hogy feledésbe ne menjen, és a küsszeminárium tulajdonjoga el ne évvüljön ez értékes festményre vonatkozólag.

II.

A kisszeminarium vagyona.

Az intézet eredeti javadalmát az 1857. évi pápai és királyi intézkedés szerint a pápói prépostság évi jövedelmének $\frac{3}{4}$ része alkotja. A birtokról nagysága, kiterjedése szerint nem eshetett szó a legújabb időkig, mert a vagyon telekkönyvi birtokosa a pápói prépostság volt, kezelője az időszakos pápói prépost, aki csak jövedelmének $\frac{3}{4}$ részét számolta át a kisszeminariumnak. 1935-ben a prépostság a püspök beleegyezésével áttelekelte a birtokot a szeminariumra úgy, hogy a birtok kezelése továbbra is a prépost kezében marad, és őt illeti a jövedelem $\frac{1}{4}$ része.¹⁾ A jövedelem a birtok évi termése szerint változik. Ma megcsökkent, mert a földváltási törvény e birtokot is megcsökkentette.

A) Tőkevagyon.

Az intézet nem költötte el a prépostság jövedelmét, hanem időnkint tőkésítette a maradékot. Már 1858-ban 1600 forint tőkét tudott felmutatni számadásában.²⁾ Jötevők és végrendeleti hagyatékok is növelték e tőkét.

1858-ban <i>Védeny község</i> adott az intézetnek	40 frtot
<i>Heidl József</i> és felesége, Éva, nezsideri lakosok 300 frtot hagytak jótékony célra, amiből <i>Millner János</i> védenyi jegyző a kisszeminariumnak juttatott	100 frtot
<i>Mogyoróssy Pál</i> kanonok adott	200 frtot
<i>Braun Ferenc</i> pálii plébános	100
	95 frt $14\frac{1}{8}$ krt
Átvitel:	535 frt $14\frac{1}{8}$ krt

1) Minderről bővebben Bedy Vince dr. kézirata: A pápói prépostság és perjelség története.

2) Szemin. lvt. Fasc. kisszem. számadásai.

	Áthozat:	535 frt 14 $\frac{1}{8}$ kr	
1863-ban	elhunyt egyházmegyei papok hagyatékából befolyt . . .	57 frt	
1864-ben	<i>Zanchich András</i> horvátjársfalui plébános adott . . .	1050 frtot	
	<i>Tatay János</i> † győri kanonok	200 frtot	
1870-ben	<i>Stockinger Ágoston</i> † mosoni plébános hagyott . .	100 frtot	
1872-ben	† <i>Gönczöl László</i> kónyi esperes-plébános hagyott . .	50 frtot	
1876-ban	† <i>Maurovits Márton</i> sopronkertesi plébános hagyott . .	15 frtot	
1879-ben	† <i>Flaskár János</i> szilsárkányi plébános hagyott	15 frtot	
1883-ban	† <i>Csémy Péter</i> mosonszentjános plébános hagyott . .	19 frt 93	krt
	<i>Gindlstrasser János</i> plébános	10 frt 93	krt
1885-ben	† <i>Lehner Mihály</i> t. kanonok	100 frtot	
	† <i>Pecho András</i> nyug. plébános	17 frt 93	krt
1889-ben	† <i>Fojdek József</i> mosonszolnoki plébános hagyott . .	100 frtot	
1890-ben	† <i>Milkovics János</i> vulkapordányi plébános hagyott . .	20 frtot	
	† <i>Farkas Imre</i> győri kanonok hagyott	50 frtot	
1895-ben	<i>Zalka János</i> püspök adott .	3000 frtot	
1899-ben	† <i>Braun Ferenc</i> pálii plébános hagyott	77 frt 25	krt
1900-ban	<i>Fritz Ferenc</i> † lövői plébános hagyott	30 frtot	
1901-ben	† <i>Horák Károly</i> nezsideri plébános hagyott	50 frtot	

Összesen: 5522 frt 18 $\frac{1}{2}$ kr

ami koronaértékben 11.044 korona és 37 fillérnek felelt meg.

Holdházy János kanonok éveken át (1883—1888) 1400 forint értékű gabonát ajándékozott a kisszeménáriumnak.

E tételekből és az évi megtakarításból 1910-ig 130.000 koronára növekedett fel az intézet tőkevagyonára. A tőkén kívül ingatlanokkal: bérházakkal és kerttel is gyarapodott az intézet vagyona.

B) Ingatlan vagyon: Bérházak, Kert.

Egymás után öt házat vett meg a szeminárium: 1. Az Apáca-utca 16. számú, Ternyei-féle házat. 1874-ben Ternyei Gáspár örököseitől, Ternyei Tivadar, Gizella és Matild testvérektől 9500 forintért vette. A ház már több kézen fordult meg ekkor: 1857-ben Michl József vette meg 6700 forintért Pöschl Györgytől; tőle 1868-ban árverésen vette Ternyei Gáspár 7005 forintért.³⁾

2. A Szappanos-közben fekvő Nagl-féle házat a hozzátartozó udvarral együtt 1875 április 2-án kelt szerződés szerint 2080 forintért vette meg Nagl József, Ferenc és Anna testvérek, csehországi, landskroni lakosoktól.⁴⁾

3. Az Apáca-utcai 14. sz. Horváth-féle házat 1879-ben vette 3500 forintért Horváth Józseftől. A felmerülő mellékköltségek még 211 forint 80 krajcárt tettek ki.⁵⁾

4. Az Apáca-utcai és Apátur-utcai sarkon levő Wilkingstorfer-féle házat 1894-ben vette 5700 forintért Wilkingstorfer Jenőtől. A mellékköltségek 162 forint 15 koronára rugtak. E két utóbbi házat lebonttatta és helyükbe 1895—6. év folyamán új emeletes házat épített a kisserminárium 15.000 forint költséggel. Az új ház a vételár és építési költség összeszámításával 25.000 forintba került. A földszinten két bolthelyiség és két cselédszoba, az emeleten 2 kétszobás lakás van; ezenkívül az emeleten egy szobát, a földszinten egy helyiséget a kisserminárium épületéhez csatoltak át.

5. A Pálffy-utca 17. és 19. sz. Petz-féle házakat 1879-ben árverésen a győri káptalan vette meg Petz Adolftól 7142 forint 52 krajcárért. A káptalantól a kisserminárium vette át. A mellékköltségek 359 forint 31 krajcárt tettek ki; a rögtön szükséges javítás pedig 206 forintot vitt el. A két házat 1880. év folyamán több mint 3000 forint költséggel helyeztette jobb karba a szeminárium; 1881-ben pedig a 19. sz. házat 2600 forintért eladta; a nagyobbik házat és hozzátartozó kertet 1625 forint költséggel kőfalkerítéssel vétette körül. Így a megmaradt ház és kert 10.000 forintjába van a kissermináriumnak. A ház a bejáratától elnevezve a Homok-utcában

³⁾ Szemin. irattár: Fasc. Kissermin. bérházai.

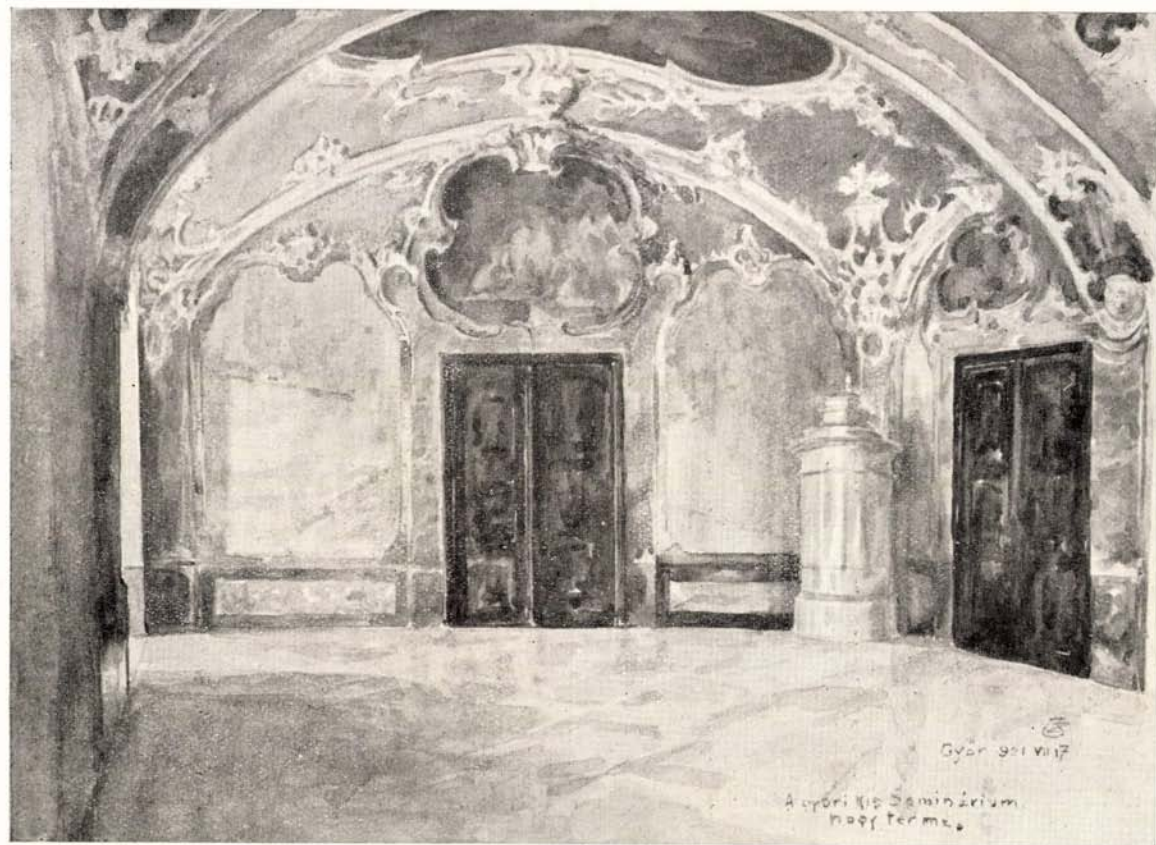
⁴⁾ U. o.

⁵⁾ U. o.

van 8. sz. alatt. A házak értéke a legújabb időben tetemesen alábbszállott; mégis valódi értéket képviselnek; a rájuk költött vagyont a pénzromlásan átmentették.

Kert.

Az intézetnek 1858—1880-ig nem volt kertje; a megyéspüspök saját győrszigeti kertjét engedte át a növendékek üdülésére. A Homok-utcai 8. sz. (Pálffy-utca 17. sz.) házat azért vétette meg a püspök az intézettel, mert elég tágas kert tartozik hozzá. Mióta kőfalkerítés veszi körül a kertet, azóta igen alkalmas szórakozóhelyül kínálkozik a növendékeknek. Tekepályát, tornaberendezést, a nagyobb terembe billiárdasztalt állított az előljáróság, így a növendékek minden szórakozást megtalálhattak benne. A fákkal, bokrokkal beültetett kertet rendes kertész gondozta, aki egyuttal a házfelügyelői tisztet is viselte. Mikor 1910-ben az újszeminariumba költöztek át a növendékek, e kert feleslegessé vált; az intézet bérlet útján értékesíti.

A régi kiskiszsémi kollégium kápolnája.

III.

Misealapítványok tőkéje.

1. *Zalka János* püspök 1874-ben 300 forintos úrbéri kötvényt tett le örökös misealapítványul a kisszeminariumban, hogy az iskolai év (szeptember—június) minden hónapjának első szombatján a Szeplőtelenül fogantatott Szűz Mária tiszteletére mondjon egyik előljáró szentmisét a házikápolnában. A növendékek mise alatt a Pázmány-féle *O gloriosa, o speciosa* — hymnust énekeljék. A kamatokból 10 forint a misézőt, 2 forint az orgonista növendéket, 1 forint a kápolnagondozó növendéket illesse; a maradék az intézeté legyen.¹⁾

2. *Kokas József* kanonok 1874-ben 300 forint úrbéri váltság-kötvényt tett alapítványi tőkéül, hogy az iskolai év minden hónapjának első péntekjén Jézus Szentséges Szívének tiszteletére misét mondjon egyik előljáró a házikápolnában; szentmise alatt a növendékek *Da mihi Jesu, Cor tuum* éneket énekeljék. A kamatfelosztásra vonatkozólag az alapítólevél úgy intézkedett, mint az előbbi Zalka püspök-féle alapítólevél.²⁾

3. *Zalka jubileumi alapítvány.* 1896 január havában a kisszeminarium növendékei 50 forintos alapítványt tettek le Zalka János püspök aranymiséje alkalmából; hogy az egyik előljáró évenként január 15-én szentmisét mondjon a házikápolnában Zalka János püspökért; a növendékek mise alatt a rózsafüzért imádkozzák. A kamatok a misézőt illetik.³⁾

4. *Mladoniczky Ignác* kanonok 1909-ben 100 korona alapítványi tőkét tett le 1896 július 2-án elhalt Nogáll Károly lelkiüdvéért végzendő szentmisére.⁴⁾

5. *Karácson Imre* 1911 május 2-án végrendelet nélkül halt meg Konstantinápolyban; hagyatékából 200 koronát adott át a főhatóság a kisszeminariumnak a kápolnában mondandó szentmisére, mely alatt a növendékek a szentolvasót imádkozzák. Az alapítólevelet 1913 szeptember 12-én állította ki az intézet előljárósága.⁵⁾ A tőke kamataiból a miséző 4 koronát kapott, a többi a szemináriumé maradt.

1) Szemin. irattár: Fasc. Kisszemin. alapítványai.

2) U. o.

3) U. o.

4) U. o.

5) U. o.

IV.

Könyvtár. Madárgyűjtemény. Ásványgyűjtemény.

Stockinger Agoston mosoni plébános 1870-ben 1164 kötetből álló könyvtárát a kisszemináriumnak hagyta. Az intézetnek is volt ekkor már 175 kötet könyve. E kis könyvtár számára Zalka János püspök 5 darab esinos szekrényt ajándékozott és a földszinten levő egyik kis szobában helyeztette el. 1877-ben az intézet megvette volt igazgatójának, Holdházy Jánosnak könyvszekrényét és a Stockinger-féle könyveket abban helyezte el; a szekrényt meghagyta az igazgató középső szobájában. A könyvtár ez idő óta több száz kötettel, tudományos munkákkal, történeti dolgozatokkal, hazai és külföldi jeles folyóiratokkal gazdagodott. 1910-ben a könyvtár is beolvaszt a Balogh-féle nagykönyvtárba; a tulajdonjogot a könyvekbe beragasztott külön címkék őrzik.

Madárgyűjtemény. Mayerhoffer József kanonok fertővidéki madárgyűjteményét a kisszemináriumnak ajándékozta. Szakszerű gondozás hiányában a kitömött madarak jeles gyűjteménye romlásnak indult; azért a megyéspüspök hozzájárulásával az előljáróság a kir. kat. tanítóképző-intézetnek ajándékozta.

Ásványgyűjtemény. Sterne Nándor kanonok diszes tüvegsszekrényben elhelyezett értékes ásványgyűjteményét az intézetnek ajándékozta. E gyűjtemény is átkerült — a tulajdonjog fenntartásával — az újszemináriumba.

Mielőtt az intézet vagyonáról szóló tanulmányunkat befejeznők, meg kell emlékeznünk a kisszeminárium terhére rótt oly kiadásokról, melyek tulajdonképpen nem tartoztak rendeltetésének keretéhez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter sürgető előterjesztésére a király 1897-ben megszüntette a győri teol. főiskolai tanároknak a tanulmányi alapból egy százon keresetül folyósított javadalmát. Zalka János püspök e javadalmazás felét, 3600 koronát 1897 december 24-én, 2682. sz. a. kelt intézkedésével a kisszeminárium terhére

hárította át. E cimen 1898—1910-ig, tehát 13 éven át 46.800 koronát fizetett az intézet.¹⁾

2. A nagyobb szeminárium vagyoni állapota kedvezőtlenebb lévén, a bécsi Pazmaneumban tanuló egyik növendék tartásdíját a kisszeminárium fizette. E cimen 1887—1913-ig 19.500 koronát adott ki.²⁾

3. Az újszeminárium építési költségeihez 45.000 koronával járult hozzá.³⁾ Ez utolsó kiadási tétel megokolható azzal, hogy a kisszeminárium növendékei megfelelőbb elhelyezkedést nyertek az új épületben.

Az intézet vagyoni állapota ma.

1927-ig a jövedelméből megtakarított tőke 200.500 koronára növekedett fel, mely gyümölcsözés céljából az Egyházmegyei Alapítványi Hivatalnál nyert elhelyezést; ezentúl is ez összegben és névértékben tartja számon az intézet évi számadása, mikor már ez összeg teljesen megsemmisült.

Megsemmisültek a miscalapítványok tőkéi is. Az intézet bevételei a pápói prépostság jövedelmének $\frac{3}{4}$ részéből, és a bérházak hozadékából állnak. E jövedelmet át is szolgáltatja a nagyszemináriumnak annyira, hogy néhány száz pengője marad csak meg. Viszont növendékeinek, előljáróinak eltartásáról is a nagyszeminárium gondoskodik. A két szeminárium ma csak jogilag különálló, tényleg azonban egy közös intézet.

1) Szemin. irattár: Fasc. Kisszemin. Dispositiones et Ordines episcopales. U. o. Fasc. Kisszemin. számadásai.

2) U. o.

3) U. o. Az újszemin. építési költségeinek elszámolása.

V.

Elöljárók.

Simor János püspök két előljárót állított az intézet élére: az igazgatót, akire a szellemi irányítás és a gazdasági élet gondját bízta rá; és a lelkiigazgatót, kit a növendékek lelki életének közvetlen vezetésére és gimnáziumi tanulmányaik ellenőrzésére rendelt.

A) Igazgatók.

1858—1867. aug. *Nogáll Károly*. L. a főiskolai igazgatók között.

1867. aug.—1871. nov. *Kokas József*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1871. nov.—1877. nov. *Holdházy János*. Született 1840-ben. Teológiai tanulmányait Győrött elvégezvén, 1862-ben felvette a papi rendet, 1863—1871-ig püspöki udvari pap, 1877-ben József kir. herceg gyermekei mellett nevelő Alesuthon, 1878-ban c. apát, 1882-ben kanonok, 1892-ben tribunici v. püspök. † 1896.

1877. nov.—1883. szept. *Mohl Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

1883. szept.—1890. szept. *Mladoniczky Ignác*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1890. szept.—1893. máj. *Hahnekamp György*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1893. máj.—1902. aug. *Varga János*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1902. aug.—1906. szept. *Molnár Ignác*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1906. szept.—1907. ápr. *Karácson Imre*. L. a főiskolai tanárok között.

1907. ápr.—1910. aug. *Szentiványi János*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1910. aug.—1911. szept. *Ragats Rezső*. L. a főiskolai tanárok között.

1911.—ugyanaz, aki a nagyszeminárium igazgatója.

Az igazgatás egyöntetősége követelte, hogy az egy ugyanabban az épületben élő két intézet ne álljon külön-külön vezetés alatt. Megmaradt a kisszeminárium külön lelkiigazgatója, és 1884 óta külön tanulmányi felügyelője, akik ez intézet növendékeivel külön foglalkoznak.

B) Lelkiigazgatók.

1858—1863. okt. *Mohl Antal*. L. a főiskolai tanárok között.

1863. okt.—1868. febr. *Steiner Fülöp*. L. a főiskolai tanárok között.

1868. febr.—1869. okt. *Kőhalmi Mihály*. † 1928-ban mint nyug. nemesvölgyi plébános.

1869. *Surányi János* csak egy hétig. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1869—1877. *Hahnekamp György*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1877. nov.—1878. szept. *Sinkó István*. L. a nagyszemináriumi igazgatók között.

1878. szept.—1881. febr. *Gladich Pál*, magyarkimlei plébániára ment ki.

1881. febr.—1882. aug. *Hegedüs Gáspár*, 1855-ben oslii plébános, † 1908.

1882. aug.—1887. febr. *Kapuy Elek*, később székesegyházi sekrestyeigazgató, majd egyházasfalui plébános, t. kanonok. † 1928.

1887. febr.—1889. júl. *Szalay József*, később fehértói plébános. † 1931.

1889. júl.—1892. aug. *Wohlmuth Ferenc*, később császári plébános, hol a kommunisták a templom előtt felakasztották 1919-ben.

1892. aug.—1893. ápr. *Köttinger István*. L. a nagyszemináriumi tanulmányi felügyelők között.

1893. ápr.—1893. nov. *Baán Jenő*, utóbb süttöri esperes-plébános, t. kanonok, Sopron vármegye felsőházi tagja. † 1937.

1893. nov.—1896. szept. *Gladich Pál*, másodszor, ismét visszament Magyarkimlére, hol † 1922.

1896. febr.—1906. febr. *Kuster Béla*, ma nyug. tanítóképző-intézeti tanár.

1906. febr.—1909. szept. *Denk Rezső*, 1909-ben áment a csanádi egyházmegyébe.

1909. szept.—1910. szept. *Kuster Béla*, másodszor.
1910—1917. *Nagelreiter Alajos*. L. a főiskolai tanárok között.

1917—1921. *Bürchner László*. L. a nagyszemináriumi lelkiigazgatók között.

1921—1926. *Viola Mihály*. L. a nagyszemináriumi lelkiigazgatók között.

1926—1930. *Wrenkh Ede*. L. a főiskolai tanárok között.

1930—1935. *Kainer Gyula*. L. a nagyszemináriumi lelkiigazgatók között.

1935— *Kövecses József*.¹⁾

C) Tanulmányi felügyelők.

Simor János püspök a tanulmányi felügyelői állást nem rendszeresítette, hanem teendőit a lelkiigazgatóra bízta, kivételesen és ideiglenesen azonban berendelt egy felszentelt fiatal papot tanulmányi felügyelőül. Az állást 1884-ben rendszeresítette Zalka János püspök, mivel a nagyszámú növendékség minden tekintetben való ellenőrzése, tanulmányaiban való segítése megkövetelte a harmadik előjárót.²⁾ Ezután is megtörtént mégis, hogy időközben a lelkiigazgató végezte ez állás teendőit is.

1862. febr.—1863. jan. 11. *Mladoniczky Ignác*.

1864. szept.—1866. szept. *Kölly Antal*, később loreto-
tomi, majd pecsenyédi plébános. † 1905.

1866. szept.—1867. dec. *Takács János*, később mar-
kotabödögei plébános. † 1926.

1884. szept.—1885. febr. 15. *Baán János*, később kar-
káplán, koroncói, majd bágyogi plébános, esperes. † 1929.

1886. nov.—1887. jan. *Ürméneczy Pál*. † 1887.

1887. jan.—1887. júl. *Karácson Imre*.

1887. júl.—1889. aug. *Németh József*, később bői plé-
bános. † 1921.

1889. aug.—1890. júl. *Széchenyi Miklós* gróf, ké-
sőbb győri, majd váradi megyéspüspök. † 1923.

¹⁾ Szemin. irattár: Fasc. Dispositiones ordines Episcopales.
U. o. Kísszemin. számadásai, számadási mellékletek. Pp. lvtár:
Album sacerdotum Dioec. — Egyházmegyei névtárak.

²⁾ Szemin. irattár: Fasc. Dispositiones et ord. Episcop.

1890. júl.—1891. nov. *Baán Jenő*.

1892. aug.—1893. jan. *Ivánkovich Gyula*, később rábapordányi plébános. † 1937.

1893. júl.—1893. nov. *Gerebenics Sándor*, ma nyug. káptalandombi lelkész.

1894. márc.—1894. okt. *Bakó Ádám*, 1899-ben a csorna-premontrei rend tagjai sorába lépett.

1894. okt.—1895. márc. *Kuster Béla*.

1895. ápr.—1896. aug. *Kuster Béla*.

1896. szept.—1897. dec. 31. *Németh Pál*, ma ászári plébános, t. esperes.

1898. aug.—1899. márc. *Hadarits Kálmán*, ma fertőszentmiklósi plébános.

1899. aug.—1900. szept. *Ragats Rezső*.

1900. szept.—1902. aug. *Werdenich Endre*.

1902. aug.—1903. júl. *Hajdún Henrik*, katonai lelkész lett, Csehszlovákiában él.

1903. júl.—1905. aug. *Ragats János*. L. a főiskolai tanárok között.

1905—1910. ismét a lelkiigazgató teljesítette a tanulmányi felügyelő munkakörét is.

Az újszeminariumban nyolc éven át nem volt kiszemináriumi tanulmányi felügyelő, az épületben nem is terveztek, nem is építettek részére lakást. A lelkiigazgató a lelkiügyek ellátása után nem tudott megfelelő módon az 50—60 gimnazista növendék tanulmányi és felügyeleti gondjával foglalkozni, azért a püspök újból rendezte ez állást, lakásául 2 kisebb szobát (cellát) foglalt le. Ez időtől fogva tanulmányi felügyelők:

1918. dec.—1920. máj. *Szabady Béla*.

1920. máj.—1921. aug. *Keifes Károly*.

1921. aug.—1926. aug. *Reiner Gyula*.

1926. aug.—1930. máj. *Szelestey Béla*.

1930. máj.—1931. júl. *Szabó József*.

1931. júl.—1935. szept. *Közi-Horváth József*.

1935. szept.— *Keszei Gábor*.³⁾

³⁾ Életradataikat a legújabb 1936. évi egyházm. névtár tartalmazza.

D) Elöljárók javadalmazása.

É v	Igazgató	Lelkiigazgató	Tanulmányi felügyelő
1858—1867	210 frt.	210 frt.	100 frt. ⁴⁾
1868—1871	315 "	315 "	— ⁵⁾
1872—1890	550 "	365 "	300 frt. ⁶⁾
1890—1907	750 " 1500 kor.	450 " 900 kor.	300 frt. 600 kor. ⁷⁾
1907—1910	1800 "	900 "	— ⁸⁾
1911—1918 ⁹⁾	—	900, majd 1000 kor. ¹⁰⁾	—
1918—1935	—	1000 kor.	1000 kor. ¹¹⁾

1935. óta a lelkiigazgató 780 pengőt, a tanulmányi felügyelő szintén 780 pengő javadalmat élvez az intézet pénztárából.

Régebben 100 koronát utalt ki a szeminárium mosás költségeire, 1935. óta fizetésükön felül és természetbeni lakásukon, ételmezésükön felül, a mosást is az intézet szolgáltatja.

4) Szemin. irattár: Kísszemin. számadásai.

5) U. o. és 1872. Can. Visit.

6) U. o. A tanulmányi felügyelő javadalmazása 1881—1905. változatlanul 300 forint = 600 korona. Mikor azonban teendőit a lelkiigazgató végzi, az csak 200 korona tiszteletdíjat kap e címen.

7) U. o. Számadó könyvek.

8) Az igazgató javadalmát 1907-ben 1519. sz. intézkedésével úgy állapította meg Széchenyi Miklós püspök, hogy alapfizetése 1800 korona legyen és háromszor 200 korona ötödéves korpótlékban részesüljön. A lelkiigazgató javadalmát 1905-ben 2465. sz. rendeletében úgy javította meg Széchenyi püspök, hogy két 200 korona ötödéves korpótléket rendszerre írt számára a 900 korona alapfizetésen felül.

9) 1910 szeptember óta egy épületben volt az intézet, azóta a kísszemináriumi igazgatónak külön javadalma nincs.

10) A lelkiigazgató 900 korona és két 200 korona ötödéves korpótléket élvez.

11) A pénzromlás megkezdésével az alapfizetés nem változott, de időről-időre megfelelő segélyben részesültek az előljárók, ez kiegyenlítette a pénzromlás okozta veszteséget.

VI.

Növendékek.

Az intézet első növendékei azok voltak, akiket Karner Antal püspök a pápói prépostság lefoglalt jövődelméből a nagyobb szemináriumban helyezett el, és akik a kisszeminárium megnyitásakor ide jöttek át. A növendékeket évről-évre az iskolai év befejezése után vette fel a püspök a gimnázium IV., V., VI., VII. osztályát jó eredménnyel végzett, jómagaviseletű és egészséges fiuk közül. Rendesen a IV. osztályt végzett ifjakat vette és veszi fel ma is, a többi osztályból csak kivételesen, ha valami okból üresedés fordul elő. Négy év elég idő arra, hogy a papi lelkület kifejlődjék az ifjakban, vagy kiütközzék a klerikusok szükséges erényhiánya.

Az intézet jó anyagát a győri, soproni, pápai, kőszegi, magyaróvári, tatai gimnáziumok szolgáltatják, de távolabbi vidékek iskoláiból is jelentkeznek néha felvételre ifjak.

Az 1859—1875. években a besztercebányai, de különösen a váci egyházmegye, az 1890-es években a székesfehérvári egyházmegye számára is nevelt növendékeket a kisszeminárium; a csorna-premontrei rend néhány növendéke is tanult benne.¹⁾

A növendékek tanulmányaikat a bencések győri gimnáziumában végezték és végzik ma is. Mint válogatott kis csapat a gimnázium színe-java között szokott helyet foglalni. A tanulás megkönnyítésére szolgált az intézeti szabály ama rendelkezése, mely minden osztályban a jobb tanulók közül az egyes tantárgyak számára examinátorokat jelölt ki, akik társaikat kikérdezték, esetleg magyarázattal segítették. A tanulmányi felügyelő is magyarázattal és felvilágosítással szolgált a reggeli cirkulusokon. Mióta a cirkulusok megszűntek, azóta examinátorok sincsenek.

Önképzőkör is működik a növendékek között. Az önképzőkörnek, illetőleg irodalmi egyesületnek célja: retorikai és irodalmi pallérozottság; kisebb önálló dolgo-

¹⁾ A növendékek névsorát részint az évi Informatiók, részint a gimnáziumi értesítők őrizték meg.

zatok készítése, a szépirodalom vallásos irányának művelése, egyházi és hazai történelemben való jártasság megszerzése.

Az 1850- és 60-as években majd minden szemináriumban alakult ily irodalmi egyesület. A győri küsszemínáriumban 1860-ban alakult meg Kis Jézus Egyesület néven. Felolvasásokat, szavaló-előadásokat tartottak az egyesület tagjai, egymást szeretettel megbírálták, a dicséretre érdemes dolgozatokat beleírták a *Reménysugár* c. albumba, melyet év végén beköttek és irattárukba eltek. Évenként diszközgyűlést is tartottak, melyen a püspök, az egyházi és világi előkelőségek is megjelentek. 1885-ben említésre érdemes 25 éves jubileumi diszközgyűlést is tartottak, melyről az akkori győri újságok elismeréssel szóltak.

A gimnázium keretében működő önképzőkörnek is tagjai a növendékpapok, pályázataiban is résztvesznek.

VII.

Intézeti nevelés.

A kisszeminárium célját Simor János püspök alapítólevelében határozottan körülírja: az élet körülményei sok-sok család tűzhelyén kioltották a vallásosság tűzét; e családokban a gyermekifjak nem részesülnek oly nevelésben, mely a papi életre való hivatást kifejlesztené. Nevelőintézetről kell tehát gondoskodni, mely zsenge koruktól fogva nevelje az ifjakat; az arra hivatottakat klerikusokká képezze. Az örömök keresésére hajló ifjúságot addig vezesse a lelkiélet mezejére, míg a világ szelleme át nem itatta, és a bűn mérge bele nem gyökeredzett a fogékony lelkekbe. Az intézet szabályzata, az előljárók működése, az intézmény egész élete ezt a célt szolgálja, mégis a nevelésnek meghatározott eszközei is vannak, melyek különösen is, közvetlenül is hivatvák a növendékek lelkiéletének kifejlesztésére. Ez eszközök az ájtatossági gyakorlatok, melyeket úgy állítottak össze, hogy az ártatlan, gyengéd lelket erőre segítsék, kitartásra buzdítsák, igényeiket kielégítsék, de meg ne terheljék, a céltól el ne idegenítsék.

A közös imádság. A rendes és rendkívüli közös imádságnál egyiknek buzgósága felemeli a másiknak lankadását; az egyiknek jámborsága lánggra lobbantja a másiknak hidegebb szívét; egyik a másiknak épülésére szolgál.

Elmélkedés. A zsenge ifjak lelki befogadó erejéhez mért reggeli $\frac{1}{4}$ órás elmélkedés megjelöli az utat, melyet ártatlanul járhatnak meg; az erény szépségének, és a bűn rútságának megmutatásával megerősíti a növendékeket jó elhatározásaikban; megfelelő példákkal bátorságot önt a kételkedők és csüggedők szívébe; üdvös félelem felkeltésével visszavezeti a hibázókat a jámborok útjára.

Szentmise. Naponkint szentmisét hallgatnak, hogy az örök áldozat életvizéből mindennap meríthessenek.

Szentgyónás és áldozás. A szabályok úgy kívánták, hogy havonkint járuljanak a szentségekhez, de a hetenkint, sőt naponkint való áldozás gyakorlata már kitágította a régebbi szabály keretét.

Szentgyakorlatok. Az intézeti szabályokban a növendékek számára előirt szentgyakorlatokat ma már minden iskola megtartja tanulói számára. A csendes ma-

gányba vonulás, a saját lelkébe való elmerülés megújítja a lelket és erővel tölti meg. Innét szokott elindulni a szentek útja.

Szentírásolvasásra is jut naponként $\frac{1}{4}$ óra, hogy az élet minden körülményére alkalmazható, örökértékű igazságokat hallják, megértsék és lelkükbe véssék a növendékek.

Egyházi ének. A zenében jártasabb felsőbb osztályosok oktatják a növendéket az egyházi énekekre, hogy napi szentmiséjük alatt Isten dicsőségéhez méltóan tudjanak énekelni. Itt-ott a teológusok énekkarában is részt vesznek a teológusok énekmesterének vezetése alatt. Míg reverendát viseltek, a liturgikus ének alapelemeit is tanulták, hogy az ünnepi szentmiséken segédkezni tudjanak.

Erények gyakorlása. Gyakran szemekük elé állítják előljáróik Szent Imre herceg és Szent Alajos példáját, hogy a tisztaság, alázatosság, szelidség, szerénység erényeit a maguk életébe átvigyék a növendékek.¹⁾ A lelki vezetés e változatos eszközei a fogékony lelkekből kiváltják azokat az erőket, melyekkel a klerikusi életre megáldottan kell előkészülniök. A különböző természetű, vérmérsékletű, a különböző családi nevelésben részesült ifjakban az intézetben eltöltött évek alatt kiforr a hivatás érzése, — vagy a forrás alatt kiválik az oda nem való elem.

Ennek a nevelési rendszernek nincs története: ma is ugyanaz, mint volt az intézet megalapításakor. Amennyiben tagozottabb, mélyebb a nevelők működése, azt a mai idők követelménye hozza magával. A növendékek és előljárók között talán ma közvetlenebb a napi érintkezés, hogy a növendékek bizalmasabban merjék feltárni lelküket. A sok társsal való együttélés néha oly nehézségeket választ ki a lélekből, melyeket csak az az előljáró tud megoldani, aki előtt a lélek többször is kitérült; de másrészt oly lelki tulajdonságokat is fed fel, melyeket csak a lélek igaz ismerője tud értékelni, és irányítani.

Házi fegyelem. A nevelés egyik eszköze a házi fegyelem szigorú megtartása. E szabályok önfegyelmezésre szoktatják az ifjakat, ami nélkül erős jellem nem fejlődhetik ki. Még a szülők és rokonok is csak szűkebb keretek között látogathatják a növendékeket, hogy a világ mindennapi életéből minél kevesebbet halljanak. A fegyelem őrei az előljárókon kívül a növendékek közül választott jóviseletű felügyelők (duktorok).

¹⁾ 1872. évi Can. Visit. A szeminárium szabályai.

VIII.

Egészséggondozás.

A gyermekifjak egészségét, hogy a munkára alkalmasak legyenek, az intézet megfelelő gondoskodással ápolja. Az intézeti élet a szabad mozgást bizonyos határig korlátozza, azért más módon kell gondoskodnia a fejlődés, az erősödés elősegítéséről. A rendes, egészséges életmódon kívül minden rendelkezésre álló eszközt meg kell ragadnia céljának elérésére.

Intézeti orvos és sebész. Kezdetről fogva rendes orvos és 1883-ig sebész állt a növendékek rendelkezésére bármiféle testi bajukban. 1854—1864. *Schemiz Károly*, 1864—1910. *Argay István* viselte 105 forint = 210 korona tiszteletdíj mellett az intézeti orvosi tisztelet.¹⁾ 1910-től kezdve a két intézet orvosi tisztét egy orvos, *Bánóczy Gyula* látja el.

Intézeti sebész 1858—1864. *Szabó István*, 1864—1883. *Ofner Károly*. A sebész tiszteletdíja 1858—1872. 52 forint 50 krajcár, 1872—1883. 30 forint.²⁾ 1883-tól fogva nincs sebésze az intézetnek. Az orvos hetenkint kétszer meglátogatja az intézetet, felkeresi a segítségére szoruló növendékeket a betegszobában. Hosszas és komolyabb betegség idején, a szükség szerint, naponkint látogatja a betegeket.

Betegszoba — betegápoló. A betegek ápolására külön szobák állnak rendelkezésre, melyek a legszükségesebb orvosi szerekekkel el vannak látva. Két növendék gondozza a betegeket, akik szükség szerint mindig szolgálatukra vannak. Az irgalmas nővérek, kik az intézet háztartását vezetik, a betegek ápolásáról is gondoskodnak.

Fürdők. A régi épületben csak egy fürdőszoba állt a növendékek használatára, az újszeminiumban pedig megfelelő számú fürdőszobával rendelkeznek.

Kertséták. 1858—1880-ig a püspök győrszigeti kertjét használták a növendékek; 1881. óta külön kerttel rendelkeztek, melyben két tekepálya, egyik szobában bil-

¹⁾ Szemin. irattár: Kísszemin. számadásai.

²⁾ U. o.

liárdasztal is volt szórakozásukra. Gyakran nagyobb sétákkal üdítik fel magukat a város környékén; vagy pedig a nagyszeminárium kertjében töltenek el néhány órát a szabad levegőn. Az új épület körül elterülő kertben is találhatnak üdülést, szórakozást.

A növendékek a világháború befejezése óta valamennyien világi ruhát viselnek, azért résztvesznek a gimnázium tantervébe felvett torna- és sportórákon is, valamint a szokásos versenyeken — melyek a test edzésére szolgálnak.

Kirándulások — cserkészlet. A gimnáziumi tanárok vezetése és ellenőrzése alatt végzett nagyobb kirándulásokon, tanulmányi útakon, cserkészleten is résztvesznek a növendékek és így többször szabad levegőn való tartózkodással cserélik fel az intézeti zártabb életet.

Nagy szünidő. Az iskolai évet követő nagy szünidőt szülők és rokonaik házában töltik a növendékek. A kéthónapos szabadság rendesen erősítő, üdítő hatással van a növendékek testi egészségére — de nem mindig hasznos a lelkiélet fejlődésére.

IX.

Ruházat. Élelmezés.

Az intézet növendékei éppen úgy, mint a teológusok, kék posztóból készült reverendát hordtak, mit az intézet adott nekik. Széchenyi Miklós püspök egészségi okból az V. és VI. osztályos növendékeknek világi ruhát rendelt az 1903—04. iskolaévtől kezdve, csak a VII. és VIII. osztályos növendékeknek hagyta meg a reverendát. A világi ruha ugyanis szabásánál, tagoltságánál fogva nem gyakorol oly nyomást a vállra és mellre, mint a nehéz szövetből való, egy darabban készült reverenda. A világháború óta az intézet összes növendékei világi ruhát hordanak és azt is saját költségükön szerzik meg.

Élelmezés. Az élelmezésnek csak egy szabálya van: egészséges és kielégítő legyen. Erről pedig az intézet gondoskodik.

Az anyagi viszonyok romlása miatt a növendékek ingyenes ellátása megszűnt. Az 1931—2. iskolai évtől kezdve havi 16, évi 160 pengőt fizettek; az 1932—33. évtől fogva pedig havi 25, évi 250 pengőt fizetnek a növendékek teljes ellátás címén. Ez intézkedésnek, melyet a mostoha viszonyok kényszerítettek rá az intézetre, jó és rossz eredménye is van, melyekről azonban itt nem akarunk értekezni.

Dolgozatunkat befejeztük. Tárgykörünk természete a képzelőtehetség szabad csapongását nem engedi. Száraz történeti tények egymásutánját vonultattuk fel. A magunk egyéni megnyilatkozásának is csak itt-ott volt helye. Egyházmegyénknak akartunk szolgálatot tenni e jeles, ősrégi intézményének történeti megvilágosításával; mély-séges gyermeki hálánkat akartuk kimutatni egyházmegyénk iránt, melynek igénytelen, alázatos, érdemtelenül igen sok jóban részesített fia, papja vagyunk.

A munkánk megírására adott erőért legyen örök hála az Istennek és egyházmegyénk égi Pátronájának, a boldogságos Szűz Máriának. Hálas lélekkel mondunk köszönetet mindazoknak, akik dolgozatunk folyamán egyben-másban segítségünkre jöttek.

FÜGGELÉK.

OKIRATOK.

1. SZÁM.

II. Ferdinánd Győrótt papnevelő-intézet és gimnázium létesítését határozta el.

Győri káptalani magánlevéltár: XXVII. téka. 3815. sz.

Ferdinandus Secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Bohemiae ect. Rex ect.

Reverende Fidelis nobis dilecte. Sollicita cura et benignus effectus, quibus Regna et populos Dei omnipotentis, providentia sic res gubernante et moderante, regenda suscipimus, inducunt, ut non solum fines eorum defendamus, et propagemus, verum etiam ut almae pacis et tranquillitatis constabilitis virtutum et laudatorum morum exercitia pro incremento ornamentoque Regnorum et ditionum, quibus domi forisque coruscare possint, simulque commodis eiusdem prospicere queat, sua exercitia habeat. Hinc est, quod benigne induti sumus, quatenus aliquod Seminarium pro hoc instituto etiam Jaurini constitueretur. Gymnasiumque studiorum Patrum Societatis Jesu, cuius operam et institutum in eo genere praecipuum eximio cum profectu passim clarescere experimur, erigeretur. Proinde fidelitatem Vestram clementer requirendam esse duximus, ut amore, quo Jure merito in emolumentum Patriae cuilibet bono eiusdem Civi ferri convenit, operam dare velit, ut susceptum hoc institutum progressum et incrementum habeat optatum, ipsamque societatem ac eius conatus in Dei gloriam et beneficium publicum Regni et Nationis, una cum reliquo Collegio Capituli totius benevole complectantur, qua de re etiam fidelem nostrum Magnificum Joannem Generalem Praynerum, ipsosque Cives peculiaribus litteris clementer requisiti et adhortati sumus: Quocirca dispiciendum erit cum Patribus per eorundem superiores istae expeditos, et etiam Cives ipsos, quo potissimum loco Collegium et Gymnasia possint erigi, quatenus debitas di-

spositiones postmodum ordinari queant, ut proxima ineunte Autumno, praelectiones etiam inchoari possint. Porro peracti negotii seriem et necessarias circumstantias nobis per fidelitatem vestram rescribenda expectaturi sumus. Tibique in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna, die quinta Mensis Augusti. Anno Domini MDCXXII. *Ferdinandus. Stephanus Sennyey* El. Eppus Vaciensis. *Laurentius Ferenczfy*.

2. SZÁM.

II. Ferdinánd király adóslevele Dallos Miklós püspöknek 25 ezer rajnai forint tőkéjéről, melyet győri szeminárium alapítására tett le, és II. Ferdinándnak kölcsön adott.

Győri káptalani magánlevéltár XXIX. téka, 3987. sz.

Nos Ferdinandus Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae ac Württembergae, utriusque Silesiae, Marchio Moraviae, ac Superioris et inferioris Lusatiae, Comes Tyrolis et Goritiae ect. Agnoscimus et memoriae commendamus per praesentes Significantes quibus expedit universis. Quod cum Fidelis noster Reverendus Nicolaus Dallos Electus Episcopus Jaurinensis, Locique ejusdem Comes perpetuus, et Consiliarius noster, illos mille et trecentos Aureos Ducatos, singulum ad singulos ad florenos duos, et Denarios viginti quinque Hungaricos computando; praeterea duodecies mille et quingentos Talleros imperiales Argenteos, singulos ad centum et triginta denarios Hungaricos numerando; Item in modernis Grossis Imperialibus centum et viginti quinque Florenos Hungaricos; Denique in antiqua Hungarica Moneta Septingentos florenos itidem Hungaricos, in toto: viginti Millia Florenorum Hungaricalium, sive Viginti quinque Millia Florenorum Rhenensium constituentes, Quos nempe idem Nicolaus Dallos Electus Episcopus ad certum aliquem et Perpetuum censum pro Intertentione et Sustentatione Alumnorum Seminarij Jaurinensis deponere intendebat, ad singularem et benignam requisitionem nostram in exolutionem Mili-

tum Praesidianorum Germanorum Praesidii No t i Jauriensis convertisset, atque ad manus N. et N. Commissariorum nostrorum ad id deputatorum assignasset. Ob hoc Nos, tum pro praedecarata annotati Nicolai Dallos Electi Episcopi promptitudine, tum etiam pro nostra, qua praenotatam ipsius Pium et Salutarem Intentionem promovere elementer cupimus, Caesarea et Regia Munificentia, nostro ac Successorum nostrorum Legitimorum Imperatorum et Archiducum Nominibus et in Personis Eundem Nicolaum Dallos Electum Episcopum ac Successores ejusdem Legitimos Ecclesiae Jauriensis Episcopos, et in casu vacantiae ejusdem Episcopatus, etiam Venerabile Capitulum Ecclesiae ejusdem Jauriensis in perpetuum et irrevocabiliter assecuratos et Affidatos esse volumus, imo volumus super eo: Quod nempe ab imminente et primitus affuturo Festo Divi Michaelis Archangeli, Anni Millesimi Sexcentissimi Vigésimi noni incipiendo, deinceps futuris semper successivis temporibus, de nostris Successorumque Nostrorum praetactorum redditibus ex Domo Waghaus in hac Civitate nostra Viennensi fundata Proventibus ratione singulorum censum florentium Rhenensium singuli sex Floreni Rhenenses, hoc est in toto Mille et quingenti Floreni Rhenenses annuatim in Festo Sancti Michaelis Archangeli eidem Nicolao Dallos Episcopo, ac Successoribus ejusdem Episcopis Jauriensibus, vel (vacante Episcopatu) memorato Capitulo Jauriensi, certo et infallibiliter plenarie et absque ullo defectu in Bona et hic Viennae acceptabili Moneta nomine census perpetui pendantur, numerentur et persolvantur, in Sustentationem et intertentionem Alumnorum dicti Seminarii Jauriensis applicandi et convertendi: Imo assecuramus et affidamus per praesentes. Quo circa Fidelibus Nostris Universis et singulis, Praefecto, Perceptor, Caeterisque Officialibus dictorum Proventuum annotatae Domus Waghaus, modernis pariter et futuris firmiter et serio commissimus et demandavimus per expressam nostram resolutionem, quatenus a primitus affuturo Festo Sancti Michaelis Archangeli Anni scilicet currentis Millesimi Sexcentissimi Vigésimi noni ad singulos dies Festos ejusdem S. Michaelis inclusivi subsequentes super reali et omnimoda solutione praestanda Mille utpote et Quingentos Florenos Rhenenses Perpetui census nomine memorato Nicolao Dallos Episcopo, Successoribusque ejusdem Episcopis Jauriensibus vel (vacante Episcopatu) dicto Capitulo Jauriensi, aut Ablegatis eorundem ad id destinatis reversales suas in propria extradare teneantur

et obligati sint. Ita quidem, ut singulis annis in Perpetuum, et infallibiliter ad praescriptum usum in tali, ut praetactum est, acceptabili Moneta pendere, numerare et solvere debeant et teneantur, Vigore harum Litterarum manu nostra subscriptarum, et sigilli nostri Caesaris et Regii sub impressione munitarum. Dabantur in Civitate Nostra Vienna, Sexta Septembris Anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Nono. Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hungarici duodecimo, Bohemici vero decimo tertio *Ferdinandus* m. p. L. S. Antonius Abbas cremisanensis m. p. Ad mandatum Electi Domini Imperatoris Proprium *Jacobus Berchtoldus* m. p. J. *Bseholtharat* m. p.

3. SZÁM.

Litteralium instrumentorum Seminarium Jauriense clericorum tangentium fasciculus.

Budapesti Országos Levéltár. Elenchi Actorum ecclesiasticorum c.
esomé. 292. fasc.

Nos Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hung. Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Slavoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos, cum pro ea, qua in bonum et emolumentum Ecclesiarum Dei ducimur cura et affectione, non solum Jura ipsarum sarta tectaque conservare, verum etiam, si quae Bona, ab iisdem quocunque tandem tempore, modo, et praetextu abalienata et distracta sunt, reducere ac restituere intendamus. Ideo tum ex eo, tum vero ad humillimam supplicationem et instantiam fidei nostri nobis syncere dilecti Reverendissimi in Christo Patris Domini Georgij Széchény Colocensis et Batsiensis Ecclesiarum Canonice unitarum Archiepiscopi, Administratoris Episcopatus Jauriensis Locorumque et Comitatum eorundem supremi ac perpetui Comititis et Consiliarii nostri intimi id eidem clementer annuendum esse duximus et concedendum, ut ipse totalia et integra Bona

X

Praepositurae Sancti Michaelis de Hantha in Comitatu Comaromiensi Dioecesi que suae Jauriensi adiacentia, nunc videlicet prae manibus Saecularium in certa pecuniae Summa existentia et habita, una cum universis eorundem pertinentijs, fructibus ac emolumentis ab ejusdem, deposita eadem Summa redimere et eliberare, ad Seminariumque Alumnorum dictae Ecclesiae Jauriensis pro commodiore illorum sustentatione triginta integris Annis utcunque fruenda et possidenda, convertere et applicare valeat atque possit. Hac tamen per expressum declarata conditione, ut eadem universa bona memoratae Praepositurae, simul cum cunctis, uti praemissum est, pertinentys, expletis iisdem prae specificatis Annis rursus ad benignam nostram Collationem, gratis omnino et sine ulla pecuniae depositione redeant et revolvantur. Imo annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Harumstrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae die vigesima tertia Mensis Februarij Anno Dni Millmo Sexcentesimo Sexagesimo Nono Regnorum nostrorum Romani undecimo, Hung. ac et reliquorum decimo quarto Bohemiae vero Anno decimotertio. *Leopoldus* m. p. (L. S.) *Franciscus Szegedy* m. p. Episc. Vaciens. *Stephanus Orbán* m. p.

4. SZAM.

Litteralium instrumentorum Seminarium Jauriense clericorum tangentium fasciculus.

Budapesti Országos Levéltár. Elenchi Actorum ecclesiasticorum c.
csomó. 292. fasc.

Nos Georgius Szécheny Miseratione Divina Archiepiscopus Ecclesiarum Colocensis et Bachiensis Canonice unitarum, Episcopatus Jauriensis Administrator, eiusdemque Comitatus Supremus Comes, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Intimus Consiliarius, Significamus tenore praesentium, Quibus expedit Universis. Quod nos considerantes amplissimam Jauriensem Dioecesim nostram, pro qua complures bene instructae et exercitatae Ecclesiasticae Personae ac Parochi, maxime post Turcarum et Tartarorum ac Sceleratorum Haereticorum Ecclesiae Dei Patriaeque vastatorum desolationem, cum et

Praedicantes qui sub tumultibus irrepserant, potiori parte extirpaverimus, summe essent necessarij; Ita Divina Misericordia inspirante ex nostris Pecunys solertia et industria comparatis ac conservatis unum Alumnatum in Civitate Jauriensi nostra ac Venerabilis Capituli nostri consueto residentiae loco fundare in perpetuum statuimus: Pro cuius fundatione Viginti quinque Millia Florenorum Rhenensium Capitalem Summam, quam Excellentissimo Donino Paulo Eszterházy Regni Ungariae Palatino, vigore obligatarum literarum eiusdem ad Interesse Sex per centum in moneta prout in litteris fassionalibus specificatur (hypothecata Possessione Pordan dicta in Comitatu Soproniensi habita) pro Termino sancti Michaelis Septingentos quinquaginta et pro termino Sancti Georgii alios septingentos quinquaginta, annuatim in toto Mille quingentos florenos sine defectu deponendos iam ante numeravimus; donatam, nullum Ius de praesenti aut in futurum Super praefatam Summam reservando, ac per manus traditam, sequentibus sub Conditionibus esse volumus.

Primo huius Summae Capitalis et eius Interesse sicut et Alumnorum, Venerabile Capitulum Ecclesiae Jauriensis curam vigilantem habebit, neque Capitalem Summam eiusdemque Interesse in proprium aut alium quemcunque excogitandum usum, sed tantum Alumnorum intertentionem sub Divini Iudicii interminatione ullo unquam tempore convertet. Secundo constituet Venerabile Capitulum unum e Capitularibus exemplarem et idoneum pro praefecto et directione eiusdem Alumnatus, a quo de proventibus bene erogatis, quovis quartali Anni iustas et legitimas rationes exiget, et si quis defectus inventus fuerit ex eiusdem proventibus absque omni respectu (cum sit causa Dei et Eius Iustitiae) ipse Dominus Divisor in satisfactionem et refusionem restantiae accipiet et Proventibus Alumnatus tradet. Tertio Iuvenes pro Alumnatus Selecti, qui a virtute et Studys bonaque indole a Reverendo Patre Praefecto Societatis Jesu et Scholarum magistris (cum illis Juventus sit perspecta) commendati, quique Ungaricam linguam perfecte sciant, Venerabili Capitulo consistorialiter praesentati et examinati, maxime ex Gramatica et Syntaxi, si iustam aetatem habuerint, sciverintque suae vocationis et status rationem, recipiantur, qui vestitum Clericalem honestum et de facto consuetum, sicut et victum habebunt; Et pro servitibus in templo non nisi Diebus Dominicis et Festis adhibeantur, alys ferialibus diebus habentur Dominorum

Canonicorum ephoebi et aly etiam Templi servi et nullo modo in studys impediendi, aut a Scholis abstrahendi; danda etiam illis suo tempore prima tonsura, absoluteque Rhetorica, Viennam ad Collegium Pazmanianum transmittendi. Erunt etiam in quotidianis Precibus Animae meae ut Fundatoris omnes Alumni memores, iuxta ordinationem Domini Praefecti. Quarto quia pro temporum varietate, rerumque necessitate, certus Alumnorum numerus statui non potest, invigilabit conscientiose Venerabile Capitulum et numerum determinabit, prout rogo et obligo, neque ipsi Alumnorum Praefecto inutilem familiam (Sit pro se uno Juvene, item loco, Cellario contentus, feminarum vero in ipsa Domo habitatio, ne sit malorum et linguarum ac haereticorum suspicandi occasio, nullo modo admittenda) recipere et intertenere licebit. Quinto cum Domus pro Seminario et Alumnatu sit iam constituta, non erunt inutiles expensae in aedificia faciendae.

Ut autem haec fundatio suum vigorem habeat, Venerabile Capitulum, quovis Anno duos e medio Sui Dominos Canonicos viros conscientiosos et Deum timentes exmittet, qui Statum Seminary et Alumnatus revidebunt et examinabunt, factaque in Consistorio relatione Venerabile Capitulum quae erunt emendanda et corrigenda determinabit et executioni dabit. Si vero ipsa Capitalis Summa deponeretur, statim erit loco securo investienda, vel utilia Bona comparanda. Quia vero haec fundatio pro communi est fundata et ordinata, per Dei Misericordiam rogo et obtestor Successores meos, tamquam supremos Ecclesiae Pastores, ut diligenter invigilent et attendant, ne in alios usus, contra meam mentem (cum dolenter sciam, multas pias foundationes abalienatas) haec Summa Capitalis, eiusque Proventus ullo unquam tempore conventatur, mutetur aut abalienetur, sub Interminatione Divini Judicii; atque ita et ipsum Venerabile Capitulum rogo et obligo et obtestor. Haec autem mea fundatio; quovis Anno in Consistorio Venerabilis Capituli Jauriensis coram Dominis Canonicis publice, ipsi Domino Praefecto praelegatur, ac etiam Illustrissimo Domino Episcopo quovis Anno legenda, cum numero Alumnorum praesentetur, ne piae foundationes in oblivionem veniant, sed a Dominis etiam Junioribus Canonicis sciantur ac executioni dentur. Datum in Arce nostra Episcopali Sabariensi. Die quarta Mensis Augusti Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo quarto. *Georgius Szécheni* Arch. Colocensis m. p. (Függő pecsét helye.)

5. SZÁM.

A kir. helytartótanács 1804. szeptember 4-én tartott ülésén szabályozza a győri szemináriumot és az elaggott papok házát.

Győri káptalani magánlevéltár 54. fasc., 7021. sz.

Coordinatio, et Regulatio Seminarii junioris Cleri, et emeritorum Sacerdotum Dioecesis Jaurinensis.

Regulatio, et Coordinatio Seminarii junioris Cleri et emeritorum Sacerdotum subsistit in sequentibus:

Primo. Clerus gremialis Diaecesis hujus Jaurinensis juxta Deductionem Exactoralem Consilii Locumtentialis numerati Individuae 321.; sed quia ex hac Consignatione praeprimis Administratores Parochiarum in Bonis Abbatiae de Bors-Monostra ordinis Cisterciensium Nr. 5, porro etiam Exhortator Academiae, Secretarius item et Archivarius, seu notarius penes Capitulum Collegiatum Soproniense, velut nulla horum officiorum ex parte Cleri gremialis suppleendorum necessitate subversante, exmittendi, — e contra autem bini Capitulares Capellani, seu Praebendati Capituli Jaurinensis Consignationi inserendi essent, hinc, ducto hac ratione calculo numerus gremialium sacerdotum, pro quorum succrescentia Clerus junior educari debet, determinatur in 314 individuis, a cujus numerica proportionem juxta directivam regulam 5. alumnos singulo anno ad curam animarum exmittendos pro 100 sacerdotibus computando, debebunt ex parte Diaecesis hujus Jaurinensis quotannis interteneri alumni nr. 60, qui numerus non obstante eo, si etiam pars una Cleri junioris Philosophicis studiis in loco existentibus vacaret, adeoque exitus ad curam animarum per id aliquanto retardaretur, tamen abunde sufficiens esse videtur ideo, quod Vicarius Capitularis Jaurinensis in praestita relatione sua, spectata Diaecesis necessitate 40 alumnos pro futuro educandos sufficere statuat:

Secundo. Ex his 60 alumnis, bini in Generali Seminario Pesthiensi gratuitam intertentionem atque institutionem accepturi sunt, adeoque pro 58 dumtaxat provisione fundus ex parte Seminarii Jaurinensis emetien-

dus erit, qui juxta consignationem exactoralem subsistit in summa 104328 fl., cujus annuus census, subtractis praevis exinde 370 fl. erga Sacra celebranda inter Presbyteros alumnos distribui solitis, constituit proventum 4846 fl.; ultra hanc fundationalem summam legatum insuper pium denati gremialis Capituli Jaurinensis Canonici Michaelis Dongó in fl. 20.000 statui activo adficiendum est, cujus annum interusurium efficit 1000 fl.; totus proinde Seminarii Cleri junioris Diaecesis hujus status activus constituit proventum annum e Capitalibus summis obvenientem 5846 fl.; cum autem

Tertio. Pro 58 alumnorum intertentione, pro singulo 200 fl. assumendo, requiratur annis singulis 11600 fl. summa, reliquae porro erogationes in Tabellari deductione efficiant summam 4525 fl., hinc patet, defectum fundi Seminalis e superfluis Episcopatus Jaurinensis proventibus supplendum consistere in 10279 fl. Circa provocatam Deductionem tabellarem in isthic subnectitur, quod salaria Professorum Theologiae exposita non habeantur, ideo siquidem fundatione studii Theologici fundo studiorum illata, eidem etiam incumbit Professorum solutionem praestare; cum tamen et denatus Episcopus Jaurinensis, et sede vacante vigore b. Resolutionis Regiae Professoribus Theologiae subsidium quodpiam line melioris subsistentiae attributum fuerit, ideo pro futuro etiam ex parte Seminarii Cleri junioris Professoribus Theologiae praemisso titulo singillative 100 fl.: adeoque in toto 400 fl. quotannis dependentur, quae summa in vicem Salariorum in praeprovocata tabellari consignatione expensarum exprimitur.

Quarto. Rector seu Praefectus Seminarii hujus semper unus ex actualibus Canonicis constituendus erit, qui convenientem habitationem et victum gratuitum ex parte Seminarii obtinebit; huic incumbit rectae educationi Cleri junioris omni studio intentum esse, atque gubernationem Seminarii tam per se, quam medio subalternorum Superiorum, quarum obligationibus explendis invigilabit, ita instituere, ut alumni in spiritu ecclesiastico, moribus item ac Litteris debite educentur, et pro idoneis in cura animarum ministris, aliisque Diaecesani officii praeparentur; ad ejusdem etiam obligationem pertinebit proventus annuos Seminarii rite et utiliter administrare, rationes de perceptis et erogatis singulo anno Capitulo reddere, salva Episcopi Diaecesani earundem superinspezione, et Consilii Locumtenentialis Regii, dum easdem exegerit, superrevisione.

Quinto. Praeter rectorem Seminarii necessarius est adhuc subalternus quoque Superior in qualitate *Vice-Rectoris* seu Vice-Praefecti, qui disciplinae domesticae invigilet, et eorum immediatam curam effectuationemque procuret, quaecunque ad debitam domus gubernationem sub inspectione Rectoris pertinent; habebit idem titulo salarii 400 fl. et victum gratuitum cum habitatione. Adhuc pro *Spirituali* quoque constituendus erit vir ecclesiasticus plenus Spiritu et discretione, exemplarisque vitae, qui non tantum conscientias alumnorum in sacro tribunali, aut secus etiam moderabitur, sed etiam per privata colloquia ac correptione eos potissimum, qui curae animarum proximius admovendi erunt, in Theologia Morali practica ac pastorali utiles animarum curatores efficiet; cui obveniet salarium 200 fl. et victus gratuitus cum habitatione. Non secus et studiis praefici debet individuum in qualitate *Studiorum-Praefecti*, ad cuius officium pertinebit progressui Cleri junioris in Literis invigilare, ejusdem exercitationibus litterariis interesse, ac dirigere, omnemque operam eo collocare, quo tempus pro studiis destinatum cum fructu impendatur; huic quoque 200 fl. salarium et parte Seminarii tribuetur una cum victu et habitatione.

Sexto. Seminariale aedificium, uti praecinsinuata Vicarii Capitularis relatio innuit, solide constructum 50 alumnis recipiendis capax existit, licet autem 8 individuis numerus Cleri junioris pro futuro augendus proponatur; cum tamen eorundem accomodationi per internam quoque praeexistentium commoditatem mutationem facile prospici possit, et ampliationem domus haec (uti situs ejusdem constituitur) etiam cum gravibus expensis vix recipiat, — hinc ab hac abstrahendum et in statu moderno relinquenda erit.

De domo emeritorum sacerdotum.

Septimo. A proportionem sacerdotum in cura animarum existentium provisio necessaria erit pro 11 emeritis sacerdotibus, quae annue per 250 fl. assumendo, una cum aliis erogationibus domesticis sub E. specificè deductis requirit summam 3155 fl., cum autem modernus status activus domus hujus innuente exactorali deductione consistat in summa 19087 fl., cujus annum interusurium reddit proventum 928 fl., erogationes autem praemissae constituent 3155 fl., patet, defectum fundi subversari in annuis 2227 fl., qui defectus e superfluis Episcopatus Jaurinensis proventibus sarcendus erit.

Octavo. Cum domus haec in vicinitate Seminarii Cleri junioris; caeteroquin intra aedes Canonicales constituitur, necesse non erit, ut Praefectus e Canonicis actualibus constituendus in eadem resideat, sed sufficiet, si inspectionem atque gubernationem domus hujus e propria residentiali aede instituat, et per frequentem dumtaxat accessum, ne quid ad debitam emeritorum hujusmodi sacerdotum provisionem desit, invigilabit; ut tamen praescriptus ordo et disciplina aetati alumnorum horum accommodata in domo observetur, unus ex ipsis emeritis sacerdotibus in qualitate Vice-Praefecti constituendus erit, qui prae caeteris magis qualificatus pro hoc munere compertus fuerit; huic incumbit invigilare, ut ordo debitus in domo observetur, et si in quempiam defectum enasci observaverit, eundem pro medela Praefecto domus deferet.

*Specifica deductio expensarum domus deficientium
sacerdotum Dioecesis Jaurinensis.*

1. Pro 11 deficientibus intertenendis per 250 fl. .	2750 fl.
2. Salarium clavigeri, qui Cellarii et domesticae administrationis curam habebit	100 „
3. Salarium coqui per 100 fl. et unius lixae per 40 fl.	140 „
pro vino per 15	30 „
4. Unius servitoris per 50 fl.	50 „
pro vino	15 „
5. Mediastini unius per 40 fl.	40 „
pro vino	15 „

Summa: 3155 fl.

*Venerabile Capitulum Jaurinense!
Nobis observandi, Domini observantissimi!*

Hic adnexa et per Suam Majestatem Sanctissimam benigne approbata Coordinatio ac Regulatio Seminarii Cleri junioris et domus emeritorum Diaecesis hujus ac ab hac dismembratae Diaecesis Sabariensis, Praetitulatis Dominationibus Vestris partim pro notitia et sui directione, partim in quantum immediate hanc Diaecesim respicit, pro conformi effectuatione praesentibus eo subnexo de Benigno Jussu Regio transponitur, ut cum pro habitatione emeritorum Diaecesis hujus sacerdotum et requisitae familiae domesticae ampliatio praeexistentis pro eisdem sacerdotibus domus reipsa ne-

cessaria sit: planum ampliacionis ejusdem domus, et quidem adjectione unius superioris tractus ac cum praescripto Sumptuum projecto efformandum isthuc indilate submittatur. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, Budae die quarto Septembris Anno Millesimo octingentesimo quarto celebrato.

Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Benevolus Ad officia paratissimi Comes *Josephus Esterházy* m. p. *Franciscus Darvas* m. p. *Josephus Kancz* m. p. Venerabili Capitulo Jaurinensi.

6. SZÁM.

Simor János győri püspök okirata a győri kisebb papnevelő-intézet alapításáról, Győr, 1857. dec. 18.

Eredetije a püspöki levéltárban. Megjelent az 1857. évi XII. számú püspöki körlevélben.

DECRETUM ERECTIONIS SEMINARII PUERORUM.

Joannes Dei Misericordia Et Apostolicae Sedis Gratia Sanctae Jaurinensis Ecclesiae Episcopus.

Sapientissime a Tridentinis Patribus sess. 23. cap. 18. de reform. sancitum fuit, ut in quavis Dioecesi Seminarium sive Collegium puerorum i. e. adolescentium, ad sacrum Altaris Ministerium aspirantium, erigeretur et institueretur. Sacerdotes enim hoc nomine digni non nascuntur, sed fiunt, utque fiant, a teneris recte institui, bonisque moribus et disciplinis imbui debent tanto magis, quod adolescentium aetas prona sit ad voluptates mundi, quamobrem nisi mature, antequam nimirum vitiorum habitus aut saltem mundanus spiritus eos totos possideat, ad pietatem religionemque informentur, nunquam profecto sine singulari propemodum Omnipotentis Dei auxilio in disciplina ecclesiastica perseveraturi sint. Igitur pro praecitati consiliaris Decreti complemento, sed etiam propterea, quia ex hujusmodi Seminario in ipsam hanc Dioecesim plurima commoda atque emolumenta redundatura esse, imo per illud saluti etiam curae nostrae pastoralis Fidelium plurimum in Domino consuli posse confidimus, in nomine Ejus, qui nos confortat,

in hac Dioecesi atque adeo ad ipsam Sedem Episcopalem Seminarium pro competenti numero adolescentium, requisitas ab eodem S. Tridentino Concilio dotes habentium, perpetuo erigimus et instituimus, illique sicut praefertur, erecto, pro stabili dote, alumnorumque sustentatione, de consensu Sanctae Apostolicae Sedis, vigore Rescripti ddo 13. Junii a. c. Nobis impertito, accedente etiam Augustissimi Imperatoris et Apostolici Regis ddo 20. Septembris a. c. declarato, Nobisque ope Ministerialis Resolutionis ddo 23. de ejusdem mensis et anni intimato Altissimo annutu, tres partes cunctorum emolumentorum, reddituum et proventuum Praepositurae Sanctissimi Salvatoris de Pápocz perpetuo itidem assignamus et appropriamus ita, quod liceat dicti Seminarii Rectori, per Nos, nostrosque Successores, Sede autem Episcopali vacante per Vicarium Generalem Capitularem nominando, alumnis item ad idem Seminarium a Nobis nostrisque Successoribus, Sede autem Episcopali vacante a Vicario Generali Capitulari receptis aut recipendis, realem et actualem possessionem praememoratorum respective reddituum, proventuum ac emolumentorum libere apprehendere, et apprehensam perpetuo retinere, eosdemque fructus ac redditus percipere, levare, et in dicti Seminarii usus et utilitatem convertere, cujusvis licentia desuper minime requisita. Et ita in executionem praelibati decreti Concilii Tridentini ad majorem Dei gloriam, ad Immaculatae Deiparae Virginis, almae hujus Dioecesis patronae, cujus protectioni etiam Seminarium illud peculiariter devovemus, nec non ad carissimae sponsae nostrae, Sanctae Jaurinensis Ecclesiae amplius incrementum erigimus, instituimus, et emolumenta, redditus ac proventus Praepositurae Sanctissimi Salvatoris de Pápocz respective assignamus, atque super idmodi erectione et institutione editi praesentis Decreti nostri duo exemplaria confici, horumque unum in Archivo nostro Diaecesano reponi, aliud vero V. Capitulo Cathedralis nostrae Ecclesiae resignari curavimus.

Datum Jaurini Festo Expectationis Partus B. M. V. die 18. Decembris Anno Domini Millesimo Octingentesimo septimo supra quinquaginta! *Joannes m. p.* Ad gratiosum Suae Illustritatis mandatum *Joannes Ev. Zerpák m. p.* Cancellariae Director.

NÉVMUTATÓ.

A.

Mács János 303.
 Abday József 167, 332.
 Abernik Mihály 311.
 Ackermann Antal 328.
 Acsay Ferenc 80, 114.
 Acsády Ádám, veszprémi
 püspök 263.
 Adler Nándor 326.
 Adlman Máté 308.
 Aeschilus 122.
 Aichmüller Antal 314.
 Aigner Sándor 203.
 Aistleitner József 119, 173, 311.
 Alaxay József 311.
 Alberli Prym Márton 155.
 Alfonz Pál 302.
 Alföldi János 302.
 Almer Mihály 308.
 Altabak János 13, 11, 187, 188,
 225.
 Altdorfer Károly 170, 350.
 Amade gróf 313.
 Ambras Simon 318.
 Ambschell József 272, 306.
 Anda Imre 313.
 Andor István 157, 161.
 Andor János 323.
 Andorka Gábor 311.
 Andorka Márton 227, 306.
 Andrsics Mihály 307.
 Angerer József 316.
 Angerer poéta 81.
 Angyal Mihály 343.
 Antal János 341.
 Antoine Gábor 91.
 Apffalter József 116, 264, 305.

Apilat Gáspár 196, 306.
 Appeller Márton 305.
 Aquinói sz. Tamás 39.
 Arbesz János 326.
 Archi János 305.
 Argay István 320, 328, 373.
 Arnóczky József 318.
 Artner István 312.
 Asbolt István 317.
 Aspermayer Ferenc 178, 347.
 Asszonfalvi Jakab fia Imre 8.
 Asztalos Sándor 347.
 Asztl János 223, 312.
 Asztl Lajos 176, 324.
 Augenthaler Mátyás 272.
 Ábrahám Sándor 313.
 Ábrahám Zsigmond 311.
 nagylucsei Ábrányi István 23.
 Ács Mihály 309.
 Ágh Kálmán 347.
 Ányos József 43, 312.
 Árvay Sándor 338.
 Ásvány Lajos 339.
 Áts Ferenc 320.

B.

Baán Jenő 339, 365, 367.
 Baán János 177, 366.
 Babarczy György báró 333.
 Babics János (1742.) 303.
 Babics János (baboli pl.) 331.
 Babos Ádám 306.
 Babots György 312.
 Bach Flórián 327.
 Bajcsi Ferenc 239.
 erdődi Bakács Iván 311.
 Bakits Pál 185.

Bakos Imre 161.
 Bakó Ádám 339, 367.
 Baksay István 154.
 Baky István 333.
 Baky Lajos 319.
 Balaházy Miklós (premontrei)
 327.
 Balassa Gábor szombathelyi
 püspök 70.
 Balassa Zsuzsanna 188.
 Balásffy Tamás 155.
 Balázs vasvári prépost 22.
 Balázsik István 334.
 Balics Lajos 111, 124, 168.
 Balits Antal 125, 142, 168, 173,
 332.
 Balits Lajos 331.
 Balogh Ferenc 163, 300.
 Balogh Ferenc (1819.) 321.
 Balogh György 162.
 Balogh István logikus 164.
 Balogh István 301.
 Balogh Mátyás 333.
 Balogh Mihály 301.
 Balogh Sándor 109, 253, 265,
 271.
 Bangha István 168, 332.
 Bankó Gáspár 320.
 Bankó Ignác 167, 173, 322.
 Bankó Imre 317.
 Bankó József 314.
 Baptist József 308.
 Barabás Mihály 306.
 Barabás László 316.
 Baranyai Forrás Péter 154.
 Baranyai György 303.
 Baranyai János 307.
 Baranyai József 319.
 Barbaesi István 301.
 Barbay Alajos 328.
 Barbély György 320.
 Barbély Károly 345.
 Barbély Miklós 301.
 Barilich Gáspár 323.
 Barilich Lukács 325.
 Barilich Mátyás 163, 231, 263.

Barilics János (v. Ferenc) 312.
 Barilics Jakab 301.
 Barilics Lőrinc 339.
 Barillits Viktor 342.
 Barkovits József 316.
 Barkovits Ferenc 331.
 Barkovits Mihály 318.
 Barnaky András 300.
 Bartha István 301.
 Barthodeiszky József 329.
 Bartku István 318.
 Bassányi Ferenc 308.
 Bassics Pál 303.
 Battyáni Gábor 305.
 Batthyányi László herceg 338.
 Battyók György 307.
 Bauer András 176.
 Bauer István 330.
 Bauer József 322.
 Bauer József (haracsonyi pl.)
 341.
 Baumgartner János 225.
 Baumgartner József br. 326.
 Baumholzer István 333.
 Baur György 332.
 Bausz István 346.
 Bausz József 318.
 Bálint deák 10.
 Bálint klerikus 8.
 Bán János 343.
 Bánovics Mihály 304.
 Bánóczy Gyula 373.
 Bárány Ferenc 315.
 Bárdosy György birtokos 208.
 Bárdosy György 225.
 Bárson Péter 317.
 Báthory János 227.
 Báthory István 256.
 Báthory Zsigmond 256.
 Bátori János 304.
 Bátsmegyei Sándor 331.
 Beck Ferenc 157.
 Bednári János 312.
 Bedy Vince 14, 111, 121, 112,
 177, 268.
 Begna Guszláv 332.

Begsits Lőrinc 163.
 Behovesics Pál 302.
 Beidl Alajos 176, 221, 256.
 Beitl Károly 339.
 Bejczy János 304.
 Bejczy Pál 305.
 Bejczy Károly 334.
 Beke Kristóf 318.
 Beke Mihály 324.
 Beke Miksa 327.
 Bekehelyi Ambrus 300.
 Belányi János 314.
 Bella József 309.
 Beledi János 305.
 Bellechich Péter 155, 241.
 Belloni János 331.
 Bellosits Ferenc 337.
 Belovich István 342.
 Belusi István 157.
 Bellusi István 160.
 Bellusics Lipót 307.
 Benchich Mihály 161.
 Bendi Mihály 328.
 Bene György 318.
 Bene István (agyagosszergényi pl.) 327.
 Bene István 127, 343.
 Bene Pál 339.
 Benedict Mihály 117, 314.
 Benedics György 305.
 Beniczky Sándor 226.
 Benkő Sándor 163, 300.
 Benyovszky József 321.
 Bereck pap 7.
 Berényi Antal gr. 176, 323.
 Berghoffer Mihály 110, 313.
 Bergmann Károly 350.
 Berkes Kristóf (premontrei) 324.
 Berkes Péter 159.
 Berkes Simon 161.
 Berky Zoltán Béla 338.
 Berlakovits János 332.
 Bernhoffer János 303.
 Bertha Ádám 304.
 Bertha Ferenc 392.

Bertha János kanonok 111, 176, 200, 254.
 Bertha János 170.
 Bertha Rudolf 315.
 Berzsenyi Ferenc 341.
 Beszprémi Ferenc 306.
 Bertl Lőrinc 87.
 Beszédes Lajos 346.
 Bezerédy Ferenc 164.
 Bezerédy Márton 322.
 Békefi Remig 3, 10.
 Békeffy István 341.
 Békefy Kálmán 335.
 Béni János 14.
 Bélik Pál 319.
 Bichler János 334.
 Biky Miklós 154.
 Bilácz György 303.
 Billesz Lőrinc 326.
 Bilisics Mihály 328.
 Bilisics Pál 304.
 Billing Antal 330.
 Bilisits József 318.
 Bilovits István 342.
 Binder Lipót 335.
 Bindes Pál 350.
 Birhany István 159.
 Biricz József 304.
 Biró István 239.
 Biró János 308.
 Bisakovics Fülöp 159.
 Bittkó Ferenc 304.
 Bizzer István 345.
 Bizzer Mihály 339.
 Blahó József 313.
 Blaskovics József 305.
 Blazovich Miklós 303.
 Blazovics József 307.
 Blazovits János (1793.) 313.
 Blazovits János (kópházai pl.) 344.
 Blazovits József 323.
 Blazovits Márk 329.
 Blazovits Pál 330.
 Blume Antal 328.
 Bobics Máttyás 303.

Bobleter Ignác 333.
 Bocárszky Imre 348.
 Boda László 308.
 Bodor Mihály 302.
 Bodroghi Fülöp 25.
 Bodzai Imre 304.
 Bognár Mátyás 309.
 Bognár Mihály 302.
 Bognár Pál 342.
 Bognár Zenó 350.
 Bogovics Pál 163.
 Bogyai Ignác 304.
 Bohár Alajos 321.
 Bohoss Mihály 330.
 Bokor József 303.
 Boldizsár István 156.
 Bolla Ágoston 157.
 Bolla Móric 334.
 Bolla Péter 157.
 Bondor János 306.
 Bonifác VIII. pápa 3.
 Borán János 339.
 Borics György 302.
 Bornemisza Pál 162.
 Borntreger János 308.
 Boros Ignác János 159.
 Boros István 306.
 Boros Pál 310.
 Boross Adám 304.
 Boross József 312.
 Boross Pál 163.
 Boross Sándor 331.
 Borossay József 341.
 Borossay Lajos 339.
 Borovi Gottfried 349.
 Bors János 303.
 Bors Pál 334.
 Borsiczky Oszkár 173.
 Borza Antal 350.
 Bosiczkon Pál 163.
 Boss János 321.
 Both Antal 311.
 Bozoli Márton 306.
 Bódis Mihály 160.
 Böck János 350.
 Böcskey József 335.

Bölcsföldi László 303.
 Börsön András 304.
 Börsön Pál 312.
 Böhm János 326.
 Bőle Farkas 305.
 Bőle Ferenc 307.
 Bőle Mihály 319.
 Bösze Ferenc 343.
 Brantl Lajos 344.
 Braun Adolf 331.
 Braun Ferenc 324, 357, 358.
 Braun József 333.
 Braun Kálmán 337.
 Brestyenszky Antal 167.
 Brettschneider N. báró 333.
 Bretzner András 319.
 Breyer István győri püspök 77,
 206.
 Brisics Adám 308.
 Brosonicz Gáspár Ferenc 161.
 Brozovics Máté 308.
 Bróky István 159.
 Bründl János 339.
 Bründl József 332.
 Bubics Zsigmond kassai püspök
 167, 173, 327.
 Bubich Ferenc 347.
 Bubits Mihály 314.
 Buchinger Károly 338.
 Buczolits (Budai) Mátyás 336.
 Bucsolits György 308.
 Busch József 341.
 Budai Fábián 308.
 Budai János 148.
 Budai János 312.
 Budai Pál (1773.) 307.
 Budai Pál (1812.) 320.
 Buday Alajos 316.
 Bugledich Nándor 338.
 Bukletics Gergely 305.
 Buranits Mátyás 328.
 Burián János 311.
 Busics Vida 307.
 Busits Jakab 316.
 Bussics András 303.
 Buti István 239.

Buza Dénes 346.
 Buza Domonkos 319.
 Buzanits János 316.
 Buzár Lukács 306.
 Būki Gábor 300.
 Būki Imre 302.
 Būky Miklós 159.
 Būky Sándor 161.
 Būrchner László 127, 173, 178,
 366.

C.

Calino József 253.
 Carbo János 151.
 Cheke Mihály 160.
 Chuchhaim Henrik 23.
 Claudini András 310.
 Clement József 311.
 Csapó Ignác 324.
 Csapó István 301.
 Csapó István (1739.) 302.
 Csathásy György 159.
 Csák Gábor (premontrei) 327.
 Csáky Imre gróf 303.
 Csáky Miklós gróf 158, 308.
 Csáky Rókus 115.
 Csánó Ferenc 335.
 Császár Gyula 169, 173.
 Császár István 322.
 nagybaráti Csege Márton 23.
 Cseh Károly 308, 310.
 Cseh Sándor 178.
 Cseleznák Simon 148, 312.
 Csenár Ferenc 329.
 Csenár János 336.
 Csenár Pál 308.
 Csenkei Károly 319.
 Csepli Benedek 25.
 Csepregi Mátyás 162.
 Csepreghy József 328.
 Cser Imre 163.
 Cser Vendel 336.
 Cserenics János 302.
 Cserey István 165.
 Cserhalmi József 331.
 Csesztregi János 309.

Csetkovits István 326.
 Csébits Ignác 311.
 Csémy Péter 325, 358.
 Csicsay Elek 312.
 Csigi Vince 224, 242, 329.
 Csiglavics Mátyás 160.
 Csik Adám 303.
 Csik György 302.
 Csik Imre 302.
 Csirke Miklós fia János 7.
 Csiszár Imre 346.
 Csiszár István 322.
 Csiszár Pál 197, 306.
 Csizmadia Pál 339.
 Csizmadia Vilmos 338.
 Csizmazia Ferenc 340.
 Csizmazia János 319.
 Csizmazia Pál 340.
 Csomor Ferenc 311.
 Csonka Pál 339.
 Csontos Ferenc 306.
 Csontos Pál (1783.) 311.
 Csontos Pál (teológus) 350.
 Csódi Pál 303.
 Csóka József 338.
 Csóka Sándor 350.
 Csöllei Miklós 325.
 Csuday Jenő (premontrei) 335.
 Csukly Kálmán 346.
 Csukovits János 339.
 Czakó Mihály 334.
 Czametzer Ignác 324.
 Czaricz János 159.
 Czefux Mihály 314.
 Czencz Mihály 161.
 Czerfux Ferenc 309.
 Czerhák Ignác 176.
 Czethofer Antal 346.
 Czédler János 323.
 Czigliányi András 304.
 Czigler Győző 203.
 Czigler Mátyás 301.
 Czillinger János 320.
 Czina Mátyás 162.
 Czingráber Lajos 331.
 Czinka Márton 303.

Czipolits Mátyás 317.
 Czipont Ferenc 310.
 Czipoth Mátyás 305.
 Cziráky Alajos 328.
 Cziráky Antal gróf 168.
 Czopek György 303.
 Csuppon Ferenc 304.
 Csuppon György 310.
 Czvitkovics Mátyás 303.
 Czvitkovits János 330.

D.

Dallos (Dotzauer) Ferenc 348.
 Dallos Miklós győri püspök 12.
 28, 170, 185, 186, 236, 380.
 Dallos Pál 323.
 Dalus Gáspár 6.
 Damján János 309.
 Damnanovics Mátyás 306.
 Darnadi István 319.
 Dávid Béla 347.
 Dávid Ignác 311.
 csallóközi Dávid Pál pécsi, váci,
 veszprémi püspök 151, 187.
 Deakovits József 301.
 Deák Pál 336.
 Deáky Henrik 325.
 Deáky Zsigmond felszentelt
 püspök 110, 255, 321.
 Degenheim György 320.
 Dely János 176, 332.
 Demeter kanonok 4, 6.
 Demkovics Ferenc 81.
 Denk Rezső 340, 365.
 Derdák János 347.
 Derzanics Pál 302.
 Despott János 303.
 Despott Péter 303.
 Dezse Viktor 355.
 Dezsericzky Ince 115.
 Dékány József 304.
 Dicsházi Miklós 309.
 Dietz János 319.
 Dihanics Gáspár 322.
 Dihanics Máté 306.
 Diminics Mátyás 302.

Dingráf Ferenc 318.
 Dingráf Gáspár 327.
 Dioss György 163.
 Dirner János 322.
 Diunich Péter 169.
 Dobics Péter 306.
 Dobos Elek 328.
 Dobroczy József 315.
 Dobrovics Ferenc 312.
 Dobrovits Jenő 341.
 Dobson János 328.
 Dochnál József 315.
 Dodek Jenő 340.
 Dombi János 305.
 Dombi Mihály 263.
 Dominkovits Sándor 332.
 Domján Pál 337.
 Domnanovich Ferenc 331.
 Domnanovics Márton 308.
 Domonkos fia Domonkos 7.
 Domonkos István 338.
 Domonkos Sándor 344.
 Domsy János 338.
 Donatus Aretius 25.
 Donászy András 311.
 Dongó Mihály 218, 244, 253,
 264, 304, 387.
 Doresch József 305.
 Dorfner István 323.
 Dorfner Lőrinc 329.
 Dozlern Antal 311.
 Döbrösy István 338.
 Döményi Antal 303.
 Dömötör Lőrinc 349.
 Dörflinger József 176.
 Draskovich Ádám gróf 208.
 Draskovich IV. György győri
 püspök 13, 16, 17, 21, 154,
 179, 186, 188.
 Draskovich Mátyás 14.
 Draskovits János 316.
 Drasnyák János 315.
 Drescher Antal 326.
 Dreschmitzer György 43, 312.
 Dreschmitzer József 43, 313,
 325, 354.

Dubkovics József 305.
 Dubovszky Sándor 334.
 Dubruel Fülöp 161.
 Dugovics János 304.
 Dunaricz Lőrinc 155.
 Dusich Mátyás 169.
 Duzár Henrik 326.
 Dvornikovich Mihály 24.

E.

Ebenhösch Ferenc 186, 256, 327.
 Ebergényi Eszter, Viczay Jób
 gr. özvegye 207, 208.
 Ebergényi Péter 306.
 Eberhard Ignác 314.
 Echardt János 320.
 Ecker Károly 342.
 Eckensberger Károly 335.
 Eckhart János 175.
 Edelmann Mihály 333.
 Edelmann Sebő (premontrei)
 335.
 Edler Mihály 323.
 Edvi László 163.
 Egervári (Ernst) Frigyes 349.
 Egervölgyi (Baldau) Ernő 349.
 Eggenberger Kálmán 345.
 Eggenhoffer Domonkos 314.
 Egri Ferenc 323.
 Egyed István 239.
 Egyed János 338.
 Egyeduthy Gergely 24.
 Ehlinger József 311.
 Ehrenreich János 347.
 Ehrenreiter György 326.
 Ehrenwerth Béla 318.
 Eiber Ádám 302.
 Eiber Farkas 302.
 Eigenbrod Henrik 325.
 Eisenkorb Károly 332.
 Eisner Lukács 321.
 Eiveck Ferenc 326.
 Eiveck István 330.
 Ekker Pál 333.
 Elek Sándor 305.
 Endrédy Zoltán 349.

Engel Benedek 22.
 Engelits György 340.
 Eölböi János 308.
 Eöri János 311.
 Eöry József 316.
 Eperjes Ernő 170, 350.
 Erchinger Mihály 305.
 Erdélyi Béla 350.
 Erdélyi György 306.
 Erdész Imre 302.
 Erdődy Gyula gróf 338.
 Erdődy Gyuláné szül. Széchenyi
 Emilia grófnő 205.
 Erdős Alajos 176.
 Erdős Lajos 329.
 Erdt József 341.
 Eredits Antal 328.
 Erényi Károly 338.
 Ernst János (1771.) 307.
 Ernst János (1780.) 309.
 Ernyei János 304.
 Eröss István 346.
 Eröss Sándor 348.
 Esser Josefa 228.
 Esső István 301.
 Esterházy György 156.
 Esztergamy Szaniszló 163.
 Esztergomi Antal 347.
 Eszterházy Gábor 210.
 Eszterházy Imre gróf 157.
 Eszterházy Mihály 164.
 Eszterházy Miklós 167.
 Etényi Sándor 158, 307.
 Etsch Mátyás 152, 322.
 Ewchey Tamás Miklós 24.
 Élő Pál 345.
 Érsek János 315.
 Érsek Sándor 350.
 Étsi István 308.

F.

Faba János 311.
 Fabchich József 122.
 Fabiánkovich Ferenc 349.
 Fabiánkovics György 315.
 Fabriczy Lajos 308.

Fabsics János 310.
 Fabsics József 307.
 Faludy Aladár 339.
 Faragó János 337.
 Farkas Antal 350.
 Farkas Antal (1756.) 304.
 Farkas Gábor 306.
 Farkas György kanonok 228, 302.
 Farkas György 239.
 Farkas Imre kanonok 321, 358.
 Farkas Imre (máriakálnoki pl.) 322.
 Farkas István 321.
 Farkas István (gönyüi pl.) 344.
 Farkas János (logikus) 162.
 Farkas József (1763.) 305.
 Farkas József (süttöri pl.) 329.
 Farkas László 170.
 Iosonczy Farkas Pál 239.
 Farkas Sándor 159, 335.
 Fazekas Mihály 336.
 Fábián István 266, 303, 325.
 Fábiankovich Lőrinc 347.
 Fábiankovits Ferenc 316.
 Fábry István 159.
 Fábry Miklós 160.
 Fáczy Sándor 310.
 Fára Alajos 320.
 Fátovics Mátyás 306.
 Fecsis János 303.
 Fehérpataky János 314.
 Fehérváry Gyula 341.
 Feichtinger Mátyás 341.
 Feichtinger Pál 311.
 Feigler Domonkos 321.
 Fejér Georgius (történettudós) 2, 304.
 Fejér János 313.
 Fekete Gergely 161.
 Fekete Gyula 350.
 Fekete Kálmán 347.
 Fekete Mihály József 307.
 Fekete Péter 349.
 Felber János 336.
 Feltinger István 315.

Fencz Sándor 336.
 Fengler József győri püspök 46, 96, 97, 102, 103, 104, 105, 121, 131, 133, 197, 215, 216, 244, 252—3, 262.
 Fennesz György 349.
 Fennesz Imre 349.
 Fennesz János (1808.) 317.
 Fennesz János (kaboldi pl.) 328.
 Fennesz János 334.
 Fennesz Mátyás 323.
 Ferber János 308.
 Ferdinánd I. király 5, 13, 185.
 Ferdinánd II. király 379, 380.
 Ferenc Ferdinánd főherceg 173.
 Ferenc József I. király 320.
 Ferenc Csák 10.
 Ferenc kanonok 6.
 Ferenczy György 241.
 Ferzenics Márton 306.
 Ferstl Márton 122, 311.
 Fertsák Ferenc 337.
 Fertsák József 341.
 Festetich gróf 315.
 Fertsák Károly 331.
 Fertsák Mátyás 347.
 Fetser Antal győri püspök 76.
 Fettig György 329.
 Ficzek Gábor 301.
 Fiáth Zsigmond 163.
 Fieba József 328.
 Filinger Lipót 99, 125, 175.
 Fink György 318.
 Fink Károly 167.
 Firtl Mátyás 316.
 Fischer Aladár 345.
 Fischer János 344.
 Fischer József 336.
 Fiszler Vida 148.
 Fitzner Flórián 324.
 Flaskár Antal 327.
 Flaskár János 329, 358.
 Fláskár Márton 304.
 Flicker Ignác 342.
 Fliszár Ferenc 305.

Fodor György (1777.) 309.
 Fodor György 310.
 Fodor János 305.
 Fodor Pál 344.
 Fodor Péter 161.
 Fodróczy József 302.
 Fogassy Kázmér 339.
 Fogler József 302.
 Fojdek József 324, 358.
 Foki Benedek 163.
 Foly József 313.
 Fömötör Gyula 343.
 Földesy Dávid 309.
 Fövenyesi Károly 320.
 Földes Mihály 330.
 Fraknói (Frankl) Vilmos 21, 25.
 Francsics Ferenc 306.
 Franits Károly 318.
 Frank Ferenc 340.
 Frank György 65, 109, 165, 223.
 Frank János (1783.) 311.
 Frank János 349.
 Frank József (csapregi pl.) 333.
 Frank József 338.
 Frank József (káplán) 347.
 Frank Károly 316.
 Frank Pál 302.
 Frankenburg József 313.
 Frankl Fülöp 313.
 Frankl János 305.
 Frankl Márton 319.
 Frantsits István 316.
 Frauenhoffer József 318.
 Freisberger György 315.
 Freyler János 338.
 Fribert György 159.
 Fridrichkeit János 397.
 Fritz Ferenc 358.
 Frummer József 305.
 Frustuk István 329.
 Furtinger János 319.
 Fux Ferenc József 310.
 Fűcsek Ferenc 330.
 Füleki Ferenc 343.
 Füredi Imre 349.

viléz Füredi (Fröhlich) József 346.
 Fürst György 328.
 Fürst Mihály 335.
 Fürstenfelder Mihály 350.
 Fűsz Nándor 315.
 Fűzy István 331.

G.

Gaal József 175.
 Gaál Jakab 322.
 Gaál János 320.
 Gaber Mihály 308.
 Gabler Lajos 334.
 Gaborjáni Tóbiás 155.
 Gayer Károly 315.
 Galambos Ferenc 391.
 Galambos Ferenc (1925.) 347.
 Galambos János 312.
 Galambos József 395.
 Galgóczy János 163.
 Gallovits János 324.
 Gangl József 323.
 Gangl Mihály 312.
 Garab Alajos 350.
 Garbarics István 303.
 Garbasits István 303.
 Gasztonyi Boross István 157.
 Gaun Antal báró 194, 209.
 Gaupman Ferenc 332.
 Gazdag István 317.
 Gazzaniga 86.
 Gëansthaller Nándor 333.
 Gácsi József 308.
 Gájer József 331.
 Gálinger Károly 323.
 Gáll Ferenc 164.
 Gáll József 309.
 Gállya Mihály 160.
 Gálos György 158.
 Gálos (Galavics) József 350.
 Gálovits Ferenc 315.
 Gángli Lajos 169, 340.
 Geiger Ferenc 306.
 Geiszbühl Mátyás 348.
 Gelbmann Márton 327.

- Geller József 341.
 Gellermann József 314.
 Genszky György 311.
 Gerdenits István 319.
 Gerebenics Sándor 177, 367.
 Gerencsér György 307.
 Gerencsér Miklós 306.
 Gergely IX. pápa 86.
 Gergely György 303.
 Gerics György 305.
 Gerliczy Gergely 25.
 Germanecz Mihály 301.
 Gervain Péter 318.
 Gervausz József 321.
 Geswein József 311.
 Geszty György 163.
 Getresics József 304.
 Gévay Lajos 315.
 Giczi József 343.
 Giedl Antal 315.
 Giesswein Sándor 168, 177, 234.
 Gilsbert Ferenc 310.
 Gindlstrasser János 323, 358.
 Gindlstrasser Lipót 321.
 Gissenwährer István 152.
 Gissenwährer János 322.
 Gitzinger (Gisinger) József 322, 323.
 Gladich Pál 336, 365.
 Glatz András 315.
 Glatz Sándor 340.
 Glavanits Gáspár 330.
 Glosz Antal 148.
 Glosz György 312.
 Gludobacz György 159.
 Gludovácz János 300.
 Gludovácz Fülöp 341.
 Gmainer György 301.
 Godány István 304.
 Godány János 305.
 Godina Pál 161.
 Gody Imre 159.
 Golács János 306.
 Golács Miklós 305.
 Golda József 177.
 Gombos Géza 342.
 Gombos László 304.
 Gombócz József 313.
 Gorup Ferenc 236.
 Gosztolya János 345.
 Gócs Mihály 308.
 Góger Endre 339.
 Góry Lőrinc 164.
 Gödör János 305.
 Gönczöl László 323, 358.
 Göntz Antal (premontrei) 326.
 Gögös István 319.
 Gösy Géza 339.
 Grabarich István 335.
 Grabner Mihály 335.
 Graffl János 303.
 Grainer János 323.
 Grandics János 163.
 Grandics Péter 304.
 Graner József 322.
 Grasits Márton 317.
 Grábics Henrik 342.
 Gráczol János 165, 263, 302.
 Gráf Márton 338.
 Gregoriancz Pál győri püspök 13.
 Gregorics Imre 302.
 Groff János 309.
 Groll Adolf győri püspök 33, 34, 84, 85, 104, 115, 130.
 Grossz Antal 233.
 Grozner Ignác 343.
 Gróf Tóbiás 12.
 Grósz Antal 323.
 Gröre András 317.
 Grötschl József 316.
 Grósz József felszentelt püspök 169.
 Gruber Ferenc soproni kano-
 nok 272.
 Gruber Ferenc (1815.) 320.
 Gruber Ferenc 335.
 Gruber János 343.
 Gruber Károly 341.
 Gruber Nándor 328.
 Gruber Tamás 302.
 Grubich Antal 169.

Grubits Mátyás 316.
 Gruiber Mihály 162.
 Grundschnér Pál 324.
 Grül Pál 336.
 Gschwandtner János 333.
 Gsellmann Gyula 334.
 Gubics Márton 308.
 Gulyás Árpád 349.
 Gulyás Gyula 346.
 Gulyás Pál 238.
 Guraby Mátyás 175, 208, 262.
 Gusal János 302.
 Guszich Gyula 339.
 Guszich Lajos 338.
 Guttmann Ferenc 309, 318.
 Guttmann György 301.
 Guttmann József 317.
 Guzman János 162.
 Gúts Lipót 339.
 Gyalókai Mihály 305.
 Gyarmathy Imre 162.
 Győrffi István 161.
 György kanonok 6.
 György Imre (cisztercita) 341.
 Győri Antal 340.
 Győri v. Kolompár István 155.
 Győri László 319.
 Győri Márton 154.
 Győri Vendel 349.
 Győrváry Ernő 346.
 Győry József 329.
 Győry Mátyás 162.
 Gyulai László 311.
 Gyulay Ferenc 6, 24.
 Gyuresanics Pál 310.
 Gyurkovics Mátyás 315.
 Gyurkovits János 320.
 Gyursenich Pál 309.

H.

Haas János 309.
 Haász Antal 311.
 Hachstock Károly 319.
 Hackl Antal 342.
 Hackstock Mátyás 317.
 Hadarits Ferenc 316.

Hadarits Kálmán (cisztercita)
 178.
 Hadarits Kálmán 341, 367.
 Hager Ferenc 311.
 Hagszon Antal 311.
 Hahnekamp György 168, 267,
 361, 365.
 Hahnenkampf Sándor 177.
 Haidfogl Pál 321.
 Haimeri János 326.
 Hain András 164.
 Hainál Ferenc 211.
 Hajba István 304.
 Hajdyn Henrik 341, 367.
 Hajgató Antal 309.
 Hajós Antal 341.
 Hajós János 321.
 Halasi (Halis) György 329.
 Halász János 312.
 Halász Jonatás 303.
 Halász József 307.
 Halász Simon 311.
 Halbwürth János 316.
 Haller János 345.
 Haller József 127, 336.
 Halmos Ignác 43.
 Halmosy István 168.
 Haltai (Fisbach) Ignác 328.
 Hamar Gábor 148, 312.
 Hamar István 316.
 Hamburger Antal 345.
 Hammerschmid Mátyás 318.
 Hanifl Illés 347.
 Hanifl János 346.
 Hansek Imre 310.
 Hansek János 304.
 Hanzséros Bálint 341.
 Harra József 308.
 Harrer János (1766.) 306.
 Harrer János 315.
 Harreter János 308.
 Harsányi (Wollner) József 335.
 Harsányi Lajos 342.
 Hart Ferenc 341.
 Haszel József 301.
 Haszlinger János 335.

- Haubner Ferenc 337.
 Hauzer Fábán 320.
 Havas Zoltán 344.
 Havranek Viktor 312.
 Haydenvolf Ferenc 321.
 Hánsek József 306.
 Hári Ferenc 304.
 Hász István tábori püspök 124.
 169.
 Hätzinger István 335.
 Házay Lajos 333.
 vitéz Házi Jenő 24.
 Hebenstreit György 337.
 Hegedüs Benedek 326.
 Hegedüs Ferenc (1809.) 318.
 Hegedüs Ferenc 345.
 Hegedüs Gáspár 335, 365.
 Hegedüs György 308.
 Hegedüs János (1752.) 304.
 Hegedüs János 338.
 Hegedüs József 340.
 Hegedüs Kajetán (ferences szerz.) 326.
 Hegedüs László 306.
 Hegedüs Péter 302.
 Hegyi János 310.
 Heidenhofer József 334.
 Heidenwolf János 307.
 Heidenwolf János 317.
 Heidl György 318.
 Heidl József 357.
 Heidelberg Ferenc 323.
 Heigl Ferenc 99, 123, 314.
 Helig János 311.
 Heintz Mátyás 317.
 Heiszler György 311.
 Herold Gyula 350.
 Hemesperger Antal 307.
 Henics János 310.
 Herbst Géza 315.
 Hercz József 326.
 Herczer Mihály 303.
 Herczog Ferenc 312.
 Hergovics György 308.
 Herkovics István 301.
 Herle Antal 319.
 Herman György 304.
 Herman József 196.
 Hermán József 261, 303.
 Hersics Ferenc 307.
 Hertelendi János 315.
 Hess János 318.
 Hesz Lajos 329.
 Hetsch (Hecsei) József 324.
 Hetey János 324.
 Heurigs József 341.
 Héderváry Dénes 22.
 Héderváry János br. zirci apát
 156.
 Héderváry János 161.
 Héderváry nemzetség 9.
 Hérics István 309.
 Hérics Márton 336.
 Hérics Mátyás 301.
 Hiblár Zsigmond 114.
 Hidas József 309.
 Hiell János 320.
 Hief György 313.
 Hodászy Mihály 8.
 Hodich Ferenc 176.
 Hodich Ferenc (harkai pléb.)
 325.
 Hodich György 311.
 Hodich József 176.
 Hodich József 324.
 Hoffer József 332.
 Hoffer Károly 336.
 Hoffmann Antal 148.
 Hoffmann Dömötör 344.
 Hoffmann József 313.
 Hoffmann Pál 318.
 Hohenegger Lőrinc 125, 266,
 315.
 Holczer Ede 346.
 Holdházy János 256, 332, 358,
 364.
 Holdházy Mária 256.
 Holecz István 303.
 Holecz János 348.
 Holényi János 333.
 Holosovszky Imre 312.
 Holló István 162.

Hollósi János 331.
 Hollósi Mihály 306.
 Hollósi Sándor 306.
 Hollósi Vid 301.
 Holper Ödön 315.
 Holczmann János 127.
 Holtzmann János 152.
 Holzbauer János 318.
 Holzmann Ignác 313.
 Holzmann János 322.
 Holzmann S. J. 81.
 Holzpauer Mátyás 311.
 Honorius III. pápa 2.
 Horák Károly 333, 358.
 Hornik Károly 319.
 Hornyák János 320.
 Horpácsi György 301.
 Horvátovics Ferenc 300.
 Horváth András 302.
 Horváth András (1846.) 328.
 Horváth Antal 314.
 Horváth Antal (veszprémi
 növ.) 319.
 Horváth Antal (mocsai pléb.)
 338.
 Horváth Dénes 350.
 Horváth Elek 334.
 pázmándi Horváth Endre 315.
 Horváth Ferenc (1824.) 324.
 Horváth Ferenc (1843.) 327.
 Horváth Ferenc (1847.) 328.
 Horváth Ferenc (tatai pléb.)
 327.
 Horváth Gábor 342.
 Horváth Géza 345.
 Horváth Géza (káplán) 349.
 Horváth György (1688.) 156.
 Horváth György (1681.) 161.
 Horváth György (1729.) 301.
 Horváth György (1752.) 304.
 Horváth György (1760.) 305.
 Horváth Gyula 347.
 Horváth Ignác 345.
 Horváth István (1748.) 304.
 Horváth István (1756.) 305.
 Horváth István (1761.) 305.

Horváth István (1782.) 311.
 Horváth István (horvátzsidiányi
 pléb.) 327.
 Horváth István († 1879.) 336.
 Horváth István (nagybarátfalui
 pléb.) 326.
 Horváth István 316.
 Horváth István 350.
 Horváth János (logikus) 161.
 Horváth János (himodi pléb.)
 176.
 Horváth János (kanonok) 194.
 Horváth János (kanonok) 263.
 Horváth János (nemesesői) 330.
 Horváth János (1744.) 303.
 Horváth János (1759.) 305.
 Horváth János (1764.) 306.
 Horváth János (1770.) 306.
 Horváth János (1777.) 308.
 Horváth János (egyházassalui
 pléb.) 319.
 Horváth János (ruszti pléb.)
 328.
 Horváth János (himodi pléb.)
 328.
 Horváth János (téli pléb.) 310.
 Horváth János (rábacsanaki
 pléb.) 341.
 Horváth János (1902.) 342.
 Horváth János (vági pléb.)
 346.
 Horváth János (káplán) 347.
 Horváth Jenő (káplán) 348.
 Horváth Jenő (káplán) 349.
 Horváth József (1768.) 306.
 Horváth József (1801.) 315.
 Horváth József (bánhidai pléb.)
 329.
 Horváth József (kisbarátfalui
 pléb.) 329.
 Horváth József (agyagosz-
 gényi pléb.) 341.
 Horváth József (fertőszéplaki
 pléb.) 343.
 Horváth József (intézeti lel-
 kesz) 344.

Horváth József 344.
 Horváth József 345.
 Horváth József (káplán) 346.
 Horváth József (süttöri pléb.) 347.
 Horváth József (káplán) 349.
 Horváth József (káplán) 349.
 Horváth Károly 179.
 Horváth Kis Ambrus 179.
 Horváth Lajos (1826.) 323.
 Horváth Lajos (győrújvárosi pléb.) 323.
 Horváth Lajos (szili pléb.) 336.
 Horváth Lajos prépost 338.
 Horváth Lajos (lazarista) 340.
 Horváth Lajos (teol.) 350.
 Horváth László (1767.) 306.
 Horváth Márton (1732.) 301.
 Horváth Márton (1795.) 314.
 Horváth Márton 337.
 Horváth Márton örökösei 238.
 Horváth Máté 338.
 Horváth Mátyás 302.
 Horváth Mihály 161.
 Horváth Mihály (1805.) 317.
 Horváth Pál 342.
 Horváth Péter 310.
 Horváth Simon 308.
 Horváth Vendel 317.
 Horváth Viktor 142, 268, 336.
 Hoszik Ferenc 312.
 Hóbor Ferenc 337.
 Högyesi Ferenc 300.
 högyészi és simonyi Högyész Ádám 318.
 Högyész Ferenc 163.
 Hüber János 341.
 Hueber György 165.
 Hugonay Szerpil gróf 327.
 Hüiber János 177.
 Hujber András 302.
 Hujber József 303.
 Hull János 302.
 Hupka Ferenc 77, 121, 142, 176, 325.
 Huszár György 349.

Huszár István 326.
 Huszár József 318.
 Hutter Máté 308.
 Hutter Pál 148.
 Hüber Dénes 338.
 Hüll István 306.
 Hűvös János 331.

I.

Igaz Gáspár 316.
 Ihász Gilbert (premontrei) 321.
 Ikerváry János 162.
 Illényi József 329.
 Illyés Ignác 326.
 Illyés József 304.
 Illyés Márton (premontrei) 328.
 Imre János 308.
 Imre Sándor 319.
 Inresich János 160.
 Istvánffy Elek 306.
 Ivánóczy Ádám 311.
 Ivánóczy János 187.
 Ivánfi (Ivánics) József 349.
 Ivánkovich Gyula 339, 367.
 Ivánkovits Miklós 318.

J.

Jager József 311.
 Jager Márton 160.
 Jahn Mihály 306.
 Jaics József 312.
 Jakab Ferenc 339.
 Jaksí József 163.
 Jandl Márton 347.
 Jankovics-Bésán Endre 124.
 Jankovics János 306.
 Jankovich József 178, 346.
 Jankó Vince 326.
 Jauernek József 331.
 Jautz Mátyás 323.
 Jäger Károly 315.
 Jáki (Joachim) Ferenc 324.
 János pap 7.
 János fia László 7.
 Jemri József 305.
 Jenes József 303.

Jeszly Fábrián 152.
 Jeszt Mihály 337.
 Jeszty Fábrián 322.
 Jordanics Mátyás 160.
 Jordán Tamás 327.
 Jordán Simon 303.
 Jób József 324.
 Jósa jószágkormányzó 319.
 Jósa Imre 316.
 Józsa István 314.
 Józsa Lajos 318.
 József II. császár 42, 43, 88,
 116, 144, 212, 214, 244, 247.
 Juan István 159.
 Juhász András 317.
 Juhász Ferenc 333.
 Juhász Imre 349.
 Juinchelius Zakariás 28.
 Jukovits Antal 325.
 Jurancsics János 160.
 Juranich György 175.
 Juranits Antal győri püspök 43,
 68.
 Juranits György 321.
 Juranits Pál 331.
 Jurkovits Jakab 159.
 Jurkovits János 321.
 Justh Dénes 321.
 Jüttner Kálmán 338.

K.

Kabay János 323.
 Kacsich Fábrián 334.
 Kadossi György 160.
 Kaidi Mihály 162.
 Kalchbrenner József 325.
 Kaindlbauer József 341.
 Kainer Gyula 347, 366.
 Kalinka György 301.
 Kaller Ferenc 320.
 Kaller József 320.
 Kalmer Mihály 326.
 Kaló Ferenc 304.
 Kamarás István 349.
 Kammerlohr Nándor 340.
 Kampis József 315.

Kanizsai Lőrinc fia István 8.
 Kapeller Jaroslav 85, 115.
 Kaponczay Mihály 306.
 Kapovits Félix 341.
 Kappel István 319.
 Kapruczy György 161.
 Kapuváry Márton 162.
 Kapuy Elek 336, 365.
 Karall Ferenc 345.
 Karall Lőrinc 331.
 Karall Máté (1849.) 328.
 Karall Máté 343.
 Karall Márton 330.
 Karácson Gyula 346.
 Karácson Imre 127, 177, 267,
 361, 364, 366.
 Karácsonyi (Kocsis) Sándor
 343.
 Kardos Ferenc 307.
 Karevics Mihály 306.
 Karkoványi András 303.
 Karkoványi Ferenc 212, 213.
 Karkoványi püsp. égyész 319.
 Karkoványi család 320.
 Karner Antal győri püspök 70,
 97, 99, 103, 105, 166, 173,
 201, 224, 320, 354.
 Karner Erzsébet 233.
 Karner Károly 337.
 Karner Mihály 305.
 Karvassy Ágoston 126.
 Kassits Gyula 332.
 Kasza István 162.
 Kaszás József 347.
 Kaszner Mihály 320.
 Kasztner Manó 340.
 Katavics Gyula 345.
 Katavics Márk 347.
 Katona László 327.
 Kaufmann István 338.
 Kayser Mátyás 307.
 Kaysersfeld Ferenc 306.
 Kayáry István 6.
 Kazó András 162.
 Kazó István 161.
 Kábik József 338.

- Kádár János 331.
 Kádi István 347.
 Káldos Adám 161.
 Kálmány Ferenc 304.
 Kálnay Gyula 333.
 Kálnay Rudolf 324.
 Kálovits Gábor 350.
 Kálóczy Ferenc 302.
 Kálóczy Imre 310.
 Kálóczy István 178.
 Kálóczy József 306.
 Kálóczy Lőrinc 306.
 Kár Károly 167.
 Károly III. király 236. 240.
 Károly Ambrus hg. primás 98.
 Károly kir. herceg 169.
 Károly Ferenc 304.
 Károlyi (Kirchmayer) Emil 341.
 Károlyi Lőrinc 163. 263.
 Károlyi Sándor gróf 208.
 Károvi Ignác 307.
 Kárpáti Károly 319.
 Kárpáthy Károly 178.
 Kárpáthy Kelemen 337.
 Kászonits János 264.
 Káth Márk 340.
 Kecskeméti Mihály 262.
 Kecskeméty Mihály 158. 165. 208. 241.
 Kehm Ferenc 305.
 Keibl János 305.
 Keifes Károly 345. 367.
 Keimel Elek 327.
 fületinczi Kelez János 233.
 Kelemen István 347.
 Kelemen János 316.
 Kelemen Péter 160.
 Kelemen Sándor 348.
 Kelenovits József László 159.
 Keller Antal 116.
 Kemény András 308.
 Kempf János 323.
 Kempf József 336.
 Kenesei Ferenc 305.
 Kenesei György 348.
 Keor Ádám 159.
 Keőszeghy Menyhért 155.
 Kerchelics Mihály 306.
 Kerekes György 316.
 Kerschbaum Károly 341.
 Keresztély Ágost győri püspök 30. 164.
 Kersnerich Pál 161.
 Kertész József 330.
 Kertész Lőrinc 306.
 Keszei Gábor 178. 348. 367.
 Keszler Antal 342.
 Keszler Ágoston (premontrei) 325.
 Keszthelyi Gyula 169. 342.
 Keloszek (Mátrai) Lipót 163.
 Kémlei János 306.
 Kéry Miklós József gróf 161.
 Kietaihl György 309.
 Kiffovics Ferenc 308.
 Kiffovics József 311.
 Kirády György 319.
 Király Antal 318.
 Király Ferenc 160.
 Király Mihály 162.
 Kirschner János 327.
 Kisfaludy Árpád Béla 119. 168. 173. 256.
 Kisfaludy István 327.
 Kisfaludy Mihály 315.
 Kisfaludy Zoltán Lajos 336.
 Kiss Antal 348.
 Kiss Ádám 303.
 Kiss Dániel 264.
 Kiss Endre 327.
 Kiss Ferenc 302.
 Kiss Ferenc (1772.) 307.
 Kiss Gáspár 336.
 Kiss Géza 350.
 Kiss György 161.
 Kiss György (bói pléb.) 331.
 Kiss Gyula 346.
 Kiss Ignác (rábacsanaki pléb.) 118. 333.
 Kiss Imre 305.
 Kiss István (1746.) 303.

- Kiss István (1756.) 304.
 Kiss István (újkéri pléb.) 331.
 Kiss János (egri nagyprépost) 156.
 Kiss János (sümegi) 161.
 Kiss János (1779.) 310.
 Kiss János (1817.) 321.
 Kiss János (1872.) 334.
 Kiss József 307.
 Kiss József (ászári pléb.) 325.
 Kiss László 339.
 Kiss Mihály 331.
 Kiss Lajos (premontrei) 327.
 nemeskéri Kis, Pál 253, 320.
 Kiss Pál 346.
 Iomnicai Kissevich-Horváth János Ferenc 156.
 Kissith János 159.
 Kittendorfer Adolf 176.
 Kitkos Mihály 303.
 Klafszky Henrik 336.
 Klampfer Ferenc 337.
 Kláriger János 304.
 Klárik István 176, 323.
 Klárik László 322.
 Klein Henrik 315.
 Kleindl József 342.
 Klemensics Ferenc 308.
 Klemensits Máté 326.
 Klement János 306.
 Klikovits József 319.
 Klinger János 308.
 Kloiber József 330.
 Klotz Ignác 339.
 Klöckl József 311.
 Knebel János 307.
 Knecht József 309.
 Kniszl Ferenc 304.
 Knoll Mihály 305.
 Koch Adolf 332.
 Koch János 335.
 Koch József 317.
 Koch Róbert 314.
 Koczán Lajos 348.
 Kocziany Pál 160.
 Kodátsch János 347.
 Kodner Mihály 307.
 Kokas János (lébényi pléb.) 339.
 Kokas János 347.
 Kokas József 111, 118, 142, 167, 173, 229, 230, 267, 361, 364.
 Kolbe Dezső 339.
 Koll János 301.
 Kolláth Ferenc 316.
 Kollentsits László 314.
 Koller Antal 342.
 Koller János 303.
 Koller János (feketevárosi pléb.) 327.
 Koller Lajos 335.
 Koller Mátyás 346.
 Koller Sándor 168.
 Koller Sándor 334.
 Kollonich Ernő 12.
 Kollonics Ádám 163.
 Kollonits Zsigmond gróf 157.
 Kolompár István 175.
 Kolompár (Győri) István 187.
 Kolonics Péter 304.
 Kolonits Ádám (1739.) 302.
 Kolonits Ádám 303.
 Kolosváry Ferenc 326.
 Koloszar Antal 359.
 Koloszar István 322.
 Komárik István (jezsuita növ.) 335.
 Koncz Antal 317.
 Koncz János 302.
 Kondec János 302.
 Kondoray Dániel 169.
 Kondray Tamás 160.
 Kondvicska Márton 253, 320.
 Konetsny Ferenc 341.
 Konkolics István 306.
 Kontor István 157.
 Kontor (Szabó) István 162.
 Kontor István 170, 208, 262.
 Kontor János 304.
 Kopchányi Mihály 155.
 Kopchinay Ferenc 263.
 Kopna János 319.

- Koppán Mihály 342.
 Koppi Lajos 176.
 Korachich Mátyás 161.
 Korlatovics Jakab 333.
 Kornfeind Vince 331.
 Kornhoffer György 329.
 Korporics Antal 397.
 Kossik Ferenc 163.
 Kossinger Antal 329.
 Kostyán Mihály 338.
 Kovacsics Jakab 306.
 Kovács Elemér 348.
 Kovács Erazmus 178. 350.
 Kovács Ferenc 314.
 Kovács György (1779.) 308.
 Kovács György (répceszemerei pléb.) 343.
 Kovács György 349.
 Kovács Ignác 333.
 Kovács István 346.
 Kovács Jakab 304.
 Kovács János (1731.) 301.
 Kovács János (1780.) 308.
 Kovács József 307.
 Kovács József (sopron-kereszturi pléb.) 327.
 Kovács József (egyei pléb.) 328.
 Kovács József (1790.) 313.
 Kovács József kanonok 43.
 Kovács Kálmán 349.
 Kovács Károly 350.
 Kovács Lajos 340.
 Kovács N. 321.
 Kovács Pál 314.
 Kovács Péter 342.
 Kovács Rupert (bencés) 41. 116.
 Kovács Sándor (1774.) 308.
 Kovács Sándor (csanádi) 96.
 Kovács Sándor (szendi pléb.) 340.
 Kovács Zsigmond 336.
 Kovácsévits Kálmán 345.
 Kovácsics Ignác 310.
 Koválik Ferenc 323.
 Kovárzik József 338.
 Kováts Ferenc (1822.) 322.
 Kováts Ferenc 340.
 Kováts Gábor 319.
 Kováts József 176.
 Kováts József 265.
 Kováts József (1819.) 322.
 Kováts Lajos 322.
 Kováts László 264.
 Kovátsi Károly 315.
 Kozák József 340.
 Kozárits István 309.
 Kozma Imre 394.
 Kozma István 307.
 Kozmár Pál (1813.) spirituális 321, 166.
 Kozmár Pál (1829.) 324. 270.
 Kozmor Ferenc 310.
 Kóczán Imre 344.
 Kóczian Imre 322.
 Kóczian Máté 329.
 Kómesz József 326.
 Köllly Antal 333.
 Köllly Antal (pecsenyédi pléb.) 366.
 Köllly György 332.
 Königsperger László 305.
 Könye Ferenc 307.
 Köppl Károly 168.
 Körmendy János 328.
 Körmendy Mátyás 300.
 Körmendy Mihály 300.
 Köröcz András 300.
 Köllinger István 169. 365.
 Kövecses József 366. 348.
 Kövesdy Boldizsár 304.
 Kővér Ferenc (1811.) 320.
 Kővér Ferenc 345.
 Kővér Lajos 122. 178. 271.
 Közi-Horváth József 178. 367.
 Kő Antal 350.
 Köberlein József de Ritterfeld 319.
 Köhalmi Béla (premontrei) 339.
 Köhalmi (Kraxner) Mihály 168. 365.

Kőkedy János 302.
 Kőkedy Mihály 162.
 Kőszeghy István 159.
 Kőszeghy Szaniszló 115.
 Krahll János 336.
 Kraill Ferenc 330.
 Krajnc Ernő 348.
 Kramarits Kristóf 158. 265.
 Krammer Ferenc 116.
 Krammer János 332.
 Krankovich Vince 339.
 Kraszner Mihály 333.
 Kráczon Mihály 160.
 Kránitz Ferenc 346.
 Kránitz Mihály 330.
 Kremencz János 300.
 Kreminger Simon 309.
 Kreskay Antal 333.
 Kreskovics Gáspár 162.
 Kriegler András 321.
 Kriegler György 316.
 Kriegler Mihály 334.
 Krismanics György 301.
 Krismanics György (1776.) 308.
 Krismanics Márton 312.
 Krismanics Mihály 306.
 Krizsán Mihály 317.
 Krón József 325.
 Kruchina Nándor báró 326.
 Kruesz András (1802.) 315.
 Kruesz András 316.
 Krupicz Márton 6.
 Krupicz Mátyás 161.
 Kruften Mihály 304.
 Kucher János 341.
 Kuchinka Imre 305.
 Kudela Mátyás 320.
 Kudora Ödön 340.
 Kugler János (horpácsi h. káplán) 329.
 Kugler János 173. 348.
 Kultsár Fábíán (premontrei) 327.
 Kultsár József 315.
 Kuncz József 324.
 Kuncze Mihály 330.

Kundli Benedek 154.
 Kupferschmidt György 7.
 Kurcsy Ferenc 338.
 Kuresy János 331.
 Kuresy Vendel 339.
 Kusnyik István 327.
 Kusschitch Márton 159.
 Kuster Béla 310. 365. 366. 367.
 Kustics Mátyás 391.
 Kusztrich György 168. 337.
 Kulassy Bertalan (premontrei) 328.
 Kuthassy V. János győri püspök 13.
 Kuthassy Tamás 25.
 Kutrovácz Ernő felszentelt püspök 333.
 Kulsera János 312.
 Kulsenich Mátyás 319.
 Kutsi József 306.
 Kutsy Lajos 309.
 Kuzmich Mátyás 6.
 Kuzmich Péter Ferenc 160.
 Kuzmics György 310.
 Kuzmics Miklós 306.
 Kún István 160.
 Kún László 160.
 Kún László király 9.
 Kűházi Vince 349.
 Kürty János 300.
 Kürthy-család 119.
 Kvidesz Géza 312.

L.

Lacza Gyula 332.
 Lacza János 165.
 Laczkovics János 392.
 Ladislaidesz József 305.
 Ladislaidesz Sámuel 301.
 Laki István 307.
 Lakner Ambrus (premontrei) 331.
 Lakner István 316.
 Lakner Mihály 317.
 Lakner Péter 306.
 Lakner Sándor 395.

Lakossy Kálmán 338.
 Laky Antal 310.
 Laky Dömötör (premontrei)
 327.
 Laky János 311.
 Laky Márton 328.
 Laky Péter 6.
 Lamatsch Ignác 33, 115.
 Lamberger János 348.
 Lampert Ferenc 316.
 Lampf Ferenc 305.
 Lang Frigyes 319.
 Lang György 303.
 Lang József 342.
 Lang Pál 313.
 Langer József 127.
 Lassek Ferenc 163, 263.
 Laskovics György 301.
 Láncsics Mihály 306.
 Láng Ferenc 308.
 László Antal 330.
 László Ferenc 323.
 László János (1745.) 303.
 László János 343.
 László Máté 307.
 Lászlófalvi (Eördögh) Imre
 338.
 Leber Dávid 300.
 Leeb György 312.
 Ledniczky József 344.
 Legáth György 307.
 Legény Ádám 326.
 Legény József 329.
 Lehner Antal 344.
 Lehner József 313.
 Lehner Mihály 324, 358.
 Lehocz István 239.
 Leitgeb Ferenc 308.
 Leitgeb Ignác 312.
 Leitgeb Mátyás 318.
 Leisztinger István 342.
 Leitner Rezső 348.
 Lelovich József 313.
 Lelovich Ferenc 304.
 Lendl Benedek 304.
 Lengyel István 342.

Lentsch Ferenc 341.
 Lentsch István 334.
 Lepold György 309.
 Leska János 319.
 Letenyey István 311.
 Lex János 344.
 Lécs Ágoston 114.
 Léday Lénárd 115.
 Lénárt Pál Ferenc 161.
 Lépes Bálint győri püspök 255.
 Lévy Pál 336.
 Lichnovszky Mária Róbert gróf
 328.
 Liczky János 304.
 Lidy Lipót 322.
 Liezen-Mayer Sándor 356.
 Lihanovics Miklós 159.
 Limpp János 334.
 Linde Ferenc 305.
 Linus János 118, 312.
 Linzer Mátyás 303.
 Lipkovits István 323.
 Lipcsey János 165.
 Lipót I. király 236.
 Lipót II. király 44, 46, 141,
 214.
 Lippay György hg. primás 189.
 Zombori Lippay Miklós Antal
 156.
 Liptay János 157, 162.
 Listhy József 164.
 Lobmüller Károly 323.
 Lonchics Mihály 160.
 Lovasy András 329.
 Lovászy Márton 328.
 Lovrovics Márton 306.
 Lósy Imre esztergomi érsek
 154.
 Lósy Mihály 155.
 Löre József 349.
 Lörentz János 252.
 Lőrinc Antal 334.
 Lőrinc Ferenc (barbacsai pléb.)
 333.
 Lőrinc Ferenc 350.
 Lőrincz János 307.

Lőrinc János (mosonszentandrási pléb.) 329.
 Lőrinc József 329.
 Lőrinc Károly 327.
 Lőrinc Mihály 305.
 Luiff György 314.
 Luizer József 306.
 Lukács János 337.
 Lukács Sándor 209.
 Lukács kormánybiztos 251.
 Lukácsy István 314.
 Lukácsy Lajos 170.
 Lukáts Dezső 313.
 Lukáts József (fertőszéplaki pléb.) 338.
 Lukáts József (kishőflányi pléb.) 343.
 Lukáts Károly 349.
 Lukesics Pál 7.
 Luxl András 335.
 Lynch Valtér 25.

M.

Maár József 336.
 Machán Antal 333.
 Machán József 309.
 Macher Ede 338.
 Maczéka József 307.
 Madarász János 301.
 Madarász János (1804.) 316.
 Madarász Mihály 162, 300.
 Magda Simon 311.
 Magdiés János 397.
 Magnovich János 155.
 Magyar Ferenc 301.
 Magyar Imre 301.
 Magyar István 315.
 Magyar János 316.
 Magyar Mihály 307.
 Magyari János 303.
 Maichl Jakab 311.
 Majcz György 306.
 Majer János 303.
 székhelyi Majláth Antal 116, 148, 264.

Majláth György gróf 169.
 Majláth kancellár 313.
 Major Gergely 337.
 Major Imre 306.
 Makary György 301.
 Makári (Makai) Ferenc 306.
 Makáczy Ádám 6.
 Makk Béla 311.
 Makk Szeverin 311.
 Makkó Lajos 350.
 Malczer Jakab 306.
 Malonyay Mihály 333.
 Malzheim Károly báró 219.
 Manninger Mihály 332.
 Maráz Ferenc 256, 329.
 Maráz Miklós 311.
 Marhold Lőrinc 305.
 Marics István 306.
 Marics János 311.
 Mariska Ferenc 310.
 Marka Ádám 305.
 Markovics János 160.
 Markovits Ferenc 316.
 Markó András 393.
 Maróthi Márton 301.
 Marquez Lajos 306.
 Martini Alajos 321.
 Marton János 307.
 Marton Pál 306.
 Martonics Márton 306.
 Martony János 265.
 Martony János (József) 321.
 Marx József 336.
 Masatschek Aladár 346.
 Massny Mihály 163.
 Matalics György 156.
 Matiss (Matics) János 311.
 Matkovich Antal 333.
 Matkovich Mihály 158, 171, 207.
 Mattkovich Mihály 155.
 Matovics Vince 335.
 Matusek András 165, 236, 262.
 Matuska Gábor 307.
 Matusz Márton 341.
 Maurovits János 320.

- Maurovits Márton 358.
 May László 350.
 Mayer Frigyes 176.
 Mayer János 343.
 Mayer József 334.
 Mayer Mihály 332.
 Mayer Ödön 344.
 Mayr Frigyes 326.
 Mayrhofer József 77, 123, 141, 167.
 Májer Pál 338.
 Málík János 309.
 Mánya Béla 305.
 Már Ignác 313.
 Mária Terézia 35, 41, 67, 88, 131, 132, 211, 240.
 Márk Mihály 350.
 Márkus Imre 345.
 Márkus István 81.
 Márkus Márton 338.
 Mároky Ferenc 327.
 Máté Miklós 348.
 Márton deák 5, 6.
 Mátay János 312.
 Máthéssy István 14.
 Mátyás János 318.
 Mátyás sublektor 6.
 Mávits István 322.
 Medgyesi Béla 315.
 Medgyesi György 148.
 Medgyesi György 312.
 Medgyesy György 325.
 Medgyesy László 340.
 Medl János 347.
 Meixner Ferenc 329.
 Meixner Jakab 309.
 Melcher Xav. Ferenc 303.
 Melegh János 320.
 Melhardt József 315.
 Mengel János 306.
 Mentés Domonkos 341.
 Mentés Mihály 126, 178.
 Mentés Miklós 340.
 Merchich Máté 335.
 Mersich András 333.
 Mersich György 318.
 Mersich István 322.
 Mersich János 126, 177.
 Mersich Márton (szabadbárándi pléb.) 339.
 Mersich Márton 345.
 Mersich Mihály 339.
 Mersits Ferenc 316.
 Mersics János 304.
 Mersits Simon 323.
 Mersycz János 161.
 Mester István 327.
 Mettesits Ferenc 308.
 Mezey Ferenc 321.
 Mezner Sándor 167.
 Mészáros Antal 346.
 Mészáros István 239.
 Mészáros István 323.
 Mészáros István (farádi pléb.) 330.
 Mészáros János 313.
 Mészáros József 350.
 Mészáros Kálmán 338.
 Mészáros Pál 330.
 Mészzei József 233.
 Mészey József 256, 326.
 Mézes Ernő 350.
 Mézl Mihály 302.
 Michl József 309.
 Michl József 344.
 Michl József 359.
 Michl Mátyás 308.
 Michtics Pál 312.
 Miehler Ferenc 337.
 Miehler Jakab 328.
 Miezler Ferenc 312.
 Migrics Márton 306.
 Mihalics Miklós 312.
 Miháلكovics Ferenc 307.
 Miháلكovits Mátyás 316.
 Mihályfi Ákos 21, 43.
 Miháts András 322.
 Mikács János 312.
 Mikáts András 322.
 Mike Ferenc 336.
 Mikisits József 350.
 Miklós Frater 24.

- Miklós kanonok 22.
 Miklósy Miklós 162.
 Mikó János 311.
 Mikó Mihály 320.
 Miksicz György 302.
 Mikula Tivadar 317.
 Mikulay János 311.
 Mikuska Ignác 311.
 Mikuska Mihály 316.
 Millei István 161.
 Miletits János 331.
 Militics György 318.
 Milkovics Ferenc 163.
 Milkovics János 157, 163.
 Milkovics János (vulkapordányi pléb.) 358.
 Milkovits István 328.
 Millner János 357.
 Millner Lajos 338.
 Mimlich János 316.
 Minczker Mátyás 306.
 Mindszenti Antal 312.
 Minián Antal 265, 308.
 Minibeck József 332.
 Miskei Antal 269.
 Miskei István 335.
 Miskey József 314.
 Mitsanek József 316.
 Mitsaner József 315.
 Mladoniczky Ignác 234, 267, 270, 331, 361, 364, 366.
 Mnich József 315.
 Mocsonaky József 329.
 Modrovits József 319.
 Mogyoróssy János 316.
 Mogyoróssy Mátyás 314.
 Mogyoróssy Pál 228, 270, 321, 357.
 Mohl Adolf 336.
 Mohl Antal 123, 142, 167, 272, 364, 365.
 Mohl Ferenc 321.
 Moisa Pál 305.
 Mojzik Miklós 307.
 Mollik Ferenc 307.
 Mollik József 310.
 Mollik Tóbiás 17, 116, 117, 133.
 Molnár Aladár 80.
 Molnár Antal 319.
 Molnár Ádám 311.
 Molnár Ferenc (premontrei) 327.
 Molnár Géza 340.
 Molnár Ignác 119, 142, 173, 177, 205, 268, 273, 364.
 Molnár János S. I. 87.
 Molnár János (dadi pléb.) 177.
 Molnár László 303.
 Molnár Márton (1759.) 305.
 Molnár Márton (1807.) 317.
 Molnár Mihály (1758.) 305.
 Molnár Mihály (premontrei) 316.
 Molnár Mihály (mecseri pléb.) 320.
 Molnár Vince 348.
 Moór Ferenc 315.
 Moravek István 320.
 Moravitz Mátyás 177.
 Morth János 334.
 Moser József 334.
 Moser Lőrinc 325.
 Mozelt Mátyás 336.
 Módly József 335.
 Mórocz Imre 301.
 Mórocz Mihály 344.
 Mödinger Ferenc 318.
 Mörk Pál 331.
 Muharay János 309.
 Muraj Ferenc 301.
 Muraközy Károly 345.
 Muranschitz Vida 302.
 Musics Máté 307.
 Muskovics János 334.
 Muskovich Vencel 340.
 Mussics Antal 307.
 Mutzer Dániel 319.
 Muzslay Ferenc 347.
 Müller Károly 223, 266, 319.
 Müllner Mihály 343.
 Mürkl Herman 345.

N.

Nachkel György 162.
 Nagl Anna 359.
 Nagl Ferenc 359.
 Nagl József 359.
 Nagelreiter Alajos 120, 159, 366.
 Nagy Albert 155.
 Nagy Antal (poéta) 301.
 Nagy Antal (1775.) 307.
 Nagy Antal (szőnyi pléb.) 333.
 Nagy Bálint (premontrei) 328.
 Nagy Benedek 10.
 Nagy Ferenc (1681.) 161.
 Nagy Ferenc 209.
 Nagy Ferenc (1752.) 304.
 Nagy Ferenc (1771.) 307.
 Nagy Ferenc (1775.) 308.
 Nagy Ferenc (1842.) 327.
 Nagy Ferenc (banai pléb.) 345.
 Nagy Ferenc (dadi h. pléb.) 346.
 Nagy Géza 350.
 Nagy György 125, 168.
 Nagy György (kónyi pléb.) 331.
 Nagy Gyula 339.
 Nagy Gyula (bágyogi pléb.) 343.
 Nagy Ignác (rábapatonai pléb.) 176.
 Nagy Ignác 349.
 Nagy Imre 24.
 Nagy István 239.
 Nagy István (1772.) 307.
 Nagy István 349.
 Nagy János (logikus) 162.
 id. Nagy János 301.
 ifj. Nagy János 301.
 Nagy János 314.
 Nagy János (1815.) 320.
 Nagy József (1776.) 308.
 Nagy József (lorettomi pléb.) 336.
 Nagy József (fraknónádasdi pléb.) 341.
 Nagy József 346.

Nagy József 349.
 Nagy Károly 332.
 Nagy Lajos (egyházaskeszei pléb.) 127, 335.
 Nagy Lajos 348.
 Nagy László (1768.) 396.
 Nagy László (1802.) 315.
 Nagy Lőrinc (premontrei) 324.
 Nagy Mihály (1673.) 161.
 Nagy Mihály (1728.) 164.
 Nagy Mihály (1739.) 302.
 Nagy Mihály 262.
 Nagy Mihály (1762.) 305.
 Nagy Mihály (1772.) 307.
 Nagy Mihály (fel-ökismarton-hegyi prépost) 337.
 Nagy Miklós 159.
 Nagy Pál (1649.) 169.
 Nagy Pál 321.
 Nagy Péter 345.
 Nagy Sándor (rőjtőkmuzsaji pléb.) 344.
 Nagy Sándor 350.
 Nagy Viktor 338.
 Nagyfalvi Gergely 155.
 Nagyszegi Pál 162.
 Napraghi II. Demeter győri püspök 255.
 Narny (Nyáry) 160.
 Naszvady Kristóf 314.
 Nayhauzer László 303.
 Nárday János 23.
 Zelestey Nárday Tamás 23.
 Nátz József 335.
 Nedesovszky János 318.
 Negyedes Pál 148, 308.
 Nemcsényi Adolf 115.
 Nemes Lajos 178.
 Nemes Lajos 340.
 Nemes Mihály 306.
 Nemess Sándor 335.
 Nemetskay Jakab 319.
 Neubauer Máté 317.
 Neuberger István 177.
 Neustädter Károly 325.
 Neuwirth Ferenc 324.

- Németh Alajos 347.
 Németh Ambrus 38, 42, 114.
 Németh Antal 302.
 Németh Antal 350.
 Németh Adám 239.
 Németh Gergely 239.
 Németh Béla 350.
 Németh Ferenc (nevelő) 313.
 Németh Ferenc 319.
 Németh Gábor 336.
 Németh György 239.
 Németh György (1758.) 305.
 Németh György (1759.) 305.
 Németh György 345.
 Németh Gyula (szanyi pléb.) 338.
 Németh Gyula (felsőgalai pléb.) 340.
 Németh Illés 335.
 Németh Imre (1815.) 321.
 Németh Imre 350.
 Németh István (1780.) 310.
 Németh István (1783.) 312.
 Németh István (1809.) 319.
 Németh István (ácsai pléb.) 345.
 Németh János (1777.) 308.
 Németh János (1783.) 311.
 Németh János (1795.) 311.
 Németh János (1811.) 320.
 Németh János (győri) 178.
 Németh János (kapuvári pléb.) 336.
 Németh János (nagybarátfalui pléb.) 313.
 Németh János (A. C. egyházm. igazg.) 346.
 Németh Jerő 347.
 Németh József (1769.) 306.
 Németh József (középpályai pléb.) 330.
 Németh József (bői pléb.) 337, 366.
 Németh József (pápai apát-pléb.) 342.
 Németh József 348.
 Németh Kálmán 170.
 Németh Lajos 342.
 Németh Márton 337.
 Németh Mihály (1763.) 306.
 Németh Mihály (győr-övényháza pléb.) 307.
 Németh Pál 170.
 Németh Pál (1799.) 314.
 Németh Pál (1851.) 330.
 Németh Pál (ászári pléb.) 340, 367.
 Németh Péter 178, 347.
 Németh Rozina 228.
 Németh Rudolf 342.
 Németh Vince (magyaróvári pléb.) 337.
 Németh Vince 313.
 Németh Zsigmond 340.
 Némethi Ferenc 148.
 Némethi Igáéc 307.
 Némethi Imre 313.
 Némethi János 302.
 Némethi János 303.
 Némethi László 307.
 Némethy András 163.
 Némethy Lajos 24.
 Némethy László 179.
 Némethy Sándor 320.
 Nicoletti Ferenc 391.
 Nickel Gosvin 28.
 Niczky József 157.
 Niczky Kristóf 116.
 Niedermayer Igáéc 327.
 Nigst Ferenc 308.
 Nitray István 162.
 Nitsch (Bossányi) Árpád János 169.
 Nittel Károly 330.
 Noga Mihály 359.
 Nogáll Károly (kanonok) 110, 125, 176, 326, 361.
 Nogáll Károly (tormafalui pléb.) 337.
 Noszdroviczky Szeverin 115.
 Noszdrovszky Miklós 240.
 Noszlopy Kálmán 334.
 Novák Antal (1824.) 323.

Novák Antal 167, 176, 329.
 Novák Domonkos 333.
 Novák Ferenc 167.
 Novák Ferenc (1826.) 321.
 Novák Ferenc (1856.) 331.
 Novák Gyula 347.
 Novák József 334.
 Novák Ottó 344.
 Novoszádi János 303.
 Nógrádi Nándor 319.
 Nórápi Tamás 7, 22.
 Nyers István 331.
 Nyéki Simon 7.
 Nyilassy Ferenc 321.
 Nyitrai Pál 307.
 Nyitray István 263.
 Nyögér Antal 337.
 Nyul Zsigmond 332.
 Nyulász István 318.

O.

Obergmeiner Ferenc 311.
 Obersinner Pál 308.
 Ofner Károly 373.
 Okáthy Mihály 322.
 Ollinger Károly 334.
 Ondódy István 160.
 Orbán György 270, 326.
 Orbán Károly 339.
 Orbán László 158, 349.
 Orisics Jakab 148.
 Orlovics Péter 304.
 Oross Jenő 346.
 Orosz Pál 162.
 Orovitsch Ferenc 348.
 Osbolt Gergely 161.
 Otting János 24.
 Ovardits György 329.
 Ozepig József 31, 115.
 Ozoly Ferenc 169.
 Ötvös Lajos 342.
 Óri István 305.

P.

Paar Ferenc 310.
 Paar József 305.

Paál János 321.
 Paár István 125, 169.
 Paár József 334.
 Paár József (sércei pléb.) 337.
 Pados József 309.
 Paintner Mihály 308.
 Paior János 189.
 Pairits Sándor 330.
 Paisch János 310.
 Paischl Jakab 301.
 Paitser Antal 323.
 Pajer László 314.
 Paksy Balázs győri püspök 185.
 Palásti Antal 303.
 Palkovich Gergely 178.
 Palkovich Máté 304.
 Palkovics Vida 302.
 Palkovits Antal (völgyfalvi pléb.) 167.
 Palkovits Antal 308.
 Palkovits Gergely 346.
 Paller Jeromos 187.
 Pallesch Fülöp 232.
 Pallesch Márton 327.
 Pallesch Máté 324.
 Palocsay János 316.
 Palocsay János 319.
 Pansber Ignác 302.
 Pap Ádám 302.
 Papp Alajos 328.
 Papp Antal 339.
 Papp József 312.
 Papp Kálmán 312.
 Passel János 309.
 Patachich kalocsai érsek 121.
 Pataki András 24.
 Patassi Antal 302.
 Patay Zsigmond 162.
 Patonay György 312.
 Patsch Fülöp 329.
 Patyi Gyula 343.
 Pauer András 304.
 Pauer Ferenc 309.
 Pauer Ignác 123, 235, 308.
 Pauer József 234, 272, 308.
 Pauffel Ignác 301.

- Pauffler Gáspár 325.
 Paukovich András 302.
 Paulik Gáspár 325.
 Paur Jónás 188.
 Paur Mátyás 325.
 Paur Mihály 312.
 Pavetich János 350.
 Pavitsich Mátyás 177, 333.
 Payer Gyula 343.
 Payer Mihály 327.
 Payr Ferenc 316.
 Payr Mihály 308.
 Payrich János 334.
 Páder Rezső 335.
 Pádl József 317.
 Pájer Ádám 305.
 Pájer László 266.
 Pájter István 341.
 Pákai Gábor 350.
 Pál kanonok 7.
 Pála János 326.
 Pálffy Ignác 311.
 Pálffy János 307.
 Pálffy nádor 188.
 Pály György 161.
 Pápai János 300.
 Pápay János 163.
 Pásztory János 311.
 Pávai (Pavek) Antal 335.
 Pázmándi István és Gergely 239.
 Pázmány Péter 21, 166.
 Pechmann Herman Antal 25.
 Pecho András 322, 358.
 Peck Péter 338.
 Pehm József 308.
 Peichtmann Ferenc 161.
 Peli Ferenc 303.
 Pelzmann Pál 319.
 Pencsics József 305.
 Perepatics János 316.
 Peresztegi Kelemen fia Mátyás 8.
 Perger Ignác 317.
 Perger János 320.
 Perkovác Pál 309.
 Perlaky Ferenc 344.
 Perneczky Kálmán 339.
 Pertóczy István 306.
 Perusich Jakab 169, 340.
 Perusits Ignác 325.
 Perusits István 335.
 Pesthy Pál 24.
 Peszlen Károly 337.
 Peter János 159.
 Peterdy József 311.
 Petes János 239.
 gelsei Pethő Gergely 23.
 Pethő Károly 329.
 Pethő (Prajner) Miklós 347.
 Pethő Nándor 344.
 Peti János 159.
 Petős György 239.
 Petriz Mihály Ignác 156.
 Petricsevic Gergely 160.
 Petrovicz István 392.
 Petrovits Pál 178.
 Petrus Lombardus 39.
 Petsovits Pál 346.
 Pettenkoffer József 340.
 Petz Adolf 359.
 Petz Lajos 127.
 Petzendorfer József 312.
 Péchy Mihály 116.
 Pécsi István 303.
 Pécsi Mihály 304.
 Pén János 307.
 Péntek István 335.
 Péntek Kálmán 178, 348.
 Péntek Sándor 330.
 Péry György 302.
 Péter 301.
 Péter lektor 9.
 Péter soproni főesperes 22.
 Péter József 342.
 Péter László 349.
 Péterfy Ferenc 209.
 Pfeiffer Tóbiás 309.
 Pfemeter Ferenc 349.
 Philipovics László 304.
 Pichler Mihály 321.
 Pichler Vitus 86.

Pierer József 218.
 Pigmond Ferenc 335.
 Piligrin 2.
 Pilles János 345.
 Pilvax Ferenc 308.
 Pinezich Rezső 344.
 Pingitzer Agoston 331.
 Pinser György 305.
 Pintér Gyula 170.
 Pintér Jakab 305.
 Pintér János (lajtapordányi pléb.) 330.
 Pintér János 349.
 Pintér József 349.
 Pintér Károly 328.
 Pintér László 342.
 Pintér Mihály 305.
 Pinther Mátyás 167.
 Pirst Antal 309.
 Pinfisch Ferenc 321.
 Pivaries Ferenc 312.
 Plang Márton 308.
 Plank Lipót 312.
 Platzner Antal 315.
 Pleininger Ferenc 338.
 Plemensics Simon 305.
 Pless János 304.
 Pluem János 303.
 Podmaniczky 13.
 Podratzky József 347.
 Pogány Pál 263.
 Pogány Péter 304.
 Pogátsa János 341.
 Pogátsa József 345.
 Pojtl Ferenc 301.
 Pokorny Miklós 178.
 Polák Ferenc 317.
 Polák József 326.
 Polák Károly 331.
 Polány István 343.
 Polgár Aladár 342.
 Polgár Ferenc 321.
 Polgár János 332.
 Polgár József 322.
 Pollák Gyula 339.
 Poller Endre 335.

Poller József 319.
 Pollyák Mátyás 302.
 Polter Antal 306.
 Pongrácz Ádám 161.
 Pongrácz György 175.
 Pongrácz Imre 320.
 Pongrácz István (1805.) 316.
 Pongrácz István 324.
 Pongrácz János 323.
 Pongrácz Vendel 324.
 Porics Gergely 302.
 Posch Emil 344.
 Posch György 167, 322.
 Posch József 318.
 Pottka Elek 318.
 Potyondy László 162.
 Potzik József 312.
 Pozsgai György 305.
 Pozsgai János 303.
 Pozsgay Dózsa (premontrei) 327.
 Pozsgay László 300.
 Pozsgay Mátyás 11.
 Pócza Ernő 349.
 Pócza Ferenc (1778.) 309.
 Pócza Ferenc (rábatamásii pléb.) 341.
 Pócza Ferenc (nagyigmándi pléb.) 347.
 Pócza Géza 340.
 Pócza István 343.
 Póda Endre 333.
 Póda János 348.
 Póda József 322.
 Póka György 170, 350.
 Pödör István 330.
 Pölöskey József 341.
 Pörtl Lipót 323.
 Pörge Márton 300.
 Pöschl György 359.
 Pöschl Péter 331.
 Prager Mátyás 329.
 Prainer János 12.
 Prajcz Benedek 304.
 Prajner Pál 317.
 Prakker (Prukker) József 304.

Prandhuber Fülöp 65, 116, 121, 308.
 Prasek János 323.
 Praudits Mihály 323.
 Predl János 314.
 Predmerszky Dániel 316.
 Pregler Mátyás 350.
 Preisics Ignác 311.
 Preiszegger Lajos 345.
 Presits Márton 314.
 Prevarek Ferenc 326.
 Prevarek György 325.
 Préts Károly 350.
 Préts Mihály 331.
 Prigl Konrád 33.
 Prileszky Imre 318.
 Prikoszovich Endre 343.
 Prikoszovich János 340.
 Prikoszovich Márton 322.
 Prikoszovich Máté 307.
 Prikoszovics Mátyás 316.
 Prikoszovics Mihály 303.
 Priszinger Gyula 348.
 Pronsteler György 160.
 Proszt Ignác 346.
 Prukleczy János 304.
 Prux Mihály 324.
 Puffog György 310.
 Puhér Ferenc 346.
 Puncz Pál 305.
 Pusakker Tóbiás 148.
 Pusenwaller Tamás 301.
 Pussicz János 161.
 Putz Antal 321.
 Putz Ferenc 175.
 Putz Vince 270, 326.
 Pürger János 322.
 Püsky János győri püspök 28 130, 188, 353.
 Püspöky Orbán 6, 23.

R.

Raab György 302.
 Raab Pál 340.
 Rach Ferenc 323.
 Rach Mihály 321.

Radamies György 160.
 Radics Ernő 347.
 Radits István 337.
 Radits Márton 310.
 Radnasich Márton 333.
 Radossits Mátyás 153.
 Radován Özséb 157.
 Radovich János 154.
 Radák József 304.
 Radákovits József 314.
 Radányi Ignác 324.
 Radicsevic Imre 313.
 Raffai György 303.
 Raffay István 340.
 Ragats János 119, 124, 169, 367.
 Ragats Rudolf 122, 177, 271, 364, 367.
 Raibl Ferenc 325.
 Raiff Jakab 311.
 Raizner Mátyás 162.
 Rajki Alajos 349.
 Rajner Miklós 303.
 Rajniss József 148.
 Rajterer József 308.
 Rajtl János 317.
 Raszipovich Géza 349.
 Ratkovics József 310.
 Ratzenböck Károly 341.
 Rauch Ferenc 178, 346.
 Rauchlendner József 327.
 Rautenstrauch apát 42, 121.
 Raymann György 307.
 Rách Ferenc 324.
 Rác János 306.
 Rádonyi (Raszipovits) József 347.
 Ráffael Ferenc 311.
 Rákosi (Riez) Elek 349.
 Rákóczy Sándor 346.
 Ráskovics Pál 311.
 Rátkovics Vida 306.
 Rátkovits Lukács 307.
 Rátkovits Mihály 318.
 Rechnitzer Flórián 322.
 Reibach Ferenc 336.

- Reichard Ferenc 306.
 Reiner Gyula 315, 367.
 Reinprecht Antal 333.
 Reinprecht Mihály 307.
 Reischer Ferenc 301.
 Reisinger József 336.
 Reiszner Mihály 319.
 Reiter Mihály 344.
 Resetárics József 308.
 Resszer Mihály 338.
 Retzmájér József 314.
 Reuter Bálint 341.
 Récsey István Ferenc 155.
 Réffy Endre 330.
 Réti (Ratzenböck) József 349.
 Ribarich Rudolf 169.
 Ribarits Ferenc 301.
 Ribarits József 340.
 Ribarits Lőrinc 301.
 Ribarits Mátyás 301.
 Ribich Mihály 303.
 Richter (Biró) István 327.
 Riegler Frigyes 347.
 Rigler Antal 313.
 Rigler József 315.
 Rigler László 306.
 Rigó Imre 309.
 Rimely 109.
 Rionkai Sámuel 304.
 Riszner János 177.
 Robicz György 165.
 Robicza Sándor 329.
 Rohenics Mátyás 303.
 Rohonczy István 160.
 Rohrer István 347.
 Rokob Lajos 350.
 Romszauer Ferenc 318.
 Roranth Pál Ferenc 160.
 Rosenich István 231.
 Rosenich Mátyás 307.
 Rosenich Miklós 324.
 Rosenics György 305.
 Rosenits Dömötör 341.
 Rosenitsch Gergely 160.
 Rosics János 311.
 Rosta József (1851.) 329.
 Rosta József (kocsi pléb.) 338.
 Rosti Antal 303.
 Rosy János Ráfael 155.
 Rotáry Miklós 160.
 Roth Ferenc 312.
 Roth János 318.
 Rotter József 316.
 Rotnacher Samu 316.
 Roysz Lipót 312.
 Rozenich Jakab 163.
 Rozenits Márton 316.
 Rozman Ferenc 346.
 Rozman Sándor 346.
 Rozmájér Mihály 307.
 Rozmán József 307.
 Rozman Károly 309.
 Rozsos Ferenc 337.
 Róka József 336.
 Rómer József 327.
 Rózsás Károly 301.
 Röck Mihály 304.
 Rudnay Alajos 337.
 Rudolf I. király 13.
 Ruisz Pál 158, 307.
 Ruisz Pál (1781.) 309.
 Rumí János fiai: Miklós és László 3.
 Rummy-család 313, 316.
 Rupf Sándor 340.
 Ruschek Antal 335.
 Ruschitz György 336.
 Russo Lénárd 332.
 Rust Márton 306.
 Rusztikus (Szalay Pál dadi pléb. irói neve) 333.
 Ruthics Mátyás 302.
 Ruysz Pál 302.
 Rybach József 341.

S.

- Saali Ferenc 302.
 Sabariai Péter fia Pál 8.
 Sabján Antal 317.
 Sailer György 43, 110, 148.
 Salamon Ferenc 158, 308.
 Salamon Ferenc (1740.) 303.

- Salamon István 304.
 Sally György 304.
 Sallyi István 301.
 Saltzer Ambrus 21.
 Saly István 301.
 Saly László 120, 121, 142, 177, 268.
 Sarlach Károly 303.
 Sattler Antal 338.
 Sattler Ulrik 347.
 Ságbi Gábor 300.
 Ságby Gábor 164.
 Ságby János 314.
 Ságby Mihály 300.
 Sáring Károly 343.
 Sárközy Károly 348.
 Sárovcics József 304.
 Schabely József 348.
 Schadl József 340.
 Schaffenbergi Himmelmreich György 155.
 Schaffer Mátyás 321.
 Schaller Antal 313.
 Scharlach Károly 103, 133, 264.
 Scharman Jakab 161.
 Schaub József 349.
 Schädli Géza 345.
 Scheiffer József 316.
 Scheind Ignác 301.
 Schell Pál 307.
 Schemiz Károly 373.
 Scherz Károly 324.
 Schey Károly 325.
 Schibinger János 325.
 Schilhan Marcell 340.
 Schlegel Péter 331.
 Schleger György 308.
 Schleger József 311.
 Hlatky-Schlichter Lajos 203.
 Schmall István 349.
 Schmichhoffer János 343.
 Schmidegg Nándor gróf 157.
 Schmiderer (Kovátsfy) Ferenc 327.
 Schmidl Lőrinc 307.
 Sphmidt Béla 347.
 Schmidt Ferenc 169.
 Schmidt Ferenc 302.
 Schmidt József 319.
 Schmidt József (1840.) 327.
 Schmidt Károly 343.
 Schmidt Nándor 324.
 Schmitt György 157.
 Schogg Kristóf 46, 264.
 Schopf János 322.
 Schosterics Mátyás 302.
 Schrauf Károly 21.
 Schreck Imre 330.
 Schreiner András 305.
 Schröck Anna Mária 226.
 Schuganich János 323.
 Schulman János 305.
 Schumichraszt József 316.
 Schumits Károly 326.
 Schuster József 335.
 Schuster Lipót 332.
 Schüch Ignác 77, 94.
 Schügerl Gyula 341.
 Schwartz Antal 173.
 Schwartz János 322.
 Schwartz Kálmán 158.
 Schwarz György 322.
 Schwarzbauer Mátyás 301.
 Schwarzenberg Ernő győri püspök 104, 149.
 Schweigl János 196.
 Schweighoffer József 316.
 Schweihoffer Ferenc 310.
 Scossa Károly 308.
 Scovitz János 159.
 Scultéti Sámuel 115.
 Sebesy Kálmán (premontrei) 327.
 Sebő János 322.
 szini Sebő Mihály 164.
 Sebő Mihály 264.
 Seedoch Károly 310.
 Seedoch Rudolf 336.
 Segenbecher Ferenc 315.
 Seidl János 333.
 Seiff Ferenc 321.
 Seller Pál 345.

- Sennyey István 13.
 Serfőző János 304.
 Seszták Gyula 342.
 Sgassics Mátyás 301.
 Sgodics András 263.
 Sgvarics Mátyás 305.
 Sibrik alispán 314.
 Sibrik Ferenc 315.
 Sieber Ernő 340.
 Sigl Ádám 301.
 Sigl Márton 321.
 Sigray-San-Marzan gróf 168.
 Siklósi József 340.
 Silberknoll József 266, 318.
 Simándy István erdélyi püspök 175.
 Simeghy János 301.
 Simon Antal 315.
 Simon Ferenc 319.
 Simon György 305.
 Simon Károly 177.
 Simon Lajos 348.
 Simon László 316.
 Simon Péter 116, 306.
 Simon Péter (dunaalmási pléb.) 333.
 Simon Sándor 346.
 Simon Vince (premontrei) 326.
 Simon Zsigmond 313.
 Simoni László 300.
 Simoncsics György 303.
 Simoncsics János 311.
 Simonics Ádám 309.
 Simonidesz Mátyás 159.
 Simonidesz Mihály 161.
 Simony József 163.
 Simor János győri püspök 73, 93, 97, 105, 219, 354, 355.
 Sinkó István 168, 267, 365.
 Sinzendorf Fülöp Lajos győri püspök 32, 33, 84, 115, 164, 171, 174, 194, 353.
 Sisler János 301.
 Skadra János 336.
 Skadváry Lőrinc Ferenc 161.
 Smarik Lőrinc (1758.) 305.
 Smarla Ferenc 304.
 Smied Lajos 343.
 Smukk Ferenc 306.
 Sohár Sándor 331.
 Sohár Viktor 331.
 Sokoray János 161.
 Solecki Endre 350.
 Sollinger István Ádám 163.
 Somogyi Antal 120, 124, 170, 344.
 Somogyi Béla 348.
 Somogyi Ferenc 324.
 Somogyi Gyula 334.
 Somogyi István 300.
 Somogyi János 239.
 Somogyi János 309.
 Somogyi József (1818.) 321.
 Somogyi József 326.
 Somogyi Lipót szombathelyi püspök 105, 109, 264, 306.
 Somogyi Mihály 317.
 Somorjai János 323.
 Somorjay Ádám 162.
 Somossy József 343.
 Somsich János 264, 306.
 Soós Ferenc 311.
 Soós Géza 270, 337.
 Soós György 305.
 Soós Imre 313.
 Soós János 309.
 Soós János 320.
 Sosterics János 310.
 Sölétormos Gábor 349.
 Söptei 301.
 Spanicz Ignác 305.
 Spindlhuber Lajos 333.
 Spissitk György 270.
 Spissits György 335.
 Stadler Mátyás 163.
 Stahremberg Emmánuel 109.
 Stainer Fülöp 117, 158, 310.
 Stampf János 329.
 Stancsics Mihály 308.
 Stangl Ignác 305.
 Stark János 303.

Starsich József 345.
 Stefanics János 312.
 jerebecsi Stehenics János 163.
 263.
 Stehlik László 344.
 Steiger (Kálnoki) József 337.
 Steinbücher József 326.
 Steindl István 346.
 Steindl József 305.
 Steiner Adolf 335.
 Steiner Fülöp székesfehérvári
 püspök 118, 168, 332, 365.
 Steiner József 343.
 Steiner Márton 329.
 Steinhuber 151.
 Stemmer Nándor 303.
 Stengl Mihály 311.
 Stepanek István 332.
 Stephanics István 310.
 Stessel Frigyes 167, 330.
 Steurer József 345.
 Stibler János 312.
 Stifter Márton 330.
 Stiglitz Ferenc 335.
 Stirling József 309.
 Stockinger Ágoston 327, 358,
 362.
 Stokovits Antal 325.
 Stokovits György 317.
 Stompf Antal 310.
 Stompf József 305.
 Storno Ferenc 202.
 Stöckert András 331.
 Stupián Ferenc 328.
 Stüll v. Hüll János 306.
 Strass Ferenc 327.
 Straub Károly 342.
 Strauss Ignác 312.
 Strausz Gáspár 326.
 Strausz János 325.
 Strehle János 324.
 Strommer János 338.
 Stronszky Ágoston (premontrei)
 336.
 Sumán (Schumann) Béla 349.
 Sumbzsky Antal 337.

Sumicz Ferenc 303.
 Sumics Máté 307.
 Supanich György 161.
 Surányi Ferenc 343.
 Surányi (Schaub) János 111,
 142, 173, 176, 256, 267, 331,
 343, 365.
 Susich György 117, 141, 167,
 173.
 Sülley Endre 328.
 Sümegi Márton 313.
 Sütő Antal 337.
 Sütő József 110, 121, 141, 175.
 Sütő István 342.
 Süvegjártó János 314.
 Svastics Ignác 308.
 Svastics József 320.
 Svécý Jakab 160.
 Sweitzer Ferenc 306.
 Syalich Mátyás 304.
 Sylveszter János 346.

Sz.

Szabados Róbert 350.
 Szabady Béla V., 21, 314, 367.
 Szabovits János 321.
 Szabó András 42.
 Szabó Árpád 346.
 Szabó Béla 350.
 Szabó Géza 345.
 Szabó György (1794.) 313.
 Szabó György 314.
 Szabó Imre (kanonok) 157, 210,
 226, 261.
 Szabó Imre (1740.) 302.
 Szabó Imre szombathelyi
 püspök 229.
 Szabó István 309.
 Szabó István (csepregi pléb.)
 325.
 Szabó István (farádi pléb.) 345.
 Szabó István (káplán) 349.
 Szabó János (1755.) 304.
 Szabó János (1762.) 305.
 Szabó János (1774.) 307.

Szabó János (1799.) 315.
 Szabó János (répceköhalmi pléb.) 331.
 Szabó József (1780.) 310.
 Szabó József (1782.) 311.
 Szabó József (1796.) 314.
 Szabó József (1803.) 316.
 Szabó József (1804.) 317.
 Szabó József (1872.) 334.
 Szabó József (teol. tanár) 178, 367.
 Szabó Kálmán (intern. igazg.) 342.
 Szabó Kálmán (teol.) 347.
 Szabó Kálmán (teol.) 350.
 Szabó M. Lajos 348.
 Szabó László 336.
 Szabó László (1919.) 346.
 Szabó Máté 307.
 Szabó Mihály 304.
 Szabó Pál 68, 126.
 Szabó Pál 318.
 Szabó Pál 320.
 Szabó Vendel 120, 158, 169.
 Szailer György 312.
 Szaitz András 308.
 Szakács János 348.
 Szakács Mihály 325.
 Szakács Pál 305.
 Szakál Gábor 317.
 Szalai Géza 344.
 Szalai István 305.
 Szalai József (1806.) 317.
 Szalaicz Ferenc 156.
 Szalatnay Jakab 7.
 Szalay Alajos 349.
 Szalay György 305.
 Szalay György (miháliai pléb.) 337.
 Szalay Gyula 333.
 Szalay János (1760.) 305.
 Szalay János 335.
 Szalay József (1790.) 313.
 Szalay József (1806.) 316.
 Szalay József (csapodi pléb.) 333.

Szalay József (fehértói pléb.) 336, 365.
 Szalay József (gyirmóti pléb.) 346.
 Szalay József 349.
 Szalay László 349.
 Szalay Mihály 315.
 Szalay Pál (fertőszentmiklósi pléb.) 321.
 Szalay (Rusztikus) Pál (dadi pléb.) 333.
 Szalai Pál 331.
 Szalántai György 317.
 Szalopek Simon 335.
 Szamer Mihály 300.
 Szammer Mihály 263.
 Szandáry Márton 162.
 Szaniszló Ferenc 83.
 Szanyi Benedek 163.
 Szaradits Ferenc 317.
 Szarvas Mihály 319.
 Szauter Ignác 332.
 Szábár János 344.
 Szábár Simon 334.
 Szántó Antal 178, 345.
 Szántó Grácián 341.
 Szántó György 308.
 Szántó (Arator) István S. J. 21.
 Szántófy Antal 328.
 Száraz János 304.
 Szárnaj Ignác 317.
 Szász (Petrovsky) István 178.
 Szebényi Antal 326.
 Szedlacsek János 307.
 Szeferancz Mihály 148.
 Szegedy Antal 209.
 Szegedy Gergely 6.
 Szeghfű János 164.
 Szeghő Ferenc 328.
 Szegi (Jano) József 348.
 Szegleti Antal 334.
 Szegner István 337.
 Szegurics János 302.
 Szeiler Rudolf 343.
 Szeitz Gotthárd 345.

- Szekendi József 343.
 Szekeres György 305.
 Szekeres István 306.
 Szekeres János 308.
 Szele József 178.
 Szelenczei Béla 350.
 Szeles János 156.
 Szelestey Béla 178, 317, 367.
 Szeli Imre 341.
 Szeliánszky Ferenc 338.
 Szely Lajos 176, 224, 267, 332.
 Szemelliker Antal 342.
 Szemethy Miklós 300.
 Szemethy Sándor 337.
 Szendey (Szindler) György 327.
 Szendrei 164.
 Szendrey István 302.
 Szeneczey János 337.
 Szent Domonkos rendje 9, 115.
 Szent Ferenc-rend 199.
 Szent Gál 4.
 Szentgyörgyi András 21, 23.
 Szentgyörgyi János 162.
 Szentiványi János (1769.) 306.
 Szentiványi János 142, 177, 268, 364.
 Szentmáriay Demeter 24.
 Szentner György 314.
 Szentpétery László 133, 219, 264, 265, 308.
 Szerdahelyi József 331.
 Szerencse Mihály 303.
 Szerenka Pál 305.
 Szeretits Ferenc 175.
 Széchen Miklós gróf 342.
 Széchenyi Emilia grófnő 356.
 Széchenyi György győri püspök 14, 29, 30, 189, 236.
 Széchenyi Miklós gróf győri püspök 68, 71, 89, 91, 93, 136, 203, 204, 250, 338, 366, 375.
 Széchenyi Pál 156, 158.
 Székely Imre 318.
 Szép János 311.
 Szép Mihály 305.
 Széplaki János 305.
 Szicherle János 336.
 Szieger Adolf 338.
 Szigeti 301.
 Szigethi János 301.
 Szilágyi István 307.
 Sziller Ferenc 312.
 Szillner András 315.
 Szily János szombathelyi püspök 157, 211, 304.
 Szily Márton 159.
 Szimeth András 318.
 Szinkovits János 323.
 Sztitter József 320.
 Szkál Simon 309.
 Szlapák Márton 308.
 Sztatner Máté 307.
 Szlávi János 303.
 Szlukovényi István 303.
 Szohurek Antal 339.
 Szokoli Károly 306.
 Szoldatics Máté 307.
 Szombath Miklós 162.
 Szombathelyi Gáspár 25.
 Szombathy Ferenc 319.
 Szomolányi Mihály 300.
 Szökrényes József 343.
 Szőke Gyula 350.
 Szőke Rezső 343.
 Sztankovits János győri püspök 110, 265.
 Szubasich János 159.
 Szucsich Tamás 347.
 Szukics Ferenc 307.
 Szullmann József 312.
 Suromi András 348.
 Szűcs Antal (1762.) 305.
 Szűcs Antal (1803.) 316.
 Szűcs Dezső 313.
 Szűcs Ferenc 304.
 Szűcs Géza 342.
 Szűcs Ottó 349.
 Szűsz József 345.
 Szűts Sándor 323.
 Szvoboda János 308.

T.

Tacher György 317.
 Tagányi Ferenc 310.
 Takács János (markotabödögei pléb.) 333, 366.
 Takács János (abdai pléb.) 344.
 Takács Rudolf 339.
 Takácsy József 325.
 Takáts Ferenc (1815.) 320.
 Takáts Ferenc 345.
 Takáts Ignác (mihálíi pléb.) 328.
 Takáts János 346.
 Takáts József 312.
 Takáts Mihály 317.
 Takáts Pál 330.
 Talabér Antal 322.
 Tamási (Tomasits) József 178.
 Tamási József 350.
 Tamáskó Imre 311.
 Tamics Katalin, Jászberényi János özvegye 209.
 Tapolczay Ferenc 163.
 Tarczy Péter 156.
 Tarródi György 307.
 Tarródy János 157, 161, 208, 241, 262.
 Tartsay Ferenc 125, 142, 167, 255, 266.
 Tartsay Ferenc (1817.) 322.
 Tartsay Flóris 334.
 Tartsay Imre 350.
 Tartsay István 318.
 Tartsay János 330.
 Tartsay Márton (premontrei) 326.
 Tartsay József (1794.) 314.
 Tartsay József (ciráki pléb.) 325.
 Tartsay József 312.
 Taschler János 307.
 Taschner Lajos 324.
 Tasner József 307.
 Talay János 141, 266, 358.
 Tauber Ferenc 318.

Tavaszy András 329.
 Tánczos András 304.
 Társfi Eduárd 329.
 Teidl (Tedl) József 307.
 Telegdy György 158.
 Telekesi József 349.
 Telekesi Kálmán 350.
 Telekessy István 156, 189.
 Teller Frigyes 346.
 Tengelics György 311.
 Tengler József 304.
 Terestyén József 309.
 Ternér Péter 270, 325.
 Ternyei Gáspár 359.
 Ternyei Gizella 359.
 Ternyei Matild 359.
 Ternyei Tivadar 359.
 Terschin Fülöp 324.
 Tersztyánszky Fülöp 332.
 Teschmayer József 269, 316.
 Tetény István 159.
 Teuchich György 319.
 Teuffel Kájetán 116, 264, 305.
 Teuffl Kristóf 15.
 Teveli György 302.
 Tevely György 161.
 Téglás János 176.
 Thanhoffer Mátyás 332.
 Thöll Mihály 315.
 Thullner János 342.
 Thury Lőrinc 7.
 Thüringer János 341.
 Thürr György 310.
 Thyrner János 152.
 Tichy János 333.
 Ticsér József 303.
 Tiedli János 303.
 Tige József 121.
 Timaffy László 313.
 Timár József 308.
 Tisovszky György 308.
 Tolnai Ferenc 308.
 Tolnay Antal 324.
 Tolnay Ferenc 6.
 Tolnay Gábor 335.
 Tolnay Miklós 338.

- Tollovits Mátyás 321.
 Tomasits Ferenc 330.
 Tomasits János 341.
 Tometics István 312.
 Tomesits (Tomsits) Ferenc 310.
 Tomor v. Tombor József 315.
 Tompeck Simon 309.
 Tonsor Miklós 301.
 Torkos József 330.
 Torma Ferenc 305.
 Torma József 306.
 Tormássy Artur 169.
 Tormássy Péter 169.
 Torner József 315.
 Tornici Mátyás 302.
 Toscano Károly 314.
 Toscano Mihály 316.
 Totter József 322.
 Toussaint Ferenc 213, 240.
 Tower Vilmos 341.
 Tóth 301.
 Tóth Alajos 330.
 Tóth Antal (bogyoszlói pléb.) 323.
 Tóth Antal (gvórnádorvárosi pléb.) 326.
 Tóth Antal (banai pléb.) 332.
 Tóth Ádám 307.
 Tóth Balázs 331.
 Tóth Ernő 350.
 Tóth Ferenc (1802.) 315.
 Tóth Ferenc 325.
 Tóth Fülöp 307.
 Tóth György 176.
 Tóth György 318.
 Tóth György 350.
 Tóth Gyula 349.
 Tóth István (fertőszentmiklósi pléb.) 148.
 Tóth István (vasmegyei) 162.
 Tóth István 178.
 Tóth István (1720.) 300.
 Tóth István (1732.) 302.
 Tóth István (gönyüi pléb.) 328.
 Tóth István (fertőszéplaki pléb.) 331.
 Tóth István (teol.) 343.
 Tóth János 303.
 Tóth János (1747.) 303.
 Tóth János 340.
 Tóth János (teol.) 347.
 Tóth József 269, 318.
 Tóth József (1750.) 304.
 Tóth József (1777.) 308.
 Tóth József (kisharátfalui pléb.) 320.
 Tóth József (teol.) 330.
 Tóth Károly 343.
 Tóth László (1793.) 314.
 Tóth László 349.
 Tóth László 350.
 Tóth Lipót 311.
 Tóth Márton 306.
 Tóth Mihály 313.
 Tóth Nándor 350.
 Tóth Pál 313.
 Tóth Péter 308.
 Tóth Sándor 335.
 Tóth Vida 335.
 Tóth Vilmos 345.
 Török István 338.
 Török János 309.
 Török János (1783.) 311.
 Török József 313.
 Törösy József 304.
 Tratnaki György 309.
 Traub Antal 323.
 Trautenberg báró 169.
 Treiber Ferenc 318.
 Treiber János 337.
 Tremmel József 345.
 Trichl József 167, 256, 270.
 Tróján József 330.
 Trukker Ferenc 318.
 Truksitz György 338.
 Tsányi József 314.
 Tscheik Kálmán 344.
 Tsida József 311.
 Tuba Elemér 347.
 Tuboly Imre 312.
 Tumpacher József 43, 48, 125, 141, 148, 312.

Turner Gábor 349.
 Turner Kálmán 350.
 Tury Mihály 327.
 Tusch József 327.
 Tuschlaitner Ferenc 305.
 Tuvora Antal 328.
 Tyukos János 174, 302.

U.

Udvardi Ferenc 307.
 Udvardi Mihály 303.
 Udvardy Béla 320.
 Ugrovcics István 304.
 Uhlerich Miklós 301.
 Uj András János 300.
 Ujlaki Ferenc győri püspök 5,
 8, 10.
 Ujvári Péter 302.
 Ujváry Ferenc 318.
 Ulleram György 159.
 Ulrich Antal 313.
 Ulrich Ignác 309.
 Unger Ferenc 319.
 Unger István 337.
 Unger János 305.
 Unger János 311.
 Unger Károly 325.
 Unger Márton 315.
 Unker János 169.
 Uj Péter 164.
 Ujlaki (Wölfl) István 340.
 Ujlaky Gergely János 24.
 Übell Antal 86, 306.
 Ürménczy Pál 168, 173, 366.

V.

Vachtler István 342.
 Vachtler Nándor 305.
 Vachtler Pál 306.
 Vachtler Péter 307.
 Vadász Norbert (Tóbl Antal)
 premontreai 341.
 Vagner Ferenc 316.
 Vagner János 316.
 Vagner Mihály 306.
 Vagner Nándor 305.

Vaján János 330.
 Vajsz Antal 306.
 Valdecz István 303.
 Valentics János 161.
 Valentics Mihály 162.
 Valheim Ferenc 311.
 Vallner Alajos 321.
 Valthér József 303.
 Van der Haude Tamás 341.
 Vanka Henrik 325.
 Vantsó János de Verbo 319.
 Varasics Mátyás 306.
 Varga Ferenc 348.
 Varga István (1789.) 313.
 Varga István tápi pléb.) 331.
 Varga István 344.
 Varga János 313.
 Varga János (1796.) 311.
 Varga János (kanonok) 112,
 256, 267, 270, 355, 364.
 Varga János (győrszemerei
 pléb.) 341.
 Varga József (ág'alki pléb.)
 344.
 Varga József (csapodai pléb.)
 346.
 Varga József 349.
 Varga József 350.
 Varga László 317.
 Varga Lőrinc 349.
 Varga Nándor 349.
 Varga Pál 168.
 Varga Sándor (zurányi pléb.)
 342.
 Varga Sándor 348.
 Vargyai István 303.
 Vargyas Endre 333.
 Vargyassy András 165.
 Varjas 301.
 Varjassy András 263.
 Vasalics György 160.
 Vasvári József 304.
 Vaszner János 331.
 Vavrik György 309.
 Vaysz (Veisz) Ferenc 308.
 Vazanics Mihály 309.

- Vazel Ferenc 336.
 Vámos György 305.
 Váradi János 308.
 Várady Lipót Árpád győri
 püspök 75, 137, 173, 257.
 kisvárdai Várday Balázs 23.
 Várdányi József 313.
 Várits Károly 336.
 Várkonyi (Wallisch) Jenő 343.
 Váthi Mihály 303.
 Veghoffer Antal 307.
 Veiner Ferenc 312.
 Veisz Antal 306.
 Veisz Ferenc 306.
 Veisz József 319.
 Veits (Medgyesi) Ede 335.
 Velemy István 162.
 Velenczei Ferenc 162.
 Velenczei Gergely 162.
 Vencell Károly 334.
 Vennesz Pál 326.
 Veninger Ernő 336.
 Vercsek Ferenc 308.
 Verebélyi Mihály 305.
 Veress Endre 23.
 Verkovits József 330.
 Verőczey János 23.
 Veszprémi István 302.
 Végh István 337.
 Végh Károly 315.
 Véghelyi József 346.
 Véghelyi Vince 337.
 Viczay Mihály gróf 303.
 Vida György 311.
 Vida József 310.
 Vida József (1827.) 324.
 Vidény Tamás 163.
 Vidos László 332.
 Vigh Ferenc 347.
 Vihar (Sturm) György 341.
 Villám Mihály 323.
 Villányi Győző 178.
 Vilmos István 348.
 Vilt József győri püspök 198,
 199, 221, 247.
 Vimmer Jakab 313.
 Vindis József 341.
 Vindisch János 343.
 Vindisch Mihály 317.
 Viniczai Ferenc 303.
 Viniczai György 304.
 Vinter János 315.
 Viola Mihály 127, 271, 344,
 366.
 Virág György 160.
 Virágh Antal 328.
 Virkner (Vürkner) István 314.
 Vischi András 162.
 Visi Ferenc 305.
 Visi János 302.
 Visi Péter 313.
 Vissi Gyula 343.
 Vitál 8.
 Vitéz Gáspár 337.
 Vitéz István 350.
 Vitéz József 302.
 Vitéz József 338.
 Viltnyédy Ferenc 155.
 Vizer Lipót 313.
 Vizi Adám 304.
 Vlagyovics István 347.
 Vlasich József 340.
 Vlasich János 337.
 Vlasich Pál 346.
 Vlasics János 305.
 Vlasits János 337.
 Vlaszár-Vlaszati János 305.
 Vohlfahrt Mihály 326.
 Volf István 333.
 Voidt József 324.
 Vollner János 165.
 Volnhoffer Péter 306.
 Völcese István 305.
 Völfinger József 315.
 Völgyi János 311.
 Vörös Dániel 264.
 Vörös Ferenc 306.
 Vörös Ferenc (1815.) 322.
 Vörös Imre 329.
 Vörös János 303.
 Vörös János (1759.) 305.
 Vörös János (1777.) 309.

Vörös József 305.
 Vörös Lőrinc 309.
 Vranich József 319.
 Vukovich Mátvás 303.
 Vurum József 135.

W.

Wachtler Jakab 310.
 Wagast József 311.
 Wagner Mihály 127, 177.
 Walfhart György 304.
 Wallheim János 322.
 Warschitz Ernő 345.
 Weber Antal 336.
 Weber Ferenc 317.
 Weghoffer Mihály 311.
 Weisz József 311.
 Weizkopf Antal 305.
 Welikay Gáspár 5.
 Werdenich Endre 77, 93, 119,
 120, 142, 169, 173, 367.
 Wépy Benedek 160.
 Wérrh József 304.
 Widder Cyprián 334.
 Widder János 334.
 Willingstorfer Dezső 359.
 Willingstorfer Jenő 359.
 Wimmer Ignác 326.
 Windisch Mátvás 341.
 Winkler Kálmán 345.
 Winkler Mihály (felsőgallai
 pléb.) 334.
 Winkler Mihály (győrnádor-
 városi pléb.) 313.
 Winterl Antal 118, 167, 326.
 Wohlmuth Alajos 332.
 Wohlmuth Antal 330.
 Wohlmuth Ferenc 337, 365.
 Wolf István 341.
 Wolf Mihály 350.
 Wolkra János Ottó gr. vesp-
 rémi püspök 241.
 Wrenkh Ede 173, 366.
 Wurda Antal 322.
 Wurda Károly 117, 141, 175, 320.
 Würtl János 314.

Z.

Zabróczky András 305.
 Zachara Gyula 313.
 Zajác András 323.
 Zala (Zubrits) József 350.
 Zalka Ferenc 324.
 Zalka János győri püspök 73,
 77, 92, 93, 94, 126, 136, 201,
 217, 221, 229, 219, 150, 155,
 257, 361.
 Zalka László 121, 126, 168, 256,
 270.
 Zambari János 160.
 Zanathy János 311.
 Zanbauer Ágoston 334.
 Zanchich András 224, 233, 234,
 325, 358.
 Zantleitner József 170, 349.
 Zaunfuchs Pál 341.
 Zaziv András 116.
 Zádory Mihály 162.
 Zhojni (Fegyveres) Kórád 115.
 Zehetbauer József 316.
 Zehetbauer Ottó 177.
 Zeitler József 264.
 Zeichmann Márton 323.
 Zellesits Lőrinc 161.
 Zempléni Marcell fia Ferenc 22.
 Zerpák Antal 328.
 Zerpák János 110, 266, 325.
 Zetykó János 314.
 Zichy Ferenc gróf győri püspök
 36, 38, 102, 103, 104, 130,
 174, 195, 197, 207, 223, 243,
 261.
 Zichy-Ferraris Félix gróf 158,
 254, 321.
 Zichy György gr. 155.
 Zichy Pál gr. 157.
 Zidanics György 162.
 Zidenschak Miklós 161.
 Zimics János 305.
 Zlandersich Lőrinc 159.
 Zolnay Sándor 316.
 Zombory Pál 301.

Zonchich Jakab 342.
 Zonchics Mihály 160.
 Zoncsics Tamás 303.
 Zondi Pál 21.
 Zöldy Imre 317.

Zvingl Mátyás 321.
 Zwickl József 316.
 Zsédőlyi Ferenc 310.
 Zsombok (Dobos) Ferenc 317.
 Zsuppanek István 332.

HELYNÉVMUTATÓ.

A.

Abda 124, 191, 314, 321, 337, 344.
 Acsalag 348.
 Agyagosszergény 321, 324, 341.
 Alesuth 364.
 Alsógalla 327, 338, 344.
 Alsóközép-utca 15.
 Alsólászló 318.
 Alsóór (Vas vm.) 300, 345.
 Alsópulya 328, 329, 335, 344.
 Alsórámc 316, 326, 331, 339.
 Anda Bálint-ere 237.
 Apáca-utca 15, 355, 359.
 Apátház 247, 355.
 Apátur-utca 249, 355, 359.
 Asszonyfa 20.

Á.

Ács 265, 271, 313, 326, 335, 345.
 Ágfalva 314, 323, 331, 339, 344, 346.
 Árpás 325, 330, 343.
 Aszár 325, 336, 340, 367.

B.

Babot 176, 328, 334, 341.
 Bajmóc 337.
 Balf 319, 346.
 Bana 330, 332, 345.
 Barátfő 221.
 Barbacs 318, 322, 323, 320, 333, 338, 339.
 Batthyányi-tér 246.

Bábolna 340, 345.
 Bácsa 338.
 Bágyog 326, 331, 313, 366.
 Bánfalva 167.
 Bánhida 321, 328, 329, 335, 337, 344.
 Beled 303, 327, 340, 342.
 Belgum 346.
 Berkesd 263.
 Besztercebányai egyházmegye 337, 369.
 Bezenye 319, 333, 339.
 Bécs 313, 314, 319.
 Bécsi egyházmegye 346, 347, 348.
 Bécsi kapu 187.
 Bécsújhely 194.
 Bogoszló 161, 176, 323, 336, 347.
 Bokod 341, 342.
 Bologna 21.
 Borbolya 323, 332, 339.
 Borgátha 301.
 Bormász 221.
 Börcs 161, 321.
 Bő 272, 318, 327, 331, 337, 343, 366.
 Bőnyréta 349.
 Bősárkány 176, 321, 330, 337, 343.
 Buda 2, 47.
 Budapest 314, 339, 341.
 Bukaresti egyházmegye 314.
 Bűdöskút 321, 333, 345.
 Bük 263, 323, 332.

C.

Cincinnati 118.
 Cirák 20, 325, 342, 346.
 Cinfalva 338.
 Csanád 2.
 Csanádi egyházmegye 340.
 Csapod 324, 333, 337, 446.
 Császár 330, 337, 342, 365.
 Császárfalu 316, 328.
 Csáva 326.
 Csejte 114.
 Csepreg 20, 160, 165, 263, 266,
 267, 268, 333, 341, 343.
 Csorna 20, 160, 267, 320, 321,
 326, 330, 335, 345.

D.

Dad 265, 324, 333.
 Darázsfalu 232, 327, 329, 332,
 337, 341.
 Darufalva 331, 343.
 Dasztifalu 118.
 Dongó-féle kert 245, 246.
 Dör 319, 325, 328, 331, 335,
 343.
 Dörögd (Zala vm.) 317.
 Dukiszkó (Szlavónia) 322.
 Duna 192, 196.
 Dunaalmás 329, 333, 342, 346.
 Dunacsún 322, 331, 337, 346.
 Dunakapu 16.
 Dunaszentmiklós 347.

E.

Egyed 328, 338, 342.
 Egyházasfalu 300, 319, 325, 330,
 335, 339, 365.
 Egyházaskesző 169, 324, 335.
 Eigner-féle kert 246.
 Esztergom 2. 14, 314, 320.
 Esztergomi főegyházmegye 313,
 338, 339.
 Écs 325, 332, 337, 338, 342.

F.

Faluhely dűlő 237.
 Farád 169, 268, 320, 327, 335,
 343, 345.
 Fehértó 320, 325, 336, 348, 365.
 Fehérvár 2.
 Feketeváros 327, 334.
 Felsőgalla 270, 340.
 Felsőkismartonhegy 326, 337,
 339.
 Felsőlászló 169, 321, 330, 338.
 Felsőőrs (Zala vm.) 338.
 Felsőrámc 176, 324, 326, 336.
 Fertőboz 325, 336, 340.
 Fertőendréd 315, 327, 339, 341.
 Fertőfehéregyháza 118, 161,
 321, 333, 340.
 Fertőmegyes 328, 344.
 Fertőrákos 161, 164, 266, 269,
 315, 317, 320, 326, 328, 334,
 341.
 Fertőszentmiklós 321, 333, 335,
 341, 367.
 Fertőszergény 327, 337.
 Fertőszéleskut 324, 330, 332,
 338, 344.
 Fertőszéplak 265, 266, 315, 325,
 331, 339, 343.
 Féltorony 323, 334, 339, 345.
 Fraknónádasd 326, 327, 331,
 338, 341.
 Franciaország 349.
 Frankó (Répcesarud) 323.
 Fűles 163, 169, 263, 328, 342,
 343.

G.

Gálos 311, 321, 333, 335, 336,
 338, 341, 342.
 Gecse 242.
 Gönyű 324, 328, 337, 341.
 Gráz 11.
 Gyarmat 20, 266, 325, 334, 341.
 Gyirmót 268, 306, 315, 322, 321,
 327, 332, 334, 346.
 Gyiről 323, 329, 336, 343.

Gyömöre 233, 266, 323, 332, 340.
 Gyöngyös 262.
 Győr 160, 161, 270, 300, 321.
 Gyórásszonyfa 322, 326, 334, 348.
 Györgyárváros 344.
 Gyórkáptalandomb 347.
 Gyórnádorváros 314, 315, 322, 326, 335, 337, 343, 347.
 Gyórsövényháza 307, 325, 329, 330, 338.
 Gyórszabadhegy 324, 327, 328, 335, 338, 340, 345.
 Gyórszemere 323, 325, 335, 341, 342.
 Gyórszentiván 314.
 Gyórsziget 118, 246, 266, 303, 313, 315, 316, 320, 326, 335, 338, 345, 346.
 Győrújváros 264, 265, 314, 317, 324, 339.

H.

Halászi 327, 337, 340, 344.
 Haracsony 316, 323, 341.
 Harka 169, 323.
 Hánta 30, 237.
 Hegyeshalom 319, 333, 335, 345.
 Hegykő 346.
 Hemály dűlő 241.
 Hédervár 270.
 Hidegség 263, 326, 330, 331, 336, 344.
 Himod 170, 323, 336, 341.
 Homok-utca 360.
 Horváth-féle ház 359.
 Horvátjárfalu 233, 325, 336, 358.
 Horvátkimle 303, 323, 335, 347.
 Horvátzsidány 327, 334, 339.

I.

Iharosberény 120.
 Ikervár 161, 262.

Ilmic 328, 329, 335, 338.
 Iván 304, 326, 340, 346.

J.

Ják 338.
 Jánosfa 270.
 Jánosháza 328.
 Jobaháza 124, 164.

K.

Kabold 328, 344.
 Kalocsai egyházmegye 340.
 Kaposvár 335.
 Kapuvár 123, 161, 321, 327, 332, 343.
 Kassa 262.
 Káldy-féle ház 187.
 Káptalanvis (Répcavis) 272.
 Kecskéd 270, 272, 308, 326, 330, 339, 348.
 Kelénpaták 318.
 Kethely 332.
 Kisbarátfalu 320, 329, 334, 344.
 Kisbér 30, 124, 236, 237, 329, 336, 338, 339, 346.
 Kisboldogasszony 328.
 Kishőflány 323, 337, 343.
 Kismarton 169, 265, 268, 316, 319, 320, 321, 336, 338, 342.
 Kocs 316, 329, 338, 344.
 Komárom 339, 343, 346.
 Konstantinápoly 361.
 Koroncó 168, 305, 306, 315, 318, 323, 327, 340, 345.
 Kovácsi 301.
 Kóny 13, 14, 169, 272, 323, 331, 332, 342, 358.
 Kópháza 231, 326, 336, 344.
 Köpcsény 323, 331, 339.
 Körmen 20.
 Környe 167, 266, 332, 337, 344.
 Középpulya 323, 327, 329, 330, 338.
 Köhalom 111.
 Kőszeg 20, 122, 160, 161, 165, 262, 263, 300, 369.

Krakó 21.
Kunsziget 325, 343.
Kutscher-Gassen 243.

L.

Lajtlakáta 325, 336.
Lajtakörtvélyes 119, 336, 341.
Lajtapordány 324, 325, 330,
336, 343.
Lajtaszentgyörgy 340.
Lajtaszentmiklós 322, 324, 327,
334, 335.
Lajtaszék 337.
Lajtaújfalu 325, 328.
Landskron 359.
Lánzsér 328.
Levél 322, 324, 327, 329, 347.
Leykam-féle ház 249.
Lébény 20, 161, 320, 327, 339.
Lépcsőköz 187.
Ligvánd 327, 330, 335, 341.
Litzkó 221.
Locsmánd 322, 331, 343.
Loretom 314, 316, 327, 336,
366.
Lók 326, 340.
Lövé 111, 161, 163, 263, 266,
321, 339, 358.

M.

Magyarkeresztur 169, 170, 332,
333.
Magyarkimle 336, 338, 344, 365.
Magyaróvár 170, 265, 267, 272,
301, 312, 314, 326, 329, 330,
332, 334, 337, 369.
Malombáza 341.
Mannersdorf 164.
Markotabödöge 319, 328, 333,
341, 366.
Marseille 349.
Máriakálnok 265, 322, 341.
Márcfalva 323, 330.
Mecsér 320, 332, 342.
Mezőörs 328, 334, 344.
Miháli 315, 328, 337, 342.

Miklóshalma 322, 328.
Mindszent 20.
Mocsa 334, 345.
Modor 114.
Monyorókerék 160, 161.
Moson 317, 321, 327, 331, 358,
362.
Mosonbánfalva 325, 337.
Mosonszentandrás 167, 329, 336,
345, 346.
Mosonszentjános 125, 268, 325,
329, 331, 335, 342, 358.
Mosonszentmiklós 162, 195,
263, 308, 321, 329, 332,
333, 339, 340.
Mosonszentpéter 324, 340, 347.
Mosonszolnok 265, 324, 333,
335, 337, 338, 342, 358.
Mosontarcsa 324, 328, 335, 341.
Mosontétény 342.
Mosonújfalu 341.

N.

Nagybarátfalu 318, 337, 343.
Nagybér 30, 237.
Nagyecen 119, 122, 162, 269,
303, 316, 318, 324, 335, 336,
345.
Nagyhöflány 317, 319, 330, 344.
Nagyigmánd 327, 347.
Nagykaszárnya-utca 249.
Nagylózs 269, 337, 344.
Nagymarton 20, 165, 168, 322,
330.
Nagyszombat 16.
Nagyvárad (Várad) 2, 338, 347,
348.
Nagyváradai egyházmegye 347,
348, 349.
Nemescsó 300.
Nemesládony 320, 326, 333,
344.
Nemesvölgy 316, 331.
Neostadt 314.
Nezsider 20, 23, 318, 319, 329,
333, 334, 342, 344, 357, 358.

Németjárfalu 323, 325, 326, 328, 343.

Nyitra 335.

Nyulas 167, 315, 333, 336.

Nyulfa 304, 326, 328, 334, 338, 343.

O.

Oka 123, 267, 332, 341.

Oroszvár 169, 312, 315, 320, 330, 341.

Osló 270, 324, 335, 342, 365.

Ozlop 161, 323, 327, 329, 334, 340.

Ottóva 160, 323, 328.

Ólbó 301.

Öttevény 161, 320, 328, 329, 337, 345.

P.

Pádua 22.

Pálffy-utca 359.

Páli 20, 161, 324, 328, 329, 336, 343, 357.

Pándorfalu 317, 322, 323, 331, 337, 341.

Pápa 263, 342, 369.

Pápia 117, 158.

Pápócz 20.

Párizs 22.

Pátkai birtok 220.

Pázmándfa 315, 323, 332, 345.

Pecsenyéd 325, 330, 333, 339, 366.

Peresznye 159, 160, 340.

Pereszleg 267, 325, 335, 342.

Petőháza 300.

Petz-féle ház 359.

Pécs 82.

Pécsi egyházmegye 318, 335.

Pér 320, 333, 337, 343.

Pinnye 110, 125.

Pomogy 321, 330, 334, 342.

Pornó 221.

Pozsony 5, 121, 313, 316, 338.

Pölöske 266.

Püspök-Alap birtok 221.

R.

Rajka 20, 233, 256, 265, 326, 330, 336, 341.

Rábacsanak 320, 326, 333, 339, 341.

Rába folyó 349.

Rábca folyó 242, 243, 246.

Rábakecöl 313.

Rábapátona 168, 309, 325, 342.

Rábapordány 266, 324, 328, 339, 367.

Rábaszentmihály 317, 321, 330, 339, 343, 345.

Rábatamási 266, 321, 329, 336, 342, 344.

Rátót 321, 324.

Récény 321, 327, 329, 333, 342.

Répcébőnya 318, 329, 340, 347.

Répcékethely 316.

Répcékőhalom 252, 326, 331, 340.

Répcesarud (Frankó) 161, 169, 323, 334, 342.

Répceszemere 318, 329, 334, 343.

Répczevis 320, 334, 342.

Rétfalu 270, 316, 326, 329, 335, 341.

Rozsnyói egyházmegye 349.

Röjtökmuzsaj 323, 330, 341, 344.

Ruszt 318, 328, 337, 343.

S.

Sajtoskál 20, 326, 334, 340.

Sárvár 20, 262, 300, 301.

Selegd 334.

Sérc 160, 316, 329, 337.

Siklósd 345.

Sokorópátka 346.

Somfalva 318, 324, 329, 335.

Sopron 160, 161, 162, 267, 270, 313, 316, 318, 321, 324, 229,

339, 369.

Sopronhorpács 324, 326, 329, 335, 336, 342.

Sopronkeresztur 176. 323, 327,
332, 338.
Sopronkertes 335, 345, 358.
Sopronkövesd 303, 328, 340,
347.
Sopronnyék 316, 324, 327, 331,
341.
Sopronszentmárton 325, 328,
334, 345.
Stadler-féle ház 201, 249, 250.
Stotzing 329, 330.
Sümeg 161.
Süttör 126, 267, 300, 329, 331,
339, 317, 365.

Sz.

Szabadbáránd 316, 328, 329,
339.
Szakony 267, 326, 334, 339,
341, 344.
Szany 163, 263, 267, 270, 317,
325, 338.
Szappanos-köz 258.
Szarvkő 321, 322, 323, 330,
333.
Szalmár egyházmegye 348, 349.
Száravám 324, 332, 333, 240.
Szárföld 331, 344.
Szedreskert 246.
Szely Lajos-féle ház 250.
Szemeti-féle ház 195.
Szend 325, 330, 338, 340.
Szent Benedek-Rend megszálló
háza 247—8.
Szentgyörgy 167.
Szentmargitbánya 324, 327, 338,
341.
Szent Rudolf-utca 187.
Szent László király-utca 187.
Székesfehérvár 328, 343.
Székesfehérvári egyházmegye
343, 369.
Szél-utca 188.
Szikra 325, 327, 328, 329, 334,
341.
Szil 165, 224, 318, 329, 336.

Szilsárkány 320, 329, 342, 343,
358.
Szlavonia 319.
Szombathely 169, 265, 301, 306,
316.
Szomód 327, 338, 342.
Szöny 335, 343.

T.

Tardoskedd 160.
Tala 20, 263, 266, 305, 314, 327,
336, 338, 369.
Tatabánya 340, 346.
Táp 312, 313, 320, 329, 336,
339, 343.
Tát 344.
Tét 265, 315, 323, 327, 340.
Tormafalu 324, 326, 329, 337,
341.
Tőszér-ér 237.

U.

Udvard 161.
Und 160, 330, 339, 347.
Ujfal 323.
Ujhegy (Neuberg) 345.
Ujkér 328, 345.
Uj-utca 15.

V.

Valla 330, 343.
Vác 316, 320.
Vác egyházmegye 369.
Vág 20, 161, 319, 331, 335, 346.
Vágsellye 179.
Vámoscsalád 163, 263.
Vámosderecske 315, 324, 328.
Várgesztes 345.
Veperd 318, 327, 329, 341.
Veszkény 326, 330, 334, 340,
347.
Veszprém 315, 316, 317, 333.
Veszprém egyházmegye 314,
342, 343.
Védeny 165, 322, 345, 357.
Vékonyér 237.
Vép 303.

Vértessomló 335, 348.

Vértesszöllős 267, 335, 339,
343.

Vértestolna 266, 272, 308, 339,
341, 347.

Vimpác 270, 322, 334.

Völcséj 325, 328, 329, 334,
335, 346.

Völgyfalva 160, 161, 167, 321,
335.

Vörösföldere 237.

Vulkanpordány 321, 328, 358.

Willingstorfer-féle ház 359.

Z.

Zarány 325, 326, 337, 344.

Znióváralka 179.

Zurány 167, 315, 325, 341, 342.

Zsira 122.

TARTALOMJEGYZÉK.

<i>Bevezető szavak</i>	III—V.
----------------------------------	--------

ELSŐ RÉSZ.

- I. *A győri káptalani iskola.* 1—18. o.
 - Az iskola szervezete, tanítói. 3—6. o.
 - Succentorok. 6—8. o.
 - Az iskola tanulói. 8—11. o.
 - Az iskola internátusa. 11—13. o.
 - Az iskola fenntartása. 13—14. o.
 - Az iskola épülete. 14—16. o.
 - Az iskola megszűnése. 16—18. o.
- II. *Teológiai tanulók a külföldi egyetemeken a 14—17. századokban.* 19—25. o.
- III. *Az egyházmegye növendékeinek oktatása a jezsuiták győri gimnáziumában 1651—1732.* 27—30. o.
- IV. *A növendékek oktatása a győri hittudományi főiskolában bencés-, domonkos- és kegyesrendű tanárok vezetése alatt 1732—1745.* 31—36. o.
 - A) Bencés tanárok 1732—33-ban. 32—33. o.
 - B) Szent Domonkos-rendű tanárok a hittudományi főiskolában az 1733—35. években. 33—34. o.
 - C) Kegyesrendű tanárok az 1736—1745. években. 34—36. o.
- V. *Az egyházmegyei növendékek oktatása a győri akadémián 1745—1773-ig jezsuita, 1774—1784-ig világi paptanárok vezetése mellett; 1784—1790-ig a pozsonyi generális szemináriumban.* 37—44. o.
 - A) A jezsuiták akadémiaja. 38—40. o.
 - B) Az akadémia hittud. kara világi paptanárok vezetése alatt. 40—41. o.
 - Uj tanítási tervzet. 41—43. o.
 - C) A pozsonyi generális szeminárium. 43—44. o.

VI. A hittudományi főiskola működése 1790-től napjainkig. 45—78. o.

A tanítás anyaga. 49—65. o.

Uj tanítási tervezetek az 1803., 1813., 1815. években. 65—67. o.

Az 1815. évi tanítási tervezet. 67—68. o.

A helytartótanács a magyar közjog és a kurziv exegézis tanítását sürgeti. 68—69. o.

A kurziv exegézis. 69. o.

A hittudományi főiskolán használt tankönyvek az 1790—1850-ig terjedő években. 69—70. o.

A hittudományi főiskola 1848—49-ben. 70—71. o.

A hittudományi főiskola élete 1850—1872-ig. 71—73. o.

A főiskola élete 1872-től a mai időig. A biennális rendszer visszaállítása. Rendkívüli tantárgyak beillesztése a hittudományi főiskola keretébe. 73—74. o.

A félnapos tanítási idő. A héber nyelv tanításának megszüntetése. A dogmatika tanításának négy évre való kiterjesztése. 74—75. o.

A szociológia tanítása. 75. o.

A legujabb rendezés. 75—77. o.

Tankönyvek 1850-től máig. 77—78

VII. A bölcseleti és hittudományi oktatás rendszerének összefoglaló ismertetése. 79—94. o.

A jezsuiták bölcseleti tanfolyama. 81. o.

Bölcseleti tanfolyam a győri akadémián a jezsuiták eltávoztása után, 1773—1850-ig. 81—83. o.

A teológiai oktatás. Az első korszak 1650—1732-ig. 83—84. o.

A második korszak 1733—1744-ig. 84—85. o.

A harmadik korszak 1745—1784-ig. 85—87. o.

Az akadémia hittud. kara világi paplanárok vezetése alatt. 87—88. o.

A negyedik korszak 1790-től napjainkig. 88—93. o.

A főiskola tanítási nyelve. 93—94. o.

A teológiai tanulmányokra fordított idő. 94. o.

VIII. Iskolai munkaidő. Vizsgák. Hivatalos jelentések. Jegyzetek. Iskolai szünetek. 95—100. o.

- IX. A *teológiai tanulmányok előmozdítása a szemináriumi házi-
rend keretében.* 101—106. o.
A gyakorlati erkölccstan tanítása. 103—104. o.
Egyházi szónoklat, hitelemzés. 104—106. o.
- X. A *hittudományi főiskola igazgatója.* 107—112. o.
- XI. A *hittudományi főiskola tanárai.* 113—128. o.
Bencés tanárok 1733-ban. 114. o.
Domonkosrendű tanárok 1733—35. 115. o.
Piarista tanárok 1736—44. 115. o.
A győri akadémia hittud. karának világi paptanárai
1773—1784. 116—117. o.
A hittud. főiskola tanárai 1790-től a mai napig. Az
alapvető- és ágazatos dogmatika tanárai. 117—120. o.
Az egyházjog és egyháztörténet tanárai. 121—122. o.
Az erkölccstan és lelkipásztorkodástan tanárai. 122—
124. o.
A szentírástudomány tanárai. 125—126. o.
Rendkívüli tanárok. 126—127. o.
- XII. A *hittudományi főiskola tanárainak javadalmozása.* 129—
138. o.
Világi paptanárok az akadémian 1773—84. 131. o.
A főiskolai tanárok javadalma 1790-től a jelenig. 131—
138. o.
- XIII. *Canonicus theologus tanárok a főiskolán.* 139—142. o.
- XIV. A *papságra készülő növendékek nevelő intézete. Domus
praeparandorum Clericorum, vagy röviden: Domus pres-
byteralis.* 143—152. o.
Intézeti előljárók. 148. o.
A presbyteri intézet Schwarzenberg Ernő hg. püspök
idejében. 149—152. o.
- XV. *Győri növendékpapok a külföldi és hazai főiskolákon.* 152—
180. o.
A) A római Germanicum et Hungaricum kollégiumban.
154—159. o.
B) A győri egyházmegye növendékei a Pazmaneumban.
159—172. o.
C) A győri egyházmegye növendékei a Szent Ágostonról ne-
vezett bécsi felsőbb intézetben. 172—173. o.
D) A győri egyházmegye növendékei Innsbruckban. 173. o.

- E) Győri növendékek a nagyszombati szemináriumban. 174—175. o.
- F) Győri növendékek a budapesti központi szemináriumban. 175—179. o.

MÁSODIK RÉSZ.

A győri szeminárium története.

- I. A *papnevelőház 1627-től napjainkig*. 181—206. o.
 - A) A papnevelőház megépítése, legelső szervezete. 185—194. o.
 - B) Sinzendorf Lajos bibornok, győri püspök 1732-ben megnagyobbítja a szemináriumot. 194—195. o.
 - C) Zichy Ferenc gróf püspök az 1763. évi földrengés után ujjaépíttette a szemináriumot. 195—199. o.
 - D) A szeminárium viszontagságos élete az 1809. évi francia háború és az 1848—49. évi szabadságharc idején. 199—201. o.
 - E, Zalka János püspök 1870-ben új szárnyépülettel bővítette ki a szemináriumot. 201—203. o.
 - F) Széchenyi Miklós gróf püspök 1910-ben új szemináriumot épített. 203—206. o.
- II. A *szeminárium tőkevagyon*a. 207—224. o.
 - A) Régi tőkék: Dallos Miklós, Matkovich Mihály, Széchenyi György, Bárdossy György, Nagy Ferenc, Gaun Antal br., Simándy, Jászberényiné és Szabó Imre alapítványai. 207—211. o.
 - 1. A Dallos-alapítvány. 207. o.
 - 2. A Matkovich-féle 6 ezer forintos tőke. 207—208. o.
 - 3. Széchenyi György 25 ezer forintos alapítványa. 208. o.
 - 4. Időközi tőkésítés. 208. o.
 - 5. Bárdossy György 3500 forintos alapítványi tőkéje. 208—209. o.
 - 6. Nagy Ferenc 100 forintos tőkéje. 209. o.
 - 7. Gaun Antal br. kanonok 6000 forintos hagyatéka. 209. o.
 - 8. Jászberényi Jánosné 150 forintos hagyatéka. 209. o.
 - 9. A szeminárium építési alapjából 1000 forint. 209. o.
 - 10. A Szegedy-családnál elhelyezett tőke. 210. o.
 - 11. A Simándy-féle 2500 forintos alapítvány. 210. o.

12. Szabó Imre kanonok 2200 forintos alapítványa. 210—211. o.
- B) A tőke egyharmadrésze 1777-ben a szombathelyi szeminárium tulajdonába ment át. 211—212. o.
- C) A szeminárium vagyonát II. József 1784-ben a vallás-alapba utalta be. 212—214. o.
- D) II. Lipót 1790-ben visszaadta a szeminárium vagyonát. Püspök és káptalan is segítséget adott a szemináriumnak. 214—216. o.
- E) A szeminárium szabályozása 1804-ben. 216—218. o.
- F) Dongó- és Pierer-féle hagyaték. 218. o.
- G) Az 1809. évi francia háború és az 1811. évi pénzromlás hatása a szeminárium vagyoni helyzetére. 218—222. o.
- H) Egyházmegyei papok adományai, hagyományai. 223—224. o.
- III. A *szeminárium szentmise alapítványa*. 225—230. o.
- A) Régi alapítványok. 225—228. o.
- B) Újabb alapítványok. 228—230. o.
- IV. A *szeminárium ösztöndíjalapítványai*. 231—236. o.
- A) Konviktusi alapítványok. 231—232. o.
- B) A szeminárium célját szolgáló ösztöndíjalapítványok. 232—234. o.
- C) Pauer-féle alapítvány a lelkiigazgató javára. 234—235. o.
- V. A *szeminárium ingatlan birtoka*. 236—252. o.
- A) Kisbér, Nagybér, Hántabirtoktest. 236—240. o.
- B) Szőlőbirtok. 241—242. o.
- C) Kertek. 242—247.
- D) Apátház. Leykam-féle ház. 247—250. o.
- E) A szeminárium mai vagyoni helyzete. 251—252. o.
- VI. A *szeminárium könyvtára és a fenntartására szolgáló alapítványok*. 252—259. o.
- A) Lőrentz János, Dongó Mihály, Balogh Sándor könyvtára. 252—255. o.
- B) A könyvtár újabb gyarapodása. 255—257. o.
- C) A könyvtár legújabb elhelyezése, rendezése. Könyvtáros. 257. o.
- D) A könyvtár fenntartására szolgáló alapítványok. 257—258. o.
- E) A könyvtár általános jellemzése. 258—259. o.

VII. A *szeminárium* belső élete: előjárók, növendékek, lelki élet, fegyelem, egészségápolás, ruházat, élelmezés. 260—298. o.

A) Előjárók. 260—278. o.

1. Igazgatók. 262—269. o.

2. Aligazgatók. 269—271. o.

3. Lelkiigazgatók. 271—274. o.

4. Tanulmányi felügyelők. 274—276. o.

5. Előjárók javadalmazása. 276—278. o.

B) Növendékek. 278—282. o.

C) Házi fegyelem. 282—284. o.

D) A lelki élet ápolása. Egyházas szellemben való nevelés.
A hazafias érzés ápolása. 284—291. o.

E) Egységápolás. 291—295. o.

F) Ruházat. Élelmezés. 295—297. o.

A növendékek névsora. 299—350. o.

HARMADIK RÉSZ.

A *kisszeminárium* története.

I. A *kisszeminárium* megalapítása és elhelyezése. 353—357. o.

II. A *kisszeminárium* vagyona. 357—360. o.

III. *Misealapítóanyagok* tőkéje. 361—362. o.

IV. *Könyvtár. Műtárgygyűjtemény. Ásványgyűjtemény. Az intézet
vagyoni állapota ma.* 362—363. o.

V. *Előjárók.* 364—368. o.

A) Igazgatók. 364—365. o.

B) Lelkiigazgatók. 365—366. o.

C) Tanulmányi felügyelők. 366—368. o.

D) Előjárók javadalmazása. 368. o.

VI. Növendékek. 369—370. o.

VII. *Intézeti nevelés.* 371—372. o.

VIII. *Egységápolás.* 373—374. o.

IX. *Ruházat. Élelmezés.* 375. o.

FÜGGELÉK.

Okiratok.

Okiratok. 376—391. o.

1. II. Ferdinánd Győrött papnevelő-intézet és gimnázium létesítését határozza el. 379—380. o.
2. II. Ferdinánd adóslevele Dallos Miklós püspöknek 25 ezer rajnai forint tőkéről. 380—382. o.
3. *Litteralium instrumentorum Seminarium Jauricene clericorum tangentium fasciculus.* 382—383. o.
4. *Litteralium instrumentorum Seminarium Jauricene clericorum tangentium fasciculus.* (Széchenyi György alapítólevele.) 383—385. o.
5. A kir. helytartótanács 1801. szeptember 4-én tartott ülésén szabályozza a győri szemináriumot és az elaggott papok házáat. 386—390. o.
6. Simor János győri püspök okirata a győri kisebb papnevelő-intézet alapításáról, Győr, 1857. dec. 18. 391—391. o.

Névmutató. 392—432. o.

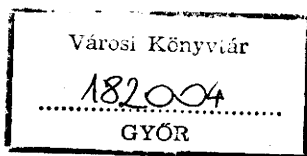
Helynévmutató. 432—438.

Különálló műmellékletek jegyzéke:

1. Dallos Miklós győri püspök (1623—1630.) 28—29. o. között.
2. Gróf Sinzendorf Fülöp Lajos bibornok, győri püspök (1726—1732.) 32—33. o. között.
3. Groll Adolf győri püspök (1733—1743.) 34—35. o. között.
4. *Tabella exhibens Tria plana pro tradendis Discipulis Theologicis a 4 Professoribus pro Hungaria projectata.* 48—49. o. között.
5. *Informatio Semestris 2-di anni scholastici 1802—03.* 98—99. o. között.
6. Régi nagy szeminárium homlokzata. Pfannl E. rajza után. 182—183. o. között.
7. Széchenyi György győri püspök (1658—1685.) 188—189. o. között.
8. Gróf Zichy Ferenc győri püspök (1743—1783.) 194—195. o. között.

9. Dr. Zalka János győri püspök (1867—1901.). 200—201. o. között.
10. Dr. Széchenyi Miklós gróf, győri püspök (1901—1911.). 202—203. o. között.
11. Az új szeminárium a Duna felől. 206—207. o. között.
12. Fengler József győri püspök (1787—1802.). 216—217. o. között.
13. A régi nagyszeminárium könyvtárterme. 252—253. o. között.
14. Az új szeminárium nagykápolnája. 284—285. o. között.
15. Vilt József győri püspök (1806—1813.). 294—295. o. között.
16. Az új szeminárium ebédlője. 296—297. o. között.
17. Régi küsszeminárium (Apátház) homlokzata. 350—351. o. között.
18. Simor János győri püspök (1857—1867.). 351—355. o. között.
19. A régi küsszeminárium kápolnája. 360—361. o. között.
20. Széchenyi György alapítólevele a szeminárium részére 25,000 rajnai forintról (1684.). 382—383. o. között.

1990-08-01

2002 JÚL 3.

1990-08-01

